

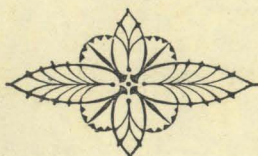
ACTA VAN DE
GENERALE SYNODE

VAN

DE GEREFORMEERDE KERKEN
IN NEDERLAND

GEHOUDEN TE AMERSFOORT
VAN 19 OCTOBER TOT 18 NOVEMBER

1948

PH. ZALSMAN - KAMPEN

ACTA VAN DE GENERALE SYNODE

VAN

DE GEREFORMEERDE KERKEN
IN NEDERLAND

GEHOUDEN TE AMERSFOORT
VAN 19 OCTOBER TOT 18 NOVEMBER

1948

**ACTA VAN DE GENERALE SYNODE
VAN
DE GEREFORMEERDE KERKEN IN NEDERLAND
1948**

ACTA VAN DE GENERALE SYNODE VAN DE GEREFORMEERDE
KERKEN IN NEDERLAND, GEHOUDEN TE AMERSFOORT VAN
19 OCTOBER—18 NOVEMBER 1948.

Aan de vooravond van de dag waarop de Synode werd geopend had de roepende kerk van Amersfoort de gemeente en de tot de synode afgevaardigde broeders samengeroepen tot een ure des gebeds, die gehouden werd in de Zuidsingelkerk des avonds om 8.00 uur. Bidstond.

In deze dienst ging op verzoek van de kerkeraad voor Ds. Herm. Knoop van Rotterdam-Delfshaven, die de synode van Groningen 1946 als praeses had geleid.

Ds. Knoop bediende het Woord des Heeren uit Jeremia 3 : 7b—10, sprekende over: De Heere ontdekt de gereformeerde kerk van Juda aan de gevolgen van haar trouweloosheid met betrekking tot haar wederkeer en wel

1e. aan haar blindheid bij het zien van Israëls zonde;

2e. aan haar onbewogenheid bij het kennen van 's Heeren oordeel;

3e. aan haar bedriegelijkheid bij het gaan in de weg der bekering.

Na deze prediking is Ds. Knoop voorgedaan in gebed en heeft hij de Heere gebeden om wijsheid en trouw voor de synode en Zijn zegen over haar arbeid.

Na de bidstond werd een begroetingssamenkomst gehouden.

Begroetings-
samenkomst.

Eerste Vergadering, Dinsdag 19 October.

Artikel 1.

Ds. E. T. van den Born opent de vergadering van de synode namens de roepende kerk van Amersfoort. Hij laat zingen Ps. 122 : 1, 3, leest Joh. 17 : 6—23 en gaat voor in gebed. Opening.

Ds. van den Born sprak als volgt*):

Waarde broeders,

Het is mij een vreugde U, als afgevaardigden en prae-adviseurs der Generale Synode, namens de roepende kerk van Amersfoort, hartelijk welkom te heten. En hierin zal onze blijdschap vervuld zijn, wanneer gij hier onder 's Heeren *zegen* en met de belofte Zijner *zalving*, met opgewektheid en telkens vernieuwde kracht, moogt werken aan de belangrijke zaken, welke de Kerken in den weg van afvaardiging en lastbrief aan U hebben toevertrouwd. Maar samengekomen als afgevaardigden der Kerken, kan het niet anders, wanneer gij Uw werkzaamheden zult ontvangen, of Uw gedachten gaan naar één, die thans niet meer Uw zittingen kan bijwonen, naar onzen medebroeder Prof. Greijdanus. Gij moogt met onze Kerken dezen trouwen dienstknacht van den Heere Christus niet misgunnen zijn eerste sabbathsrust, welke hij thans met al de heiligen, die Christus voor Zijn troon vergaarde, genieten mag. Maar gij zult zijn aanwezigheid in Uw midden missen, en het voor het eerst moeten doen zonder zijn medewerking en adviezen. Maar de Vader der geesten, Die hem altijd heeft bekwaamd, heeft ook U de belofte gegeven van wijsheid en inzicht en bekwaamheid, zoo gij maar weet te vragen. Prof. Greijdanus heeft ons geleerd voorzichtig en nauwgezet om te gaan met het Woord Gods om dit te verstaan en den wil des Vaders te kennen. Hij is ons daarin tot een voorbeeld geweest. En ik ben er zeker van, dat gij in zijn voetstappen wilt wandelen en Uzelf en Uw werk wilt onderwerpen aan het Woord en alzo aan de leiding van den Heiligen Geest.

*) Gedrukt in de door Ds v. d. B. gebruikte spelling.

Nu zijt gij samengekomen onder zeer bijzondere omstandigheden, en één blik op het door U vast te stellen agendum leert U reeds, dat met name de gedachte aan de *bewaring* en *vermeerdering* der Kerk Uw onvermoeide aandacht zal vragen. Gij zult in den schriftuurlijken zin van het woord *oecumenisch* moeten werken binnen de grenzen van ons vaderland en daarbuiten. En gij weet met mij, dat zij, die buiten staan, de Kerken, welke U afvaardigen, *niet* erkennen als gebouwd op Gods onfeilbaar Woord, en de Drie formulieren van enigheid, dat zij, die buiten staan het — op z'n zachtst gesproken — zeer *betwijfelen*, óf gij wel de liefde hebt om een schonen oecumenischen arbeid te verrichten; maar ook, dat er in eigen kring zijn, die zich afvragen, of gij wel de brandende begeerte hebt, om te vergaderen, wat Christus ook vergaderen wil, óf de glorie der ene heilige katholieke kerk wel in Uw hart geschreven staat. En wie de liefde niet heeft, is immers onbekwaam voor het grote werk: Ut omnes unum sint? En men meent ook bewijzen te hebben, dat het U aan dit charisma der liefde ontbreekt. Immers van de *samenspreking* met de Synodocratisch gebonden kerken is nog niets terecht gekomen. Zij willen wel, maar gij wilt niet, zegt men. En Uw deputaten hebben geen „wezenlijke bijdrage tot de eenheid kunnen leveren”. Gij hebt de *liefde* niet, welke Calvijn deed zeggen, dat hij wel tien oceanen wilde doorkruisen om de eenheid van 's Heeren Kerk te zoeken. Gij hebt de *liefde* niet om Uzelf te verloochenen, en volkomen weg te cijferen voor de gemeenschap der heiligen. Gij zijt niet bewogen door het bewogen gebed van Christus in Johannes 17. En zo kijkt men vandaag in spanning naar Uw vergadering als afgevaardigden dier Kerken, welke zich vrijmaakten van synodocratie, en zich stelden onder de tucht van den enigen Herder en Bisschop Jezus Christus, Zullen zij wel de liefde hebben als vrucht van wedergeboorte en zalving des Geestes? Maar nu is *dit* Uw troost, dat de werken der liefde *geopenbaard* zijn in Gods heilige Woord, ook de werken der liefde in het zoeken van de éne heilige algemene Kerk. Gij behoeft *Uzelf* niet te rechtvaardigen, maar de *Schriften* zullen en moeten U rechtvaardigen. En al wie voor deze Schriften buigen wil, zal uit Uw werken en uit Uw besluit kunnen weten, of zij geuren van de liefde van Christus in de samenvergadering der Kerk, of zij bewogen zijn uit de gehoorzaamheid aan *Hem*, en opgekomen zijn uit de brandende begeerte: opdat zij allen één zijn. Er is in deze dagen al meermaals gewezen naar Johannes 17. En men heeft den waarschuwendenden vinger opgeheven of dit bewogen gebed ons wel beweegt, nu er overall stemmen opgaan om de eenheid te zoeken en te stichten. Voor dit verwijzen naar Johannes 17 kunt gij dankbaar zijn. Want Johannes 17 onderwijst ons allen op een prachtige wijze. Immers hier bidt de Heere Christus Zelf voor de heilige vergadering der ware Christgelovigen, welke er is, en welke er komen zal door de apostolische prediking. En hier leren wij nu, hoe het toe zal gaan bij de samenvergadering der Kerk uit alle geslacht en volk en tong en natie. De Heere Christus zal krijgen al degenen, die de Vader Hem gegeven heeft, Hem beloofd heeft naar gemaakte afspraak in de eeuwigheid. Het is de Vader, Die leidt tot den Zoon. Hij leidt tot den Zoon het schone getal der verkiezing. De *apostolische prediking*, dat is het leiden van den Vader tot den Zoon in deze wereld al de geavenen des Vaders. En het is de Zoon, Die leidt tot den Vader. De woorden, die de Vader Hem gegeven heeft, geeft Hij hun. De apostolische prediking, dat is het leiden van den Zoon tot den Vader, opdat allen, die de Vader Hem gegeven heeft, de heerlijkheid Gods zien. En het is de *Heilige Geest*. Die door de apostolische prediking het geloof werkt, zodat Jezus nu ook in de Zijnen verheerlijkt wordt. Want dan is Hij in de Zijnen verheerlijkt, wanneer zij bekennen, dat Hij van den Vader is uitgegaan. En nu schittert in deze wereld de *liefde* van den Vader tot den Zoon, want Hij leidt tot Hem het schone getal der verkiezing. Hij brengt ze tot Hem, opdat Hij hun het eeuwige leven geve. Nu blijkt ook in de wereld, dat de Vader de Zoon liefheeft, want Hij houdt ook in den tijd de gemaakte afspraak in de eeuwigheid. Maar ook schittert nu in deze wereld de liefde van den Zoon tot den Vader. Want Hij neemt ze aan, al wie de Vader Hem gegeven heeft, Hij neemt ze niet voor Zichzelf: Ik heb Uw Naam geopenbaard den mensen, die Gij Mij uit de wereld gegeven hebt. En zo worden nu de Zijnen overeenkomstig Gods welbehagen en Gods verkiezing opgenomen in de gemeenschap met den Vader en den Zoon door den Heiligen Geest. En zo hebben zij het eeuwige leven. Want dit is het eeuwige leven, dat zij U kennen, den enigen en waarachtigen God en Jezus Christus, Dien Gij gezonden hebt. En nu gaat de Zoon weer tot den Vader. Hij gaat de wereld uit. En de samenvergadering der Kerk is nog maar pas begonnen, en komen moet nog uit de wereld het schone getal der verkiezing, opdat zij ook zijn mogen, waar Hij is en de heerlijkheid mogen aanschouwen, welke de Vader Hem gegeven heeft. En *wanneer* kan nu de Zoon uit de wereld gaan? Wanneer Hij weten mag, dat de Vader allen, die door de apostolische prediking in Hem geloven zullen, nu ook zal doen *volharden* tot het einde, zodat zij uit de gemeenschap met den Vader en den Zoon — welke gemeenschap immers het eeuwige leven is — niet *los te scheuren* zijn, hoezeer hel en satan woeden, gelijk ook de Vader en de Zoon uit hun gemeenschap met elkander, zoals deze schittert in de samenvergadering der Kerk, ook niet los te scheuren zijn. Daarom draagt Hij in den nacht, in welken Hij verraden zal worden, de ganse uitverkoren kerk op aan den Vader naar het recht van den Middelaar Gods en der mensen. Opdat zij allen één zijn, gelijkerwijs Gij, Vader, in Mij en Ik in U, dat ook zij één zijn in Ons, *Gelijkerwijs Gij in Mij en Ik in U*, dat is de verbondstaal over de verbondstrouw, welke er is tussen den Vader en den Zoon, over de verbondstrouw, zoals deze nu ook in de wereld is gaan schitteren. Over hun verbondstrouw om

samen door den Heiligen Geest de wereld weer te zetten in het spoor der gerechtigheid, en samen te vergaderen de stad Gods uit de glorie der herschepping. *Die verbondstrouw* is nu ook in deze wereld openbaar geworden. De Vader heeft, den Zoon zendende in deze wereld, Hem niet losgelaten, Hem niet in den steek gelaten, Hij heeft de afspraak gehouden. Hij heeft in het geven van de apostelen reeds de ganse kerk, de uitverkoren bruid tot den Zoon geleid. En de Zoon heeft, komende in de wereld, den Vader vastgehouden, want in het leiden der apostelen tot den Vader heeft Hij reeds de ganse Kerk aangenomen tot het feest der herschepping met den Vader en den Zoon en den Heiligen Geest. *Die verbondstrouw* om samen En de Zoon heeft, komende in de wereld, den Vader vastgehouden, want in het leiden der ondervinden. Hij heeft aan Jezus niets. En dus als de Heiland zegt: Gij, Vader, in Mij en Ik in U, dan spreekt Hij van die verbondstrouw, welke *nooit verbroken kan worden*, van die gemeenschap der liefde in het samenvergaderen der Kerk, welke nimmer te verbreken is. En *die verbondstrouw* straalt nu in de wereld en zet nu de wereld in de glorie der herschepping. *Die verbondstrouw* is nu ook in den tijd waarachtig gebleken. Vader en Zoon houden elkander vast in den Heiligen Geest en het welbehagen des Heeren gaat gelukkig voort. De samenvergadering der Kerk is gegarandeerd. Deze samenvergadering wordt gedragen door de trouw van den Vader aan den Zoon, en van den Zoon aan den Vader. En zij zal nu haar onvergankelijke, onverbreekbare glorie laten zien op Golgotha, en Pasen, en Hemelvaart en Pinksterfeest, en in de apostolische prediking tot het einde der dagen. Opdat zij allen één zijn, gelijkwijs Gij in Mij en Ik in U. Dus bidt de Heiland vóór Hij uit de wereld gaat, of ook de geveenen des Vaders, die de Vader zal leiden tot Hem, en die Hij zal leiden tot den Vader, of zij ook van *hun* kant den Vader en den Zoon liefhebben, en uit de gemeenschap met den Vader en den Zoon niet los te scheuren zijn, maar in liefde en trouw den Vader en den Zoon belijden, omdat dit het eeuwige leven is. Of dus ook van hun kant een verbondstrouw in de wereld schitteren mag, waarmee zij onwrikbaar onverbreekbaar blijven vaststaan in de gemeenschap met den Vader en den Zoon, dus ook de Satan aan hen niets heeft, en er niemand uit hen verloren gaat en straks bij de voleinding het schone getal der verkiezing ter bruiloft ingaat. Want deze geveenen des Vaders zullen het moeilijk krijgen. Zij zullen door den Satan verzocht worden. Zij zullen komen voor koningen en stadhouders. Dreigen gaan arena's, brandstapels, concentratiekampen. Vader, bidt de Heere Christus nu, laat nu ook in de wereld schitteren de volharding der heiligen, zodat het blijkt, dat zij ook niet los te scheuren zijn uit de gemeenschap met U en met Mij. Hij bidt nu of hun liefde sterker mag zijn dan de dood, en zij als de heilige vergadering der ware christgelovigen nimmer uit elkaar te slaan zijn, maar allen, die de Vader Hem gegeven heeft, volharden tot het einde, en in gemeenschap met den Vader en den Zoon de wereld overwinnen, de verzoeken te boven komen en het geloof behouden.

En nu wij dat mogen weten, en nu men vandaag zegt: Gij zult moeten bewijzen, of gij de liefde hebt om de Kerk te zoeken en te vergaderen, nu lezen wij tot onze bemoediging dat dit schone getal der verkiezing vergaderd zal worden door de apostolische prediking, door het Woord Gods. In het prediken van en het binden aan het apostolische getuigenis, zal nu blijken *wie* de Vader leidt tot den Zoon, en de Zoon tot den Vader, en de Heilige Geest tot den Vader en den Zoon. Nu zijn *wij* het niet meer, maar nu is het de glorie der verkiezing, welke zich in de wereld verheerlijken zal in de samenvergadering der Kerk. En waar de Vader en de Zoon in hun wederzijdse trouw in de samenvergadering der Kerk niet uit elkaar te slaan zijn, daar zal nu ook in de wereld gaan schitteren de liefde en de trouw van allen, die door de apostolische prediking vergaderd worden en geloven, dat de Zoon van den Vader is uitgegaan. Zij zullen ook niet los te maken zijn uit de gemeenschap met den Vader en den Zoon, zodat straks het schone getal der verkiezing ook ter bruiloft ingaat en gemeenschap heeft aan het feest der heilige Triniteit over het werk der herschepping. *Nu* kunnen straks de apostelen de wereld ingaan met de hun gegeven en toevertrouwde apostolische prediking. En nu zal hun liefde en hun trouw hierin openbaar moeten worden, dat zij deze authentieke prediking bewaren, en op haar fundament de Kerk vergaderen, gelovende, dat zo zal komen het schone getal der verkiezing, en vergaderd wordt al wat de Vader heeft uitverkoren van vóór de grondlegging der wereld. *Hun* brandende liefde voor de Kerk, als de uitverkoren bruid des Heeren zal nu uit dit getrouw bewaren der apostolische prediking haar rechtvaardiging ontvangen, dat zij slechts *met* Christus mee vergaderen willen. Daarom zegt ook Johannes in 1 Joh. 1 : 3: „Hetgeen wij dan gezien en gehoord hebben, dat verkondigen wij U, opdat ook gij met ons gemeenschap hebben zoudt”. En deze onze gemeenschap is met den Vader en met Zijn Zoon Jezus Christus. Hetgeen wij dan gezien hebben, namelijk, dat de Vader in deze wereld leidt tot den Zoon, en de Zoon leidt tot den Vader de nieuwe mensheid, verkoren van vóór de grondlegging der wereld — de Vader den Zoon zendende, en de Zoon van den Vader uitgaande. Hetgeen wij dan gezien hebben, namelijk, dat de Vader en de Zoon en de Heilige Geest elkander trouw blijven in de samenvergadering dezer Kerk tot het eeuwige leven — Golgotha, Pasen, Hemelvaart, Pinksterfeest — hetgeen wij dan gezien en gehoord hebben, dat verkondigen wij U, omdat wij, Zijne apostelen, nu ook in brandende liefde zoeken de ene heilige algemene christelijke Kerk. Opdat ook gij met ons, Zijne apostelen, gemeenschap hebben zoudt. Want door onze authentieke prediking, welke wij van Hem ontvangen hebben, zijt gij

niet los te maken uit onze gemeenschap als 's Heeren fundamentleggers in deze wereld. En dat is nodig om Uwer ziele zaligheid wil, want onze gemeenschap, namelijk die Zijner apostelen, is de gemeenschap met den Vader en den Zoon. Door ons kent gij den Vader en den Zoon, en hebt gij het eeuwige leven. Indien in U blijft wat gij van den beginnen gehoord hebt — van ons — zo zult gij ook in den Zoon en in den Vader blijven, en zult gij onverbreekbaar vaststaan in deze wereld als de heilige vergadering der ware Christgelovigen. Dus nu weten wij: met de apostolische prediking *komt de eenheid mee*. Zij komt mee naar de glorie der verkiezing. Zij komt mee als een onverbreekbare Woordgemeenschap met 's Heeren apostelen, en als een onverbreekbare levensgemeenschap met den Vader en den Zoon in den Heiligen Geest. Nu weet gij ook, dat gij dan werkelijk liefhebt, en in brandende begeerte de Kerk zoekt, ook hier in ons vaderland en ook daar buiten, als gij al Uw werk, Uw besprekingen, en Uw besluiten, bindt aan de apostolische prediking, welke voor U is het Woord Gods. Want in het binden aan deze apostolische prediking, bindt gij U aan de verkiezing Gods, onderwerpt gij Uw liefde aan de vrijmacht Gods in Jezus Christus, en buigt gij U voor den Vader, die leidt tot den Zoon en voor den Zoon, Die leidt tot den Vader het schone getal Zijner verkiezing. En zo zal ook Uw blijdschap worden vervuld, ook al wordt het werken moeilijk in deze wereld van grote verwarring, van onjuiste en valse probleemstellingen, van onschriftuurlijke eenheidsleuzen. Uw blijdschap vervuld, dat gij in het zoeken van en in het bewaren van de apostolische prediking mee-vergaderen zult die heilige vergadering van ware Christgelovigen, welke één is krachtens Gods verkiezing, en welke door het Woord Gods zal volharden in de gemeenschap met de Vader en de Zoon, en welker liefde sterker zal zijn dan de dood, en welke niet verleid zal kunnen worden, ook niet als straks de ganse wereld achter het Beest aanloopt. En als men U toch, terwijl ge zo in brandende liefde tot Christus en Christus' Kerk de eenheid zoekt, zou mogen verwijten, dat gij de liefde *niet* hebt, dat gij niet oecumenisch kunt werken, dat gij afstoot, dat gij halsstarrig zijt, dan zal de Heere U rechtvaardigen, dat gij wel „een bijdrage tot de eenheid hebt geleverd“.

En zo hoop ik, dat gij in gemeenschap met den Vader en den Zoon, U door de apostolische prediking geschonken, hier in Amersfoort met vreugde zult werken, U vertroostende met de glorie der verkiezing, dat de Vader leidt tot den Zoon, en de Zoon tot den Vader, zodat gij slechts mede-arbeiders kunt zijn, die eerst Uzelf geeft aan den Vader en den Zoon door den Heiligen Geest, Die samen bouwen gaan de stad, die fundamenten heeft, en daarna aan elkander in bewogen liefde en trouw aan wat de Heere U thans door afvaardiging en lastbrief Zijner Kerken wil toevertrouwen. Nu hebt gij ook de belofte: Wie zoekt die vindt en wie klopt dien zal opgedaan worden. Gij staat niet in een impasse, maar gij staat op den breeden oecumenischen weg van den Vader en den Zoon en den Heiligen Geest in de samenvergadering der Kerk, der uitverkoren bruid des Heeren. En de rijkdom der belofte en de glorie der verkiezing zet U in Zijn LEVENSLICHT.

En hiermee verklaar ik namens de roepende kerk van Amersfoort deze zitting voor geopend en wil U voorstellen thans over te gaan tot het onderzoek der credentiebrieven.

Ik heb gezegd.

Artikel 2.

Credentiebrieven.

Op verzoek van Ds. van den Born zien Ds. F. A. den Boeft en Ds. D. van Dijk de credentiebrieven na. Afgevaardigd zijn:

Voor de part. synode van Groningen:

primi:

Ds. F. A. den Boeft, Helpman.
Ds. D. van Dijk, Groningen.
Ouderl. H. Pilon, Uithuizermeeden.
Ouderl. A. Zijlstra, Groningen.

secundi:

Ds. K. Drost, Loppersum.
Ds. B. Jongeling, Sappemeer.
Ouderl. J. v. d. Molen, Loppersum.
Ouderl. L. P. Laning, Groningen.

Voor de part. synode van Friesland:

primi:

Ds. F. van Dijk, Opende (Gr.).

Ds. J. Hettinga, Harlingen.
 Ouderl. S. J. Hoorntje, Leeuwarden.
 Ouderl. H. Kooistra, Opeinde (Small.).

secundi:

Ds. T. H. Meedendorp, Ureterp.
 Ds. P. Rullmann, Driesum.
 Ouderl. G. C. Homan, Drachten.
 Ouderl. J. van Dijk, Huizum.

Voor de part. synode van Drente:

primi:

Ds. J. v. Bruggen, Assen.
 Ds. M. J. C. Bosscha, Winschoten.
 Ouderl. M. J. de Boer, Haulerwijk.
 Ouderl. G. Haveman, Sellingen.

secundi:

Ds. J. Meijer, Hoogeveen.
 Ds. J. v. Popta, Mussel.
 Ouderl. A. Barelds, Tweede Exloërmond.
 Ouderl. J. Boverhuis, Assen.

Voor de part. synode van Overijssel—Gelderland:

primi:

Ds. J. van Raalte, Neede.
 Ds. G. Visee, Kampen.
 Ouderl. A. v. d. Berg, Zwolle.
 Ouderl. A. T. v. Oosterom, Nijmegen.

secundi:

Ds. W. Vreugdenhil, Hardenberg.
 Ds. I. de Wolff, Enschede.
 Ouderl. J. H. Hiemstra, Balkbrug.
 Ouderl. G. J. v. d. Vegt, Langeslag.

Voor de part. synode van Utrecht:

primi:

Ds. E. T. v. d. Born, Amersfoort.
 Ds. M. de Goede, Utrecht.
 Ouderl. H. Troostheide, Bilthoven.
 Ouderl. W. Vos, Bussum.

secundi:

Ds. L. Doekes, Hilversum.
 Ds. A. I. Krijtenburg, Bilthoven.
 Ouderl. Jul. de Graaf, Spakenburg.
 Ouderl. E. J. Kroes, Driebergen.

Voor de part. synode van Noord-Holland:

primi:

Ds. K. Doornbos, Wormer.
 Ds. A. Bos, Haarlem.
 Ouderl. K. van Veelen, IJmuiden.
 Ouderl. A. Slot, Broek op Langendijk.

secundi:

Ds. H. Vogel, Nieuwer Amstel.
Ds. J. Meester, Haarlemmermeer.
Ouderl. H. J. Vermeulen, Amsterdam-West.
Ouderl. W. S. de Jong, Krommenie.

Voor de part. synode van Zuid-Holland:

primi:

Ds. D. K. Wielenga, Rotterdam-C.
Ds. W. J. van Otterlo, Kralingen.
Ouderl. P. Jasperse, Leiden.
Ouderl. G. Rietkerk, Lisse.

secundi:

Dr. F. L. Bos, Vlaardingen.
Ds. W. G. Visser, Scheveningen.
Ouderl. H. Pool, Schiedam.
Ouderl. C. v. d. Spek, Zoetermeer.

Voor de part. synode van Zeeland, N. Brabant en Limburg:

primi:

Ds. H. Veltman, 's Hertogenbosch.
Ds. D. Zemel, Axel.
Ouderl. L. J. Nelemans, Zevenbergen.
Ouderl. K. C. van Spronsen, Goes.

secundi:

Ds. H. J. de Vries, Eindhoven.
Ds. J. F. Sollie, Zoutespui.
Ouderl. F. Alkema, Maastricht.
Ouderl. D. Jungerius, Waardhuizen.

Uit de presentielijst blijkt, dat alle primi aanwezig zijn.

Ter vergadering zijn tevens de hoogleraren P. Deddens, B. Holwerda, K. Schilder en C. Veenhof.

De vergadering wordt geconstitueerd.

Artikel 3.

Bij schriftelijke stemming worden tot leden van het moderamen gekozen de broeders

D. van Dijk, dienaar des Woords te Groningen, praeses.
E. T. v. d. Born, dienaar des Woords te Amersfoort, assessor.
G. Visee, dienaar des Woords te Kampen, 1e scriba.
K. Doornbos, dienaar des Woords te Wormer, 2e scriba.

Ds. van den Born draagt de leiding over aan Ds. van Dijk en het moderamen neemt zitting.

Ds. van Dijk dankt namens de andere leden van het moderamen voor het vertrouwen, dat de broeders afgevaardigden in hen stelden en spreekt de hoop uit, dat God ons helpen zal en ons een goede synode zal geven. Hij dankt de kerk van Amersfoort voor wat zij heeft gedaan voor de voorbereiding van deze synode, Ds. Knoop voor de wijze waarop hij de bidstond heeft geleid en heet de hoogleraren welkom.

Artikel 4.

De afgevaardigden en de hoogeraren betuigen door opstaan instemming met de belijdenisschriften onzer kerken. Instemming met de belijdenisschriften.

Artikel 5.

Er is een verzoek van de redacties van de dagbladen Trouw en De Rotterdammer en van het weekblad Kerknieuws de vergaderingen der synode te mogen verslaan. Pers.

De synode besluit aan dit verzoek te voldoen onder de volgende voorwaarden:

1. dat de verslaggevers zelf verantwoordelijk blijven voor hun verslagen;
2. dat zij zich verplichten op verzoek van het moderamen onjuistheden in de verslagen in hetzelfde blad, waarin die verslagen voorkwamen, te rectificeren;
3. dat de synode zich het recht voorbehoudt publicatie van bepaalde zaken te verbieden;
4. dat faciliteiten (inzage van rapporten etc.) alleen zullen worden verleend aan verslaggevers, die lid zijn van een onzer kerken;
5. dat het moderamen bewijsnummers van de gemaakte persverslagen ontvangt.

De vertegenwoordigers van genoemde bladen beloven zich aan deze voorwaarden te zullen houden.

Artikel 6.

De broeders J. A. Vink, P. Waalewijn en D. de Boer te Amersfoort worden verzocht een communiqué samen te stellen voor onze kerkelijke bladen. Perscommissie der synode.

Artikel 7.

Op voorstel van de praeses wordt besloten, dat de vergaderingen der synode zullen gehouden worden des voormidags van 9—12 uur, des namiddags van 2—5½ uur en des avonds van 6½—10 uur. Tijd van vergaderen.

Hierna wordt gepauzeerd.

Artikel 8.

Om 2 uur heropent de praeses de vergadering. Hij laat zingen Ps. 35 : 1 en houdt appèl-nominaal. Allen zijn aanwezig. Heropening.

Artikel 9.

De praeses deelt mede, dat het moderamen voorstelt de arbeid der synode over vier commissies te verdelen. Benoeming der commissies.

In commissie I worden benoemd ds. F. A. den Boeft, voorzitter, ds. F. van Dijk, ds. H. Veltman, de ouderlingen G. Rietkerk, A. Zijlstra, G. Haveman en dr. P. Jasperse en de prae-adviseur prof. dr. K. Schilder.

Te behandelen onderwerpen van deze commissie zijn onder meer:

rapport curatoren Theol. Hogeschool, samenspreking met de synodocratisch gebonden kerk en contact met de Prot. Reformed Churches in Amerika, oecumen. synode.

Commissie II: ds. J. van Bruggen, voorzitter, ds. W. J. van Otterlo, ds. J. van Raalte, de ouderlingen H. Pilon, S. J. Hoorntje, H. Troostheide en K.

van Veelen en de prae-adviseur prof. P. Deddens. Te behandelen onderwerpen van deze commissie zijn onder meer:

Curaçao, rapport prae-adviseurs ter synode, herziening zendingsorde, zaak ds. W. G. F. van Herwijnen.

Commissie III: ds. D. K. Wielenga, voorzitter, ds. D. Zemel, ds. M. de Goede, de ouderlingen H. Kooistra, W. Vos, A. Slot en L. J. Nelemans en de prae-adviseur prof. B. Holwerda. Te behandelen onderwerpen: alle die betrekking hebben op de zending.

Commissie IV: ds. J. Hettinga, voorzitter, ds. M. J. C. Bosscha, ds. A. Bos, de ouderlingen M. J. de Boer, A. van den Berg, K. C. van Spronsen en de prae-adviseur prof. C. Veenhof. Te behandelen onderwerpen onder meer: Verbetering psalmgezang, Voortgaande vrijmaking, Contact emigranten, Verzorging emeriti zonder vrijgemaakte kerk. Militaire zaken.

Artikel 10.

Comité generaal. De synode gaat in comité generaal.

Artikel 11.

Benoeming van een hoogleraar. In openbare vergadering deelt de praeses mede, dat na aanroeping van de Naam des Heeren, op voordracht van de curatoren uit het tweetal Dr. H. J. Jager te Voorthuizen en Ds. H. J. Schilder te Utrecht bij meerderheid van stemmen tot hoogleraar aan de Theologische Hogeschool te Kampen in de vacature Prof. Dr. S. Greijdanus benoemd is Dr. H. J. Jager.

Hij spreekt de hoop uit dat op deze voor de kerken en de Hogeschool zo gewichtige benoeming des Heeren zegen moge rusten.

Aan Dr. H. J. Jager zal van deze benoeming mededeling worden gedaan door de praeses, ouderling Zijlstra en prof. Veenhof. De benoemde wordt een week bedenktime gegeven.

Artikel 12.

Scribaat der synode. Het moderamen der synode wordt gemachtigd zich te voorzien van de hulp van enkele typistes.

Hierna wordt de middagvergadering gesloten.

Artikel 13.

Heropening. Om half zeven heropent de praeses de vergadering. Hij laat zingen Ps. 85 : 1.

Artikel 14.

Agendum. Na discussie stelt de praeses voor de werkzaamheden voor de vaststelling van het agendum over te laten aan het moderamen. Aldus wordt besloten.

Hierna wordt de vergadering gesloten. Gezongen wordt Ps. 136 : 26 en gaat de praeses voor in dankgebed.

Tweede vergadering, Woensdag 20 October.

Artikel 15.

Opening. De praeses opent de vergadering. Hij laat zingen Ps. 98 : 4, leest Psalm 98 en vraagt den Heere om zijn zegen.

Artikel 16.

Appèl-nominaal wordt gehouden. Alle afgevaardigden en hoogleraren zijn aanwezig. Appèl nominaal.

Artikel 17.

De praeses verwelkomt Ds. J. A. Vink, dienaar des Woords van de roepende kerk en verzoekt hem de synode bij te wonen als adviseur. Hij betuigt door opstaan instemming met de belijdenisschriften onzer kerken. Pastor loci adviseur.

Artikel 18.

Conform het voorstel van het moderamen wordt het agendum na enige discussie als volgt vastgesteld: Vaststelling van het Agendum.

1. Opening

2. Onderzoek der credentiebrieven

3. Verkiezing moderamen

4. Rapporten:

1. Rapport deputaten Hoge Overheid met een ingekomen stuk	Commissie I
2. „ deputaten geestelijke verzorging militairen (mededeling omtrent)	„ IV
3. „ praeadviseurs ter synode	„ II
4. „ curatoren der Theol. Hogeschool	„ I
5. „ deputaten archief	„ IV
6. „ onkosten vorige synoden	„ IV
7. „ deputaten contact Chr. Geref. Kerken	„ I
8. „ zending met bijlagen	„ III
9. „ deputaten vooropleiding zending	„ III
10a. „ deputaten geestelijke verzorging N.O.P.	„ IV
10b. „ deputaten geestelijke verzorging N.O.P. (Ds C. G. Bos)	„ IV
11. „ deputaten contact Oud Geref. Kerken in Duitsland	„ IV
12. „ deputaten radiokerkdiensten	„ IV
13a. „ deputaten zeevarenden	„ IV
13b. Minderheidsrapport zeevarenden	„ IV
14. Voorl. rapport deputaten samenspreking	„ I
15. Rapport Argentinië	„ IV
16. „ kerk van 's Gravenhage-West (Curaçao)	„ IV

5. Theologische Hogeschool:

A. Ingekomen stukken:

1. Brief curatoren betreffende verhouding van Stichting en curatoren	Commissie I
2. Brief part. synode van Drente 23-9-'48 inzake benoeming van curatoren	„ I
3. Brief part. synode van Friesland, idem	„ I
4. Brief part. synode v. Zeeland, Noord Brabant en Limburg, idem	„ I

B. Benoeming hoogleraar:

1. Voordracht van curatoren voor benoeming van een hoogleraar
2. Brief van de kerk van Vianen over de benoeming van een hoogleraar

6. Praeadviseurs:

1. Brief kerk van Batavia	Commissie II
2. „ cl. Dordrecht—Gorinchem	„ II
3. „ cl. 's Gravenhage	„ II
4. Adhaesiebetuiging kerk Vianen	„ II
5. Brief part. synode van Noord Holland	„ II
6. „ part. synode van Overijssel en Gelderland	„ II
7. „ kerk Nieuwendam—Amsterdam N.	„ II
8. „ kerk Rotterdam—Delfshaven	„ II
9. „ cl. Gouda—Leiden—Woerden	„ II
10. „ cl. Schiedam	„ II
11. „ kerk Vianen	„ II

7. Zending

1. Brief A. Schaafsma, Amsterdam-Z.	Commissie	III
2. " part. synode Drente 23-9-'48	"	II
3. " generale depp. voor de zending (adv. leden comm.)	"	III
4. " part. synode Friesland (zend. arb. Zwolle)	"	III
5. " J. van Dijk, Huizum (W. Borneo)	"	III
6. " J. van Dijk, Huizum (nw. terrein)	"	III
7. " J. van Dijk, Huizum (zendingsorde)	"	II
8. " overzicht-De Waal	"	III
9. Acta part. synode Friesland	"	III
10. Afschrift rapport (Zwolle)	"	III
11. Brief cl. 's Gravenhage (West Borneo)	"	III
12. Adhaesiebetuiging kerk Vianen	"	II
13. Brief part. syn. Friesland	"	III
14. " C. C. de Vries, Nijkerk (inz. art. 240 acta syn. 1946)	"	III
15. " part. synode N. Holland (zendingsterrein)	"	III
16. " part. synode N. Holland (zendingsorde)	"	II
17. " kerk van Sneek (zendingsorde)	"	II
18. " part. syn. Overijssel en Gelderland (zendingsterrein)	"	III
18a. " part. syn. Overijssel en Gelderland (zendingsterrein)	"	III
19. " part. syn. Overijssel en Gelderland (zendingsorde)	"	II
20. " kerk van Sliedrecht (zendingsterrein)	"	III
21. " kerk van Rotterdam—Delfshaven (zendingsorde)	"	II
22. Adhaesiebetuiging cl. Gouda—Leiden—Woerden	"	III
23. Brief cl. Schiedam (zendingsterrein)	"	III
24. " cl. Schiedam (zendingsorde)	"	II
25. " kerk Vianen (zendingsorde)	"	II
26. " cl. 's Gravenhage	"	II
27. " Drs. R. H. Bremmer	"	III
28. " kerk Ureterp (betr. br. Agema)	"	III

8. Samenspreking.

1. Brief Ds B. A. Bos	Commissie	I
2. " part. syn. Drente	"	I
3. " leden kerk van Groningen	"	I
4. " H. Dolsma, Wormer	"	I
5. " kerk Nieuwendam—Amsterdam-N.	"	I
6. " kerk Driebergen—Rijsenburg	"	I
7. " Ds H. Bouma, Assen	"	I
8. " kerk van Nw. Buinen	"	I
9. " kerk Berkel en Rodenrijs	"	I
10. " kerk Dordrecht	"	I
11. " kerk Wormer	"	I
12. " kerk Oostzaan	"	I
13. " kerk 's Gravenhage—Loosduinen	"	I
14. " br. A. Baas en br. J. Kevelam, Almelo	"	I
15. " kerk 's Gravenhage-West	"	I
16. " kerk Breda	"	I
17. " kerk Baarn	"	I
18. " kerk Baarn	"	I
19. " kerk Veendam	"	I
20. " kerk Bilthoven	"	I
21. " cl. Dordrecht—Gorinchem	"	I
22. " kerken Steenwijk en Emmeloord	"	I
23. " kerk Utrecht N.W.	"	I
24. " cl. 's Gravenhage	"	I
25. " kerk Kommerzijl	"	I
26. " cl. Warffum	"	I
27. " kerk Haren	"	I
28. " part. synode van Friesland	"	I
29. " cl. 's Gravenhage (supplement bij 24)	"	I
30. " part. synode N. Holland	"	I
31. " part. synode Overijssel en Gelderland	"	I
32. " kerk Nieuwendam—Amsterdam-N.	"	I
33. " kerk Rotterdam—Delfshaven	"	I
34. Adhaesiebetuiging cl. Gouda—Leiden—Woerden (Assen)	"	I

35. Adhaesiebetuiging cl. Schiedam	Commissie I
36. Brief kerk Vianen	" I
37. Adhaesiebetuiging kerk Loenen a. d. Vecht (Assen)	" I
38. Brief kerk Utrecht met bijlagen (voorstel Assen en brief van de brs. W. K. van Dijk en W. M. Westerhuis en zr. A. Koffeman)	" I
9. Psalmberijming:	
1. Brief Stichting-Psalmegezing	Commissie IV
2. " kerk 's Gravenhage-Oost	" IV
3. " kerk Zuidhorn	" IV
4. " kerk Nunspeet	" IV
5. " cl. Appingedam	" IV
6. " kerk Utrecht	" IV
7. " kerk Vlaardingen	" IV
8. " kerk Assen	" IV
9. " cl. Amsterdam—Haarlem	" IV
10. " kerk Zwijndrecht	" IV
11. " cl. 's Gravenhage	" IV
12. " part. synode Overijssel en Gelderland	" IV
13. " cl. Gouda—Leiden—Woerden	" IV
14. " cl. Schiedam (adh. Zwijndrecht)	" IV
10. Correspondentie Prot. Ref. Churches U.S.A.:	
1. Brief kerk Neede	Commissie I
2. " part. synode Utrecht	" I
3. " cl. 's Gravenhage	" I
4. " part. synode Overijssel en Gelderland	" I
5. " cl. Gouda—Leiden—Woerden	" I
6. " cl. Schiedam	" I
11. Zaak-Ds Van Herwijnen:	
1. Acta part. synode van 't Zuiden 8-5-'47	Commissie II
2. Brief cl. Enschede	" II
3. Bezwaarschrift kerk Maastricht	" II
4. Bezwaarschrift cl. Zeeland	" II
5. Brief kerk Breda	" II
6. " kerk Sliedrecht	" II
7. " cl. Schiedam	" II
12. Verdere vrijmaking:	
1. Brief part. synode Drente	Commissie IV
2. " cl. 's Gravenhage	" IV
3. " part. synode Overijssel en Gelderland	" IV
4. Adhaesiebetuiging cl. Gouda—Leiden—Woerden	" IV
5. Brief cl. Schiedam	" IV
13. Steunaanvragen:	
1. Brief kerk Vlaardingen	Commissie II
2. " part. synode Overijssel en Gelderland	" II
3. Adhaesiebetuiging cl. Gouda—Leiden—Woerden	" II
4. Brief cl. Schiedam.	" II
14. Voorbereiding Generale Synode:	
1. Brief part. synode Drente 23-9-'48	Commissie II
2. " cl. Amsterdam—Haarlem	" II
3. " part. synode Friesland	" II
4. " cl. 's Gravenhage	" II
5. " cl. 's Gravenhage (inzake agendum)	" II
6. " cl. Schiedam (inzake agendum)	" II
7. " part. synode Overijssel en Gelderland	" II
8. " kerk Nieuwendam—Amsterdam-N.	" II
9. " part. synode Drente	" II
10. " cl. Gouda—Leiden—Woerden	" II
11. Adhaesiebetuiging cl. Gouda—Leiden—Woerden	" II
12. Brief cl. Schiedam	" II
13. " cl. Schiedam	" II

15. Geestelijke verzorging militairen:	
1. Brief cl. Arnhem	Commissie IV
2. " kerk Semarang	" IV
3. " part. synode Friesland	" IV
4. " kerk Batavia	" IV
5. " cl. 's Gravenhage	" IV
6. " part. synode Overijssel en Gelderland	" IV
7. " kerk Nieuwendam—Amsterdam-N.	" IV
8. Adhaesiebetuiging cl. Gouda—Leiden—Woerden	" IV
9. Brief cl. Schiedam	" IV
10. " Ds J. P. v. d. Stoel	" IV
16. Emeriti Predikanten zonder vrijgemaakte kerk:	
1. Brief part. synode Drente 23-9-'48	Commissie IV
2. " cl. Enschede	" IV
3. " cl. Schiedam	" IV
17. Contact emigranten:	
1. Brief part. synode Utrecht	Commissie I
18. Kosten Generale Synoden:	
1. Brief P. Groen, Rotterdam (inzake voorl. syn. '45)	Commissie IV
2. " kerk Amersfoort	" IV
3 Rapport-Kamminga inz. Gen. Syn. Groningen	" IV
19. Uitnodiging oecumenische synode:	
1. Brief cl. 's Gravenhage	Commissie I
2. Acts of the First Ref. Ecum. Synod. 1946	" I
3. Brief part. synode N. Holland	" I
4. " part. synode Overijssel en Gelderland	" I
5. " kerk Rotterdam—Delfshaven	" I
6. " part. synode Drente	" I
7. " cl. Gouda—Leiden—Woerden	" I
19bis Zending en oecumen. beweging.	
1. Brief kerk Sneek	Commissie I
2. " cl. Schiedam	" I
3. " cl. 's Gravenhage	" I
4. " part. syn. N. Holland	" I
20. Rijvergunning op Zondag:	
1. Brief kerk Kommerzijl	Commissie IV
2. " kerk Enumatil	" IV
21. Arbeid verstrooiden in België en Frankrijk:	
1. Brief cl. Dordrecht—Gorinchem	Commissie IV
22. Benoeming depp. kerkbouw:	
1. Brief kerk Uithuizen	Commissie IV
2. " part. syn. Groningen	" IV
23. Curaçao:	
1. Brief kerk Curaçao	Commissie IV
24. Kennisgevingen:	
1. Acta part. synode Overijssel en Gelderland 1-5-'47	ter inzage
2. Acta part. synode Overijssel en Gelderland 9-6-'48 en 21-7-'48 en 22-9-'48	ter inzage
25. Naam der kerken:	
1. Brief part. synode Drente	Commissie I
2. Missive minister v. Justitie	" I
26. Aanwijzing roepende kerk	
27. Rondvraag.	
28. Sluiting.	

Artikel 19.

De synode besluit geen ingekomen stukken meer in behandeling te nemen. Ingekomen stukken. Hierna schorst de praeses de vergadering.

Artikel 20.

Om 6½ uur heropent de praeses de vergadering. Hij laat zingen Ps. 68 : 11. Heropening.

Artikel 21.

Ter tafel is een telegram van de conferentie van diakenen in Overijssel en Gelderland, ondertekend door br. A. Veltman te Kampen, waarin deze broeders de synode de zegen des Heeren toebidden. Dit telegram zal worden beantwoord. Telegram diaconale conferentie.

Artikel 22.

De bestrijding van de kosten der synode zal worden geregeld door de daartoe vanwege de kerkeraad van Amersfoort benoemde commissie en de assessor. Kosten synode.

Artikel 23.

Op een schriftelijk ingediende vraag van Commissie I rakende de orde van behandeling van de haar in handen gestelde stukken bij punt 8 Ag. — Samenspreking — spreekt de synode uit, dat het ondoenlijk is het voorstel „Assen” en dienovereenkomstige andere voorrang te verlenen voor wat de tijd van hun behandeling betreft. (Bijlage 1). Vraag van Comm. I Ag. 8 Samenspreking.

Artikel 24.

Namens Commissie II rapporteert oud. Troostheide over het verzoek van de kerk van Vlaardingen, dat de synode de kerken zal attenderen op het gaan van de kerkelijke weg i.z. Art. 11 K.O. en een verzoek van de part. synode van Overijssel en Gelderland, dat de Generale synode een generale kas voor hulpbehoevende kerken zal instellen, waaruit provinciale ressorten kunnen worden gesteund. Ag. 13 (Bijlage 2). Generale deputaten hulpbehoevende kerken Ag. 13.

De commissie stelt voor, dat de synode besluite:

1. de kerken te herinneren aan art. 176 van de acta van Dordrecht 1893 en aan de latere in deze zaak door onze generale synodes genomen besluiten voor gewone hulp aan hulpbehoevende kerken.

2. er bij de kerken op aan te dringen, dat zij in haar particuliere synodale vergadering deputaten als door de generale synode van Dordrecht 1893, Acta art. 176 bedoeld, aanwijzen.

Bij stemming over de voorstellen van de commissie wordt conclusie 1 aanvaard, conclusie 2 verworpen.

Artikel 25.

Op voorstel van de praeses wordt i.z. de wijze van beraadslagen besloten bij de besprekingen als algemene regel tweemaal gelegenheid te geven tot discussie, waarna tot stemming zal worden overgegaan. Wijze van beraadslagen.

Artikel 26.

Ds. Van Raalte rapporteert namens Commissie II over diverse voorstellen en verzoeken, samengevat in punt 14 Ag. (Bijlage 3). Voorbereiding generale synode Ag. 14

De voorstellen van de commissie luiden als volgt:

- I. wijl de kerkenordering het vaststellen van de tijd ener generale synode reeds in art. 50 heeft geregeld, en vermeerdering van besluiten, die bedoelen art. 50 K.O. nader te preciseren, ongewenst is te achten, niet aan het verzoek der kerk van Nieuwendam—Amsterdam-N. (ag. punt 14) te voldoen;
- II. uit te spreken:
 - a. dat het ook gezien de veelheid van ingekomen stukken over het agendum niet juist is te achten, dat de kerken het agendum dezer synode niet hebben kunnen doorspreken;
 - b. dat de synode, **gezien de opdracht aan hare leden**, de bevoegdheid mist, slechts een deel van het haar door de kerken voorgelegde agendum te behandelen;
 - c. dat de synode niet kon ingaan op kwesties, die er liggen tussen de mindere vergaderingen, zolang deze daar niet zijn verhandeld;
 - d. dat de roepende kerk ener synode de hoofdinhoud van voorstellen en gravamina die aan de synode zullen worden voorgelegd, in het agendum duidelijk dient te omschrijven;
- III. ten slotte te besluiten, afschrift dezer conclusies te zenden aan de kerkerlijke vergaderingen, die de in het rapport vermelde stukken hebben ingediend.
Na beëindiging der discussie wordt besloten de stemming over deze voorstellen de volgende dag te houden.

Artikel 27.

Sluiting.

Nadat gezongen is Ps. 81 : 1 en de assessor is voorgegaan in dankgebed, sluit de praeses de vergadering.

Derde Vergadering, Donderdag 21 October.

Artikel 28.

Opening.

De praeses opent de vergadering. Hij laat zingen Ps. 123 : 1, leest Psalm 123 en gaat voor in gebed.

Artikel 29.

Appèl nominaal.

Bij het appèl nominaal blijken alle afgevaardigden aanwezig te zijn. Van de hoogleraren ontbreekt Prof. Holwerda.

Artikel 30.

Vorbereiding
generale synode.

Namens Commissie II stelt Ds. Van Bruggen enige wijzigingen voor in het rapport en in de voorstellen, genoemd in artikel 26 van de acta. De conclusies luiden als volgt:

- I. wijl de kerkenorde het vaststellen van de tijd ener generale synode reeds in art. 50 heeft geregeld, en vermeerdering van besluiten, die bedoelen art. 50 K.O. nader te preciseren, ongewenst is te achten, niet aan het verzoek van de kerk Nieuwendam—Amsterdam-N. (ag. punt 14) te voldoen;

II. uit te spreken:

- a. dat het ook gezien de veelheid van ingekomen stukken over het agendum niet juist is te achten dat de kerken het agendum dezer synode niet hebben kunnen doorspreken;
- b. dat de synode **gezien de opdracht aan hare leden** de bevoegdheid mist een deel van haar agendum aan de volgende synode over te laten;
- c. dat de synode niet kan ingaan op kwesties, die er liggen tussen de mindere vergaderingen, zolang deze daar niet zijn verhandeld;
- d. dat de roepende kerk ener synode de hoofdinhoud van voorstellen en gravamina, die aan de synode zullen worden voorgelegd, in het agendum duidelijk dient te omschrijven, voor zover deze voorstellen en gravamina niet reeds door de inzenders aan de kerken zijn bekend gemaakt;

III. tenslotte te besluiten, afschrift dezer conclusies te zenden aan de kerkelijke vergaderingen, die de in het rapport vermelde stukken hebben ingediend.

Bij stemming worden de conclusies aanvaard.

Artikel 31.

Namens Commissie II rapporteert ouderling Pilon over een schrijven van de kerkeraad van Curaçao waarin deze kerk mededeelt geen steun aan te vragen van de generale synode. Curaçao Ag. 23.

De commissie stelt voor deze brief voor kennisgeving aan te nemen. (Bijlage 4).

Aldus besloten.

Artikel 32.

De praeses deelt mede, dat de synode Dinsdag 26 October des morgens om 9 uur weder in openbare vergadering zal samenkomen. Hierna wordt Psalm 119 : 49 gezongen, gaat de assessor voor in dankzegging en sluit de praeses de vergadering. Sluiting.

Vierde Vergadering, Dinsdag 26 October.

Artikel 33.

De praeses opent de vergadering. Hij laat zingen Ps. 66 : 4, leest Jesaja 40 : 26—31 en gaat voor in gebed. Opening.

Bij het appèl nominaal blijkt, dat oud. Jasperse vervangen is door zijn secundus, oud. H. Pool te Schiedam en dat de plaats van oud. Nelemans is ingenomen door oud. F. Alkema te Maastricht. Afwezig is Ds. Zemel.

Door opstaan betuigen de brs. Pool en Alkema hun instemming met de belijdenisschriften onzer kerken. Instemming belijdenis.

Artikel 34.

Telegram H.M. de Koningin.

Op voorstel van de praeses besluit de synode het volgende telegram te zenden aan H.M. Koningin Juliana:

Majesteit,

De Generale Synode van de Gereformeerde Kerken in Nederland, in vergadering bijeen in de Zuidsingelkerk te Amersfoort, Uwe Majesteit bij deze verzekering gevende van hare oprechte afhankelijkheid aan Haar en Haar Huis, bidt Uwe Majesteit toe, dat de Heere Haar geve de genade en de wijsheid, die Zij nodig heeft om in deze zware tijden ons volk te regeren naar het Woord Gods tot heil van het Nederlandse volk en tot verheerlijking van de Naam Gods.

Namens de synode

w.g. VAN DIJK,
praeses.

Artikel 35.

Comité generaal.

De synode gaat in comité generaal, welke vergadering in comité na de pauze wordt voortgezet. Na de pauze is Ds. Zemel aanwezig.

Artikel 36.

Positie miss. dd. d. w. ter synode.

In deze vergadering in comité doet de synode. n.a.v. de vraag of missionaire dienaren des Woords jure suo het recht hebben de vergaderingen der synode, waarin over zendingszaken gehandeld wordt, als adviseurs bij te wonen, op voorstel van Ds. van den Born de volgende uitspraak:

Art. 232
Acta Groningen.

De synode, hoewel van oordeel dat artikel 232 van de acta van de generale synode van Groningen 1946 van onjuiste vooronderstellingen uitgaat, spreekt uit:

dat bedoeld besluit moet worden uitgevoerd tot het in de ordelijke weg is teruggenomen.

Artikel 37.

Behandeling van Ag. 7, 10.

In de vergadering in comité generaal doet de synode tevens de volgende uitspraak:

De synode spreekt uit — gehoord het rapport van Commissie III — dat het onder 7, 10 van de agenda vermelde niet kan en mag worden behandeld, zoals het thans ter tafel ligt,

en draagt aan Commissie III op,

zo spoedig en grondig mogelijk de zendingszaken in de ruimste zin te onderzoeken in samenspreking met de kerkeraad van Zwolle, het college van zendingsdeputaten, de commissie voor zendingszaken in de classis Leeuwarden en Commissie II, en daarvan ten spoedigste rapport uit te brengen aan deze synode.

Artikel 38.

Ds Goossens en Ds van Ommen.

Bij de behandeling van de zaken der zending in comité generaal waren aanwezig Ds. S. J. P. Goossens en Ds. C. van Ommen, de missionaire dienaren des Woords van de kerk van Zwolle, die als adviseurs tot de synode waren toegelaten en door opstaan instemming met de belijdenisschriften onzer kerken hadden betuigd.

Artikel 39.

Voor Commissie IV brengt oud. Van Oosterom rapport uit over het rapport van deputaten der synode van Groningen voor toezicht op het archief. (Bijlage 5). Rapport Archief.

Na de discussie worden de voorstellen van Commissie IV met enkele kleine wijzigingen aanvaard.

De synode besluit:

1. aan de kerk van Groningen de gemaakte kosten f 1335,42 te restitueren met dankbetuiging voor de in deze voor de kerken verrichte arbeid;
2. de raad der kerk te Groningen te verzoeken de verzorging van het archief op gelijke wijze als tot heden voort te zetten en om te zien naar een te huren ruimte waarin het archief brandvrij kan worden bewaard;
3. de kerk van Groningen te verzoeken aan de particuliere synoden te vragen telkens twee exemplaren van haar acta voor het archief in te zenden, ook voor wat de nog ontbrekende acta betreft;
4. de kerk van Groningen te berichten dat de aanvullings- en wijzigingslijst van het handboek onzer kerken vanaf heden vervalt;
5. wederom enige deputaten te benoemen en deze met het toezicht op het archief te belasten.

Artikel 40.

Namens Commissie IV rapporteert Ds. A. Bos over het rapport van de deputaten voor radiouitzending van kerkdiensten (Bijlagen 6 en 7). Rapport Radio-kerkdiensten Ag. 4, 12.

De voorstellen van de commissie worden aangenomen en de synode besluit:

1. deputaten de déchargeren, met dank voor hun arbeid;
2. opnieuw deputaten te benoemen met gelijke opdracht als te Groningen is gegeven;
3. deze deputaten te machtigen van de kerken een bijdrage te vragen, indien de kasmiddelen dit noodzakelijk zouden maken.

Op voorstel der commissie wordt besloten, het schrijven van deputaten-radiokerkdiensten aan die van eveneens niet bij het I.K.O.R. aangesloten kerken, over de verantwoordelijkheid voor de uitgezonden kerkdiensten, als bijlage A aan hun rapport toegevoegd, ook in de acta onder de bijlagen op te nemen. (Bijlage 7 A, voor financiën 7 B). I.K.O.R.

Artikel 41.

Van Dr. H. J. Jager te Voorthuizen is schriftelijk bericht ingekomen, dat hij de benoeming tot hoogleraar in de vacature Prof. Dr. S. Greijdanus heeft aangenomen. (Acta art. 11). Hoogleraarsbenoeming aanvaard.

De praeses spreekt daarover de blijdschap der vergadering uit en besloten wordt aan Prof. Jager van deze blijdschap ook per brief mededeling te doen.

Artikel 42.

Op voorstel van het moderamen besluit de synode de bepaling, „dat faciliteiten (inzage van rapporten etc.) alleen zullen worden verleend aan verslaggevers, die lid zijn van een onzer kerken” (acta art. 5 sub 4) terug te nemen en aan alle verslaggevers, die worden toegelaten, dezelfde faciliteiten te verlenen. Pers: wijziging der bepalingen.

Van dit besluit zal mededeling gedaan worden aan de Heer W. C. F. Scheps.

Artikel 43.

Vergadering
Maandag 1 Nov.

De synode besluit volgende week reeds op Maandag 1 November des namiddags om 2 uur te vergaderen.

De vergadering wordt gesloten tot Woensdagmorgen 9 uur nadat gezongen is Ps. 119 : 53 en de assessor is voorgedaan in dankgebed.

Vijfde Vergadering, Woensdag 27 October.

Artikel 44.

Opening.

De praeses opent de vergadering. Hij laat zingen Ps. 119 : 14 en leest Psalm 119 : 25—32.

Appèl nominaal.

Bij het appèl nominaal blijkt, dat oud. Vos afwezig is met kennisgeving.

Artikel 45.

Vaststelling
van de acta.

De acta worden vastgesteld van artikel 1—32.

Artikel 46.

Antwoord telegram
H.M. de Koningin.

Van de Particuliere Secretaris van H.M. de Koningin is het volgende schrijven ingekomen:

Hare Majesteit de Koningin heeft mij opgedragen U hare welgemeende dank over te brengen voor het zeer gewaardeerd telegram, Hare Majesteit toegezonden ter gelegenheid van de in de Zuidsingel-kerk te Amersfoort gehouden vergadering.

De Particuliere Secretaris
van H.M. de Koningin

w.g. Mr. J. C. BARON BAUD.

Artikel 47.

Rapport zeevarenden
Ag. 4, 13a en 13b.

Voor Commissie IV rapporteert Ds. Hettinga over het rapport van de deputaten voor de geestelijke verzorging van de evangelisatie onder zeevarenden (Bijlage 8 en 9). Aan dit rapport van deputaten was toegevoegd een financieel rapport (Bijlage 9 A), een verslag van de brs. K. Voorrips en D. Zaayer over de controle van de financiën (Bijlage 9 B). Verder een schrijven van de deputaten Ds. Joh. Francke en J. Zwaan (Bijlage 10) alsmede een reactie op deze brief van Ds. F. Tollenaar en Mej. H. Salomons (Bijlage 11).

De voorstellen van de commissie luiden als volgt:

1. aan de deputaten voor de geestelijke verzorging van en evangelisatie onder zeevarenden dank te brengen voor de door hen verrichte arbeid;
2. niet over te gaan tot het opnieuw benoemen van deputaten als onder 1 genoemd;

3. de resterende gelden af te staan aan de kerk van Curaçao met de bepaling deze gelden aan te wenden voor de arbeid der geestelijke verzorging van de evangelisatie onder zeevarenden;
4. deze besluiten ter kennis te brengen van de door de generale synode van Groningen ter dezer zake benoemde deputaten en de Geref. Kerk te Curaçao.

Bij de discussie stelt Ds. F. A. den Boeft een amendement voor op conclusie 3 van het rapport. De voorstellen der commissie worden, zoals ze door Ds. Den Boeft werden geamendeerd aangenomen en de synode besluit:

1. aan de deputaten voor de geestelijke verzorging van en evangelisatie onder zeevarenden dank te brengen voor de door hen verrichte arbeid;
2. niet over te gaan tot het opnieuw benoemen van deputaten als onder 1 genoemd;
3. de resterende gelden af te staan aan de kleine kerk van Curaçao, omdat deze kerk te behartigen heeft de geestelijke verzorging van en de evangelisatie onder zeevarenden, die in Curaçao verkeren;
4. deze besluiten ter kennis te brengen van de door de generale synode van Groningen benoemde deputaten en de Geref. Kerk te Curaçao.

Artikel 48.

Ds. F. A. den Boeft rapporteert voor Commissie I over het rapport van deputaten voor eventuele samenspreking met de deputaten van de „Synode-Duursema.” Dit rapport bevatte bijna uitsluitend een kennisgeving van de tussen beide deputaatschappen gevoerde correspondentie (Bijlagen 12 en 13).

Rapport deputaten
samenspreking.

Commissie I stelt voor:

de handelingen van bovengenoemde deputaten goed te keuren en hun dank te zeggen voor hun arbeid.

Dit voorstel wordt aanvaard.

Artikel 49.

In verband met het besluit der synode van Groningen (acta art. 136 I, c sub 2e) „dat de gedachtenwisseling voorshands alleen schriftelijk geschiede, en door beide partijen gepubliceerd en in de kerkelijke archieven gedeponeerd worde”, besluit de synode thans heel de gevoerde correspondentie als bijlage in hare acta op te nemen (Bijlage 13 A—J).

Publicatie
correspondentie.

Artikel 50.

Namens Commissie IV rapporteert br. A. T. van Oosterom over de punten 4, 15 en 4, 16 en 21 van het agendum: voorlichting van kerken in het buitenland, die met ons in verband staan (Bijlage 14).

Correspondentie
kerken i/h buitenland.

De synode besluit:

1. de classes Dordrecht—Gorinchem en Rotterdam en de kerk van 's-Gravenhage-West dank te zeggen voor de verrichte arbeid, waarbij met dank aan God wordt kennis genomen van het feit, dat op Curaçao een eigen Kerk kon worden geïnstitueerd;
2. de classes Dordrecht en Rotterdam en de Kerk van 's-Gravenhage-West opnieuw aan te wijzen voor de geestelijke verzorging van onze kerkleden respectievelijk in België en Noord-Frankrijk; Argentinië; Londen;

en voort te gaan met de oproep tot vrijmaking van de aldaar nog gebonden kerken.

De voorstellen der commissie worden aangenomen.

Hierna wordt gepauzeerd.

Artikel 51.

Heropening. Na de pauze heropent de praeses de vergadering. Gezongen wordt Ps. 19 : 1.

Bij het gehouden appèl nominaal blijkt oud. Vos afwezig te zijn en verkrijgt oud. Alkema verlof wegens ernstige huiselijke omstandigheden de vergadering te verlaten. Hij zal de andere secundus van de particuliere synode van het Zuiden ter vergadering roepen.

Artikel 52.

Contact Chr. Geref. Kerken Ag. 4, 7 De praeses stelt aan de orde het rapport van Commissie I over het „Rapport van de deputaten van de Generale Synode van Groningen 1946, om in contact te treden met de Christelijke Gereformeerde Kerken”. (Bijlagen 15 en 16). Aan dit rapport was een achttal bijlagen toegevoegd, zijnde afschriften van de correspondentie, gevoerd met de deputaten door de generale synode der Christelijke Gereformeerde Kerken, Utrecht 1947, benoemd voor contact met de Gereformeerde belijders.

Comité generaal Van deze correspondentie wordt door de rapporteur oud. Rietkerk voorlezing gedaan in besloten vergadering, daar de deputaten van de synode van de Christelijke Gereformeerde Kerken verzocht hadden voorshands nog niet tot publicatie over te gaan, „om ongewenste persreacties te voorkomen”, welk verzoek door onze deputaten ingewilligd was.

Opheffing comité Na opheffing van het comité generaal leest de rapporteur het rapport van Commissie I. De voorstellen van deze commissie luiden als volgt:

De synode besluite:

- A. instemmende met de bede waarmee deputaten hun rapport besluiten en met dank aan deputaten voor de wijze waarop zij aan de opdracht van de synode van Groningen 1946 gevolg hebben gegeven de handelingen van deputaten goed te keuren;
- B. er bij deputaten op aan te dringen te trachten zo spoedig mogelijk met deputaten van de Christelijke Gereformeerde Kerken tot overeenstemming te komen om tot publicatie van de gevoerde correspondentie over te gaan;
- C. opnieuw deputaten te benoemen met gelijke opdracht als de synode van Groningen verstrekke, n.l. in de weg van samenspreking of correspondentie na te gaan, wat ons verenigt en wat ons nog verdeelt, en gezamenlijk middelen te beramen, die onder de zegen des Heeren kunnen leiden tot kerkelijk samenleven, en hetzij mondeling, hetzij schriftelijk, te dezer zake voorlopig overleg te plegen, en dan hun respectieve synoden van hun bevindingen rapport uit te brengen en eventueel voorstellen te doen. (art. 88 acta Groningen 1946).

Ds. Hettinga stelt voor aan het sub B gezegde toe te voegen: „opdat de kerken met deze zaken kunnen meeleven.”

Ds. Van Bruggen dient een amendement in om aan C te laten voorafgaan: „zonder ook maar een ogenblik te menen, dat deze iets van de taak der plaatselijke kerken kunnen overnemen.....”

Deze amendementen worden door de synode aangenomen en de aldus gemendeerde voorstellen der commissie worden aanvaard.

De synode besluit:

- A. instemmende met de bede waarmee deputaten hun rapport besluiten en met dank aan deputaten voor de wijze waarop zij aan de opdracht van de synode van Groningen 1946 gevolg hebben gegeven de handelingen van deputaten goed te keuren;
- B. er bij deputaten op aan te dringen te trachten zo spoedig mogelijk met deputaten van de Christelijke Gereformeerde Kerken tot overeenstemming te komen om tot publicatie van de gevoerde correspondentie over te gaan, opdat de kerken met deze zaken kunnen meeleven;
- C. zonder ook maar een ogenblik te menen, dat deze iets van de taak der plaatselijke kerken kunnen overnemen, opnieuw deputaten te benoemen met gelijke opdracht als de synode van Groningen verstrekke, n.l. in de weg van samenspreking of correspondentie na te gaan, wat ons verenigt en wat ons nog verdeelt, en gezamenlijk middelen te beramen, die onder de zegen des Heren kunnen leiden tot kerkelijk samenleven, en hetzij mondeling, hetzij schriftelijk, te dezer zake voorlopig overleg te plegen, en dan hun respectieve synoden van hun bevindingen rapport uit te brengen en eventueel voorstellen te doen (art. 88 acta Groningen 1946).

Artikel 53.

Namens Commissie IV brengt Ds. Bosscha rapport uit over het rapport van de deputaten der generale synode van Groningen 1946 voor Bentheim en Oostfriesland (Bijlagen 17 en 18). De commissie stelt aan de synode voor te besluiten:

Rapport Bentheim en Oostfriesland Ag. 4, 11.

- 1. dank te betuigen aan de deputaten voor al hun arbeid;
- 2. uit te spreken, dat deze arbeid nog dringend gewenst is;
- 3. voor dit werk opnieuw deputaten te benoemen met de opdracht te zorgen voor lectuurverspreiding en andere wijze van voorlichting ten dienste van de kerken in Bentheim en Oostfriesland.

Deze voorstellen worden aangenomen.

Artikel 54.

In bespreking wordt gegeven het rapport van Commissie I inzake de uitnodiging tot bijwoning van een oecumenische synode van kerken van Gereformeerde belijdenis, te houden te Amsterdam 7 Augustus 1949.

Uitnodiging oecumenische synode Ag. 19.

Aan dit rapport (Bijlage 19) zijn toegevoegd:

- a. De uitnodiging van de „Gereformeerde Kerk” te Amsterdam tot bijwoning van bovengenoemde synode (Bijlage 19a);
- b. de bijlage, aan de uitnodiging van „de Gereformeerde Kerk” te Amsterdam toegevoegd (Bijlage 19b).

De rapporteur Ds. Veltman maakt een aanvang met de lezing van de on- Pauze.

der 19a en 19b genoemde stukken, welke lezing door de avondpauze wordt onderbroken.

Artikel 55.

Heropening.

Na de pauze heropent de praeses de vergadering. Hij laat zingen Ps. 89 : 17 naar de berijming-Hasper, van welke berijming aan alle leden der synode door de Stichting tot verbetering van het Psalmgezag een exemplaar is aangeboden op instigatie van Prof. Veenhof.

Psalmberijming
Hasper.

Artikel 56.

Voortzetting rapport
oecum. synode.

Ds. Veltman zet de lezing van de in artikel 54 der acta genoemde stukken voort.

Na de discussie wordt aan Commissie I verzocht naar aanleiding van deze bespreking de conclusies van het rapport nog eens in overweging te nemen.

Hierna wordt gezongen Ps. 49 : 2, en dankt de assessor de Heere voor wat de synode die dag mocht verrichten en sluit de praeses de vergadering.

Zesde Vergadering, Donderdag 28 October.

Artikel 57.

Opening.

De praeses opent de vergadering. Hij laat zingen Ps. 33 : 3, leest Spreuken 9 : 1—10 en gaat voor in gebed.

Appèl nominaal.

Bij het appèl nominaal blijkt, dat de oudd. Vos en Alkema niet aanwezig en ook nog niet door hun secundi vervangen zijn.

Artikel 58.

Ingekomen stukken.
1. Depp. Jodenzend.
2. Ds H. Meulink.

Ter tafel zijn een tweetal ingekomen stukken, te weten een brief van Ds. H. Vogel te Amsterdam, voor de deputaten van de synode van Groningen om te onderzoeken op welke wijze de zending onder de Joden behoort te worden voortgezet, houdende mededeling, dat deputaten niet tijdig gereed konden zijn met hun rapport, welk schrijven voor kennisgeving wordt aangenomen.

Verder een schrijven van Ds. H. Meulink voor de classis Enschede, behelzende een tweetal voorstellen aan de synode.

Conform artikel 19 der acta wordt besloten ook dit schrijven voor kennisgeving aan te nemen.

Artikel 59.

Vaststelling Acta.

De artikelen 33—41 der acta worden vastgesteld.

In verband met de werkzaamheden der commissies schorst de praeses de vergadering tot de avond.

Artikel 60.

Heropening.

Na de pauze heropent Ds. Van Dijk de vergadering en wordt gezongen Ps. 56 : 5.

Appèl nominaal.

Bij het appèl nominaal blijkt, dat oud. Vos weer aanwezig is, de secundus voor oud. Alkema ontbreekt nog.

Artikel 61.

Voor Commissie II rapporteert Ds. van Bruggen over de kwestie van de Zendingssorde, zoals die vermeld is in punt 7 van het agendum sub 7 : 2, 7, 13, 16, 17, 19, 21, 24, 25, 26. (Bijlage 20). Rapport
Zendingssorde,

De commissie stelt voor:

De synode,

I. kennis genomen hebbende

van vele bij haar ingekomen verzoeken van kerkelijke vergaderingen en van een lid der kerk te Huizum zodanige besluiten te nemen, dat de bestaande zendingssorde herzien worde;

II. van oordeel,

1. dat er tegen de bestaande zendingssorde ernstige bezwaren kunnen worden ingebracht;

2. dat geen herziening der huidige zendingssorde deze bezwaren geheel en al zal kunnen wegnemen en de kerken voldoende ruimte zal kunnen geven, zelf haar zendingssroeping in vrijheid te volbrengen;

3. dat het wenselijk is de huidige zendingssorde te doen vervallen en in de plaats van het huidige art. 52 in de kerkenordering enige fundamentele bepalingen betreffende de zending op te nemen, om de nadere regeling van het zendingsswerk over te laten aan die kerken, die zich classicaal of in breder verband tot de uitvoering van haar zendingssroeping verbinden;

III. overwegende,

dat voorstellen tot het doen vervallen van de huidige zendingssorde en tot vorenbedoelde wijziging der kerkenordering van de kerken zelf dienen uit te gaan;

IV. besluit:

vijf deputaten te benoemen en deze op te dragen:

- a. de kerken van advies te dienen inzake de fundamentele bepalingen, die bij terzijdestelling van de huidige zendingssorde in de kerkenordering in de plaats van het huidige art. 52 dienen te worden opgenomen;
- b. de kerken van advies te dienen inzake de bepalingen die de overgang van de huidige naar de dan komende situatie op goede wijze regelen;
- c. de sub a en b bedoelde adviezen zo spoedig mogelijk en uiterlijk 1 Juni 1949 bij de raden van de Gereformeerde kerken in Nederland in te zenden.

Aan het eind der discussie verzoekt de synode aan Commissie II het rapport terug te nemen ter overweging, of zij in de gehouden besprekingen, de ingediende amendementen en voorstellen ook aanleiding zou kunnen vinden de conclusies van het rapport te herzien.

Ds. Wielenga vraagt aantekening in de acta, dat hij tegen dit verzoek der synode is.

Artikel 62.

Schrijven
C. C. de Vries art. 240
Acta Gron. Ag. 7, 14.

Voor Commissie III brengt oud. Vos rapport uit over een schrijven van br. C. C. de Vries te Nijkerk over art. 240 van de acta van de synode van Groningen (Bijlage 21).

De commissie stelt voor:

Oe synode spreekt uit, met dank aan broeder De Vries voornoemd, dat art. 240, 2e alinea van de acta van onze generale synode, gehouden te Groningen in 1946 behoort te luiden:

„Deze volmachten worden in origineel overhandigd”.

Aldus wordt besloten.

Artikel 63.

Schrijven
Drs R. H. Bremmer.
Ag. 7, 24.

Voor Commissie III rapporteert oud. Vos eveneens over een aan de synode gericht schrijven van Drs. R. H. Bremmer te Zwolle (Bijlage 22).

De commissie stelt voor:

dit schrijven, overeenkomstig de wens daarin vervat voor kennisgeving aan te nemen.

Dit voorstel wordt aangenomen.

Sluiting.

De vergadering wordt gesloten, na het zingen van de Avondzang: 1 en 2 en het dankgebed van de assessor.

Zevende Vergadering, Vrijdag 29 October.

Artikel 64.

Opening.

De praeses opent de vergadering. Hij leest, nadat Ps. 113 : 1 gezongen is, Jer. 45 en gaat voor in gebed.

Appèl nominaal.

Bij het appèl nominaal blijkt, dat oud. Alkema nog niet door zijn secundus vervangen is. Overigens zijn alle hoogleraren en afgevaardigden aanwezig.

Artikel 65.

Voortzetting
Rapport Z.O. Acta.
art. 61.

De rapporteur van Commissie II, Ds. Van Bruggen, brengt verslag uit van de beraadslagingen dezer commissie n.a.v. het verzoek der synode genoemd in art. 61.

De commissie meent in hoofdzaak bij de voorgestelde conclusies te moeten blijven.

De rapporteur heeft geen bezwaar een amendement-Hettinga om in conclusie IV, sub a i.p.v. „bij terzijdestelling” te lezen: „bij eventuele terzijdestelling” en sub b i.p.v. „de overgang van de huidige naar de dan komende situatie” te lezen „de overgang van de bij het wegvallen der Z.O. zijnde, naar de dan eventueel komende situatie”.

Eveneens wijzigt hij na een suggestie van Prof. Schilder in II, 1 de woorden „kunnen worden ingebracht” door „zijn ingebracht”. En tevens stelt

de commissie zelve voor om in conclusie IV te laten voorafgaan:

A. de kerken te verzoeken in haar samenkomsten aanstonds aan deze zaak aandacht te geven;

en voorts sub B het oorspronkelijke, later geamendeerde voorstel der commissie te laten volgen.

De aldus geamendeerde voorstellen der Commissie worden aanvaard.

De synode spreekt uit en besluit:

De synode,

kennis genomen hebbende van vele bij haar ingekomen verzoeken van kerkelijke vergaderingen en van een lid der kerk van Huizum zodanige besluiten te nemen, dat de bestaande zendingsorde herzien worde;

van oordeel,

dat er tegen de bestaande zendingsorde ernstige bezwaren zijn ingebracht;

dat geen herziening der huidige zendingsorde deze bezwaren geheel en al zal kunnen wegnemen en de kerken voldoende ruimte zal kunnen geven, zelf haar zendingsroeping in vrijheid te volbrengen;

dat het wenselijk is de huidige zendingsorde te doen vervallen en in de plaats van het huidige art. 52 in de kerkenordering enige fundamentele bepalingen betreffende de zending op te nemen, om de nadere regeling van het zendingswerk over te laten aan die kerken, die zich classicaal of in breder verband tot de uitvoering van haar zendingsroeping verbinden;

overwegende,

dat voorstellen tot het doen vervallen van de huidige zendingsorde en tot vorenbedoelde wijziging der kerkenordering van de kerken zelf dienen uit te gaan;

besluit:

A. de kerken te verzoeken in haar samenkomsten aanstonds aan deze zaak aandacht te geven;

B. Vijf deputaten te benoemen en deze op te dragen:

a. de kerken van advies te dienen inzake fundamentele bepalingen die bij eventuele terzijdestelling der huidige zendingsorde in de kerkenordering in de plaats van het huidige art. 52 dienen te worden opgenomen;

b. de kerken van advies te dienen inzake de bepalingen, die de overgang van de bij het wegvallen der zendingsorde zijnde naar de dan eventueel komende situatie op goede wijze regelen;

c. de sub a en b bedoelde adviezen zo spoedig mogelijk en uiterlijk 1 Juni 1949 bij de raden van de Gereformeerde kerken in Nederland in te zenden.

Nadat gezongen is Ps. 118 : 8 en de assessor heeft gedankt gaat de synode Sluiting. tot Maandag 1 November uiteen.

Achtste Vergadering, Maandag 1 November.**Artikel 66.**

- Opening.** De praeses opent de vergadering te 2 uur. Hij laat zingen Psalm 99 : 3 en vraagt daarna de Heere om Zijn hulp en zegen voor de arbeid in de komende synodeweek.
- Appèl nominaal.** Bij het gehouden appèl nominaal blijkt dat Prof. Schilder, Ds. F. van Dijk, Ds. Veltman en de ouderlingen Van Veelen en Van Spronsen afwezig zijn. Voorts, dat oud. Haveman vervangen is door zijn secundus br. A. Barelds, ouderling Vos door zijn secundus br. E. J. Kroes en ouderling Rietkerk door zijn secundus br. C. v. d. Spek.
- Instemming belijdenis.** Deze broeders betuigen door op te staan hun instemming met de Drie Formulieren van Enigheid.
- Hierna gaat de vergadering uiteen ten einde de commissies gelegenheid te geven met haar arbeid voort te gaan.

Negende Vergadering, Dinsdag 2 November.**Artikel 67.**

- Opening.** Om 9 uur opent de praeses de vergadering. Nadat gezongen is Psalm 3 : 3 gaat hij voor in gebed.
- Appèl nominaal.** Bij het appèl nominaal blijkt, dat de ouderlingen Troostheide en Van Veelen afwezig zijn, terwijl br. Nelemans, primus afgevaardigde, weer ter synode is (acta art. 33).

Artikel 68.

- Vaststelling acta.** De artikelen 41—65 der acta worden vastgesteld.

Artikel 69.

- Geestel. verzorging N.O.P. Ag. 4, 10a.** Aan de orde komt het rapport van Commissie IV (Bijlage 23) over het rapport van deputaten voor de geestelijke verzorging van de N.O.Polder (Bijlage 24) waaraan een verslag over de financiën is toegevoegd (Bijlage 25). De rapporteur, oud. Van den Berg, leest het rapport.

De commissie stelt voor, dat

de synode besluite:

1. dank te betuigen aan deputaten voor de door hen verrichte arbeid;
2. wederom deputaten te benoemen met de navolgende opdracht:
 - a. in overleg met de kerk van Emmeloord de financiering te regelen;
 - b. hun aandacht te wijden aan kerkelijke arbeid in eventueel andere gebieden;
 - c. een collecte in de kerken jaarlijks te doen houden, waarbij gerekend wordt op een bedrag van minstens 10 cent per ziel.

Bij de discussie stelt oud. Slot voor aan 2a toe te voegen: „tot de grens, hun gewezen door de vorige generale synode.”

Voorts stelt Ds. Den Boeft een amendement voor om 2b. als volgt te lezen:

„eventueel andere kerken bij te staan indien voorbereidingen moeten getroffen worden voor kerkelijke arbeid in andere nieuw ingepolderde gebieden.”

Dit laatste amendement wordt door de rapporteur overgenomen.

Het amendement Slot wordt bij stemming door de synode aanvaard.

Daarna worden de conclusies van het rapport, zoals die door oud. Slot en Ds. Den Boeft geamendeerd waren, nadat voorts enkele redactionele wijzigingen waren aangebracht, aangenomen.

De synode besluit:

1. dank te betuigen aan deputaten voor de door hen verrichte arbeid;
2. wederom deputaten te benoemen met de navolgende opdracht:
 - a. in overleg met de kerk van Emmeloord de financiering te regelen tot de grens hun gesteld door de vorige synode;
 - b. eventueel andere kerken bij te staan, indien voorbereidingen moeten getroffen worden voor kerkelijke arbeid in andere nieuw ingepolderde gebieden;
 - c. jaarlijks van de kerken een collecte te vragen, waarbij gerekend wordt op een bedrag van ten minste 10 cent per ziel.

Artikel 70.

De synode besluit de acta te doen drukken bij Ph. Zalsman te Kampen en alle door de synode te benoemen deputaten te verzoeken door hen aan de kerken toe te zenden rapporten te laten drukken bij dezelfde firma. Drukken der acta.

Artikel 71.

De praeses deelt namens het moderamen mede, dat de volgende rapporten, die volgens de acta van de synode Groningen bij deze synode moesten zijn ingediend, ontbreken: Ontbrekende rapporten.

1. het rapport van deputaten voor zekerstelling van kerkelijke goederen (acta Gron. art. 252 sub 2);
2. het rapport van deputaten om uitsluitend ter informatie zitting te nemen in Contact commissie (acta Groningen art. 252 sub 12);
3. het rapport van deputaten om aan de samenspreking van het I(nter) K(erkelijk) O(verleg) deel te nemen (acta Groningen art. 252 sub 13);
4. het rapport van deputaten om te onderzoeken, op welke wijze de zending onder de Joden behoort te worden voortgezet (acta Groningen art. 252 sub 18);
5. het rapport voor de geestelijke verzorging van militairen (acta Groningen art. 252 sub 11).

Inzake het onder 1 genoemde rapport merkt Prof. Deddens op, dat deputaten niets hadden te rapporteren, daar geen der kerken deputaten om advies had gevraagd betreffende de zekerstelling van kerkelijke goederen en dat zaken hierop betrekking hebbende, worden behartigd door deputaten voor Correspondentie met de Hoge Overheid. Zekerstelling Kerkel. goederen

In verband met het sub 3 vermelde deelt Ds. D. van Dijk mede, dat deputaten nooit een uitnodiging van het I.K.O. ontvangen hebben, terwijl Ds. den I. K. O.

Boeft zegt, dat het de vraag is of het I.K.O. van de benoeming van deputaten onzerzijds ooit bericht heeft ontvangen.

Zending o/d Joden. Terzake van het rapport sub 4 was reeds bericht ingekomen van Ds. H. Vogel te Nieuwer-Amstel (acta art. 58).

Contactcommissie. Over het rapport onder 2 genoemd is generlei bericht binnengekomen.

Geestelijke verzorging militairen. Over het rapport onder 5 genoemd is bericht ontvangen van Ds. B. A. Bos, dat deputaten niet in staat waren hun rapport in te zenden wegens de vervroegde samenroeping van deze synode, doch dat hij bereid is ter synode alle gewenste inlichtingen te geven.

Hierna wordt de vergadering gesloten.

Artikel 72.

Heropening. Na heropening der vergadering wordt Psalm 68 : 14 gezongen.

Appèl nominaal. Bij het appèl nominaal ontbreken Prof. Schilder en oud. Troostheide.

Artikel 73.

Protest Ds den Boeft. Daar de heer W. C. F. Scheps, hoofdredacteur van het weekblad Kerknieuws weder aan de perstafel verschenen is, vraagt Ds. Den Boeft aantekening in de acta, dat hij bezwaar heeft tegen de verdere tegenwoordigheid van de heer Scheps op onze vergaderingen wegens zijn ergerlijk schrijven over de kerk des Heeren, in verband met een door de synode genomen besluit inzake de pers.

Bij dat protest sluiten zich aan de ouderlingen Van der Spek, Zijlstra, Van den Berg, Kooistra, Van Veelen, Van Spronsen, Nelemans, Pilon, Hoorntje en De Boer, de predikanten Hettinga, F. van Dijk, Veltman en Zemel, alsmede de hoogleraren Holwerda, Deddens en Veenhof.

Artikel 74.

Verdere vrijmaking Ag. 11. Aan de orde komt het rapport van commissie IV over Verdere Vrijmaking (Bijlage 26).

De commissie stelt voor:

niet te voldoen aan het verzoek van de particuliere synode van Drente en de particuliere synode van Overijssel en Gelderland en de classis Gouda.

Een amendement van Ds. Doornbos wordt door de rapporteur overgenomen en het aldus geamendeerde voorstel der commissie aangenomen. Het luidt als volgt:

De synode,
van oordeel zijnde,
dat de bestaande bepalingen voldoende zijn,
besluit:

niet te voldoen aan het verzoek van de particuliere synode van Drente en de particuliere synode van Overijssel en Gelderland en de classis Gouda.

Artikel 75.

Namens commissie I deelt Ds. Veltman mede, dat deze commissie aan de wens der synode voldoende, de conclusies van haar rapport over de uitnodiging tot deelneming aan de oecumenische synode opnieuw heeft gezien.

Oecumenische
Synode, acta art. 54
Ag. 19.

De commissie stelt thans voor uit te spreken:

De generale synode

OVERWEGENDE:

1. dat de uitnodiging tot deelneming aan een „Oecumenische Synode van Kerken van Gereformeerde belijdenis”, te houden te Amsterdam op 7 Augustus 1949, is gedaan in opdracht van een synode van zich noemende „Gereformeerde Kerken”, die met de Gereformeerde Kerken niet op de eeuwenoude grondslag van Schrift en Drie Formulieren van Enigheid en naar de beginselen van de kerkenordering in kerkverband leven;
2. dat de in Amsterdam te houden samenkomst niet het karakter kan dragen van een synode, omdat
 - A. de Gereformeerde kerkenordering geen „oecumenische synoden” kent;
 - B. ook geen der participerende kerken, die zulks aangaat, een incidentele wijziging van de bestaande kerkenordering in deze ook maar in overweging genomen heeft;
 - C. zulk een incidentele wijziging thans ook niet mogelijk en in de gegeven omstandigheden ook niet raadzaam is;
 - D. er geen „oecumenisch kerkverband” mogelijk is tussen „kerken”, die in haar eigen land niet in één verband leven;
3. dat bovendien het verzoek tot deelneming aan deze vergadering zoals het tot ons gekomen is, onaanvaardbaar is, wijl:
 - A. de grondslag, die voor de „oecumenische synoden” gesteld is door de z.g.n. „Eerste Oecumenische Synode”, wegens de tegenstrijdigheden in de opgesomde belijdenisschriften, de onze niet kan zijn;
 - B. een vergadering, waarin de prae-adviseurs vanwege hun aantal en plaats een zodanige overheersende positie innemen als uit de acta van de z.g.n. „Eerste Oecumenische Synode” blijkt, en, gezien de uitnodiging, ook op de z.g.n. „Oecumenische Synode” te Amsterdam het geval zal zijn, niet meer een vergadering van afgevaardigden van kerken kan worden genoemd;
 - C. de uitnodiging oneerlijk is, daar verwacht wordt dat ambtsdragers, die eerst in Nederland in Christus' Naam zijn afgezet, thans desondanks als leden en prae-adviseurs aan een tafel zouden mogen en kunnen plaatsnemen met degenen, die hen hebben gevonnist, waarmede zou gesuggereerd zijn, dat degenen, die in een bepaald land onwaardig zijn om de kerk van Christus te helpen vergaderen en beschuldigd zijn haar te verscheuren, thans openlijk bekwaam en gewillig zouden mogen worden geacht om de kerk van Christus over heel de wereld te dienen en te bouwen;

- D. de uitnodiging ook oneerlijk is, omdat de in Grand-Rapids op de z.g.n. „Eerste Oecumenische Synode” bijeen geweest zijnde afgevaardigden uit Amerika en Afrika door hun beslissingen t.a.v. „de kerkelijke moeilijkheden in Nederland” de aan Schrift en belijdenis en kerkenordening getrouw gebleven Gereformeerde Kerken in Nederland lichtelijk en onverhoord veroordeeld hebben;
- E. de bereiking van het doel, dat voor de z.g.n. „oecumenische synoden” gesteld wordt, n.l. „handhaving van de zuiverheid van — en de reformatie in leer en leven”, in allereerste instantie afhankelijk is van gehoorzame en getrouwe Woordbediening in de plaatselijke kerken, waar ook ter wereld, van welke gehoorzame en getrouwe Woordbediening de ons uitnodigende kerken zijn afgeweken;

BESLUIT:

1. de door de synodocratisch gebonden „Gereformeerde Kerk” van Amsterdam in opdracht van de Synode te Zwolle 1946 toegezonden uitnodiging voor een „Oecumenische Synode van kerken van Geref. belijdenis”, te houden te Amsterdam 7 Augustus 1949, af te wijzen;
2. van deze afwijzing mededeling te doen, onder toezending van dit rapport aan de uitnodigende „Kerk”, aan de Chr. Ref. Church of America en aan Die Geref. Kerk in Suid-Afrika.

Gedurende de discussie neemt de rapporteur over een amendement om sub 2 A, B en C te lezen als A, waarbij tussen A en B worden ingevoegd de woorden: „en bovendien”, en tussen B en C het woord „terwijl”; en voorts 2 D te handhaven als 2 B.

De aldus nieuw geredigeerde conclusies der commissie worden aangenomen.

Zij luiden:

De synode,

OVERWEGENDE

1. dat de uitnodiging tot deelneming aan een „Oecumenische Synode van Kerken van Gereformeerde belijdenis”, te houden te Amsterdam op 7 Augustus 1949, is gedaan in opdracht van een synode van zich noemende „Gereformeerde Kerken”, die met de Gereformeerde Kerken niet op de eeuwenoude grondslag van Schrift en Drie Formulieren van Enigheid en naar de beginselen van de kerkenordening in kerkverband leven;
2. dat de in Amsterdam te houden samenkomst niet het karakter kan dragen van een synode, omdat
 - A. de Gereformeerde kerkenordening geen „Oecumenische Synoden” kent en bovendien ook geen der participerende kerken, die zulks aangaat, een incidentele wijziging van de bestaande kerkenordening in deze ook maar in overweging genomen heeft, terwijl zulk een incidentele wijziging thans ook niet mogelijk en in de gegeven omstandigheden ook niet raadzaam is;
 - B. er geen „oecumenisch kerkverband” mogelijk is tussen „kerken”, die in hun eigen land niet in één verband leven;

3. dat bovendien het verzoek tot deelneming aan deze vergadering zoals het tot ons gekomen is, onaanvaardbaar is, wijl:
- A. de grondslag, die voor de „oecumenische synoden” gesteld is door de z.g.n. „Eerste Oecumenische Synode”, wegens de tegenstrijdigheden in de opgesomde belijdenisschriften, de onze niet kan zijn;
 - B. een vergadering, waarin de praeadviseurs vanwege hun aantal en plaats een zodanige overheersende positie innemen als uit de acta van de z.g.n. „Eerste Oecumenische Synode” blijkt, en, gezien de uitnodiging, ook op de z.g.n. „Oecumenische Synode” te Amsterdam het geval zal zijn, niet meer een vergadering van afgevaardigden van kerken kan worden genoemd;
 - C. de uitnodiging oneerlijk is, daar verwacht wordt dat ambtsdragers, die eerst in Nederland in Christus' Naam zijn afgezet, thans desondanks als leden en praeadviseurs aan een tafel zouden mogen en kunnen plaatsnemen met degenen, die hen hebben gevonnist, waarmee zou gesuggereerd zijn, dat degenen, die in een bepaald land onwaardig zijn om de kerk van Christus te helpen vergaderen en beschuldigd zijn haar te verscheuren, thans openlijk bekwaam en gewillig zouden mogen worden geacht om de kerk van Christus over heel de wereld te dienen en te bouwen;
 - D. de uitnodiging ook oneerlijk is, omdat de in Grand Rapids op de z.g.n. „Eerste Oecumenische Synode” bijeen geweest zijnde afgevaardigden uit Amerika en Afrika door hun beslissingen t.a.v. „de kerkelijke moeilijkheden in Nederland” de aan Schrift en belijdenis en kerkenordening getrouw gebleven Gereformeerde Kerken in Nederland lichtelijk en onverhoord veroordeeld hebben;
 - E. de bereiking van het doel, dat voor de z.g.n. „Oecumenische Synoden” gesteld wordt, n.l. „handhaving van de zuiverheid van — en de reformatie in leer en leven”, in allereerste instantie afhankelijk is van gehoorzame en getrouwe Woordbediening in de plaatselijke kerken, waar ook ter wereld, van welke gehoorzame en getrouwe Woordbediening de ons uitnodigende kerken zijn afgeweken.

BESLUIT:

- 1. de door de synodocratisch gebonden „Gereformeerde Kerk” van Amsterdam in opdracht van de Synode te Zwolle 1946 toegezonden uitnodiging voor de „Oecumenische Synode van kerken van Gereformeerde belijdenis”, te houden te Amsterdam 7 Augustus 1949, af te wijzen;
- 2. van deze afwijzing mededeling te doen, onder toezending van dit rapport, aan de uitnodigende „Kerk”, aan de Christian Reformed Church of America en aan Die Gereformeerde Kerk in Suid Afrika.

Artikel 76.

Ouderling Van Oosterom rapporteert voor Commissie IV over de kosten der synode, Ag 17 (Bijlage 27). De voorstellen worden alle aangenomen. Kosten Synode
Ag. 17.

De synode besluit:

- 1. Ds. Knoop en br. Groen dank te zeggen voor hun arbeid, eveneens de boekhouder Assink en deze te déchargeren van zijn beheer;

2. te berichten aan br. Kamminga te Groningen, dat het overschot van de gelden der vorige synode moet worden overgemaakt aan de Gereformeerde Kerk te Amersfoort, p/a C. Zeegers, Arnheimscheweg 111^s en hem onder dankzegging voor zijn arbeid te déchargeren van zijn beheer;
3. de kerkeraad van Amersfoort te berichten, dat conform acta 1946 art. 135, de roepende kerk wordt verzocht alle kosten te verrekenen, op de gehele afdoening orde te stellen en daaromtrent aan de volgende synode te rapporteren;
4. het percentage voor Groningen en Friesland vast te stellen op 24 % voor Groningen en 6 % voor Friesland.

Hierna wordt gezongen Psalm 118 : 1, gaat de assessor voor in dankzegging en sluit Ds. D. van Dijk de vergadering.

Tiende vergadering, Woensdag 3 November.

Artikel 77.

Opening.

De praeses opent de vergadering. Hij laat zingen Ps. 24 : 1 en 2, leest Psalm 24 en vraagt den HEERE om een zegen voor de arbeid der synode.

Appèl nominaal.

Bij het appèl nominaal blijkt, dat Ds. de Goede vervangen is door zijn secundus Ds. A. I. Krijtenburg, die op verzoek van de praeses zijn instemming betuigt met de Drie Formulieren van Enigheid.

Artikel 78.

Schrijven br. Agema, Ureterp, Ag. 7, 28.

Aan de orde is het rapport van Commissie III (Bijlage 28) over agendumpunt 7 sub 28: schrijven br. P. R. Agema aan de kerkeraad te Ureterp, door deze kerkeraad doorgezonden aan de generale synode.

Conform het voorstel der commissie besluit de synode: genoemd schrijven van br. Agema aan de kerk van Ureterp terug te zenden met kennisgeving van de uitspraken en besluiten der synode inzake herziening zendingsorde, in de acta in art. 65 vermeld.

Artikel 79.

Correspondentie Prot. Ref. Churches of U.S.A., Ag. 9.

Oud. Zijlstra leest als rapporteur van Commissie I het rapport inzake art. 9 van het agendum: correspondentie met de Protestant Reformed Churches in Noord Amerika (Bijlage 29).

De commissie stelt voor te besluiten:

ten eerste: ter beantwoording van en in overeenstemming met de in het hierboven gereleveerde schrijven van de Protestant Reformed Churches gedane voorslag deputaten voor de corespondentie met buitenlandse kerken te machtigen met deze kerken in contact te treden, ten einde het scheppen der relatie van corresponderende kerken voor te bereiden;

ten tweede: uit te spreken, dat onzerzijds tot het scheppen van zodanige relatie de bereidheid bestaat, weshalve zij zal geacht worden ingegaan te zijn, zodra aan deputaten zal gebleken zijn, dat ook van de zijde der Protestant Reformed Churches deze bereidheid zal uitgesproken zijn;

ten derde: in afwachting van zodanige definitieve regeling de predikanten der Protestant Reformed Churches toe te laten tot het spreken van een stichtelijk woord.

Gedurende de discussie wordt de morgenvergadering gesloten.

Artikel 80.

Om twee uur heropent de praeses de vergadering. Hij laat zingen Psalm Heropening.
25 : 2.

Bij het gehouden appèl nominaal blijkt, dat Ds. Doornbos met kennis- Appèl nominaal.
geving afwezig is.

Artikel 81.

De bespreking over het rapport in art. 79 genoemd, wordt voortgezet en Voortgezette bespre-
beëindigd door een voorstel van de voorzitter van Commissie I om de zaak king Art. 79.
opnieuw ter overweging aan deze commissie te geven. Dit voorstel van Ds.
Den Boeft wordt door de synode aanvaard.

Artikel 82.

Namens Commissie III brengt ouderling Kooistra rapport uit over de Luisterpost
vraag, of het nog gewenst is, dat onze kerken een luisterpost bij de N(eder- N. Z. R.
landsche) Z(endings) R(aad) betrekken. (Bijlage 30).

Het voorstel der commissie luidt:

de synode,
van oordeel

1. dat de Gereformeerde Kerken niet het gewone of buitengewone lidmaatschap van de N.Z.R. kunnen aanvaarden, omdat
 - a. deze Raad op een in feite andere grondslag staat dan onze Kerken.
 - b. deze Raad ten doel heeft o.a. het vertegenwoordigen van de Nederlandse zending in haar geheel bij de Internationale Zendingsraad (statuten art. 1, sub i), welke zonder nadere keur alle zendingscorporaties wil verenigen en onjuiste opvattingen heeft inzake de taak der zending op sociaal en politiek gebied, en ook als teken van verbondenheid met de Wereldraad van Kerken in alle officiële stukken voortaan spreken zal van „Internationle Zendingsraad in associatie met de Wereldraad van Kerken”;
 - c. al deze organisaties worden gedreven door een eenheidsstreven, waarin geloof en ongeloof verbonden worden;
2. dat het, gezien deze principiële afwijzing moreel niet juist is, bij de N. Z.R. het waarnemerschap aan te vragen;

besluit:

1. dat de Gereformeerde Kerken het gewone en buitengewone lidmaatschap van de N.Z.R. niet kunnen aanvaarden;
2. aan de te benoemen deputaten voor de zending op te dragen de N.Z.R. in kennis te stellen van het besluit genoemd sub 1;
3. goed te keuren, dat te benoemen deputaten voor de zending, ingeval de N.Z.R. hen tot het waarnemerschap uitnodigen mocht, enkelen hunner aanwijzen als waarnemers de zittingen van deze Raad bij te wonen.

Deze voorstellen worden aanvaard.

Artikel 83.

Benoeming
deputaten-curatoren
Theol. Hogeschool,
Ag. 5, sub 2, 3, 4.

Ds. F. van Dijk rapporteert namens Commissie I over de stukken, die betrekking hebben op de benoeming van curatoren van de THEOLOGISCHE HOGESCHOOL (Bijlage 31).

Nadat de rapporteur enkele kleine voorgestelde wijzigingen heeft overgenomen worden de voorstellen der commissie aanvaard en de synode besluit:

1. betreffende de particuliere ressorten Friesland, Drente en het Zuiden de door de respectieve synoden dier ressorten aangewezen deputaten-curatoren te benoemen;
2. betreffende de particuliere ressorten N. Holland en Utrecht, de door de generale synode benoemde curatoren te machtigen de door de synode van deze ressorten aangewezen of aan te wijzen primus en secundus deputaat-curator te beschouwen als door de generale synode gemachtigd en geïnstrueerd, tot aan de volgende synode;
3. betreffende de particuliere ressorten van Groningen, Overijssel-Gelderland, en Z. Holland er bij de e.k. particuliere synoden dier ressorten op aan te dringen overeenkomstig het besluit van Groningen 1946 (d.i. ook conform art. 3 van het regl. van de Theologische Hogeschool) elk één primus en één secundus deputaat-curator aan te wijzen, voor zover dit nog niet geschied mocht zijn, en dat de door de generale synode benoemde curatoren deze dan beschouwen als door de generale synode gemachtigd en geïnstrueerd, tot aan de volgende synode, met dien verstande, dat tot de eerstvolgende particuliere synode in deze ressorten wordt berust in de status quo, zoals die er momenteel ligt, n.l. dat de door de generale synode benoemde curatoren als door de generale synode gemachtigd en geïnstrueerd zullen achten hen, die het laatst door de particuliere synode in die ressorten als deputaat-curator worden aangewezen.

Sluiting.

Hierna wordt gezongen Psalm 36 : 2, gaat de assessor voor in dankgebed en sluit de praeses de vergadering.

Elfde Vergadering, Donderdag 4 November.**Artikel 84.**

Opening.

De praeses opent de vergadering. Hij laat zingen Psalm 121 : 1, leest Psalm 121 en 122 en draagt de synode met al haar te verrichten arbeid voor deze dag aan de HEERE op.

Appèl nominaal.

Bij het appèl nominaal blijkt, dat allen aanwezig zijn. De primi-afgevaardigden Ds. De Goede en oud. Rietkerk hebben hun plaatsen weer ingenomen.

Artikel 85.

Aan de orde komt nu het rapport van Commissie I betreffende punt 8 van het agendum inzake het vraagstuk ener samenspreking met de deputaten der synode-Duursema (Bijlage 32). Dit rapport wordt gelezen door de rapporteur Prof. Schilder. Het rapport, waarvan de lezing de gehele morgenvergadering in beslag neemt, eindigt met het advies der commissie, zoals dat in bijlage 32 der acta in constatering, overwegingen en besluiten is vermeld.

Hierna wordt gepauzeerd.

Artikel 86.

Na de middagpauze heropent de praeses de vergadering. Gezongen wordt Psalm 138 : 3. Heropening.

Bij het gehouden appèl nominaal blijkt, dat de synode voltallig is. Appèl nominaal.

Artikel 87.

De gehele middagvergadering is gewijd aan de bespreking van de adviezen van Commissie I. Zij worden om 5 u. 45 door de avondpauze onderbroken. Bespreking
rapport art. 85.
Pauze.

Artikel 88.

De praeses heropent de vergadering om 6 u. 45. Hij laat zingen Psalm 43 : 3. Heropening.
Appèl nominaal.

Bij het appèl nominaal blijkt, dat alle hoogleraren en afgevaardigden aanwezig zijn.

Artikel 89.

De bespreking van het in art. 85 vermelde rapport van Commissie I wordt voortgezet. Amendement
Den Boeft.

Ter tegemoetkoming aan bij de discussie geuite wensen adviseert de rapporteur in het voorgestelde besluit aan 3b toe te voegen: „in welk geval iedere daartoe bevoegde kerkelijke vergadering de roepende kerk kan aanschrijven om een vervroegde synode”.

Dit advies van Prof. Schilder wordt door Ds. Den Boeft overgenomen en als een gelijkkluidend voorstel ingediend.

Een advies van Prof. Deddens om in het voorgestelde besluit sub 3b i.p.v. „aanstonds door ons zal kunnen en **mogen** aangehoord worden” te lezen: „aanstonds door ons zal kunnen en **moeten** aangehoord worden”, wordt als voorstel door Ds. Van Bruggen ingediend. Amendement
Van Bruggen.

Deze amendementen worden door de synode aangenomen.

En de aldus geamendeerde voorstellen der commissie worden daarna aanvaard. Ze luiden als volgt:

De synode,

gelet op inhoud en verloop van de correspondentie, die gevoerd is tussen de deputaten der synode-Duursema enerzijds en de deputaten onzer Groningse synode anderzijds, ter zake van een door de synode-Duursema verzochte ontmoeting ter overweging ener mogelijke „hereniging”,

en beslissing nemende ten aanzien van bij haar te dezer zake ingekomen stukken,

A. CONSTATEERT:

1. de deputaten der synode-Duursema hadden nog in Februari 1948 zelf de opvatting, dat de bepaling hunner Zwolse synode niet insloot, dat in het kader van het met onze deputaten verlangde en inmiddels geopende contact geen enkele brief zou mogen worden gezonden (acta synode Eindhoven, art. 91);

2. hun Eindhovense synode bevestigde deze opvatting en ging ermee accoord;
3. deze deputaten hebben dan ook onderscheidene brieven tot de onze gericht;
4. nog hun laatste synode sprak de hoop uit, dat verdere pogingen van deze deputaten (welke pogingen blijkbaar van mondelinge samenspreking werden **onderscheiden**) onder de zegen des Heeren zouden leiden tot een mondelinge samenspreking **nadat** „voorshands schriftelijk” gehandeld was;
5. desondanks hebben de deputaten der synode-Duursema **geweigerd**, medewerking te verlenen aan een poging tot wederzijdse, summiere, ondubbelzinnige, schriftelijke situatietekening op korte termijn, zo als deze door de Groningse deputaten terecht werd gezien als een allereerste voorwaarde voor een waarheidsgetrouw antwoord op de vraag, of mondelinge samenspreking na het geopende schriftelijke contact nog zin zou hebben gehad, en of deputaten als dienaren van Christus' kerk daartoe van 's Heeren wege gerechtigd zouden zijn;
6. tengevolge van deze weigering der deputaten der synode-Duursema staan „De Gereformeerde Kerken in Nederland” thans, twee jaren nadat deze synode zelf om een samenspreking **verzocht** had, **nog steeds zonder antwoord** op de kardinale vraag, of er, en zo ja, welke **eventuele nieuwe en dan betere inzichten althans bij deze deputaten leven** o.a. ter zake van de valse binding aan onschriftuurlijke leeruitspraken, en inzake de ook daarop gegronde met Schrift en kerkenordening duidelijk strijdige, en ook anderszins afstotende daden van schorsing, afzetting, buiten-verband-plaatsing van getrouwe ambtsdragers en kerken, en inzake herhaald verbod van het gebruik der sacramenten;

B. OVERWEEGT:

1. niettegenstaande het feit, dat zij zelf zeiden, contact met onze kerken te begeren, hebben de kerken welke ons hebben uitgestoten op allerlei wijze, o.a. op een dusgenaamde oecumenische synode, en ook in haar Zwolse en Eindhovense synoden, de **ongoddelijke besluiten van 1944 gehandhaafd, bekrachtigd, en doen bekrachtigen**;
2. in onderscheidene nieuwe besluiten met betrekking tot andere vraagpunten hebben zij welbewust de leerstellige, kerkrechtelijke en ethische kloof tussen hare en onze kerken verbreed, instee van ook maar het geringste pogen te ondernemen om die kloof te dempen;
3. in haar officiële handelingen hebben zij dus de bekering geweigerd en de Heilige Geest opnieuw wederstaan;
4. bovendien gaan zij zelf en haar deputaten met kerken en deputaten niet eerlijk en niet open om; want:
 - a. terwijl haar deputaten beslist weigeren met de onze mee te werken tot het verkrijgen van een wederzijdse saamvattende schriftelijke situatietekening op korte termijn betreffende die punten, die in geding zijn, en die alle de kerken in het gemeen raken, daar staan diezelfde deputaten, blijkens hun instructie, gereed om hun kerkeraden bij te staan, als deze met hen in overleg zou-

den willen treden over wat zij noemen „herstel van plaatselijk geslagen breuken”;

- b. uit niets blijkt, dat deze instructie van de deputaten der synode-Duursema zou zijn gewijzigd, en dit, niettegenstaande in 1946 onzerzijds officieel ter kennis gebracht was, dat onze Groningse synode publiek haar afkeuring had uitgesproken tegen zulk oneerlijk handelen, dat op nog te voeren **algemene** en het **kerkverband** regarderende besprekingen vooruit liep en vooruit deed lopen;
- c. terwijl zij zelf verklaren, dat de plaatselijke kerken **altijd** ipso facto **alles** besloten **hebben** wat hun synode heeft besloten, en dat deze plaatselijke kerken **al** die besluiten **te allen tijde** onvoorwaardelijk voor vast en bondig hebben te houden, **totdat** ze eventueel zouden zijn teruggenomen, daar trachten zij, die zó spreken, onze kerkeraden langs indirecte weg te bewegen tot handelingen, welke met deze door haar als goddelijk beschouwde, en tot in tuchtmaatregelen toe gehandhaafde, beschouwingen ten eenemale strijden;
- d. op grote schaal ondernemen thans onderscheidene kerkeraden aan de overzijde zulke, op hun eigen standpunt ongeoorloofde, en de arbeid der deputaten negerende of doorkruisende handelingen;

C. EN BESLUIT:

1. deputaten onder dankzegging voor hun bemoeiingen te déchargeren;
2. geen nieuwe deputaten voor contact-opening met de gemeenschap, die ons uitwierp, te benoemen, omdat:
 - a. de deputaten der synode-Duursema geweigerd hebben te voldoen aan wat, gezien hun eigen vraag om contact, van hen verlangd worden **mócht**, en, gelet op het recht des Heeren van hen geëist worden **móest**;
 - b. de kerken, namens welke gezegde deputaten optreden, thans op grote schaal een actie van de door haar synode begeerde deputaten en ook van de onze saboteren en doorkruisen met oneerlijke daden van kerkscheurende bedoeling;
 - c. deze synode tegenover de kerken schuldig zou staan, indien zij harerzijds aan de bestending van deze toestand van verscherpte onwaarachtigheid zou medewerken, doch veeleer de thans ondernomen acute aanval op het werk Gods in de vrijmaking heeft te zien als blijk van voortgaande onbekeerlijkheid, en als oorzaak van verscherping van het bestaande ethische conflict tussen uitwerpers en uitgeworpenen, ja als een schuldig spel met de sleutelen des hemelrijks;
3. zich voor het tegenwoordige te bepalen tot:
 - a. de herinnering aan de bij herhaling om 's Heeren wil gegeven verzekering, de enigheid des geloofs te willen onderhouden met **allen**, die in leer en kerkregering zich houden of gaan houden aan het Woord Gods, de Drie Formulieren van Enigheid en de aangenomen Kerkenordening;

- b. de verzekering, dat de gemeenschap, die ons uitstiet en van Godswege blijft opgeroepen tot bekering van binding aan valse leeruitspraken en andere daden van kerkscheuring, aanstonds door ons zal kunnen en moeten aangehoord worden, zodra zij in bondige besluiten betering des levens zal hebben beloofd en bewezen en dus óók zal opgehouden zijn met het pogen, onze plaatselijke kerken, gelijk ook haar eigen kerken, te doen vergeten, dat geen enkele plaatselijke breuk waarlijk geheeld worden kan, zonder dat de zonden van en in het kerkverband herroepen worden, in welk geval iedere daartoe bevoegde kerkelijke vergadering de roepende kerk kan aanschrijven om een vervroegde synode;
- c. opneming van dit rapport met conclusies in de acta, met vrijgeving van het auteursrecht van dit rapport, onder kennisgeving van dit besluit (met toezending van de acta) aan de deputaten der synode-Duursema, en aan de in het Groningse besluit voorts genoemde instanties, alsmede (voor wat het desbetreffende deel der acta betreft) aan wie zich te dezer zake hebben gewend tot de synode.

Artikel 90.

Woord
van de praeses.

Onder de indruk van de ernstige discussie en de daarop gevolgde stemming over deze voor de kerken zo belangrijke materie, waarbij de voorstellen der commissie met 30—2 stemmen werden aanvaard, spreekt de praeses een enkel woord.

Hij geeft uiting aan zijn hartelijke dankbaarheid, dat waar er ook onder de afgevaardigden nog wel verschil van mening was, over deze voor het leven der kerken zo ingrijpende zaak zo broederlijk werd gediscussieerd en dat daarna met zo grote eenparigheid overeenkomstig de adviezen van Commissie I mocht worden besloten. En hij spreekt voorts de wens uit, dat de HEERE deze besluiten mag zegenen tot de vergadering, de bewaring en vermeerdering van Zijn kerk.

Artikel 91.

Sluiting.

Nadat de werkzaamheden voor de volgende dag zijn vastgesteld en besloten is dan te vergaderen van 9—11 uur, laat de praeses zingen Gezang 23 : 6 en dankt de synode bij monde van de assessor de HEERE voor het goede, dat zij deze dag mocht ontvangen, vraagt zij Hem om Zijn zegen over de genomen besluiten en beveelt zij de kerken in de hoede des HEEREN.

Twaalfde Vergadering, Vrijdag 5 November.

Artikel 92.

Opening.

De praeses opent de vergadering. Hij laat zingen Psalm 35 : 13, leest 2 Corinthen 13 : 7 —11 en gaat voor in gebed.

Appel nominaal.

Het appel nominaal wordt gehouden. Alle leden der synode zijn aanwezig.

Artikel 93.

Vaststelling acta.

De acta worden vastgesteld tot en met artikel 83.

Artikel 94.

Oud. De Boer doet als rapporteur van Commissie IV voorlezing van het rapport over punt 20 van het agendum: Rijvergunning op Zondag (Bijlage 33). Rijvergunning op Zondag.

De commissie stelt voor adressanten te antwoorden:

1. dat deputaten voor correspondentie met de Hoge Overheid zich inzake de door adressanten naar voren gebrachte moeilijkheden reeds hebben gewend tot de betrokken minister, die daarop reeds zijn antwoord heeft gegeven;
2. dat bij voorkomende moeilijkheden of tegenwerkende verkeersinspecties tussenkomst kan worden gevraagd van deputaten voor correspondentie met de Hoge Overheid boven gemeld.

Ds. Visee dient een voorstel in van de volgende inhoud:

„de synode besluit

1. deze zaak niet in behandeling te nemen, aangezien zij niet tot de kerken in het gemeen behoort, en
2. van dit besluit aan de daarbij betrokken kerken gemotiveerd antwoord te geven.

Aldus wordt besloten.

Artikel 95.

Als rapporteur, aangewezen door Commissie I, leest oud. Pool het rapport dier commissie betreffende de exploitatierekening en de balans van de „Stichting voor de financiële verzorging voor de opleiding tot de Dienst des Woords in de Gereformeerde Kerken in Nederland” over de jaren 1946 en 1947 (Bijlage 34).

Exploitatierekening
en balans der
„Stichting”.

Conform de voorstellen der commissie besluit de synode:

- a. aan de leden der Stichting dank te zeggen voor de vele en gewichtige werkzaamheden, door hen verricht;
- b. er bij de Stichting op aan te dringen, dat de achterstand in de contrôle op de financiën der Stichting zo spoedig mogelijk worde ingehaald en zulk een achterstand in de toekomst worde vermeden;
- c. aan de Stichting nog geen décharge te verlenen vanwege het ontbreken der rapporten van het accountantskantoor.

Artikel 96.

Besloten wordt, dat de synode D.V. Maandagavond om 6 u. 30 zal samenkomen.

Hierna wordt gezongen Psalm 32 : 6, gaat de assessor voor in dankgebed en sluit de praeses de vergadering. Sluiting.

Dertiende Vergadering, Maandag 8 November.

Artikel 97.

Opening. Te 7 uur opent de praeses de vergadering. Hij laat zingen Psalm 133 : 1 en 3, leest II Corinthen 12 : 1—9 en gaat voor in gebed.

Appèl nominaal. De praeses houdt appèl nominaal.

Prof. Deddens, Ds. Van Bruggen (met kennisgeving), Ds. Bos, Ds. Van Otterlo, Ds. Zemel, oud. Van den Berg, oud. Van Veelen en oud. Rietkerk zijn nog niet aanwezig, de primi oud. Haveman en oud. Jasperse hebben hun plaatsen weer ingenomen; in de plaats van oud. Nelemans is diens secundus oud. Jungerius aanwezig.

Instemming met de Belijdenisschriften. Door op te staan betuigt br. Jungerius zijn instemming met de belijdenisschriften onzer kerken.

Artikel 98.

Naam der kerken. Missive van de minister van justitie Ag. 25, 1. Naar aanleiding van een missive van de minister van justitie, gericht aan de deputaten voor correspondentie met de Hoge Overheid en gesteld in handen van Commissie I, betreffende de naam der kerken, agendum punt 25, 1, besluit de synode na bespreking van het ministeriële schrijven: deze missive terug te wijzen naar de deputaten voornoemd en hun te verzoeken bij de behandeling van dit stuk rekening te houden met de in de vergadering der generale synode over deze materie gevoerde besprekingen, zulks onder nadere verantwoording aan de volgende generale synode.

Artikel 99.

Naam der kerken Ag. 25, 2. Ds. H. Veltman leest als rapporteur van Commissie I een rapport over punt 25, 2 van het agendum: een schrijven van de particuliere synode van Drente over de naam der kerken (Bijlage 35).

De commissie stelt voor:

aan het verzoek van de particuliere synode van Drente te voldoen en er bij de kerken op aan te dringen zowel plaatselijk als in classicaal en provinciaal en generaal verband de naam van Gereformeerde Kerken te voeren.

Het voorstel der commissie wordt geamendeerd door Ds. D. van Dijk en het geamendeerde voorstel wordt aangenomen.

De synode besluit:

aan het verzoek van de particuliere synode van Drente te voldoen en er bij de kerken op aan te dringen de toevoeging (onderhoudende art. 31 K.O.) niet dan in noodzakelijke gevallen te gebruiken.

Artikel 100.

In verband met de werkzaamheden der commissies wordt besloten eerst Woensdag 10 November weder in openbare vergadering samen te komen. Nadat gezongen is Psalm 75 : 1 en de assessor gedankt heeft, sluit de praeses de vergadering.

Veertiende Vergadering, Woensdag 10 November.

A r t i k e l 101.

Des namiddags om 2 uur opent de praeses de vergadering. Hij laat zingen Psalm 33 : 10, leest Phil. 2 : 5—11 en gaat voor in gebed. Opening

Bij het appèl nominaal blijkt, dat hoogleraren en afgevaardigden allen aanwezig zijn. Oud. Van der Spek heeft wederom als secundus plaats genomen voor oud. Rietkerk. Appèl nominaal

A r t i k e l 102.

De acta worden vastgesteld van art. 84 — art. 98.

Vaststelling Acta.

A r t i k e l 103.

De broeders Bosscha, De Goede en Van Otterlo vragen opname in de acta van het voorstel, dat zij bij de bespreking van het rapport van Commissie I inzake het vraagstuk ener samenspreking met de deputaten der synode-Duursema hebben ingediend en zij vragen daarbij te vermelden, dat dit voorstel met 29—3 stemmen verworpen werd (vgl. artt. 85 en 89 der acta). Tevens verzoeken de afgevaardigden Bosscha en De Goede aantekening in de acta, dat zij stemden tegen de voorstellen van Commissie I, in art. 89 van de acta vermeld.

Voorstel Bosscha-
de Goede-v. Otterlo
over samenspreking
Acta artt. 85, 89.

Het voorstel Bosscha-De Goede-Van Otterlo luidde als volgt:

De Generale Synode benoeme een aantal Deputaten voor Samenspreking en stelle een aantal vragen op, daarmede een appèl doende op de gewetens en ter verkrijging van een duidelijke situatie-tekening.

Zij machtigt haar Deputaten deze vragen mondeling aan de Deputaten der Kerken aan de overzijde voor te leggen en in een mondeling gesprek antwoord op deze vragen en op deze alleen te verkrijgen, gewaarborgd door een stenografisch verslag, om te komen tot een concrete situatie-tekening.

Voorts machtigt de Synode deze Deputaten om, indien zij bijeenroeping ener vervroegde Synode wenselijk mochten achten, hiervan onder aanwijzing van de gronden van hun gevoelen aan de Kerkeraad van de roepende Kerk en eventueel ook aan de classes en Part. Synode mededeling te doen.

A r t i k e l 104.

Aan de orde komt het rapport van Commissie IV over benoeming van deputaten voor kerkbouw (Bijlage 36). Als rapporteur treedt op Ds. Bosscha. De voorstellen der commissie worden aangenomen. Deputaten
„kerkbouw”, Ag. 22.

De synode besluit:

- a. aan deputaten voor correspondentie met de Hoge Overheid op te dragen ook inzake kerkbouw op verzoek der kerken diligent te zijn bij de betrokken instanties.
- b. bij de benoeming dezer deputaten zo mogelijk ook een of twee aan te wijzen, die met de materie-kerkbouw volkomen op de hoogte zijn.

Artikel 105.

Contact
Prot. Ref. Churches
Ag. 10.

Oud. Zijlstra leest als rapporteur van Commissie I het gewijzigd rapport over de vraag van contact en mogelijke correspondentie met de Protestant Reformed Churches in Noord Amerika (acta artt. 79 en 81, Bijlage 37). Thans luiden de voorstellen der commissie aldus:

De synode besluite:

1. ter beantwoording van en in overeenstemming met de in het schrijven van de Protestant Reformed Churches gedane voorslag, deputaten voor de correspondentie met buitenlandse kerken te machtigen met deze kerken in contact te treden, teneinde het scheppen van de relatie van corresponderende kerken voor te bereiden;
2. dat deze deputaten ten aanzien dezer zaak de volgende generale synode van advies zullen hebben te dienen;
3. dat in afwachting van het tot stand komen ener definitieve regeling de predikanten der Protestant Reformed Churches zullen mogen worden toegelaten tot het spreken van een stichtelijk woord in de Gereformeerde Kerken in Nederland.

Ds. Bosscha stelt een amendement voor om conclusie 3 te lezen als volgt:

3. dat in afwachting van het tot stand komen ener definitieve regeling de **beslissing of** de predikanten der Protestant Reformed Churches zullen mogen worden toegelaten tot het spreken van een stichtelijk woord in de Gereformeerde Kerken in Nederland **aan de vrijheid der plaatselijke Kerk wordt overgelaten.**

Dit amendement wordt door Commissie I overgenomen en de geamendeerde conclusies aanvaard.

Artikel 106.

Verklaring
tegenstemmers.

Ds. Bosscha vraagt aantekening in de acta, dat hij stemde tegen de voorstellen 1 en 2; de broeders Van den Born, D. van Dijk, Doornbos, Holwerda, Pilon, Van Raalte en Visee, dat zij stemden tegen alle conclusies, terwijl ze zich het recht voorbehouden een verklaring te doen opnemen in de acta, op hun tegen-stemmen betrekking hebbend.

Artikel 107.

Rapport geestel.
verzorging militairen
Ag. 15.

Oud. Van Spronsen leest voor Commissie IV het rapport inzake de geestelijke verzorging van militairen (Bijlagen 38, 38 A, 38 B).

Pauze.

Na de lezing van dit rapport wordt gepauzeerd.

Artikel 108.

Heropening.

Na heropening der vergadering laat de praeses zingen Psalm 89 : 8.

Artikel 109.

Besprekingen
rapport art. 107.

De avondvergadering wordt in beslag genomen door de bespreking van het rapport in art. 107 der acta vermeld.

Artikel 110.

De synode besluit aan br. Kamminga te Groningen voor zijn gevoerd be- Gratificatie
heer over de gelden tot bestrijding van de kosten der synode te Groningen br. Kamminga.
1946 een gratificatie toe te kennen, groot f 200 (vgl. acta art. 76).

Nadat gezongen is Psalm 79 : 7 en de assessor is voorgegaan in dankge- Sluiting.
bed sluit de praeses de vergadering.

Vijftiende Vergadering, Donderdag 11 November.

Artikel 111.

Te 9 uur opent de praeses de vergadering. Hij laat zingen Psalm 106 : 1, Opening.
leest Epheze 4 : 22 v.v.

Bij het appèl nominaal blijkt, dat de synode voltallig is. Appèl nominaal.

Artikel 112.

Ingekomen zijn een schrijven van Ds. H. Volten te Enschede en een brief Ingekomen stukken.
van de Zeemanscentrale. Op beide stukken zal worden geantwoord, dat de
synode van de inhoud kennis nam, ze echter niet in behandeling kon nemen
vanwege het volgens artikel 19 der acta beslotene en deze brieven daarom
voor kennisgeving aannam.

Artikel 113.

De bespreking van het rapport militaire zaken wordt voortgezet. Vol- Bespreking rapport
gens de wens van de commissie gaat het rapport terug tot nader beraad. Art. 107.

Artikel 114.

Voor Commissie I rapporteert Ds. Veltman over punt 17 van het agendum Emigranten Ag. 17.
(Bijlage 39): een verzoek van de particuliere synode van Utrecht om een
aanbeveling te geven voor het werk van de kerk van Utrecht, die zich op
verzoek van de classis Utrecht beschikbaar heeft gesteld adviezen te geven
aan emigranten inzake het kerkelijk leven.

De commissie stelt voor:

aan het door de particuliere synode van Utrecht gedane verzoek niet te
voldoen en het vertrouwen uit te spreken, dat de kerken waakzaam zullen
zijn met betrekking tot de kerkelijke positie van hun naar het buitenland
vertrekkende leden.

Dit voorstel der commissie wordt aangenomen.

Artikel 115.

De bespreking over de vraag wat voor de emigranten moet gedaan wor- Voortzetting bespr.
den wordt voortgezet en afgebroken door de middagpauze. Emigranten - Pauze.

Artikel 116.

Des middag om 2 uur heropent de praeses de vergadering. Hij laat zingen Heropening.
Psalm 84 : 1.

Appèl nominaal. Appèl nominaal wordt gehouden. Allen zijn aanwezig. De vergadering wordt ook bijgewoond door de missionaire dienaren Goossens en Van Ommen, alsmede door enige leden van de kerkeradscommissie voor de zending te Zwolle.

A r t i k e l 117.

Rapport van de zending Ag. 7. Ds. De Goede leest voor Commissie III het rapport over de zendingszaken (Bijlagen 40; 40 A; 40 B; 41). De voorstellen der commissie luiden als in bijlage 40 is vermeld.

A r t i k e l 118.

Bespreking. Gedurende de middagvergadering wordt een begin gemaakt met de bespreking van het in art. 117 genoemde rapport.

Pauze. Deze bespreking wordt afgebroken bij het intreden van de avondpauze.

A r t i k e l 119.

Heropening. Om half zeven heropent de praeses de vergadering. Hij laat zingen Psalm 86 : 6 en houdt appèl nominaal. Alle hoogleraren en afgevaardigden zijn aanwezig.

A r t i k e l 120.

Comité Generaal Vergadertijd op Vrijdag. Op verzoek van de rapporteur van Commissie III gaat de synode in comité generaal .

In deze comitévergadering besluit de synode Vrijdag te vergaderen tot 5 uur.

Sluiting. Nadat gezongen is het gebed des Heeren : 6 en de assessor is voorgegaan in dankgebed sluit de praeses de vergadering.

Zestiende Vergadering, Vrijdag 12 November.

A r t i k e l 121.

Opening. De praeses opent de vergadering. Hij laat zingen Psalm 105 : 5, leest Galaten 6 : 1—7 en gaat voor in gebed.

Appèl nominaal. Bij het gehouden appèl nominaal blijkt, dat Oud. Jasperse niet aanwezig en ook niet door zijn secundus vervangen is.

A r t i k e l 122.

Comité generaal. De synode gaat opnieuw in comité generaal.

A r t i k e l 123.

Sluiting. Na opheffing van het comité generaal worden de besprekingen van het rapport, genoemd in art. 117 voortgezet, totdat de synodevergadering wordt gesloten.

Voor de sluiting wordt gezongen Psalm 72 : 11 en gaat de assessor voor in dankgebed.

Zeventiende Vergadering, Maandag 15 November.

Artikel 124.

Op Maandagmiddag komt de synode weer samen. Om 2 uur opent de praeses de vergadering. Hij laat zingen Psalm 27 : 2, leest Psalm 27 : 1-5 en gaat voor in gebed. Opening.

Bij het appèl nominaal blijkt de synode voltallig te zijn. Appèl nominaal.

Artikel 125.

De synode gaat in comité generaal. Comité generaal.

Artikel 126.

Na opheffing van het comité generaal deelt de praeses mede dat in de vergaderingen in comité geen besluiten zijn genomen. Opheffing
Comité generaal.

De besprekingen van het rapport over de zaken der zending worden voortgezet.

Ze worden afgebroken door de avondpauze. Pauze.

Artikel 127.

Na de avondpauze wordt de vergadering heropend. De praeses laat zingen Psalm 105 : 24. Heropening.

Bij het appèl nominaal blijkt oud. Van den Berg afwezig te zijn. Appèl nominaal.

Artikel 128.

Een amendement van Ds. Den Boeft om aan de conclusies sub C, 7, d toe te voegen „aan welke terugroeping zij hebben te voldoen” wordt aangenomen.

Artikel 129.

De voorstellen der commissie worden daarna met het amendement-Den Boeft aangenomen. Voorstellen inzake
de zending aanvaard.

Ze luiden als volgt:

A. Inzake de principiële opzet van het zendingswerk spreekt de synode uit:

1. de opvatting der zending, welke bekend staat als „comprehensive approach”, is in strijd met de Heilige Schrift en valt daarom voor heel ons zendingswerk af te wijzen;
2. de gangbare onderscheiding tussen „hoofddienst” en „hulpdiensten” welke steunt op de besluiten der synode van Middelburg 1896, voorts is vastgelegd in de zendingsorde, en tenslotte in de praktijk van het zendingswerk in toepassing is gebracht, behoeft dringend herziening;
3. de opdracht aan deputaten, te benoemen volgens art. 65 der acta dezer synode, wordt uitgebreid in dezer voege, dat het hun taak ook zal zijn de volgende synode van advies te dienen inzake de wijze waarop de herziening onder 2 bedoeld, moet geschieden, met toezending van hun rapport aan de kerken binnen de termijn, in dat artikel genoemd.

B. Inzake zendingsterreinen spreekt de synode uit:

1. het eigenlijke zendingswerk op Oost-Soemba moet geacht worden ten einde te lopen;
2. het eiland Savoe, waar de zendingsarbeid van de kerk van Zwolle reeds een aanvang nam, zal zijn zendingsterrein van „De Gereformeerde Kerken in Nederland”, die in deze synode zijn vertegenwoordigd, zolang de kerken op Oost-Soemba niet in staat zijn dit terrein zelfstandig te bearbeiten;
3. de Daerah Istimewa Kalimantan Barat (West-Borneo) zal zijn zendingsterrein van „De Gereformeerde Kerken in Nederland”, die in deze synode zijn vertegenwoordigd;
4. indien onverhoopt West-Borneo als zendingsterrein aan onze kerken mocht ontgaan, en een ander terrein beschikbaar mocht komen op een moment, dat er geen generale synode vergadert, zullen de hierna onder D, b bedoelde deputaten gemachtigd zijn, om in afwijking van art. 1 der zendingsorde dit terrein aan te wijzen als zendingsterrein van „De Gereformeerde Kerken in Nederland”, die in deze synode zijn vertegenwoordigd.

C. Inzake zendende kerken besluit de synode:

1. de kerk van Zwolle zal zijn „zendende kerk” voor de terreinen Oost-Soemba en Savoe;
2. zolang niet een bepaalde kerk in Friesland als „zendende kerk” optreedt, zullen de kerken in Friesland worden beschouwd als „zendende kerken” voor het terrein West-Borneo (of eventueel ander terrein);
3. aan alle kerken te adviseren, zowel met de kerk van Zwolle als met de kerken in Friesland samen te werken, tot een volgende generale synode een beslissing zal hebben genomen inzake eventuele, uit de kerken opkomende, concrete voorstellen omtrent samenwerking van bepaalde ressorten voor één zendingsterrein;
4. er bij de kerken op aan te dringen de komende jaren in ieder geval f 1.75 en zo mogelijk f 2.— per ziel per jaar voor het zendingswerk op te brengen, en af te dragen aan de quaestor der generale zendingsdeputaten;
5. de kerk van Zwolle voor haar zendingsarbeid een steun toe te zeggen van ten hoogste f 117.000.— per jaar;
6. de Friese kerken voor haar zendingsarbeid een steun toe te zeggen van voorlopig f 41.500.— per jaar;
7. de onder 5 en 6 bedoelde toezeggingen te binden aan het volgende voorbehoud:
 - a. deze kerken informeren regelmatig de samenwerkende kerken over alle plannen, beslissingen, kosten en stand van 't zendingswerk;
 - b. deze kerken nemen geen beslissingen dan na goedkeuring van het college der generale zendingsdeputaten;
 - c. bijzonder bij de voorbereiding van benoemingen en beroepingen

en het vaststellen van instructies ondernemen zij geen stappen dan met medewerking en goedkeuring van dit college;

- d. bij al haar zendingsarbeid binden ze zich aan wat de synode sub A uitsprak omtrent de principiële opzet van het zendingswerk, en ze geven ook in die geest aan de uit te zenden arbeiders nauwkeurige instructie, met uitdrukkelijke bepaling, dat afwijking van de instructie onmiddellijk terugroeping ten gevolge zal hebben, aan welke terugroeping zij hebben te voldoen.

D. Inzake **generale zendingsdeputaten** besluit de synode:

- a. de huidige deputaten te déchargeren onder dank voor de door hen verrichte arbeid;
- b. opnieuw deputaten te benoemen met opdracht:
1. in overleg met de kerk van Zwolle na te gaan op welke wijze en in welk tempo de zendingsarbeid op Oost-Soemba dient te worden beëindigd;
 2. in overleg met de kerk van Zwolle na te gaan op welke wijze en in welke omvang de kerken van Oost-Soemba alsdan moeten worden gesteund, in de geest van art. 11 van de kerkenordening;
 3. in overleg met de kerk van Zwolle zich te beraden op de vraag op welke wijze het zendingswerk op Savoe 't best kan worden voortgezet;
 4. in overleg met de kerken in Friesland zich te beraden over de vraag op welke wijze het zendingswerk op West-Borneo (eventueel ander terrein) 't best kan worden opgezet, inclusief aanwijzing van zendingsposten, naar art. 2 der zendingsorde;
 5. zeer nauwlettend toe te zien bij het goedkeuren van benoemingen en instructies, en voor in alle zendingsaangelegenheden o.a. de vooropleiding diligent te zijn;
 6. van al hun werkzaamheden verslag en eventueel in verband daarmee advies uit te brengen aan de volgende Generale Synode".

Art i k e l 130.

Na de aanneming van de voorstellen van Commissie III spreekt de praeses een woord van bijzondere dank tot Ds. De Gocde en Prof. Holwerda en tot de leden der commissie voor hun arbeid. Hij spreekt de wens uit, dat de besluiten der synode — voor het zendingswerk van verstrekkende betekenis — onder de zegen des Heeren aan het werk mogen ten goede komen.

Woord van de Praeses.

Art i k e l 131.

Als rapporteur van Commissie I leest oud. Jasperse het rapport inzake het verzoek van de kerk van Sneek over de Oecumenische Beweging en de verhouding van de zending tot deze. (Bijlage 42).

Het voorstel der commissie luidt als in de bijlage is vermeld.

Zending^{en} oecumenische beweging.
Ag. 19 bis.

A r t i k e l 132.

Amendementen.

Ds. Van Bruggen stelt voor in de conclusie in te voegen sub 2e het woord „hierover” en deze conclusie te lezen als volgt: „2e van de besluiten en uitspraken hierover der classes 's Gravenhage en Amsterdam etc.”.

Deze amendering wordt door de rapporteur overgenomen.

Ds. D. van Dijk stelt voor de overwegingen sub d te lezen als volgt: „dat er voor een uitspraak als door Sneek bedoeld in het tweede deel van haar schrijven in de zendingsorde krachtens haar aard geen plaats is”.

Ds. Visee stelt voor in het besluit te laten vervallen de woorden „in deze omstandigheden”.

Deze amendementen worden aanvaard en het aldus geamendeerde voorstel der commissie aangenomen.

De Generale Synode:

KENNIS GENOMEN HEBBENDE,

- 1e. van een schrijven van de Gereformeerde Kerk van Sneek, „verzoekende een uitspraak te doen over de oecumenische beweging, zoals deze zich presenteert in de Wereldraad van Kerken en de Internationale Zendingsraad”, en „in de eventueel te wijzigen zendingsorde de principieel ongeoorloofde samenwerking af te wijzen”,
- 2e. van besluiten en uitspraken hierover der classes 's-Gravenhage en Schiedam en van de particuliere synode van Noord Holland.

OVERWEGENDE:

- a. dat de kerken geen behoefte hebben aan uitspraken over en bepalingen van meerdere vergaderingen aangaande geestelijke stromingen en bewegingen, zolang de kerken door zulke stromingen en bewegingen niet verhinderd worden haar arbeid te verrichten;
- b. dat aan de synode niet gebleken is, dat verhindering van enig deel van haar arbeid door de oecumenische beweging reeds ingetreden is;
- c. dat haar ook door geen andere kerken noch door generale deputaten voor de zending zulk een verhindering van arbeid gemeld is;
- d. dat er voor een uitspraak als door Sneek bedoeld in het tweede deel van haar schrijven in de zendingsorde krachtens haar aard geen plaats is;”

BESLUIT:

aan het verzoek van de Gereformeerde Kerk van Sneek niet te voldoen en hiervan aan die kerk mededeling te doen onder toezending van dit rapport.

A r t i k e l 133.

Theol. Hogeschool
Curatorium en
Stichting.
Ag. 5A, 1.

Namens Commissie I rapporteert Ds. Den Boeft over een schrijven van curatoren der Theologische Hogeschool waarin deze verzoeken nader de verhouding te regelen tussen het bestuur van de Stichting voor de financiële instandhouding van de opleiding tot de dienst des Woords en het college van curatoren (Bijlage 43).

De synode aanvaardt het voorstel der commissie.

De synode besluit:

een vijftal deputaten te benoemen om de gehele materie van „de Stichting” onder ogen te zien en de volgende generale synode van advies te dienen, die dan in deze zaak een definitief besluit dient te nemen”.

Artikel 134.

Voor Commissie IV leest Prof. Veenhof het rapport inzake een nieuwe psalmberijming (Bijlage 44). Psalmberijming
Ag. 9.

De voorstellen der commissie luiden als in de bijlage is vermeld.

Met de bespreking van dit rapport wordt een aanvang gemaakt.

Artikel 135.

De vergadering wordt, nadat gezongen is Psalm 89 : 13 en 14 en de assessor is voorgedaan in dankgebed, gesloten. Sluiting.

Achttiende Vergadering, Dinsdag 16 November.

Artikel 136.

De praeses opent de vergadering. Hij laat zingen Psalm 122 : 2, leest Psalm 145 : 1—8 en gaat voor in gebed. Opening.

Bij het gehouden appèl nominaal blijkt, dat de synode voltallig is. Oud. Jasperse is afwezig, oud. Rietkerk heeft zijn plaats als primus weer ingenomen, oud. Van der Spek blijft bij ontstentenis van oud. Pool als secundus voor oud. Jasperse. Appèl nominaal.

Oud. Van den Berg blijkt vervangen te zijn door zijn secundus br. G. J. van der Vegt. Deze betuigt door op te staan zijn instemming met de belijdenisschriften. Instemming met de
belijdenisschriften.

Artikel 137.

De acta worden vastgesteld voor wat betreft de artikelen 99—114. Vaststelling der Acta.

Artikel 138.

In aansluiting bij art. 106 der acta vragen Ds. Van den Born, Ds. D. van Dijk, Ds. Doornbos, oud. Pilon, Ds. Van Raalte, Ds. Visee en Prof. Holwerda opname van de volgende verklaring in de acta: Verklaring inzake
correspond. met de
Prot. Ref. Churches.

„Wij verklaren dat wij ons niet conformeren aan de besluiten van de generale synode van Amersfoort 1948 inzake het scheppen van de relatie van corresponderende kerken met de Protestant Reformed Churches in Noord-Amerika (acta art. 105); en dat wij ons het recht voorbehouden deze besluiten te bestrijden, ook in het openbaar”.

Artikel 139.

Geen keurstem voor
afgevaardigden van
de P. S. v. h. Zuiden.

Voordat een aanvang gemaakt wordt met de behandeling van punt 11 van het agendum herinnert de praeses er aan, dat volgens artikel 33 van de kerkenordening de afgevaardigden van de particuliere synode van het Zuiden niet kunnen deelnemen aan de stemming over voorstellen, op dit punt betrekking hebbende.

Artikel 140.

Rapport inzake
Ds W. G. F. van
Herwijnen.

Als rapporteur van Commissie II leest Ds. Van Bruggen het rapport over punt 11 van het agendum, aangeduid als „de zaak-Ds. Van Herwijnen” (Bijlagen 45, 45 A, 45 B, 45 C). De voorstellen der commissie luiden als in de bijlage is vermeld.

Pauze.

De besprekingen over dit rapport nemen een aanvang en worden afgebroken door de middagpauze.

Artikel 141.

Heropening.

Om 2 uur wordt de vergadering heropend. Gezongen wordt Psalm 32 : 6.

Appèl nominaal.

Bij het appèl nominaal blijkt dat alle hoogleraren en afgevaardigden aanwezig zijn.

Artikel 142.

Bespreking van het
rapport art. 140.

Gedurende de gehele middagvergadering worden de besprekingen van het rapport vermeld in artikel 140 der acta voortgezet.

Pauze.

Om 5 u. 30 wordt gepauzeerd.

Artikel 143.

Heropening.

Om 6 u. 30 heropent de praeses de vergadering.

Gedurende de bespreking van het rapport brengt de rapporteur enige wijziging aan in de redactie van de voorstellen der commissie. Hij wijzigt in de constatering en in het voorgestelde besluit de woorden „.....de kerkelijke positie van het overblijfsel der kerk te Rilland-Bath en van Ds. W. G. F. van Herwijnen.....” in: „.....de positie t.a.v. de kerkelijke samenkomsten van het zich als huisgemeente aandienend overblijfsel der kerk te Rilland-Bath en in verband hiermede die.....”.

Daarna worden deze voorstellen met de redactiewijzigingen aanvaard en wordt het volgende besloten:

De synode

KENNIS GENOMEN HEBBENDE VAN

- a. een bezwaarschrift der classis Enschede tegen het besluit der particuliere synode van het Zuiden van 29 October 1947 betreffende Ds. W. G. F. van Herwijnen;
- b. een bezwaarschrift van de Kerk van Maastricht tegen het besluit der particuliere synode van het Zuiden van 29 October 1947 betreffende Ds. W. G. F. van Herwijnen;

- c. een bezwaarschrift van de classis Zeeland tegen het besluit der particuliere synode van het Zuiden van 29 October 1947 betreffende Ds. W. G. F. van Herwijnen;
- d. van enige andere te dezer zake bij haar ingekomen brieven;

OVERWEGENDE,

- 1. dat het sub a genoemde bezwaarschrift van haar vraagt hetgeen niet tot de taak ener generale synode behoort;
- 2. dat de sub b en c genoemde bezwaarschriften haar ongegrond zijn gebleken;

CONSTATERENDE,

dat de positie t.a.v. de kerkelijke samenskomsten van het zich als huisgemeente aandienend overblijfsel der kerk te Rilland-Bath en in verband hiermede die van Ds. W. G. F. van Herwijnen ook na de besluiten der classis Noord-Brabant en Limburg van 21 November 1945 en 20 November 1946 en van de particuliere synode van het Zuiden van 29 October 1947 nadere regeling behoeft;

BESLUIT,

- 1. aan de verzoeken, vervat in de sub a, b en c genoemde bezwaarschriften niet te voldoen;
- 2. aan de classis Zeeland te verzoeken de positie t.a.v. de kerkelijke samenskomsten van het overblijfsel der kerk te Rilland-Bath en in verband hiermede die van Ds. W. G. F. van Herwijnen in goed overleg met dezen nader te willen regelen, of zo zij daartoe niet besluiten kan, alsnog tegen het besluit der classis Noord-Brabant en Limburg van 21 November 1945, dat de kerkelijke positie van het overblijfsel der kerk te Rilland-Bath nadere regeling behoeft en Ds. W. G. F. van Herwijnen, wyl ten onrechte geschorst en afgezet, wederom als Dienaar des Woords behoort te worden ontvangen, bij deze classis c.q. bij de particuliere synode van het Zuiden haar bezwaren welomschreven en goed gefundeerd in te dienen;
- 3. van dit besluit onder toezending van het advies der Commissie II kennis te geven aan de classis Enschede, de classis Schiedam, de classis Zeeland, de kerk te Breda, de kerk te Maastricht, de kerk te Sliedrecht en mede voor het zich als huisgemeente aandiende overblijfsel van de kerk te Rilland-Bath aan Ds. W. G. F. van Herwijnen.

Artikel 144.

De praeses zegt, dat de synode een gewichtige beslissing heeft genomen. De commissie heeft moeilijk werk gehad. Hij dankt de commissie en de rapporteur voor de arbeid, die ze hebben verricht. Hij herinnert er aan, dat we bij het begin van deze dag deze zaak voor Gods aangezicht hebben gelegd. Laten wij nu vertrouwen, dat God ons heeft geholpen om een stap te doen in de richting waarin de oplossing wordt gevonden van de moeilijkheden waarmee de kerken in het Zuiden hebben geworsteld. Moge God allen de genade geven om zich zo tegenover dit besluit te gedragen, dat de oplossing wordt gevonden. God geve dat ons.

Hierna laat de praeses zingen Psalm 89 : 7, gaat de assessor voor in dankzegging en wordt de vergadering gesloten.

Woord
van de praeses.

Negentiende Vergadering, Woensdag 17 November.

Opening.

Artikel 145.

De praeses opent de vergadering. Hij laat zingen Psalm 150 : 1, leest Psalm 150 en gaat voor in gebed.

Appel nominaal.

Bij het appel nominaal blijkt, dat Ds. Bosscha met kennisgeving afwezig is

Artikel 146.

Vaststelling Acta.

De acta worden vastgesteld van artikel 115—133.

Artikel 147.

Besprekingen rapport
Psalmberijming.

De bespreking van het rapport Psalmberijming wordt voortgezet (acta art. 134).

De voorstellen der commissie worden — met uitzondering van de overwegingen sub c — aanvaard.

De synode:

CONSTATERENDE,

- a. dat thans aan de kerken de nieuwe psalmberijming van Ds. Hasper in een door de auteur met medewerking van de Stichting-Psalmgezang herziene doch nog niet definitieve editie ter kennisneming en keuring wordt aangeboden;
- b. dat de mogelijkheid bestaat, dat ook door en namens de Gereformeerde Kerken op de vaststelling van de definitieve vorm van deze berijming alsnog invloed kan worden uitgeoefend;

OVERWEGENDE,

- a. dat de thans in gebruik zijnde psalmbundel ernstige fouten vertoont, speciaal in de weergave van wat de HEERE in de psalmen openbaart en in de Schriftmatigheid van zijn berijmingen en het daarom zeer gewenst is, dat hij verbeterd of door een nieuwere vervangen wordt;
- b. dat de vraag welke psalmberijming in de officiële eredienst der kerken zal gebruikt worden een vraag is welke óók de kerken in het gemeen regardeert, zodat de beantwoording van deze vraag miê tot de competentie van een generale synode behoort;
- c. dat door zeer vele kerken de synode verzocht werd het daarheen te leiden, dat ook namens haar alle mogelijke en gewenste invloed op de totstandkoming van den definitieve vorm der berijming zal worden uitgeoefend;

BESLUIT,

- a. de kerken op te wekken ernstig kennis te nemen van de herziene psalmberijming, welke haar dit jaar werd aangeboden;
- b. enkele deputaten te benoemen, welke deze psalmberijming zullen onderzoeken speciaal wat betreft de vraag of de geboden berijmingen de gedachten van de oorspronkelijke psalmen zo juist mogelijk weergeven;
- c. deze deputaten te verzoeken hun opmerkingen over en kritiek op deze herziene psalmbundel mede te delen aan de instanties, welke de definitieve vorm van de nieuwe psalmbundel zullen vaststellen;

- d. deze deputaten op te dragen rapport omtrent hun arbeid uit te brengen aan de e.k. generale synode en deze tevens een gedocumenteerde beoordeling van de definitieve psalmbundel aan te bieden, indien deze tijdig genoeg zal verschijnen, welk rapport en beoordeling zo spoedig mogelijk aan de kerken dienen toegezonden te worden;
- e. deze besluiten ter kennis te brengen van de kerken en personen, welke zich over deze zaak tot de synode wendden.

Artikel 148.

Voor Commissie I leest Ds. Den Boeft het rapport over het rapport van deputaten voor correspondentie met de Hoge Overheid (Bijlagen 46, 47 en 47 A). Rapport Deputaten Hoge Overheid.

De voorstellen der commissie worden aanvaard.

De synode besluit:

1. deputaten dank te zeggen voor de vele door hen verrichte arbeid en hen te déchargeren;
2. opnieuw deputaten met enkele secundi te benoemen voor correspondentie met de Hoge Overheid.

Hierna wordt gepauzeerd.

Pauze.

Artikel 149.

Om 2 uur heropent de praeses de vergadering. Hij laat zingen Psalm 56 : 5. Heropening.

Bij het appèl nominaal blijkt, dat Prof. Deddens, oud. Kooistra, Ds. Boscha, Ds. De Goede afwezig zijn; Ds. De Goede is vervangen door zijn secundus, Ds. Krijtenburg.

Artikel 150.

Namens Commissie I brengt Ds. F. van Dijk rapport uit over het „verslag van de werkzaamheden van de curatoren der Theologische Hogeschool..... gedurende het 92ste en 93ste jaar” (Bijlagen 48 en 49). Rapport over rapport curatoren der Theologische Hogeschool.

De voorstellen der commissie luiden als in de bijlagen is vermeld.

Bij de besprekingen van de voorstellen der commissie brengt de rapporteur enige redactie-wijzigingen aan. De voorstellen der commissie worden aangenomen.

De synode besluit:

1. aan de deputaten-curatoren onder dank décharge te verlenen voor hun in opdracht van de kerken verrichte arbeid;
2. het schrappen van art. 10 en de wijziging dienovereenkomstig van art. 11 in de „Bepalingen tot regeling van het verlenen van pensioen aan hoogleraren der Theologische Hogeschool” goed te keuren;
3. goedkeuring te hechten aan hetgeen als „eisen voor het doctoraal examen werd vastgesteld;
4. goed te keuren het voorlopig besluit der deputaten-curatoren, waardoor aan een alumnus met eindexamen H.B.S. de mogelijkheid werd geopend om te worden ingeschreven als student aan de Theologische Hogeschool, en de deputaten-curatoren aan te bevelen in het vervolg in dergelijke voorkomende gevallen, in overleg met de Hoogleraren, gelijkelijk te han-

delen met handhaving van de beperkende bepaling, dat zij, die dit verlangen, betuigen de ernstige begeerte te hebben predikant te worden, en geen examens zullen mogen doen alvorens ze de vereiste diploma's in hun bezit hebben;

5. de deputaten-curatoren te verzoeken aan de e.k. generale synode een instructie voor de deputaten-curatoren ter vaststelling voor te leggen, terwijl tot zolang deze instructie geacht wordt vervat te zijn in het reglement voor de Theologische Hogeschool en het dienovereenkomstig beslotene op de voorgaande en deze generale synode;
6. de deputaten-curatoren te machtigen elk jaar naast de „Handelingen der Curatoren” een verslag betreffende de Theologische Hogeschool aan de kerken toe te zenden;
7. goed te keuren de ontheffing van Prof. Dr. K. Schilder van de functie van bibliothecaris en de benoeming van Prof. P. Deddens als zodanig; onder bijzondere dank aan Prof. Schilder voor het vele en betekenisvolle werk door hem in deze verricht;
8. zich aan te sluiten bij de woorden van waardering en dank gericht aan het „Bestuur der Stichting” en het „Vrouwen-comité”.

Ds. Visee vraagt aantekening in de acta, dat hij zich bij de stemming over conclusie 3 moest onthouden, daar hij zich niet bevoegd acht over de daar genoemde materie een stem uit te brengen.

Artikel 151.

Vooropleiding voor de Zending.

Ds. Wielenga rapporteert voor Commissie III over het rapport van deputaten voor de Vooropleiding voor de zending (Bijlagen 50 en 50 A).
Commissie III stelt voor:

1. het voorgestelde leerplan van de deputaten goed te keuren;
2. deputaten dank te zeggen voor hun arbeid;
3. geen nieuwe deputaten te benoemen, maar de te benoemen zendingsdeputaten op te dragen deze zaak verder te behartigen.

Aldus besloten.

Artikel 152.

Décharge penningm. generale deputaten voor de Zending.

Commissie III rapporteert bij monde van oud. Kroes over het nazien van de boeken en bescheiden van de penningmeester van de generale deputaten voor de zending.

Op voorstel der commissie besluit de synode: de penningmeester van de generale deputaten voor de zending te déchargeren van zijn beheer over de jaren 1946 en 1947.

Artikel 153.

Geestel. verzorging militairen

Oud. Van Spronsen leest voor Commissie IV de nieuwe adviezen van de commissie inzake geestelijke verzorging van militairen (Bijlage 51).

De voorstellen der commissie luiden als in bijlage 51 is vermeld.

Pauze.

De bespreking van deze adviezen wordt geschorst bij het intreden der avondpauze.

Artikel 154.

Na de heropening der vergadering wordt gezongen Psalm 25 : 6.

Heropening.

Bij het appèl nominaal blijkt, dat Prof. Holwerda afwezig is, evenals oud. Van der Vegt, br. Hoorntje is door zijn secundus oud. J. van Dijk vervangen. Deze betuigt door op te staan instemming met de belijdenisschriften.

Appèl nominaal.

Instemming met de belijdenisschriften.

Artikel 155.

De besprekingen over de adviezen, genoemd in art. 153 worden voortgezet.

Geestel. verzorging militairen.

T.a.v. de vraag „hoe gehandeld dient te worden, indien een dienaar des Woords zich laat vinden voor een benoeming tot legerpredikant in vaste dienst”, doet Ds. Van Otterlo het volgende voorstel:

De synode besluit:

over de vraag, hoe gehandeld dient te worden, indien een dienaar des Woords zich vinden laat voor een benoeming tot legerpredikant in vaste dienst,

Besluit t.a.v. legerpredikant in vaste dienst.

geen uitspraak te doen,

wijl niet gebleken is, dat deze zaak niet in de mindere vergaderingen kon afgehandeld worden.

Dit voorstel wordt aangenomen.

Naar aanleiding van een voorstel van de broeders Den Boeft, Van Otterlo, Van Bruggen en J. van Dijk neemt de commissie haar overige voorstellen weer in beraad.

Artikel 156.

Ds. Bos rapporteert namens Commissie IV over punt 16 van het agendum: „Emeriti-predikanten zonder vrijgemaakte kerk” (Bijlage 52).

Emeriti zonder „vrijgemaakte kerk”. Ag. 16.

De commissie adviseert de synode te besluiten:

- 1o. niet te voldoen aan het verzoek van de classis Enschede, alsmede van de particuliere synode van Drente en de classis Schiedam;
- 2o. uit te spreken, dat de regeling der verzorging van de emeriti-predikanten zonder „vrijgemaakte kerk” naar analogie van art. XXXIX der K.O. dient ter hand genomen te worden door de kerk, wier ressort het naast gelegen is aan het ressort van die „kerk” waaraan een predikant als bovenbedoeld als emeritus verbonden is geweest;
- 3o. van deze uitspraak mededeling te doen aan de classis Enschede, de roepende kerk voor de e.v. particuliere synode van Drente en de classis Schiedam.

Van deze voorstellen wordt het eerste aangenomen, evenals het derde; het tweede wordt verworpen.

De synode besluit:

- 1o. niet te voldoen aan het verzoek van de classis Enschede, alsmede van de particuliere synode van Drente en de classis Schiedam;
- 2o. van deze uitspraak mededeling te doen aan de classis Enschede, de roepende Kerk voor de e.v. particuliere synode van Drente en de classis Schiedam.

Artikel 157.

Geestel. verzorging
militairen,

Oud. Van Spronsen dient thans met terugname van de voorstellen, in bijlage 51 vermeld, de voorstellen in, vermeld onder bijlage 53.

Artikel 158.

Amendement
Van Bruggen.

Ds. Van Bruggen doet het voorstel om inzake de geestelijke verzorging van militairen, die naar Indië vertrekken aan het voorgestelde besluit te doen voorafgaan:

- a. uit te spreken, dat de kerken ook aan haar naar het leger vertrekkende leden alle mogelijke ambtelijke zorg te wijden.

Dit amendement wordt aanvaard.

Vervolgens worden de aldus geamendeerde voorstellen aanvaard:

De synode,

van oordeel:

dat ook voor onze doop- en belijdende leden, die naar Indië vertrekken, of zich aldaar bevinden, de kerkelijke, ambtelijke zorg niet mag nagelaten worden;

besluit:

- I a. uit te spreken, dat de kerken ook aan haar naar het leger vertrekkende leden alle mogelijke ambtelijke zorg hebben te wijden;
- b. de kerk van Batavia en andere kerken in Indië te steunen in haar ambtelijke arbeid, die vooral met het oog op de zich daar bevindende militairen verricht moet worden en verzoekt de classis Groningen naast het verlenen van steun aan de kerk van Batavia ten behoeve van de arbeid van Ds. Van der Stoel, de uitzending van één of meer leenpredikanten naar de kerken in Indië te bevorderen;
- c. er bij de kerken op aan te dringen het werk van de classis Groningen in deze te steunen;
- d. die classis te machtigen van de kerken twee collecten per jaar voor deze arbeid te vragen.
- II. Inzake het Agendapunt „Deputaten belast met de geestelijke verzorging van de militairen” besluit de synode:
- a. deze deputaten dank te zeggen voor de door hen verrichte arbeid, hen te ontheffen van deze taak en geen nieuwe deputaten te benoemen;
- b. aan de classis Groningen te verzoeken in overleg met deze deputaten de lopende zaken van hun deputaatschap af te wikkelen en de resterende gelden voor de door deze classis te verrichten arbeid ten behoeve van de kerken in Indië aan te wenden;
- c. de classis Groningen te verzoeken de bescheiden en gelden dezer deputaten te controleren en daaromtrent alsmede van al haar arbeid aan de e.k. generale synode te rapporteren.
- III. Inzake het onder a genoemde van het hier betreffende agendapunt: „Deputaten belast met de geestelijke verzorging van militairen”:

1. Aan de classis 's-Gravenhage mededeling te doen van het feit, dat bij de synode bericht is ingekomen van de deputaten, belast met de geestelijke verzorging der militairen, dat zij door verschillende omstandigheden geen rapport hebben kunnen indienen en mitsdien dat ook niet aan genoemde classis kon worden toegezonden;
2. Aan de Raad der kerk van Rotterdam-Zuid mededeling te doen, dat kennis werd genomen van zijn schrijven d.d. 18 October l.l. inzake zijn bezwaren tegen de verhouding, die is ontstaan tussen de Deputaten, belast met de geestelijke verzorging onzer militairen en het weekblad „De Wachter”, dat inmiddels in deze situatie wijziging is gekomen, waardoor gemelde bezwaren automatisch opgeheven zijn;

IV. Inzake de ingekomen stukken, in verband met punt b. van dit punt der agenda:

- 1o. Aan de classis Arnhem en de particuliere synode van Overijssel-Gelderland te berichten, dat kennis genomen werd van haar schrijven inzake het aan deputaten, belast met de geestelijke verzorging onzer militairen, te richten verzoek om over te gaan tot het beleggen ener conferentie tussen garnizoenskerken, dat de generale synode echter meent, dat deze (overigens zéér gewenste) conferentie op eigen initiatief kan en derhalve ook behoort plaats te hebben;
- 2o. aan de kerk van Semarang en Batavia bericht te zenden omtrent het, inzake het door hen bij de synode ingezonden verzoek, genomen besluit;
- 3o. aan de kerken, welke zich in verband met de geestelijke verzorging van de militairen tot de synode hebben gericht mededeling te doen van de inzake deze materie genomen besluiten.

Artikel 159.

De praeses sluit de vergadering, nadat gezongen is Psalm 134 : 1 en de Sluiting. assessor is voorgegaan in dankgebed.

Twintigste Vergadering, Donderdag 18 November.

Artikel 160.

De praeses opent de vergadering. Hij laat zingen Psalm 66 : 9 en 10, leest Psalm 66 : 11—20 en vraagt daarna in het gebed des Heeren zegen voor deze laatste vergadering der synode. Opening.

Bij het appèl nominaal blijkt, dat br. Kooistra en br. Jasperse afwezig zijn; dat Ds. Bosscha en Ds. De Goede weer aanwezig zijn en dat oud. Van den Berg zijn plaats als primus weer heeft ingenomen, terwijl oud. Pool weer als secundus plaats neemt voor oud. Jasperse. Appèl nominaal.

Artikel 161.

De acta worden vastgesteld van art. 134—art. 150.

Vaststelling acta.

Ds. Wielenga vraagt aantekening in de acta, dat hij stemde tegen de voorstellen inzake punt 11 van het agendum, acta art. 143.

Verklaring
Ds Wielenga
inzake Art. 143.

Artikel 162.

Rapport inzake
Prae-adviseurs
Ag. 6.

Voor Commissie IV leest Ds. Van Otterlo het rapport van Commissie II inzake de positie der prae-adviseurs ter synode (Bijlagen 54 en 55).

Vóór de lezing van dit rapport verlaten de hoogleraren de vergadering.

Artikel 163.

Bespreking rapport
Prae-adviseurs.
Pauze.

Het rapport in art. 162 genoemd wordt besproken. De besprekingen duren voort tot de middagpauze.

Artikel 164.

Heropening.

De praeses heropent de vergadering. Gezongen wordt Psalm 42 : 5.

Appèl nominaal.

Bij het appèl nominaal blijkt, dat de hoogleraren afwezig zijn. Zie art. 162. Verder ontbreekt niemand.

Artikel 165.

Voortzetting
bespreking inzake
prae-adviseurs.

De bespreking van het rapport prae-adviseurs wordt voortgezet.

Een voorstel van Ds. Visee wordt aangenomen, luidende als volgt:

De synode,

Overwegende,

dat uit de kerken het verlangen aan de synode kenbaar is gemaakt om de invloed van de Hoogleraren op de handelingen der generale synode minder groot te maken;

gehoord

het rapport van de commissie met voorstellen om de positie van de hoogleraren op de synode vast te maken,

besluit,

over de positie van de hoogleraren op de generale synode geen uitspraak te doen.

Artikel 166.

Rapport over brief
A. Schaafsma.
Ag. 7, 1.

Voor Commissie III rapporteert Ds. De Goede over een brief van br. A. Schaafsma, lid der kerk te Amsterdam Z., inhoudende bezwaar tegen een artikel van Ds. S. J. P. Goossens in het Zendingsblad van September 1948 (Bijlage 56). Commissie III stelt voor, aan br. A. Schaafsma te berichten, dat de synode deze bezwaren tegen genoemd artikel niet kan behandelen, daar allereerst de redactie van het Zendingsblad verantwoordelijk is voor de inhoud der daarin opgenomen artikelen.

Aldus besloten.

Artikel 167.

Brief van
Ds B. A. Bos.
Ag. 8, 1.

Namens Commissie I rapporteert Prof. Schilder over een brief van Ds. B. A. Bos te Groningen, ag. 8, 1. (Bijlage 57).

Artikel 168.

De predikanten Bosscha, De Goede, Van Otterlo, Wielenga en Van Bruggen dienen een voorstel in van de volgende inhoud: Voorstel inzake
Ag. 8, 1.

De synode,

kennis genomen hebbende van een schrijven van Ds. B. A. Bos d.d. 18 October,

besluit:

deze brief, wyl daarin geen voorstel vervat is, voor kennisgeving aan te nemen en hiervan mededeling te doen aan Ds. B. A. Bos onder toezending van het over punt 8 van het agendum uitgebrachte rapport en het inzake dat punt genomen besluit.

Aldus wordt besloten.

De hoogleraren Deddens, Schilder, Veenhof en de leden der synode Den Boeft, F. van Dijk, Hettinga, Zijlstra, De Boer, Pilon, Haveman, Veltman en Van Spronsen vragen aantekening in de acta, dat zij tegen dit voorstel stemden. Aantekening
tegen-stemmers.

Artikel 169.

In verband met art. 115 der acta wordt besloten de discussie over de in dat artikel genoemde materie niet voort te zetten, daar deze op het agendum der synode niet voorkomt. Emigranten
Acta, art. 115.

Artikel 170.

Als roepende kerk voor de e.v. generale synode wordt aangewezen de kerk van Kampen. Als tijd voor de samenroeping wordt aangegeven medio Augustus van het jaar, dat bepaald wordt naar de kerkenordering. Roepende kerk.

Artikel 171.

De volgende deputatenbenoemingen vinden plaats: Deputaten.

1. Voor de correspondentie met de Hoge Overheid:

Prof. Dr K. Schilder, Kampen (S); Prof. P. Deddens, Kampen; Ds. D. van Dijk, Groningen; J. van Driel, Utrecht; Mr J. C. Hummelen, Groningen; T. Sikma, Kampen;; Mr H. de Wilde, 's-Gravenhage.
Secundi: Ds. F. A. den Boeft, Helpman; Mr J. Meulink, Enschede; A. Schilder, 's-Gravenhage.

2. Voor Radio-uitzending van kerkdiensten:

Ds. D. Vreugdenhil, Zwolle (S); Ds. O. W. Bouwsma, Kampen; Ds. L. Doekes, Hilversum; A. Veltman, Kampen; P. Waalewijn, Amersfoort.
Secundi: P. Groen, Rotterdam; Ds. F. de Vries, 's-Gravenhage.

3. Voor de Zending:

Voor Groningen

Ds. D. van Dijk, Groningen (S).

Ds. F. A. den Boeft, Helpman.

Secundi:

J. v. d. Molen, Loppersum.

H. Pilon, Uithuizermeeden.

Voor Friesland:

J. van Dijk, Huizum.
Ds. J. Keuning, Murmerwoude.

Secundi:

Ds. J. Hettinga, Harlingen.
Ds. C. de Waal, Sneek.

Voor Drente:

Ds. J. Meijer, Hoogeveen.
J. Veenstra, Meppel.

Secundi:

W. Horlings, Musselkanaal.
Ds. K. J. Kapteyn, Haulerwijk.

Voor Overijssel en Gelderland:

Mr J. Meulink, Enschede.
Ds. G. Visee, Kampen.

Secundi:

J. Admiraal, Hasselt.
Ds. W. Scheele, Arnhem.

Voor Utrecht:

Ds. E. T. v. d. Born, Amersfoort.
C. C. de Vries, Nijkerk.

Secundi:

Ds. J. A. Vink, Amersfoort.
W. Stassen, Bilthoven.

Voor Noord-Holland:

Ds. H. Brink, Krommenie.
Ds. F. Tollenaar, Den Helder.

Secundi:

K. van Veelen, IJmuiden.
N. C. Waagmeester, Zaandam.

Voor Zuid-Holland:

Dr P. Jasperse, Leiden.
Ds. F. de Vries, 's-Gravenhage.

Secundi:

E. Blok, Rotterdam-Kralingen.
Ds. Joh. Francke, Rotterdam-Delfshaven.

Voor Zeeland, Noord-Brabant en Limburg:

J. Olthoff, Middelburg.
Ds. H. Veltman, 's-Hertogenbosch.

Secundi:

L. Berk, Breda.
Ds. J. F. Sollie, Zoutespui.

4. **Voor Bentheim en Oostfriesland:**
Ds. G. Visee, Kampen (S); W. G. Beeftink, Groningen; Ds. Joh. den Ouden, Harkstede; Ds. J. van Raalte, Neede.
Secundi:
Ds. G. Th. Koopman, 's-Gravenhage; K. Wierenga, Helpman.
5. **Voor correspondentie met buitenlandse kerken:**
Ds. F. A. den Boeft Helpman (S); Drs. R. H. Bremmer, Zwolle; P. Groen, Rotterdam; Ds. J. Hettinga, Harlingen; Dr P. A. Jongsma, Zwolle; Prof. Dr K. Schilder, Kampen; Ds. W. G. Visser, Scheveningen.
Secundi:
G. Venhuizen, Middelburg; Ds. C. Vonk, Schiedam.
6. **Curatoren der Theologische Hogeschool:**
Voor de particuliere synode van Friesland:
Primus: Ds. J. Hettinga, Harlingen.
Secundus: Ds. T. H. Meedendorp, Ureterp.
Voor de particuliere synode van Drente:
Primus: Ds. J. van Bruggen, Assen.
Secundus: Ds. J. Meijer, Hoogeveen.
Voor de particuliere synode van het Zuiden:
Primus: Ds. H. Veltman, 's-Hertogenbosch.
Secundus: Ds. D. Zemel, Axel.
Zie voorts acta artikel 83.
7. **Voor correspondentie (eventueel samenspreking) met de deputaten der Christelijke Gereformeerde Kerken:**
Prof. P. Deddens, Kampen (S); Ds. J. van Bruggen, Assen; Prof. Dr H. J. Jager, Voorthuizen; C. Lentink, Apeldoorn; Ds. C. H. Lindeboom, Kampen; Prof. Dr K. Schilder, Kampen; Ds. F. de Vries, 's-Gravenhage; P. Waalewijn, Amersfoort.
8. **Om aan de samenspreking in het I(nter) K(erkelijk) O(verleg) deel te nemen:**
Ds. D. van Dijk, Groningen (S); Ds. F. A. den Boeft, Helpman;
Secundi:
Ds. M. de Goede, Utrecht; L. T. Schravendeel, Delft.
9. **Voor steun aan het kerkelijk werk in de N.O.-Polder, en eventueel andere ingepolderde gebieden:**
Ds. O. W. Bouwsma, Kampen (S); Ds. S. Cnossen, Drachten; J. Veenstra, Meppel.
10. **Voor Psalmberijming-Hasper:**
Prof. C. Veenhof, Kampen (S); Drs J. Bosch, Kampen; Dr A. van Deursen, Groningen; Ds. B. Jongeling, Sappemeer; W. van der Kamp, Kampen; Drs J. Lettinga, Aerdenhout; D. W. L. Milo, Nunspeet; Ds. J. van Raalte, Neede; Prof. Dr K. Schilder, Kampen; K. C. van Spronsen, Goes.

11. **Als archiefbewarende kerk:**
de kerk van Groningen.
12. **Voor toezicht op het archief:**
Ds. J. van Bruggen, Assen (S).
J. Boverhuis, Assen.
13. **Om te onderzoeken op welke wijze de zending onder de Joden dient te worden voortgezet:**
Ds. H. Vogel, Nieuwer-Amstel (S); Joh. van den Engel, Rotterdam;
A. Gerber, Ermelo; Ds. W. J. van Otterlo, Rotterdam-Kralingen.
14. **Voor eventuele herziening van K.O. en Z.O. (artt. 65 en 129 A, 3):**
Prof. P. Deddens, Kampen (S); J. Berger, Kampen; J. van Dijk, Hui-
zum; Ds. H. J. Schilder, Utrecht; Ds. C. de Waal, Sneek.
Secundi: Ds. J. van Bruggen, Assen; Ds. M. de Goede, Utrecht.
15. **Voor de bestudering van de verhouding tussen het college van Cura-
toren en de Stichting-opleiding-tot-den dienst des Woords:**
Ds. F. A. den Boeft, Helpman (S); Ds. J. Groen, Groningen; H. P. La-
ning, Groningen; Mr P. A. C. Schilder, Assen; Notaris J. van Willigen,
Kampen.
16. **Voor de geestelijke verzorging van leden onzer kerken in België en
N. Frankrijk:**
de classis Dordrecht-Gorinchem.
17. **Voor idem in Amerika:**
de classis Rotterdam.
18. **Voor idem in Londen:**
de kerk van 's-Gravenhage-West.
19. **Voor het uitschrijven van een bededag:**
de kerk van 's-Gravenhage-West.
20. **Voor voorbereiding van de volgende synode: de leden van het mode-
ramen der synode 1948:**
Ds. D. van Dijk, Groningen (S); Ds. E. T. v. d. Born, Amersfoort; Ds.
G. Visee, Kampen; Ds. K. Doornbos, Wormer.

Artikel 172.

Preekconsent
studenten.

Oud. Van Veelen vraagt, of niets besloten dient te worden inzake het preek-
consent van studenten.

Daar dit punt niet op het agendum voorkomt kan de synode daarover niet
besluiten.

Hierna wordt gepauzeerd.

Artikel 173.

De praeses heropent de vergadering. Hij laat zingen Psalm 119 : 1.

Heropening.

Bij het appèl nominaal blijkt dat Prof. Holwerda en oud. Kooistra afwezig zijn. Verder is de synode voltallig.

Appèl nominaal.

Artikel 174.

Nu het agendum is afgewerkt leest de praeses Openbaring 1 : 10—20. Daarna spreekt hij het volgende slotwoord:

Slotwoord van de praeses.

Mannenbroeders.

Wij gaan nu over tot sluiting van de synode. Ik lees U voor Openbaringen 1 : 10—20.

Wij zijn door Gods genade klaar gekomen met de arbeid die wij als generale synode onzer kerken te doen gekregen hadden. De aanvankelijk bij het moderamen levende gedachte, dat deze werkzaamheden zouden kunnen worden voltooid binnen 3 weken, is niet verwezenlijkt. Bijna 5 weken hebben wij hier moeten arbeiden.

Een weinig afwijkend van de bij zulk een slotwoord gewoonlijk gevolgde regel, wil ik onmiddellijk beginnen met dank te zeggen allen, wien dank toekomt voor wat zij vóór de vergadering en op deze vergadering van deze synode hebben gedaan.

Ik dank U namens het moderamen, commissies uit de synode; en dit zeggend denk ik in het bijzonder aan U, voorzitters van deze commissies, die gedurende deze weken dikwijls bij nacht en dag hebt gewerkt, opdat de werkzaamheden van de synode voortgang zouden kunnen hebben. Ik dank inzonderheid weer de rapporteurs, die ons steeds hebben verbaasd doen staan over het werk, dat zij voor ons neerlegden, in hun rapporten, overwegingen, conclusies, oordelen en besluiten.

Ik dank U, Prae-adviseurs voor de arbeid, die gij zo in de commissie-vergaderingen als op de vergaderingen van de synode hebt willen doen.

Ik wil U, mede-leden van het moderamen danken voor wat gij voor mij als praeses geweest zijt. Ik ken mijn eigen gebreken, die mij als praeses zullen hebben aangekleefd en altijd wel zullen blijven aankleven. Gij hebt mij terzijde gestaan met meer dan gij als moderamen-leden verplicht waart, met Uw ganse persoonlijkheid, met Uw sympathie, met Uw warme, broederlijke vriendschap. Ik dank U voor wat gij voor mij geweest zijt en voor wat ik van U heb mogen leren.

Ik dank U, dames van de type-kamer namens de synode; en ik denk hierbij behalve aan U, dames Hartog en Waalewijn, ook aan de thans hier niet aanwezige dames Lolkema, Hartog en Den Boeft, die daar hebt zitten arbeiden in de, als ik het zo noemen mag, „keuken van de synode”. Want meer dan „de keuken” van broeder Stoffelsen, verdiende deze type-kamer die naam. Uit haar immers werden onze synodale tafels voorzien van zulk een overvloed van teerkost, dat het wel wonderlijk mag worden genoemd, dat niet voor menigeen een zware geestelijke indigestie daarvan het gevolg is geweest. Ik dank U voor de onverwoestbare ijver, de accuratesse, die gij daarin hebt getoond en voor de wijze waarop gij U voor de belangen en het werk van de synode hebt willen opofferen.

Ik dank de kerk van Amersfoort voor alles wat zij gedaan heeft voor het gehele verloop van deze synode, de regelings-commissie in het bijzonder. Ook dank ik onze gastheren en gastvrouwen, waarvan er hier helaas maar weinigen aanwezig zijn. Mij werd gezegd, reeds aan het begin van de zittingen: „vergeet vooral niet te bedanken onze gastheren en gastvrouwen, die ons zo uitnemend hebben verzorgd”.

En dan een woord van dank aan onze koster, zijn vrouw en de beide dames, die hen hebben geholpen. Indien de beste koster van Nederland, zo niet van de hele wereld, niet in Groningen woonde en mijn koster was, ik zou zeggen, broeder Stoffelsen is de beste koster van de wereld. Wonderbaar hebt gij hier op ons gepast. Wij hebben het hier buitengewoon goed gehad; ik kan daar geen woorden voor vinden. Het mag gezegd, dat gij zo goed voor ons zijt geweest, dat, wat in geestelijk opzicht niet het geval werd, aan Uw tafel zich heeft voorgedaan, dat namelijk sommige leden van het goede teveel kregen. Nogmaals onze hartelijke dank.

Dank, eindelijk, willen wij brengen aan onze God, Die ons al deze weken tot arbeiden in staat stelde, Die elke dag weer wilde verhoren het gebed, dat wij des morgens tot Hem opzonden, Die ons gaf de wijsheid, die wij behoefden om ook in moeilijke en verwarde zaken de weg te vinden.

Indien de besluiten dezer synode achteraf mochten blijken niet juist geweest te zijn, zal dat nooit te wijten zijn aan Hem, Die ons tot dit werk riep, maar enkel aan ons, die niet naar Hem zouden hebben willen horen, ons niet door Hem zouden hebben willen laten leiden.

En nu, komende tot het eigenlijke slotwoord, zou ik U in herinnering kunnen brengen de zaken, die wij hier hebben behandeld, de besluiten, die wij hier hebben genomen. Gewichtige stukken zouden daarbij zijn te noemen; de benoeming van een hoogleraar; de samenspreking; de zending; de „zaak van ds Van Herwijnen”.

Toch wil ik het in deze richting niet zoeken. Gij kunt deze dingen straks in de acta vollediger en precieser vinden, dan ik ze U nu zou kunnen voorstellen.

Liever wil ik trachten U te tekenen het bijzondere karakter, dat deze mooie, gewichtige synode vertoonde.

En nu gevoel ik, dat het moeilijk voor mij gaat worden.

Voorbij is de tijd, waarin de vergadering van een generale synode feitelijk een louter feestelijk karakter droeg, waarin het slotwoord, in luchtige toon gehouden, niet anders had te zeggen, dan dat het zo goed en zo mooi was geweest.

Zo is het geweest in de tijd, waarin het leven in De Gereformeerde Kerken was ingezonken en daardoor arm werd aan diep ingrijpende worstelingen om het rechte spoor te vinden.

Dat is anders geworden zodra de Geest des Heeren over ons opwaakte en het Lente deed worden in onze Kerken.

Toen kwam er strijd; een strijd, die zich liet gelden op de vergaderingen van onze synoden, een strijd, die ten slotte uitliep op „de vrijmaking”.

Nu is dit de derde synode na „de vrijmaking” geweest; en ieder van die drie vergaderingen droeg een eigen, van dat van de anderen onderscheiden karakter.

Ik denk aan Enschede.

Daar was de overheersende toon:

W'ontkwamen haast des vogelvangers net,
Den lozen strik tot ons bederf gezet,
De strik brak los en wij zijn vrij geraakt.
De Heer is ons tot hulp op ons gebed,
Die God, Die d'aarde en hemel heeft gemaakt.

Dan kwam Groningen. Daar was de toon anders, rustiger; minder die ons geheel vervulende vreugde; meer dit: „Wij, Zijne knechten, zullen ons opmaken en bouwen”.

En nu, Amersfoort. Hier broeders, is het wéér anders geweest.

Waarin dan het eigen karakter van deze synode is geweest?

Ik wil trachten U te zeggen, hoe ik het zie.

Een ongodelijke hiërarchie had zich in de Kerk des Heeren ten troon verheven en ons, die in de Kerk geen andere Koning mogen en kunnen erkennen dan Christus, in boeien geslagen, ons in haar banden verstrikt; bijna zonder, dat wij er erg in hadden.

Wij vonden het wél, zo.

Totdat er dingen gebeurden, die ons, tot zéér doen toe, de touwen in polsen en enkels deden snijden.

Toen zijn wij wakker geworden en hebben, door Gods genade, kracht en genade mogen vinden om op te waken om de banden te breken.

„W'ontkwamen haast des vogelvangers net”.

Maar zoals dikwijls de man, die breekt de banden, die hem bonden, nog lang de brokken van de boeien, de flarden van de banden moet meedragen en daardoor wordt gehinderd —, zo is het ons gegaan.

Ook wij droegen na de vrijmaking nog flarden mee van de banden, die wij hadden gebroken; resten van de hiërarchie, waaraan wij gewend waren geraakt.

Zo was onze vrijmaking nog niet volkomen.

In de eerste roes van de vreugde over de vrijmaking zagen wij dat zo niet.

In Groningen begon het reeds te komen. Denkt alleen maar aan de hoogstaande debatten over de verzorging onzer emeriti.

Maar eerst op deze synode van Amersfoort (en dat is haar bijzonder kenmerk), is openbaar geworden hoe in onze kerken is gegroeid het inzicht, dat wij ons nog van veel zullen hebben te ontdoen, wil de vrijmaking volkomen worden, terwijl tegelijk, Gode zij dank, zich liet gelden een worsteling om nu ook werkelijk weg te doen, wat wij hadden leren zien als in strijd met het enige koningschap van Christus en de souvereiniteit van elke plaatselijke kerk.

Néén, ik zeg niet, dat er onder ons ook maar één was, die niet, met de anderen, elke rest van hiërarchie begeerde weg te doen.

Dat bleek wel hieruit, dat het telkens voorkwam, dat een zelfde lid van de synode, dat op het ene ogenblik woorden sprak, waarin een hiërarchische klank niet te lochenen was, op een ander ogenblik kostelijk getuigde van de vrijheid van de kerk van Christus.

Alléén, niet ieder van ons zag de dingen op elk punt even klaar. Ook kwam het voor, dat wie op het ene punt de ander vooruit bleek te zijn in iets anders bij hem achteraan bleek te komen.

Zo kwam er verschil van inzicht, wrijving, strijd; zo raakten wij wel eens uit het gelid en scheen de slagorde te zullen worden gebroken.

Dat gaf wel eens pijn. Ik denk, dat hier wel weinigen zullen zijn, die wel eens nièt, als des avonds de zitting was gesloten, meer geneigd waren te schreien dan te juichen.

Is dat erg, mannenbroeders?

Ik zeg „neen“; want telkens, als er grote dingen op het spel stonden en de Geest krachtig blies door onze vergaderingen, werden wij, door één ruk, weer naast elkaar gezet, was de slagorde hersteld en wisten wij ons weer één in hetzelfde begeren om ons te laten leiden, enkel en alleen door het Woord van God. En waar dat zó is, daar is er geen reden voor vrees, maar voor de blijde verwachting, dat wij, in onze kerken zullen voortschrijden, de volkomen vrijheid tegemoet.

Als wij maar willen blijven luisteren naar het Woord, waarvan de Geest Zich bedient om de kerk des Heeren te bouwen, te volmaken, behoeven wij niet te vrezen.

En nu, nu is de Synode aan haar eind gekomen en zullen wij naar huis gaan.

Dat is goed.

Ik weet het, voor velen is daarin een zekere weemoed.

Dat geldt althans voor mij. Ik houd van een vergadering als deze, waar ik broeders ontmoet en met hen kan verkeren.

Dat maakte voor mij (en immers voor velen van U) elke dag hier, hoe zwaar de arbeid ook mocht zijn, tot een feestdag.

Straks is de één hier, de ander daar. In het hoge Noorden, in het verre Zuiden.

Broeders, ik bezweer U, vergeet elkander niet. Blijft aan elkander denken in broederlijke vriendschap, die liefde mag heten.

Vergeet niet, hoe wij hier elkander hebben ontmoet, elkander in de ogen hebben mogen zien, elkander de hand hebben mogen drukken, in eendrachtigheid hebben mogen samen werken. Laat ons elkander in liefde blijven gedenken, blijven vasthouden, blijven saämwerken, voor elkander biddende.

Als broeders gaan wij uitéén; ja, daar is iets smartelijks in.

Maar — de synode houdt op en dat (ik zeg het nog eens), dat is zo goed.

Ik denk aan het leven van een familie.

Het is aangenaam en wettig, dat haar leden eens een enkele maal samen komen, een reünie houden.

Maar wee haar, als zij in zulke samenkomsten zou opgaan, daarin haar kracht zou zoeken.

Dat zou haar ondergang zijn; zij zou uitsterven.

Met de kerken is het niet anders.

Het is goed, dat een enkele maal de kerken, in hare afgevaardigden op een generale synode samen komen om te doen de dingen, die haar in 't gemeen aangaan en die zij samen hebben af te doen.

Maar wee ook de kerken, die zich verbeelden zouden, dat haar kracht en glorie ligt in vergaderingen van een generale synode, voor en na, telkens weer.

Die al maar weer herhaalde vergaderingen zouden aan de levenssappen van de kerken onttrekken en haar doen verdorren.

Het is nu 1948. In 1944 was ik op de synode van Utrecht; in 1945 in Enschede; in 1946 in Groningen, nu in 1948 in Amersfoort. Dat is niet goed.

Niet dan bij *uiterste* noodzaak zullen de kerken binnen de in de kerkenordering aangegeven regel: „ordinaerlijck eens in de drie jaar“, in generale synode bijeenkomen.

Niet in synodevergaderingen, waarvan in de Schrift nauwelijks, — indien ook maar een enkele maal — sprake is, maar in het leven van de *plaatselijke* kerken ligt de kracht van 's Heeren kerk op aarde.

Ik las U voor Openbaring 1 : 10—20, waar ge de Verheerlijkte ziet wandelen tussen de lichtende kandelaren.

Daarin is de kracht van 's Heeren Kerk, dat die kandelaren, gevoed uit het Woord, door de arbeid van de getrouwe dienaar des Woords, hun licht blijven uitstralen, klaar en krachtig.

Als ik mijn ogen sluit, zie ik ze staan; in Axel en Zoutespui; in Aduard en Winsum; in Amsterdam en Enschedé; in Amersfoort en Groningen, en noem maar op; in al die plaatsen, waar God Zijn Naam een gedachtenis heeft gesticht.

Die kandelaren mogen groot en fors, klein en wankel zijn; zij zijn de kandelaren van onze Heere Jezus Christus.

Indien zij maar blijven lichten, zo zal het goed zijn. Daarop hebben wij ons toe te leggen, daarop hebben wij ons te richten.

Niet van vele, zwaarwichtige synode-vergaderingen hebben wij heil te verwachten, maar daarvan, dat wij in alle eenvoud, door getrouwe ambtelijke arbeid, die kandelaren verzorgen, ieder op de plaats, waar God hem heeft gesteld.

Ik weet het wel, daar is veel, dat de kerken bedreigt.

Onrust in eigen kring, dwaling en misverstand; vijandschap, dodelijke vijandschap van buiten.

Maar tussen de kandelaren, van de Dollard tot de Schelde, van de kusten van de Noordzee tot de woudrijke grenzen in het Oosten, wandelt in majesteit en onbreekbare kracht de ver-

heerlijkste Heiland met Zijn blinkend gelaat, uit Wiens mond gaat een tweesnijdend scherp zwaard, Wiens ogen zijn als een vlam des vuurs, Wiens voeten zijn als blinkend koper, Die in Zijn hand de zeven sterren houdt.

Ziet, als wij dan maar het Woord vasthouden en trouw blijven bedienen, dan moge de vijand de kandelaren aangrijpen en omver stoten, hun licht zullen zij blijven uitstralen, hun glanzende taak zullen zij blijven vervullen; want Hij blijft onder ons wandelen.

Ik wil geen grote woorden spreken over de tekenen der tijden en de wederkomst van onze Heere; Hij kan vanavond komen, tijdens deze vergadering; het kan ook nog lang aanhouden. Maar als wij het Woord vasthouden en het licht brandende houden, dan —, ach dan hoor ik (en er is geen macht, die aan die stem het zwijgen kan opleggen!) dan hoor ik Hem zeggen, Hem, Die daar staat in blinkende, onverwinnelijke kracht, dan hoor ik Hem zeggen, tot die aangevochten kandelaren, aangestoten en omver gerukt door de vijand: „Mijn volk, Mijn kerk, Mijn kerkje, Mijn schapen, Mijn lieve volk, vreest niet, houdt het uit, Ik kom, ziet Ik kom”.

En dan hoor ik die Kerken, al zouden zij, vanwege de druk en de benauwdheid nauwelijks meer adem hebben, dan hoor ik ze, antwoorden (en God geve, dat als wij straks naar huis zijn gegaan, het onder ons gehoord worde van dag tot dag), „Ja kom Heere Jezus, kom haastelijk”.

En midden in de dreiging:

„Gods rechterhand is hoog verheven,
Des Heeren sterke Rechterhand,
Doet door haar daân de wereld beven,
Houdt door haar kracht Gods volk in stand.”

„Ja”, zeggen zij dan, zuchtend misschien van pijn en vermoeidheid, „ja, Onze Heere Jezus Christus, wij weten het, wij zeggen het wij zingen het omdat Gij bij ons zijt:

„Ik zal door 's vijands zwaard niet sterven,
Maar leven en des Heeren daân,
Waardoor wij zoveel heil verwerven,
Elk tot Zijn eer doen gadeslaan.”

Broeders, hebt het wel, God zij met U en met Uw kerk. Zo zij het!

Artikel 175.

Namens de hoogleraren spreekt Prof. Dr K. Schilder de synode als volgt toe:

„Broeder Praeses,

De collega's hoogleraren van de Hogeschool der kerken droegen mij op hen te vertegenwoordigen in een uit ons aller naam tot U te richten woord van dank voor Uw omgang, ook met ons.

Wij als hoogleraren, ook nog in het vierde jaar van de vrijmaking en na andere ervaringen gekend te hebben, wij geloven zelf van elkander, dat we gezamenlijk en elk voor zich naar ons beste weten getracht hebben, Uw vergadering te dienen en in Uw vergadering de kerken, die wij liefhebben. In die overtuiging, óók als zodanig, eren wij bewuster dan ooit, een bewijs van Gods genade over onze in haar 90e jaar weer verlost Hogeschool. En zij stelde ons in staat, ook in dat geval, waarin het college van Hoogleraren als zodanig niet hier aanwezig was, toch onbezorgd één te doen spreken namens allen. Wij waren en zijn trouwens één in onze overtuiging, dat de dienst van de openbare adviezen van allen tegelijk, beter is dan een hulpdienst van niet-openbare van enkelen op verschillende tijden; voorts, dat alleen levend en geregeld contact met een worstelende vergadering zelf, en een permanent betrokken zijn in de discussies, een rijp en verstandig advies in een concrete situatie op tijd kan doen geboren worden; en dat de eenheid tussen kerken en hogeschool als met theoretische fundering belast lichaam, een groot goed is, welks positieve waardering misschien te gereder zich vormt, als men zich vooraf heeft afgevraagd, wat een conflict tussen kerken en school betekenen zou, of ook zelfs maar de schijn ervan, „in een tijd als deze”.

Toen uit het agendum bleek, dat uit de kerken de vraag geschied was, of naar het pro of contra van wenselijkheid, c.q. overbodigheid van continuering van het instituut van praeadviseurs ter synode, hebt U, broeder praeses in dat verband één woord gebruikt, dat niet zonder speelse glimlach uit Uw mond kwam: het woord „galgenmaal”. Laat me U verzekeren mogen, dat wij dit woord wisten te waarderen, niet zozeer wij het onwillekeurig associaties aan die zatte dwaas, die uit de vaderlandse (wij zeggen liever: uit de kerkgeschiedenis) ons bekend gebleven is, en die zonder veel nadenken een steriotype formule-van-vonnis mompelde:

Toespraak namens de hoogleraren.

ad patitulum, als wel wijl het een spontane erkenning inhield van het feit, dat onze dienst aan Uw vergadering althans voor ons zelf als een „maal”, als onze „spijze” placht te gelden. Beter hebt U ons niet kunnen taxeren. Want inderdaad, een spijze, dat was onze dienst. Dat was hij alleen. Hij mocht ook niet anders zijn.

Wij allen hebben in de laatste jaren veel ontvangen van de Heere; ik mag wel verklaren, dat dit repraesentatieve woord van dank tot U, niet het minst daarom zo rustig kan terugzien op wat door Uw prae-adviseurs in Uw kring ondervonden is, dat wij de schat van Gods genade in de reformatie der kerken hebben geproefd en genoten ook in de reformatie van de positieve omgang tussen ynode en prae-adviseurs.

En voorts weten wij allen, dat in de Schrift voor U en voor ons, tezamen en dit met eenzelfde „gewicht van heerlijkheid” een woord geschreven staat over dienaren Gods, van wie niemand zichzelf die ere aanneemt, doch die van God geroepen wordt. Zolang wij in onze hogeschoolarbeid, en in vergaderingen als deze, uw dienst waarderen als door de kerken begerd, en gij in betrekking tot de onze ons daarin wedervergelding doet, en wij voorts samen bedenken, dat de roeping Gods tot ons komt door de kerken, die Hij plantte, zullen wij, hoe dan ook, één zijn in de strijd voor en om de vrede Gods en diens goederen. Zolang zal ook in het leven der kerken en der kerkelijke vergaderingen dat evenwicht, beter gezegd: deze harmonie bewaard blijven, waarvan de gelovige theoretische fundering door U zelf ons opgedragen is; de harmonie ener kerkelijke samenleving, die de hiërarchie niet meer bekampt dan het independentisme, en die actie en reactie laat bepalen, niet door psychisch bepaalde, of in evolutionistische theoremen zichzelf verschonende of normatief verklarende natuurlijke wetten van rust en vermoeidheid, van aandachtsverbreding en aandachtsversmalling, doch door het Woord Gods, dat steeds krachtvernieuwend zijn strijders toerust in telkens nieuwe situaties, welke de God der geschiedenis en de immer wederkerende werker der Reformatie in eigen hand houdt, wat ook haar complicaties betreft.

Moge de zegen des Heeren openbaar worden in de doorwerking van de door U en ons tezaam verrichte arbeid.”

Artikel 176.

Voorts richt de assessor zich tot de praeses met het volgende woord:

„Het is de gewoonte, hooggeachte Ds van Dijk, om bij het uiteengaan ener generale synode, na het slotwoord van de praeses, ook een afscheidswoord te richten tot de praeses van zulk een Synode. Die gewoonte geeft mij nu een prachtige gelegenheid om namens ons allen uiting te geven aan wat er leeft in onze harten op dit ogenblik.

Woord van de assessor.

Ik ga niet spreken over U als dominé Van Dijk, al is dat Uw schoonste titel. Spreken over dominé Van Dijk is het bijzonder privilege Uwer gemeente. En deze maakt daarvan, naar ik meen, ook gebruik. Maar ik ga over U spreken als Ds Van Dijk, die praeses was dezer generale synode van Amersfoort.

Welnu, zeer geachte praeses, ik mag, terwijl gij ons steeds weer aan de kerkenorde gebonden hebt, op dit ogenblik het zoeklicht dezer kerkenorde over Uw praesidium laten vallen. Gij behoeft daarbij niet te verbleken, integendeel, het komt nu ook vast te staan, dat gij Uw officium, Uw ambt, op deze synode met grote eer hebt vervuld. En is het niet fijn, wanneer niet alleen wij, maar de kerkenorde en wij samenstemmen in het eenparig oordeel, dat het goed was? Wij lezen in Art. 35 der K.O. „dat het ambt van de praeses is voor te stellen en te verklaren 't geen te verhandelen is'. Dat ten eerste. En nu is het zeker waar, dat de commissies met haar voorzitters en rapporteurs Uw taak uitnemend verlicht hebben, maar de zittingen dezer Synode hebben wel bewezen hoeveel aandacht en inzicht en wijsheid er van de praeses gevraagd wordt om steeds weer de afgevaardigden voor te stellen en te verklaren 't geen te verhandelen was.

Hoeveel dit van Uw lichamelijke en geestelijke kracht gevraagd heeft, kan ik niet zeggen, maar wij hebben U er lief om gekregen, of, om het nog beter te zeggen, onze liefde en waardering is er nog groter door geworden.

Vijf weken achtereen hebt gij gestaan, ik zou bijna zeggen rustig temidden van woedende golven, van elkaar verdringende gedachten, amendementen, voorstellen, conclusies, en soms ook temidden van opspringende afgevaardigden, om ons altijd weer „voor te stellen en te verklaren”, 't geen te verhandelen was.

Maar er is nog meer. Art. 35 zegt, dat het ook tot het ambt van de praeses ener kerkelijke vergadering behoort, toe te zien, dat een iegelijk zijn orde houdt in het spreken. Nu, ook dit deel van Uw officium hebt gij best gedaan. Zeker, gij moest eerst aan ons wennen en wij aan U, want al menen wij elkaar te kennen, verrassingen blijven er altijd. Maar feit is, dat gij ons in het gareel der vergaderings-techniek hebt doen lopen, en dat de goede orde steeds gehandhaafd bleef. Wij zijn dan ook misschien wel vermoeid van de vele vergaderingen, maar niet moe geworden van Uw praesidiale leiding. Soms op zachte wijze, en soms op schertsende wijze, en soms ook op vermanende wijze, hebt gij ons het moeizame pad der vergaderingswijze doen lopen, zodat wij allen konden ademen, en elke dag weer blij waren, dat gij praeses waart.

Ook voor dit deel van Uw officium, dat gij vervuld hebt, danken wij U hartelijk. Dat het gegaan is, zoals het ging, danken wij mee ook aan Uw gave van kerkelijke vergaderingen te kunnen praesideren.

Nu zegt art. 35 ook, dat het ambt van de praeses is, „de knibbelachtigen en die te heftig zijn in het spreken, te bevelen, dat zij zwijgen, en over dezelve, geen gehoor gevende, de be hoorlijke censuur te laten gaan”. Ik ben blij, dat gij dit deel van Uw officium niet hebt be hoeven uit te oefenen en wat dit betreft wij Uw bijzondere gave niet gezien hebben. Wij hebben zeer zeker, spannende en gespannen vergaderingen gehad, en wij hebben ook wel in moeilijke en precaire situaties verkeerd, maar mede door Uw nobele en vrome leiding zijn wij er steeds weer uitgekomen, zodat wij elkaar met alle verschil van inzicht weer vonden om als broeders in enigheid des geloofs en der liefde het werk af te doen, dat ons was toevertrouwd. Hier past wel zeer bijzonder een woord van dank. En ik meen achteraf te mogen zeggen, dat het goed geweest is, dat gij praeses waart, en dat de keus aan het begin haar schoonste rechtvaardiging krijgt aan het einde.

Maar, zeer geachte praeses, gij weet, dat het schoonste deel van art. 35 nog komt. Immers tenslotte staat er „Voorts zal zijn ambt uitgaan, wanneer de samenkomst scheidt”. 't Schoonste deel, ja, niet omdat wij van U af zijn, maar omdat wij samen onze taak vervuld hebben, en gij weer naar Groningen kunt gaan als dominé Van Dijk, op de fiets de wijk ingaande of om soms in de plantsoenen van Groningen te staan mediteren over Gods schone schepping, en wij ook weer naar onze gemeenten kunnen gaan, waarover de Heere ons als opzieners gesteld heeft, en waaraan Hij ons als dienaren des Woords gegeven heeft. Maar al loopt Uw officium af, de *glorie* van dit officium gaat met ons mee als een dankbare herinnering aan Uw arbeid, en als een blijvende dank aan de Heere voor wat Hij ons in U op deze Synode gegeven heeft.

De Heere stelle U als dominé Van Dijk nog lang tot een rijke zegen voor Zijn gemeente, terwijl wij het aan Hem overgeven of Hij U nog eens als praeses ener synode wil roepen. Wij danken U voor alles.”

Artikel 177.

Sluiting.

Nadat op verzoek van de praeses gezongen is Psalm 118 : 8, gaat hij voor in dankgebed en verklaart hij de synode te Amersfoort-1948 voor gesloten.

Het moderamen:

- (w.g.) D. VAN DIJK, praeses.
- „ E. T. v. d. BORN, assessor.
- „ G. VISEE, scriba I,
- „ K. DOORNBOS, scriba II.

BIJLAGEN

BIJLAGE 1.

(Acta artt. 23, 85, 89.)

Betreft: orde van behandeling der stukken en voorstellen over „Samenspreking” met de zich noemende „Geref. Kerken”.

Commissie I, aan welke de gehele materie van de kwestie ener samenspreking al-of-niet met de Deputaten van de gebonden dusgenaamde Gereformeerde Kerken ter voorbereiding van de behandeling in publieke zittingen van de Generale Synode in handen is gegeven, heeft zich ter vaststelling van haar rapport ook bezig moeten houden met het voorstel „Assen” en de daarmee overeenkomstige voorstellen.

Deze voorstellen houden in, dat in de eerste zittingen van de Generale Synode vragen opgesteld zullen worden, die ter beantwoording zullen worden voorgelegd aan de Deputaten der gebonden kerken, terwijl antwoord zal worden verzocht op die vragen binnen een tijdsverloop van 14 dagen of later.

Commissie I is van oordeel, dat zulke voorstellen niet los te maken zijn van het geheel van de materie van de „samenspreking” en pas in de behandeling kunnen betrokken worden als de Generale Synode bezig is haar houding ten opzichte van de „Samenspreking” te bepalen en dienovereenkomstig een besluit te nemen.

Commissie I stelt U daarom voor uit te spreken, dat het ondoenlijk is deze voorstellen voorrang te verlenen voor wat de tijd hunner behandeling betreft.

F. A. DEN BOEFT,
Voorzitter Commissie I.

BIJLAGE 2.

(Acta art. 24.)

RAPPORT van Commissie II inzake punt 13 van het agendum, betreffende Steunaanvragen door hulpbehoevende kerken.

In handen van commissie II werden gesteld:

a. een brief van den kerkeraad van Vlaardingen, luidende als volgt:

„De Kerkeraad van de Gereformeerde Kerk van Vlaardingen, kennis genomen hebbende van het grote aantal verzoeken om steun, door diverse Kerken in de laatste tijd ter zijner tafel gebracht, verzoekt de Generale Synode de Kerken erop te attenderen, dat hulpbehoevende Kerken met hun steunaanvragen de geordende kerkelijke weg behoren te bewandelen, naar art. 11 der Kerkenordering, zodat werkelijk hulpbehoevende Kerken door de zusterkerken geholpen kunnen worden. en het gebedel, dat thans door vele kerken gebruikelijk is, achterwege blijven.”

b. een brief van de Particuliere Synode van Overijssel en Gelderland, luidende als volgt:

„De Particuliere Synode van Overijssel en Gelderland verzoekt de Generale Synode een Generale kas voor hulpbehoevende kerken in te stellen, uit welke kas aan de Provinciale ressorten, die in dezen in uiterst moeilijke omstandigheden verkeren, steun geboden kan worden.”

De weg langs welke hulpbehoevende Kerken steun van de zusterkerken behoren te vragen is reeds door de Synode van Dordrecht 1893, art. 176 en door die van A'dam 1917, Acta blz. 39 duidelijk geweest. De Kerkeraad van Vlaardingen moet toegegeven, dat de hulpbehoevende kerken de laatste tijd deze weg niet steeds volgden; soms ook moeilijk konden volgen, wijl er sinds de vrijmaking der Kerken geen Algemene Deputaten als door Dordrecht 1893 bedoeld, worden aangewezen. Daarom acht Uw Commissie dat er reden is, de kerken voormelde besluiten in herinnering te brengen en er bij haar op aan te dringen, dat zij in haar Particuliere Synodale vergaderingen deputaten als door „1893” bedoeld, zullen aanwijzen, opdat deze tezamen doen wat volgens besluit der Synode van Dordrecht hun taak is.

Concluderende stelt Uw Commissie U voor dat de Synode besluite:

1. de kerken te herinneren aan art. 176 der Acta van Dordrecht 1893 en aan de latere in deze zaak door onze Generale Synodes genomen besluiten.

2. er bij de kerken op aan te dringen dat zij in haar Partic. Synodale vergaderingen deputaten als door de Gen. Syn. van Dordrecht 1893, Acta art. 176 bedoeld, aanwijzen.

Namens Commissie II:
H. TROOSTHEIDE, Rapporteur.

BIJLAGE 3.

(Acta artt. 26 en 30.)

RAPPORT van Commissie II inzake de stukken betreffende Art. 13 van het voorlopig agendum (tijd van VOORBEREIDING VOOR DE GENERALE SYNODE).*Weleerwaarde en Eerwaarde Broeders!*

Aan Uwe commissie is een aantal stukken ter hand gesteld, die alle betrekking hebben op punt 14 van het agendum.

1e een schrijven van de Classis Drachten, waarin deze in overweging geeft „bij het vaststellen van het agendum alleen die zaken in behandeling te nemen, welke naar het oordeel der Synode uit dwingende nood dienen behandeld te worden, en met het oog op andere punten te overwegen, de behandeling daarvan uit te stellen, waartoe zo nodig tussen deze en de volgende Synode korter tijd kan worden gesteld dan die van drie jaren, zulks op grond van het feit, dat niet alle punten door de Kerken genoegzaam zijn doorge-sproken en voorbereid.”

Uwe commissie is van mening

a. dat, hoewel dit schrijven is gedateerd 16 Oct. 1948, het toch behandeld kan worden, daar het zich op het ganse toegezonden agendum betreft, maar

b. te moeten adviseren, dat de Synode niet op het schrijven inga, daar de Kerken door hare lastbrieven aan hare afgevaardigden *opdracht* hebben gegeven om over *alle* zaken van het agendum te handelen.

2e een schrijven van de Kerk van Nieuwendam—A'dam-N. voorstellende dat de Synode besluite, dat de termijn tussen de uitschrijving ener Synode en het samenkomen daarvan minstens vier maanden omvatte, daar anders de kerkelijke vergaderingen niet voldoende gelegenheid hebben „om te overwegen welke zaken uit eigen kring op het agendum der Generale Synode zullen worden geplaatst”.

3e dit voorstel wordt ondersteund door de classis 's-Gravenhage.

4e evenzo door de Particuliere Synode van Drente.

5e idem door de classis *Schiedam*.

Het motief, dat door de Kerk van *Nieuwendam* enz. wordt aangevoerd, is naar het oordeel van Uwe commissie niet juist, daar op de Synode behoort te worden gebracht *wat bij de mindere vergaderingen ter tafel ligt*, maar dat het niet de bedoeling is om zaken te bedenken, die men op het agendum zou kunnen plaatsen, weshalve Uw commissie adviseert dit voorstel af te wijzen, omdat de ervoor aangevoerde grond niet juist is.

6e een verzoek van de Particuliere Synode van Overijssel—Gelderland, dat de termijn voor het inzenden van punten voor het agendum aanmerkelijk ruimer worde gesteld, dan nu is geschied,

en uit te spreken, dat, indien twee Particuliere Synoden van oordeel zijn, dat de Generale Synode vervroegd moet worden samen geroepen, de noodzaak daarvan ook in het daarover aan de Kerken gerichte schrijven duidelijk moet blijken.

Met betrekking tot dit verzoek is de mening van Uw commissie, dat een en ander door de Kerkorde is geregeld, die dit *overlaat* aan de roepende Kerk na ingewonnen advies van de Particuliere Synode (art. 50 K.O.).

7e de classis 's-Gravenhage verzoekt dringend, alleen te behandelen de punten 4 bis b en 6 A, van het voorlopig agendum en daarna de zittingen van de Synode provisorisch te sluiten tot Februari of Maart van het volgend jaar, om dan de andere punten van het agendum te behandelen.

Zij motiveert dit met het argument, dat ondanks de verschuiving van de aanvangsdatum der Synode van 21 Sept. naar 19 Oct. de mindere vergaderingen geen voldoende tijdsruimte hebben gehad om in de kerkelijke weg het agendum te behandelen. Als voorbeeld voert zij aan, dat op hare vergadering het synodale agendum pas besproken kon worden na het samenkomen der Particuliere Synode, terwijl de roepende Kerk afwijzend beschikte op haar verzoek nog ene Partic. Syn. samen te roepen zonder h.i. voldoende argumentatie, en voorzover haar bekend zonder advies te vragen van de classis Rotterdam, die daartoe h.i. krachtens art. 27 K.O. — gelezen naar analogie van art. 50 — verplicht was.

Uwe commissie is van mening, dat het karakter ener Generale Synode, zoals dat in de K.O. is omschreven en ook, ongeacht de ons bekende uitzondering in de geschiedenis is gehandhaafd, meebrengt, dat zij hare vergaderingen niet provisorisch sluit, maar zoveel mogelijk het haar door de kerken voorgelede agendum in achtereenvolgende zittingen afwerkt.

Het voorts aangevoerde is ene zaak tussen de classis en de roepende Kerk, waar de Synode niet in kan treden.

Wat de korte termijn betreft, is Uwe commissie van mening, dat die ditmaal inderdaad kort is geweest, maar toch zó ruim, dat de mogelijkheid tot behandeling bestond, nu de aanvangsdatum der Synode verschoven werd van 21 Sept. tot 19 October.

Op deze grond meent Uwe commissie, dat de Synode het gehele agendum kan afhandelen, want het doorgesproken zijn van het voorlopige agendum door de kerken blijkt zonneklaar uit de menigte van stukken, die bij de Synode inkwam over het agendum, zo van kerken, als classicale en Synodale vergaderingen. Bovendien wijst Uwe commissie er op, dat volgens het bepaalde in de acta van Groningen art. 210 de agenda voorzover bij de roepende Kerk ingekomen tijdig aan de Kerken is toegezonden.

8e een schrijven van de classis Schiedam, hetwelk met verwijzing naar het niet voldoen aan een verzoek tot samenroeping van een Particuliere Synode door de Kerk van Rotterdam—Delfshaven, de klacht uit, dat de afgevaardigden van de Particuliere Synode van Zuid-Holland nu feitelijk niet kunnen spreken namens de Kerken van Zuid-Holland, en de Synode verzoekt alleen die zaken te behandelen, waarvan de behandeling beslist niet kan worden uitgesteld.

Uwe commissie brengt dienaangaande het volgende onder Uwe aandacht:

- a. voor de handelwijze van Rotterdam—Delfshaven zie sub 7o.
- b. De particuliere Synode van Zuid-Holland heeft blijkens in de credentiebrief gegeven opdracht geoordeeld, dat hare afgevaardigden alle zaken van het agendum konden behandelen, en de classis heeft deze afgevaardigden mede benoemd.
- c. aangaande het verzoek om slechts een deel van het agendum te behandelen zie sub. 1o b.

9e een schrijven, waarin de *Particuliere Synode van Drente* haar afkeuring uitspreekt over het feit, dat in het voorlopig agendum voor de Generale Synode bij de opgave van de ingekomen stukken niet de hoofdinhoud is weergegeven, zodat de kerkelijke vergaderingen deze niet konden bespreken.

Zij verzoekt daarom, dat de Generale Synode uitspreke,

1. dat de roepende Kerk ener Synode de bij haar ingekomen voorstellen en gravamina volledig in het aan de Kerken toe te zenden agendum behoort op te nemen.
2. dat de roepende Kerk van de bij haar ingekomen brieven over zulke voorstellen de inhoud kort in het agendum behoort op te nemen.
3. dat de roepende Kerk aan elke Kerk meer dan één exemplaar van het agendum behoort toe te zenden (met een minimum van drie).

10e een soortgelijk schrijven van de classis *Gouda—Leiden—Woerden*.

11e een schrijven in dezelfde geest van de classis *Amsterdam—Haarlem*.

Met betrekking tot deze stukken adviseert Uwe commissie de Synode uit te spreken, dat de roepende Kerk ener Synode de hoofdinhoud van de voorstellen en gravamina, die aan de Synode zullen worden voorgelegd, in het agendum duidelijk behoort te omschrijven.

Hiermede is tevens aan het sub. 2e door de P.S. van Drenthe voldaan.

't Sub 3e genoemde in de brief van de P.S. van Drenthe komt Uw commissie wel gewent voor, doch zij acht niet nodig dat Uw Synode zich daarover bijzonder uitspreke, en zo het aantal bepalingen weer met één vermeerderde.

Een en ander samenvattende stelt Uwe commissie voor:

I wijl de Kerkenorde het vaststellen van de tijd ener Generale Synode reeds in art. 50 heeft geregeld, en vermeerdering van besluiten, die bedoelde art. 50 K.O. nader te preciseren, ongewenst is te achten, niet aan het verzoek der Kerk van Nieuwendam—Amsterdam-Noord (agendum punt 14) te voldoen.

II En uit te spreken:

1. dat het ook gezien de veelheid van ingekomen stukken over het agendum, niet juist is te achten dat de Kerken het agendum dezer Synode niet hebben kunnen doorspreken.
2. dat de Synode, *gezien de opdracht aan hare leden*, de bevoegdheid mist, slechts een deel van het haar door de kerken voorgelegde agendum te behandelen.
3. dat de Synode niet kon ingaan op kwesties, die er liggen tussen de mindere vergaderingen, zolang deze daar niet zijn verhandeld.
4. dat de roepende Kerk ener Synode de hoofdinhoud van voorstellen en gravamina die door de Synode zullen worden voorgelegd, in het agendum duidelijk dient te omschrijven.

En tenslotte te besluiten, afschrift dezer conclusies te zenden aan de kerkelijke vergaderingen, die de in het rapport vermelde stukken hebben ingediend.

Namens Commissie II:
J. VAN RAALTE, Rapporteur.

BIJLAGE 4.
(Acta art. 31.)

RAPPORT van Commissie II over een schrijven van de Kerk van Curaçao. (Agendum punt 23.)

Weleerw. en Eerw. Broeders,

In een, in handen Uwer Commissie II, gegeven schrijven, deelt de Raad van de Geref. Kerk te Curaçao mede, dat hij zich bij 't ontvangen van het bericht van samenroeping Uwer Synode voor de vraag heeft geplaatst of het gewenst zou zijn aan Uw vergadering een verzoek tot steun voor te leggen. En hij zegt: „wij hebben die vraag in ontkenningen zin beantwoord.”

Voorts geeft de Raad voornoemd een brede motivering van dit niet indienen van een verzoek tot steun, welke motivering hij Uwe vergadering toezendt om U, zo nodig in dezen genoegzaam te informeren.

Uwe commissie stelt U voor, dit schrijven overeenkomstig zijn bedoeling voor kennisgeving aan te nemen.

Namens Commissie II:

met br. gr. en heilbede,

H. PILON, Rapporteur.

BIJLAGE 5.
(Acta art. 39.)

Commissie IV over het Archief der Generale Synodes.

In handen van Uw commissie is gesteld het rapport van Deputaten voor toezicht op het archief der Generale Synode —
luidende als volgt:

RAPPORT van de Deputaten voor toezicht op het Archief der Generale Synodes van de Gereformeerde Kerken in Nederland, benoemd door de Generale Synode te Groningen 1946.

Weleerwaarde en Eerwaarde Heren en Broeders,

In handen Uwer Deputaten werd gesteld een brief van de Raad der Gereformeerde Kerk te Groningen, gedateerd 7 Mei 1946 (Acta Groningen bijlage LIV) met opdracht hierover aan Uw Synode te rapporteren, zie Acta Groningen, art. 211.

Uw deputaten zijn van oordeel, dat de Kerkeraad van Groningen dank toekomt voor de wijze, waarop hij de inrichting van het Archief ter hand genomen en aan zijn administrateur opgedragen heeft. Het moet toch van betekenis geacht worden, dat de Acta van de Synoden sinds 1834, die soms moeilijk bereikbaar zijn, in een archief ten dienste van de kerkelijke vergaderingen en deputaatschappen worden bijeengebracht.

Gelijk uit een bij dit rapport gevoegde lijst van de inhoud van het Archief kan blijken zijn de meeste Acta reeds aanwezig. Door vriendelijke en belangeloze hulp van Prof. J. J. van der Schuit te Apeldoorn kwamen ook de Acta van de Synodes van de Chr. Gereformeerde Kerken in het bezit van het Archief. Dat ook de Acta der gebonden kerken er in zijn opgenomen is met het oog op de „samenspreking” met deze kerken van belang te achten.

Van de Particuliere Synodes zijn niet alle Acta, sinds vrijmaking verschenen nog aanwezig. Het is gewenst de kerken te verzoeken van de Acta der Particuliere Synodes twee exemplaren aan het Archief der Gen. Synodes te zenden.

De bewaring van het Archief behoeft verbetering. Wel ziet de Kerkeraad van Groningen uit naar een brandvrije berging, maar die is tot heden nog niet verkregen. De inrichting van het Archief is onberispelijk. De administrateur heeft de bescheiden van de Synode te Enschede op uitnemende wijze geregistreerd, zodat elk stuk aanstonds bereikbaar is. De stukken der Gen. Synode van Groningen is hij bezig evenzo te ordenen.

De administratiekosten zijn het geraamde te boven gegaan. Wat niemand kan verwonderen. Zij zullen voortaan eerder minder dan meer bedragen.

Uw deputaten hebben zich overtuigd, dat de op bijgevoegde lijst vermelde archiefstukken metterdaad aanwezig zijn. Wat aangaat de verzorging van een aanvullings- en wijzigingslijst van het Jaarboek, komt het Uw deputaten voor, dat deze arbeid thans evenals de uitgifte van dit boek aan het particulier initiatief kan worden overgelaten.

Ten slotte veroorloven Uw deputaten Uw vergadering te adviseren te besluiten:

1. Aan de Kerk van Groningen de gemaakte kosten f 1335,42 te restitueren met dankbetuiging voor de in deze voor de Kerken verrichte arbeid.
2. De Raad der Kerk te Groningen te verzoeken de verzorging van het Archief op gelijke wijze als tot heden voort te zetten. En te trachten het Archief brandvrij te bergen.
3. De inventarislijst van het Archief in de Acta op te nemen.
4. De Kerken te verzoeken van de Acta der Particuliere Synodi telkens twee exemplaren voor het Archief bij de Kerk van Groningen in te zenden.
5. De eventuele verzorging van aanvullings- en wijzigingslijst van het Jaarboek voortaan evenals de verzorging van dit Jaarboek zelf aan het particulier initiatief over te laten.
6. Wederom enige deputaten te benoemen en deze met het toezicht op het Archief te belasten.

Met broedergroeten en heilbede:

J. VAN BRUGGEN
BOVERHUIS

Ter zake der conclusies stelt Uw Commissie enkele wijzigingen voor waardoor deze dan komen te luiden als volgt:

1. Aan de Kerk van Groningen de gemaakte kosten f 1335,42 te restitueren met dankbetuiging voor de in deze voor de Kerken verrichte arbeid.
2. De Raad der Kerk te Groningen te verzoeken de verzorging van het Archief op gelijke wijze als tot heden voort te zetten en om te zien naar een te huren ruimte waarin het Archief brandvrij kan worden bewaard.
3. De Kerk van Groningen op te dragen aan de Particuliere Synodes te verzoeken telkens twee exemplaren van haar Acta voor het Archief in te zenden, ook voor wat de nog ontbrekende Acta betreft.
4. De Kerk van Groningen te berichten dat de aanvullings- en wijzigingslijst van het Handboek onzer kerken vanaf heden vervalt.
5. Wederom enige Deputaten te benoemen en deze met het toezicht op het Archief te belasten.

Namens Commissie IV.

A. T. VAN OOSTEROM, Rapporteur.

BIJLAGE 6. (Acta art. 40.)

RAPPORT over het rapport van de deputaten voor Radio-uitzending van kerkdiensten.

Uw commissie IV kreeg ter behandeling het rapport van de Deputaten voor Radio-uitzending van kerkdiensten, benoemd door de Generale Synode van Groningen anno 1946.

Hoewel dit rapport niet vooraf aan de Kerken is toegezonden en ook niet op het voorlopig Agendum der Synode verzameld is, waar het vèr na de afsluitingsdatum, 21 Juli, is ingezonden heeft Uw commissie gemeend, dat het, vanwege de urgentie der zaak, toch in behandeling genomen dient te worden.

Immers dit rapport meldt, in tegenstelling met het rapport, dat in deze zaak ter Synode van Groningen is uitgebracht, dat Deputaten wat hebben kunnen doen en hoe zij dat hebben gedaan, iets, wat wel ter dege ter kennis van de Synode behoort te worden gebracht, vooral ook met het oog in de 1e plaats op de kwestie van de taak der gezamenlijke Deputaten der niet bij het IKOR aangesloten kerken en in de 2e plaats met het oog op de kwestie van de inhoud der prediking, door de radio uitgezonden, kwesties, die in de vergadering van bovengenoemde gezamenlijke Deputaten onze Deputaten zijn voorgelegd en ten aanzien waarvan zij een bepaald principieel standpunt hebben moeten innemen en verdedigen, wat toch van belang moet worden geacht, niet alleen omdat zij dat gedaan hebben in hun kwaliteit als Deputaten, maar ook omdat het van betekenis is voor de houding die onze Kerken ook voortaan in deze dienen aan te nemen.

Vandaar dat het Uw commissie gewenst voorkwam de volledige tekst van de brief, door Deputaten geschreven aan de gezamenlijke Deputaten der niet bij het IKOR aangesloten kerken onder Uw aandacht te brengen en als bijlage aan het rapport van Deputaten toe te voegen.

Met dankbaarheid heeft voorts Uw commissie van het rapport kennis genomen. Ook onze Kerken zijn nu in de gelegenheid gesteld een vijf- of zestal diensten per jaar door de radio uit te zenden, iets, wat niet zonder moeite en strijd is bereikt. Wij kunnen en moeten de Heere dankbaar zijn, dat Hij in deze tijd van toenemende afval en boosheid ons de ruimte laat Zijn Woord, dat oproept tot geloof en bekering nog te doen horen ook buiten de kerkmuren.

Waar verder het rapport voor zichzelf spreekt en Uw commissie niets gevonden heeft, wat bijzonder onder Uw aandacht dient gebracht te worden, meent zij het hierbij te kunnen laten en stelt zij U voor te besluiten:

1. Deputaten te déchargeren van hun opdracht, met dank voor hun arbeid.
2. opnieuw Deputaten te benoemen met gelijke opdracht als die te Groningen is gegeven.
3. deze Deputaten te machtigen van de Kerken een bijdrage te vragen, indien de kasmiddelen dit noodzakelijk zouden maken.

Namens de commissie:
(w.g.) A. BOS, Rapporteur.

BIJLAGE 7.

(Acta art. 40.)

RAPPORT van de Deputaten voor Radio-uitzending van kerkdiensten, benoemd door de Generale Synode van Groningen anno 1946.

Weleerwaarde en Eerwaarde Broeders,

Het rapport, dat wij aan Uw vergadering uitbrengen, mag staan in het teken van blijdschap en dankbaarheid.

Konden we op de Synode van Groningen rapporteren, dat er pogingen gedaan werden om recht te krijgen en dat er stappen waren gedaan bij de regering om zendtijd voor onze kerken te verkrijgen, nu mogen we meedelen, dat deze pogingen niet zonder resultaat zijn gebleven en dat inderdaad de zendtijd verkregen is.

Zoals U bekend zal zijn, had het Inter-Kerkelijk Overleg Radio (IKOR) dat pretendeerde de kerken van Nederland te vertegenwoordigen, maar waarbij slechts enkele kerkformaties waren aangesloten, namelijk de Ned. Herv. Kerk, de Remonstrantse Broederschap, de Ev. Luth. Kerk en 'n deel van de Doopsgezinde Sociëteit, alle kerkdienst-uitzendingen aan zich getrokken.

Na de bevrijding heeft het tot de nazomer 1946 geduurd, eer er aan de roep om recht van de kerken, die niet bij het IKOR waren aangesloten, tegemoet werd gekomen.

Onze kerken met „De Gereformeerde Kerken in Nederland”, „De Christelijke Gereformeerde Kerken” en de „Vrij Evangelische Gemeenten” hebben gezamenlijk in de zomer van 1946 een request gezonden aan de regering met het dringend verzoek om gelegenheid te ontvangen evenals de kerken, die bij het IKOR waren aangesloten, haar kerkdiensten per radio uit te zenden.

Vooraf hadden deze kerken a.g. de Ned. Chr. Radio Ver. verzocht of deze vereniging bereid was haar technische medewerking te verlenen.

Als antwoord op dit request is er op uitnodiging van de toenmalige minister van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen een conferentie geweest te zijnen departemente, waarbij tegenwoordig waren minister prof. dr G. van der Leeuw, de bestuurders van de Radioraad, de bestuursleden van het IKOR, enkele ambtenaren en een viertal deputaten van de kerken, die niet bij het IKOR waren aangesloten, namelijk de Heren Ds G. Kerssies, Ds J. M. Holtrop, Ds J. J. van Petegem en Ds Vreugdenhil.

Deze conferentie is gehouden Maandagavond 1 Juli 1946.

Het standpunt van minister van der Leeuw was, dat alle kerken recht hebben op uitzending van haar diensten, hetzij zij wel, hetzij zij niet bij het IKOR waren aangesloten. Het advies van de Radioraad was, dat de beschikbare diensten fifty-fifty verdeeld moesten worden tussen de kerken, die wel en de kerken, die niet bij het IKOR waren aangesloten.

Bij de bespreking bleek, dat de bestuursleden van het IKOR het hiermee niet eens waren, omdat zij meenden, dat onze kerken dan een te groot aantal beurten zouden krijgen. Onze vier deputaten bovengenoemd waren evenwel van oordeel, dat door deze door de Radioraad voorgestelde regeling recht gedaan werd aan die kerken, die tot nu toe vrijwel verstoken waren van uitzending van kerkdiensten.

Vooraf ging het verschil over het feit, hoe men de z.g. studiodiensten moest beschouwen in vergelijking met de kerkdiensten. Het IKOR stelde ze op één lijn, terwijl onze deputaten principiëel verschil zagen tussen kerkdiensten en microfoonwijdingen, die door een predikant op uitnodiging van de N.C.R.V. werden verzorgd, ook op sommige Zondagsche uren.

Resultaat van de besprekingen was, dat er een commissie van vijf is benoemd om de verdeling der diensten nader te regelen.

De minister benoemde als leden van deze commissie de Heren Mr de Gaay Fortman (Radioraad) voorzitter, Ds Golterman en Mr van Walsum (IKOR) en Ds G. Kerssies en Ds D. Vreugdenhil (niet-IKOR).

Op de vergadering van deze vijf, die ten departemente gehouden is, verdedigden beide

laatstgenoemden het advies van de Radioraad, omdat naar het oordeel van de gezamenlijke deputaten van de niet-IKOR-kerken de fifty-fifty regeling het meest nabijkwam bij de vooroorlogse verhouding en het best zich aanpaste bij de na-oorlogse toestand.

De drie andere heren wilden persé ook in de verdeling betrekken de z.g. studio-diensten, welke evenwel niet vanwege de kerken gehouden werden. Deze vielen dus buiten de beoordeeling van onze deputaten, die alleen voor de verzorging van kerkdiensten aangewezen waren.

Ds Kerssies en Ds Vreugdenhil stonden er op, dat naar de vooroorlogse verhouding aan de niet bij het IKOR aangesloten kerken 39 diensten per jaar zouden worden toegestaan ongerekend nog de feestdagdiensten. De cijfers van de verslagen van voor de oorlog wezen uit, dat dit rechtvaardig was.

De andere heren konden zich hierin niet vinden, doch wilden slechts 26 diensten ons toestaan met de toezegging, dat de studio-diensten dan gehalveerd zouden worden.

Toen de voorzitter het dreigement uitsprak, dat wanneer we hierop niet ingingen, de hele zaak weer getraineed zou worden en het IKOR voorlopig weer met *alle* diensten zou gaan strijken, hebben de afgevaardigden van de niet bij het IKOR aangesloten kerken toegezegd alsnog de voorstellen in eigen kring te gaan bespreken en nader uitsluitel te geven.

Bij de *nadere* bespreking op een vergadering van de gezamenlijke deputaten der niet-IKOR-kerken, bleek echter, dat op dit voorstel onder geen beding kon en mocht worden ingegaan, omdat hierdoor tekort zou worden gedaan aan het recht en omdat het voor de toekomst van de meeste betekenis zou zijn, dat we nu opkwamen voor onze volle rechten.

In die geest is geschreven aan Mr de Gaay Fortman en tevens werd opnieuw dringend gepleit een eind te maken aan de onrechtmatige toestand, dat een zeer groot deel van het Christenvolk achteruitgezet werd in het radio-bestel.

14 Augustus 1946 kwam een brief binnen van het ministerie van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen, getekend door de minister a.i. W. Drees.

Deze brief luidde als volgt:

's-Gravenhage, 14 Augustus 1946.

Op grond van de tusschen mijn ambtsvoorganger en de betrokken groepen plaats gehad hebbende bespreking op 1 Juli 1946 en op grond van het door de Radioraad na diverse besprekingen met de betrokken groepen uitgebrachte advies, deel ik U hieronder mijn beslissing mede.

Voor het resteerende gedeelte van het jaar 1946 worden de kerkdiensten in engeren zin gelijkelijk verdeeld; het betreft hier dus alleen de Zondagen en den eersten en tweeden Kerstdag; op den Oudejaarsdag zal zonder bezwaar op verschillende uren door elk der betrokken groepen een kerkdienst kunnen worden uitgezonden.

In verband met het feit, dat er ten aanzien van de studio-diensten verschil van meening bestaat tusschen de wel en de niet bij het IKOR aangesloten kerken, welke laatste van oordeel zijn, dat voor haar hier geen taak ligt, komt het mij juist voor, deze studio-diensten, welke op Zondag om de 14 dagen van 8.30 tot 9.30 uur worden gehouden, gelijkelijk te verdeelen tusschen het IKOR en de N.C.R.V. In het resteerende gedeelte van 1946 worden nog tien van deze diensten uitgezonden. De verdeling van deze diensten zou als volgt kunnen geschieden:

IKOR

18 Augustus
15 September
13 October
10 November
8 December

N.C.R.V.

1 September
29 September
27 October
24 November
22 December

De Minister van Onderwijs, Kunsten
en Wetenschappen a.i.

(w.g.) W. DREES

Hieruit blijkt, dat de minister van oordeel is, dat een einde dient gemaakt aan het onrecht, dat sinds de bevrijding was gepleegd en dat hij zich in grote lijnen houdt aan het advies van de Radio-raad, waarmee wij het in de hoofdlijn eens konden zijn.

Sindsdien is er voor de jaren 1947 en 1948 een dergelijke regeling ontworpen als voorgesteld was voor de resterende maanden van 1946, zodat regelmatig ook onze kerkdiensten konden worden uitgezonden door middel van de radio, waarbij de N.C.R.V. de technische verzorging op zich nam.

Vervolgens kunnen wij U rapporteren, dat er verscheidene keren een vergadering is geweest van de gezamenlijke deputaten van die kerken, die hun diensten technisch door de N.C.R.V. laten verzorgen met het doel tot een verdeling van de door de minister toegestane diensten te komen naar billijkheid.

Deze vergaderingen kenmerken zich als regel door de begeerte gezamenlijk een zo goed mogelijke regeling tot stand te brengen, waarbij de N.C.R.V. als tusschenpersoon dikwijls goede diensten bewees.

Het spreekt wel vanzelf, dat er vaak heel wat gepraat moest worden om tot een regeling te komen, die allen bevredigde en het bleek wel bij de besprekingen, dat het heel moeilijk is een goed criterium van verdeling te vinden.

Er is zelfs een commissie benoemd om deze zaak nader aan een onderzoek te onderwerpen.

Het resultaat was echter, dat niet een vaste norm is aangenomen, maar dat in onderling overleg men het eens geworden is over de volgende verdeling:

Per jaar worden uitgezonden plus minus 41 kerkdiensten. Hiervan verkrijgen onze kerken en „de Christelijke Gereformeerde Kerken" om de beurt vijf of zes diensten met dien verstande, dat die kerken, die 5 beurten hebben, dat jaar ook de verzorging van bid- en dankdag krijgen, „De Geref. Kerken in Nederland" 23 diensten, de „Vrij Ev. Gemeenten" en de „Baptisten" elk drie diensten en het orthodoxe deel van de „Doopsgezinde Societeit" 1 dienst.

We kunnen U vervolgens rapporteren, dat op de vergadering van de gezamenlijke deputaten van de niet-IKOR-kerken ter sprake is geweest de prediking in onze kerken, zulks naar aanleiding van brieven, die waren binnengekomen bij de N.C.R.V. of naar aanleiding van opmerkingen, door enkele deputaten zelf gemaakt over de predikaties met name van Ds D. van Dijk van Groningen en Ds H. J. Schilder van Utrecht.

Hoewel Uw deputaten van oordeel zijn, dat dergelijke vragen niet thuis horen op de vergaderingen als bovengenoemd, daar deze samenkomsten toch uitsluitend de bedoeling hebben de verwerving en de verdeling van zendtijd voor kerkdiensten te behartigen, hebben Uw deputaten zich toch over deze aangelegenheid beraden en het volgende schrijven opgesteld, dat namens hen aan de andere deputaatschappen is verzonden.

Het schrijven gaat hierbij als bijlage A.

Deze brief heeft blijkens de bespreking op de vergadering van de gezamenlijke deputaten op 29 Januari 1948 verhelderend gewerkt en de taak van de vergadering is klaarder voor de ogen gekomen.

De voorzitter van deze vergadering mocht aan het einde van de besprekingen constateren, dat het goed is, dat er in goede geest over deze dingen gesproken is en de voorzitter van Uw deputaten kon vaststellen, dat er tot onze blijdschap geen bezwaren bestaan tot verdere samenwerking in de zin, in bovengenoemde brief omschreven.

Verder kunnen wij U rapporteren, dat Uw deputaten als hun voorzitter hebben aangevoerd Ds J. van Bruggen van Assen, tot hun secretaris Ds D. Vreugdenhil van Zwolle en tot hun penningmeester br P. Waalewijn te Amersfoort.

De volgende kerken hebben tot nu toe één van hun kerkdiensten kunnen uitzenden door middel van de radio:

	1946	Amersfoort, waarin voorging Ds E. Th. v. d. Born.
	1946	Groningen, waarin voorging Ds D. van Dijk,
19/1	1947	Assen, waarin voorging Ds J. van Bruggen,
9/3	1947	's-Gravenhage O., waarin voorging Ds F. de Vries,
18/5	1947	Schiedam, waarin voorging Ds C. Vonk,
13/7	1947	Zwolle, waarin voorging Ds D. Vreugdenhil,
24/8	1947	Utrecht, waarin voorging Ds H. J. Schilder,
12/11	1947	Enschede, waarin voorging Ds I. de Wolff,
14/12	1947	Leeuwarden, waarin voorging Ds G. Hagens,
25/1	1948	Apeldoorn, waarin voorging Ds J. Smelik,
4/4	1948	Amersfoort, waarin voorging Ds E. Th. v. d. Born,

zulks inplaats van Enumatil, dat op het laatst door technische moeilijkheden niet te bereiken was,

16/5	1948	Amersfoort, waarin voorging Prof. B. Holwerda,
15/8	1948	Hattem, waarin voorging Ds J. O. Mulder.

Terwijl voor dit jaar nog twee diensten op het programma staan.

Ook werd een kerkdienst van Zwolle uitgezonden door de P.C.J. naar Indië en de andere werelddelen, waarin voorging Ds D. Vreugdenhil.

Voor het finantiëel verslag verwijzen wij naar bijlage B.

Tenslotte stellen deputaten aan Uwe vergadering voor:

1. deputaten te dechargeren voor hun arbeid;

2. opnieuw deputaten te benoemen met gelijke opdracht als door de Generale Synode van Groningen benoemde;
3. deze deputaten te machtigen van de kerken een bijdrage te vragen, indien de kasmiddelen dit noodzakelijk zouden maken.

Als bijlagen sturen wij U hierbij de notulen van de vergaderingen van de gezamenlijke deputaten en van de eigen deputaten

Heilbiddend en met broedergroeten verblijven deputaten voornoemd,

w.g. Ds J. VAN BRUGGEN
 „ Ds D. VREUGDENHIL, samenroeper.
 „ Ds J. KEIZER
 „ JAC. G. VAN OORD
 „ P. WAALEWIJN

Zwolle, October 1948.

BIJLAGE 7A.
 (Acta art. 40.)

Deputaten der Generale Synode van de Gereformeerde Kerken in Nederland, gehouden te Groningen Ao. Di. 1946 voor radio-uitzending van kerkdiensten.

ASSEN/ZWOLLE, Januari 1948.

Aan de Weleerw. en Eerw. Heren Deputaten voor Radio-uitzending van kerkdiensten van De Gereformeerde kerken in Nederland, (laatstelijk in Synode bijeen te Zwolle 1946/7); De Christelijke Gereform. Kerken in Nederland; De Bond van Vrije Evangelische Gemeenten; De Unie van Baptisten.

Weleerw. en Eerw. Heren,

In de door U en ons 4 December 1947 te Amersfoort gehouden vergadering werd door Ds Jac. van Nes opnieuw ter sprake gebracht de door de goede hulp der N.C.R.V. uitgezonden kerkdienst, waarin vooring Ds D. van Dijk te Groningen. Het bleek daarbij, dat er bij hem en de zijnen ontstemming was over hetgeen in deze kerkdienst werd verkondigd. Anderen waren met hem van oordeel, dat in de door de radio uitgezonden kerkdiensten geen kerkelijke geschillen ter sprake moesten worden gebracht.

In de discussie, die over deze zaken ontstond, stelde Ds Jac. van Nes uitdrukkelijk en met zoveel woorden de vraag, of er tussen U en ons nog wel een verdere samenspreking mogelijk was.

Wij voor ons zeiden toe al de ter sprake gebrachte zaken in eigen kring nader te zullen overwegen en U ons oordeel kenbaar te zullen maken.

Gezien de ernst der onderhavige materie, die uit de laatstgenoemde vraag van Ds Jac. van Nes ieder aanstonds duidelijk is, scheen het ons goed U ons oordeel over de aanhangige zaken schriftelijk te doen toekomen.

Ter voorkoming van verwarring en misverstand is het wellicht niet overbodig, vooraf een enkele opmerking te maken over de onderlinge verhouding tussen de in hoofde en in adres dezes genoemde deputaatschappen.

Deze vormen tezamen niet een „tweede I.K.O.R.”

Zij zijn elk voor zich deputaatschappen van geheel zelfstandige kerken of kerkgroepen, die ook ter zake van de uitzending van hun kerkdiensten door middel van de radio elk voor zich zelfstandig optreden. Alleen heeft de na-oorlogse ontwikkeling van het radio-bestel hen ertoe gebracht gemeenschappelijke belangen gemeenschappelijk te bepleiten. En zo hebben zij zich nopens de verkrijging en verdeling van zenduren samen verbonden in een comité, waarin zij een Voorzitter en Secretaris aanwezig. Doch hiermee heeft geen der ter verkrijging en verdeling van zenduren in hun deputaatschappen samenwerkende kerken van haar zelfstandigheid en eigen verantwoordelijkheid ten aanzien van de uitzending van kerkdiensten ook maar iets prijs gegeven. Hiermee heeft niet één ook maar enige verantwoordelijkheid aanvaard voor de kerkdienst-uitzending der anderen, en heeft evenmin enige kerk aan anderen opzicht gegeven over eigen kerkdienst-uitzendingen.

Intussen zijn wij in het geheel niet onwillig U ons oordeel over de door Ds Jac. van Nes c.s. ter sprake gebrachte aangelegenheden kenbaar te maken. Te meer niet, omdat Ds Jac. van Nes in wat passeerde aanleiding nam tot de vraag, of verdere samenwerking wel mogelijk te achten is.

Nu is het, afgedacht van de vraag, of dit overigens aan ons zou staan, onmogelijk om over de door Ds D. van Dijk gehouden preek in bijzonderheden te treden, omdat ons hierover geen concrete klacht bereikte; ook niet van de heer K. van Dijk, aan wie gevraagd werd ons van de bij hem ingekomen klachten een nadere omschrijving te geven. Doch dit is van geen bezwaar, omdat de in verband met deze preek opgeworpen vragen aanstonds met bredere strekking aan de orde werden gesteld.

Wat nu de uitzending van radio-kerkdiensten betreft oordelen wij, dat de uitzending aan een kerkdienst niet het minste verandert. Door die uitzending wordt hij geen dienst voor zieken en geen toespraak voor onkerkelijken. Waarmee niet wil gezegd zijn, dat met de feitelijke mede-aanwezigheid van dezen op generlei wijze moet worden gerekend. Maar met kracht handhaven we, dat deze op geen enkele wijze de kerkdienst mogen bepalen. Zal de uitzending zin hebben, dan moet zij juist doorgeven een kerkdienst zoals die normaal (d.i. naar de vaste voor elke week geldende norm) wordt gehouden.

Voor de zieken die een radio hebben is het dan juist het voorrecht, dat zij getuigen kunnen zijn van hetgeen in de kerk gebeurt.

En wat de onkerkelijken betreft, voor hem make men toch geen apart evangelie. Zij behoren in de kerk te zijn. En als zij, dit weigerende, thuis eens naar een kerkdienst gaan luisteren, dan ga geen prediker voor eigenwillige gevoeligheden uit den weg en is het hun het beste de kerk te horen gelijk deze immer spreekt.

In geval van een bondsdag of andere vergadering, die wordt uitgezonden door de radio, denkt niemand er aan de vergadering aan te passen aan de mede-luisteraars, maar vindt ieder juist het mooie, dat zij de vergadering kunnen „meemaken”. Welnu, zo behoort ook bij de kerkdienst, die een vergadering bij uitnemendheid is, de uitzending niets aan haar „gewone” doen te veranderen.

Over de vraag, wat er dan in de kerkdienst moet worden gepredikt, menen we ons hier van nadere uiteenzetting te moeten onthouden, daar hierover in de kring der deputaatschappen uiteraard geen eenstemmigheid is.

Daarom zal het niet te ontkomen zijn, dat in de uitgezonden kerkdiensten verschillend wordt gesproken. Ja, dat in de diensten van ene kerk, leringen van een andere weersproken worden. Wij zullen het er over eens zijn, dat hierbij wijsheid en voorzichtigheid moet worden getoond. Wie een ander, al of niet voor de radio, weerspreekt, doe dit nimmer dan uit een heilig moeten. Alle persoonlijke en verkeerde geprikkeldheid moet hierbij verre zijn.

Maar dan zullen we elkander moeten aanhoren.

Wij voor ons horen, ook in kerkdiensten, die uitgezonden worden, wel eens een en ander, dat naar onze vaste overtuiging niet naar de Schrift is en niet overeenkomstig de oude in deze landen aangenomen belijdenisschriften, en dat de nodige en voortgaande reformatie der Kerk belemmert of zelfs tegenstaat.

Dit verschillend spreken is bij de droeve toestand, waarin het kerkvolk zich bevindt, niet te ontgaan. Tenzij men in door de radio uitgezonden diensten ontrouw wilde worden aan wat in niet-uitgezonden diensten ten aanhore van God en Zijn heilige engelen als waarheid wordt bezworen. Doch wie iets verstaat van de ontzaggelijke ernst der bewering, dat men in de uitgezonden vergadering als de Kerk des Heeren te dier plaatse samenkwam, die wil toestemmen, dat men ter wille van toevallige en onbekende mede-luisteraars in niets mag afdoen van wat men in niet-uitgezonden diensten voor God en Zijn heilige engelen als waarheid belijdt en als Gods boodschap in onzen tijd verkondigt.

Hierin zullen we — gelijk gezegd — elkander moeten willen aanhoren.

Want wie dit niet wil en liever een soort „eenheidsevangelie” in alle kerkdiensten hoort, die kan (andere, hoewel hier niet genoemde, gewichtiger, bezwaren tegen zulk een „evangelie” daargelaten) een brede en vreedzame opvatting menen te zijn toegedaan, in feite verhindert juist hij anderen het Woord Gods naar hun conscientie te verkondigen.

Wat nu betreft de samenwerking ter zake van verkrijging en verdeling van zenduren, oordelen wij dat er bij de hierboven voorgedragen opvatting omtrent de verantwoordelijkheid voor uitzending van kerkdiensten voor niemand een overwegend bezwaar behoeft te zijn deze voort te zetten, en zullen wij onzerzijds deze gaarne continueren. Daarbij is het onze bede, dat ook door de ongebonden, dat is enkel aan Zijn Woord gebonden prediking, voor de radio, dit Woord Gods zulke macht neme over ons allen, dat 's Heeren kerk ook daardoor vergaderd worde in Enigheid des waren Geloofs.

Namens Deputaten voornoemd,
J. VAN BRUGGEN, praeses.
D. VREUGDENHIL, scriba.

BIJLAGE 7B.
(Acta art. 40.)

Bijlage B.

Overzicht van de stand der financiën van Deputaten voor Verzorging van Radio-Kerkdiensten.

<i>Ontvangsten</i>	
Verantwoording 1e lijst	f 803.72
Verantwoording 2e lijst	- 113.31
	Samen f 917.03
<i>Uitgaven</i>	
Stencils en drukwerk	f 67.43
Porti en telefoon	- 30.41
Zaalhuur, reis en verblijfkosten ...	- 150.97
Onkosten en diversen	- 46.91
	Samen f 295.72

Saldo in kas 12 October 1948 f 621.31.

BIJLAGE 8.
(Acta art. 47.)

RAPPORT van Commissie 4 over rapport Deputaten voor de geestelijke verzorging van en Evangelisatie onder zeevarenden.

Refererende aan de bij haar afgegeven en ter Uwer kennis gebrachte stukken nam Uw commissie met dank kennis van de door deze deputaten verrichte arbeid.

Met betrekking tot de aan het einde van hun rapport voorkomende conclusies is Uw commissie van oordeel, dat het steunen van de in het rapport genoemde buitenkerkelijke organisaties niet ligt op de weg der Gen. Synode. Wat het voorstel van de deputaten aangaat, dat de Gen. Synode „de betrokken kerken inzake de Zondagsrust en Zondagsheiliging op de kustvaart en op de grote vaart onmerkzaam make”, is Uw commissie van oordeel, dat de Gen. Synode zich moet onthouden van het-de-kerken-opmerkzaam-maken op speciaal een van de geboden des Heren.

Inzake het laatste voorstel van deputaten „uit te zien naar een jonge flinke predikant van een kleine gemeente, die bereid is gedurende driemaal per jaar een maand zich te belasten met de geestelijke verzorging onzer zeevarenden”, is het oordeel van Uw commissie, dat de geestelijke verzorging van de in het geheel 30-40 zeevarende leden onzer kerken behoort tot de taak en roeping van die kerken, waaronder die zeevarenden ressorteren.

Het heeft Uw commissie bevreemd, dat twee der deputaten, n.l. Ds Joh. Francke en br. J. A. Zwaan gemeend hebben zich in een afzonderlijk persoonlijk schrijven tot Uw vergadering te wenden.

In dit schrijven geven genoemde broeders, in tegenstelling tot de mede door hen ondertekende en aan Uw vergadering gedane voorstellen, aan de Generale Synode de vraag in overweging of de continuering van dit deputaatschap met de door de Gen. Synode van Groningen daaraan verbonden opdracht wel noodzakelijk en verantwoord is, hetgeen door hen van te voren breed wordt toegelicht.

Afgezien echter van het feit, dat dit schrijven afwijkt van het mede door deze broeders ondertekend rapport, dat in dit schrijven voldoende redenen zijn aangevoerd om dit deputaatschap niet te continueren.

Tegen dit schrijven van Ds Joh. Francke en br J. A. Zwaan wordt in een afzonderlijk persoonlijk schrijven geopponeerd door Ds F. Tollenaar en Mej. H. Salomons, welk schrijven ook weer afwijkt van het toch ook mede door hen ondertekend rapport.

In dit schrijven heeft Uw commissie echter geen genoegzame grond kunnen vinden, om haar oordeel over de door Ds Joh. Francke en br J. A. Zwaan aan de Generale Synode in overweging gegeven niet-continuering van dit deputaatschap te wijzigen.

Tenslotte heeft Uw commissie kennis genomen van het bij de stukken gevoegde finantieel verslag en het daarbij gevoegde controle-rapport van de door de raad van de Geref. Kerk van Rotterdam-Centrum daartoe aangezochte broeders K. Voorrips en D. Zaayer. Dit verslag wijst momenteel een saldo aan van f 7.907.05. Uit dit verslag bleek tevens, dat aan de kerk te Curaçao finantieel steun was toegezegd door deputaten, wanneer deze kerk een predikant zou beroepen.

Uw commissie is van oordeel, dat het resterend bedrag het best kan worden afgestaan aan de zwakke kerk van Curaçao met de bepaling deze gelden te besteden voor de arbeid van geestelijke verzorging van en de evangelisatie onder zeevarenden.

In aansluiting aan het bovenstaande stelt Uw commissie voor:

- 1e. aan de deputaten voor de geestelijke verzorging van en de evangelisatie onder zeevarenden dank te brengen voor de door hen verrichte arbeid;
- 2e. niet over te gaan tot het opnieuw benoemen van deputaten als onder 1 genoemd;
- 3e. de resterende gelden af te staan aan de kerk van Curaçao, met de bepaling deze gelden aan te wenden voor de arbeid der geestelijke verzorging van en de evangelisatie onder zeevarenden, die in Curaçao verkeren;
- 4e. deze besluiten ter kennis te brengen van de door de Generale Synode van Groningen ter dezer zake benoemde deputaten en de Geref. kerk te Curaçao.

Namens commissie IV:

Ds J. HETTINGA, Rapporteur.

BIJLAGE 9.
(Acta art. 47.)

RAPPORT van de deputaten der Generale Synode van 1946 voor de Geestelijke verzorging van en de Evangelisatie onder de zeevarenden aan de Generale Synode van de Gereformeerde Kerken, samen te komen te Amersfoort in het jaar 1948.

Aan de Generale Synode te Amersfoort.

Weleerwaarde en Eerwaarde Broeders.

De door de Generale Synode van 1946 benoemde deputaten voor de Geestelijke verzorging van en de Evangelisatie onder de Zeevarenden hebben de eer U het volgende rapport uit te brengen met betrekking tot den arbeid welke door hen is verricht.

1. De Generale Synode van Groningen heeft voor deze arbeid tot deputaten benoemd: Ds Joh. Francke, Rotterdam-Delfshaven (samenroeper); Ds F. Tollenaar, Den Helder; br. G. J. Drost, Schiebroek; Mej. J. Salomons, Groningen; br. J. A. Zwaan, Ymuiden.

2. Samengeroepen door Ds Francke, hielden zij hun eerste vergadering op Woensdag 2 Oct. '46 te Kampen. Tot voorzitter werd gekozen Ds Tollenaar; tot scriba Ds Francke; tot penningmeesteres Mej. Salomons.

Aangaande br. Drost (Schiebroek) moet worden opgemerkt, dat hij geen vergadering van Uw deputaten heeft bijgewoond, veelal daartoe niet in de gelegenheid, omdat hij zeevarende is, maar meer omdat hij, nu hij zijn mening aangaande de Geestelijke verzorging der Zeevarenden aan de Synode van 1946 had bekend gemaakt, dat voldoende achtte en voor arbeid daaraan zelf niet veel gevoelde.

3. Deputaten wensden hun rapport overeenkomstig de opdracht der Generale Synode van Groningen, zie Acta, art. 65, aldus in te delen:

Ad hoc A 1:

Deputaten hebben een schrijven aan alle kerken gezonden en daarin gevraagd naar haar zeevarende leden, naar de adressen dier leden en wat elke kerk voor haar zeevarende leden en hun gezinnen doet. Daaruit is gebleken, dat de kerken onder hare leden ongeveer 30 zeevarenden telden.

Na deze inlichtingen te hebben verkregen, hebben deputaten overeenkomstig het rapport ter Synode van '46 (Acta, bijlage XXXVIII, bladz. 283, 4de alinea) een schrijven aan alle kerken, welke onder hare leden zeevarenden tellen, doen toekomen, om die kerken tot den aangewezen arbeid onder de zeevarende leden op te wekken.

Uit de ter beschikking staande gegevens is tevens gebleken, dat aan Evangelisatie onder de Zeevarenden door de Kerken niet wordt gedaan.

Ad hoc A 2:

het hier genoemde in de opdracht heeft van meet af de aandacht der deputaten gehad. Gezien echter de kerkrechtelijke moeilijkheden van de positie van zulk een predikant, de zogenaamde predikanten nood in de kerken en meer dergelijke overwegingen, hebben deputaten in dezen niet veel concreets kunnen doen. Deputaten menen, dat het afzonderen van een dienaar des Woords voor dezen arbeid minstens tienduizend gulden per jaar van de kerken zou vergen. In de gegeven omstandigheden achten deputaten het niet verantwoord in dezen met voorstellen tot de Generale Synode te komen. Deputaten hebben ook bedacht, dat, gezien

het gering aantal zeevarenden onder de leden der kerken, de arbeid van zulk een predikant hoofdzakelijk van evangeliserenden aard onder niet-leden onzer kerken zou moeten zijn.

Intussen hebben deputaten gemeend een onderzoek naar de mogelijkheid van zulk een arbeid te moeten instellen. Ds Tollenaar, de voorzitter der deputaten, heeft dan ook in opdracht van deputaten van 8—19 Juni '48 met een coaster een reis gemaakt naar Engeland en België (Antwerpen) en daarvan rapport uitgebracht. Dat rapport kwam tot de volgende conclusies:

- a. het werk van de Nederlandse Christen-Zeelieden Vereniging met betrekking tot het meegeven van boekenkisten aan de schepen krachtig te steunen;
- b. het vraagstuk van de Zondagsrust op de coasters in studie te nemen en daaraan zoveel mogelijk steun te geven vanwege onze kerken;
- c. zorgen voor geschikte lectuur voor lezing en voorlezing aan boord;
- d. onze kapiteins te verzoeken hun medewerking hierbij zoveel mogelijk te verlenen;
- e. het daarheen te sturen, dat een jonge, flinke predikant met hart voor het zeemansleven met deze taak wordt belast.

Daar de punten a en e straks nog ter sprake dienen te komen, nu een enkel woord.

ad b. met de Zondagsrust is het ter kustvaart in het algemeen zeer droevig gesteld, zodat ook de zeevarende leden onzer kerken den Zondag maar moeilijk kunnen heiligen. Deputaten menen, dat er hier allereerst een taak en roeping ligt voor die kerken, die leden op de kustvaart hebben. Deputaten hebben in hun vergadering van 16 Sept. j.l. besloten aan de betrokken kerken daarover een schrijven te richten.

ad c. daar de schepen steeds varen, is het wel uiterst moeilijk, ja onmogelijk aan de leden der kerken op reis lectuur te zenden, daar die hen niet zal bereiken. Men zal die lectuur dienen mee te geven, wat naar het oordeel Uwer deputaten allereerst de taak van gezin, familie en plaatselijke kerk is.

ad d. dit kan alleen door persoonlijk contact worden bevorderd.

Ad hoc A 3:

Deputaten hebben zich in verbinding gesteld met die kerken, die leden op de grote visserij kunnen hebben. Na inlichtingen ingewonnen te hebben bij de kerken van Katwijk aan Zee, Maassluis, Scheveningen en Vlaardingen, is gebleken, dat er geen vissers, die leden van onze kerken zijn, te Dieppe of Boulogne komen, zodat noch door de kerken noch door de deputaten in dezen werk kan worden verricht. (Dit betreft hetgeen vóór de vrijmaking der kerken door de vereniging Bethsaida werd gedaan.)

De Kerkeraad van Scheveningen heeft bij deputaten „het vraagstuk” van de Zondagsrust en Zondagsheiliging op de vissersvloot aanhangig gemaakt, waaruit resulteerde, dat deputaten alle kerken, die hiermee te maken hebben, tot een samenspreking en tot samenwerking heeft uitgenodigd; deputaten hebben toen medewerking verleend aan het opstellen van een getuigenis, dat door de betrokken kerken is afgekondigd en verspreid (een exemplaar daarvan gaat hierbij als bijlage).

Ad hoc A 4:

Contact is er geweest met Ds J. Wristers van de synodocratische kerken, wat echter geen resultaat heeft opgeleverd, daar het bij een brief van hem is gebleven.

Door de Nederlandse Zeemanscentrale is met Uw deputaten contact opgenomen. Deputaten hebben besloten niet officieel tot deze organisatie als lid toe te treden, daar zich daarin alles wat zich kerk noemt organiseert en men bovendien ook als Zeemanscentrale met prediking wil optreden. Wel voelen deputaten voor een onderdeel van het werk van genoemde vereniging en wel voor het inrichten van Hollandse hoekjes in de buitenlandse zeemanstehuizen. Deputaten besloten daarom f 250.— voor dat doel aan de Zeemanscentrale als gift te doen toekomen. Terwijl deputaten nog in gesprek met de Zeemanscentrale zijn, om te zien, op welke wijze die steun blijvend kan worden verleend.

Tenslotte werd ook door de Nederlandse Christen-Zeelieden Vereniging met deputaten contact opgenomen. Deze vereniging telt ook leden van onze kerken onder hare leden. Deze vereniging vroeg, of wij als deputaten de vereniging bij de leden van onze kerken wilden aanbevelen en ook haar financieel te steunen.

Daarover is correspondentie en samenspreking geweest. De moeilijkheden in dezen zijn, dat die vereniging zogenaamd inter-kerkelijk wil zijn, als vereniging ook evangeliserende wil optreden en in die geest artikelen en meditaties van synodocratische en Hervormde predikanten in haar orgaan opneemt.

Het is Uwe deputaten gebleken, dat er in haar orgaan Quo Vadis artikelen en meditaties verschenen zijn, welke kerk-afbrekend werken moeten. Deputaten kunnen ook het evangeliserende werk dier vereniging niet aanbevelen. Om die reden en ook nog andere hebben deputaten besloten officiële medewerking en steun te onthouden en wilden zij ook geen officiële opwekking tot de zeevarende leden onzer kerken doen uitgaan, om zich bij die vereniging aan

te sluiten, gesteld dat het op den weg der kerken zou liggen het lidmaatschap van een bepaalde vereniging bij haar leden aan te bevelen.

Anders staat het met den bibliotheekarbeid dier vereniging, welke zij in samenwerking met de Nederlandse Zeemanscentrale onder dagelijkse leiding van onze deputate Mej. Salomons verricht. Deze arbeid bestaat in het meegeven van boekenkisten aan de schepen. Deputaten voelen er voor dien arbeid financieel te steunen.

Daarover is nog correspondentie met de N.C.Z.V.

4. Daar het werk van deputaten financiële kosten meebracht, hebben zij, gezien Acta Gen. Synode Groningen, art 65 B. van de kerken een collecte gevraagd, en in een bijlage willen zij U een overzicht van die financiën doen toekomen, alsmede een rapport van een commissie van de kerk van Rotterdam-Centrum, welke de boeken en bescheiden van de penningmeesteres heeft gecontroleerd.

5. Tenslotte nemen deputaten de vrijheid aan Uwe vergadering voor te stellen:

a. het werk van de Zeemanscentrale met betrekking tot de Hollandse hoekjes in de buitenlandse zeemanstehuizen financieel te blijven steunen, als er na afsluiting van de correspondentie voldoende waarborgen blijken te zijn voor die steun;

b. het werk van de Ned. Chr. Zeelieden Ver. met betrekking tot de boekenkisten financieel te steunen, als er waarborg is, dat wij controle hebben op de inhoud der kisten;

c. de betrokken kerken inzake de Zondagsrust en Zondagsheiliging op de kustvaart en de grote vaart opmerkzaam te maken;

d. uit te zien naar een jonge, flinke predikant van een kleine gemeente, die bereid is gedurende driemaal per jaar een maand zich te belasten met de Geestelijke verzorging onzer zeevarenden.

Het komt deputaten voor, dat het gewenst is, dat dezelfde predikant dien arbeid op zich neemt. Telkens een andere predikant is funest voor het werk, daar die zich telkens opnieuw zouden moeten inwerken. De kosten worden door deputaten beraamd op een duizend gulden per jaar, daarbij niet inbegrepen de kosten, welke het werk nog verder zal meebrengen, bijv. hetgeen het maken van reizen met coasters enz. meebrengt. Zo zou er wellicht een begin gemaakt kunnen worden. Daar deze arbeid hoofdzakelijk evangelisatiearbeid onder niet-leden van onze kerken betreft, was er in den kring der deputaten niet eenstemmigheid over de noodzakelijkheid in dezen. Daar twee deputaten in deze richting willen ijveren, wilden de overige twee deputaten gaarne deze zaak U helpen voorleggen.

Deputaten voornoemd:

Ds F. TOLLENAAR, Voorzitter
Ds JOH. FRANCKE, Scriba
Mej. H. SALOMONS, Penningmeesteres
J. A. ZWAAN

Rotterdam, 10 October 1948.

BIJLAGE 9 A.
(Acta art. 47.)

BIJLAGE RAPPORT van Deputaten voor de geestelijke verzorging van en evangelisatie onder Zeevarenden van de Gereformeerde Kerken (onderh. art. 31 K.O.) Finantieel rapport.

Weleerwaarde en Eerwaarde Broeders,

Uit het rapport van de Secretaris van Deputaten blijkt dat aan de Kerken gevraagd is een collecte te willen houden voor deze arbeid. Vele Kerken gaven daaraan gevolg, collecteerden in 1946 en 1947 en enkele Kerken ook in 1948, doch velen lieten niets van zich horen.

Daar het echter bleek dat we met onze arbeid niet zo ver zouden komen als in de opdracht van de Synode van 1946 is aangegeven, hebben we in begin 1948 geschreven aan de classicale deputaten, dat we geen collecte meer zouden vragen, doch wel van de kerken van wie we nog niets hadden ontvangen, verwachten dat ze tenminste éénmaal een collecte zouden houden.

De opbrengst van deze collecten bedraagt tezamen f 9303,94
De rente van de Boaz-Bank bedroeg (na aftrek van kosten) - 18,68

f 9322,62

Hiervan is uit gegeven:		f 9322,62
Administratiekosten	f 61,02	
Druk- en stencilwerk	- 162,30	
Onkosten vergaderingen	- 237,45	
Reiskosten	- 156,40	
Vergoeding arbeid Mej. Salomons	- 250,00	
Ned. Zeemanscentrale (Dutch corners)	- 250,00	
Reis Ds Tollenaar Kustvaart	- 298,40	
...		
	f 1415,57	f 1415,57
		f 7907,05

Wat betreft de post van f 250.— aan ondergetekende kan worden opgemerkt dat haar een vergoeding van f 50.— per maand was toegezegd voor haar arbeid van leduuruitzending op de vaart. In Maart 1947 is die leduuruitzending overgenomen door de Nederlandse Christen Zee-
lieden Vereniging in samenwerking met de Nederlandse Zeemanscentrale.

Aan de Nederlandse Zeemanscentrale is f 250.— geschonken voor het inrichten van Hollandse hoekjes in het buitenland.

De reis van Ds Tollenaar heeft de meeste kosten met zich meegebracht in Engeland daar hij moest onderzoeken welke mogelijkheden van contact daar waren. Aan de beide kapiteins van de „Abro” en de „Maria” die geen kostgeld hebben gevraagd, zal ieder een dagboek worden gezonden, die nog betaald moeten worden.

Aan de kerk van Curaçao is financiële steun toegezegd wanneer ze een predikant zouden beroepen. Tot nu toe hebben we daar verder niet van gehoord.

Ook is besloten de Bibliotheek voor Zeevarenden financieel te steunen wanneer ze met onze voorwaarden accoord gaat.

Tenslotte is nog besloten aan al onze zeevarende leden een kalender te zenden van Arnhem. Ook daarvoor moet nog een bedrag worden uitgetrokken.

Namens Deputaten voornoemd,
(w.g.) H. SALOMONS, Peningmeesteresse.

BIJLAGE 9 B.
(Acta art. 47.)

RAPPORT.

Op verzoek van de Deputaten voor de geestelijke Verzorging van en Evangelisatie onder Zeevarenden van de Gereformeerde Kerken (onderhoudende art. 31 K.O.), heeft de Raad van de Gereformeerde Kerk van Rotterdam-Centrum, (onderh. art. 31 K.O.) ons aangewezen tot het controleren van de financiële administratie van genoemde Deputaten sedert de aanvang van hun werkzaamheden in September 1946 tot September 1948.

Op grond van deze controle verklaren wij, dat wij de administratie, waarvan de resultaten zijn samengevat in het hierbij gevoegde overzicht van de ontvangsten en uitgaven in orde hebben bevonden.

Doordat de baten geheel bestaan uit de opbrengst van vrijwillige collecten der kerken, kunnen wij voor de volledigheid daarvan niet instaan. Voorzover de collecten per bank of giro werden overgemaakt, hebben wij ons van de verantwoording ervan in de administratie overtuigd.

Zoals uit bijgevoegd overzicht blijkt, is er een batig saldo van f 7.907,05. Van dit saldo is geplaatst bij

de Groningsche Boaz Bank N.V.	f 4.945,76
de Postcheque en Girodienst	- 2.963,47

f 7.909,23

waarvan door Mej. H. Salomons nog is op te nemen wegens door haar voorgesloten uitgaven	- 2,18
---	--------

zodat resteert f 7.907,05

Naar Mej. H. Salomons ons meedeelde, hebben de Deputaten op hun vergadering van 9 December 1946 besloten Mej. Salomons voor haar in Groningen gedurende 5 maanden verrichte voorbereidende werkzaamheden een vergoeding te geven van f 250.—.

Tenslotte verklaren wij, dat de administratie met zorg wordt bijgehouden en aan de daarin te stellen eischen voldoet.

Overzicht van de Ontvangsten en Uitgaven van de Deputaten, sedert de aanvang van haar werkzaamheden tot 30 September 1948.

ONTVANGSTEN:

Collecten	f 9.303,94
Bankrenten min bankkosten	- 18,68
	<hr/>
	f 9.322,62

UITGAVEN:

Administratiekosten	f 61,02	
Druk en Stencilwerk	- 162,30	
Vergaderkosten:		
Zaalhuur	- 42,50	
Consumpties	- 194,95	
Reiskosten	- 156,40	
Vergoeding arbeid Mej. H. Salomons	- 250,—	
Bijdrage aan de Nederlandse Zeemanscentrale, voor de inrichting van „Durch Corners” in buitenlandse tehuizen	- 250,—	
Reis Ds Tolenaar langs de Engelse kust en Antwerpen	- 298,40	- 1.415,57
	<hr/>	<hr/>
	Batig saldo	f 7.907,05

Rotterdam, 7 October 1948.

Met heilbede en broedergroeten,

(w.g.) K. VOORRIPS.
(w.g.) D. ZAAVER.

BIJLAGE 10.
(Acta art. 47.)

Aan de Generale Synode der Gereformeerde Kerken, samen te komen te Amersfoort in het jaar 1948.

Weleerwaarde en Eerwaarde Broeders,

Het zij ondergetekenden als twee Uwer Deputaten voor de Geestelijke verzorging van en de Evangelisatie onder de Zeevarenden vergund inzake dat deputaatschap zich afzonderlijk tot U te wenden.

1. Tweejarige arbeid als deputaat voor bovengenoemden arbeid heeft ondergetekenden geleerd, dat er voor deputaten INZAKE ONZE EIGEN LEDEN niet veel arbeid van betekenis kan worden verricht.

In de eerste plaats zijn er slechts een ruim dertig leden onzer kerken, die als zeevarenden kunnen worden aangemerkt. Dat is dus wel een klein getal. In de tweede plaats kan er voor deputaten niet veel werk overblijven betreffende deze leden, als de plaatselijke kerken, van welke zij lid zijn, tegenover hen en hun gezinnen haar roeping verstaan, waarop ter Synode van Groningen terecht gewezen is.

In de derde plaats is het niet mogelijk met deze leden der kerken in contact te komen dan door hun schepen te bezoeken, dat wil zeggen, met hen mee te varen.

In de vierde plaats is het haast niet mogelijk hun lectuur toe te zenden. Lectuur kan wel meegegeven, maar niet nagezonden, daar die hen niet bereikt. Dat meegeven van lectuur is dan ook in de eerste plaats de taak van gezin, familie en plaatselijke kerk, n.l. dan, als zij zelf zich niet voorzien.

2. Wat de DIEPZEEVISSERIJ BETREFT is er geen taak voorshands.

3. Wat de Nederlandse Zeemanscentrale en de Ned. Chr.-Zeelieden Ver. betreft: daar vanwege zogenaamde interkerkelijkheid en meer die ver. door onze kerken niet officieel kunnen worden gesteund, blijft er niet meer over dan een financieele bijdrage voor Hollandse hoekjes in buitenlandse zeemanstehuizen (door de Zeemanscentrale beoogd) en voor den bibliotheek-arbeid der N.C.Z.V. Naar mening van ondergetekenden hoeven daarvoor geen officiële deputaten vanwege onze kerken te zijn voor officieel contact en als officieel adres onzer kerken voor die verenigingen, daar de plaatselijke kerken ook rechtstreeks die takken van arbeid kunnen steunen.

4. Zo blijft eigenlijk alleen over de EVANGELISATIE ONDER DE ZEEVARENDEN. Daarvoor is nodig de schepen te bezoeken, dat wil zeggen: niet alleen met een coaster ter kustvaart, maar ook met de schepen op de grote vaart mee te varen, om zodoende mensen te bereiken. Uit den aard der zaak is deze arbeid zeer beperkt en een hier en daar werken, daar voor regelmatig contact met die zeevarenden geen mogelijkheid bestaat. Terwijl bovendien die arbeid zeer kostbaar is: een predikant, die zich daaraan geheel zou wijden, zou aan de kerken, om te beginnen, al een tienduizend gulden per jaar kunnen kosten. Een reis met een coaster ter kustvaart, een reis van een drietal weken komt reeds op een vier à vijfhonderd gulden. Als de kerken evangeliseren willen, dan menen ondergetekenden dat er wel evangelisatie is, welke gemakkelijker en vruchtbaarder kan zijn. Gezien de omstandigheden, in welke onze kerken verkeren (tekort aan predikanten, overbelasting met werk bij onze predikanten, moeilijke financiële omstandigheden van vele kleine kerken, die willen beroepen en soms tot bouw van kerk en pastorie worden gedwongen) zijn ondergetekenden van mening, dat van onze kerken vooralsnog geen financiële offers mogen worden gevraagd voor een arbeid, welke grote kosten met zich meebrengt, terwijl de arbeidsmogelijkheid van zulk een evangelisatie zo zeer beperkt is, dat maar weinigen kunnen worden bereikt en niet eens blijvend bereikt.

5. Op grond van het bovenstaand menen ondergetekenden Uwe vergadering in overweging te mogen geven, of continuering van dit deputaatschap, althans met de opdracht als ter Synode van Groningen is verleend, wel noodzakelijk en verantwoord is.

6. Mocht Uwe vergadering tot continuering van dit deputaatschap besluiten en overwegen ook ondergetekenden opnieuw als deputaat te benoemen, dan willen zij U met den meesten aandrang verzoeken hen niet opnieuw te benoemen, daar zij als deputaat in dezen geen werk van betekenis voor de kerken kunnen verrichten.

Uwe vergadering in al hare werkzaamheden de leiding
des Heiligen Geestes toebiddende,

Uw broeders in Christus,
(w.g.) JOH. FRANCKE
(w.g.) J. ZWAAN

Rotterdam/IJmuiden, 10 October 1948.

BIJLAGE 11.
(Acta art. 47.)

Den Helder, 10 October 1948.

*Aan de Generale Synode der Gereformeerde Kerken samen te komen in
Amersfoort 1948.*

Weleerw. en Eeerw. Broeders,

Nu twee Uwer Deputaten voor de geestelijke verzorging van zeevarenden zich afzonderlijk tot U hebben gewend, met een advies, dat niet behandeld is in de vergadering Uwer Deputaten, gevoelen ondergetekenden zich genoopt het onderstaande onder Uw aandacht te brengen.

1. In het schrijven der brs. Francke en Zwaan wordt gezegd: Er zijn slechts èen 30 tal leden onzer kerken bij de zeevaart betrokken en daaronder kan niet veel werk van betekenis worden verricht.

In werkelijkheid zijn door de kerken 41 leden onzer kerken opgegeven. Doch men bedenke, dat hierbij *niet* zijn inbegrepen de gezinnen dier leden, die op de kustvaart medevaren. Daar zijn ook niet onder begrepen, die zeelieden, die zich nog niet hebben vrijgemaakt, omdat in hun woonplaats de vrijmaking nog niet heeft plaats gehad (b.v. Gasselternijveen). Andere kerken geven hun zeevarende leden niet op (zoals b.v. de kerk van Rotterdam-Delfshaven) aan onze penningmeesteresse die de adressen verzamelt. Het getal 41 is zeer wel voor uitbreiding vatbaar. Ds Wristers begon den arbeid onder de zeevarenden met 50 adressen. Thans heeft hij er plus minus 600.

Er is juist voor Deputaten zeer veel werk te doen, omdat de plaatselijke kerken hun leden, die meestal in het buitenland vertoeven, ongeveer niet kunnen bereiken. Ook deze mensen hebben een dringende behoefte aan ambtelijke bearbeiding, die meer omvat dan het zenden van enige lectuur. Terecht beklagen de zeelieden zich dat hun werk van zoveel belang wordt geacht in onzen tijd voor de belangen van land en volk, maar dat men hen in geestelijk opzicht veelal verwaarloost. Indien er bij onze kerken geloof en liefde heerst dan zullen we alle mogelijkheden aangrijpen en vinden. Er is juist onder deze broeders en zusters veel werk te doen.

2. Wat de Diepzeevisserij betreft is er geen taak voorshands, schrijven de broeders Francke en Zwaan.

Het was juist de diepzeevisserij, die het eerst onze hulp inriep om advies. We hebben de gelegenheid nog niet gehad om meer te doen dan een advies te geven wat natuurlijk niet betekent, dat er niet meer te doen is.

3. Wat onze verhouding tot de Ned. Christen-Zeelieden Vereniging betreft kunnen wij mededelen, dat we dankbaar gebruikt gemaakt hebben van het werk reeds door deze Vereniging voor de Zeelieden verricht, al zijn we het niet in alles eens met de grondslag en werkwijze dezer Vereniging. Doch dat moest juist een prikkel voor ons zijn om het werk onder de zeelieden niet geheel aan hen over te laten.

4. Wat de Evangelisatie onder de zeevarenden betreft. Inderdaad zou een predikant voor dit werk alleen een zware last zijn voor onze kerken. Dat hebben Deputaten in hun rapport aan Uwe vergadering ook niet gevraagd. Er kan prachtig werk onder de zeelieden worden gedaan, indien twee- of driemaal per jaar een flinke predikant, die liefde heeft voor dit werk een maand onder de zeelieden werkt. De zeelieden stellen dit zoever op prijs, dat zij gaarne een predikant gratis meenemen. De kosten hiervoor kunnen ruimschoots bestreden worden, indien eenmaal in de drie jaren voor de zeevarenden door onze kerken wordt gecollecteerd.

Ondergetekenden, die den geestelijken nood gezien hebben onder de zeelieden en gemerkt hebben de dringende behoefte aan Schriftuurlijke leiding, zien dit werk als een heilige plicht onzer kerken, die daarom temeer nodig is, omdat het eeuwen lang verwaarloosd is. Daarom bevreuen we het bovengenoemde schrijven onzer mededeputaten en verzoeken Uwe vergadering dringend deze zaak onder het oog te zien.

(w.g.) Ds F. TOLLENAAR.
(w.g.) H. SALOMONS.

BIJLAGE 12.

(Acta art. 48.)

RAPPORT van Commissie I betreffende de correspondentie van de Deputaten voor samenspreking gevoerd met Deputaten der Synode-Duursema.

Weleerwaarde en Eerwaarde Heren en Broeders.

In handen van Commissie I is gesteld het rapport van Deputaten voor correspondentie met de Deputaten der Synode-Duursema. Dit rapport bevatte bijna uitsluitend een kennisgeving van de tussen beide Deputaatschappen gevoerde correspondentie.

Uw Commissie meent te kunnen vaststellen, dat in die correspondentie de Deputaten, door de Synode te Groningen, benoemd, zich strikt hebben gehouden aan de hun door de Generale Synode van Groningen gegeven opdracht. Dat deze correspondentie niet het gewenste en gezochte resultaat gevonden heeft is naar het oordeel van Uw commissie in geen enkel opzicht te wijten aan de Deputaten door „Groningen” benoemd.

Uw commissie heeft in het slot van de correspondentie gevonden en wil daarop nog de aandacht van Uwe vergadering richten, het laatste voorstel van de Deputaten van de Synode-Duursema. Het luidt:

„U en wij komen in vergadering samen. Datum, plaats en duur der eerste bijeenkomst worden vastgesteld door onderling overleg tussen de voorzitters der wederzijdse deputaten. De vergadering worde begonnen met gemeenschappelijk gebed. Door ons gemeenschappelijk te stellen voor het aangezicht van onzen God, betuigen wij, dat wij elkaar, ondanks verschil van inzicht, blijven erkennen als broeders in Christus.

Tevens wekken wij onze kerken op met ons mee te bidden, opdat de Heere ons in onze besprekingen regere door Zijn Geest en ons leide in Zijn Waarheid. Verhoring van dit gebed zal de vrees beschamen, als zouden wij niet ontvankelijk zijn voor wederzijdse critiek, zal voorts in de critiek de broederlijke toon doen heersen en zal ons tegelijk prikkelen om te volharden in het zoeken naar hereniging, opdat wij kerkelijk weer samen leven kunnen. Dit gebed worde uitgesproken door den voorzitter van Uw deputaten, die ook op de eerste vergadering de leiding hebben zal.

Waar gij, blijkens Uw schrijven d.d. 3 Mei j.l. voor alles begeert: „Een duidelijke situatie-tekening”, willen wij dit gaarne als eerste punt van het agendum aanvaarden.

Aan het eind onzer bijeenkomst stellen twee deputaten (een der Uwe en een der onze) een gemeenschappelijk communiqué op als samenvatting der gevoerde besprekingen, welk communiqué daarna door de vergadering besproken en vastgesteld en vervolgens aan de kerkelijke pers ter publicatie wordt aangeboden.

Tenslotte bepalen wij gezamenlijk, datum, plaats en punt(en) ter bespreking voor onze volgende vergadering.

Dit voorstel, hetwelk nu nader gepreciseerd is, doen wij U omdat wij, om Christus' wil, eeneheid met U begeren.

Wij bevelen het in Uw welwillende overweging aan en hopen zeer, dat gij de Synode Uwer kerken zult adviseren dit voorstel te aanvaarden.”

De Deputaten van de Synode van Groningen hebben geweigerd aan dit laatste verzoek te voldoen. Naar het oordeel van Uwe Commissie was dit juist, omdat Deputaten nog steeds staan op het in Groningen door de Generale Synode toen ingenomen standpunt, hetwelk het geven van zulk advies onmogelijk maakt.

Uw Commissie heeft nadrukkelijk vastgesteld, dat na het weigerend antwoord onzer Deputaten op de voorslag der anderen, die Deputaten niet het initiatief genomen hebben het voorstel zelf op de tafel van Uwe vergadering neer te leggen.

Uwe Commissie stelt U voor de handelingen van bovengenoemde Deputaten goed te keuren en hun dank te zeggen voor hun arbeid.

Van de beslissing Uwer vergadering in heel de materie van de samenspreking zal afhangen of nieuwe Deputaten zullen moeten worden benoemd of het mandaat der tot nu toe fungerende Deputaten zal worden verlengd, c.q. gewijzigd.

Namens Commissie I:
(w.g.) F. A. DEN BOEFT, Rapporteur.

BIJLAGE 13.
(Acta art. 48.)

Deputaten naar art. 136 sub I van de Generale Synode te Groningen (1946) van de Gereformeerde Kerken in Nederland.

Aan de Generale Synode der Gereformeerde Kerken, samen te komen te Amersfoort op 19 October 1948.

HILVERSUM, 18 October 1948.

Weleerwaarde en Eerwaarde Heeren en Broeders,

Namens Deputaten bovengenoemd ontvangt U hierbij de stukken, die zij ontvangen hebben van de deputaten der Generale Synode van de zich noemende „Geref. Kerken in Nederland”, gehouden te Zwolle Augustus-October 1946, ter zake van eventuele samenspreking. Tevens gaat hierbij een afschrift van de brieven, die zij in antwoord daarop hebben verzonden en gepubliceerd.

Deputaten meenden hiermede te kunnen volstaan, omdat h.i. de inhoud der door hen gezonden brieven voor zichzelf spreekt.

Opgemerkt moet worden, dat in de U hierbij overgelegde reeks van schriftstukken niet aanwezig is het schrijven, dat vanwege de Generale Synode der gebonden kerken in October 1946 aan ons werd gericht en tevens door haar toen is gepubliceerd. In de Acta van die Synode is dit schrijven opgenomen.

Waar zich voorts bij de aanwezige brieven ook de origineele exemplaren bevinden van de brieven, door deputaten der gebonden kerken aan ons toegezonden, zal het gewenscht zijn, deze correspondentie in haar geheel te deponeren in het archief, of anders in handen te stellen van hen, die daartoe naar het oordeel Uwer vergadering in aanmerking komen.

Deputaten herinneren er aan, dat tijdens de periode van hun werkzaamheid eerst onverwachts uit hun midden werd weggenomen br H. J. Kouwenhoven, wiens adviezen steeds zeer werden gewaardeerd; terwijl ons later ontviel Prof. Dr S. Greijdanus, die eveneens zijn beste krachten ook aan dit werk gegeven heeft. Hun plaats in de kring der deputaten werd tijdelijk ingenomen door de secundi br A. Zijlstra en Ds C. Vonk.

Uw vergadering de leiding des Geestes toebiddende,
namens Deputaten voornoemd:
L. DOEKES.

BIJLAGE 13 A.
(Acta art. 49.)

Leeuwarden, Maart 1946.

Aan de Generale Synode der Gereformeerde Kerken (onderhoudende Art. 31 K.O.)

Weleerwaarde en Eerwaarde Broeders!

De Generale Synode van de Gereformeerde Kerken in Nederland vergaderd te Utrecht van 26 Januari—8 Maart j.l.;

diep onder de indruk van den nood en bovenal van de zonde der verdeeldheid in en om onze kerken;

gedachtig aan het gebed van onze Heere Jezus Christus om de eenheid der Kerk (Joh. 17 : 21);

besloot een zevental Deputaten te benoemen aan wie werd opgedragen:

a. contact te zoeken met de Gereformeerde Kerken (onderhoudende Art. 31 K.O.);

b. in overleg met het bestaande deputaatschap voor het bevorderen van eenheid onder de Gereformeerde belijders het zoeken van contact met de Christelijk Gereformeerde Kerk voort te zetten;

c. met de eventueel door de beide genoemde kerkformaties aangewezen deputaten, zoodra mogelijk, samen te spreken op de basis van de H. Schrift en de Drie Formulieren van Eenigheid, om gezamenlijk voorstellen te ontwerpen, welke leiden tot overeenstemming inzake leerpunten, welke ons tot nu toe scheiden.

Als Deputaten voor deze zaak werden door de Generale Synode aangewezen: Prof. Dr. J. Ridderbos, Prof. Dr. G. C. Berkouwer, Ds. N. Duursema, Ds. S. G. de Graaf; Ds. J. Weggemans, Oud. J. Wilschut, Oud. A. Warnaar

Als adres voor dit Deputaatschap werd aangewezen Ds. J. Weggemans, Alb. Perkstr. 10, Hilversum, tot wien U zich met correspondentie kunt wenden.

U bij de overweging van deze voor de Gereformeerde belijders en voor de zaak van het Koninkrijk Gods in Nederland hoogstgewichtige zaak de leiding des Heiligen Geestes toebiddend,

namens de Generale Synode der Geref. Kerken:

(w.g.) C. v. d. WOUDE, h.t. scriba II.

BIJLAGE 13B.

(Acta art. 49.)

Bijschrift bij het schrijven aan Deputaten tot Samenspreking (p.a. Ds J. Weggemans, Hilversum), gedateerd Juli 1946.

Mijne Heeren,

Bijgaand schrijven is reeds in het begin van Juli gereedgemaakt om aan U te worden toegezonden.

Voor de onderteekening door alle deputaten onzerzijds was rondzending noodig. Het bleek, dat daarin stagnatie ontstond door vacantie-afwezigheid van enkelen onzer. Zodoende ontvangt U het schrijven met aanmerkelijke vertraging.

Beleefd verzoeken wij U, met genoemde omstandigheden hierin rekening te willen houden.

Hopend dat U reeds door publicatie in onze pers op de hoogte zijt van den inhoud onzer mededeelingen, vermeld ik tenslotte, dat het rapport en het getuigenis (waarover in het slot van bijgaanden brief gesproken wordt) U afzonderlijk werden toegezonden.

Met verschuldigde achting,

Uw dw.

(w.g.) L. DOEKES

BIJLAGE 13 C.

(Acta art. 49.)

Aan Heeren Deputaten der zich noemende „Generale Synode der Geref. Kerken”, benoemd tot eventuele samenspreking.

ROTTERDAM-C., Juli 1946.

Mijne Heeren,

Deputaten, benoemd door de Generale Synode der Gereformeerde Kerken (onderhoudende art. 31 K.O.) te Groningen terzake van het opgeworpen denkbeeld eener samenspreking, brengen U ter kennis:

dat onze Synode bereid is, met U door ons als haar deputaten in verbinding te treden;

dat harerzijds onoverkomelijke bezwaren bestaan tegen de door uw opdrachtgevers gestelde bepalingen terzake van de verlangde ontmoeting;

dat h.i. het thema der gedachtenwisseling primair zal moeten zijn het geheel der uit de officieële stukken reconstrueerbare eigenlijke oorzaken der geslagen breuk;

dat de gedachtenwisseling voorshands alleen schriftelijk dient te geschieden, en door beide partijen gepubliceerd en in de kerkelijke archieven gedeponneerd worde.

Ten aanzien van de gronden voor bovengenoemde beslissing onzer Synode verwijzen wij U naar het door onze Synode aangenomen rapport, waarvan wij U tevens een genoegzaam aantal exemplaren laten teekenen.

Verder vestigen wij Uw aandacht op het getuigenis, dat door deze zelfde Synode is gepubliceerd, en waarvan wij U een gelijk aantal exemplaren toezenden.

Met verschuldigde achting,

Deputaten voornoemd,

Correspondentie-adres: Ds L. Doekes, Prins Hendrikkade 144a ROTTERDAM-C.

BIJLAGE 13 D.

(Acta art. 49.)

GRONINGEN, 11 October 1946.

Aan den Weleerw. Heer Ds L. Doekes te Rotterdam.

Waarde Broeder,

Hiermede zend ik U het antwoord onzer Synode op Uw schrijven aan de deputaten der Utrechtsche Synode. Om van het begin af het meeleven van de leden der beide kerken mogelijk te maken, besloot de Synode dit schrijven te publiceren.

Namens de Generale Synode:

L. VAN DER ZANDEN, 2e scriba.

BIJLAGE 13 E.

(Acta art. 49.)

Aan de Deputaten van de Generale Synode der Geref. Kerken in Nederland (onderh. art. 31 K.O.), Groningen Mei 1946.

Waarde Broeders.

De door de Gen. Syn. van Utrecht Jan.—Maart 1946 benoemde deputaten voor een eventuele samenspreking met U en met deputaten van de Chr. Geref. Kerk hebben het antwoord, dat Uw Synode, die in Mei 1946 te Groningen vergaderde, hun zond, aan ons, Gen. Syn. der Geref. Kerken, vergaderd te Zwolle Sept.—Oct. 1946, voorgelegd.

Het doet ons leed, uit dat antwoord en uit het daarbij gevoegde rapport en het daarbij gevoegde getuigenis te moeten constateeren, dat Uw Synode gemeend heeft, het door de Synode van Utrecht gedane voorstel als „zondig, schadelijk, gevaarlijk en zinloos” te moeten afwijzen. Wij hadden op een andere ontvangst van dat voorstel gehoopt. Wij hoopten, dat Gij en Uw Synode daarin vooral zoudt hooren de begeerte naar kerkelijke gemeenschap met degenen, met wie wij ons nog steeds in Christus vereenigd weten.

Dit laatste gelooft Gij van ons niet, of in elk geval is het U onbegrijpelijk, hoe wij dit kunnen zeggen. Uw Synode schrijft in haar getuigenis: „Of, en dat is wel het ergste, men durft het aan, te verzekeren, dat met schorsing en afzetting, „op grond” van artikel 79-80 der Kerkenordering, ons geenerlei vonnis getroffen heeft aangaande onzen staat voor God.” Uw Synode meent, dat daardoor een „eerlijk en open” gesprek onmogelijk wordt; immers „die artikelen zeggen overduidelijk, dat naar het oordeel der kerk geschorsten een openbare grove zonde bedreven hebben, die den bedrijver bij de wereld eerloos doet zijn en in een „gemeen lid” der afsnijding waardig is.”

Nu is het noodzakelijk, onderscheid te maken tusschen schorsing en afzetting uit het ambt eenerzijds en afhouding van het avondmaal en afsnijding van de gemeente anderzijds. Er kunnen zich gevallen voordoen, en er hebben zich meermalen gevallen voorgedaan, waarbij wel afzetting uit het ambt noodzakelijk was, zonder dat daarop gering van het avondmaal behoefde te volgen. Een verwijzen naar art. 79 en 80 van onze kerkenordering houdt niet in, dat al de daar gebruikte qualificaties op ieder geval toepasselijk zijn. Of het inderdaad tot afhouding van het heilig avondmaal moet komen, zal bij ieder geval afzonderlijk beoordeeld moeten worden. Het kan toch zijn, dat iemand op grond van bepaalde kerkrechtelijke inzichten komt tot handeligen, die de kerk als „openbare scheurmaking” moet veroordeelen, en tengevolge waarvan de kerk hem niet in het ambt kan handhaven, terwijl er toch geen reden

is om hem te excommuniceren. Er is te meer reden om hierop te wijzen, omdat de Syn. van Middelburg 1933 uitdrukkelijk heeft uitgesproken, dat in bepaalde gevallen wel afhouding van het avondmaal noodzakelijk kan zijn, maar niet tot de uiterste trap van excommunicatie mag worden overgegaan zoolang het formulier van den ban niet toepasselijk geacht wordt. Wij nemen aan — en wat van Uw zijde daarover gepubliceerd is, bevestigt ons in die gedachte —, dat uw kerkrechtelijke inzichten, welke wij afwijzen, Uw handelingen bepaald hebben. Of en in hoever dat bij een ieder, die in uw kerkverband leeft, het geval is, kon niet meer uitgemaakt worden, doordat de kerkelijke gemeenschap verbroken werd. In elk geval is, voor zoover ons bekend is, op niemand in dit conflict de persoonlijke censuur toegepast. Op grond van al het bovenstaande blijven wij U allen als broeders in Christus, zij het als dwalende broeders, erkennen en blijft ons hart naar het herstel der kerkelijke gemeenschap met U in den weg van waarheid en recht verlangen.

Wij verkeerden echter in twijfel, of niet juist Gij van Uw zijde ons rekent buiten het koninkrijk Gods te staan. Er komen in het door U ons toegezonden rapport uitdrukkingen voor, die ons ontsteld hebben. Blijkbaar heeft de bij Uw verband aangesloten kerkeraad van Breda aan Uw Synode geschreven, dat een samenspreking als door ons gevraagd niet kon en mocht plaats hebben en ter fundeering van zijn oordeel gewezen op de uitspraken der Schrift: „Verwerp een kettersch menschen na de eerste en tweede vermaning” en: „Wat mededeel heeft de gerechtigheid met de ongerechtigheid?” en die andere, waarin Christus zegt, dat men het heilige niet den honden zal geven. Op dit schrijven heeft het rapport geen ander antwoord, dan dat de „kruimkens” ook den honden toevallen, en dat onder „honden” te verstaan zijn degenen, die voor geen enkel medicijn toegankelijk zijn, wat bij ons, generaal genomen, nog niet definitief *gebleken* is. Bijna nog sterker spreekt het volgende: wanneer de kerkeraad van Breda er op wijst, dat men een geloovige en een ongeloovige niet onder één juk mag plaatsen, wordt in het rapport geantwoord: „Maar indien een correspondentie geopend wordt, die het recht des Heeren trouw bedient, is hiervan geen sprake, en kan gehoopt worden op deze vrucht, dat geloovigen, die nu nog eenzelfde ploeg trekken met wie ons uitwierpen, ophouden met dit door Paulus veroordeeld bedrijf”. Welke andere conclusie kan daaruit getrokken worden, dan dat er onder ons misschien nog wel enkele geloovigen zijn, maar dat wij niet meer als een kerk, als een vergadering van geloovigen, kunnen aangemerkt worden? Het ligt dan ook geheel in de lijn van dezen gedachtegang, dat Gij in Uw schrijven de Deputaten van de Utrechtsche synode aanspreekt met „Mijne Heeren”. Toch kunnen wij van U niet aannemen, dat Gij dit zoo bedoelt en dat Gij ons den broedernaam weigeren zoudt. Wel zouden wij gaarne van U in dit opzicht eerst klaarheid hebben. De Utrechtsche Synode begeerde immers een samenspreking op grond van de Heilige Schrift en de Drie Formulieren van Eenigheid. Wanneer wij geen geloovigen zijn, staan wij zelfs niet eenigermate op die basis. En welk heil is er te verwachten van een samenspreking, waarbij men niet van beide zijden elkander als broeders in Christus, zij het dan als dwalende broeders, erkent?

Gij twijfelt er aan, of het ons met die basis wel ernst is. Het ons toegezonden rapport betoogt, dat de Utrechtsche Synode beter gedaan had de vroegere leeruitspraken disputabel te stellen of voor het minst die te laten voor wat zij waren; nu heeft zij echter een nieuwe verklaring gegeven. Aan die verklaring, waaraan zij het gezag van een belijdenisuitspraak toekende, zijn dan haar deputaten evenzeer als aan de belijdenis zelve gebonden. Het is nu niet de gelegenheid, de motieven te bespreken, welke de Utrechtsche Synode er toe geleid hebben, deze nieuwe verklaring vast te stellen; wij hopen, dat dat bij de gewenschte samenspreking zal kunnen geschieden. Wel is er nu aanleiding, op te merken, dat deze nieuwe verklaring, evenals de belijdenis zelve, altijd appellabel is aan de Schrift. Indien U tegen deze verklaring bedenkingen zoudt hebben op grond van Schrift en belijdenis, zullen onze Deputaten die bij de samenspreking gaarne van U vernemen; en indien Gij hen en ons van het onschriftuurlijke dier verklaring zoudt kunnen overtuigen, zouden wij bereid zijn, die terug te nemen of te wijzigen. Het uitgangspunt bij die bespreking zou dan echter moeten liggen in de belijdenis, waarmee wij van beide kanten verklaren in te stemmen. Wij zijn van onze zijde te zeer overtuigd van eigen feilbaarheid, dan dat wij niet altijd bereid zouden zijn naar U en Uw bezwaren te luisteren. Van harte hopen wij, dat diezelfde gezindheid ook bij U aanwezig zal zijn. Wij blijven dat hopen, hoewel wij daarvan in het ons toegezonden rapport en getuigenis weinig bemerkten. Wij worden in dat getuigenis overeenkomstig den geest van dat rapport opgeroepen om ons te bekeeren van onzen zondigen weg, maar het blijkt niet, dat Gij U ook telkens bezint, of Gij U op een verkeerden weg bevindt. En zoudt Gij ons niet willen aanhooren, wanneer wij U het verkeerde van dien weg zouden trachten te overtuigen?

Broeders, indien wij in dien geest zouden willen spreken, samen biddende om de leiding van Gods Geest, zou er dan geen licht in deze duisternis komen? Laten wij van beide zijden de gelegenheid daartoe niet verzuimen!

Gaarna willen wij een bepaald bezwaar, dat aan Uw zijde blijkt te bestaan, wegnemen. De Utrechtsche Synode sprak van leerpunten, die ons tot nu toe scheiden. Uw Synode meent, dat daardoor de eigenlijke oorzaken van de geslagen breuk aan de aandacht onttrokken worden. Het is zeker niet de bedoeling van de Utrechtsche Synode geweest, dat over niets anders

dan over de confessioneele verschillen gesproken zou worden. Slechts meende zij, dat in de confessioneele verschillen de diepste oorzaak der scheuring lag en dat die daarom het eerst voor bespreking in aanmerking kwamen. Zij meende, dat, ook wanneer de bespreking bij een ander punt zou begonnen worden, zij toch telkens naar de confessioneele verschillen zou terugleiden. Bovendien had zij een bespreking tegelijk ook met Deputaten van de Chr. Geref. Kerk op het oog, en het zijn toch vooral de confessioneele verschillen, welke de drie kerkelijke gemeenschappen gescheiden van elkander doen leven. Het zal echter nog geruimen tijd duren, voordat de Synode der Chr. Geref. Kerk vergadert en op ons verzoek kan antwoorden; daarom zou er alles voor te zeggen zijn, dat nu reeds Deputaten van Uwe en onze zijde met elkander spraken. En wanneer Uw Synode dan uitspreekt, „dat het thema der gedachtenwisseling primair zal moeten zijn aan het geheel der uit de officieele stukken reconstrueerbare eigenlijke oorzaken der geslagen breuk”, ontmoet dat van onze zijde geen bezwaar. Wij zijn integendeel gaarne daartoe bereid.

Wel bestaat er van onze zijde overwegend bezwaar tegen den voorslag, dat de gedachtenwisseling voorshands alleen schriftelijk zou dienen te geschieden. Wij voorzien, dat zulk een correspondentie ons op een onafzienbaar langen weg zou brengen. Hoe licht zullen er bij zulk een correspondentie ook misverstanden ontstaan, die bij een samenspreking óf voorkomen óf onmiddellijk uit den weg geruimd konden worden! Het motief tot het voorstel Uwer Synode was blijkbaar, dat alle geloovigen met de gedachtenwisseling moeten kunnen meeleven. Wij meenen, dat aan dit laatste tegemoet gekomen kan worden, doordat telkens van de bespreking een gemeenschappelijk opgesteld communiqué wordt uitgegeven. Dit is dan ons voorstel.

En nu, broeders, van harte hopen wij, dat Gij tot zulk een samenspreking als wij U nu voorstellen, bereid zult zijn. De Geest Gods doordringe ons beiden zoozeer van den eisch, tot het uiterste te worstelen om de noodzakelijke eenheid der geloovigen, dat wij beiden onszelf kunnen verloochenen en de hindernissen overwinnen! En geve de Heere dan van die samenspreking een ons allen verrassende vrucht!

Namens de Synode,
het Moderamen:

(w.g.) H. A. MUNNIK, praeses.
„ S. G. DE GRAAF, assessor.
„ C. VAN DER WOUDE, scriba I.
„ L. VAN DER ZANDEN, scriba II.

Het begeleidend schrijven luidde als volgt:

GENERALE SYNODE DER GEREFORMEERDE
KERKEN IN NEDERLAND.

Groningen, 11 October 1946.

Aan den Weleerw. Heer Ds L. Doekes
te Rotterdam.

Waarde Broeder,

Hierbij zend ik U het antwoord onzer Synode op Uw schrijven aan de deputaten der Utrechtsche Synode. Om van het begin af het meeleven van de leden der beide kerken mogelijk te maken, besloot de Synode dit schrijven te publiceeren.

Namens de Generale Synode:
(w.g.) L. VAN DER ZANDEN, 2e scriba.

BIJLAGE 13 F.
(Acta art. 49.)

ROTTERDAM, Mei 1947.

Den Weled. Zeergel. Heer Dr. L. van der Zanden, 2e scriba der zich noemende „Generale Synode der Gereformeerde Kerken in Nederland” te Groningen.

Weledele Zeergeleerde Heer,

Als deputaten vanwege de Generale Synode van Groningen van De Gereformeerde Kerken in Nederland, gehouden aldaar van 24 April—28 Juni 1946, met opdracht, als omschreven in haar Acta, art. 136, sub I, richten wij, ondergeteekenden, ons bij dezen tot U, als tot dengene, die d.d. 11 October 1946 „namens de Generale Synode”, waarvan U tweede scriba waart, aan

onzen mededeputaat, ds. L. Doekes, hebt toegezonden een missive, gedateerd October 1946, en gericht tot ons. In antwoord op bedoelde missive hebben wij besloten, het volgende als resultaat van onze onderlinge besprekingen onder Uw aandacht te brengen.

1. Dat wij ons antwoord verzenden aan Uw adres, vindt zijn oorzaak in het feit, dat bovenbedoelde missive Uwer Synode met geen woord melding maakt van enig deptschap, waarheen ons antwoord zou zijn te richten. Door den scriba Uwer door ds. N. Duursema gepraesideerde synode is d.d. Maart 1946 een gedeelte van een met betrekking tot „het herstel der Kerkelijke eenheid” door haar genomen besluit ter kennis van onze Generale Synode gebracht, onder mededeeling, dat (althans) door deze Uwe Synode deputaten waren benoemd, om met onze generale synode in contact te treden. Inderdaad heeft één dezer deputaten, ds. J. Weggemans, aan onze synode eenige regels schrift doen toekomen. Met bekwamen spoed heeft toen onze synode daarop uitvoerig geantwoord, welk antwoord aan deze deputaten is toegezonden. Tot op dit oogenblik is van deze deputaten bij ons geen enkele regel schrift meer ingekomen. Wel hebben, naar U ons meldt, deze deputaten het hun toegezonden antwoord onzer synode aan de Uwe, vergaderd te Zwolle, September-October 1946, voorgelegd. Maar de naar aanleiding daarvan door U tot ons gerichte missive zegt ons niet, of te dezer zake nieuwe deputaten door Uw Zwolsche synode zijn benoemd; noemt noch den naam van ds. J. Weggemans, noch eenigen anderen als correspondentie-adres; en laat ons dus in het onzekere, tot wien wij ons moeten wenden. Uit Uw missive krijgen wij dan ook den indruk, dat door de Uwen een antwoord van ons aan de door de synode Duursema benoemde deputaten evenmin wordt verwacht, als een eventueel andere deputaten. Wij betreuren, dat Uw synode door deze handelwijze een spoedige afwikkeling van deze aangelegenheid niet in de hand heeft gewerkt; en richten, ook om onzerzijds deze zaak niet onnoodig op de lange baan te schuiven, thans tot U het verzoek, dezen brief te willen doorgeven aan het naar Uw beste weten te eeniger tijd voor ontvangst daarvan aangewezen lichaam.

2. De missive Uwer Zwolsche synode spreekt de vrees uit, dat een „gedachtenwisseling”, die voorshands alleen schriftelijk zou geschieden, „ons op 'n onafzienbaar langen weg zou brengen”. Evenwel, reeds het hierboven onder 1 opgemerkte schijnt ons den weg noodeloos langer te maken. Afgezien trouwens daarvan, moet het ons óók van het hart, dat het besluit Uwer Zwolsche synode welbewust den weg langer gemaakt heeft, dan door haar zelf begerlijk gezegd wordt te zijn. Uw brief immers verklaart nadrukkelijk, dat er Uwerzijds „overwegend” bezwaar bestaat tegen een procedure, als door onze Groningsche synode ter zake eener eventuele samenspreking aan ons is voorgeschreven: nl. eerst schriftelijk, dan mondeling. Uw Zwolsche synode nu weet, dat weliswaar onze deputaten „ruime opdracht” hadden „voor wat thema en wijze der ontmoeting betreft”, maar óók, dat deze „ruime opdracht” was gebonden aan de „bepaling”, o.a., „dat de gedachtenwisseling voorshands alleen schriftelijk geschiede, en door beide partijen gepubliceerd en in de kerkelijke archieven gedeponereerd worde”. Niet alleen bevat nu Uw brief, ook niet de zwakste aanduiding van een antwoord op de vraag, of ten aanzien van deze laatste gedachte (publicatie over en weer en deponering in de archieven) Uw synode bereid is tot datgene, waartoe de onze wél bereid bleek, doch tevens kondigt hij bovenbedoeld „overwegend” bezwaar aan. Waar nu Uw synode wist, dat wij, als deputaten der Groningsche synode, gebonden zijn aan onze op dit punt voor geen misverstand vatbare opdracht, en zij bovendien bekend is met het feit, dat in onze Gereformeerde Kerken geleefd wordt naar de Kerkordening, weshalve deputaten geen andere vrijheid hebben, dan welke door de hen machtigende vergadering hun verleend is, daar moet Uw synode er zich ter dege van bewust geweest zijn, dat haar besliste afwijzing van de door onze synode ons voorgeschreven procedure de zaak, die ons op Uw eigen verzoek bezig houdt, metterdaad op de lange baan schuift, — indien zij nog ooit tot uitvoering komt. Uw synode doet nu ons, d.w.z. ons als deputaten, een „voorstel”, dat hierop neerkomt, dat wij ten aanzien van de te volgen procedure geheel en al zullen ingaan tegen het besluit onzer synode. Maar voor wat onszelf betreft, achten wij het ongeoorloofd, in Uw „voorstel” te treden, omdat de besluiten eener generale synode, tenzij zij bewezen worden te strijden met Gods Woord en de Kerkenordening (wat hier het geval niet is) voor vast en bondig zijn te houden. En voor wat U betreft, merken wij op, dat zulk een „voorstel” door U niet eens aan ons had mogen gedaan zijn: Gij hebt zelf tegenover ons uitgesproken, en tot in tuchthandelingen toe gehandhaafd, dat besluiten eener generale synode onvoorwaardelijk moeten worden uitgevoerd. Uw synode doet dus ons een voorstel, dat wel een ernstig gebaar schijnt te zijn, maar waarvan zij zelve weet, dat wij het niet eens in overweging mogen nemen. Alleen een generale synode zou dit kunnen doen. Tegen den achtergrond van deze eenvoudige feiten doet ons Uw bede, dat „de Geest Gods ons beiden zoozeer doordringe van den eisch, tot het uiterste te worstelen om de noodzakelijke eenheid der geloovigen, dat wij beiden onszelf kunnen verloochenen en hinderen overwinnen” niet zóó aangenaam aan, als haar inhoud in andere omstandigheden zou vermogen te doen.

3. Uit hetgeen gezegd is, blijkt, dat onze synode grooteren ernst met de aanhangige zaak maakt heeft, dan de Uwe. De onze heeft — en dat was de Uwe bekend — ons als haar deputaten gemachtigd, „om, indien wij bijeenroeping eener tusschentijdsche synode wenschelijk

mochten achten, hiervan, onder aanwijzing van de gronden voor dit ons gevoelen aan de kerkeraden en eventueel daarenboven ook aan classes en particuliere synodes mededeeling te doen". Blijkens de bindende voorschriften nopens vóór te stellen *schriftelijke* gedachtenwisseling bedoelde onze synode den weg open te houden voor bespoediging van de behandeling der zaak, nadat eerst schriftelijk en daarna eventueel ook mondeling zou gesproken zijn. Het treft ons onaangenaam, dat op deze duidelijke blijken van bereidheid dezerzijds, om ernst temaken met het denkbeeld, door U zelf geopperd, thans Uwerzijds zóó gereageerd is, dat bewust een spoedige behandeling is afgesneden.

4. Rest de vraag, of soms wij als deputaten in Uw brief, (die in feite het „voorstel" inhoudt, dat wij ons een macht zouden toekennen, die ons niet toekomt, en een zonde zouden bedrijven, waarvoor Gij zelf ons te hebben gestraft), aanleiding zullen vinden, stappen te doen, die zouden kunnen leiden tot bijeenroeping, op verzoek van kerkeraden, classes en particuliere synodes van een tusschentijdsche generale synode welke dan over Uw „voorstel", om van het besluit van onze generale synode op het kardinale punt af te wijken, zou kunnen worden gerapporteerd en eventueel geadviseerd. De vraag is alleen, of wij als *deputaten* stappen in deze richting zullen ondernemen.

5. Op die vraag is ons antwoord *onthennend*. De conclusies, waartoe onze synode in deze gelegenheid gekomen is, zijn „met volle eenparigheid aanvaard" (Acta art. 143). Dat geldt dus ook van de bepaling, dat de gedachtenwisseling voorshands alleen schriftelijk geschieden zal *en door beide partijen zal worden gepubliceerd*. Wij zien geen enkele reden voor het vermoeden, dat een tusschentijdsche synode onzerzijds zou begeeren te verloochenen wat haar voorangster in een zoo ernstige materie heeft aangewezen als roeping. Bovendien is ons eigen eenparig oordeel, niet alleen, dat de gronden, die onze synode aanvoerde voor 't *voorshands* (!) alleen schriftelijk willen handelen, doorslaggevend zijn (Gij weerlegt er trouwens ook niet één van), maar ook, dat de door Uw synode aangegeven motieven voor het niet schriftelijk handelen willen (zelfs niet in eersten aanleg) het tegendeel van steekhoudend zijn. U spreekt van een „onafzienbaar langen weg". Behalve hetgeen hierboven reeds daarover gezegd is, zouden wij willen uitspreken, dat naar Uwe en onze overtuiging, als het goed staat, *de lange weg*, al is hij nog zoo moeizaam, te kiezen is, zoolang wij niet door elkander overtuigd zijn. Gij moet alsdan, indien Gij ons wilt oproepen tot bekeering, ons ten overstaan van God en engelen en mensen geduldig trachten te vertuigen; en wij moeten alsdan hetzelfde doen tegenover U, al was het in dit geval alleen maar, omdat we U willen overtuigen van zonde in het in ijlt tempo schorsen van ambtsdragers, tegen wie uit de kerk nimmer een klacht rees. Wie ernstig, nog wel „tot het uiterste", wil „worstelen", zooals Gij toch zelf zegt, moet niet bij voorbaat den langen weg schuwen. Voorts verklaart U, dat schriftelijke gedachtenwisseling licht „*misverstanden*" doet ontstaan. Wij verstaan dit argument niet. Misverstanden bestaan reeds in groote menigte en kunnen alleen in den ordelijken weg, gelijk wij dien voorstelden, worden weggenomen. Uw synodes — wij beperken ons tot haar officieele stukken en zwijgen nu maar van de haar steunende pers — hebben omtrent ons leerstellig en kerkrechtelijk inzicht, en ook ter aanzien van inhoud, motief, rechtsgeldigheid en gewicht van haar *eigen* handelingen, ettelijke misverstanden in het leven geroepen, die wij om 's Heeren wil, en om Uwentwil, en ook terwille van onzen Uwerzijds aan verachting prijsgegeven naam zouden willen wegnemen. Wij zouden menig voorbeeld kunnen noemen, maar beperken ons tot Uw eigen jongsten brief.

a. U schrijft daarin, dat onze synode gemeend heeft, het door de Uwe gedane „voorstel" (hetgeen het niet was) te moeten *afwijzen*. Maar U was bekend, dat onze synode iets anders heeft gezegd dan dit. Zij heeft slechts geconcludeerd, (op door U geenszins weerlegde gronden), dat inwilliging van het tot haar Uwerzijds gekomen verzoek *in den daaraan blijkens zijn tekst gegeven vorm* van Godswege ons verboden wordt als zondig, schadelijk, gevaarlijk en zinloos. U was eveneens bekend, dat onze synode *evenzeer* geconcludeerd heeft, dat ook op de in haar vorm verwerpelijke uitnoodiging der Utrechtsche vergadering *toch om 's Heeren wil in positieven zin zou te reageeren zijn*. U was tenslotte bekend, dat onze synode *besloten* heeft aan Uw deputaten te melden, dat zij bereid was, met hen door ons als haar deputaten in verbinding te treden, ja zelfs, ons te machtigen (en dit bij voorbaat) *desgewenscht* stappen te doen, die zouden kunnen leiden tot een bijeenroeping eener *tusschentijdsche* synode. Wij vragen ons af, waarom Uwerzijds van de feiten een zoo „gekleurde" voorstelling gegeven wordt. Waarom onthoudt gij aan de lezers van Uw publicaties de kennis dezer feiten?

b. U spreekt ditmaal ons allen, acht deputaten, zonder uitzondering, aan als „*waarde broeders*" en verklaart „gehoopt te hebben", dat ook wij in Uw dusgenaamde „voorstel" zouden hebben gehoord de begeerte naar kerkelijke gemeenschap met degenen, met wie Gij U „nog steeds in Christus vereenigd weet". Maar U was bekend, dat Uw synode-Berkouwer naar eigen verklaring welbewust de grove zonde van openbare scheurmaking en openlijke verachting der kerkelijke orde bij één onzer, te weten den allereerst door U geschorste, heeft willen constateeren, en tevens, dat — om in Uw taal (niet de onze) te spreken — in de door deze synode aangewezen grove zonde de bestuurder ervan zich reeds ongeveer drie jaren openlijk „*verhard*" heeft, 't was naar het eigen woord Uwer synode 'n in het *avondmaalsformulier* aangewezen, en

welbewust in overeenstemming met ditzelfde formulier mede door Uw synode alzo omschreven openbare grove zonde, waarvan dit formulier zegt, dat de bedrijver, zoolang hij daarin blijft, geen deel heeft in het Rijk van Christus. Voor rekening van deze zelfde synode ligt voorts de bewering, dat weer een ander van onzen kring, te weten de tweede door U geschorste, zich heeft schuldig gemaakt aan „laster”; en aan „onkerkelijke actie”; en aan „grenzenlooze aanmatiging”. Ook hij is in geschrift, in woord en daad, gebleken te *blijven* in wat Gij zijn openbare grove zonde noemt. Aan anderen uit ons midden is hetzelfde, of erger, overkomen. Hoe kunt Gij ons thans aanspreken als „waarde broeders”? Hoe kunt Gij het doen ten overstaan van alle overige in het openbaar aangevoerde „tucht”-gronden, die bij den één tot inhoud hebben de constateering van „het leeren van valsche leer”, bij den ander van „het bedrijven van openbare scheurmaking”, bij den derde van „weigering zich aan het gezag van den kerkeraad te onderwerpen”, bij den vierde van „loochening van het gezag der synodes”, bij den vijfde van afwijking van de belijdenis (art. 33), bij den zesde van een combinatie van dergelijke overtredingen? Gij hebt ons allen het bediende of te bedienen ambt onwaardig verklaard, één onzer zelfs uit het kerkverband gesloten, soms van een tweevoudig ambt ons de waardigheid ontzegd, en in dit alles nadrukkelijk verklaard, in deze en in overeenkomstige gevallen „van 's Heeren wege op wettige wijze de sleutelmacht te bedienen”. Het voegt U niet, thans den schijn aan te nemen, als waren de voorwerpen Uwer „tucht”, die Gij thans als „waarde broeders” aanspreekt, *niet*, gelet op hun volharding in de beweerdde zonde, door U de facto openlijk aangewezen als geen deel hebbende in het Rijk van Christus. Wie Gij ditmaal „broeders” wilt noemen, mogen U bij dezen wederom herinneren aan het formulier van het heilig avondmaal, dat immers Gij zelf aanstonds in Uw eerste schorsingsdaad hebt doen spreken in den hierboven aangewezen zin.

Dat formulier zegt óók, dat wij, indien wij met elkander ons „in Christus vereenigd” weten, dit niet alleen met woorden, *maar ook met de daad* jegens elkander hebben te bewijzen. De *dad*en van Uw voorgaande synodes, die Uw Zwolsche synode zelf nog onlangs in bescherming heeft genomen tegen ingebrachte critiek, zijn in flagranten strijd met Uw woorden.

c. U legt onze synode in den mond, dat door Uw verzekering, als zou ons geenerlei vonnis hebben getroffen aangaande onzen staat voor God „een eerlijk en open gesprek onmogelijk wordt”. Maar onze synode verklaarde *iets anders*. Zij sprak positief; zij zeide: „wie voor Gods aangezicht één willen zijn of worden, die zullen moeten beginnen de *feiten*, die tot nu toe de eenheid in den weg stonden, eerlijk en open te bespreken”. Leest Gij iets anders in de Schrift? Waarom geeft Gij van onze woorden geen zuivere weergave?

d. Helaas is het noodig, U ook nu aan de zoeven gestelde nuchtere waarheid te herinneren. Gij verklaart, dat „in elk geval”, zoover U bekend is, „op niemand in dit conflict de persoonlijke censuur is toegepast”. Helaas, Gij hebt voor de in Uw eigen kring verrichte handelingen van „bediening der *sleutelmacht*” te weinig aandacht: de kerkeraad van Den Haag-West bv., gepraesideerd door predikanten, die bij Uw synode een aanklacht hebben ingediend tegen één onzer. nl. den in eerster instantie van Uwentwege geschorsten ambtsdrager, heeft, nog wel met terugwerkende kracht, afhouding van het heilig avondmaal in meer dan één geval een feit doen worden; daarnaast zijn in allerlei plaatsen een gansche reeks van afhoudingen te constateeren geweest. U verwijst (en Gij schijnt daarmee aan de juistheid van Uw eigen verzekering van zoeven te twijfelen), U verwijst ons naar een uitspraak van de Middelburgsche synode van 1933, volgens welke in bepaalde gevallen wel afhouding van het avondmaal noodzakelijk kan zijn, maar niet tot den uitersten trap van excommunicatie mag worden overgegaan, zoolang het formulier van den ban niet toepasselijk geacht wordt. Maar deze uitspraak sloeg (Acta art. 230) op „leden die elders kerken”. Doch de tusschen U en ons, wij gelooven ook: tusschen den Koning der kerk en U, in geding zijnde schorsingen en afzettingen betreffende geen leden die „elders kerken”, doch ambtsdragers en andere leden, die volgens U een grove zonde bedreven, welke den bedrijver zoolang hij erin blijft, de verkondiging waardig doet zijn, dat hij geen deel heeft in het Rijk van Christus. Juist daarom heeft het geen zin, als Uw brief erop wijst, dat *niet altijd* afzetting uit het ambt behoefde te worden gevolgd door wering van het avondmaal. In alle gevallen toch, die tusschen U en ons in geding zijn, is volharding in wat Gij openbare grove zonde noemt aanwezig.

e. Gij verklaart thans aan te nemen dat onze, door U overigens afgewezen *kerkrechtelijke inzichten* onze handelingen bepaald hebben. Indien Gij hierin zoo ernstig zijt als Gij zelf verzekert, zult Gij openlijk schuld hebben te belijden over de in het openbaar geschiedde bewering, dat de één „*valsche leer*” verbreidt, de ander zich aan „*laster*” en „*grenzenlooze aanmatiging*” schuldig gemaakt heeft, de derde „*heel goed kon weten*”, met de *beginnselen* der Kerkenordening ten eenenmale in strijd te handelen, en deze publieke aantijgingen, met de daaraan door U verbonden ingrijpende consequenties, hebben terug te nemen.

f. Bepaald afstootend dunkt ons wat U schrijft over een weerleggende bespreking, die in het rapport, dat aan het besluit onzer synode voorafgegaan is, gewijd werd aan den door onzen kerkeraad van Breda aan onze synode geschreven brief nopens 't vraagpunt van samenspreking met deputaten Uwer synode. Gij haalt uit wat het rapport dienaangaande opmerkt enkele uitdrukkingen aan, die, uit haar verband gerukt, zeer geschikt zijn om den eenvoudigen lezer af te

schrikken, en verklaart dan, dat dit rapport „geen ander antwoord heeft” dan wat Gij eruit citeert. Wij verwijzen U naar het rapport zelf, dat deze Uwe bewering duidelijk logenstraft en doen verder het zwijgen ertoe.

g. Als in het U toegezonden rapport, uitgebracht ter Groningsche synode, geschreven wordt, dat een het recht des Heeren trouw bedienende correspondentie tot vrucht kan hebben, dat geloovigen, die nu nog eenzelfde ploeg trekken met wie ons uitwierpen, ophouden met dit door Paulus veroordeeld bedrijf, dan acht Gij aan deze woorden geen andere conclusie te verbinden dan deze, dat er onder U *misschien* nog wel enkele geloovigen zijn. Maar wij hebben ons nergens aan zulk een numerieke schatting gewaagd; ze past ons niet, en doet ook geen nut. Wij hebben immers het oog, niet op individuele leden, doch op Uw instituut, dat Christus' schapen verstroot, uitwerpende wie Hij niet uitwerpt. eischen stellende, die Hij niet stelt (en Gij zelf, o schande, *thans* ook niet meer). Maar voorts, wat is U, dat Gij, die ons openbare grove zondaren noemt). U gegriefd zoudt betoonen door de verwijzing (in een *rapport!*) naar Paulus woord uit 2 Cor. 6 : 14? »Dr. F. W. Grosheide teekent bij deze Schriftplaats aan, dat het woord „een ander juk aantrekken” „doet denken aan de twee runderen onder één juk. Zal het ploegen of eggen goed gaan, dan moeten de runderen bij elkaar passen en het juk voor beide passen. Komt een rund onder een juk, dat wel voor het eerste dier, het moge een rund of een ander beest zijn, maar niet voor het bijkomende past, dan kan van goed arbeiden geen sprake zijn”. De apostel veroordeelt de handeling, die, nog steeds volgens dr. Grosheide is: „een niet passend, een vreemd juk op zich nemen, eventueel een juk, waaronder reeds een ander dier loopt, waar het tweede niet bij hoort”. Welnu, wat deed ons Groningsch rapport nu anders, dan ten aanzien van de aanwendbaarheid van Paulus' beeldspraak in dezen zich plaatsen op Uw eigen standpunt? Gij hebt toch zelf gezegd, dat Gij niet met ons onder één juk kunt komen? Dat een roeping, uitgebracht op één onzer, destijds candidaat, moest worden geannuleerd, en dat het preekconsent hem moest worden ontnomen? Kun Gij soms wel één juk dragen met hen, die een valsche leer leeren, die openbare scheurmaking verrichten, die het in de kerk Gods gestelde gezag verachten? Indien Gij het wel kunt, waarom betwist en ontzegt Gij ons dan het ambt? Wat is Uw daad van plaatsen buiten het kerkverband anders, dan tot Uw kerken en tot de geloovigen zeggen: trekt met hen niet eenzelfde juk aan? Wij meenen, dat Gij de schapen verstroot. Maar Gij hebt tevoren dit van ons in het openbaar verklaard.

6. Ofschoon wij gevoelig konden volstaan met het bovenstaande, willen wij toch ten besluite tot U een woord van ernstig vermaan doen uitgaan. Wij roepen U toe, dat Gij zult hebben af te laten van de verdoezeling der feiten in den officieelen kerkelijken handel, en dus ook van het afschuiven van Uw eigen verantwoordelijkheid op de schouders van anderen. Uw brief aan ons toont ten overvloede en bij herhaling, dat Gij in dit kwaad vervallen zijt. Hierboven wezen wij reeds voorbeelden aan. Ook dit trof ons: de samenspreking, die Gij zoo vurig zegt te begeeren, wordt door U gebonden aan een voorwaarde. Gij wilt van ons, d.w.z. van acht deputaten, eerst zekerheid hebben aangaande de vraag, of wij U den broedernaam weigeren ¹⁾. En Gij motiveert dit verlangen met het zeggen, dat Uw synode van Utrecht een samenspreking begeerde op grond van de Heilige Schrift en de drie formulieren van eenigheid. „Wanneer wij”, zo gaat Uw brief dan verder, „wanneer wij geen geloovigen zijn, staan wij zelfs niet eenigermate op die basis”. Van het begrip „broeder” springt Gij dus zóómaar over op dat van „geloovige”. Maar onzerzijds zouden wij U kunnen vragen: Als Gij (en dus ook Uw eventuele deputaten), alvorens ons te zoeken, met U te willen samenspreken, vooraf publiek verklaart, dat de zakelijke inhoud der uitspraken van 1905 en 1942 in overeenstemming is met Schrift en belijdenis, hoe kunt dan Gij U, of hoe kunnen dan Uw deputaten zich, van deze uitspraken van 1905—1942 ook maar één oogenblik abstraheeren, zonder de belijdenis *disputabel te stellen*? En hoe kunt Gij U zelf, en hen, en alle menschen, binden aan wat *disputabel* is? En, om op onszelf te komen, — als wij — gelijk officieel aangevoerde schorsingsgronden zeggen — een valsche leer leeren, staan wij dan *wel* op die basis? Wij meenen van niet. Maar *wij* hebben er niet aan gedacht, een samenspreking met U te binden aan de voorwaarde, dat eerst op dit punt klaarheid moet bestaan.

En wat den „broedernaam” betreft: verlangen *wij* soms dat een samenspreking wordt afhankelijk gemaakt van een nadere verklaring van Uw kant door één Uwer classicale vergaderingen gedane uitspraak, dat tusschen U en ons „de geestelijke eenheid is verbroken en de grondslag voor verdere samenspreking ontbreekt”? Een uitspraak, die den broedernaam in nog ruimeren zin ontzegt, dan waarin dr F. W. Grosheide hem in plaatsen als 1 Cor. 5 : 11, Hand. 11 : 1, 12 : 16, 14 : 2 gebezigd acht? („lid der gemeente”, „gemeentelid”, „Christen in vollen rechte”)? Hebt Gij niet tegen haar wil een gansche kerk uitgestooten en daarmee geweigerd haar leden, onder wie één onzer, als broeders en zusters te erkennen? Hebt Gij niet aan kerk en wereld verkondigd, dat wij geen Christen in vollen rechte zijn? Wij vragen het voor het laatst: hebben wij niet naar Uw volkomen duidelijke woorden ons verhard in open-

¹⁾ Wij bedienen ons opzettelijk van dezelfde titulatuur, als welke Uwerzijds in 1944 in onderscheiden gevallen voor het eerst is gebezigd, omdat daarin naar onze overtuiging de daarachter liggende kwestie scherp gesteld is.

bare grove zonden, die volgens het Avondmaalsformulier tegenover den zondaar de verkondiging noodzakelijk maken, dat hij, zoolang hij daarin blijft, geen deel heeft in het Rijk van Christus? En past dus niet op ons, naar Uw eigen publieke vonnissen, de uitspraak van het formulier van den ban, dat wij „vreemd zijn aan gemeenschap van Christus”? „Te houden als de heiden en tollenaar naar het bevel van Christus, die zegt, in den hemel gebonden te zijn al wat Zijn dienaars binden op de aarde? Maar hebben *wij* van U verlangd, dat Gij, aleeer met ons in verbinding te mogen treden, zoudt verklaren, dat wij *wél* wettige ambtsdragers zijn, *wél* in Gods huis in vollen rechte staan, en wat dies meer zij? Gij noemt ons thans „dwalende broeders”. Maar tevoren hebt Gij ons „gevonnist” als hardnekkige zondaren, en deze vonnissen nog pas in bescherming genomen ook. Op deze gronden weigeren wij Uw verzekering te aanvaarden, dat Gij „ons allen als broeders in Christus, zij het als dwalende broeders” blijft „erkennen”. Deze verzekering is in lijnrechten strijd met wat Gij, onder de pretentie recht te spreken in Christus' naam, tevoren van ons hebt verklaard en volstandig weigert terug te nemen. Maar al wijzen wij deze Uwe verzekering af, wij hebben onzerzijds geen vrijmoedigheid gevonden, daaraan een motief te ontleenen, om op het verzoek tot samenspreking *niet* in positieven zin te reageeren. Afschuiven van verantwoordelijkheid, temeer in zóó ernstige zaak, is zonde.

7. Het heeft geen zin, ons te willen inlichten — maar dan mondeling — over de *motieven*, die Uw synode ertoe gebracht hebben een „vervangingsformule” op te stellen. Want wij hebben in dezen alleen met de *zakelijke* beteekenis en de draagwijdte van deze handeling te doen. Wij nemen nota van Uw verzekering, dat Gij naar onze bezwaren tegen den inhoud dezer formule wel zoudt willen luisteren. Maar dat is ons niet genoeg. Wij willen, dat het volk, hetwelk Gij van den aanvang af in den rechtshandel betrokken hebt, door het op te wekken, voor een uitgesproken schorsing den Heere te bidden, en dus ook te danken, *mede luisteren* kan. Want het ontgaat ons niet, dat Gij door het opstellen van deze vervangingsformule U hebt onttrokken aan den goddelijken plicht, in revisie te nemen de door Uw synodes aan de *oude* formule verbonden consequenties, óók in dusgenaamde „tucht-oefening”. Evenmin ontgaat het ons, dat Gij, *wetende* dat wij tegen Uw vervangingformule, al was het alleen reeds om haar *inleiding*, overwegende bezwaren *moesten* hebben, haar hebt voorgelegd aan een dusgenaamde „oecumenische synode”, die Gij, terwijl onze kerken van allen invloed op haar arbeid, en op dien van haar opvolgster zijn uitgesloten, helpt drijven in een richting, die — gezien de samenstelling harer studiecmissies — den afstand tusschen U en ons steeds grooter zal doen worden. Wij maken hier Uw woorden tot de onze: „het blijkt niet, dat gij u ook telkens bezint, of gij U op een verkeerden weg bevindt”. En als Gij ons werkelijk durft *vragen*, of wij U niet willen aanhooren, wanneer Gij ons van het verkeerde van onzen weg zoudt trachten te overtuigen, dan hebben wij maar één antwoord: *wij* hebben U aangeboden, alles, wat Gij tegen ons zoudt willen aanvoeren in schriftelijke correspondentie, in onze kerkelijke bladen, etc., aan *al onze kerken* voor te leggen. Maar Gij hebt zulke schriftelijke correspondentie geweigerd en tot nu toe onze stukken niet gepubliceerd. Hoe kunt Gij dan met zulk een vraag ons aan boord komen? Gij vraagt naar den bekenden weg.

8. Tenslotte, in ál deze dingen gaat het ons niet om onze personen, en niet om „onze” waardigheid, en evenmin om „ons” recht, doch om het recht, dat aan Christus, den Koning der Kerk, toekomt in Zijn eigen huis. Onzerzijds zijn wij vast overtuigd, dat Gij U hebt vergrepen en nog vergrijpt aan dit recht van onzen Heere Jezus Christus. En wij willen geen moment vermoedeld hebben, dat Gij van Uwentwege omtrent ons hetzelfde hebt verklaard. Het gaat dus over en weer om Christus' recht. En *daarom* sta hier alsnog onze verklaring: wij blijven bereid, de door onze synode ons gegeven opdracht uit te voeren. Mocht alsnog in een nieuw synodaal besluit worden teruggekomen op de weigering, om de procedure, die onze synode terzake van een ontmoeting en ter inleiding op een mondelinge bespreking ons heeft voorgeschreven, te aanvaarden, dan blijven wij om 's Heeren wille gewillig alsnog aan onze opdracht gevolg te geven, hoezeer het ons dan ook leed zou doen, dat Gij door Uw weigerend antwoord de afwikkeling dezer ernstige zaak zóózeer vertraagd zoudt hebben. Zou een synode van Uw instituut alsnog in dezen geest besluiten, dan blijven voor ons — gezien de officieele rechtshandelingen — de kerkrechtelijke geschillen met de dogmatische en confessioneele op het nauwst verbonden.

Inmiddels verblijven wij,
deputaten vanwege de Generale Synode van Groningen van De Gereformeerde Kerken in Nederland,

(w.g.) L. DOEKES
(w.g.) S. GREIJLDANUS
(w.g.) P. GROEN
(w.g.) B. HOLWERDA

(w.g.) H. J. KOUWENHOVEN
(w.g.) H. J. SCHILDER
(w.g.) K. SCHILDER
(w.g.) G. VISEE

BIJLAGE 13 G.
(Acta art. 49.)

AMSTERDAM, October 1947.

Deputaten der Generale Synode van de Gereformeerde Kerken in Nederland, gehouden te Zwolle Aug.-Oct. 1946, voor eventueele samenspreking met de Gereformeerde Kerken (onderh. art. 31 K.O.).

Aan de Deputaten (naar art. 136 sub 1 der acta van de Gen. Synode te Groningen 1946) van de Geref. Kerken in Nederland (onderhoudende art. 31 K.O.)

Waarde Broeders,

Het door U aan Dr. L. van der Zanden als 2e scriba van de Synode van Zwolle verzonden schrijven, gedateerd Mei 1947, werd door hem aan ons doorgezonden en kwam in ons bezit.

Het komt ons voor, dat Gij de bedoeling van het schrijven der Synode van Zwolle in verschillende opzichten misverstaan hebt. Reeds dit zou bewijzen, hoe gegrond de door die Synode uitgesproken vrees is, dat een schriftelijke gedachtenwisseling licht misverstanden doet ontstaan. Hoewel wij moeten vreezen, dat ons antwoord opnieuw misverstanden zal doen rijzen, willen wij toch trachten, enkele van de nú gerezen misverstanden door dit schrijven uit den weg te ruimen.

Gij schrijft, dat de Synode van Zwolle U het voorstel tot samenspreking niet had mogen doen, daar immers door Uw Synode uitdrukkelijk bepaald is, dat de gedachtenwisseling voorschands alleen schriftelijk zou geschieden en Gij toch niet moogt handelen in strijd met die bepaling, omdat van haar niet gezegd kan worden, dat zij in strijd zou zijn met Gods Woord of met de K.O.

De Synode van Zwolle heeft echter gelet op het motief, dat bij de beslissing Uwer Synode blijkbaar gegolden heeft, n.l. dat alle geloovigen met de onderhandelingen moeten kunnen meeleven — een gedachte die op zichzelf de volle instemming onzer Synode had. Zij trachtte Uw Synode hierin tegemoet te komen door haar voorstel, dat telkens van de gevoerde besprekingen een door beide partijen goedgekeurd communiqué gepubliceerd zou worden. Zij hoopte, dat dit voorstel, gezien het belang van de zaak der onderhandeling, U aanleiding zou geven, te trachten, een tusschentijdsche Synode Uwer Kerken bijeen te doen komen. Het was aan de Synode van Zwolle bekend, dat Gij die vrijheid hadt. Nog willen wij er bij U op aandringen, van deze vrijheid gebruik te maken.

Wat de quaestie van schriftelijk of mondeling onderhandelen betreft, wij hebben reeds opgemerkt, dat Uw schrijven bewijst, hoe licht er bij schriftelijke onderhandeling misverstanden ontstaan. Bovendien echter, bij een schriftelijke onderhandeling blijven wij op een afstand van elkander, op dien afstand kan het wantrouwen voortdurend gevoed worden, terwijl toch zonder onderling vertrouwen wij geen stap verder kunnen komen. Noodzakelijk moet dan de onderhandeling ontaarden in een schaakspel, waarbij de een den ander tracht schaakmat te zetten. Willen wij werkelijk eenig resultaat verwachten, dan zullen wij in een anderen geest de onderhandelingen moeten beginnen. Die andere geest zou bij een persoonlijke ontmoeting en bij gemeenschappelijk gebed eerder verkregen kunnen worden. Er is bij ons nog eenige hoop, dat het tot die persoonlijke ontmoeting komen kan. Uw Synode besloot, dat de onderhandeling „voorshands” alleen schriftelijk zou geschieden. Wij vragen ons af: hoe wij dit „voorshands” hebben te verstaan. Is er eenig uitzicht, dat na eenige schriftelijke preliminairen toch spoedig tot de mondelinge onderhandeling kan worden overgegaan? En zoo ja, welke preliminairen zouden dan volgens U moeten voorafgaan?

Over de vrees der Synode van Zwolle voor het ontstaan van misverstanden ten slotte nog het volgende. Gij schrijft, dat Gij deze vrees niet begrijpt, daar er zooveel misverstanden tusschen U en ons bestaan. Wij ontkennen dit laatste niet. Kennelijk doelde de Synode van Zwolle op misverstanden, die nieuw zouden kunnen ontstaan, en sprak zij de vrees uit, dat de bestaande misverstanden nog met andere zouden vermeerderd worden. Gij zult het met ons eens zijn, dat er ons veel aan gelegen moet zijn, dat in elk geval te voorkomen.

Gij beklagt U er over, dat van onze zijde een verkeerde voorstelling van zaken gegeven wordt, wanneer gezegd wordt, dat ons voorstel door Uw Synode is afgewezen. Gij wijst er op, dat door Uw Synode slechts geconcludeerd werd, „dat inwilliging van het tot haar Uwerzijds gekomen verzoek in den daaraan blijkens zijn tekst gegeven vorm van Godswege ons verboden wordt als zondig, schadelijk, gevaarlijk en zinloos”, en dat zij bovendien geconcludeerd heeft, dat „ook op de in haar vorm verwerpelijke uitnodiging der Utrechtsche vergadering toch om 's Heeren wil in positieven zin zou te reageeren zijn”. Wij kunnen U verzekeren, dat deze dingen niet aan de Synode te Zwolle ontgaan zijn. Evenmin is haar echter ontgaan, dat in de besluiten Uwer Synode gesproken wordt van een „eigen initiatief”, waartoe zij genoopt zou zijn. Van een eigen initiatief kan slechts gesproken worden, wanneer dat, wat te voren

was, verworpen is. Reeds dit kan den indruk wekken, dat wij ons toch willen begeven tot het schaakspel, gelijk het hierboven afgekeurd werd. Wij maakten echter deze opmerking slechts om U ervan te overtuigen, dat bij de Synode van Zwolle geen kwade trouw voorzat, toen zij sprak van een afgewezen zijn van het onzerzijds gedane voorstel. Heeft zij zich in de bedoeling van het door Uw Synode gegeven antwoord vergist, dan kunnen wij ons daarover alleen maar verblijden. Het blijkt ons dan, dat aan Uw zijde de wil voorzit, de uitgestoken hand niet te weigeren.

Nog steeds aanvaardt Gij van ons niet, dat wij geen Uwer buiten het koninkrijk der hemelen gesloten hebben. Ook wat dit gedeelte van Uw schrijven betreft, bestaat bij U o.i. misverstand omtrent de bedoeling van den door de Synode van Zwolle aan U gericht brief. Het is ons achteraf gebleken, dat inderdaad in sommige gevallen de persoonlijke censuur, de afhouding van het avondmaal, is toegepast. Wat betreft de onwetendheid der Synode van Zwolle dienomtrent willen wij alleen opmerken: indien de broeders zich in het geval, dat zij de geoefende censuur onrechtmatig achtten, op de meerdere vergaderingen beroepen hadden, zou de Synode daarvan geweten hebben. Wat echter de Synode te Zwolle vooral wilde betoogen, is, dat afhouding van het avondmaal nog niet beteekent het sluiten buiten het koninkrijk der hemelen. Zij heeft zich daartoe beroepen op de uitspraak van de Synode van Middelburg, dat in sommige gevallen de afhouding van het avondmaal zelfs het gansche leven kan duren, omdat iemand blijft voortgaan in den verkeerden weg, terwijl het toch niet juist zou zijn, tot de excommunicatie over te gaan, omdat de woorden van het formulier van den ban niet toepasselijk zijn. Gij merkt daartegen wel op, dat de uitspraak van de Synode te Middelburg een geheel ander geval betrof, nl. het geval van leden onzer kerken, die elders kerkten; maar genoemde uitspraak bewijst dan toch, dat een tuchtmaatregel, die niet zijn doel bereikt, niet altijd tot de uiterste remedie behoeft te leiden. Gij had bij dit gedeelte van het schrijven der Synode van Zwolle op „het derde der vergelijking” moeten letten. Of het bij de de tusschen U en ons aanhangige quaestie ooit tot die uiterste remedie moest komen, zou bij ieder geval op zichzelf beoordeeld moeten zijn. In elk geval blijkt wel, dat het onjuist is te zeggen, dat wij U buiten het koninkrijk der hemelen gesloten hebben.

Ook verzet Gij U tegen wat in den brief van de Synode te Zwolle opgemerkt is over dat gedeelte van het op Uw Synode te Groningen uitgebrachte rapport, dat handelt over het bij Uw Synode ingekomen schrijven van den bij Uw verband aangesloten kerkeraad van Breda. Gij wijst er op, dat Paulus in 2 Cor. 6 : 14 het beeld gebruikt van twee verschillende dieren, die niet onder één juk passen, en verwijst dan naar wat Dr. F. W. Grosheide in zijn commentaar daarbij aanteekeent. Maar verliest Gij dan geheel uit het oog, dat Paulus daar spreekt over de verbintenis tusschen een geloovige en een ongeloofige? Gij kunt tegen ons niet opmerken, dat ook wij nu op „het derde der vergelijking” moeten letten, want het ging er den kerkeraad van Breda juist om, alle gemeenschap met ons te weigeren op grond van die uitspraak der Schrift. Immers, zoo citeerde die kerkeraad uit datzelfde vers, „wat mededeel heeft de gerechtigheid met de ongerechtigheid?” of uit een andere schriftplaats: „verwerp een ketterschensch mensch na de eerste en tweede vermaning”. In het ter Uwer Synode uitgebrachte rapport is die positiekeuze „alsof wij als ongeloofigen te beschouwen waren, met wie Gij geen gemeenschap kondt hebben, niet met verontwaardiging afgewezen. Dat is het, wat ons ook blijkens den brief van de Synode te Zwolle pijnlijk getroffen heeft. Wij zijn geneigd te vragen, of niet veeleer Gij het zijt, die ons buiten het koninkrijk der hemelen sluit. Dat was trouwens ook de bedoeling van de vraag der Synode te Zwolle, toen zij vroeg, of Gij ons den broedernaam weigerdet. Onbegrijpelijk is ons het gedeelte van Uw schrijven, waarin Gij over die vraag handelt. Gij spreekt daarin van een sprong, welke door ons gedaan zou zijn van „broeder” naar „geloovige”. Is dan voor U een „broeder” niet hetzelfde als een „geloovige”? Of wilt Gij den broedernaam beperken tot de leden Uwer Kerken, terwijl er dan buiten Uw Kerken nog wel geloovigen zijn, die Gij echter geen „broeders” zoudt willen noemen? Voorloopig moeten wij zeggen, dat wij U in deze gedachtengang niet begrijpen.

Wij zijn niet ingegaan op alles, wat Gij in Uw brief hebt opgemerkt, omdat wij nog altijd hopen, dat Uw Synode tot een samenspreking bereid zal zijn. Een antwoord op het slot van Uw brief vorme echter ook het slot van ons schrijven. Gij schrijft daar, dat het niet gaat om Uw recht, maar om het recht van Christus, den Koning der Kerk. Zijt Gij zoo overtuigd, dat Gij Uw eigen recht niet zoekt? Hoe gemakkelijk komen wij er toe, ons eigen recht met dat van Christus te vereenzelvigen! Hierover zijn wij het blijkbaar eens, dat wij ons eigen recht niet mogen zoeken, maar dat wij wel zullen opkomen voor het recht van Christus. Hoe zal echter blijken, dat wij niet ons eigen recht zoeken? Moet dat niet hierin uitkomen, dat wij niet het recht in eigen handen nemen, maar in de eerste plaats de bevoegde instanties laten oordeelen. Zoo heeft Christus het toch bedoeld, toen Hij ons zeide, dat wij den booze niet zouden wederstaan. Wij zijn het er over eens, dat Christus daarmee niet den plicht bv. van de overheid ontkend heeft, zelfs met het zwaard den booze te wederstaan. Anders zou immers Rom. 13 met deze uitspraak van Christus in strijd zijn. Christus bedoelde te zeggen, dat wij het recht niet in eigen handen zullen nemen. Daaruit zal moeten blijken, dat wij niet ons eigen recht zoeken. Het spijt ons, van U te moeten zeggen, dat Gij den kerkelijken weg niet tot het einde toe afgeloopen hebt. Stel eens, dat het alles onrecht was, wat door kerkeraad of Synode

U aangedaan is, dan nog zoudt Gij de roeping gehad hebben, U op een meerdere vergadering te beroepen of op een volgende Synode redres te zoeken. Nu hebt Gij echter het recht in eigen handen genomen. Daarmee hebt Gij niet bewezen, dat Gij het recht van Christus en niet Uw eigen recht zoekt. Wij willen hiermee niet in hoogheid over U oordeelen, maar wel meenen wij juist in den geest der liefde U op dit verkeerde in Uw weg te moeten wijzen.

Broeders, nog steeds blijft ons hart naar U uitgaan. Wij hopen, dat Uw Synode, dank zij mede Uw aandrang, bereid zal zijn, met ons in mondeling overleg te treden. Wij bidden den Heere, dat Hij ons in den weg van Zijn recht eens weer tot elkander brenge.

De Deputaten voornoemd,

Ds J. WEGGEMANS, Hilversum.

Prof. Dr G. C. BERKOUWER, Amsterdam.

Ds N. DUURSEMA, Nw. Amsterdam.

Ds S. G. DE GRAAF, Amsterdam.

Prof. Dr D. NAUTA, Amsterdam.

Prof. Dr J. RIDDERBOS, Kampen.

A. WARNAAR, Hazerswoude.

J. WILSCHUT, Rotterdam.

namens Deputaten:

J. WEGGEMANS, Voorzitter.

S. G. DE GRAAF, Secretaris.

Correspondentie-adres: Ds J. Weggemans, Alb. Perkstraat 10, Hilversum.

BIJLAGE 13 H.

(Acta art. 49.)

Deputaten (naar art. 136 sub I) van de Generale Synode te Groningen (1946) van „De Gereformeerde Kerken in Nederland”.

HILVERSUM, 3 Mei 1948.

Aan de Deputaten vanwege de Generale Synode der zich noemende „Gereformeerde Kerken in Nederland”, gehouden te Zwolle Augustus-October 1946, terzake van eventueele samenspreking.

Geachte Heeren,

Uw brief van October 1947 bereikte ons, en worde hiermee beantwoord. In afwachting van het resultaat van dézen onzen brief beperken wij voor ditmaal ons tot één enkel punt.

Gij meent, dat een schriftelijke gedachtenwisseling licht misverstanden doet ontstaan. Boven-dien verklaart Gij, dat Uw Synode tenvolle instemt met de gedachte, dat alle geloovigen met de „onderhandelingen” — dit woord ligge voor Uw rekening — moeten kunnen meelevén.

Nu verlangt Gij, dat van mondeling te houden besprekingen — dit woord nemen wij voor eigen rekening — een door beide partijen goedgekeurd communiqué zal gepubliceerd worden.

Tegen zulke handelwijze hebben wij — afgezien nog van onze opdracht — onoverkome-lijke bezwaren, waarover wij, om geen tijd te verliezen, thans niet zullen spreken; zoo noodig kunnen wij dit later doen.

Om evenwel zoover mogelijk U tegemoet te komen, en tevens getrouw te blijven aan de (door ons nog steeds als juist erkende) ons gegeven opdracht, geven wij U bij dezen in overweging volgende gedragslijn te kiezen.

- a. Gij en wij komen in dezelfde week in dezelfde plaats bijeen; onzerzijds geven wij de voorkeur aan Kampen als plaats der samenkomsten.
- b. Gij en wij vergaderen afzonderlijk.
- c. Onzerzijds stellen wij, die na maandenlange correspondentie, thans vóór alles *duidelijke situatietekening* begeeren, deswege U dagelijks, desverlangd maximaal, vijf vragen, waarop wij U verzoeken binnen vier en twintig uur met „ja” of „neen” te antwoorden; terwijl wij bij dezen ons bereid verklaren, in dat geval eenzelfde antwoord te geven op Uwerzijds aan ons tot gelijk maximum te stellen vragen binnen dezelfde termijn.
- d. Het zal zoowel aan U als aan ons vrijstaan, de te geven antwoorden toe te lichten, welke eventueele toelichting het te geven antwoord zal dienen te vergezellen.
- e. Beiderzijds worden vragen en antwoorden met eventueele toelichting volledig gepubli-ceerd.

Deze methode kost ter bereiking van het gestelde doel weinig tijd, laat de kerken meelevén, kan het gesprek doen gaan over de wederzijds essentieel geachte punten, en zal, naar wij mogen aannemen, bij U geen bezwaar kunnen ontmoeten.

Indien U dezen voorslag aanvaardt, zouden wij uiteraard als voorwaarde moeten blijven stellen, dat de vragen zich beperken tot „het geheel der uit de officieele stukken reconstrueerbare eigenlijke oorzaken der geslagen breuk” (Acta onzer Synode van Groningen, art. 136, I, c, le) en bereid zijn zorg te dragen, dat U onze eerste vragen — en deze zeker niet meer dan vijf in ontvangst kunt nemen op Maandag 28 Juni a.s., indien U — wat wij U in overweging geven — zoudt willen samenkomen in de week van 28 Juni tot 3 Juli a.s. Ons adres zal alsdan zijn: Broederweg 15. Zoo noodig kan een volgende week voor gelijk contact worden vastgesteld. Uw antwoord zien wij gaarne tegemoet vóór of op 21 Juni a.s.

Met verschuldigde achting,

(w.g.) L. DOEKES.
 „ S. GREIJ DANUS.
 „ P. GROEN.
 „ B. HOLWERDA.
 „ H. J. SCHILDER.
 „ K. SCHILDER.
 „ G. VISEE.
 „ A. ZIJLSTRA.

BIJLAGE 13 I.
 (Acta art. 49.)

Deputaten der Generale Synode van de Gereformeerde Kerken in Nederland, gehouden te Zwolle Aug.-Oct. 1946, voor eventuele samenspreking met de Geref. Kerken (onderh. art. 31 K.O.).

HILVERSUM, Juni 1948.

Aan de Deputaten (naar art. 136 sub I der acta van de Gen. Synode te Groningen 1946) van de Geref. Kerken in Nederland (onderhoudende art. 31 K.O.).

Waarde Broeders,

Uw brief d.d. 3 Mei 1948, als antwoord op ons schrijven d.d. Oct '47 kwam in ons bezit en werd op een vergadering van onze deputaten besproken.

Wat betreft het voorstel, hetwelk door U in genoemd schrijven gedaan wordt, moeten wij U mededeelen, dit niet te kunnen aanvaarden.

Het is immers duidelijk, dat afgedacht van andere bedenkingen, die daartegen moeten rijzen, aanvaarding ervan zou beteekenen, dat de besprekingen tusschen U en ons schriftelijk gevoerd worden, terwijl onze opdracht zeer bepaald luidt, te trachten met U te komen tot een (mondelinge) samenspreking.

Met de synodes onzer kerken die over deze zaak gehandeld hebben (Utrecht 1946, Zwolle 1946, Eindhoven 1948) zijn wij van oordeel, dat van een schriftelijke bespreking der punten die ons gescheiden houden, niet het gewenschte resultaat, veeleer het tegendeel, is te verwachten.

Wat wij begeeren is allereerst het persoonlijk contact.

Daarom willen wij tegenover Uw voorstel nog eens het onze plaatsen en dit zoo duidelijk mogelijk formuleeren.

Wij stellen U dan het volgende voor:

U en wij komen in vergadering samen. Datum, plaats en duur der eerste bijeenkomst worden vastgesteld door onderling overleg tusschen de voorzitters der wederzijdsche deputaten.

De vergadering worde begonnen met gemeenschappelijk gebed.

Door ons gemeenschappelijk te stellen voor het aangezicht van onzen God, betuigen wij, dat wij elkaar, ondanks verschil van inzicht, blijven erkennen als broeders in Christus.

Tevens wekken wij onze kerken op met ons mee te bidden, opdat de Heere ons in onze besprekingen regeere door Zijn Geest en ons leide in Zijn Waarheid. Verhooring van dit gebed zal de vrees beschamen, als zouden wij niet ontvankelijk zijn voor wederzijdsche critiek, zal voorts in de critiek de broederlijke toon doen heerschen, en zal ons tegelijk prikkelen om te volharden in het zoeken naar hereeniging, opdat wij kerkelijk weer samen leven kunnen.

Dit gebed worde uitgesproken door den voorzitter van Uw deputaten, die ook op de eerste vergadering de leiding hebben zal.

Waar gij, blijkens Uw schrijven d.d. 3 Mei j.l. voor alles begeert: „Een duidelijke situatie-teekening”, willen wij dit gaarne als eerste punt van het agendum aanvaarden.

Aan het eind onzer bijeenkomst stellen twee deputaten (een der Uwe en een der onze) een gemeenschappelijk communiqué op als samenvatting der gevoerde besprekingen, welk communiqué daarna door de vergadering besproken en vastgesteld en vervolgens aan de kerkelijke pers ter publicatie wordt aangeboden.

Ten slotte bepalen wij gezamenlijk, datum, plaats en punt(en) ter bespreking voor onze volgende vergadering.

Dit voorstel, hetwelk nu nader gepreciseerd is, doen wij U omdat wij, om Christus wil, eenheid met U begeeren.

Wij bevelen het in Uw welwillende overweging aan en hopen zeer dat gij de Synode Uwer kerken zult adviseeren dit voorstel te aanvaarden.

Met broedergroeten,

de Deputaten voornoemd:

Prof. Dr G. C. BERKOUWER, Amsterdam.

Ds N. DUURSEMA, Nw. Amsterdam.

Ds S. G. DE GRAAF, Amsterdam.

Prof. Dr D. NAUTA, Amsterdam.

Prof. Dr J. RIDDERBOS, Kampen.

A. WARNAAR, Waddinxveen.

Ds J. WEGGEMANS, Hilversum.

J. WILSCHUT, Rotterdam.

Namens hen:

J. WEGGEMANS, Voorzitter.

BIJLAGE 13 J.

Deputaten (naar art. 136 sub I) van de Generale Synode te Groningen (1946) van „De Gereformeerde Kerken in Nederland”.

Aan de Deputaten vanwege de Generale Synode van de zich noemende „Gereformeerde Kerken in Nederland”, gehouden te Zwolle Augustus-October 1946, terzake van eventuele samenspreking.

Geachte Heeren,

Uw brief van Juni 1948 werd door ons besproken. Daarop in het kort reagerende, brengen we het volgende onder Uw aandacht:

1. Onzerzijds werd U een voorslag gedaan, waarbij ten behoeve van een duidelijke situatie-teekening Uw recht om ons vragen te stellen evenzeer erkend werd als het onze, om onze vragen U voor te leggen.

2. Aanvaarding van dezen onzen voorslag zou geenszins hebben verplicht tot breede discussies, langdurige onderhandelingen of uitvoerige betoogen, doch zou veeleer met afsnijding daarvan aan Uwe en aan onze kerken de positieve winst hebben gebracht van een situatie-teekening als hierboven bedoeld, *en dit op zeer korten termijn*, desnoods in 'n paar regels schrift.

3. Wij meenden te mogen verwachten, dat U op dezen onzen voorslag des te gretiger zoudt zijn ingegaan, gegeven het feit, dat reeds Uw opdrachtgeefster (de synode van Zwolle 1946) de vrees uitsprak, dat schriftelijk contact U en ons „op een *onafzienbaar* langen weg zou brengen”; gegeven bovendien het feit, dat ook U bestending of vorming van oude dan wel nieuwe misverstanden verklaardet te duchten en te willen voorkomen.

4. Ondanks dit alles is onze voorslag door U afgewezen, hetgeen ons, thans voor de tweede maal, noodzaakt tot de klacht, dat Uwerzijds „een spoedige behandeling is afgesneden” (vergelijk onze missive van Mei 1947, sub 3).

5. Gezien deze feiten wijzen wij met nadruk af elke suggestie, alsof de schuld voor het uitblijven van een spoedige en duidelijke situatie-teekening zou liggen in het besluit van onze Groningsche synode, of in de wijze, waarop wij onze opdracht hebben vervuld; U hebt van Uw kant tot dusver elke poging onzerzijds, om daartoe te komen, verhinderd. Ter verdediging van Uw afwijzing beroept U zich op de U verstrekte opdracht, die „zeer bepaald luidt, te trachten..... te komen tot een (mondelijke) samenspreking”. Maar ontvingen wij van U in-middels niet onderscheidene lange *brieven*? Waarom dan nu opeens de weigering van de door ons gevraagde enkele regels schrift? Enkele korte antwoorden op over en weer gestelde vragen zouden U en ons, alsmede het toeziende volk, het onmisbare licht hebben kunnen verschaffen terzake van de vraag, of mondelinge samenspreking zin zou kunnen gehad hebben.

Uw weigering verwondert ons des te meer, als wij bedenken dat in door de dagbladpers gepubliceerde verslagen van Uw synode in Eindhoven te lezen stond, dat het desbetreffende besluit Uwer Zwolsche synode geenszins een verbod van het uitwisselen van schriftstukken inhield.

6. Plaatsen we ons op Uw eigen standpunt, dan verwondert Uw weigering ons in nog sterkere mate. Onder degenen, die, om wat reden dan ook, zich de facto conformeerden aan de betwiste besluiten Uwer synodes, en die Gij wilt behouden, alsmede onder hen, die Gij uit onze kerken zoudt willen winnen, zijn er ongetwijfeld velen, die met sterk verlangen hebben uitgezien naar een overzichtelijke, ondubbelzinnige, voor Gods aanzicht neergelegde verklaring van gevoelen over en weer nopens de essentiele punten. Zij hadden daaraan behoefte, teneinde ten aanzien van de scheuring het getuigenis hunner consciëntie bevestigd dan wel gecorrigeerd te vinden in bewuste confrontatie met hetgeen geschreven staat en hetgeen geschied is. Uw weigering laat hen verlegen staan.

Ook voor onszelf willen wij een gevoel van diepe teleurstelling niet verhelen: wij hadden immers gehoopt, vóór de opening onzer synode van Amersfoort met zulk een wederzijdsche verklaring van gevoelen voor den dag te kunnen komen. En niet alleen dit — doch Gij hebt ook de gebeden verhinderd welke Gij zegt zoozeer te begeeren. De Catechismus zegt, dat tot een gebed, dat Gode aangenaam is en van Hem verhoord wordt, allereerst dit behoort, „dat wij onze nood en ellendigheid recht en grondig kennen”. Men zal aan deze laatste woorden ook de interpretatie moeten geven: „dat wij de concrete situatie, waarin de bidders of samenbidders zich bevinden, recht en grondig mogen kennen”. Welnu, onze klacht, en onze aanklacht, is juist, dat Gij zelfs tot in deze laatste weken voor de opening onzer synode zulk een klare kennis bij deputaten en bij kerkeraden hebt tegengehouden.

7. Thans komt U ons verzoeken, onze synode te adviseeren, de door U bepleite gedragslijn te aanvaarden. Uit den duidelijken tekst van onze voorgaande missive was evenwel aan U bekend, dat wij de ons door de Groningsche synode gegeven opdracht nog steeds als juist erkennen. Uw verzoek komt ons dan ook onbegrijpelijk voor. In verband hiermede zij U bij dezen bericht, dat wij aan Uw verzoek niet zullen voldoen, wijl ons dit, — evenals aan de Groningsche synode — zondig, schadelijk, gevaarlijk en thans zoo mogelijk nog des te meer zinloos dunkt te zijn.

8. Gezien den inhoud van Uw laatste missive zien wij er van af, alsnog nader in te gaan op die beweringen en uiteenzettingen, die in Uw voorlaatste missive onzes inziens in strijd zijn met Schrift, Belijdenis en Kerkordening en aan de feiten geen recht doen wervaren.

Met verschuldigde achting,

Deputaten voornoemd:

(w.g.) L. DOEKES.
 „ P. GROEN.
 „ B. HOLWERDA.
 „ K. SCHILDER.
 „ G. VISEE.
 „ A. ZIJLSTRA.
 „ C. VONK, (secundus)

Correspondentie-adres: Ds L. Doekes, Gijsbrecht van Amstelstraat 9, Hilversum.

BIJLAGE 14.
 (Acta art. 50.)

RAPPORT van Commissie IV betreffende: Voorlichting van Kerken in het buitenland, die met ons in verband staan. Agendum punt 4 : 15, 16 en punt 21.

In handen van Commissie II werden gesteld de volgende stukken:

- a. brief classis Dordrecht—Gorinchem
- b. brief classis Rotterdam
- c. brief classis Kerk den Haag-West,

luidende als volgt:

- a. „Ondergeteekende heeft de eer U mede te delen, dat de Classis Dordrecht—Gorinchem in haar vergadering van 15 Juli '48 besloten heeft om de deputaten voor de verstrooiden in België en Frankrijk nl. Di. W. de Graaf, G. Reyenga en Br. C. N. Vreeken van hun arbeid te ontheffen en om de Kerk van Dordrecht als deputaat-kerk voor die arbeid aan te wijzen”

(w.g.)

- b. „De Deputaten, door de Classis Rotterdam der Gereformeerde Kerken aangewezen voor de correspondentie met de Kerken der Classis Buenos Aires (Argentinië) hebben de eer Uw vergadering het volgende rapport aan te bieden:

Deputaten hebben in het jaar 1948 éénmaal vergaderd, en in die vergadering besloten opnieuw contact te zoeken met de Kerken in Argentinië, welk contact door de wereldoorlog (en na de vrijmaking) praktisch verbroken was, ten einde deze kerken in hoofdtrekken mee te delen de oorzaken, die in Nederland de vrijmaking van hiërarchische besluiten en bindingen nodig hebben gemaakt — haar te zeggen dat wij door Gods genade gebleven zijn op de oude basis der belijdenis (3 formulieren), en haar op te wekken met ons de oude banden van kerkgemeenschap te handhaven. Aan dit besluit werd uitvoering gegeven door het zenden van een brief d.d. 12-2-48 gericht aan de Classis Buenos-Aires der Geref. Kerken, geadresseerd aan Ds Sonneveldt.

Op dit schrijven werd tot heden geen enkele reactie door ons ontvangen. De kerken in Argentinië zwijgen in alle talen. Met leedwezen kunnen we dit constateren. Het is mogelijk, dat men in Argentinië zich niets aantrekt van wat in kerkelijk Nederland is geschied. Het is ook mogelijk, dat men de band met ons heeft gebroken (stilzwijgend), en met de Synodocraten de gemeenschap wil onderhouden. Deputaten kunnen hiervan geen zekerheid krijgen. De verre afstand maakt een nader contact niet mogelijk.

Ons is bekend dat een gezin uit A'dam-Zuid naar Argentinië is geëmigreerd. Dit gezin ontving van de Kerkeraad van Amsterdam-Zuid reisattestaties, en blijft voorlopig inwonen bij de kerk van A'dam-Zuid. Deputaten hebben aan genoemde kerk, en genoemd gezin geen ander en beter advies kunnen geven.

Het spijt ons, broeders, dat we U geen beter bericht kunnen doen toekomen. Met toebidding van de leiding des Geestes in binding aan het Woord tekent."

(w.g.)

c. Als contact-onderhoudende kerk met die van Curaçao veroorloven wij ons U eerst te mogen verwijzen naar de Acta van de Generale Synode van onze kerken gehouden te Groningen van 24 April tot 28 Juni 1946, onder B van art. 71 en Bijlage LX.

De kerkeraad van 's-Gravenhage-West heeft zijn door U aan hem opgedragen taak sindsdien aldus vervuld, dat hij zoveel mogelijk contact onderhield met de broeders op Curaçao. Helaas werd van br. C. van der Mark geruime tijd geen bericht ontvangen; de redenen daarvan zijn omstandig weergegeven in het artikel „Kerkreformatie op Curaçao” in het Kerkelijk Handboek 1948. blz. 150 e.v.

Eind Januari 1947 besloot de kerkeraad zijn predikant af te vaardigen voor directe ambtelijke arbeid op Curaçao.

Van Synodale zijde is nog weer onlangs de opmerking gemaakt, dat de reis van Ds Koopman zou zijn gearrangeerd naar aanleiding van het vertrek van Dr A. de Bondt naar Curaçao, doch de werkelijke reden is gelegen in het feit, dat de kerkeraad in Januari 1947 een brief in handen werd gesteld, die door Mevrouw Wijnen—Labree aan Prof. Holwerda was gericht en waarin deze zuster melding maakte van de zware strijd die broeder van der Mark tegen Dr de Bondt had te voeren. In dit schrijven werd met de meeste klem aangedrongen op het zenden van een predikant uit Nederland. Deze brief werd aanleiding tot het onmiddellijk besluit van de kerkeraad tot het afvaardigen van zijn predikant.

De kerkeraad meende van alle kerken een collecte te mogen vragen om de reis van zijn predikant te kunnen bekostigen. De classis 's-Gravenhage machtigde in haar vergadering van 6 Maart 1947 de kerkeraad tot het vragen van zulk een collecte en voorzag het schrijven van een hartelijke aanbeveling. De opbrengst van deze collecte is zo groot gebleken, dat ook de reiskosten van Ds F. A. den Boeft grotendeels daaruit kon worden bestreden.

Een kort verslag van de arbeid van Ds G. Th. Koopman op Curaçao kunt U eveneens vinden in het reeds eerder genoemd handboek.

Bij schrijven van 2 Mei 1947 vroeg de kerk van Curaçao aan onze Raad om zelfstandig te mogen worden en bij een schrijven van gelijke datum aan de Classis 's-Gravenhage gericht vroeg de kerk opnemng in het classicaal verband. Tevens verzocht zij Ds Koopman te ontvangen als consulent.

De kerkeraad en classis bewilligden in het verzoek tot zelfstandige instituëring en in haar vergadering van 8 Mei 1947 werd de kerk van Curaçao officieel opgenomen in classicaal verband, terwijl Ds Koopman werd aangewezen als consulent.

Deze ontwikkeling van de situatie geeft de Raad aanleiding U te verzoeken uit te spreken, dat Curaçao nu ook historisch niet meer ressorteert onder de kerk van 's-Gravenhage-West, wijl Curaçao een zelfstandige kerk is geworden.

T.a.v.de taak, welke geacht werd wij te hebben tegenover de in Londen wonende gereformeerden, berichten wij U, dat het ons na herhaalde pogingen, niet is mogen gelukken enig contact te leggen.

Met heilbete en Broedergroeten,
Namens de Raad der Gereformeerde Kerk van
's-Gravenhage-West:

(w.g.) Ds G. Th. KOOPMAN, Praeses
„ G. IBERSHOF, Scriba.

De Commissie stelt U voor:

de classis Dordrecht-Gorinchem, Rotterdam en de Kerk van 's-Gravenhage-West dank te zeggen voor de verrichte arbeid, waarbij met dank aan God wordt kennis genomen van het feit, dat op Curaçao een eigen Kerk opnieuw kon worden geïnstitueerd;

de classis Dordrecht en Rotterdam en de Kerk van den Haag-West opnieuw aan te wijzen voor de geestelijke verzorging van onze kerkleden respectievelijk in België en Noord-Frankrijk, Argentinië; Londen; en voort te gaan met de oproep tot vrijmaking van de aldaar nog gebonden kerken.

Namens de Commissie:

(w.g.) A. T. VAN OOSTEROM, Rapporteur.

BIJLAGE 15.
(Acta art. 52.)

Commissie I.

**RAPPORT contact Christelijke Gereformeerde Kerken.
(Agendumpunt 4 no. 7.)**

Met verzoek om daarover te rapporteren werd o.m. in handen van Uw Commissie I gesteld het U toegezonden „Rapport van de Deputaten van de Generale Synode van de Gereformeerde Kerken, gehouden te Groningen, 1946, voor contact met de Christelijke Gereformeerde Kerken” met bijlagen, van welke bijlagen — bevattende de gevoerde correspondentie met „de Deputaten door de Generale Synode der Christelijke Gereformeerde Kerken, Utrecht 1947, benoemd voor contact met de Gereformeerde Belijders” — U in comité-zitting in extenso voorlezing werd gedaan.

Met belangstelling heeft Uw commissie van rapport en bijlagen kennis genomen en met dank aan den Heere geconstateerd, dat het door de Synode onzer Kerken te Groningen 1946 begeerde contact met de Christelijke Gereformeerde Kerken, zij het voorshands nog maar schriftelijk, tot stand gekomen is.

Uw Commissie billijkt de motieven in het rapport genoemd op grond waarvan thans nog niet tot publicatie van de gevoerde correspondentie kan worden overgegaan en nam er met dankbaarheid kennis van, dat dit t.z.t. zal kunnen geschieden.

Uw Commissie, die zich geheel vinden kan in het voorstel van Deputaten aan het einde van het rapport vermeld, stelt Uw vergadering voor:

A. instemmende met de bede waarmee Deputaten hun rapport besluiten en met dank aan Deputaten voor de wijze waarop zij aan de opdracht van de Synode van Groningen 1946 gevolg hebben gegeven de handelingen van Deputaten goed te keuren;

B. er bij Deputaten op aan te dringen te trachten zo spoedig mogelijk met Deputaten van de Christ. Geref. Kerken tot overeenstemming te komen om tot publicatie van de gevoerde correspondentie over te gaan;

C. opnieuw Deputaten te benoemen met gelijke opdracht als de Synode van Groningen verstrekke, n.l. in den weg van samenspreking of correspondentie na te gaan, wat ons verenigt en wat ons nog verdeelt, en gezamenlijk middelen te beramen, die onder de zegen des Heeren kunnen leiden tot kerkelijk samenleven, en hetzij mondeling, hetzij schriftelijk, te dezer zake voorlopig overleg te plegen, en dan hun respectieve Synodes van hun bevindingen rapport uit te brengen en eventueel voorstellen te doen. (Art. 88 Acta Groningen 1946.)

Namens de Commissie:

De Rapporteur (w.g.) G. RIETKERK.

BIJLAGE 16.
(Acta art. 52.)

RAPPORT van de Deputaten van de Generale Synode van de Gereformeerde Kerken, gehouden te Groningen, 1946, voor contact met de Christelijke Gereformeerde Kerken.

Aan de Generale Synode van de Gereformeerde Kerken, samen te komen te Amersfoort op 19 October 1948.

Weleerwaarde en Eerwaarde Heren en Broeders,

De Generale Synode van De Gereformeerde Kerken, gehouden te Groningen, 1946, besloot in haar zitting van 8 Mei „— om praktische redenen voorshands zich daartoe beperkende — contact te zoeken met de Christelijke Gereformeerde Kerk, die met ons staat op dezelfde basis van Gods Woord en de Drie Formulieren van Enigheid, teneinde in de weg van samenspreking of correspondentie na te gaan, wat ons verenigt en wat ons nog verdeelt, en gezamenlijk middelen te beramen, die onder de zegen des Heeren kunnen leiden tot kerkelijk samenleven.”

Ter uitvoering van dit besluit wendde de Synode zich tot de (in Augustus 1947 samen te komen) Synode der Christelijke Gereformeerde Kerk „met het verzoek om 's Heeren wil met ons in contact te treden in dier voege, dat door beide Synodes deputaten worden benoemd met opdracht, gezamenlijk, hetzij mondeling, hetzij schriftelijk, te dezer zake voorlopig overleg te plegen, en aan hun respectieve Synodes van hun bevindingen rapport uit te brengen en eventueel voorstellen te doen.”

De Synode van Groningen benoemde, in afwachting van het antwoord der Synode van de Christelijke Gereformeerde Kerk, harerzijds een 8-tal deputaten met zodanige opdracht, te weten: Prof. P. Deddens, Kampen (samenroeper); Prof. Dr. S. Greijdanus, Kampen; Prof. Dr. K. Schilder, Kampen; Ds J. van Bruggen, Assen; Ds C. H. Lindeboom, Kampen; Ds F. de Vries, 's-Gravenhage; oudl. P. Waalewijn, Amersfoort; oudl. C. Lentink, Apeldoorn. (Acta Generale Synode van Groningen, 1946, art. 88 en art. 255, sub. 10.)

Deze deputaten willen thans van de door hen verrichte arbeid het volgende rapport uitbrengen aan de te Amersfoort, op 19 October a.s. samen te komen Synode. Zij leggen hierbij over een afschrift van de door hen met de deputaten van de Synode van de Christelijke Gereformeerde Kerken gevoerde correspondentie.

Deputaten willen beginnen met in herinnering te brengen, dat het den Vader der geesten behaagd heeft op 19 Mei 1948 de oudste der deputaten, Prof. Dr S. Greijdanus, uit hun midden weg te nemen en te brengen daar, waar alle zondige kerkelijke gedeeldheid is opgeheven. Dankbaar gedenken deputaten de arbeid, ook in hun deputaatschap door Prof. Greijdanus verricht.

Reeds voordat de Generale Synode van de Christelijke Gereformeerde Kerk in September 1947 bijeenkwam, hebben deputaten zich gewend tot „Deputaten van de Generale Synode van de Christelijke Gereformeerde Kerk voor de correspondentie met de Kerken buiten het verband van de Christelijke Gereformeerde Kerk” ten einde kennis te geven van hun benoeming, en, indien hun opdracht van Synodewege het toeliet, reeds nu met ons in contact te treden tot het houden van enige voorlopige en voorbereidende besprekingen, onzerzijds de hartelijke bereidheid daartoe uit te spreken.

Deze deputaten antwoordden, dat zij een ontmoeting, zo kort vóór hun Synode bijeenkwam, vrijwel overbodig achtten, en dat het leggen van een dergelijk contact niet rechtstreeks tot de hun door hun Synode opgedragen taak behoorde.

Deputaten konden dus aanvankelijk niet anders doen dan het antwoord afwachten op het verzoek, door de Synode van Groningen gericht tot de Synode van de Christelijke Gereformeerde Kerk (nl. ook harerzijds deputaten te benoemen) welk verzoek door de tweede scriba onzer Synode aan die der Christelijke Gereformeerde Kerk was overgebracht.

Met dankbaarheid delen deputaten mede, dat de Synode van de Christelijke Gereformeerde Kerken, vergaderd te Utrecht, 9 September 1947 en volgende dagen ¹⁾, aan het verzoek van onze Synode heeft voldaan, in dier voege, dat zij een achttal deputaten voor contact met de Gereformeerde belijders benoemde, aan wie zij o.a. opdroeg met deputaten onzer Kerken, krach-

¹⁾ In verband met het besluit dezer Synode het geheel der Kerken voortaan niet meer aan te duiden met de naam „Christelijke Gereformeerde Kerk”, doch te spreken over „Christelijke Gereformeerde Kerken” gebruiken we in het vervolg van dit rapport ook deze naam.

tens de in het rapport aangegeven gronden en met het aangewezen doel, contact te zoeken, na schriftelijke voorbereiding.

Deze deputaten van de Synode der Christelijke Gereformeerde Kerken — Prof. L. H. v. d. Meiden, Prof. J. J. v. d. Schuit, beiden te Apeldoorn; Ds L. S. den Boer te 's-Gravenhage; Ds J. Jongeleen te Bussum; Ds W. Kremer te Apeldoorn; Ds W. Laman te Rotterdam; Ds J. H. Velema te Bunschoten en oudl. C. Manni te Amsterdam — openden het contact door zich met een schrijven gedateerd (29) December 1947, tot ons te wenden.

Zij stelden voor „deze correspondentie voorlopig niet te publiceren. Publicatie geeft persreacties, die de sfeer zo gemakkelijk vertroebelen kunnen.

Uw deputaten antwoordden hierop: „Hoewel wij in het algemeen directe publicatie wenselijk achten — vooral op deze grond, dat het slechts dan voor de Kerken en de gemeenteleden goed mogelijk is onze arbeid met hun medeleven en met hun gebeden te vergezellen — hebben wij er geen overwegend bezwaar tegen Uw voorstel te aanvaarden en het ogenblik van de publicatie der correspondentie tot een nader in onderling overleg vast te stellen tijdstip, uit te stellen.”

In verband met deze wens der Christelijke Gereformeerde deputaten verzoeken deputaten de Synode de bijlage bij dit rapport, die een afschrift van de gevoerde correspondentie bevat, als vertrouwelijk te beschouwen en niet in de publieke Acta op te nemen. Tegen vermelding van de hoofdzaken van de gevoerde correspondentie in het in de publieke Acta op te nemen rapport hebben de Christelijke Gereformeerde deputaten geen bezwaar.

Het voornaamste punt in het schrijven van de Christelijke Gereformeerde deputaten was, dat zij gaarne en duidelijk antwoord zouden ontvangen t.a.v. onze verhouding tot de verklaring van 1905. De formulering van het besluit onzer Synode te Groningen „dat deze verklaring door onze Kerken niet meer voor haar rekening genomen wordt” bevredigde hen niet; zij hadden gaarne gezien, dat onze Kerken de verklaring van 1905 hadden teruggenomen, „daarmee uitsprekend, dat zij..... de in de verklaring van 1905 opgesloten dogmatische visie totaal verwerpen.” Zij achtten dit punt van beslissende betekenis voor de overige punten.

Uw deputaten antwoordden bij schrijven van 25 Februari 1948, dat ze op de vraag naar de verhouding onzer Kerken tot de verklaring van 1905 geen ander of nader antwoord meenden te kunnen geven dan gegeven is door de Synode van Groningen. Deputaten missen daartoe de bevoegdheid, en welke waarde zou een eventuele nadere uitspraak van deputaten hebben?

Wel achtten deputaten het niet ondienstig de Christelijke Gereformeerde deputaten eraan te herinneren, dat onze Synode meer uitsprak dan zij in hun schrijven aanhaalden. Met name vroegen Uw deputaten aandacht voor het feit, dat de verklaring van 1905 door de Synode van Groningen in haar uitspraak ook „veelszins onjuist” is genoemd, en verwezen zij naar een passage in het te Groningen uitgebrachte rapport, van welke hier thans alleen vermeld worde, dat de rapporterende commissie van oordeel is, dat de particuliere synode van Overijssel en Gelderland terecht de taal van de Utrechtse verklaring heeft gewraakt „als niet Schriftuurlijk noch confessioneel.”

Uw deputaten hebben ook hunnerzijds de Christelijke Gereformeerde deputaten enkele vragen gesteld. Voor deze vragen en voor het antwoord hierop moge verwezen worden naar de hierbij gevoegde correspondentie.

Eind Juli 1948 ontvingen Uw deputaten het antwoord van de Christelijke Gereformeerde deputaten op ons schrijven van 25 Febr. '48.

Zij schrijven daarin, dat zij zich wel ten volle kunnen indenken, dat wij als deputaten geen andere uitspraak konden doen dan onze Synode reeds had gedaan, en dat wij formeel volkomen gelijk hebben met hiermede te volstaan, maar dat zij materieel met onze opmerking niet verder zijn gekomen. Het feit blijft bestaan, dat onze Synode een uitspraak deed t.a.v. de verklaring van 1905, die voor de Chr. Geref. Kerken onbevredigend is, omdat we niet radicaal afscheid zouden hebben genomen van 1905; formeel zouden we ons wel van 1905 hebben verwijderd, maar materieel niet.

Dit blijft voor hen een moeilijkheid, ook na de verwijzing onzerzijds naar de Acta; een moeilijkheid, die voor hen volledig uit den weg geruimd moet worden.

Op het ogenblik, waarop dit rapport aan U werd vastgesteld, beraadden deputaten zich nog op het nu weer hunnerzijds aan de Christelijke Gereformeerde deputaten te zenden antwoord.

De Generale Synode van Groningen droeg deputaten ook op eventueel aan de komende Synode voorstellen te doen.

Bij de huidige stand der zaken kunnen deputaten niet anders voorstellen dan dat de Generale Synode van Amersfoort opnieuw deputaten benoeme met gelijke opdracht als de Synode van Groningen verstrekke; zij voegen hierbij de bede, dat het begonnen contact, onder de zegen des Heeren, moge leiden tot een algehele vereniging met de Christelijke Gereformeerde Kerken, die met ons staan op dezelfde basis van Gods Woord en de Drie Formulieren van Enigheid.

U bij al Uw beraadslagingen en beslissingen de leiding van de Geest des Heeren toebiddend

de deputaten van de Generale Synode van Groningen, 1946,
voor contact met de Christelijke Gereformeerde Kerken:

J. VAN BRUGGEN.
P. DEDDENS.
C. LENTINK.
C. H. LINDEBOOM.
K. SCHILDER.
F. DE VRIES.
P. WAALEWIJN.

BIJLAGE 17.

(Acta art. 53.)

**RAPPORT Commissie IV, inzake (Oud) Gereformeerde Kerken in
Duitsland.**

Commissie IV kreeg opdracht de behandeling voor te bereiden van het rapport der Deputaten voor de (Oud) Geref. Kerken in Duitsland.

Deze Deputaten werden door de Synode van Groningen benoemd (zie Acta Synode Groningen 1946, Art. 255-6). Ze hebben thans hun rapport ingediend, hetwelk U als bijlage hierbij vindt.

Uit dit rapport blijkt, dat zij onmiddellijk begonnen zijn, de hun toevertrouwde, hoewel niet weer nader omschreven taak, te vervullen, daarmede tevens gevolg gevende aan het besluit der voorlopige Gen. Synode van Enschede. (zie Acta Art. 71 A) „zich met de grootst mogelijke spoed te wijden aan de hun toevertrouwde taak” en (zie Art. 71 A2) „voorts te zorgen voor leatuurverspreiding en andere wijze van voorlichting ten dienste van de Kerk in Bentheim en Oost-Friesland”.

Het wil Uwe commissie voorkomen, dat er enkel lof is, voor de wijze waarop Deputaten hun opdracht hebben vervuld. Dat het resultaat, althans uiterlijk, gering is, lag niet aan hen. Er kan met grote dankbaarheid geconstateerd worden, dat er zeer veel werk is verricht, niet het minst door persoonlijk contact in brieven.

Uwe commissie stelt dan ook aan Uw vergadering voor:

- 1e: Dank te betuigen aan de Deputaten voor al hun arbeid.
- 2e: Uit te spreken dat deze arbeid nog dringend gewenst is.
- 3e: Voor dit werk opnieuw Deputaten te benoemen.

Namens de commissie:

M. J. C. BOSSCHA, Rapporteur.

BIJLAGE 18.

(Acta art. 53.)

**RAPPORT van de Deputaten voor de (Oud) Gereformeerde Kerken in
Duitsland.**

Weleerwaarde en Eerwaarde Broeders!

Uwe deputaten voor de Gereformeerde kerken in Duitsland, in de Graafschap Bentheim en Oostfriesland, hebben van hunne werkzaamheden het volgende te berichten:

Op 18 Sept. 1946 is door deputaten een vergadering gehouden, en werd door hen besloten

1e. ter voorlichting van de kerkeraden en de leden der kerken daar de volgende geschriften aan te schaffen:

- 100 ex. RONDON 1905.
- 100 ex. EEN STAD DIE WEL SAMENGEVOEGD IS.
- 100 ex. IS ER GEEN REDEN?
- 600 ex. EENVOUDIGE TOELICHTING.
- 100 ex. DE LIJN DER AFSCHEIDING VERLATEN.

2e. aan alle predikanten en studenten of kandidaten regelmatig De REFORMATIE en DE VRIJE KERK te doen toezenden.

3e. een schrijven aan de kerkeraden te richten, en ook aan de theologische studenten.

Bij de aanschaffing van genoemde lectuur bleek, dat enige wijziging nodig was, zoals uit de opgaven van den Quaestor wel zal blijken.

Vervolgens werd aan de kerkeraden het volgende schrijven gezonden:

Weleerwaarde en Eerwaarde Broeders!

„Deputaten der Generale Synode der Gereformeerde Kerken in Nederland voor de (Oud) Gereformeerde Kerken in Duitsland brengen het volgende onder Uwe aandacht:

- a. De Generale Synode van 1939 en daarna heeft met betrekking tot de leer der Sacramenten uitgesproken, dat de Sacramenten, zullen ze waarlijk Sacramenten zijn, verzegeling zijn van geschonken *inwendige genade*. Deze uitspraak is tot bindende leer verheven en, hoewel een verbreking van het accoord van 1905 en in strijd met de Drie Formulieren van Eenigheid, in 1943 en 1946 ondanks ingebrachte bezwaren, gehandhaafd.
- b. Dezelfde Generale Synode heeft, in strijd met de artikelen 31 en 79 van de Kerkenordering, Hoogleraren en Predikanten geschorst en afgezet, terwijl door deze niet anders was gedaan, dan handelen naar de eis van art. 31 der Kerkenordering.
- c. Ons 'is ter ore gekomen, dat door de Particuliere Synode der (Oud) Gereformeerde Kerken in Duitsland afgevaardigden zijn benoemd naar de Generale Synode der „Gereformeerde Kerken” die bovenstaande besluiten hebben genomen; en dat zij deze synode voor de wettige Synode van de Gereformeerde Kerken houden.
Om deze reden doen voornoemde Deputaten een dringend beroep op U om een ernstig onderzoek te willen instellen naar de inhoud en de betekenis van de genade leeruitspraken en de rechtmatigheid van de schorsingen en afzettingen, en naar de wettigheid van deze synode, en verzoeken U ons te willen ontvangen voor het geven en doen geven van voorlichting.
- d. Wij verzoeken U vriendelijk en dringend op dit schrijven zo spoedig mogelijk te willen antwoorden, opdat wij instaat zijn voor de personen die U willen bezoeken, de nodige vergunningen aan te vragen voor het overschrijden van de grens.
- e. Wij richten ons tot U in de heilige overtuiging, dat de tijdelijke inwoning Uwer kerken in het verband der Gereformeerde Kerken in Nederland inhoudt, dat U gemeenschap onderhoudt met de Gereformeerde Kerken in Nederland, die zich hebben vrijgemaakt van bovengenoemde zondige synodebesluiten.

Met heilbede en broedergroeten,
namens Deputaten:

G. Visée, Praeses.
J. van Raalte, Scriba.

Het schrijven aan de theologische studenten had deze inhoud:

Neede, 5 November 1946.

Hooggeachte Broeders!

Zoals U vermoedelijk bekend zal zijn, heeft de Generale Synode der Gereformeerde Kerken in Nederland, gehouden in het jaar 1942 een leerbeslissing genomen (die is gehandhaafd door alle volgende synodes), welke een verbreking is van het accoord van 1905 en in strijd met de Drie Formulieren van Eenigheid.

Deze zelfde Synode heeft, in strijd met de artikelen 31 en 79 van de Kerkenordering Hoogleraren en Predikanten geschorst en afgezet, terwijl deze niet anders hebben gedaan, dan handelen naar de eis van artikel 31 der Kerkenordering. Ook deze schorsings- en afzettingsbesluiten zijn door de volgende synodes gehandhaafd.

Op grond daarvan doen Deputaten bovengenoemd een dringend beroep op U, deze zondige besluiten te verwerpen, en examen te doen aan die school, waar U hebt gestudeerd, dat is aan de Theologische Hogeschool der Gereformeerde Kerken, die zich van bovengenoemde besluiten hebben vrijgemaakt.

namens Deputaten voornoemd:

Hoogachtend, met broedergroeten,
G. Visée, Praeses.
J. van Raalte, Scriba.
J. den Ouden, Quaestor.

Het eerstgenoemde schrijven aan de kerkeraden is door de Britse controle geretourneerd. Eerst een half jaar later was voor deze stukken de postweg vrij.

Het is deputaten gebleken, dat het schrijven ook door de kerken is ontvangen. Er is echter door geen enkele kerkeraad ooit op geantwoord.

Bovendien hadden deputaten moeilijkheden met het verkrijgen van visa voor een reis naar Duitsland; deze werden geweigerd.

Eindelijk is het één Uwer Deputaten toch gelukt een visum te krijgen, terwijl een ander van hen een visum werd toegestaan op grond van familieomstandigheden.

Tevens bleek er geen mogelijkheid te zijn om de aangeschafte lectuur aan de kerkeraden te zenden, daar in het postverkeer met Duitsland geen drukwerken werden toegelaten.

Bij het bezoek, dat daar aan de broeders is gebracht, bleek, dat men de geest, die daar algemeen heerst, het beste kan typeren met de volgende uitspraak van één der broeders daar: „Wij hebben het hier rustig, en alles is zo mooi als het maar kan!”

Er is dus weinig positiefs bereikt.

Toch menen Uwe deputaten, dat er nog werk is te doen, en dat wij, zodra de gelegenheid zich voordoet, de kerken daar moeten voorlichten, en indien de kerkeraden dat zouden afwijzen, wij ons rechtstreeks tot de leden der kerken moeten wenden.

Vermoedelijk zal het mogelijk zijn, dat binnen afzienbare tijd alle deputaten een visum voor een reis naar Duitsland kunnen krijgen.

Namens deputaten voornoemd,
(w.g.) G. VISEE, praeses.
„ J. VAN RAALTE, scriba.

BIJLAGE 19.

(Acta artt. 54 en 75.)

COMMISSIE I

RAPPORT inzake de uitnodiging tot deelneming aan een „Oecumenische Synode van Kerken van Gereformeerde belijdenis”, te houden in Amsterdam, 7 Augustus 1949.

Commissie I heeft te rapporteren over de uitnodiging tot deelneming aan een „oecumenische Synode van Kerken van Gereformeerde belijdenis”, te houden 7 Aug. 1949 te Amsterdam (punt 19 van het Agendum). In handen van Uw Commissie zijn gesteld de volgende stukken:

1. De uitnodiging van de roepende kerk voor deze zgn. Oec. Syn., zijnde de synodocratische „Gereformeerde Kerk” van Amsterdam, waarbij als bijlagen zijn gevoegd een nadere uiteenzetting over doel, grondslag enz., gelijk die door de zgn. eerste Oec. Syn. van Grand-Rapids, 1946 werd opgesteld, alsmede een exemplaar van de Acta dier vergadering.

2. Een brief van de Classis 's-Gravenhage, waarin zij de Gen. Syn. verzoekt niet op deze uitnodiging in te gaan, omdat:

- I. de Geref. Kerk (in synodaal verband) onze kerken niet erkent als belijdenis-getrouwe Kerken;
- II. uit de Acta van de eerste Oec. Syn. te Grand-Rapids blijkt, dat de „vervangingsformule” is goedgekeurd, zodat wij geacht worden te zijn Kerken met een „veruitwendigde verbondsbeschouwing”.

De Classis wil buiten beschouwing laten of hier van „Synode” kan gesproken worden en of het wenselijk is zulk een vergadering te houden. De Classis dringt er bij de Gen. Syn. op aan een nadere duidelijke motivering te geven van haar afwijzende beschikking.

3. Een mededeling van de Part. Syn. van Noord-Holland, dat zij uitgesproken heeft n.a.v. deze uitnodiging „dat we kerkverband niet moeten uitbreiden”.

4. Een brief van de Part. Syn. van Overijssel-Gelderland, waarbij zij haar instemming bevestigd met een oordeel van de Classis Enschedé, dat zij ter kennis van de Gen. Synode brengt: dat zij overtuigd is, dat het de Gereformeerde Kerken niet geoorloofd is aan deze uitnodiging gevolg te geven, maar dat naar haar oordeel de Synode niet volstaan kan met een simpele weigering.

Gaat de opdracht tot uitnodiging van de Synode van Grand-Rapids uit, dan zijn er volgens het inzicht van de Classis grote bezwaren, want:

- 1e. deed die Synode in 1946, alsof de aloude Gereformeerde Kerken niet bestonden, daar geen uitnodiging tot bijwoning onze Kerken bereikte;
- 2e. heeft die Synode, zonder de Gereformeerde Kerken gehoord te hebben, en na eenzijdige en onjuiste inlichtingen, aangenomen de leeruitspraken van de synoden 1942-1946 en de kerkelijke vonnissen daarop volgende.

Het komt de Classis onbegrijpelijk voor, dat diezelfde Synode opdracht geven kon Kerken, die zich aan „rebellie”, „ketterij” en „scheurmakerij” zouden hebben schuldig gemaakt, uit te nodigen met hen als Gereformeerde Kerken te vergaderen. Of wil men, na ons in het openbaar te hebben uitgeworpen, ons nu weer heimelijk inlaten? Zo mogen de kerken het recht van Christus niet laten vertreden

En voorts kan de Classis de samenkomst in Amsterdam niet als „Oecumenische Synode” aanmerken. Een Oec. Syn. toch zou moeten staan op de bodem der belijdenis, en kerkelijke zaken behandelen naar het gemeen accoord van samenleving. En, waar de „Synode” te Grand-Rapids zich aansloot bij de handelingen der Synode van 1942-'44 in Nederland, is zij de weg opgegaan van het sectarisme.

5. Een brief van de kerkeraad van de Gereformeerde Kerk te Rotterdam-Delfshaven, die overweegt, dat onze K.O. geen Oec. Synode kent en dat de zgn. „eerste oec. Geref. Synode te Grand-Rapids in 1946” zonder onze kerken daarin te kennen of daartoe uit te nodigen, besluiten nam, welke in feite de bevestiging van onze uitwerping inhouden, weshalve hij aan de Gen. Syn. in overweging geeft zich van deelname aan een zgn. Oec. Syn. te A dam in 1949 te onthouden.

6. Een brief van de Part. Syn. van Drente, die bericht, dat zij besloot, gezien het gebrek aan gegevens in deze materie, daar n.l. alle nadere uiteenzetting ontbreekt, zich in deze van een uitspraak te onthouden.

7. De Classis Gouda-Leiden-Woerden maakt bekend als haar oordeel in deze: „niet te mogen ingaan op de uitnodiging van dit schrijven van de „Gereformeerde Kerk” van A'dam.”

Uw Commissie is van oordeel, dat de in sub 1 vermelde brief gestelde uitnodiging niet kan worden aanvaard om de volgende redenen:

1. De uitnodiging tot deze samenkomst is ons toegezonden door de zich noemende „Gereformeerde Kerk” van Amsterdam, die daartoe gemachtigd werd door de Generale Synode van de gebonden „Gereformeerde Kerken in Nederland”, gehouden te Zwolle in 1946. De zgn. Eerste Oec. Synode van Grand-Rapids had n.l. in haar slotzitting besloten (artt. 128-130), dat elk van de toen deelnemende Kerken zou uitmaken welke Kerken in de respectieve landen (voor de Nederlandse deelneemster ook: in Europa) zouden worden uitgenodigd.

Blijkbaar heeft die Synode te Zwolle de genoemde Synodocratische kerk van Amsterdam de vrije hand gelaten in het uitnodigen voor Nederland. In elk geval is deze uitnodiging in haar opdracht geschied.

Dit verbaast Uw Commissie ten zeerste.

Immers: deze „kerken” hebben ons in 1944 e.v.j. uitgeworpen als aanhangers van valse leer en bedrijvers van openbare scheurmaking. Uw Comm. herinnert U b.v. aan 't officiële schrijven van de Gen. Syn. van 24 Aug. 1944, waarin staat: „de oppositie heeft gepoogd en tracht in ons kerkelijk leven tot heerschappij te brengen een beschouwing, welke *nimmer in de Gereformeerde Kerken een rechtmatige plaats heeft gehad.*”

Zij wijst U voorts op het officiële Synode-schrijven van Juni 1944, waarin de ambtsdragers, die zich tegen „deze aangenomen leer” (n.l. die vervat is in de „leeruitspraken”) verzetten, van *trouwbreuk* worden beschuldigd.

Zij herinnert U ook aan het rapport inzake de schorsing van Prof. Dr K. Schilder, waarin hij (dus implicite wij allen) ronduit beschuldigd wordt van *afwijking van de belijdenis* en *scheurmaking*.

En thans worden onze Kerken uitgenodigd tot bijwoning van een „Oecumenische Synode van Kerken van Gereformeerde belijdenis”!

Thans zouden ambtsdragers, die in Nederland in Naam-van-Christus zijn afgezet, weer ten volle als „ambtsdragers” ontvangen worden en zou dus voor de gehele wereld, Nederland inluis, niet meer gelden wat 3 jaar geleden voor Nederland en dus voor de gehele wereld wél gold!

Terwijl enerzijds die Zwolse Synode ten volle gehandhaafd heeft al de veroordelende uitspraken en handelingen van voorgaande Synodes tegen en over ons, zegt zij anderzijds heel rustig tot ons: ge zijt welkom om ons „in de handhaving der zuiverheid van leer en leven bij te staan”! (Citaat uit de bijlage bij de Amsterdamse brief.)

Terwijl in de laatste brief, die de Synode van 1943-'45 over de vrijmaking aan de kerken richtte, staat, dat deze beweging als „revolutionair” moet afgewezen worden, dat zij „in wezen scheurmaking” en „kerkontbindend werk” moet genoemd worden en de kerken opgeroepen worden de geschorste en afgezette ambtsdragers niet „te erkennen en wederom (te) ontvangen als wettige ambtsdragers in Gods Kerk”;

terwijl in 1944 nog de mindere vergaderingen de richtlijn van de Gen. Syn. ontvangen: te zorgen, dat zelfs geen „bezwaarde” afgevaardigd wordt naar meerdere vergaderingen;

terwijl in datzelfde jaar Ds D. van Dijk om zijn opvattingen weggezonden wordt van een Gen. Syn. —

zouden de ambtsdragers van de Gereformeerde Kerken dus nú wél mogen komen op een internationale „Synode” en daar waardig zijn Christus' kerk te helpen bouwen, gebeden uit te spreken, ja zelfs eventueel in een bidstond voor mogen gaan, kortom in vollen rechte erkend worden!

Achter deze uitnodiging moet wel zitten de zo fatale, door ons hartgrondig verworpen pluriformiteits-theorie van de gebonden Kerken, waardoor men vandaag zegent, die men gisteren nog vloekte, al is er intussen bij de „overtreders” van bekering geen sprake geweest. Uit die pluriformiteits-theorie moet ook wel geboren zijn de wens en bede van de uitnodigende kerkeraad aan ons adres: „De Heere bestrale Uw Kerk met het licht van Zijn genade, en Hij make

alle Kerken van Gereformeerde belijdenis getrouw om haar roeping in de wereld te volbrengen in gehoorzaamheid aan Zijn heilig Woord. Daartoe zullen wij allen ons hebben te stellen onder de tucht van Gods heilig Woord en in het zoeken van de gemeenschap door het geloof tegelijk belijden onze schuld aan de gedeeldheid onder hen, die eenzelfde geloof deelachtig zijn."

Hoe kan men toch wensen, dat een Kerk van revolutionairen, scheurmakers, aanhangers van valse leer enz. bestraald worde met het licht van Gods genade? Hoe kan men toch „gemeenschap door 't geloof" zoeken met in Christus' Naam getuchtigden, die in hun „zonden" volharden?

Onzerzijds kunnen wij alleen maar de wens uitspreken, dat de uitnodigende gebonden Kerken zelf zich stellen onder de tucht van Gods heilig Woord alléén en haar schuld belijden aan de gedeeldheid, die zij in 1943 e.v.j. hebben teweeggebracht door haar zondige besluiten.

2. Uw commissie is van overtuiging, dat de zgn. „Eerste Oec. Syn." van Grand-Rapids geen Synode is geweest en ook de komende samenkomst in Amsterdam geen Synode is.

Op die samenkomst in Grand-Rapids zelf is trouwens een minderheid geweest, die hetzelfde standpunt innam en dit in een minderheidsrapport heeft vastgelegd (Acta, art. 43). Zij wilde liever spreken van een convent van Kerken.

Een Synode kan slechts bijeenkomen doordat in kerkverband levende Kerken haar afgevaardigden daarheen zenden. Maar welk kerkverband hebben wij met de Kerken uit Amerika of Afrika, laat staan met de gebonden Kerken in Nederland?

In een „convent" van Kerken zou men wel elkander kunnen raadplegen over allerlei vraagstukken of moeilijkheden, maar bindende besluiten kunnen daar niet genomen worden.

Wás die eerste „Oec. Syn." opgezet geweest als een convent, dan had de uitnodigende Kerk van Noord-Amerika ook geen positie behoeven te kiezen in het gedurende de oorlogsjaren ontstane conflict en de daaruit gevolgde scheur in Nederland. Nu zij alleen de synodocratisch gebonden Kerken uitnodigde, sloot zij, zónder éerst de in geding geweest-zijnde zaken grondig onderzocht te hebben, juist de Gereformeerde gebleven Kerken van Nederland uit! En zij zal wel te meer zó gehandeld hebben, omdat zij een „Synode" bijeen wilde of moest roepen.

Nu men spreekt van een „Oec. Synode" zit men bovendien dadelijk met de kwestie van het al-of-niet gebonden-zijn aan genomen of te nemen besluiten. De bijlage bij de uitnodiging zegt dienaangaande: „De beslissingen van deze Synode kunnen niet in dezelfde zin bindend zijn als de uitspraken van de meerdere vergaderingen, zoals Classicale- en Synodevergaderingen, want die vergaderingen behoren tot eenzelfde kerkelijke gemeenschap en vormen één Kerkverband. Tot op zekere hoogte zijn echter de beslissingen van deze internationale of oecumenische Synode bindend, omdat in deze vergadering Kerken bijeenkomen om kerkelijke zaken in de kerkelijke weg te behandelen.

In hoeverre en in welke gevallen de beslissingen van deze Synode bindend zijn hangt natuurlijk af van de instructies, die aan de afgevaardigden door hun respectievelijke Kerken gegeven zijn."

Uw Commissie wijst erop, dat in de eerste hier geciteerde alinea geredeneerd wordt van uit het synodocratische standpunt, alsof alle besluiten van Classicale of Synodale vergaderingen zonder meer bindend zijn en niet nog eerst de plaatselijke Kerken het recht en de roeping tot ratificatie zouden hebben. Doorredenerend van uit dit synodocratische beginsel zou men het al spoedig kunnen beleven, dat ook alle besluiten van een zgn. „Oec. Syn." zonder meer voor bindend worden verklaard; dit wordt thans nog door een „tot op zekere hoogte" gelimiteerd. Maar deze „zekere hoogte" bestaat niet, omdat alle besluiten van meerdere vergaderingen door de plaatselijke Kerken moeten geratificeerd worden en dán eerst bindend zijn.

Hoe zal men verder willen handelen met zúlke Kerken, die beslissingen van een „Oec. Synode" niet voor vast en bondig houden? Wordt daarop „tucht" toegepast? Worden die buiten het „verband" geplaatst, zoals in Nederland met Bergschenhoek geschiedde?

Onze K.O. kent geen „Oec. Synodes" en Uw Commissie is met de Part. Syn. van Noord-Holland van oordeel, dat wij het kerkverband op deze wijze niet moeten uitbreiden.

Of het samenkomen in een „convent" met leden van buitenlandse Gereformeerde Kerken wenselijk zou zijn tot bespreking van gemeenschappelijke belangen enz. laat Uw Commissie geheel in het midden, daar dit thans niet aan de orde is.

Wel spreekt zij als haar overtuiging uit, dat ook de samenkomst, die in Aug. 1949 te Amsterdam staat gehouden te worden, nog niet méér kan zijn dan een „convent", aangezien aan de in 1946 niet in Grand-Rapids aanwezig geweest zijnde Kerken niet gevraagd is „kerkverband" met de andere Kerken te willen aangaan. Waar geen „kerkverband" is, kan ook geen Synode, die juist uit het kerkverband moet opkomen, bestaan.

3. De behandeling van „de kerkelijke moeilijkheden in Nederland" te Grand-Rapids toont, dat men daar in feite de synodocratisch gebonden Kerken in het gelijk heeft gesteld.

De gang van zaken is als volgt geweest:

Men heeft de door de synodocratisch gebonden kerken per instructie ter tafel gebrachte „kerkelijke moeilijkheden" in behandeling genomen, ondanks het feit, dat de Chr. Geref. Synode van Noord Amerika 1946 niet wenste, dat haar afgevaardigden naar de „Oec. Syn." meededen aan deze zaak, zoals uit een in de Acta (art. 99) opgenomen verklaring van Dr Herman Kuiper

blijkt. (Tussen haakjes: Wij weten niet of de Chr. Geref. Kerk naderhand toch besloten heeft de uitspraak van de „Oec. Synode” voor vast en bondig te houden.)

De zaak wordt als volgt in art. 12 der Acta omschreven:

„De Synode van Utrecht besloot in haar zitting van 14 Febr. 1946 haar afgevaardigden naar de Synode van de Chr. Geref. Kerk van Amerika, de Geref. Kerk van Zuid-Afrika en de Geref. Kerken van Nederland te instrueren advies te vragen over de Nederlandse kerkelijke moeilijkheden.

A. Er was een gravamen ingediend tegen de beslissing van de Syn. van 1905, sub 4o. De Synode heeft geoordeeld, dat de beslissingen in overeenstemming zijn met Schrift en belijdenis. Was dit recht?

B. Zelfs indien het niet recht mocht zijn, zou dit een scheuring in de Kerk rechtvaardigen?

C. Wat is onze waardering van de verklaring, die de Gereformeerde Kerken van Nederland formuleerden over het genadeverbond en de doop?”

Omdat deze moeilijkheden niet voldoende zijn toegelicht, „verzoekt de Synode de afgevaardigden uit Nederland de voorgestelde kwesties nader uiteen te zetten in volle Synode” (art. 24). Blijkens art. 26 licht Dr G. C. Berkouwer (terwijl Dr G. Ch. Aalders, 2e Voorz., presideert) de kwestie toe. Hij geeft „een overzicht van de belangrijkste gebeurtenissen in de Geref. Kerken gedurende de laatste tien jaren. De Gen. Syn. van 1936 had een Comm. benoemd om verschillende leergeschillen (twistzaken; controversie kwesties) te bestuderen. Tot voldoening van velen werden zekere conclusies bereikt in 1942 door een eenstemmige uitspraak. In datzelfde jaar echter werden gravamina tegen de conclusies van Utrecht 1905 ingediend bij de Synode. De Synode ondersteunde deze gravamina niet, maar verklaarde, dat de conclusies in overeenstemming waren met Schrift en belijdenis. Zij verklaarde ook, dat de conclusies als bindend beschouwd werden voor allen. Dit leidde tenslotte tot de afzetting van Prof. Dr. K. Schilder. De Synode kwam tot deze beslissende stap in 't belang van de goede orde in de Kerk van Jezus Christus. De Synode van Utrecht van 1946 gaf een nieuwe formulering van de conclusies van 1905. De Chr. Geref. Kerk in Noord-Amerika werd niet geraadpleegd, niet omdat de Synode de noodzaak van zulke raadpleging niet gevoelde, maar om de grote urgentie van de situatie.”

Volgens art. 39 besluit de „Synode” t.a.v. de formele aspecten van deze kwestie, „dat zij de autoriteit heeft deze zaak te behandelen omdat:

1. Synodes de leden-kerken van de Oec. Synode mogen bijstaan in haar moeilijkheden als haar verzocht wordt dat te doen; een beginsel, dat reeds belichaamd is in de beginselen, die de Geref. Kerken van Nederland en de Chr. Ref. Church neergelegd hebben in haar interkerkelijke correspondentie.

2. Geen herziening van concrete tuchtgevallen van ons wordt verlangd.

3. De Synode een vergadering moet zijn tot welke appels in leezaken kunnen worden gericht.”

Wat de „materiële aspecten der kwestie” betreft komt men tot de volgende uitspraken: In antwoord op de sub B geformuleerde vraag deelt de Synode de Gereformeerde Kerken van Nederland mee (art. 39) „dat naar haar oordeel ingeval iemand overtuigd is, dat een Synode een ongerechtvaardigde leeruitspraak doet, hij niet gerechtigd is een scheuring teweeg te brengen, tenzij hij alle mogelijkheden heeft uitgeput, die voorzien zijn door de K.O. om revisie te verkrijgen en de Kerk volhardt in het handhaven van haar standpunt tegenover zijn overtuiging aangaande de waarheid”.

Betreffende de sub A geformuleerde vraag komt men blijkens art. 62 tot dit besluit: „Aan de Syn. van de Geref. Kerken van Nederland te antwoorden, dat deze Oec. Syn. geen antwoord kan geven op de vraag daar de nodige tijd ontbreekt genoegzaam kennis te nemen van het gravamen, dat is ingediend bij de Synode van Nederland en van de rapporten, waartoe dit gravamen aanleiding heeft gegeven. Verder moet, naar het oordeel van de Syn., de Syn. zich beperken tot een formulering van haar opinie met betrekking tot de „Verklaringen van de Synode van 1946”, zonder in te gaan op de concrete moeilijkheden van de Geref. Kerken van Nederland, zodat de Utrechtse conclusies zoveel mogelijk op de achtergrond worden gelaten, in het bijzonder, daar deze zijn vervangen door de „Verklaringen van de Synode van 1946.”

Wat de vraag sub C aangaat, vermeldt art. 89, dat de betreffende Commissie rapporteert over de „Verklaring van 1946”:

„Deze Verklaring heeft 4 inleidende opmerkingen, die de historische situatie, die aanleiding gaf tot dit document, aangeven. Uw Commissie was van gevoelen, dat zij geen opdracht had zich bezig te houden met de historische inkleding, waarin deze Verklaring tot ons komt. Het tweede deel bestaat uit 6 paragrafen. Van deze 6 paragrafen bevat slechts de vierde het materiaal, waarover van ons een onderzoek werd gevorderd. Ons rapport kon elk van de vijf sub-paragrafen onder de hoofdparagraaf 4 afzonderlijk nemen. Dit zou overbodig werk zijn. Voldoende is te zeggen, dat Uw Commissie zeer diep is ingegaan op de details van deze paragraaf en, zich bewust van de betekenis van haar aanbeveling, geduldig is te werk gegaan. Verder heeft zij, na een onafhankelijke studie voor zichzelf, de Nederlandse delegatie geraadpleegd en de nodige inlichtingen verkregen.

Uw Commissie is eenstemmig van mening, dat de „Verklaring van 1946” in overeenstemming is met de Schrift en de Geloofsbelijdenissen. Wij bevelen de Synode aan het oordeel van de Comm. als haar eigen oordeel te aanvaarden.” En alzo wordt dan besloten.

Na dit overzicht van de gang van zaken in Grand-Rapids beperkt Uw Commissie zich tot de volgende opmerkingen:

a. Het punt „Kerkelijke moeilijkheden in Nederland” is per instructie door de Nederl. afgevaardigden op de agenda gebracht, zonder dat dus de Kerken uit Amerika of Afrika zich over de vraagpunten tevoren hadden kunnen beraden.

Hoewel de Chr. Geref. Synode niet wenste, dat haar afgevaardigden aan de behandeling van deze materie zouden meedoen, hebben 9 van de 10 zich daaraan blijkbaar niet gestoord (Dr Herman Kuiper alleen houdt zich aan z'n instructie). Men achtte het voorafgaande oordeel der Kerken dus niet nodig; enkele personen sneden in Grand-Rapids aan wat zij wilden, handelden en besloten buiten hun Kerken om en proclameerden daarna hun uitspraken als Synodale besluiten. Dit is geen behandeling van kerkzaken „op (Gereformeerd) kerkelijke wijze”. Dit is hiërarchie in optima forma!

b. De „Oec. Syn.” heeft zich zeer eenzijdig laten inlichten. Dr Berkouwer vestigt de indruk, alsof slechts gravamina tegen een ongewijzigd 1905 zijn ingediend. Hij brengt de afzetting van Prof. Schilder alleen in verband met de „leerkwestie-1905”, maar zegt tegelijk, dat dit was in 't belang van de „goede orde” in de Kerk van Jezus Christus. Dus was het geen tuchtgeval, geen „rechts-geding” voor het aangezicht en in de Naam des HEEREN, ondanks het feit, dat Dr Berkouwer dat wél pretendeerde in de door hem zelf op de Synode van 1944 ondertekende stukken.

c. Uit het op vraag B gegeven antwoord zullen de synodocraten wel lezen, dat wij ook door de „oec. Syn.” als „scheurmakers” en revolutionairen-zonder-geduld zijn gebrandmerkt.

Maar in fette zijn hiermee veroordeeld de beweringen en gedragingen van de Heren J. Ridderbos c.s. Immers, reeds in 1942 schreven Ds F. C. Meyster, Dr G. M. den Hartogh, Ds P. de Jong, Dr D. Nauta en Dr J. Ridderbos officieel namens de Synode aan de Kerk van Amersfoort: „Besluiten ener Generale Synode kunnen natuurlijk door een volgende gewijzigd worden, maar zolang dit niet geschied is, zijn ze bindend. Meent iemand om der consciëntie wil zich er niet aan te kunnen houden, dan mag hij zeker niet tegen zijn consciëntie handelen, maar moet hij dan ook tevens tot de conclusie komen, dat hij met het kerkverband moet breken. (Acta 1940-1943, bijlage CXII, blz. 274). Hier wordt dus het uitputten van alle mogelijkheden, die de K.O. biedt, (niet voor vast-en-bondig-houden, maar intussen U gereed maken naar de meerdere vergadering of de volgende Syn. te gaan) ronduit afgewezen. Het parool is: uitvoeren en anders maar het kerkverband verbreken; er valt niets „uit te putten”. Deze „Oec. Synode” zal zeker niet bedoeld hebben de heren Ridderbos c.s. te veroordelen, maar, verkerend onder de suggestie van de heren Aalders c.s., heeft zij zich wel, zonder ook de andere partij te horen, laten verleiden tot een lichtvaardige uitspraak.

d. De „Oec. Syn.” wil zich niet uitlaten over 1905 en de daartegen ingediende gravamina. Zij gaat ook niet in op de concrete moeilijkheden in Nederland. De „Commissie van onderzoek” heeft zich met de Verklaring-1946 alleen bezig-gehouden en zegt, dat slechts conclusie 4 daaruit voor haar het materiaal van onderzoek bevat. Wij krijgen dus de indruk, alsof 't om paragraaf 4 van de Verklaring 1946 gaat, terwijl deze zeker niet als samenvatting van de gehele Verklaring kan gelden. Echter: de slotzin van het rapport van de betreffende Comm. is toch: Uw Comm. is eenstemmig van mening, dat de (dus: de gehele) „Verklaring van 1946” in overeenstemming is met de Schrift en de belijdenissen. En de „Oec. Syn.” neemt dit als haar eigen oordeel over!

Wij constateren, dat een groepje van 12 (zegge twaalf) heren (aangenomen, dat de vier Nederl. heren in hun eigen zaak niet hebben meegestemd! en Dr Herman Kuiper uit Amerika heeft niet meegedaan) dit besluit neemt na voorlichting van een viertal Nederlanders, van wie zij wisten, dat zij zelf bij de te behandelen zaken ten nauwste waren betrokken; dit besluit nemen 12 mensen, (waarvan dan nog 9 hun boekje te buiten gaan, omdat zij zich niet aan hun instructie houden) die zich „Wereld-Synode” noemen voor heel de wereld van Gereform. belijders, terwijl geen enkele plaatselijke Kerk in Afrika of Amerika ooit die verklaring van 1946 met ernst had kunnen bestuderen, veelal zelfs van het bestaan niet wist! En wij concluderen: door dit besluit heeft deze „Wereld-Synode” voor Schriftuurlijk verklaard wat niet in overeenstemming is met de Heilige Schrift, de Ned. Geref. belijdenisschriften en de liturg. formulieren; door niet ook ons te horen over deze Verklaring heeft de „Oec. Syn.” van Grand-Rapids óns onverhoord veroordeeld, heeft zij zich accoord verklaard met 'n leeruitspraak, die aanleiding werd tot de tuchtprocedures over ons en tot onze uitwerping (immers „1946” is zakelijk gelijk aan 1942!) en heeft zij dus impliciet ook ons gesloten buiten de Gereform. Kerken (zie boven: „nimmer een rechtmatige plaats!”) en de tuchthandelingen goedgekeurd. Zolang dit oordeel gehandhaafd blijft (tenzij het door „Amerika” en „Afrika” niet geratificeerd is!) zullen wij geen contact kunnen hebben met de beide in Grand-Rapids aanwezig geweest zijnde buitenlandse Kerken.

4. De grondslag, die men zich voor een „Oec. Syn.” (gesteld, daar kon sprake van zijn) denkt, kan de onze niet zijn.

Vooraf merken wij op, dat het met die grondslag wat eigenaardig gesteld is.

Hoewel de „eerste Oec. Syn.“ de „Verklaring 1946“ geheel in overeenstemming heeft geoordeeld met Schrift en belijdenis wordt zij onder de belijdenschriften, die de grondslag van de „Oec. Synodes“ vormen, niet genoemd. Blijkbaar is die verklaring dus toch weer niet zo oecumenisch! Voorts worden ook de andere belijdenisschriften van de synodocratische kerken (restant 1905 en restant 1942) niet genoemd. De synodocr. Kerken vinden het blijkbaar best, dat in de „hogere“ regionen, voor haar „wereld-missie“, haar eigen belijdenis versmald of losgelaten wordt.

Wat verder de opgesomde belijdenisschriften betreft, die de grondslag zullen vormen: deze geven niet éénzelfde geluid. De Westminster Confessie spreekt anders over het verbond en de regering der Kerk, dan onze Nederl. belijdenisschriften. Ook die regering der Kerk is een deel van onze op Gods Woord gegronde belijdenis. Door deze afwijking van elkander in de belijdenisschriften is het hebben van een gemeenschappelijke grondslag al illusoir.

De bijlage bij de uitnodiging zegt: „Wegens de verscheidenheid in de vormen van regering der Gereformeerde Kerken, kan op de eenheid van kerkelijk handelen niet, als een fundamentele eis, de nadruk worden gelegd.“ Dit verschil van kerkelijk handelen vindt zijn oorzaak in het verschil van belijden in de verschillende confessies, die daarom onmogelijk om haar tegenstrijdigheid voor alle deelnemers bindend kunnen worden verklaard.

5. „Het doel, waarvoor deze „Oec. Syn.“ bijeen komt is in hoofdzaak om te zoeken wat het meest dienstbaar is voor de algemene opbouw van de deelnemende Kerken en een gezamenlijk getuigenis te geven van het geloof, eenmaal aan de heiligen overgeleverd.

Dit doel trachten de deelnemende Kerken te bereiken door haar eenheid in Christus tot uitdrukking te brengen, door elkander in het geloof te versterken, en elkaar in de handhaving der zuiverheid van leer en leven bij te staan.“ (Bijlage bij de uitnodiging).

Uw Commissie is van oordeel, dat de synodocratische Kerken onmogelijk kunnen zoeken naar hetgeen het meest dienstbaar is voor de algemene opbouw van onze Kerken; zij hebben juist gezocht naar hetgeen de Gereformeerde Kerken kon afbreken! Hoe zullen zij ook gezamenlijk met onze Kerken getuigenis kunnen geven van het geloof, dat eenmaal aan de heiligen is overgeleverd, daar toch hun geloof een andere inhoud heeft?

Hoe zullen verder die Kerken dit doel t.a.v. onze Kerken kunnen trachten te bereiken door ons „in de handhaving der zuiverheid van leer en leven bij te staan“? Zij kunnen op haar standpunt onze onzuiverheid alleen maar vervloeken!

En wij, wij mogen niets anders doen, dan hen voortdurend blijven roepen tot bekering!

Overigens blijkt uit het boven gegeven overzicht van de behandeling van de „Kerkelijke moeilijkheden in Nederland“ duidelijk genoeg hoe de afgevaardigden uit Amerika en Afrika de synodocratische Kerken van Nederland hebben bijgestaan „in de handhaving der zuiverheid van leer en leven“ door de onschriftuurlijke Verklaring-1946 in overeenstemming te verklaren met Schrift en belijdenis.

In de bijlage wordt ook nog gezegd, dat de komende „Oec. Syn.“ als voornaamste doel heeft reformatie in leer en leven.

Uw Commissie is van oordeel, dat reformatie niet tot stand komt door internationale contacten, uitspraken van wereldraden of oec. synodes, studie-resultaten van geleerde heren enz., maar dat Christus daartoe gebruik maakt van de gehoorzame en getrouwe Woordbediening in de plaatselijke Kerken, waar ook ter wereld. Er heeft almeer een verschuiving plaats van de verantwoordelijkheid der kerkleden: een lichtend licht te zijn, naar allerlei colleges en organisaties, waardoor juist de deformatie intreedt: vele kerkleden, ook ambtsdragers, zien eigen roeping niet meer, omdat de Synodes enz. de zaken wel opknappen.

Daar mogen wij niet aan mee doen.

Reeds spraken de afgevaardigden van Zuid-Afrika in hun rapport, dat zij uitbrachten aan hun Synode, uit: „Met reg kan ons nou verwag, dat belangrike sake in die toekoms na ekumeniese sinodes verwijis sal word, voordat die nasionale sinodes beslis.“

Als dit gebeurt, dan is eerst recht het hek van de dam en wordt het kerkelijke leven almeer met lamheid geslagen!

6. Tenslotte zou Uw Commissie als bezwaar willen aanvoeren dat het getal en de invloed van de Prae-adviseurs op deze zgn. „Oec. Syn.“ veel te groot is. Van de event. deelnemende Kerken worden slechts drie afgevaardigden, maar al haar prae-adviseurs uitgenodigd. Welk een verhoudingen vooral bij de deputatie van de synodocratische kerken: 4 afgevaardigden en 13 prae-adviseurs! Het zal, meer nog dan op de Gen. Synodes, die wij in de jaren tot 1944 gekend hebben, naar te vrezen valt, een samenkomst worden, waarop de Hoogleraren ten volle de toon aangeven. Een soort Conferentie van Professoren met een aantal „toehoorders“. Die overheersende positie der Hoogleraren is op de „Eerste Oec. Syn.“ ook al volop tot uitdrukking gekomen: Nederland zendt 4 afgevaardigden, waarvan 2 Hoogleraren, die geen van beide in enig kerkelijk ambt actief dienende zijn. Zijn deze daarheen gegaan als prae-adviseurs óf als afgevaardigden? Zij worden „afgevaardigden“ genoemd! En beslissen mee!

In het Moderamen der „Synode“ worden drie Hoogleraren gekozen, de vierde is een predikant. Hier worden de grenzen toch wel geheel uit het oog verloren; dit is niet meer: kerkelijke

zaken op kerkelijke wijze behandelen", maar de Professoren de zaken laten opknappen!

Dit laatste blijkt overduidelijk uit de door de „eerste Oec. Syn.“ benoemde „studie“-commissie voor bepaalde onderwerpen, o.a.: voor de Eschatologie: Dr G. C. Berkouwer, Dr F. W. Grosheide, Dr J. Ridderbos; voor de kerk: Dr V. Hepp, Dr K. Dijk, Dr D. Nauta. Alleen Hoogleraren!

Te vrezen valt, dat door al deze geleerdheid de plaatselijke kerken haar eenvoudige roeping straks in het geheel niet meer zien.

Voorts merkt Uw commissie hierbij nog op, dat, gesteld dat onze Kerken eens zouden willen deelnemen aan deze „Oec. Syn.“, de wonderlijke figuur zou ontstaan, dat de „afgezette“ Hoogleraar, Dr K. Schilder, weer in volle rechte als prae-adviseur ter „Oec. Syn.“ zou mogen verschijnen en weer „hartelijk“ zou mogen samenwerken met degenen, die hem uitwierpen, welke uitwerping gepaard ging met een beroep op de Kerken om gebeden op te zenden tot Gods troon „dat Hij de tuchttoefening over Prof. Schilder moge bekronen met Zijn goddelijke zegen“; welke gebeden ook vandaag nog liggen voor die troon.

Concluderend stelt Uw Commissie U voor uit te spreken:

De Generale Synode van De Gereformeerde Kerken in Nederland, gehouden te Amersfoort op 19 October 1948 e.v.d.,

overwegende:

1. dat de uitnodiging tot deelneming aan een „Oecumenische Synode van Kerken van Gereformeerde belijdenis“, te houden te Amsterdam op 7 Aug. 1949, is gedaan in opdracht van een Synode van zich noemende „Gereformeerde Kerken“, die met de Gereformeerde Kerken niet op de eeuwenoude grondslag van Schrift en drie Formulieren van Enigheid en naar de beginselen van de K.O. in kerkverband leven;
2. dat de in Amsterdam te houden samenkomst niet het karakter kan dragen van een Synode, omdat de Geref. Kerkenordering geen „Oecumenische Synodes“ kent en omdat er geen „Oecumenisch kerkverband“ mogelijk is tussen „Kerken“, die in hun eigen land niet in één verband leven;
3. dat bovendien vanwege haar karakter een vergadering, waarin de prae-adviseurs vanwege hun aantal en plaats een zodanige overheersende positie innemen als uit de Acta van de zgn. „Eerste Oecum. Synode“ blijkt en, gezien de uitnodiging, ook op de zgn. „Oecum. Synode“ te Amsterdam het geval zal zijn, niet meer een vergadering van afgevaardigden van kerken kan worden genoemd;
4. dat het onmogelijk moet genoemd worden, dat in-Nederland-in-Christus'-Naam-afgezette ambtsdragers als leden en prae-adviseurs aan één tafel plaats nemen met degenen, die hen hebben gevonnist, ter behartiging van de belangen van Christus' kerk in heel de wereld;
5. dat de in Grand-Rapids op de zgn. „Eerste Oec. Synode“ bijeen-geweest-zijnde afgevaardigden uit Amerika en Afrika door hun beslissingen t.a.v. „de kerkelijke moeilijkheden in Nederland“ de aan Schrift en belijdenis en K.O. getrouw gebleven Gereformeerde Kerken in Nederland lichtelijk en onverhoord veroordeeld hebben;
6. dat de grondslag, die voor de „Oec. Synodes“ gesteld is door de zgn. „Eerste Oec. Synode“ wegens de tegenstrijdigheden in de opgesomde belijdenisschriften de onze niet kan zijn;
7. dat het doel der zgn. „Oec. Synodes“ niet kan bereikt worden zolang de synodocratische Kerken in Nederland de „handhaving van zuiverheid van-“ en de „reformatie in leer en leven“ tegenstaan;

besluit:

1. de door de synodocratisch gebonden „Gereformeerde Kerk“ van Amsterdam in opdracht van de Synode te Zwolle 1946 toegezonden uitnodiging voor een „Oecum. Synode van kerken van Geref. belijdenis“, te houden te Amsterdam 7 Aug. 1949, af te wijzen;
2. van deze afwijzing mededeling te doen, onder toezending van dit rapport, aan de uitnodigende „Kerk“, aan de Chr. Ref. Church of America en aan Die Gereformeerde Kerk in Suid-Afrika.

Namens Commissie I:

H. VELTMAN, Rapporteur.

BIJLAGE 19 A.

(Acta artt. 54 en 75.)

Brief van de GEREFORMEERDE KERK (Syn.) te Amsterdam over een „Oec. Synode van Kerken van Gereformeerde belijdenis”. (punt 19)

AMSTERDAM, 28 Mei 1948.

*Aan de e.v. Generale Synode van de Gereformeerde Kerken (onderh. Art. 31 K.O.) in Nederland.**Hooggeachte Heren en Broeders,*

De Kerkeraad van de Gereformeerde Kerk van Amsterdam (Keizersgracht 566) hiertoe gemachtigd door de Generale Synode van de Gereformeerde Kerken in Nederland gehouden te Zwolle (1946), deelt U mede, dat het voornemen bestaat op 7 Augustus 1949 te Amsterdam een Oecumenische Synode van Kerken van Gereformeerde belijdenis te beleggen.

Het besluit daartoe is uitgegaan van de Christian Reformed Church of America, de Gereformeerde Kerk in Zuid-Afrika en de Gereformeerde Kerken in Nederland, nadat afgevaardigden van deze kerken in Augustus 1946 te Grand-Rapids, Michigan, U.S.A. samengekomen waren in een vergadering onder de naam van First Reformed Ecumenical Synod., welke vergadering bedoelde de nodige voorbereidende maatregelen voor het samenkomen van een brede oecumenische Gereformeerde Synode te treffen.

De Kerkeraad van de Gereformeerde Kerk te Amsterdam heeft thans het voorrecht de Gereformeerde Kerken (onderh. Art 31 K.O.) in Nederland uit te nodigen aan de Oecumenische Synode te Amsterdam in Augustus 1949 deel te nemen door het zenden van drie afgevaardigden met last en volmacht om uit haar naam te handelen.

Om U tot het nemen van een verantwoorde beslissing in staat te stellen, doet de Kerkeraad U bij deze toekomen een nadere uiteenzetting, gelijk die door de genoemde vergadering te Grand-Rapids werd opgesteld, alsmede een exemplaar van de Acta dier vergadering.

De Kerkeraad doet U hierbij nog opmerken, dat de Synode van Zwolle van de Gereformeerde Kerken in Nederland (1946) besloten heeft in de opsomming van de Gereformeerde belijdenisgeschriften de eerste Helvetische Confessie te vervangen door de tweede Helvetische Confessie en voorts de vermelding van de Schotse Confessie weg te laten.

De Kerkeraad vestigt er Uw aandacht op, dat de Synode van Zwolle besloten heeft deze wijzigingen ter nadere bevestiging voor te leggen aan de samen te komen Oecumenische Synode.

De Kerkeraad spreekt de verwachting uit, dat Uw Kerk na kennisneming van de stukken bereid zal zijn deze uitnodiging aan te nemen en mede te werken aan het welslagen van de te houden Oecumenische Synode. In dat geval zal hij het op prijs stellen van U te vernemen:

- 1e. de namen en adressen van de door U aan te wijzen afgevaardigden;
- 2e. of, en zo ja, welke punten U zoudt willen geplaatst hebben op het agendum der Synode, en wel zo mogelijk vóór 1 Januari 1949, of indien dit op onoverkomenlijke bezwaren mocht stuiten, zo spoedig mogelijk na die datum.

Voorts zou de Kerkeraad van U gaarne ontvangen opgave van de namen en adressen der personen, die gewoonlijk als prae-adviserende leden zitting hebben in Uw Synoden, en wel opdat te zijner tijd uitnodigingen verzonden kunnen worden om als prae-adviseur zitting te nemen in deze Oecumenische Synode.

Het spreekt vanzelf, dat de Kerkeraad bereid is alle nadere inlichtingen te verstrekken, die U mocht oordelen nodig te hebben tot het nemen van een definitieve beslissing in deze.

De Kerkeraad deelt U nog mede, dat deze uitnodiging behalve aan Uw Kerk eveneens wat Nederland betreft gericht wordt aan de volgende Kerken:

De Christelijke Gereformeerde Kerken in Nederland.
De Gereformeerde Gemeenten in Nederland.

De Heere bestrale Uw Kerk met het licht van Zijn genade, en Hij make alle Kerken van Gereformeerde belijdenis getrouw om haar roeping in de wereld te volbrengen in gehoorzaamheid aan Zijn heilig Woord.

Daartoe zullen wij allen ons hebben te stellen onder de tucht van Gods heilig Woord en in het zoeken van de gemeenschap door het geloof tegelijk belijden onze schuld aan de gedeeldheid onder hen, die eenzelfde geloof deelachtig zijn.

Het behage de Heere, de te houden Oecumenische Synode van Amsterdam dienstbaar te stellen aan de komst van Zijn koninkrijk en de vergadering van alle christ-gelovigen (Ef. 3 : 20, 21; 4 : 13, 15; 1 Kor. 12 : 12 vv; Joh. 17 : 11).

De Kerkeraad van de Gereformeerde Kerk van Amsterdam:

(w.g.) P. G. KUNST h.t. Praeses.

„ B. A. KNOPPERS h.t. Scriba.

BIJLAGE 19 B.

(Acta artt. 54 en 75.)

Bijlage bij schrijven „Gereformeerde Kerk van Amsterdam” inzake „Oecumenische Synode van Kerken van Gereformeerde belijdenis”. Punt 19.

Sinds de dagen van de grote Hervorming in de zestiende eeuw hebben de Gereformeerde Kerken van haar eenheid willen getuigen en op geestelijk gebied elkaar van dienst willen zijn. In het bijzonder door de grote hervormer Johannes Calvijn onderhielden de Gereformeerde Kerken van verscheidene landen een nauw, levendig contact. Op de Nationale Synode van Dordrecht, 1618-1619, zonden verschillende Kerken afgevaardigden om de Synode in haar geschil met de Arminianen en de Remonstranten bij te staan. Wat dit punt betrof, namen de afgevaardigden actief deel aan de beraadslagingen en beslissingen. Hierdoor droeg de Synode enigszins een oecumenisch karakter, hoewel het een nationale en geen oecumenische Synode was. In 1924, op de Synode van Rustenburg in Transvaal, begon de Gereformeerde Kerk van Zuid-Afrika een actie, die naar een bijeenroeping van een oecumenische Synode streefde.

Een van degenen, die in die tijd invloed op de Synode uitoefende, was Dr H. H. Kuyper, toen een bezoeker van dat land. In 1927 vaardigde deze Zuid-Afrikaanse Kerk Rev. D. Postma af naar de Gereformeerde Kerken in Nederland, om deze Kerken van de noodzakelijkheid, om een oecumenische Synode bijeen te roepen, te overtuigen. De Synode in Nederland kwam niet tot een beslissing, er waren veel bezwaren, en er waren personen, die het beter oordeelden een Calvinistisch congres samen te roepen dan een oecumenische Synode van de Gereformeerde Kerken.

De Synode van Burgersdorp van de Gereformeerde Kerk in Zuid-Afrika handhaafde echter de mening, dat het noodzakelijk was, een Synode bijeen te roepen, omdat een congres niet in staat zou zijn besluiten in kerkelijke aangelegenheden te nemen. Op die Synode werd een Commissie aangewezen om de mogelijkheid, het karakter en de organisatie van een oecumenische Synode in studie te nemen. De Gereformeerde Kerk van Zuid-Afrika zocht ook contact met de Christian Reformed Church van Amerika, die gunstig reageerde op de suggesties en voorstellen van de Zuid-Afrikaanse Kerk. Sinds die tijd gingen de drie Kerken in Zuid-Afrika, Amerika en Nederland hoe langer hoe meer samenwerken. Het begon er naar uit te zien, alsof in de nabije toekomst een Synode samen zou komen. De economische crisis, maakte het echter erg moeilijk om de onkosten van een vergadering, bestaande uit de afgevaardigden van verschillende landen te dragen. Gedurende de crisis werd weinig voortgang gemaakt. Het was pas in 1939 dat afgevaardigden van de Gereformeerde Kerk in Zuid-Afrika en van de Christian Reformed Church in Amerika samenkwamen met de Synode van de Gereformeerde Kerken van Nederland in Sneek, om plannen voor een oecumenische Synode te beramen. Weer scheen er iets tussen beide te komen. Toen de oorlog uitbrak moesten de buitenlandse afgevaardigden de vergadering plotseling verlaten, het aan de Synode van de Gereformeerde Kerken overlatend, uit te werken wat in principe was besloten gedurende de aanwezigheid van de buitenlandse afgevaardigden. Maar ook deze plannen werden verijdeld. De tweede wereld-oorlog maakte correspondentie tussen Nederland, Zuid-Afrika en Amerika onmogelijk. Intussen slaagde de Christian Reformed Church van Amerika, in samenwerking met „De Gereformeerde Kerk in Zuid-Afrika” er in, voorbereidingen te treffen voor een oecumenische Synode in de Vereenigde Staten.

Toen met Nederland weer contact kon worden verkregen, werden de voorlopige plannen voorgelegd aan de Kerken in Nederland, die er haar goedkeuring aan hechtten. In Augustus 1946 kwam de Eerste Gereformeerde Oecumenische Synode samen in Grand-Rapids, Michigan. De Gereformeerde Kerken in Nederland zonden vier afgevaardigden, De Gereformeerde Kerk in Zuid-Afrika drie en de Christian Reformed Church tien.

De Orthodox Presbyterian Church van Amerika verzocht de Synode, of een lid van haar Kerk als toehoorder aanwezig mocht zijn. De Synode verleende hem het voorrecht het woord te mogen voeren.

De professoren van het Calvin Seminary werden uitgenodigd de Synode bij te wonen en haar als adviserende leden te dienen.

De grondslag voor deze Synode is de Heilige Schrift, zoals die vertolkt is in de Formulieren van Eenigheid van de respectievelijke Kerken, die deel nemen aan deze vergadering, deze Formulieren zijn de Nederlandse Geloofsbelijdenis, de Heidelbergse Catechismus en de Dordtse Leerregels.

Het doel, waarvoor deze Synode bijeen komt is in hoofdzaak, om te zoeken wat het meest dienstbaar is voor de algemene opbouw van de deelnemende Kerken en een gezamenlijk getuigenis te geven van het geloof, eenmaal aan de heiligen overgeleverd.

Dit doel trachten de deelnemende Kerken te bereiken door haar eenheid in Christus tot uitdrukking te brengen, door elkaar in het geloof te versterken, en elkaar in de handhaving der zuiverheid van leer en leven bij te staan.

De vergadering, op deze grondslag en voor dit doel bijeen komend, draagt het karakter van een Synode, omdat het een bijeenkomst van Kerken is, die door wettig aangewezen afgevaardigden samenkomen om kerkelijke zaken in de kerkelijke weg te behandelen.

De beslissingen van deze Synode kunnen niet in dezelfde zin bindend zijn als de uitspraken van de meerdere vergaderingen, zoals Classicale- en Synodevergaderingen, want die vergaderingen behoren tot eenzelfde kerkelijke gemeenschap en vormen één kerkverband.

Tot op zekere hoogte zijn echter de beslissingen van deze internationale of oecumenische synode bindend, omdat in deze vergadering Kerken bijeen komen om kerkelijke zaken in de kerkelijke weg te behandelen.

In hoeverre en in welke gevallen de beslissingen van deze Synode bindend zijn, hangt natuurlijk af van de instructies, die aan de afgevaardigden door hun respectievelijke Kerken gegeven zijn. In dit overzicht en in de handelingen van de Synode, die onze uitnodiging aan U vergezellen, zult U de nodige inlichtingen vinden over de vergadering van de Eerste Gereformeerde Oecumenische Synode.

Deze eerste Synode streeft er naar grondslagen te leggen en voorbereidingen te treffen, ten einde de weg te banen voor een grotere meer oecumenische vergadering van Kerken. Deze grotere oecumenische Synode zal hetzelfde algemene karakter en doel hebben als de voorbereidende Synode, maar, zoals uitdrukkelijk dient te worden geconstateerd, van een buitengewoon karakter, tot reformatie in leer en leven als een van haar voornaamste doeleinden.

Voor deze toekomstige Synode heeft de eerste vergadering de grondslag gelegd. Deze grondslag is in beginsel dezelfde als die van de Eerste Gereformeerde Oecumenische Synode. Om misverstand te vermijden, herhalen we hetgeen de Synode vastgesteld heeft t.o.v. de grondslag:

„De grondslag voor de Oecumenische Synode van de Gereformeerde Kerken zal zijn de Heilige Schrift van het Oude en Nieuwe Testament, zoals die vertolkt is in de Belijdenisgeschriften van de Gereformeerde' waarheid, namelijk, de tweede Zwitserse Confessie, de Heidelbergse Catechismus, de Franse Geloofsbelijdenis, de Nederlandse Geloofsbelijdenis, de Westminsterse Confessie, de Dordtse Leerregels, de Negenendertig Artikelen". Dit moet zo worden verstaan, dat deze Schrift in haar geheel, zowel als in ieder deel daarvan, het onfeilbare en altijd blijvende Woord van de levende Drieënige God zijn, volkomen gezaghebbend in alle zaken van geloof en leven en dat de Confessies van de Gereformeerde waarheid aanvaard worden, omdat zij de Goddelijke geopenbaarde waarheid inhouden, waarvan de verzaking het betreurenswaardig verval van het moderne leven heeft veroorzaakt.

Er moet de nadruk op gelegd worden, dat alleen een van ganser harte en duurzaam terugkeren tot deze Schriftuurlijke waarheid, waarvan het Evangelie van Jezus Christus de kern en het hoogtepunt is, het menselijk geslacht heil kan brengen en de zo zeer noodzakelijke hernieuwing van de wereld kan bewerkstelligen.

Wegens de verscheidenheid in de vormen van regering der Gereformeerde Kerken, kan op de eenheid van kerkelijk handelen niet, als 'n fundamentele eis, de nadruk worden gelegd, behalve in zoverre de beginselen van deze kerkregering in de Gereformeerde Belijdenisgeschriften vervat zijn, zoals b.v. het Koningschap van Christus en de kenmerken van de ware Kerk: de zuivere prediking van het Evangelie, de Schriftuurlijke bediening van de Sacramenten, en getrouwe uitoefening van de tucht.

Alle Kerken, die naar het oordeel van de Synode de Gereformeerde waarheid belijden en handhaven, zullen uitgenodigd worden, deel te nemen aan de Oecumenische Synode, op bovenvermelde grondslag. Bovendien zullen ze vriendelijk verzocht worden, haar uitdrukkelijke instemming daarmee te betuigen en alle afgevaardigden naar de Synode zullen getuigenis hebben te geven van hun binding zowel aan de Gereformeerde Belijdenisschriften als aan deze verklaring.

BIJLAGE 20.

(Acta artt. 61 en 65.)

RAPPORT van Commissie II inzake „HERZIENING ZENDINGSORDE" Voorlopig Agendum 6 B I t.e.m. III en een aantal hierop betrekking hebbende ingekomen stukken. Agendum 7 de nrs. 2, 7, 13, 16, 17, 19, 21, 24, 25 en 26.

Weleerwaarde en Eerwaarde Broeders,

Naar het oordeel Uwer Commissie roepen bij dit punt van het Agendum twee vragen om antwoord:

- I. IS HERZIENING VAN DE BESTAANDE ZENDINGSORDE NODIG c.q. GEWENST?
- II. HOE MOET DEZE HERZIENING EVENTUEEL TOT STAND WORDEN GEBRACHT?

I, A. De vraag, of herziening der bestaande Z.O. gewenst is, wordt door alle ingekomen stukken, die zich hierover uitspreken, bevestigend beantwoord. 't Uitvoerigst geschiedt dit door Br J. van Dijk (Ag. 7/7). Deze geeft in zijn brief door voorbeelden uit de Z.O. een brede argumentatie van zijn gevoelen, dat de bestaande Z.O. 1, aan de kerken geen voldoende gelegenheid geeft om te leven naar het Schriftuurlijk beginsel, uitgesproken in art. 13 Z.O. „De zending geschiedt door de plaatselijke kerken al of niet in samenwerking met andere kerken”; 2. de missionaire Dienaren ten onrechte als Dienaren des Woords beschouwt; en 3. de z.g.n. School- en Medischedienst niet op de juiste wijze regelt. De Kerk van Vianen (7/25) betuigt adhaesie aan het verzoek van Br J. van Dijk (Voorl. Ag. 6B III).

Evenzo de Cl. 's-Gravenhage (7/26). De P.S. van Friesland dringt aan op herziening (7/13) o.m. wijl art. 1 Z.O. moeite geeft, indien enige kerk (kerken) in de tijd, die er tussen twee Gen. Synodes ligt een nieuw zendingsterrein wil(len) aanvaarden. De kerk van Sneek (voorl. Ag. 6B II en Ag. 7/17) spreekt van de noodzaak de Z.O. „van centraliserende en hiërarchische bepalingen te reinigen. Zij oordeelt, dat de Z.O. de plaatselijke kerken te veel aan banden legt en voorziet, dat er 'n chaos zal ontstaan, indien enerzijds de huidige Z.O. gehandhaafd wordt en anderzijds een aanvang wordt gemaakt met de z.g.n. hulpdiensten door verenigingen te laten verzorgen. En al spreekt de P.S. van Drente (Ag. 7/2) niet uitdrukkelijk van de noodzaak van herziening, haar verzoek „De Gen. Syn. drage aan door haar te benoemen deputaten voor de zending op, dat zij de bestaande Z.O. toetsen aan Schrift en Belijdenis”, onderstelt althans de wenselijkheid van herziening. Alleen de Cl. Schiedam meldt met zoveel woorden: „De wenselijkheid van een herziening der Zendingssorde wordt niet uitgesproken.” (Ag. 7/24)

Uw Commissie is van oordeel, dat het in bovengenoemde brieven aangevoerde wel aanwijst, dat er tegen de bestaande Z.O. ernstige bedenkingen zijn.

B. Nu komt de vraag naar herziening der Z.O. in Uw vergadering niet voor het eerst ter tafel van een Gen. Syn. van de Gereformeerde Kerken in Nederland. De Gen. Synode van Sneek besloot niet alleen in de Z.O. een aantal wijzigingen aan te brengen (acta art. 162), maar besloot ook (Acta art. 160): „vijf deputaten te benoemen met de opdracht om de eerst volgende Gen. Syn. te dienen van rapport en advies inzake de wenselijkheid, de afzonderlijke zendingssorde te doen vervallen en de algemene bepalingen betreffende de zending in de K.O. op te nemen; en indien zij in den laatsten zin mochten adviseren met aanwijzing welke bepalingen in de K.O. een plaats zouden moeten vinden en onder overlegging van het ontwerp ener regeling, waarin de nodige bijzondere bepalingen voor den arbeid der zending zijn opgenomen”.

De Gen. Syn. te Utrecht besloot 25 Juni 1943 (Acta art. 64):

- a. deputaten dank te zeggen voor hun arbeid in dezen.
- b. instemming te betuigen met de mening der deputaten, dat het voorbarig zou zijn thans, nu alle communicatie met Indië verbroken is, aan de hun gegeven opdracht uitvoering te geven.
- c. opnieuw 5 deputaten te benoemen met dezelfde opdracht als in art. 160, Acta Gen. Syn. 1939 is aangegeven.

Deze deputaten hebben verzuimd hun rapport op de Gen. Synode van Enschede 1945 of Groningen 1946 in te dienen.

Uw Commissie is niet van oordeel, dat Uw vergadering de toen geformuleerde opdracht aan anderen moet geven. Zij meent dat de vraag of het „wenselijk is de afzonderlijke Z.O. te doen vervallen en de algemene bepalingen betreffende de zending in de K.O. op te nemen” bevestigend moet worden beantwoord.

1. Wjl dan beter uitkomt, dat de zending niet staat naast het kerkelijk leven, waarvoor de algemene regelen in de K.O. zijn vastgelegd, maar daarvan een deel vormt, en de zendingssorde geenszins gecoördineerd is aan de K.O., maar bij al haar bepalingen daaraan gesubordineerd blijft. (Rapp. i.c. aan de Gen. Syn. te Sneek van de Zendingssorde-deputaten der Gen. Syn. A'dam, 1936)
2. Wjl een Z.O., die het ganse zendingswerk voor alle kerken wil regelen bezwaarlijk „centraliserende en hiërarchische bepalingen” kan vermijden.

Om deze zelfde redenen meent Uw Commissie, dat aan het uit de kerken gekomen verzoek, haar in de uitvoering van haar zendingstaak „van centraliserende en hiërarchische bepalingen” te bevrijden niet zal kunnen worden voldaan door herziening der Z.O., maar alleen door deze te doen vervallen en de algemene bepalingen betreffende de zending in de K.O. op te nemen. de nadere regeling van het zendingswerk overlatend aan die kerken, die zich Classicaal of in breder verband tot de uitvoering van haar zendingssroeping verbinden.

Welke bepalingen dan in de K.O. het huidige artikel 52 zullen moeten vervangen staat niet bij Uw Commissie te adviseren. Maar zij wil hier wel als haar oordeel uitspreken, dat onder deze zeker ook moet zijn de bepaling van den weg, waarin een plaatselijke kerk zich voor de uitvoering van het zendingswerk met een of meer andere kerken heeft te verbinden en zij meent, dat deze samenwerking te zoeken zij in de weg van Classis en Part. Synode.

II A Inzake de vraag HOE EEN WIJZIGING DER Z.O. TOT STAND DIENT TE KOMEN, zeggen alle ingekomen stukken, die zich hierover uitspreken, dat Uw Synode die niet tot stand kan brengen. Letterlijk schrijft de Cl. Schiedam (Ag. 7/24) „De Cl. is van mening, dat deze Gen. Syn. geen besluit over eventuele wijziging van de Z.O. kan nemen.” Ook Br J. van Dijk is deze mening blijkbaar toegedaan, zie Voorl. Ag. 6B III. En de Cl. 's-Gravenhage (7/26) betuigt hiermee instemming, er bij schrijvende, dat eventuele voorstellen tot wijziging één jaar voor de Syn. bij de kerken moeten zijn. De P.S. van Overijssel—Gelderland oordeelt in gelijken zin, zie Voorl. Ag. 6B I. De P.S. van Drente (Ag. 7/2) betuigt hieraan adhaesie. Ook de kerk van Sneek wil de zaak niet door deze Synode beslist zien, maar vraagt Uw vergadering „die besluiten te nemen, dat de Zendingsorde op korte termijn herzien wordt.” (Voorl. Ag. 6B II en Ag. 7/17). De kerk van Rotterdam—Delfshaven (Ag. 7/12) geeft daarbij aa Uw vergadering in overweging „alvorens een besluit te nemen inzake al of niet aanvaarding van een nieuw zendingsterrein, maatregelen te nemen tot herziening van de zendingsorde, gelijk met name de Kerk van Sneek aan Uw vergadering voorstelt.”

De Particuliere Synode van Noord-Holland (Ag. 7/16) „is van oordeel dat de punten 6B II en 6B III van het agendum behoren te worden afgevoerd, omdat voorstellen van de kerken behoren uit te gaan”.

Uw Commissie is van oordeel, dat Uw vergadering inderdaad de bestaande Z.O. niet kan wijzigen. Zij stemt de P.S. van N.-Holland toe dat voorstellen daartoe van de kerken moeten uitgaan. Maar dat betekent voor haar besef niet, dat Uw vergadering zou moeten volstaan met deze zaak eenvoudig van het agendum af te voeren. Uw vergadering kan de kerken een beteren dienst bewijzen en behoort dit dan ook te doen. Zij benoeme enige deputaten en drage dezen op de kerken te dienen van advies over de vraag welke bepalingen bij ter zijde stelling der vigerende Z.O. in de plaats van art. 52 in de K.O. behoren te komen, opdat de kerken daarna voorstellen doen bij de meerdere vergaderingen en deze zaak wèl voorbereid op de volgende Gen. Synode beslist worde. Of deze volgende Gen. Syn. gezien de urgentie dezer zaak, binnen den gewonen tijd van drie jaren dient samen te komen, daarover zullen de kerken zelf wel oordelen.

B. Indien Uw vergadering besluit enige deputaten te benoemen en deze op te dragen wat in het vorige werd bepleit, worde niet vergeten, dat de Gen. Syn. Groningen 1946 besloot (Acta art. 246 sub 4): „te adviseren, dat alle kerken voorlopig met de kerk van Zwolle als zending kerk zullen samenwerken”. Dit maakt nodig, dat er bij terzijdestelling der huidige Z.O. en opname van enige bepalingen aangaande de zending in de K.O., overgangsbepalingen worden gemaakt, opdat de overgang van de huidige naar de komende toestand op goede wijze en zonder krenking van gegeven rechten voltrokken worde.

Concluderende stelt Uw Commissie Uw vergadering voor uit te spreken en te besluiten als volgt:

De Generale Synode van de Gereformeerde Kerken in Nederland Ao Di. 1948 te Amersfoort vergaderd,

I KENNIS GENOMEN HEBBENDE

van vele bij haar ingekomen verzoeken van kerkelijke vergaderingen en van een lid der Kerk te Huizum zodanige besluiten te nemen, dat de bestaande Zendingsorde herzien worde:

II VAN OORDEEL

1. dat er tegen de bestaande Zendingsorde ernstige bezwaren kunnen worden ingebracht.
2. dat geen herziening der huidige Zendingsorde deze bezwaren geheel en al zal kunnen wegnemen en de kerken voldoende ruimte zal kunnen geven, zelf haar zendingsroeping in vrijheid te volbrengen;
3. dat het wenselijk is de huidige Zendingsorde te doen vervallen en in de plaats van het huidige art. 52 in de Kerkenordening enige fundamentele bepalingen betreffende de zending op te nemen, om de nadere regeling van het zendingswerk over te laten aan die kerken, die zich Classicaal of in breder verband tot de uitvoering van haar zendingsroeping verbinden;

III OVERWEGENDE

dat voorstellen tot het doen vervallen van de huidige zendingsorde en tot vorenbedoelde wijziging der kerkenordening van de kerken zelf dienen uit te gaan;

IV BESLUIT:

VIJF DEPUTATEN TE BENOEMEN EN DEZE OP TE DRAGEN:

- a. De kerken van advies te dienen inzake de fundamentele bepalingen, die bij ter zijde stelling der huidige Zendingsorde in de Kerkenordening in de plaats van het huidige art. 52 dienen te worden opgenomen;

- b. De kerken van advies te dienen inzake de bepalingen, die de overgang van de huidige naar de dan komende situatie op goede wijze regelen;
 c. De sub a en b bedoelde adviezen zo spoedig mogelijk en uiterlijk 1 Juni 1949 bij de Raden van de Gereformeerde Kerken in Nederland in te zenden.

Namens Commissie II:

J. VAN BRUGGEN, Rapporteur.

BIJLAGE 21.
 (Acta art. 62.)

RAPPORT van Commissie III inzake schrijven C. C. de Vries over art. 240 der Acta van Groningen 1946.

In handen van uw commissie is gesteld een schrijven van broeder C. C. de Vries van Nijkerk, vermeld onder punt 7, sub 14 van uw agendum, waarin deze broeder ons attent maakt op een onjuistheid in de Acta van onze Generale Synode gehouden te Groningen in 1946, bepaaldelijk art. 240, 2e alinea luidende:

„Deze volmachten worden in origineel overhandigd en zijn op verzoek van de Synode door hr C. C. de Vries van Nijkerk vertaald.”

hierin bestaande, dat genoemde vertaling, wél juist, doch niet van zijn hand is.

Uw commissie stelt voor:

De Synode spreekt uit, met dank aan broeder de Vries voornoemd, dat art. 240, 2e alinea van de Acta van onze Generale Synode gehouden te Groningen in 1946 behoort te luiden: Deze volmachten worden in origineel overhandigd.

De Rapporteur: W. VOS.

BIJLAGE 22.
 (Acta art. 63.)

RAPPORT van Commissie III inzake schrijven van Ds R. H. Bremmer.

COMMISSIE III.

In handen van uw commissie is gesteld een schrijven van Drs R. H. Bremmer van Zwolle d.d. 18 October 1948, vermeld op uw agendum onder punt 7, sub. 27.

Daarin wil adressant aan de aandacht van uwe vergadering, in 't kort samengevat, het volgende voorleggen:

1. de Generale Synode van Groningen 1946 heeft zich aangesloten bij de historisch gegroeide situatie in onze kerken op het punt van de zending, t.w. uitzenden van missionaire dienaren des Woords, hoofd- en hulpdiensten, in welke lijn door de kerk van Zwolle, wier dienaar des Woords hij is, ook is gewerkt;
2. Nu doen zich in onze kerken principiële vragen voor omtrent de methode van zending-drijven, waarbij voorgestaan wordt: nadat zich door de prediking gemeenten van Christus hebben geconstitueerd, verder te trekken met het evangelie, en zich niet te lang ergens vast te leggen, hetwelk ongetwijfeld voor jaren geschiedt onder de in punt 1 genoemde methode;
3. wetende de moeilijke situatie voor uw vergadering om te beslissen inzake de begroting Zwolle, waardoor wij ons geheel zouden vastleggen op een zendingscomplex uit „de oude bedeling van voor de vrijmaking”. wil hij uw vergadering dienen met de mededeling, dat hij het wenselijk acht, dat door uw vergadering geen verreikende beslissingen worden genomen betreffende het zendingswerk, maar dit zo sober mogelijk worde opgezet, opdat de verdere bezinning in onze kerken ten aanzien van deze materie verder kan worden afgewacht en de weg voor een eventueel andere koers dan de tot dusver gevolgde niet voor goed wordt geblokkeerd.

Uw commissie stelt uw vergadering voor: dit schrijven, overeenkomstig de wens daarin bevat, voor kennisgeving aan te nemen.

De Rapporteur: W. VOS.

BIJLAGE 23.
(Acta art. 69.)

**RAPPORT Deputaten voor de Geestelijke Verzorging van de N.O.P.
(agendum 4, 10-a).**

In handen van Uw commissie is gesteld het rapport van Deputaten voor de Geestelijke Verzorging van de N.O.P., benoemd door de Generale Synode van de Gereformeerde Kerken, gehouden te Groningen (Acta art. 255, sub 14), alsmede een financieel overzicht, loopende van 15 Sept. 1946 tot 30 Sept. 1948.

Waar deze Acta niet aangeven een nadere opdracht voor Deputaten, verwijst Uw commissie in deze naar de Acta der Voorloopige Generale Synode, gehouden te Enschede 1945, art. 39 o.m. luidende:

- „b. in overleg met de Kerk van Emmeloord de financiering te regelen, waarbij gerekend wordt op een jaarlijks bedrag van f 7.000.—;
- „c. hun aandacht te wijden aan kerkelijken arbeid in eventueel andere nieuwe gebieden;
- „d. een collecte in de Kerken jaarlijks te doen houden, waarbij gerekend wordt op een bedrag van 10 cent per ziel.”

Terzake van bovengenoemde rapporten diene:

- a. dat volgens het oordeel Uwer commissie, deputaten zich stipt gehouden hebben aan de hun gegeven opdracht, zodat van een goede samenwerking kan gesproken worden;
- b. dat de Kerk van Emmeloord nog steeds in een bijzondere toestand verkeert;
- c. dat, wat het financieel overzicht betreft, de bescheiden zijn nagezien namens de Kerk van Meppel door de broeders J. v. d. Molen en K. Hoeksema, en in orde bevonden.

Uw commissie stelt voor, dat de Synode besluite:

- 1. dank te betuigen aan Deputaten voor den door hen verrichten arbeid;
- 2. wederom deputaten te benoemen met de navolgende opdracht:
 - a. in overleg met de Kerk van Emmeloord de financiering te regelen;
 - b. hun aandacht te wijden aan kerkelijken arbeid in eventueel andere nieuwe gebieden;
 - c. een collecte in de Kerken jaarlijks te doen houden, waarbij gerekend wordt op een bedrag van minstens 10 cent per ziel.

Namens Commissie IV,
A. v. d. BERG, Rapporteur.

BIJLAGE 24.
(Acta art. 69.)

DRACHTEN, Dinsdag 12 October 1948.
Stationsweg 52.

RAPPORT van de Deputaten voor de Geestelijke Verzorging van de N.O.P., benoemd door de Generale Synode der Gereformeerde Kerken, gehouden te Groningen in 1946.

WelEerw. en Eerw. Heren en Broeders,

Het rapport van Deputaten mag, gezien de beperkte opdracht, ook beperkt van omvang zijn. De Synode van Groningen droeg hen namelijk alleen op de financiële verzorging van de arbeid in de N.O.P., terwijl de eigenlijke „geestelijk verzorging” vanzelfsprekend gacht werd tot de competentie van de reeds geïnstitueerde kerk in de N.O. Polder te behoren. Door de goede hand Gods over dit werk, mochten Deputaten weinig moeite en veel vreugde in hun arbeid ontmoeten. Er werd viermaal een vergadering bijeengeroepen; driemaal woonde afgevaardigden van den Kerkeraad van de N.O. Polder onze bijeenkomst bij. Op de eerste vergadering werd de financiële zijde van ev. beroepingswerk onder ogen gezien. Toen onder Gods zegen het beroepingswerk mocht leiden tot de komst van Ds Bos mochten Deputaten met den Kerkeraad uitzien naar een geschikte woonegelegenheid voor den predikant. Zoals ook in het financieel verslag van br Veenstra wordt vermeld, sloten Deputaten voor den koop van de woonark waarin Ds Bos momenteel nog woont, een lening af ten bedrage van f 11.000.—, tegen een rente van 2½ pct. en een jaarlijkse aflossing van f 1000.—. 20 April 1947 mochten Deputaten door middel van afvaardiging van hun secretaris, het genoegen smaken aanwezig te zijn bij de intrede van Ds Bos. In de loop van '48 kwamen Deputaten nog eenmaal bijeen om met den Kerkeraad overleg te plegen inzake Kerk- en pastoriebouw in den N.O. Polder. Deze laatste vergadering werd gehouden op verzoek van de Kerk

Totaalontvangsten en uitgaven over het tijdvak 15 September 1946 tot 30 September 1948.

Van de kerken ontvangen	f 19737.88	Tractement Ds de Waard	f 383.43
Rente Nederl. Middenstandsbank	- 8.26	Voorschot Kampen	- 1009.81
		Kerk N.O.P.	- 12950.00
		Aflossing en rente	- 1275.00
		Onkosten Deputaten	- 115.89
		Saldo Middenstandsbank	- 4012.01
	<hr/>		<hr/>
	f 19746.14		f 19746.14

Aflossing en rente is van een geldlening van de Kerk N.O.P. voor woonark Ds Bos.

Op verzoek van deputaten zijn boeken en bescheiden nagezien namens de Kerk van Meppel door de heren J. v. d. Molen en K. Hoekzema, welke alles voor accoord hebben getekend.

(w.g.) VEENSTRA, penningmeester.
 „ J. v. d. MOLEN.
 „ K. HOEKZEMA. (commissie)

BIJLAGE 26.
 (Acta art. 74.)

RAPPORT inzake verdere vrijmaking van Commissie IV.

Commissie IV heeft Uw vergadering te rapporteren over bij haar binnengekomen stukken betreffende de verdere vrijmaking.

Er is van de Part. Syn. van Drente een verzoek ter tafel om U in gelijke zin uit te spreken als de Part. Syn. van Drente n.l.

- A. „om met geen kerk, die dit verzoekt de samenleving in kerkelijk verband aan te gaan of te hervatten, dan nadat de classis kennis genomen heeft van een rapport harer kerkvisitationen inzake leer en inzetting dier kerk”
- B. „om ter plaatse waar de kerk reeds tot vrijmaking kwam geen predikant die zich daarna vrijmaakt, als Dienaar des Woords te ontvangen, dan na onderzoek door de Kerkeraad te dier plaatse, met dien verstande, dat indien hij geen peremptoir examen heeft gedaan in de Geref. Kerken er een colloquium doctum gehouden zal worden.”

De Part. Syn. van Gelderland en Overijssel komt met hetzelfde verzoek met dit verschil: dat B. gelezen worde: „Dat ter plaatse waar de kerk reeds tot vrijmaking kwam, geen predikant, die zich daarna vrijmaakt, als Dienaar des Woords kan worden ontvangen dan na onderzoek door den kerkeraad te dier plaatse met advies der classis, met dien verstande, dat indien hij *peremptoir examen heeft gedaan na Nov. 1942* een colloquium doctum zal worden gehouden.”

De classis Gouda betuigt adhaesie aan het verzoek van de Part. Synode van Drente.

De classis 's-Gravenhage en de classis Schiedam spreken beiden uit, dat de vrijheid der kerken moet worden gehandhaafd en dat aan meerdere bepalingen geen behoefte bestaat.

Het komt Uw commissie voor, dat hij overkomt van predikanten uit andere kerkgenootschappen de Kerkenorde op duidelijke wijze voorziet. Zie Acta Dordrecht 1893, art. 166, art. 167 en Groningen 1899, art. 153, 's-Gravenhage art. 79.

Verder is Uw Commissie van oordeel dat, wanneer zich ergens een kerk institueert of her-institueert en er de begeerte leeft zich bij het verband van de Geref. Kerken te voegen, en zich zeker wenden zal tot de eerstvolgende vergadering der classis, tot welker ressort deze kerk eventueel dan behoren zal, die verder met haar handelen zal.

Uw Commissie meent dat dit naar analogie ook volgt uit art. 38 K.O.

Derhalve is Uw Commissie van oordeel, dat geen aanvulling van bepalingen noodzakelijk is.

Uw Commissie stelt dan ook aan Uwe vergadering voor:

niet te voldoen aan het verzoek van de Part. Syn. van Drente en de Part. Syn. van Overijssel en Gelderland en de classis Gouda.

Namens Commissie IV:

(w.g.) M. J. C. BOSSCHA, Rapporteur.

BIJLAGE 27.
(Acta art. 76.)
Commissie IV.

Kosten der Synoden.

In handen der Commissie zijn gesteld bescheiden betreffende de Kosten der Synoden.

- a. Enschede 1945
 - b. Groningen 1946 (acta art. 135, 165, 249)
 - c. vraag omtrent 1948
- ad a. De Commissie deelt U mede, dat de verantwoording over 1945 door de boekhouder der Gereformeerde Kerk te Enschede br W. Assink, Broekheumerstraat 126, is nagezien en accoord bevonden door de daarvoor benoemde Commissie ds H. Knoop en broeder P. Groen tot een bedrag van f 665.18.
- De Commissie stelt U voor ds Knoop en br Groen dank te zeggen voor hun arbeid, eveneens de boekhouder Assink en deze te déchargeren van zijn beheer.
- ad b. broeder K. C. Kamminga, Mr S. van Houtenlaan 8, Groningen zendt een Kasoverzicht van het Kasboek der Generale Synode 1946, opgemaakt en gecontroleerd door het accountantskantoor J. H. Top, tot een bedrag van f 14.393.54, terwijl er een overschot is van f 606.46, waaromtrent br. Kamminga bericht vraagt aan wie dit moet worden overgedragen.
- De Commissie stelt U voor te berichten aan br. Kamminga, dat het overschot moet worden overgemaakt aan de Gereformeerde Kerk te Amersfoort, p/a C. Zeegers, Arnhemseweg 111⁵ en hem onder dankzegging voor zijn arbeid te déchargeren van zijn beheer.
- ad c. De kerkeraad der Gereformeerde Kerk te Amersfoort vraagt de Synode een uitspraak te doen over de verrekening der persoonlijke onkosten van de afgevaardigden (reiskosten e.a.) of deze door de Particuliere Synodes, dan wel door de roepende Kerk moeten worden verrekend.
- De commissie stelt U voor aan de Kerkeraad te berichten, dat c.f. acta 1946 art. 135, 249, dat de roepende Kerk wordt verzocht *alle* kosten te verrekenen, op de gehele afdoening orde te stellen en daaromtrent aan de volgende Synode te rapporteren.
- Ten slotte vestigt Uwe Commissie de aandacht er op dat de percentages voor de omslag over de Particuliere Synodes zijn vastgesteld waarbij Groningen—Friesland zijn aangegeven als *één* ressort met een omslag van 30 pct.
- De commissie stelt U voor nu dit ressort is gesplitst in Groningen en Friesland het percentage nader vast te stellen voor Groningen op 24 pct. en Friesland op 6 pct.

Namens Commissie IV:

(w.g.) A. T. v. OOSTEROM, Rapporteur.

BIJLAGE 28.
(Acta art. 78.)

RAPPORT van Commissie III betreffende een schrijven van de Kerk van Ureterp.

Uw commissie heeft U rapport uit te brengen omtrent een vraag gericht aan uw vergadering door de kerk van Ureterp, volgens schrijven van haar Raad d.d. 18 October 1948, vermeld op uw agendum onder punt 7 sub 28. Bij genoemde Raad was n.l. ingekomen een schrijven van broeder P. R. Agema, onderwijzer te Ureterp en tevens ouderling dier gemeente, waarin deze broeder zijn hartelijke begeerte te kennen geeft de Heere te dienen in het evangelie onder de heidenen.

Na een schriftuurlijk goed gefundeerde inleiding komt hij tot zijn verzoek aan de kerk van Ureterp of deze hem, al of niet met hulp van de kerken in de classis zou kunnen uitzenden als evangelist (Ef. 4 : 11) of als hulpkracht bij een missionaris, waarbij hij zich zelf wel alle beperkingen wil opleggen, die enigszins mogelijk zijn. ja de reis daarheen zelf wel bekostigen wil, om de kerken zo min mogelijk te bezwaren.

De kerk van Ureterp, voormelde brief van br. Agema aan U doorzendinge, is, blijkens haar bovenvermeld schrijven, van oordeel, dat de mogelijkheid der uitzending van broeder Agema alleen te overwegen is wanneer de thans geldende zendingsorde wordt gewijzigd of aangevuld b.v. in die zin dat het „ambt van Evangelist” (Ef. 4 : 11) wordt ingevoerd of hersteld.

En daar door de kerken, blijkens uw voorlopig agendum (punt 6 B „Herziening Zendingsorde”) voorstellen op uw tafel zijn gebracht, betrekkelijk een eventuele herziening van de

zendingsorde, vraagt zij U „of er misschien ook een mogelijkheid geschapen kan worden, dat ook personen als br Agema, natuurlijk na voorafgaande studie, zonder evenwel minstens de titel van candidaat in de theologie verkregen te hebben, kunnen uitgezonden worden als missionaris of als hulpkracht van een missionaris.”

Uw commissie stelt uw vergadering voor, dat voornoemd schrijven van br Agema aan de kerk van Ureterp teruggezonden worde, met verwijzing naar de uitspraken en besluiten uwer vergadering gedaan in uw zitting van Vrijdag 29 October 1948 inzake „Herziening Zendingssorde”, om in de vergadering van haar Raad te worden afgehandeld.

W. VOS.

BIJLAGE 29.

(Acta artt. 79. 81. 105. 106. 138.)

RAPPORT van Commissie I, inzake punt 10 van het agendum: correspondentie met de Protestant Reformed Churches in Noord Amerika en de daarmee in verband staande ingekomen stukken.

Weleerwaarde en eerwaarde Heren en Broeders.

In handen Uwer Commissie werden de volgende stukken gesteld:

I. Een schrijven namens de Synode van de Protestantse Gereformeerde kerken in Noord-Amerika, getekend: D. Jonker, stated-clerk.

Dit schrijven luidt aldus:

„De Synode van de Protestantse Gereformeerde Kerken in United States brengt het volgende ter uwer kennis:

1. Dat onze deputaten voor correspondentie met buitenlandse kerken een brief, inhoudende een verzoek om correspondentie met de Gereformeerde Kerken onderhoudende Art 31, voor onze aandacht heeft gebracht. Deze brief werd reeds verzonden aan Uwe Deputaten voor correspondentie met buitenlandse kerken, en zal ongetwijfeld voor verdere overweging onder de aandacht uwer Synode gebracht worden, die naar wij menen, in September, D.V. bijeen zal komen.

2. Dat onze Synode het in het algemeen met de strekking van voornoemde brief eens is. Gaarne zoekt zij nauwer contact met de Gereformeerde Kerken onderhoudende Art. 31. Zoals gezegd is, in de door de deputaten verzonden brief, wij staan met U op de grondslag van de Schrift en de Drie Formulieren van Enigheid, en handhaven het zuivere gereformeerde kerkrecht, wars zijnde van alle hiërarchie.

3. Dat wij natuurlijk niet verwachten dat Uwe Synode reeds op de e.k. vergadering tot de betrekking van zusterkerken tussen U en ons zal besluiten, evenmin als U dat van ons verwacht. Mocht Uwe Synode echter besluiten om stappen te nemen in de richting van nauwer contact met onze kerken, dan verzoeken we U om door Uwe Deputaten met de onze te corresponderen, of samen te spreken, om onze Synode, zowel als de Uwe, in de kwestie van contact tussen beide kerkengroepen, van advies te dienen, en alsdan definitieve besluiten te nemen.

Uwe vergadering de zegen des Heeren toebiddende, verblijven we met hoogachting,

Namens de Synode van de Protestantse
Gereformeerde Kerken:

(w.g.) D. Jonker, stated clerk.

II. Een schrijven namens de Particuliere Synode van de Gereformeerde Kerken in de provincie Utrecht, gedateerd: Hilversum, 14 Juli 1948, ondertekend door de scriba L. Doekes.

In dit schrijven wordt de Generale Synode medegedeeld, dat genoemde Particuliere Synode het volgende besluit nam in haar vergadering van 23 Juni 1948:

„De Particuliere Synode stelt aan de Generale Synode voor, contact te zoeken met de Prot. Ref. Churches in Noord-Amerika, teneinde zo mogelijk te komen tot kerkelijke correspondentie.

De Particuliere Synode overweegt hierbij, dat genoemde kerken blijkens haar officiële uitlatingen (zie b.v. „The Standard Bearer” van 1 Juni 1948) zich alleen gebonden achten aan de Drie Formulieren van Enigheid.”

III. Een mededeling namens de classis 's-Gravenhage gewaarmerkt met een drietal initialen: J. v. d. S., W. L. en — onleesbaar van deze inhoud: de classis 's-Gravenhage betuigt instemming met punt 9a Uwer agenda, derhalve met het besluit van de Particuliere Synode van Utrecht.

IV. Een mededeling omtrent het beslotene in de classis Gouda—Leiden—Woerden inzake punt 9 Uwer agenda, van deze inhoud: contact te zoeken met de Prot. Ref. Churches in Noord-Amerika.

V. Een schrijven van de classis Schiedam, met de mededeling, dat de classis besloot het voorstel van de Part. Synode van Utrecht te steunen.

VI. Een schrijven van de Gereformeerde Kerk van Neede, namens haar kerkeraad, getekend: praeses, scriba, zonder de persoonsnamen. Dit schrijven was gedateerd: 15 Juli 1948, en daarin wordt aan Uwe Synode medegedeeld, dat de kerkeraad van de Gereformeerde Kerk te Neede op de buitengewone vergadering van de classis—Arnhem, gehouden op 14 Juli 1948, een voorstel heeft ingediend inzake correspondentie met de Prot. Ref. Churches van Noord-Amerika, welk voorstel op voornoemde classis niet in behandeling kon komen.

In verband met het feit, dat toenmaals de tijd voor de inzending van stukken was vastgesteld op 17 Juli, besloot de kerkeraad zijn voorstel in te zenden bij Uw Synode, met het verzoek daaraan de volle aandacht te willen schenken.

De kerkeraad van Neede verklaart wel te willen, dat voeling wordt gehouden met genoemde kerken in Noord-Amerika, maar dat hij ernstig bezwaar heeft tegen het aangaan van correspondentie met deze kerken, voordat de ingrijpende verschillpunten, aangeduid in de bij haar schrijven gevoegde toelichting, tot een bevredigende oplossing zijn gebracht.

In het schrijven van de kerkeraad van Neede, gezonden aan de classis-Arnhem, gedateerd 12 Juli 1948, en getekend: J. van Raalte, praeses en H. Karssenbergh, scriba, wordt medegedeeld, dat de kerkeraad, kennis hebbende genomen van hetgeen het Kerkelijk handboek voor 1948, blz. 138, vermeldt: n.l. dat het wel zeker is te achten, dat onze kerken geplaatst zullen worden voor de vraag, of zij contact zullen opnemen met de Protestant Reformed Churches in Noord-Amerika (Rev. H. Hoeksema), alsmede van het bericht in „De Reformatie” van 3 Juli 1948, dat de classis Amersfoort besloot aan de Particuliere Synode van Utrecht door te zenden, de vraag van de kerk van Hilversum om in de kerkelijke weg te komen tot correspondentie met de Prot. Ref. Churches in de Verenigde Staten van Noord-Amerika, eveneens van een geschrift van ds H. Hoeksema, getiteld „De gelovigen met hun zaad” — de classis verzoekt uit te willen spreken, dat zeer ernstige bezwaren bestaan: a. om aan naar Amerika en Canada vertrekkende leden te adviseren zich bij deze kerken aan te sluiten, en b. de correspondentie met deze kerken als zusterkerken op te nemen, alvorens gebleken is, dat deze zich in alle stukken houden aan de Drie Formulieren van Enigheid, en alle leer weren, die daarmee in strijd is; en dit bijzonder ten aanzien van de Heidelbergse Catechismus, vraag en antwoord 6 — en de leerregels van Dordrecht, hoofdstuk III en IV par. 8. De kerkeraad verzoekt in dit zijn schrijven aan de classis de uitspraak te willen doorgeven aan de particuliere Synode van Overijssel—Gelderland, te houden 31 Juli 1948 te Zwolle, met verzoek om doorgeve aan de Generale Synode van de Gereformeerde Kerken in Nederland.

Bij dit schrijven was gevoegd een toelichting van deze inhoud:

A. Ds Hoeksema beweert in die brochure, dat het niet Gods bedoeling was, dat Adam door zijn gehoorzaamheid voor zich en zijn nakomelingen de eeuwige zaligheid zou verwerven, en daarom moest vallen.

„Het eeuwige leven is niet uit hem of in hem; het is het leven, zoals de uitverkorenen het alleen uit Christus, Immanuel, God met ons, kunnen ontvangen. Zover Christus boven Adam staat, zover staat ook het leven, dat we uit Christus ontvangen, boven het leven, dat Adam bezat of ooit bezitten kon.

En wat Christus verwerft, kon de eerste Adam nimmer verkrijgen.” (eerste uitgave van de in 1946 opnieuw uitgegeven brochure blz. 40/41).

Deze uitspraak achten wij in strijd met het antwoord op de zesde vraag van de Catechismus.

B. Ds Hoeksema ontkent, wat in de Dordtsche Leerregels, hoofdstuk III/IV art. 8 wordt geleerd:

„Doch zoovelen als er door het Evangelie geroepen worden, die worden ernstiglijk geroepen, enz.....”.

wanneer hij in die brochure beweert:

„Het is eenvoudig niet waar, dat God in de Heilige Doop iets belooft en verzegelt aan alle gedoopten. Evenmin als dit het geval is met Zijn Woord, met het Evangelie der zaligheid, evenmin is dit waar met betrekking tot de bondszegelen.” (blz. 85.)

C. Voorts wordt door ds Hoeksema in deze brochure de leer aangaande het Verbond der genade, zoals die voorkomt in het boek van prof. W. Heyns: *Gereformeerde Geloofsleer*, heftig bestreden als een leer, die volgens hem „door en door Remonstrants” is en die „met wortel en tak moet worden uitgerooid.” (blz. 10, 12, 20.)

D. Daarom menen wij, dat op deze punten eerst moet worden ingegaan, en dienaangaande volkomen klaarheid moet komen alvorens wij in correspondentie treden met kerken, die bovengenoemde leer dulden en vrij laten verkondigen.

VII. Een deel van het verslag van de particuliere Synode van Overijssel en Gelderland, inzake punt 10 der agenda Uwer Synode, waarin de mededeling, dat de particuliere synode voldeed aan het verzoek van de classis Arnhem, om het door haar aanvaarde voorstel van de kerk van Neede betreffende punt 10 der agenda Uwer Synode, door te zenden aan Uwe Synode. Hierbij werd dan gevoegd het voorstel van de kerkeraad van Neede, met de daarbij behorende toelichting.

Uwe Commissie achtte het in verband met de steun, verleend aan het voorstel van de Particuliere Synode van Utrecht en met de daartegen ingebrachte bezwaren niet ondienstig te herinneren aan de betekenis, die tot nu toe in het algemeen werd toegekend aan het onderhouden van correspondentie met kerken in het buitenland. Zulke correspondentie bestond b.v. geruime tijd tussen de Gereformeerde kerken, vóór de door verkeerde besluiten en schorsingen enz. veroorzaakte scheuring, met de Belgische Zendingskerk, tot dat deze kerk de belijdenis losliet; met de Ref. Church in Amerika; en dit ook in een tijd waarin officieel bekend was, dat deze kerk de vrijmetselaren toeliet. En wat de Prot. Ref. Churches betreft, reeds in 1939 werd op de Generale Synode van Sneek het pleit gevoerd om in contact te treden met de Prot. Ref. Churches ten einde tot correspondentie te komen. Dit pleit stond in verband met het feit, dat er sprake kwam van een Oecumenische Synode, waarbij werd opgemerkt, dat het niet aanging de Prot. Ref. Churches daarbij uit te sluiten. Deze zaak had toen geen verdere voortgang.

Het bestaan van de correspondentie met zusterkerken in het buitenland (die wij thans niet meer hebben, doch hebben zouden, indien deze niet van andere zijde was afgebroken en die wij niet onzerzijds eigenmachtig zouden hebben afgebroken, betekent niet, dat men het omtrent allerlei theoriën met elkander eens is. De kerk heeft geen theoriën. Zij heeft een *belijdenis*. En nu is het de vraag, of de zusterkerk, met wie wij in contact treden om tot correspondentie te geraken, deze confessie, — de drie formulieren van enigheid — belijdt, het ongeschonden kerkrecht der gereformeerde kerken aanvaardt, en beide getrouw in alles handhaaft.

Zulke kerken komen voor onze Gereformeerde kerken zéker in aanmerking om de verhouding van correspondentie te scheppen; zulks temeer, waar jaren lang met veel minder genoegen genomen is door onze kerken. Het bezwaar van de kerkeraad van Neede wil ons dus onzakelijk voorkomen, omdat al de voorwaarden, hier genoemd, in de Prot. Ref. Churches vervulling vinden.

De correspondentie op deze grondslag betekent in veel gevallen niet anders dan dat wij elkander erkennen, over en weer toelaten op onze vergaderingen, over en weer laten prediken, elkander steunen in allerlei moeilijkheden, en over en weer de attestaties, die aan de leden der kerk worden meegegeven, aanvaarden. Bovendien is in dit bepaalde geval de vraag welke consequenties aan het feit der in-correspondentie-treding te verbinden zijn nog een open vraag. Gezien het feit, dat ook de Prot. Ref. Churches zelf daarover nog nader overleg willen plegen met ons.

Uwe commissie constateert, dat hier ter tafel ligt een verzoek van de Prot. Ref. Churches, om in contact met elkander te treden, teneinde tot correspondentie te geraken. En zij meent, dat tegen het aangaan van het daartoe nodige contact, met het aangegeven doel, geen bezwaren bestaan. Het bezwaar van de kerkeraad van Neede schijnt ook voorts niet op juiste grond te berusten, als hij verwijst naar een geschrift van een der predikanten der genoemde kerken in Noord-Amerika.

Vooreerst moet worden opgemerkt, dat enig geschrift van een der dienaren dier kerk niet het gewicht van een bezwaar kan bewerken, aangezien indien in dat geschrift ook meningen voorkwamen, die ten onzent bij sommigen bestrijding vinden, uit niets blijkt, dat de kerken zelve aan deze meningen gebonden zijn.

In de tweede plaats echter zal het nimmer moeilijk vallen, om uit enig geschrift, van wie dan ook, enkele citaten uit te lichten, om daarop het bezwaar tegen de correspondentie te gronden, zodat zulke citaten steeds gezien moeten worden in verband met het gehele geschrift, en met de achtergrond daarvan. nl. waartegen het werd gericht.

Het is de vraag, of de citaten uit het genoemde geschrift van ds Hoeksema zijn bedoeld zoals zij door de kerkeraad van Neede zijn verstaan.

Wij hebben ook in dit geval niet te maken met een of ander geschrift, maar met de feiten, die deze zijn, dat de kerken, hier in het geding, dezelfde confessie, de drie formulieren van enigheid belijden en deze getrouwelijk handhaven en dat zij ondubbelzinnig blijken gaven met onze kerkstrijd te sympathiseren, zowel ten aanzien van zijn dogmatische als van zijn kerkrechtelijke inhoud.

In de derde plaats mag worden opgemerkt, dat het feit, dat Rev. Hoeksema in zijn genoemd werk de leer aangaande het verbond, zoals die voorkomt in het boek van Prof. Heyns: „Gereformeerde geloofsleer” en vooral in andere hier te lande minder bekende geschriften, heftig heeft bestreden als een leer „door en door Remonstrants” en die „met wortel en tak moet worden uitgeroeid” eerst goed gewogen kon worden, als moet worden aangenomen, dat hetgeen Prof. Heyns in zijn werk Gereformeerde Geloofsleer omtrent het verbond der

genade en ook anderszins leert, ten onzent algemene instemming mocht vinden.

Ook in Uwe commissie leeft de overtuiging, dat Heyns' theoriën veelszins onjuist zijn. Uwe commissie meent bovendien, dat de door de kerkeraad geciteerde uitspraken van Rev. Hoeksema met de door hem aangegeven confessionele geschriften geenszins strijdig zijn. Als de Catechismus zegt, dat de Heere Adam schiep, opdat hij met Hem in eeuwige zaligheid zou leven, dan houdt dit geenszins in, dat dit eeuwige leven, uit of in Adam van eeuwigheid verkregen, langs de weg van volgehouden gehoorzaamheid, is een eeuwig leven uit of in de *aanvankelijk* gehoorzamende mens. Als we in de belijdenis uitspreken, dat zelfs Christus de onsterfelijkheid aan zijn menselijke natuur gegeven heeft, dan bewijst dat woord „geven” wel, dat er iets *geschieden moest* en zijn menselijke natuur de onsterfelijkheid niet uit en in zich zelf had.

En wat het tweede punt aanbelangt, meent Uwe Commissie te moeten wijzen op twee door Rev. Hoeksema gepubliceerde stellingen, aldus luidende:

„De belofte des Verbonds vervult God alleen in de uitverkorenen, zoals ze alleen voor hen alleen geldt (Rom. 9 : 6-8, 15; Hebr. 6 : 16-18’) en

„De bedeling des Verbonds loopt in de lijn der geslachten der gelovigen:

a. in die lijn wordt de belofte aan allen zonder onderscheid *door de kerk bedeed*. Allen worden gedoopt, onderwezen in de weg des Verbonds, komen onder de prediking en vallen onder de kerkelijke tucht.

b. De verworpenen echter overtreden Gods Verbond gelijk Ezau en verzwaren daarmee hun oordeel.

c. De uitverkorenen daarentegen, in wie God Zijn belofte vervult, worden behouden en komen door genade in de wereld te staan als van de partij des levenden Gods.”

Uwe commissie meent, dat uit deze stellingen blijkt, dat het woord „gelden” niet mag worden losgemaakt van de uitspraak, dat de belofte *aan allen* zonder onderscheid door de kerk (en deze doet dit namens God en in Zijn opdracht) wordt bedeed. „Bedelen is van „vervullen” onderscheiden; ook de kerkeraad van Neele zal het hiermee eens zijn. Maar dan zou het onjuist en ongeoorloofd zijn het woord „gelden” los daarvan te exegetiseren. Trouwens ook de belijdenis zegt, dat God in de heilige doop de *belofte* verzegelt; en niet de *belofde* inhoud als inhoud bijvoorbeeld ener *voorspelling*.

En eindelijk: strijd tegen een welmenend aanbod van genade is iets anders dan strijd tegen de leer, dat God ernstiglijk roept.

Uwe commissie meent, dat juist zulke nadere uitspraken bewijzen, dat men elkaar niet aan een *woord* moet laten hangen. Wij zouden niemand, die de stelling van Rev. Hoeksema zou onderschrijven, *daarmee* reeds ipso facto van het heilig Avondmaal weren. Hoeveel te *minder* zou men dan correspondentie moeten weigeren van de kerkengroep die jarenlang door Rev. Hoeksema in getrouwe strijd tegen confessionele en kerkrechtelijke afval met wijsheid is *voorgegaan*.

Dit alles in aanmerking nemende heeft Uwe Commissie de eer Uwe Synode voor te stellen, te *besluiten*:

ten eerste: ter beantwoording van en overeenstemming met de in het hierboven gereleveerde schrijven van de Prot. Ref. Churches gedane voorslag deputaten voor de correspondentie met buitenlandse kerken te machtigen met deze kerken in contact te treden, ten einde het scheppen der relatie van corresponderende kerken voor te bereiden;

ten tweede: uit te spreken, dat onzerzijds tegen het scheppen van zodanige relatie de bereidheid bestaat, weshalve zij zal geacht worden ingegaan te zijn, zodra aan deputaten zal gebleken zijn, dat ook van de zijde der Prot. Ref. Churches deze bereidheid zal uitgesproken zijn;

ten derde: in afwachting van zodanig definitieve regeling de predikanten der Prot. Ref. Churches toe te laten tot het spreken van een stichtelijk woord.

Namens commissie I,

De Rapporteur: (w.g.) A. ZIJLSTRA.

BIJLAGE 30.

(Acta art. 82.)

RAPPORT van Commissie III inzake een luisterpost bij de N.Z.R.

Aan Commissie III werd opgedragen Uw vergadering van advies te dienen inzake een vraag van de Kerk van Sneek, luidende:

„Na te gaan, of het nog gewenst is, dat onze kerken een luisterpost bij de N.Z.R. betrekken.” (Voorlopig agendum 6 C derde alinea a.)

De commissie wil hierbij gaarne het volgende onder Uw aandacht brengen:

I a Door de Synode van Groningen 1946 werd aan Zendingsdeputaten opgedragen, de samenwerking met de N.Z.R. te bestendigen, zoals bedoeld in Art. 227 van de Acta 1930 (Zie Acta-Groningen 1946 Art. 246 p. 7c.)

Deputaten hebben aan deze opdracht voldaan door op hun eerste vergadering 20 Sept. 1946 Ds F. de Vries en Ds E. T. v. d. Born aan te wijzen het contact te onderhouden met de N.Z.R. Aan de Secr. van de N.Z.R. werd gevraagd te willen bevorderen dat de beide predikanten voor de vergaderingen van die Raad zouden worden uitgenodigd.

Van de N.Z.R. werd schriftelijk antwoord ontvangen, dat aan onze kerken werd toegestaan bij de Raad een luisterpost te bezetten voorlopig voor drie jaren, terwijl in de betreffende brief de woorden volgen: „Het zou een buitengewoon genoegen zijn, wanneer U na de drie jaren tot de beslissing kon komen gewoon lid te worden”.

b De Gereformeerde Kerken zijn van 1933 tot 1946 buitengewoon lid geweest van den N.Z.R. In 1933 werd ten behoeve van de Gereformeerde Kerken, die bezwaar hadden tegen het gewone lidmaatschap, een nieuw Art. 4 aan de Statuten van de N.Z.R. toegevoegd, waarbij het buitengewoon lidmaatschap werd geregeld.

c Op de Synode van Zwolle der gebonden kerken is besloten als gewoon lid tot de N.Z.R. toe te treden onder motivering, dat er geen wezenlijk verschil is tussen het gewone en buitengewone lidmaatschap. In naam draagt men geen, *in feite* wel verantwoording.

II a De N.Z.R. staat op de grondslag van de H.S., die hij erkent als het Woord van God, dus als regel van geloof en leven, terwijl hij instemt met de 12 artt. van het algemeen Christelijk geloof;

b aangesloten zijn: de Verenigde Nederlandse Zendingscorporaties (Oegstgeest), de Zending van de „Ger. Kerken in Nederland”, de Ger. Zendingsbond, de Zending der Vrije Evangelische gemeenten, Zending der Evangelische Broedergemeente, de Lutherse Zending, de Doopsgezinde Zending, de Baseler Mission, het Ned. Bijbelgenootschap.

c De N.Z.R. werkt nauw samen met de Indische Zendingsraad, terwijl de laatste tijd het Zendingsconsulaat beschouwd kan worden als het Indisch deel van de N.Z.R.

d de N.Z.R. is aangesloten bij de Internationale Zendingsraad (I.M.C.)

e de I.M.C. leeft in nauw contact met de Wereldraad van Kerken.

Naar het oordeel van Uw commissie zal de Synode zeker moeten overwegen, op grond van het onder Ia genoemde, of het haar mogelijk is, als gewoon of buitengewoon lid tot de N.Z.R. toe te treden. Uw Commissie is eenparig van mening, dat het onmogelijk is voor onze Kerken, noch als gewoon, noch als buitengewoon lid toe te treden. Van een breedvoerige motivering meent ze zich gevoeglijk te kunnen onthouden. Ze wil alleen wijzen op de volgende zaken.

a Reeds de Synode van 1930 had ernstige bezwaren zich als gewoon lid bij de N.Z.R. aan te sluiten (Acta art. 224-2b, waar we lezen, „dat ze zich echter niet kunnen aansluiten bij de N.Z.R., omdat deze lid is van de Internationale Zendingsraad, die zonder nadere keur alle Zendingscorporaties wil verenigen en onjuiste opvattingen heeft inzake de zending op sociaal en politiek gebied.”)

b geen wezenlijk verschil bestaat tussen gewoon en buitengewoon lidmaatschap;

c de N.Z.R. heeft in feite een andere grondslag dan de belijdenis onzer Kerken;

d de N.Z.R. is lid van de I.M.C., welke nauw samenwerkt met de Wereldraad van Kerken (Zie hiervoor nader Ds C. v. d. Waal, Zending en Oecumenische Beweging blz. 4).

e de N.Z.R. werkt evenals de andere genoemde organisaties, actief mede aan het Oecumenisch drijven van deze dagen.

Verder dient onder ogen gezien de vraag, of het gewenst is nog een luisterpost bij de N.Z.R. te bezetten. De commissie wil als haar mening allereerst te kennen geven, dat het van groot belang voor de kerken kan zijn, aldaar een luisterpost bezet te houden, om alzo

op de hoogte te kunnen blijven van hetgeen in die Raad wordt behandeld, maar wil ten tweede opmerken, dat het haar moreel onjuist voorkomt, gezien de principiële afwijzing om als lid of buitengewoon lid toe te treden, een *aanvraag* om een luisterpost te mogen bezetten, opnieuw in te dienen. Wordt het bezetten van een luisterpost, zonder aanvraag onzerzijds — van de zijde van den N.Z.R., stilzwijgend of onder nadere mededeling, na kennisname van onze principiële afwijzing als gewoon of buitengewoon lid toe te treden, bestendigd, dan bestaat tegen het *aanvaarden* daarvan geen bezwaar.

Uw Commissie wil derhalve aan Uw vergadering voorstellen, uit te spreken:

De Synode van de Gereformeerde Kerken in Nederland, te Amersfoort vergaderd 19 Oct. 1948 e.v.d.

van oordeel

1. dat de Geref. Kerken niet het gewone of buitengewone lidmaatschap van de N.Z.R. kunnen aanvaarden, omdat:

a. deze Raad op een in feite andere grondslag staat dan onze Kerken;

b. deze Raad doel heeft o.a. het vertegenwoordigen van de Ned. Zending in haar geheel bij de Internationale Zendingsraad (Statuten Art. I, sub i), welke zonder nadere keur alle Zendingcorporaties wil verenigen en onjuiste opvattingen heeft inzake de taak der Zending op sociaal en politiek gebied, en ook als teken van verbondenheid met de Wereldraad van Kerken in alle officiële stukken voortaan spreken zal van „Internationale Zendingsraad in associatie met de Wereldraad van Kerken“;

c. al deze organisaties worden gedreven door een éénheidsstreven, waarin geloof en ongehoof verbonden worden;

2. dat het, gezien deze principiële afwijzing moreel niet juist is, bij de N.Z.R. het waarnemerschap aan te vragen:

besluit:

1. dat de Gereformeerde Kerken het gewoon of buitengewoon lidmaatschap van de N.Z.R. niet kunnen aanvaarden;

2. aan de te benoemen deputaten voor de Zending op te dragen de N.Z.R. in kennis te stellen van het besluit genoemd sub 1;

3. goed te keuren, dat te benoemen deputaten voor de zending, ingeval de N.Z.R. hen tot het waarnemerschap uitnodigen mocht, enkelen hunner aan te wijzen als waarnemers de zittingen van deze Raad bij te wonen.

Namens Commissie III:

(w.g.) H. KOOISTRA, Rapporteur.

BIJLAGE 31.

(Acta art. 83.)

RAPPORT inzake de benoeming van deputaten-curatoren van de Theologische Hogeschool der Gereformeerde Kerken in Nederland.

Weleerwaarde en Eerwaarde Broeders.

In handen van Commissie I zijn o.a. gesteld 3 brieven die betrekking hebben op de benoeming van curatoren van de Theologische Hogeschool (ag. punt 5A, 2, 3, 4) nl.:

1. een schrijven van de Partic. Synode van Drente gehouden 23 September 1948, met de mededeling van het besluit dier Synode, dat zij Uw vergadering voorstelt: „het curatorschap van Ds J. v. Bruggen van Assen (sec. Ds J. Meijer van Hoogeveen) te prolongeren.“

2. een schrijven van de Part. Synode van Friesland, gehouden 2 Juni 1948, mededelend, dat door deze Synode tot Curator van de Theol. Hogeschool werden gekozen: Ds J. Hettinga van Harlingen, primus, Ds T. H. Meedendorp van Ureterp, secundus, in het vertrouwen dat Uw vergadering deze broeders zal willen benoemen.

3. een schrijven van de Partic. Synode van het Zuiden, gehouden 22 September 1948, met de mededeling, dat deze Synode aan de Gen. Synode voordraagt voor Curator Theol. Hogeschool: primus: Ds H. Veltman van 's-Hertogenbosch en secundus Ds D. Zemel van Axel.

Uw Commissie neemt de vrijheid hierbij te noemen, wat in het curatorenverslag met betrekking tot de samenstelling van het curatorium wordt gereleveerd, nl. de opmerkingen:

„voor het begin van de cursus 1946-1947 moest Ds F. A. den Boeft, tengevolge van zijn vertrek naar Helpman, dit college verlaten. In zijn plaats nam Ds B. A. Bos van Voorburg zitting“, voorts: „Door het vertrek naar Kampen verliet Ds O. W. Bouwsma van Breukelen het curatorium. Hij werd overeenkomstig het besluit van de Syn. van Groningen niet

vervangen," en ten slotte „Friesland heeft nog geen curator, er kwam echter inmiddels bericht, dat de Partic. Synode als zodanig heeft aangewezen Ds J. Hettinga van Harlingen.

Voorts is Uw Commissie van oordeel, dat bij de behandeling en afhandeling van deze zaak moet worden uitgegaan van hetgeen ter Synode van Groningen 1946 inzake curatoren-benoeming werd besloten, waartoe zij die besluiten onder Uw aandacht brengt, nl.:

Art. 3 van het reglement van de Theologische Hogeschool van de Gereformeerde Kerken in Nederland te Kampen (Acta 1946 art. 116) „De gezamenlijke kerken verzorgen deze Hogeschool door Deputaten-Curatoren, die te dien einde door de Generale Synode worden gemachtigd en geïnstrueerd. De aanwijzing van deze Deputaten geschiedt door de Particuliere Synode. Elke Particuliere Synode wijst een curator met secundus aan.”

en het, in overeenstemming hiermee, beslotene (Acta 1946 art. 101 sub. 3, 4, 12, art. 117 sub. b., c., d.)

a. „de Particuliere Synoden advisere, zo spoedig mogelijk terug te keren tot de regel, dat elk ressort een Curator (met secundus) aanwijst.”

b. „uitspreke, dat bij tussentijdse vacatures het Curatorium de dan door de Particuliere Synoden aan te wijzen Deputaten beschouwe als door de Generale Synode gemachtigd en geïnstrueerd, tot aan de volgende Synode.”

c. „de door de verschillende Particuliere ressorten aangewezen Curatoren (met hun secundus) benoeme.”

Volledigheidshalve zij nog opgemerkt, dat krachtens besluit der Synode van Groningen 1946 (vgl. Acta art. 191) uit de Particuliere ressorten van Drente, N.-Holland, Zeeland—N.-Brabant—Limburg elk één primus en één secundus Curator, uit die van Groningen—Friesland, Overijssel—Gelderland, Utrecht en Z.-Holland elk twee primi en twee secundi Curatoren werden benoemd.

Komende tot de huidige situatie,

constateert Uw Commissie, naar de officieel in haar bezit zijnde gegevens:

- 1e. dat het vroegere Particuliere ressort Groningen—Friesland inmiddels in twee Particuliere ressorten is gesplitst nl.: Friesland en Groningen;
- 2e. dat van slechts drie Part. Synoden (nl. die van Drente, Friesland en het Zuiden) een voorstel tot benoeming als Curator ter tafel is. Uit de overige ressorten (nl. die van Groningen, Overijssel—Gelderland, Utrecht, N.-Holland en Z.-Holland) kwam zulk een voorstel niet in;
- 3e. dat de vraag open staat of elke Particuliere Synode metterdaad uitvoering gegeven heeft aan het besluit van de Gen. Synode van Groningen 1946: elk ressort één primus en één secundus curator.

Overweegt:

- a. dat er uniformiteit dient te zijn bij de onderscheiden Particuliere ressorten, in het aantal curatoren uit elk ressort.
- b. dat het dienovereenkomstig besluit der Synode van Groningen 1946 — elk ressort één primus en één secundus Curator — ten spoedigste dient te worden uitgevoerd,

en stelt dien overeenkomstig aan Uw vergadering voor:

1. betreffende de Particuliere ressorten Friesland, Drente en het Zuiden, de door de respectieve Synoden dier ressorten aangewezen Deputaten-curatoren te benoemen;
2. betreffende het Particuliere ressort N.-Holland en Utrecht de door de Generale Synode benoemde curatoren te machtigen de door de Synoden van deze ressorten aangewezen of aan te wijzen primus en secundus Deputaat-Curator te beschouwen als door de Generale Synode gemachtigd en geïnstrueerd, tot aan de volgende Synode;
3. betreffende de Particuliere ressorten van Groningen, Overijssel—Gelderland, Utrecht en Z.-Holland er bij de e.k. Partic. Synoden dier ressorten op aan te dringen overeenkomstig het besluit van Groningen 1946 (d.i. ook conform art. 3 van het regl. van de Theologische Hogeschool) elk één primus en één secundus Deputaat-Curator aan te wijzen, voor zover dit nog niet geschied mocht zijn, en dat de door de Generale Synode benoemde curatoren deze dan beschouwen als door de Generale Synode gemachtigd en geïnstrueerd, tot aan de volgende Synode, met dien verstande, dat tot de eerstvolgende Particuliere Synode in deze ressorten wordt berust in de status quo, zoals die er momenteel ligt, nl. dat de door de Generale Synode benoemde curatoren als door de Generale Synode gemachtigd en geïnstrueerd zullen achten hen, die het laatst door de Part.Synode in die ressorten als Deputaat-Curator werden aangewezen.

Namens Commissie I:

(w.g.) F. VAN DIJK, Rapporteur.

BIJLAGE 32.

(Acta artt. 85. 87. 89.)

RAPPORT betreffende punt 8 van het Agendum inzake het vraagpunt eener „samenspreking” met de Deputaten der Synode-Duursema.*Aan de Generale Synode van De Gereformeerde Kerken in Nederland, bijeen te Amersfoort, October 1948.**Waarde Broeders.*

I. Uw Commissie I ontving, met betrekking tot het vraagpunt van eventueel contact, door middel van deputaten, met de synodocratische kerken, ter bestudeering, en dit met opdracht van uit te brengen advies, onderscheiden stukken, die alle zich bezig houden met de vraag: *wat staat de generale synode van De Gereformeerde Kerken in Nederland thans te doen*, nu de deputaten vanwege de generale synode der kerken, die in en na 1944 zich conformeerden aan de uitwerping van diegenen die aan de confessie en Kerkenordering getrouw gebleven zijn, uitdrukkelijk *geweigerd hebben*, mede te werken ook aan de kortst mogelijke *schriftelijke situatietekening*, gelijk hun was voorgesteld door de deputaten, welke onze synode van Groningen benoemd had.

Uw Commissie acht zich ontslagen van de taak, U een breed overzicht te geven van wat aan bedoelde weigering voorafgegaan is. Het rapport van onze deputaten ter zake van het vraagpunt eener „samenspreking” is U toegezonden. Daaruit is U bekend, dat vanwege onze eigen deputaten, na een omslachtige vergeefsche briefwisseling, tenslotte aan de synodocratische voorgeslagen is, over en weer elkander vragen te stellen, die met en kort „ja” of „neen” te beantwoorden zouden zijn, desgewenscht met toelichting, zulks ter verkrijging eener wederzijdsche situatietekening. Onze deputaten deden tenslotte dezen voorslag om uw synode te kunnen inlichten. De deputaten van „de overzijde” hebben echter geweigerd. Daarop hebben onze deputaten nog geantwoord in een missive van 13 September 1948; die der overzijde bewaarden sindsdien het stilzwijgen.

Wij zullen voortaan in dit rapport de synodocratische deputaten „de Utrechtsche”, en onze eigen deputaten soms „de Groningsche” noemen.

II. *Vóór* alle dingen heeft het zijn nut, de desbetreffende aangelegenheid *terug te brengen tot haar zuivere proporties*. Daartoe moeten we even de vraag onder de oogen zien, of onze deputaten *er wel goed aan deden*, met de hierboven gereleveerde vraag te komen tot de deputaten van de „overzijde”. Een aantal inzenders van (overigens gelijklopende) ingekomen stukken ¹⁾ schijnt op dit punt niet geheel en al overtuigd. Men vraagt zich blijkbaar af: hadden de deputaten van de overzijde wel het *rècht, schriftelijke* stukken in handen van onze deputaten *achter te laten*? En in verband hiermee: hadden *onze* deputaten dan wel het *rècht*, deden zij althans *er goêd* aan, zulke stukken van hen te *vragen*?

Sommigen schijnen dit te betwijfelen. Want, zoo hooren we zeggen: „aan de deputaten van ginds was zeer bepaald opgedragen te trachten te komen tot een *mondelinge* samenspreking.”

Zeker, dit was onzen deputaten bekend. Ook zijzelf hadden trouwens, reeds aanstonds van wege de Groningsche Synode, verlof ontvangen tot het voeren van mondelinge besprekingen, indien maar zou voldaan zijn aan bepaalde voorwaarden; zelfs had de Groningsche synode zeer duidelijke regelingen getroffen met het oog op zulke *mondelinge* samenspreking; ja, ze was zóó ver gegaan, dat ze aan haar deputaten uitdrukkelijk het recht toekende, met inachtneming van den bij Kerkenordering aangewezen weg, zich in te spannen *voor de bijeenroeping eener tusschentijdsche synode*.

Er was dus wel degelijk ook *onzerzijds* reeds voorzien in de mogelijkheid van mondelinge besprekingen; al zou *voorshands* het contact alleen schriftelijk moeten geschieden.

De tegenstelling was dus *niet*: alleen mondeling (de één), alleen schriftelijk (de ander); doch de tegenstelling was: *trachten te kómen* tot mondeling contact (de één), en *bereidheid* tot mondeling contact nadat *vooraf* schriftelijk zou gehandeld zijn (de ander).

Dat *dit* de tegenstelling was, en geen andere, was aan de deputaten van de overzijde terdege bekend, gelijk aan iedereen, die lezen wilde.

Nu stonden onze deputaten voor de vraag: *wát is nu de stòf*, waaróver eerst schriftelijk te handelen zou zijn?

Zij meenden, dat *vóór* alles moest duidelijk zijn, of *er aan de overzijde iets veranderd was*; dit in de eerste plaats.

En in de tweede plaats diende klaar te zijn, *op welke punten* eventueel zulk een verandering kon worden aangewezen als reeds bestaande.

Het is toch duidelijk, dat mondeling gesprek *geen zin heeft, indien over en weer de posities onveranderd gebleven zijn*. Onzerzijds was terzake van de erkende *normen* der *gehoorzame* reactie op de *ongehoorzame* daden der uitwerpende synodes niets veranderd. En aan de over-

zijde scheen hetzelfde het geval te zijn in de handhaving van valsche normen en daden. En *wát* dan nog sinds 1944 veranderd was (vervangingsformule en Eindhoven), had de ongehoorzaamheid nog *geaccentueerd*, en de valsche normen wederom *gehandhaafd*. Wel hebben sommigen gemeend, een klein teeken van ten goede veranderde gezindheid op te merken in de uitspraak, voorkomende in de correspondentie der deputaten van de overzijde, en gericht tot de onze: „*broeders, ons hart gaat nog steeds tot U uit*”. Maar, afgezien nog van het feit, dat de besluiten hunner synodes na 1944 alle rivisieverzoeken hebben afgewezen, moet opgemerkt worden, dat een dergelijke uitspraak, *zoolang men niet meer zegt*, geen enkel bewijs van eenige zakelijke wijziging inhoudt. Men heeft ons „*getuchtigd*”, naar het heet, in den Naam des Heeren. De tucht nu is *medicijn*. Degenen die de tucht oefenen, zeggen daarmee: ons hart gaat op *dit oogenblik* sterker dan ooit naar U uit; wij zoeken immers Uw behoud, en dit juist ook in de toediening van deze „*remedie*”. Wie dus verklaart, dat zijn hart „*nog steeds*” tot den getuchtigde uitgaat, herinnert hem aan het uur, waarop hij hem de „*remedie*” toediende. Maar wat men ginds „*remedie*” noemt, dat noemen wij ontrouw en Woordverlating, en dus *vergif*. Het zal dus moeten loopen over de *juist nu heelemaal niet meer te ontwijken* vraag: wat is Uw „*credo*”, uw *geloof* in betrekking tot leer- en kerkregering?

Welnu, als op *dit* punt onze deputaten opening van zaken verlangen, dan doen ze daaraan *goed*. Ze doen daar goed aan, tegenover onze eigen kerken. Ze doen daar goed aan, óók tegenover degenen, die ons uitwerpen en tegenover wie aan zulke droeve daad zich conformeren. Op dit punt *móet* het recht des Heeren worden gesproken, en dient een open belijdenis, een verklaring van gevoelen, gevraagd te worden van wie binnen, en van wie buiten zijn. Deputaten immers zijn *geen „onderhandelaars”*, doch staan tegenover elkander als *uitgeworpenen* en „*rechters*”, en zeggen over en weer: *het Woord ligt tusschen ons*, en tot op den huidige dag hebben wij dit in allerlei ambtelijke handelingen voor God en menschen met dure eeden bezworen. *Al hadden* de synodes, volgende op die welke ons heeft uitgestooten, inderdaad haar deputaten *verboden*, schriftelijk met onze deputaten in contact te treden, *zelfs dán* nog zouden *ónze* deputaten opening van zaken hebben *móeten* eischen. Zulke opening van zaken moest voorts *openbaar* zijn (want het gaat om de kerken); en ze moest ook *snel* geschieden (want het gaat niet aan, bij de kerken de suggestie te wekken, dat er ten principale wel iets veranderd zou kunnen wezen, indien dit *niet* het geval is; het wèkken en levendig houden van zulke suggesties zou immers de *vrijmaking*, als *nog steeds van God gevorderde daad van gehoorzaamheid*, maar *tegenhouden*, en de vreugde om geschiede vrijmaking aanvechten.

Maar nu moet hier met allen ernst nog één punt den nadruk hebben: de deputaten van de overzijde HADDEN niet zulk een schrijfverbod. Evenmin hadden ze opdracht ontvangen, die *uitsluitend* van mondeling te voeren besprekingen had gerept. Hun was wel gezegd, dat zij moesten trachten met onze deputaten te *kómen tót* mondeling contact. Maar hun was allerminst verboden, brieven met de onzen te wisselen.

Dit zeggen wij.

Dit zeggen zij ook zelf.

Dit zegt óók nadrukkelijk hun eigen synode.

Dat *ónzerzijds* het zoo gezegd werd, is gebleken in den laatsten brief, dien onze deputaten tot de anderen richtten (zie „De Reformatie” van 18 September 1948). Daarin lezen we:

„Ter verdediging van Uw afwijzing beroept U zich op de U verstrekte opdracht, die „zeer bepaald luidt te trachten... te komen tot een *mondelinge* samenspreking”. Maar ontvingen wij van U inmiddels niet onderscheidene *brieven*? Waarom dan *nu* opeens de weigering van de door ons gevraagde enkele regels schrift? Enkele korte antwoorden op over en weer gestelde vragen zouden U en ons, alsmede het toeziende volk, het onmisbare licht hebben kunnen verschaffen terzake van de vraag, of mondelinge samenspreking zin zou kunnen gehad hebben. Uw weigering verwondert ons des te meer, als we bedenken, dat in door de dagbladders gepubliceerde verslagen van Uw Synode in Eindhoven te lezen stond, dat het desbetreffende besluit Uwer Zwolsche Synode geenszins een verbod van het uitwisselen van schriftstukken inhield”.

Dat onze deputaten hiermede geen woord teveel gezegd hebben, blijkt ten overvloede uit de inmiddels verschenen Acta van de Synode van Eindhoven, 3—19 Febr. 1948. In artikel 91, lo, sub a, lezen we, dat deze synode op 11 Febr. 1948 heeft uitgesproken, *accoord te gaan met de opvatting van deputaten, dat de bepaling der Synode van Zwolle niet insloot, dat geen enkele(n) brief zou mogen worden gezonden*.

Hieruit blijkt:

1. reeds *vóór* 11 Febr. 1948 hadden de deputaten van de overzijde zelf de *opvatting*, dat ze wel degelijk zouden mogen schrijven;

2. op 11 Febr. 1948 ontvangen ze bovendien publiek nog eens daarvan de volle bevestiging, en wordt hun opvatting accoord bevonden door hun nieuwe lastgeefster (hun jongste synode).

Ja, nog meer is ons thans bekend. Uit diezelfde Acta, hetzelfde artikel, blijkt, dat de deputaten van de overzijde aanvankelijk *precies hetzelfde hebben gedaan* als wat de deputaten ónzerzijds volgens opdracht *móesten* doen. Tot *ónze* deputaten kwam de opdracht: *voorshands*

schriftelijk. Welnu, de Eindhovensche Synode zélf constateert, dat de practijk van de Utrechtsche deputaten *precies op hetzelfde neerkwam*. Immers, de Eindhovensche synode sprak uit (art. 91, lo, sub b), „dat zij, ofschoon zij een speciale synode voor de zending is, kennis heeft genomen van het feit, dat, en de wijze waarop, deputaten zich *voorshands schriftelijk* tot die der synode van Groningen hebben gewend.”

En, nog is het einde der notabele feiten niet bereikt. De Eindhovensche Synode (sub c) sprak de hoop uit, dat „onder den zegen des Heeren *verdere pogingen* van deputaten *eindelijk* tot het begeerde resultaat van een mondelinge samenspreking zal (zullen) leiden.” Op 11 Febr. 1948 hoopt zij dus nog op *verdere* pogingen, die zullen leiden tot een mondelinge samenspreking, die pogingen zijn dus *niet identiek* met mondelinge samenspreking. Haar deputaten behoren blijkbaar in een zoo „*ernstige*” zaak tot het uiterste, dat toelaatbaar is, te gaan, opdat „*eindelijk*” kan bereikt worden wat Utrecht wilde en Groningen *reeds bij voorbaat* regelde: „*mondelinge samenspreking, volgende op voorshands schriftelijk contact*.”

Met andere woorden: op 11 Febr. weten de Utrechtsche deputaten *zeer wel*, en ook het toeziende volk *weet het*, dat zij door hun synode gemachtigd zijn *nog verder schriftelijk te handelen*, en daartoe als het ware *geprest* zijn als middel ter bereiking van het doel.

En nu is dit het verbijsterende: Als dan *in Mei d.a.v.* onze deputaten aan die der overzijde voorstellen, de schriftelijke correspondentie van lange en onvruchtbare brieven te vervangen door *enkele regels schrift.* waarin kort en krachtig, en dan van beide zijden, gezegd wordt, *waar het op staat, dán is het antwoord ineens*: onze opdracht luidt zeer bepaald te trachten te komen tot een *mondelinge* samenspreking.”

Jawel.

Maar dat *trachten* hield *nú* ineens op, nu het op *zakelijk spreken* aankwam. Deze deputaten wisten *zeer wel*, dat hun laatste synode het tijdperk van „*voorshands schriftelijk*” handelen *nog wel verlengd wilde zien*, om eindelijk te komen tot mondelinge samenspreking. Zij hebben een zware verantwoordelijkheid op zich genomen, toen zij, ondanks de uitspraak der Eindhovensche synode, aan onze deputaten hun „*neen*” deden hooren.

Hoe het zij, Uw Commissie wil bij dezen uitdrukkelijk constateeren, *dat hier van een „im-passe” geen sprake is*. Wij wijzen, niet zonder droefheid om het publiek gebruik er van dit woord af, wijl het rechtuit onwaar is; en wijl het aan schuldigen *onwil* den *schijn* van een onschuldige *onmacht* helpt geven. En wij constateeren, zulks in overeenstemming met de bij uw synode ingekomen stukken, dat hetgeen ons hier bezig houdt, thans niets anders is dan dit:

Wat zijn voor Uw synode de consequenties, die zij te trekken heeft uit deze weigering van medewerking aan een onzerzijds voorgestelde wederzijdsche korte schriftelijke situatietekening?

III. A. Een eerste vraag is:

moeten wij zelf soms een schriftelijke éézijdige situatietekening onzerzijds overleggen aan de Utrechtsche deputaten?

De gedachte is geopperd; ²⁾ maar schijnt ons niet aanbevelenswaardig. Ons eigen kerkelijk standpunt is wel bekend; onze kerken hebben niets teruggenomen van haar verklaring van verwerping der leerbindingen en schorsingen etc., die aan de overzijde naar den Woorde Gods en conform de Kerkenordering heeten te zijn, doch die door ons als met beide strijdig blijven afgewezen. Bovendien zou een éézijdige situatietekening éézijdig blijven; zij valt geheel uit het kader der *contact*-opneming; en wanneer deputaten der synode-Duursema niet eens in het kader van zulk *contact* zich schriftelijk en op korten termijn believen te verklaren, hoe zouden ze dan *wèl a posteriori* zoo iets doen. *buiten* dit kader? Zij *verklaren* immers: *wij mógen niet?* Men bedenke wel: niet *wij* wekten den *schijn*, als waren wij inzake leer of kerkregeering *veranderd*, en niet *wij* vroegen deswege om een samenspreking; *dat deden de anderen*. Reeds om die reden hadden zij *móeten* bewilligen in een duidelijke, op de kardinale punten ingaande situatietekening; zij wekten door het feit van het vragen om contact met de nog pas door henzelf uitgeworpenen den *indruk*, als waren zij *voor het minst gaan twijfelen* aan de goddelijkheid der tuchthandelingen, die in geding waren. In het kader van een ontmoeting, als welke hunnerzijds gevraagd werd, dient *geen der partijen* zich te onttrekken aan een situatietekening, zooover gevraagd, *doch wel het allerminst de partij, welke het eerst om contact gevraagd heeft*. Een éézijdige situatietekening onzerzijds is overbodig voor ons zelf en is niet begeerd door de andere partij. Ze ware trouwens water naar de zee dragen.

B. Een tweede vraag is:

moeten wij alsnog voldoen aan de suggestie der Utrechtsche deputaten, neergelegd in hun missive van Juni 1948 en waarin zij van hun kant voorstelden: mondeling spreken na gemeenschappelijk gebed en dan een communiqué voor de pers aan het slot?

Ook deze gedragslijn wordt Uw Synode aanbevolen. Al is de motiveering niet steeds dezelfde, en al willen sommigen slechts gedeeltelijk ³⁾ aan het verlangen der Utrechtsche deputaten tegemoet komen, toch zijn er, die U adviseeren: doet maar wat de Utrechtsche deputaten willen. ⁴⁾

Maar ook die raad schijnt ons onaannemelijk. En dit om de volgende redenen:

a. Zij, die deze gedragslijn aanbevelen, citeren voor het meerendeel *wèl* de missive der

Utrechtsche deputaten dd. Juni 1948, doch konden, voorzoover zij een gelijkkluidenden brief schreven reeds op 13 Juli 1948, nog geen nota nemen van het antwoord, dat onze deputaten aan die der overzijde deden toekomen onder dagteekening van 13 Sept. 1948. In dit antwoord worden evenwel onderscheiden argumenten gegeven ter rechtvaardiging van het onzerzijds ingenomen standpunt; de gegeven argumenten schijnen ons alleszins juist en, bij ontstentenis eener weerlegging, constateeren wij dat ze onweersproken bleven.

b. De Utrechtsche deputaten beweren, dat hetgeen hen en ons scheidt „*verschil van inzicht*” is. Doch *iets heel anders* scheidt ons: ettelijke openbare *vonnissen*, uitgesproken in den Naam des Heeren, en een gehandhaafde binding aan onschriftuurlijke leer-uitspraken en aan bepalingen die een principieele verkrachting of ontcrachting der aangenomen Kerkenordering beteekenen; afgezien nog van de na 1944 al verder gaande ontvrachting van het kerkelijk leven, zooals bv. in besluiten der Eindhovonsche synode aan het licht gekomen is, nieuwe besluiten dus, die men ginds ieder beveelt voor vast en bondig te houden, ook al zou men meenen, dat ze strijden met Schrift en Kerkenordering;

c. De Utrechtsche deputaten willen, dat *reeds thans*, zonder dat hunnerzijds of onzerzijds ten principale ook maar iets naders is verklaard, we elkaar over en weer *blijven erkennen als broeders in Christus*. Dit „*blijven*” is hier een tastbare onwaarheid; want hunnerzijds is gesteld en gehandhaafd, dat wij ons schuldig maakten aan openbare grove zonden, waarvan de door hen zelf in hun vonnissen geciteerde kerkelijke formulieren en bepalingen verklaren, dat wij, zoolang wij daarin blijven, geen deel hebben in het Rijk van Christus; hetgeen ook op allerlei wijze door hen is bevestigd.

d. Zij willen, dat de eerste vergadering van wederzijdsche deputaten, geopend wordt met gemeenschappelijk gebed, waarin dan zou hebben voor te gaan, *namens allen*, de man, dien zij het eerst hebben beschuldigd van zoodanige openbare grove zonde en dien zij ook om zijn na de „afzetting” gevolgde openbare daden tegenover hun kerken hebben aangediend als „deze ontslagen hoogleraar en afgezette predikant” en dan nog als *publiek rebel tegen den Heere en Zijn volk*. Zonder eenigen twijfel nu zal niemand, ook niet deze met den vinger als voorbidder door hen aangewezen man, het recht hebben, uit een persoonlijk gevoel van gekrenktheid te weigeren voorbidder te zijn voor degenen, die hem zóó hebben aangediend in publiek en officieel geschrift bij de schapen der kudde, doch thans hem den Heere voordragen als voorbidder, met hen vereenigd. Maar wij herinneren aan tweeërlei. Eerst daaraan, dat alle in aanmerking komende deputaten, en dus ook bedoelde persoon, alleen in hun *ambtelijke* eere zijn gekrenkt; dat dus niet *hun recht*, maar *dat van den Heere* in geding is, en dat dus de moeilijkheid der deputaten geen andere is dan die van iemand anders uit onze kerken. En voorts herinneren wij eraan, dat Job, toen hij door den HEERE werd aangewezen als voorbidder voor drie zijner aanklagers, hun voorbidder, doch niet hun medebidder had te zijn; en dat, eer Job en deze zijn aanklagers tot de acte van deze voorbidding werden opgeroepen van 's HEEREN wege, eerst de erkenning was geschied van Job zelf over zijn eigen schuld, *die hij concreet bij name had genoemd*, en voorts door God Zelf van de tot schuldbelijdenis nog niet toegekomen aanklagers van Job de *openlijke erkenning* gevorderd was, dat zij, als valsche aanklagers van Job, *niet recht gesproken hadden van den HEERE*. (Want het boek Job is een *procesboek*; het gaat over Gods proces tegen wie niet recht spreekt van Hem.) Eerst toen *déze* erkenning in een *openbare* daad (van brandoffers ten huize van Job) geschied was, kon Job voorbidder zijn voor hen en in hun tegenwoordigheid en in gemeenschap met hen.

Wij merken dit op, *niet* om parallellen te trekken tusschen Job en ons eenerzijds, en Jobs beschuldigers en de onze anderzijds. Wij behoeven ons tegenover eventueele misduiding van onze woorden in deze richting niet te verweren, want ook Job zelf beleed schuld voor God, insooverre *hij* niet recht had gesproken *van den HEERE*; en voorts: ook onze deputaten hebben toch aan die der overzijde openlijk het recht toegekend, van de uitgeworpenen en van onze kerken te zeggen wat en zooveel zij wilden, en hebben bij voorbaat beloofd dit volledig te publiceren. Wij wijzen op deze geschiedenis van Jobs voorbidderschap dan ook alleen (vgl. Job 42) om aan te geven, dat het groote „punt”, dat in geding is, *niet* is, of *menschen* bezeerd zijn, *doch of recht gesproken is van den HEERE*. Indien de HEERE Zelf dit punt vóór alles aan de orde stelt, *dan hebben wij het recht niet dat te verdoezelen*, of achteraan te plaatsen. De persoonlijke gekrenktheid heeft hier *niets* te dicteeren of te remmen; Job - men vergete het niet - werd eerst genezen in of na zijn voorbidding. Maar het punt in geding blijft: *Wie spreekt recht aangaande den HEERE en waarin doet hij dat?* Welnu, Job mocht niet voorbidden (laat staan medebidden), eer het eigenlijke *procespunt* vooropgeplaatst was, en te dien aanzien de *beide* partijen zich verklaard hadden. Een nieuwe formule kwam niet in geding; de *oude* werd aan de orde gesteld.

e. De Utrechtsche deputaten willen, dat wij vóórlop plaats en de *begeerte om te volharden in het zoeken naar hereeniging, opdat wij kerkelijk weer kunnen samenleven*. Maar, *hebben zij zelf die begeerte?* Indien wij - gelijk wij doen - nog steeds verwerpen, wat zij als den wil des HEEREN hebben aangediend en opgelegd, dan *mógen* zij - op hun standpunt - niet begeeren met ons één te zijn; dit ware dan volgens hun eigen woorden kerkbederf. Omgekeerd - indien zij - gelijk zij doen tot op heden - nog steeds alle vonnissen, inclusief hun *motiveering*,

en voorts hun bindingen, en wat dies meer zij, handhaven voor God, dan *mogen* wij met hen niet kerkelijk samenleven; we zouden dan de schapen der kudde overlaten aan kwade herders.

Trouwens, als wij hier openlijk de vraag stellen: willen zij zelf wel „volhardend zoeken naar hereeniging?” dan moeten wij (het woord „her-eeeniging” nu verder onbesproken latende) wel op een merkwaardige tegenstelling wijzen. Onze deputaten werden door de synode van Groningen gemachtigd, om, stél eens, dat inmiddels teekenen van wederkeer tot Schrift en confessie en Kerkenordering zich voordeden, pogingen in het werk te stellen tot het *doen bijeenroepen eener tusschentijdsche synode*. Dit was voor de deputaten der overzijde, gelijk voor ieder ander, een duidelijke vingerwijzing naar tweeërlei:

1° In de eerste plaats wees het naar het trouwens publiek gemaakte feit van onze erkenning, dat wij niet den Geest Gods in den weg mochten staan, indien Hij bekeering mocht wekken, aan welke zijde dan ook (want ook wijzelf lieten ons gaarne van zonde overtuigen, als men maar zeide, welke onze zonden waren, en ze als zonde *beweest*);

2° ook wees het op *onzen onwil om de zaak eener samenspreking onnodig te rekken*.

Welnu, dit was in het jaar 1946.

Sedert dien zijn de synodocratische kerken tweemaal in synode samengeweeft; eenmaal in Zwolle, 18-20 Juni 1947 (voortgezette synode), en eenmaal in Eindhoven, 2-19 Februari 1948. Uit de publieke Acta van die voortgezette Zwolsche synode treft ons in deze materie alleen maar de mededeeling, dat een missive van H. Post Roobol te Dordrecht, welke missive eerst als punt 27 van het *agendum* blijkt aangemerkt te zijn, in handen van deputaten gesteld is, die echter dienaangaande niets meer van zich laten hooren in de publieke Acta: en dat het stuk daarna niet meer voorkomt op het agendum der vergadering zelf (vgl. art. 7 en art. 6). En toen de synode van Eindhoven blijkens art. 91 van haar Acta weer de zaak ter tafel zag komen, bleek zij een drietal stukken te hebben ontvangen, betreffende de kwestie der „samen-spreking”, en heeft zij ook in betrekking tot deze aangelegenheid de verzekering gedaan, dat zij een „ernstig punt” op haar agendum was geworden, nadat zij in een „ernstig” schrijven van de h.h. G. J. v. d. Vegt, P. C. Nanninga en R. Woldring was geëntameerd, en ook heeft ze niet nagelaten te melden, dat zij een verzoek had ontvangen om in Augustus 1948 een synode te doen houden, die speciaal aan het rapport der commissie van samenspreking gewijd zou zijn. Men spijst hier onwillekeurig de ooren; want, terwijl ONZE synode aanstonds, vrijwillig, zonder dat iemand het haar vroeg, de gelegenheid opende voor een tusschentijdsche synode, en dit in het jaar 1946, daar krijgt in het jaar 1948, op 11 Febr. een synode van de overzijde, in een derde bijeenkomstenreeks, nadat onze Groningsche synode den weg had geopend tot een tusschentijdsche synode, een VERZOEK daartoe, in een „ernstig” schrijven aangaande een „ernstig” agenda-punt. Maar wat wordt op 't verzoek geantwoord? Dat deze Eindhovensche synode op het verzoek niet „behoeft” in te gaan; dat woord „behoeft” krijgt een bijzonderen klank, vooral als men leest wat er om heen staat: „reeds”(1) daarom niet, wijl dit rapport (van haar deputaten inzake samenspreking) bereids op deze zendingssynode (van Eindhoven) een punt van behandeling heeft uitgemaakt”. (art. 91, 2, sub d). Het rapport zelf van de gindsche deputaten voor samenspreking wordt aan de lezers der publieke Acta onthouden. Wij wijzen met nadruk hierop: de feiten spreken. *Ongevraagd* wijst men in 1946 *ónzerzijds* de mogelijkheid aan eener *tusschentijdsche synode*, en, *wél gevraagd*, wijst men *ginds*, terwijl reeds onderscheidene brieven van wederzijdsche deputaten gewisseld zijn, die mogelijkheid af. En intusschen laat en gaat men wroeten in de plaatselijke kerken buiten de deputaten en de bemoeiingen der wederzijdsche synodes om (hierop komen we nog terug). Dit zijn naakte feiten; en ze vervullen ons te meer met verontwaardiging als wij bedenken, hoe de situatie zich ontwikkeld heeft. *Hadden* de deputaten van ginds die enkele regels schrift willen achterlaten, die onzerzijds gevraagd werden, om eindelijk tot de *zaken* te komen, en *had* die door ons gevraagde handeling aanleiding mogen en dus kunnen zijn tot het openen van een mondeling gesprek, wel, dan zou in *dezen zelfden tijd*, najaar 1948, een tweetal synodes hebben kunnen zitten; die van de anderen en die van ons. Dan had, INDIEN er ook maar *iets* gebleken zou zijn van ook maar de *geringste* bereidheid tot het noodzakelijk - en dan op concrete punten - verklaren van „rechtsherstel” (waarover de Eindhovensche synode is aangesproken door haar zuster B. Bolhuis—Staal, Hengelo, bijlage XXXIIIb), thans met man en macht in twee synodes kunnen gewerkt zijn, om besluiten te nemen. Maar niets van dit alles. Men vermijdt de verplichte revisie in *generale* verbanden en werkt intusschen illegitiem *plaatselijk* (ook hierop komen we terug). Ons gehoorzaam willen gaan staan in den weg, waarlangs mogelijk de Geest Gods bekeerend zou willen gaan, is beantwoord met diezelfde kilte, als welke niet alleen de ettelijke revisie-verzoekers ginds heeft doen bevriezen, maar die ook ons in het gelaat slaat: wij krijgen den onweersaanbaren indruk, dat men ginds al tevreden is, *indien de vrijmaking wordt opgehouden*; maar van een ernstigen wil om zakelijk, en op korten termijn te komen tot vrede langs den weg van rechtsherstel blijkt ons niets. Schoone woorden zeggen ons niets. Een blad, dat onder redactie staat van twee der Utrechtsche deputaten, spreekt al openlijk van hereeniging *met een smaldeel*.

We denken hier, nu we zoo indringend hooren spreken van *liefde*, aan een woord, dat Paulus richtte tot de gemeente van Corinthe (II Cor, 2 : 8). Paulus spreekt daar over een man,

die, hoe dan ook, zich had schuldig gemaakt. Er kwam inkeer, en nu moet, zegt Paulus, naar de parafraze van Grosheide, de gemeente liefde gaan betoonen, EN DAT OFFICIEEL. Officieel, wij voegen er aan toe: in een duidelijke, afsluitende, rechtsgeldige *handeling*. Het woord, dat hier in den grondtekst gebezigd wordt (kuroun), wijst immers op een *rechtsgeldige, afsluitende officieele* handeling. Hetzelfde aan de rechtszaal ontleende woord ontmoet men bij de rechtsgeldige afsluiting van een testament, bij de officieele ondertekening onder getuigen (Gal. 3:15 vgl. vs. 17); het woord doet dan ook bij Paulus dienst in de teekening van Gods *rechtskrachtig verbond*. Behm (Kittel, Wtbch.) typeert dit woord uit 2 Cor. 2:8 als een term van het *kerkrecht in wording*, en dan ontleend aan de juridische sfeer; en die is hier niet, zooals sommigen in onklare onderscheiding klagen, in strijd met of vreemd aan de „sfeer” der „liefde”, want omgekeerd, Paulus verplicht de liefde in haar procedure tot de in dezen rechts-term aangeduide officieele handeling, en wil dat de liefde, in stee van te zeuren, en te kweelen, of naar haar bedoeling en concrete eischen te laten räden, zich nu maar zoo spoedig mogelijk zal laten „kuroun”, d.w.z. *rechtsgeldig laten constateeren in bindende afsluitende en openlijke handelingen van kerkelijke orde en met bindend kerkrechtsgeszag*. Is er liefde, welnu, dat ze dan kome tot een laatste rechtsbeslissing; anders is ze niet „beproefd” gevonden.

Wij hooren nog al eens spreken over een „*impasse*”, waarin wij zouden verkeerren, nu de deputaten der overzijde geweigerd hebben, op de kortst mogelijke wijze, desnoods in enkele regels schrift, te helpen komen tot een korte en bondige wederzijdsche *situatietekening*. Wij wijzen dit woord „*impasse*” af. De Schrift zelf eischt haar, **JUIST** als er liefde is. Men zegt ons, dat het de *liefde* tot God en Zijn Woord en tot ons zelf was, die de synode van 1944 en vervolgens noopte tot dat „kuroun”, dat schorsen en afzetten heet en buiten-verband-plaatsing. Wie, daarna van hereeniging sprekende, aan een officieele scherpe situatietekening weigert mee te werken, die dringt ons de vraag naar de lippen: *Waarom zoo trääg in het generale* (de handelingen namens synodale vergaderingen) en tegelijk zoo vlüg in *plaatselijke* ontmoetingen? De *mogelijkheid* om te komen tot een concrete schriftelijke beantwoording van wederzijds te stellen vragen was er ongetwijfeld evenzeer als het blijktens de Acta van Eindhoven aan de gindsche deputaten gegeven *verlof* daartoe. Hadden de deputaten van ginds gewild, en was er een werkelijk symptoom van een verlangen naar veranderde rechtspositie inzake de in 1944 in geding zijnde punten geweest, ten goede, dan zou op ditzelfde oogenblik tusschen twee synodes het „kuroun”, het officieel besluiten van den rechtshandel-in-liefde na wederkeer tot den Heere (met welke conclusie dan ook) kunnen geschied zijn. Wij vinden bij de deputaten van ginds onwil, en een permanent schuiven van de zaken op de lange baan, en ontmoeten noch bij hen, noch bij hun synode ook maar eenig blijk van eenzelfde spontane bereidheid om den Geest Gods, mocht Hij de geesten veranderen, aanstonds als zijn dienaars gereed te staan, als welke de Groningsche synode heeft aan den dag gelegd, toen zij een tusschentijdsche synode mogelijk maakte, en dit reeds in 1946.

f) Trouwens, nu wij van de Utrechtsche deputaten tot hun synodes komen, moet het uw commissie van het hart, dat *juist* deze synodes, allen schoonklinkenden woorden over eenheid en liefde ten spijt, veelszins hebben gedaan *wat de kloof inplaats van haar te dempen móest verbreedden*. Men wist, dat de vervangingsformule van 1946 ons zakelijk móest bedroeven en uit zedelijk oogpunt moest hinderen, wijl zij, naar eigen zeggen, niet alleen de betwiste uitspraken van 1905-1942 nogmaals uitdrukkelijk sanctioneerde doch ook - een enkel detail daargelaten - naar den inhoud repeteerde, en de tegen ons gekeerde „wet” *veranderde*, zonder meteen schuld te belijden over de op de oude „wet” gebaseerde vonnissen. Desniettemin heeft men niet alleen deze nieuwe formule vastgesteld, doch ook haar voorgelegd aan een vergadering, die den valschen naam voert van „eerste oecumenische synode” te Grand Rapids, U.S.A. in 1946. Op deze dusgenaamde synode zijn ten aanzien van de geschiedenis onzer kerken onderscheidene besluiten gevallen, en uitspraken gedaan, welke niet alleen in strijd met de waarheid zijn, doch ook het rechtsbesef wonden. Zoo is, door de vergadering van Grand Rapids, uitgesproken - en dit alles op verzoek en met volle medewerking van de kerken die ons hebben uitgestooten - dat de vervangingsformule van 1946 „*de Utrechtsche besluiten*” heeft vervangen; hetgeen - wijl er veel meer uitspraken in geding zijn, die nog niet vervallen verklaard zijn - tastbare onwaarheid is. Een kleinigheid? Neen. Ook niet, omdat men nu door deze tastbare onjuistheid onze kerken tmeer in een valsch daglicht plaatst. Inzake aanleiding, en motief, en omvang, en wijze, en rechten naam van onze vrijmaking van zondige besluiten, wordt een voorstelling van zaken gegeven, die geheel en al strijdig is met de waarheid, en onze kerken kwetst, terwijl ze de schuld der anderen volkomen onttrekt aan critiek; het is de duidelijkste, maar door haar probleemvervalsching en historie-verkrachting ook ergerlijkste vorm van handhaving door de synodocratische kerken harer beweerde zaaksgerechtigheid. Men vraagt zich af, hoe diegenen, die zoo'n scheef beeld konden geven van wat hier in Nederland geschied is, nog in ernst ook maar overwégen zouden, hun zaaksgerechtigheid zelfs maar disputabel te stellen. Wat de vervangingsformule betreft, niet alleen haar opstelling was een obstakel voor eventueel gewenschte hereeniging, doch de in Grand Rapids gestelde vraag om haar goed te keuren, ook weer in onze afwezigheid, en vóórdat men zelfs erover zou gaan denken, ook ons uit te noodigen, is een handhaving van het eigen standpunt, welke niets goeds spelt; deze vervangingsformule, thans schijnbaar gedekt met de resultaten van een haastig onderzoek van eenige bui-

tenlanders, die geen tijd hadden voor serieus onderzoek van onze en van der anderen historie, heeft nu als Goddelijke waarheid vastgelegd, dat men kinderen moet beschouwen en behandelen - dus ook doopen - als deelende niet in de *belofte*, doch in de *wederbarende genade* van den H. Geest, m.a.w. dat men de kinderen des verbonds moet beschouwen en behandelen als uitverkorenen.

„Met groote dankbaarheid”, aldus te Zwolle de rapporteerende commissie (Acta, bijlage III, bl. 147), heeft men ginds van deze besluiten der „oecumenische synode” kennis genomen: *ons rest dan niet anders dan te constateeren, dat men hier grootelijks dankbaar is om wat welbewust de kloof verbreedt.* En dit geldt niet alleen van de commissie, die te Zwolle rapporteerde, doch ook van de Zwolsche synode zelf, blijkens art. 40, sub 3, van haar Acta. Het staat dus vast, dat sedert men ons vroeg, deputaten te benoemen om tot samenspreking te geraken, men officieel niet alleen *niets* gedaan heeft om de kloof te *dempen*, doch omgekeerd positief *wel veel* gedaan heeft om haar te *verbreed*. Hierbij komen dan nog, wijzende in dezelfde richting, de besluiten van de synode van Eindhoven; niet alleen de reeds gememoreerde, doch ook vele andere, met name nopens de beginselen der zending, en het recht der plaatselijke kerken, en in betrekking tot revolutionaire bewegingen in Ned. Oost-Indië; besluiten, welke hetgeen onder ons als aangenomen recht bekend is, soms op de stelligste wijze weerspreken, en een streep halen door besluiten die in 1936 zijn genomen door de Amsterdamsche Synode met betrekking tot leden van partijen of bewegingen, welke in strijd zijn en brengen met art. 36 der Belijdenis.

g) Nu wordt in sommige brieven aan Uw synode gewezen op Matth. 5:41, waar de Heiland zegt: „Als iemand u pressen wil tot één mijl, ga met hem twee”. Men zegt dan: de gindsche deputaten willen mondeling, en niet schriftelijk gehandeld zien, geef hun wat ze verlangen, en ga er nog boven; laat zien, dat ge tot alles bereid zijt wat maar even mogelijk is. Wij merken daartegenover op, dat volgens dr H. N. Ridderbos (K.V. 115) hier sprake is van „heerendiensten, dwangarbeid, waartoe men b.v. door vreemde overheerschers kon worden gedwongen, vgl. Marc. 15:21; het zal hier” - zegt hij - „in meer algemeenen zin gebruikt zijn, en doelen op een verzoek om geleide, waartoe men rechtens niet verplicht was. Jezus' gebod” - aldus nog steeds Ridderbos - „is nu, dat men tegenover zulk een aanmatigend verzoek of eisch zich niet terstond tewezer zal stellen, maar dat men liever dengene, die aldus vragen durft, inplaats van één mijl, twee mijlen zal *begeleiden*; een mijl is een afstand van ongeveer 1½ K.M.” Tot zoover dr H. N. Ridderbos.

Maar wie voelt niet, dat hier volkomen andere zaken in geding zijn? Christus' woord spreekt over een vraag om *geleide* op een weg, dien een reiziger aflegt. Deze kan iemand zijn, die den weg *niet weet*; dan moet de aangesprokene hem op weg helpen. Maar dat is *niet onderhandelen over den weg of onderhandelen over een nieuwen weg*. Of ook, de reiziger kan een zwaren last te dragen hebben; hij *weet den weg wel*, maar hij wil *hulp*. *Welnu*, die hulp zij niet schrikel. Maar dat is wat anders, dan handelen met deputaten van wie ons schorsen enz. *Het loopt hier niet over de vraag, of wij elkaar aangenaam willen bejegenen, doch over de totaal andere vraag, wat de Heere God hulp voor Zijn geslagen Kerk noemt*. Wij moeten niet op die zestien deputaten zien, hoeveel mijlen die 16 menschen *elkaar* begeleiden. Doch wij moeten eens gaan spreken over de vraag, *hoe de kerken háár weg* moeten afleggen, niet 1 mijl, niet 2 mijlen, maar *alle* mijlen tot aan Christus' toekomst. De deputaten moesten den weg der kerken helpen leggen. en mogen op een *verkeerden* weg ook niet één mijl gaan.

In het onderhavige geding ligt er niet een vraag om GELEIDE van de Utrechtsche deputaten op een hun *onbekenden* weg, noch om *hulpverlening* op een hun *bekenden*, doch staan wij voor de vraag, hoe men de kerken zal *adviseeren* den weg te *leggen* die voor de anderen en voor onszelf goed en recht en van God den Heere zelf naar Zijn Woord gelegd zal mogen heeten. Dat is toch zeker heel iets anders, dan een vriendelijkheid tegen wie ons openbare grove zondaars noemen? *We hebben geen persoonlijke of private verzoeken of eischen tot hulpverlening voor ons liggen, Doch wij zijn geroepen tot een onder de lamp der Schriften te geschieden critische bezinning over gedane rechtsuitspraken en gevelde vonnissen*. Het loopt *niet* over verzoeken van *particulieren*, doch over een verzoek van een repraesentatief lichaam (een synode) roepende om deputaten vanwege een ander repraesentatief lichaam (onze synode). En dezen zullen dus niet hebben te vragen wat de deputaten over en weer zouden begeeren in *privé-verkeer*, want God zegt hun, dat zij *hun kerken* geen oogenblik mogen vergeten. En het gaat erom, dat deze kerken den weg zien liggen, waarop zij *alle* mijlen kunnen afleggen naar de roeping Gods. Het loopt *nog altijd* over vonnissen en leeruitspraken en kerkrechtelijke bepalingen van *wie zeggen den wil des Heeren te hebben gevolgd en den weg der kerken te hebben geplaveid, terwijl onzerzijds deze bewering als vals wordt afgewezen*. Uw deputaten hebben niet het recht, deze aangelegenheid te beschouwen als *hún* zaak, waarbij *zijzelf* wel „*onrecht*” zouden willen lijden als de anderen „*onrecht*” plegen. Zij hebben te doen met *deputaten*, die zeggen dat we den Heere samen hebben te bidden, omdat hun verlangen „*rechtmatig*” is; deputaten, die den moed hebben daarmee kerken op te houden. Wie ons aan boord komt met een herinnering aan één, dan wel twee mijlen op een *deputatenweg*, dien blijven we herinneren aan den weg der kerken, waarop *alle* mijlen haastig af te leggen zijn. Men moet, alzoo dr H. N. Ridderbos (diss., bl. 166) naar den ZIN der *gehele* wet zoeken; en die zin is in dit ge-

val, dat wie voor de kerken en haar toekomst verantwoordelijkheid dragen, de kerken geen oogenblik mogen loslaten. De onderhavige perikoop uit de bergrede richt zich - aldus nog steeds dr Ridderbos - niet tegen het *ius talionis* (het recht van vergelding) voorzoover dit aan de overheid ten regel was gesteld, maar tegen het *ius talionis*, voorzoover dit de mogelijkheid schiepte om zich **PERSOONLIJK** te wreken; deputaten nu hebben *geen enkele persoonlijke* aanlegenschap af te handelen (vgl. diss. 173). Terecht zegt dr. H. N. Ridderbos, diss. 253, dat het onjuist is, te meenen, dat Jezus in bedoelde perikoop der bergrede met een beroep op den plicht der liefde **ELKE** handhaving van het recht zou afwijzen. Hij voegt eraan toe (bl. 253) dat ook de stelling onhoudbaar is, volgens welke in Matth. 5:38 v. voor het particuliere leven alle rechtshandhaving zou worden afgewezen. Hoeveel te min dan voor *kerkelijke* zaken, waarbij het gaat over de vraag, hoe men Gods Huis zal regeeren? „*Hoe in ieder concreet geval te handelen is*”, aldus dr Ridderbos, „*wordt overgelaten aan de consciëntie dergenen, die wet en profeten kennen*” (254).

h) Men denke dus steeds *alleen* aan het recht der kerken. Zouden we alsnog voldoen aan den wensch der deputaten van ginds, dan zou dit neerkomen op aanvaarding niet alleen van de valsche vooronderstellingen, die we reeds afwezen, maar ook van een *werkmethode*, die schadelijk is, en den kerken hinderlijk.

De *methode*, zeggen we, is *schadelijk*; men zegt wel, dat een communiqué mogelijk is na elke samenspreking, en dat een stenogram kan worden opgemaakt, maar weet men wel, wat men wil? Hoe het ook zij, de punten-in-geding zullen tóch aan de orde moeten komen; en zullen tóch in een schriftelijk vastgelegde formulering en in een duidelijke, bondige redactie van ingenomen standpunt dienen te worden afgehandeld. Maar die weg zou ontzaglijk lang zijn, „onafzienbaar lang”. Bovendien: de idee van een stenogram heeft reeds eerder bij een ontmoeting tusschen afgevaardigden der synode van 1944 en één onzer tegenwoordige deputaten één dag vóór zijn „afzetting” *verzet* ontmoet van de andere zijde, een verzet, zóó ernstig, dat men *weigerde nog langer te blijven, indien gestenografeerd zou worden*. Een niets-zeggend en niets zeggen kunnend communiqué bleef achter — en deed niets. Trouwens, waarmee belasten zij, die dezen weg op willen doen gaan, onze deputaten? Niet ieder kan zijn gedachten aanstonds zóó ordenen en formuleeren, dat een stenogram zijn meening weergeeft op juiste wijze, en hij het gezegde dadelijk als wélgeordend, en als ter zake, en als goed kan handhaven voor allen die toezien. En, van een eenigszins behoorlijke, d.w.z. op de zaken ingaande bespreking, zal een communiqué ongeveer niets kunnen weergeven, althans niet als men denkt aan het zeer vele, dat ter sprake komen móet. Tenslotte: *besprekingen zijn niet aan de orde*. Vóór alles is noodig: *situatietekening; eerst de uitslag daarvan kan de vraag beantwoorden óf samenspreking nog eenigen zin heeft*.

En voorts: zulke werkwijze ware den kerken *schadelijk*. Wij oordeelen het hárt en dus de subjectieve bedoelingen van niemand; wij volstaan met de opmerking, dat de vraag-omsamenspreking de vrijmaking *factisch* in den weg gestaan heeft. De vervangingsformule eenerzijds, en anderzijds het wekken van de hoop, dat met samenspreking iets bereikt zou kunnen worden, heeft menigeen van de vrijmaking afgehouden, en anderen de vreugde om het daarin zichtbare werk Gods voor het minst doen disputabel stellen. De deputaten van de overzijde hebben *nagelaten*, het afdoende bewijs te leveren, dat hun *naaste* bedoelingen voorshands *verder* gingen dan het pogen om de vrijmaking op te houden, en zooveel mogelijk, met vermindering van een algeheel rechtsherstel, haar *gevolgen* te beperken tot het minimale. Onze synode van Groningen heeft om 's Heeren wil niet geweigerd, een eigen initiatief te nemen, opdat niemand haar verwijten zou, dat zij Gods Geest niet zou willen onderworpen zijn, bijaldien het Hem behagen mocht, waar dan ook, aan zonden te ontdekken en onrecht te doen herstellen. Wij mochten in 1946 niet weigeren, ook al begrepen wij, dat de arbeid der vrijmaking zou gehinderd worden. Dit feit hadden wij te aanvaarden. Ons zelf hielden we daarbij voor: wie *zèlf*, hetzij door zonde van bedrijf, hetzij door zonde van nalatigheid, voor anderen een oorzaak-tot-verleiding, tot een aanstoot wordt, dien treft het „wee”. Maar nu onze deputaten *hebben* getoond, dat zij den weg tot zakelijke en korte situatietekening hebben opengesteld, over en weer, en zij op een *pertinente weigering* gestooten zijn, *nu mogen wij de kerken niet langer ophouden*. Wij mogen de vreugde om het werk Gods niet langer verhinderen, haar vroolijk lied te zingen vanwege Gods groote daden. Wij mogen den gebonden menschen, wier „leiding” meer en meer hen op een heilloos pad voert, niet langer de suggestie laten voeden, dat er iets goeds te wachten is, terwijl *in werkelijkheid* hun „leiders” den kerkelijken toestand verslechteren.

C. Een derde vraag komt op: *is het soms noodig, dat thans uw synode alsnog van de vele vragen, die onze deputaten zouden hebben willen stellen, er enkele (de meest kardinale) voorlegt aan de deputaten van de overzijde, zulks dan met het verzoek, om daarop binnen veertien dagen, óf anders op langeren termijn, antwoord te geven? Óf dat zij hen vraagt, staande deze synode te antwoorden op de vraag óf zij bij nader inzien bereid zijn alsnog te doen wat onze deputaten hun voorstelden?* ⁵⁾

Er zijn stemmen, die bevestigend antwoorden, en in die richting voorstellen doen. Wij meenen, na rijp beraad, uw synode te moeten ontraden, hierop in te gaan. Om volgende redenen:

a) Over de „eer” en het „prestige” der synode spreken we geen woord. *Kón* zij de zaak des Heeren ermee dienen, we zouden geen oogenblik aarzelen haar te adviseeren, *nog maar eens* te kloppen op de deur van degenen, die in een aangelegenheid, die *zij zelf het eerst* hebben aangesneden, geweigerd hebben mee te werken aan wat allereerste roeping was: een korte situatietekening. Maar hoe veel ook in het voorstel Assen ons toelachte, en hoezeer wij het overigens om zijn grondgedachten en zijn nuttig effect dankbaar waardeeren, Uw Commissie gelooft niet, dat langs dezen weg iets bereikt kan worden; wel meenen we, dat er veel mee bedorven kan worden.

b) Wat het eerste betreft: er is ongetwijfeld in 't voorstel Assen en de daaraan verwante, ook wel op dit punt iets dat aanlokt. Uw Commissie waardeert in dit voorstel enerzijds de erkenning, dat wat de Groningsche deputaten aan de Utrechtsche voorstelden, rechtvaardig en zakelijk was, en anderzijds het duidelijk verlangen om voor heel de toeziende wereld te doen uitkomen, aan welke zijde de wil, c.q. de onwil, aanwezig is om op korten termijn te komen tot: een duidelijke situatietekening.

c) Maar Uw Commissie meent, *dat langs dezen weg niets te bereiken zal zijn*. De Utrechtsche deputaten hebben nu eenmaal openlijk uitgesproken, dat zij *niet mógen* doen wat onzerzijds hun gevraagd is. Uw Commissie meent te hebben duidelijk gemaakt, en dit uit de Eindhovensche Acta zelf, dat hun bewering niet juist is. Hadden nu onze deputaten deze meening, die ook de onze bleek te zijn, *niet* aan de Utrechtsche deputaten als de hunne ter kennis gebracht, *dán* zou deze synode nog kunnen overwegen, of het niet billijk was, hun publiek te zeggen, dat zij op het punt van hun „*niet mógen*” bij ons geen geloof ontmoeten. Maar het is hun gezegd; en verwezen is naar de bron: de Eindhovensche synode, waarvan de Acta aan deze deputaten zelf bekend zijn geweest, en inmiddels publiek geworden zijn. Gegeven dit alles, moeten wij wel als zeker aannemen, dat die Utrechtsche deputaten er niet over *dénken* zullen, hun publieke verzekering: *wij mogen niet*, te verloochenen, om alsnog te verklaren: *wij mogen wèl*.

Deze gedachte ligt te meer voor de hand, nu onze deputaten aan de Utrechtsche hebben meegedeeld, dat zij, deputaten van Groningen, niet treden mochten in den voorslag, om het tegenvoorstel der Utrechtsche deputaten over te nemen en aan te bevelen bij Uw synode. En desondanks hebben die Utrechtsche deputaten *daarna niet zelf de moeite genomen, hun voorslag bij Uw synode aan te bevelen*. Zij hadden dit kunnen doen; vooral nu hun eigen Eindhovensche Synode verklaarde te hopen, dat onder den zegen des Heeren *verdere pogingen* van deputaten eindelijk tot het begeerde resultaat van een mondelinge samenspreking zal (zullen) leiden. Zij hadden tegenover de klacht van onze deputaten, dat de Utrechtsche deputaten ten onrechte zich op onmacht beriepen, Uw synode kunnen schrijven, dat zij verkeerd werden beoordeeld. Niets daarvan is geschied. En dit terwijl zij weten, dat in onze kerken de klacht over een *ethisch* conflict luider en luider wordt, en dat voor het besef van ieder, die meent, dat de gebrokenheid van het christelijke vereenigingsleven in ons vaderland nog zooveel mogelijk hersteld moet worden en hersteld worden kan, het hoog tijd is, om in te grijpen, teneinde al het mogelijke te doen om dit ethisch conflict weg te nemen. Uw Commissie houdt zich overtuigd, dat de Utrechtsche deputaten als zoodanig zich niet zullen laten bewegen tot een rechtstreeksch antwoord, en dit op korten termijn, op rechtstreeksche vragen, gelijk door onze deputaten bedoeld zijn. Noch een deel, noch het geheel daarvan. Hun ondubbelzinnig: „*wij mogen niet*”, ligt daar nu eenmaal. Ze hebben trouwens laten doorschemeren, dat zij ook nog andere, tot nu toe niet genoemde redenen hebben, om aan den voorslag der Groningsche deputaten niet te voldoen.

d) En - Uw commissie meent ook, dat een poging in de aangewezen richting aanleiding worden *kón* voor het intreden van nog verdere *schade* voor de kerk van Christus, in stee van de voor die kerk gehoopte *winst* te brengen. Het wordt tijd, dat we de kerken herinneren aan wat de Groningsche Synode heeft gezegd, toen zij uitsprak, dat er een *gevaar* was, een gevaar, dat riep om maatregelen van *tegenweer*. De Groningsche Synode heeft het desbetreffende besluit der Utrechtsche niet alleen gelezen *voorzoover* het te harer kennis gebracht was door het Utrechtsche moderamen, *doch in zijn geheel*. Toen bleek haar, dat de Utrechtsche Synode tegenover de onze in Groningen *verzwegen* had, dat zij de *kerkeraden* van het synodocratisch verband had gewezen op de *roeping*, o.a. om een breuk, die *plaatselijk* geslagen mocht zijn, te heelen, en hun aanbeval, *daarbij in overleg te treden met dezelfde deputaten als die*, zoo mogelijk, ook met de *deputaten van onze Synode hadden saam te spreken* en *onder die bedrijven* door voorstellen te ontwerpen, welke uiteindelijk aan de respectieve synodes zouden voor te leggen zijn. De Groningsche Synode nam hiervan niet zonder afkeuring kennis. Het scheen haar niet fraai, dat *dezelfde* deputaten in betrekking tot tuchtmaatregelen, waarbij *alle* plaatselijke kerken betrokken zijn en waarbij van alle plaatselijke kerken *minstens twee* dienaren geschorst zijn (nl. de twee Hoogleraren van de Hoogeschool der Kerken), thans, platweg gesproken, *van twee wallen zouden eten*: enerzijds met onze *synodale* deputaten handelen over de vraag of en hoe men zich tot de respectieve *synodes* zou kunnen wenden met voorstellen tot „hereniging” en anderzijds dezen generalen handel doorkruisen met het ongecontroleerde geven van plaatselijke adviezen, die *vooruit zouden loopen op wat nog in discussie zou staan*, en die

zouden kunnen voorbijzien, dat *elke kerk minstens* twee van haar dienaren geschorst zag en dat ze *alle* door de zondige synodes gebonden waren te leeren wat God niet beval te leeren, en uit te sluiten wie Hij niet uitsloot.

Eerlijk noemen wij zulk een dubbel optreden niet; temeer niet, nu het kwam van de zijde van menschen, die tot onze ambtsdragers zeiden: wat een *synode* heeft besloten, dat *hebben* ipso facto *alle* kerken besloten; en die het *revolutie* noemden, toen een hoogleeraar in 1944 zich tot de *kerkeraden* wendde in zaken, die nog moesten komen op een volgende synode; en dit, terwijl de *voorafgaande* zelf verklaard had, dat ze met de onderhavige materie was *gereed gekomen*.

Men vraagt zich verbaasd af, hoe zulke hiërarchen met goed geweten denken te kunnen trachten onze kerkeraden los te weeten van hun synode, en hun eigen kerkeraden met de onze te doen beraadslagen over een herstel der breuk, terwijl zij terzelfdertijd met onze synodale deputaten nog willen confereeren over de vraag, of *zulk een herstel der breuk wel mogelijk is, en zoo ja, op welke wijze*. De *algemeene* aspecten der zaak worden met deputaten besproken, maar in *locale* kerken wil men ze bij voorbaat helpen vergeten.

Nu heeft deze handel tot nu toe niet veel effect gehad. *Maar dit mag ons niet in slaap doen vallen*. Het is U bekend, hoe thans, onder invloed mede van sommigen, die met de Utrechtsche deputaten nauw contact plegen te onderhouden, een reeks conferenties is opgezet, waarvan de eerste in Oosterbeek gehouden is. Het is Uw Commissie bekend, dat tegelijkertijd thans *precies datzelfde* gebeurt wat de Groningsche synode als een *gevaar* en als een *niet-eerlijke* handeling heeft onderkend: men tracht thans de plaatselijke synodocratische kerkeraden met de plaatselijke kerkeraden onzer kerken weer bij elkaar te brengen en te doen spreken over herstel der *plaatselijke* breuk. En men doet dit met terzijdestelling van de nog te bespreken en eventueel te regelen *synodale* handelingen. Ds B. A. Bos heeft gemeend deze gedragslijn te mogen aanbevelen onder het motief, dat de deputaten in een *impasse* gekomen zijn: Uw Commissie heeft reeds aangewezen waarom zij hiervan *geen woord gelooft*. De Oosterbeeksche conferentie heeft zelf uitgesproken, dat zij nog door zeer veel zoodanige conferenties zal moeten worden gevolgd, eer van het omvangrijke materiaal ook maar een behoorlijk quantum in behandeling zal genomen zijn. Desondanks worden nu al in onderscheiden plaatselijke kerken pogingen ondernomen om te „onderhandelen”. Uit Amsterdam bereikte zelfs nog tijdens deze week onze deputaten het verzoek in dezen zelfden geest te handelen. Hoe kan men toch met zooveel blindheid geslagen zijn? Hoe kan men deputaten verzoeken sympathie te betuigen voor een oneerlijken handel, die de deputaten uitschakelt, terwijl men ze tegelijkertijd nog tracht aan het praten (met communiqués) te houden? Dat dit alles met de goede orde strijdig is, behoeft geen betoog. Wij mogen daar niet aan mee doen. Wij zijn *wel* vrijgemaakt om de kerkeraden niet te laten *overheerschen* door de synode, maar we zijn *niet* vrijgemaakt om de kerkeraden te *isoleeren* van de synode. Het optreden van ds B. A. Bos is in zooverre rechtstreeks kerkrechtelijk geoordeeld. De vrijmaking was een protest *tegen* het doorknippen van den hand tusschen kerkeraden en synode. Dit moet gezegd blijven zoowel tegen de synodocraten, die de synode tegen de kerkeraden, als tegen de Oosterbeeksche conferentiegangers, die de kerkeraden tegen de synode uitspelen.

En welk een toestand ontstaat nu? Deze: de Utrechtsche deputaten hebben de Groningsche veroordeeling van hun tactiek ter kennis genomen; zij weten, dat zij in 1946 te Groningen signaleerd zijn in hun van twee wallen eten. Officieel laten ze zich niet in met de Oosterbeeksche conferentiegangers; hun naaste medewerkers doen daar thans het werk, dat blijkens hun eigen synodale papieren, door hen zelf nog steeds gewenscht wordt: n.l. onze plaatselijke kerkeraden beïnvloeden, terwijl ze nog met onze deputaten in relatie staan. Maar nog altijd blijft hun instructie: dat zij, als Utrechtsche deputaten gereed zullen blijven staan, om synodocratische kerken met raad en daad terzijde te staan, als deze met hen in overleg willen treden om de plaatselijk geslagen breuk te heelen — zooals dat in hun woordenboek heet. Hun actie ligt geheel in de lijn van wat bovenbedoeld blad van twee der gindsche deputaten schreef: dat de historie (niet der synodocratische manipulaties maar) van de *vrijmaking* nog verscheidene aspecten heeft. Dit is duidelijk genoeg. Het is ook ontdekkend. Het is oneerlijk. Want ieder weet, dat *plaatselijk* geslagen breuken *geen oogenblik los te denken zijn van wat landelijk is geschied*. Wij insinueeren niet, maar houden alleen maar de oogen open voor wat publieke feiten zijn, als wij zeggen: de deputaten der synodocratie houden onze deputaten op met langgerekte handelingen en dit onder weigering van medewerking aan een korte, duidelijke, onmisbare situatietekening, maar elk oogenblik staan zij gereed om indirect via de door hen geïnstrueerde synodocratische kerkeraden, de onze te beïnvloeden.

Deze toestand mag niet bestendig worden. Wie weigert mee te werken in wat voor alle kerkeraden in kerkverband noodzakelijk is (de scherpe en korte situatietekening) en toch onze kerkeraden bij voorbaat wil losmaken van het verband, dat zij om Gods wil moesten herstellen met de uitgestooten kerken en ambtsdragers, die moet door ons niet langer in staat gesteld blijven om dit dubbel spel te spelen. Wij mogen ons door hen niet laten ophouden en hen niet toelaten, in onze kerken te wroeten op korten termijn, terwijl zij tevens op langen termijn de door de synode aangewezen deputaten almaar ophouden en remmen. Wij mogen niet langer ertoe medewerken, dat — al of niet in bewusten samenhang met particuliere confe-

renties — de Utrechtsche deputaten de deputaten ónzer synode verhinderen de lucht te helpen schoonvegen, doch intusschen elk oogenblik paraat zullen willen staan (blijkens hun instructie) om na de *directe* beïnvloeding door die conferentiegangers ook nog hunnerzijds *indirect* onze kerkeraden te beïnvloeden. Wij willen niet aan de deputaten der synodocratie de mogelijkheid helpen schenken, nog langer het kerkelijk leven, dat God ons hergaf, te ondermijnen. En hun ook geen kans geven om in en door een diplomatiek gesteld antwoord, waarop onze synode misschien niet eens rustig zich nader zou kunnen bezinnen om er dan rijp op te reageren, haar en onze deputaten *weer* op te houden.

Indien de deputaten der synodocratie met onze kerken eerlijk hadden willen omgaan, zouden zij zelf, tenminste na lezing van het Groningsche rapport, gezegd hebben, een andere instructie te begeeren. Ze hebben dit niet gedaan. In de publieke Acta hunner na Utrecht gevolgde synodes is geen woord te vinden over een verandering van instructie, teneinde tegenover onze kerken te bewijzen, dat zij met ons eerlijk, en zonder storingsinvloeden van terzijde, wilden zoeken naar een oplossing in wat zij zelf „moeilijkheden” noemen, doch wat wij als een samenhangende keten van ongodelijke vonnissen zien. Hier past maar één advies: *plaats het stópslein*.

D. Een vierde vraag is: *zullen we ingaan op de door een enkelen correspondent ⁶⁾ geverde gedachte: zonder verder iets te doen, te blijven bij het Groningsche besluit?*

Naar de meening Uwer commissie kán dit niet. *Déze* synode zal over de vraag van al-dan-niet-benoeming van nieuwe deputaten zich te beraden hebben; de massa ingekomen stukken bewijst, dat de kerken aan deze zaak haar volle aandacht hebben kunnen en willen geven. Onze huidige deputaten hebben duidelijk genoeg uitgesproken, dat zij bij het licht, dat zij bij de verzending hunner jongste missive hadden, er niet aan denken konden, medewerking te verleenen aan de door de synodocratische deputaten gewenschte werkwijze, d.i. langdradige, maandenlange „onderhandelingen” (het woord is door de anderen gebruikt) met een communiqué aan het slot, maar zonder dat verkregen zou zijn, wat dezerzijds verlangd wordt: *situatietekening, om te kunnen beslissen of mondelinge samenspreking nog zin en van Godswege recht heeft.*

Tenzij onze deputaten van meening zouden veranderen, zou dus, ingeval deze synode nog door deputaten met gelijken last zou willen doen handelen, naar nieuwe gegadigden voor dit deputaatschap moeten worden gezocht. Bovendien: de door ons aangewezen gevaren bleven dan bestaan; en aan het beteekenisvolle feit der ondubbelzinnige afwijzing van den billijken eisch onzer deputaten zou dan eigenlijk geen enkele consequentie verbonden worden. Waar de situatie sedert 1946 aanmerkelijk is gewijzigd zou reeds uit dien hoofde een handhaving van den status quo onverantwoord zijn.

E. Eén vraag nog rest ons: *zal deze synode uit de weigering der Utrechtsche deputaten de consequentie trekken van: geen deputaten meer benoemen en zoo te markeeren dat ons aanvankelijk pogen om op de Utrechtsche vraag naar eer en geweten antwoord te geven is afgestuit op den onwil der deputaten van de overzijde?*

Deze voorslag wordt van onderscheiden kant ⁷⁾ aan Uw synode gedaan en Uw commissie is tot de overtuiging gekomen U te moeten adviseeren in dezen zin. Zij wijst, ter ondersteuning van deze gedragslijn, op het volgende:

a) allereerst pleit daarvoor zeer veel wat tevoren reeds in dit rapport opgemerkt is.

b) bovendien: nu we eenmaal getoond hebben bereid te zijn tegemoet te komen aan eventueel blijkende bekeering van wie de kerk hebben geknecht en het koningschap van Christus hebben aangetast, nu wordt het tijd, thans de synodocratische kerken te behandelen naar het recept, dat ons bekend is uit onze kerkelijke formulieren en uit de Acte van Afscheiding en van Vrijmaking. Toen ze tot ons zeiden: *we willen U spreken*, mochten wij niet weigeren. Maar nu hun deputaten verklaren: *wij willen met U niet kort en zakelijk en direct handelen*, nu is het tijd, met dr H. N. Ridderbos te verklaren: thans worden zoowel onze als zijn kerken „beproefd in de oprechtheid van onze begeerte en gebeden om hereeniging”: althans — wat ons betreft — in onze begeerte van hereeniging in den rechten weg met wie *ten onrechte van ons gescheiden zijn*; want een andere begeerte hadden wij niet. En het wordt tevens tijd, tot hen te zeggen: gij zijt wel beproefd geworden, maar niet beproefd bevonden: gij hebt den rechten weg niet gewild. Onze Catechismus zegt: dat, eer men openbare grove zondaren weer aanneemt, er eerst verbetering moet beloofd en bewezen zijn. De handelingen van 1944 en vervolgens zijn metterdaad openbare grove zonden.

Welnu, het beloven ontbreekt; de bewijzen ontbreken ook. Wel deden zij, die ons, met schending van alle recht, uitwierpen, elkaar beloften van het *tegendeel*, en gaven zij dáarvan ook bewijzen.

De Acte van Afscheiding en Wederkeer, en die van Vrijmaking en Wederkeer hebben beide, elk op eigen wijze, uitgesproken de eenheid te willen zoeken met wie in 1834 of 1944 de kerk tyranniseerden, *zoodra zij zouden terugkeeren tot de gehoorzaamheid aan Gods Woord en de belijdenis en de daarop gezonde Kerkenordering.*

Laat ons dan daarop wachten. *Niet om ons af te sluiten tegen een eventueel hernieuwde poging om elkaar te ontmoeten op een eerlijke en zakelijke wijze, want nóg willen we ons tegen niemand afsluiten, die bewijs geeft van zedelijken ernst. Maar wél om onze kerken te helpen beveiligen tegen de gevaren van een valsche suggestie, waaraan de feitelijke basis ten eenenmale ontbreekt.* De dienst des Heeren kan nooit anders geschieden dan onder inrekening-brenging van de feiten, en met zelfbinding aan de Schrift. Deze laatste is zonder de eerste evenwel niet mogelijk; de Schrift bindt ons alleen in het „heden” ten overstaan van „morgen”.

IV. Op grond van het gezegde geeft Uw commissie U in overweging te besluiten in dezer voege:

De synode, gelet op inhoud en verloop van de correspondentie, die gevoerd is tusschen de deputaten der synode-Duursema eenerzijds en de deputaten onzer Groningsche synode anderzijds, ter zake van een door de synode-Duursema verzochte ontmoeting ter overweging eener mogelijke „hereeniging”,

en beslissing nemende ten aanzien van bij haar te dezer zake ingekomen stukken,

A. CONSTATEERT:

1. de deputaten der Synode-Duursema hadden nog in Febr. 1948 zelf de opvatting, dat de bepaling hunner Zwolsche synode *niet* insloot, dat in het kader van het met onze deputaten verlangde en inmiddels geopende contact geen enkele brief zou mogen worden gezonden (Acta Synode Eindhoven, art. 91);
2. hun Eindhovensche synode bevestigde deze opvatting en ging er mee accoord;
3. deze deputaten hebben dan ook onderscheidene brieven tot de onze gericht;
4. nog hun laatste synode sprak de hoop uit, dat verdere pogingen van deze deputaten (welke pogingen blijkbaar van mündelinge samenspreking *werden onderscheiden*) onder den zegen des Heeren zouden leiden tot een mondelinge samenspreking *nadat „voorshands schriftelijk” gehandeld was*;
5. desondanks hebben de deputaten der synode-Duursema *geweigerd*, medewerking te verleen aan een poging tot wederzijdsche, summiere, ondubbelzinnige, schriftelijke situatietekening op korten termijn, zooals deze door de Groningsche deputaten terecht werd gezien als een allereerste voorwaarde voor een waarheidsgetrouw antwoord op de vraag, of mondelinge samenspreking na het geopende schriftelijke contact nog zin zou hebben gehad, en of deputaten als dienaren van Christus' kerk daartoe van 's Heeren wege gerechtigd zouden zijn;
6. tengevolge van deze weigering der deputaten der synode-Duursema staan „De Gereformeerde Kerken in Nederland” thans, twee jaren nadat deze synode zelf om een samenspreking *verzocht* had, *nog steeds zonder antwoord* op de kardinale vraag, of er, en zoo ja, welke eventuele nieuwe en dan betere inzichten *althans bij deze deputaten leven* o.a. ter zake van de valsche binding aan onschriftuurlijke leeruitspraken, en inzake de ook daarop gegronde, met Schrift en kerkordening duidelijk strijdige, en ook anderszins afstootende daden van schorsing, afzetting, buiten-verband-plaatsing van getrouwe ambtsdragers en kerken, en inzake herhaald verbod van het gebruik der sacramenten;

B. zij OVERWEEGT:

1. niettegenstaande het feit, dat zij zelf zeiden, contact met onze kerken te begeeren, hebben de kerken, welke ons hebben uitgestooten op allerlei wijze, o.a. op een dusgenaamde oecumenische synode, en ook in haar Zwolsche en Eindhovensche synodes, de ongoddelijke besluiten van 1944 gehandhaafd, bekrachtigd, en doen bekrachtigen;
2. in onderscheidene nieuwe besluiten met betrekking tot andere vraagpunten hebben zij welbewust de leerstellige, kerkrechtelijke en ethische kloof tusschen hare en onze kerken verbreed, instee van ook maar het geringste pogen te ondernemen om die kloof te dempen;
3. in haar officieele handelingen hebben zij dus de bekeering geweigerd en den H. Geest opnieuw wederstaan;
4. bovendien gaan zij zelf en haar deputaten met kerken en deputaten niet eerlijk en niet open om; want:
 - a) terwijl haar deputaten beslist weigeren met de onze mee te werken tot het verkrijgen van een wederzijdsche saamvattende schriftelijke situatietekening op korten termijn betreffende die punten, die in geding zijn, en *die alle de kerken in het gemeen raken*, daar staan diezelfde deputaten, blijkens hun instructie, *gereed om hun kerkeraden bij te staan*, als deze met hen in overleg zouden willen treden over wat zij noemen „herstel van plaatselijk geslagen breuken”;

- b) uit niets blijkt, dat deze instructie van de deputaten der synode-Duursema zou zijn gewijzigd, en dit, niettegenstaande in 1946 onzerzijds officieel ter kennis gebracht was, dat onze Groningsche synode publiek haar afkeuring had uitgesproken tegen zulk oneerlijk handelen, dat op nog te voeren *algemeene* en het *kerkverband* regardeerende besprekingen vooruit liep en vooruit deed loopen;
- c) terwijl zij zelf verklaren, dat de plaatselijke kerken *altijd ipso facto alles* besloten *hebben* wat hun *synode* heeft besloten, en dat deze plaatselijke kerken *al* die besluiten *te allen tijde* onvoorwaardelijk voor vast en bondig hebben te houden, *totdat* ze eventueel zouden zijn teruggenomen, daar trachten zij, die zóó spreken, onze kerkeraden langs indirecten weg te bewegen tot handelingen, welke met deze door haar als goddelijk beschouwde, en tot in tuchtmaatregelen toe gehandhaafde, beschouwingen ten eenenmale strijden;
- d) op groote schaal ondernemen thans onderscheidene kerkeraden aan de overzijde zulke, op hun eigen standpunt ongeoorloofde, en den arbeid der deputaten negeerende of doorkruisende handelingen.

en

C. BESLUIT:

1. Deputaten onder dankzegging voor hun bemoeiingen te déchargeeren;
2. Geen nieuwe deputaten voor contact-opening met de gemeenschap, die ons uitwierp te benoemen, omdat:
 - a. de deputaten der synode-Duursema geweigerd hebben te voldoen aan wat, gezien hun eigen vraag om contact, van hen verlangd worden *mócht*, en, gelet op het recht des Heeren van hen geëischt worden *móest*;
 - b. de kerken, namens welke gezegde deputaten optreden, thans op groote schaal de actie van de door haar synode begeerde deputaten en ook van de onze saboteeren en doorkruisen met oneerlijke daden van kerkscheurende bedoeling;
 - c. deze synode tegenover de kerken schuldig zou staan, indien zij harerzijds aan de bestending van dezen toestand van verscherpte onwaarachtigheid zou medewerken, doch veeleer den thans ondernomen acuten aanval op het werk Gods in de vrijmaking heeft te zien als blijk van voortgaande onbekeerlijkheid, en als oorzaak van verscherping van het bestaande ethische conflict tusschen uitwerpers en uitgeworpenen, ja als een schuldig spel met de sleutelen des hemelrijks;
3. Zich voor het tegenwoordige te bepalen tot:
 - a. de herinnering aan de bij herhaling om 's Heeren wil gegeven verzekering, de eenigheid des geloofs te willen onderhouden met allen die in leer en kerkregering zich houden óf gaan houden aan het Woord Gods, de Drie Formuleren van Eenigheid en de aangenomen Kerkenordening,
 - b. de verzekering dat de gemeenschap die ons uitstiet en van Godswege blijft opgeroepen tot bekeering van binding aan valsche leeruitspraken en andere daden van kerkscheuring, aanstonds door ons zal kunnen en moeten aangehoord worden, zoodra zij in bondige besluiten betering des levens zal hebben beloofd en bewezen en dus óók zal opgehouden zijn met het pogen, onze plaatselijke kerken, gelijk ook haar eigen kerken, te doen vergeten, dat geen enkele *plaatselijke* breuk waarlijk geheeld worden *kan*, zonder dat eerst de zonden van en in het *kerkverband* worden herroepen; in welk geval iedere daartoe bevoegde kerkelijke vergadering de roepende kerk kan aanschrijven om een vervroegde synode.
 - c. opneming van dit rapport met conclusies in de Acta, met vrijgeving van het auteursrecht van dit rapport, onder kennisgeving van dit besluit (met toezending van de Acta) aan de deputaten der synode-Duursema, en aan de in het Groningsche besluit voorts genoemde instanties, alsmede voor wat het desbetreffende deel der Acta betreft aan wie zich te dezer zake hebben gewend tot de synode.

Namens commissie I:

(w.g.) K. SCHILDER, rapporteur

¹⁾ Dr A. van Deursen, c.s.; opgemerkt moet echter worden, dat de critiek op hetgeen deputaten onzerzijds *wéerkelijk* deden, hier *ontbreekt*; gelijk trouwens ook *van andere stukken* hetzelfde geldt. En voorts: dat dit stuk, dat soms straat voor straat in Groningen ter teekening werd aangeboden, ontworpen en onderteekend is vóórdat onze deputaten op den door de onderteekenaars aanbevolen voorslag der Utrechtsche deputaten hadden kunnen antwoorden.

²⁾ Brief van br. W. K. van Dijk, zr. A. Koffeman en br. Mr. W. M. Westerhuis te Utrecht (Juli 1948), welke brief gericht is tot den kerkeraad van Utrecht en door dezen aan uw synode is doorgezonden. Onderteekenaars achten „een zakelijke en duidelijke positie-

bepaling" of „schriftelijke situatietekening" „onmisbaar als basis van verder handelen" en geven in overweging, „genoemde schriftelijke situatietekening zonder meer aan genoemde deputaten van de overzijde ter hand te stellen"; het schijnt hun, „dat laatstgenoemde deputaten wel gedwongen zullen zijn op dit stuk in te gaan". Voor een deel loopt de hier getrokken lijn parallel met sub 2 van het voorstel der Part. Synode van Overijssel—Gelderland (sub 2 luidt: het „getuigenis", dat in 1946 van de synode van Groningen is uitgegaan tot principieele afbakening van haar positie); zie verder noot 5 en 7.

De kerkeraad van Utrecht, zich overigens refererende aan het voorstel-Assen (zie noot 5), wil overwogen zien, „of het wenschelijk is een samenvattende en preciseerende en profetisch-historische ontdekkende schriftelijke „situatietekening" te verstrekken, daarbij te overwegen in hoeverre dit eventueel kan geschieden of behoort te geschieden in aansluiting aan hetgeen Assen in zijn slotalinea schrijft en in hoeverre hiertoe dus al of niet nieuwe benoeming van deputaten van noode is".

³⁾ De kerkeraad van Nw. Buinen b.v. acht, evenals die van Nieuwendam—Amsterdam-N., dat vooralsnog voor gemeenschappelijk gebed geen plaats is; die van 's-Gravenhage—Loosduinen spreekt uit, dat het „voorhands schriftelijk" een onoverkomelijk bezwaar schijnt te zijn (zie dienaangaande hetgeen in dit Rapport wordt aangehaald); die van Den Haag-West wil aangaande „de vraagpunten, die in allereerste instantie ter sprake gebracht zullen worden" aan deputaten „een welomlijnde, schriftelijke opdracht verstrekt" zien; de brs. A. Baas en J. Kevelam, vgl. noot 4, laten een „al of niet gewijzigd (zijn) op sommige punten" in het midden; de kerkeraad van Bilthoven wil *drie* (eventueel groepen) stenografen (de derde „neutraal", die dan bij verschil van meening aangaande de uitwerking der stenogrammen de „eindbeslissing" zou dienen te hebben); hij wil het recht vindiceeren voor elk der partijen tot publicatie der verslagen, ook ingeval van afgebroken besprekingen, en voor den tijd der besprekingen de deputaten zich zien verbinden tot het niet polemiseeren over de in bespreking genomen punten; en voorts bij verwerping ook van dit voorstel automatisch alle relatie met de uitwerpende gemeenschap zien afgebroken.

Alleen de ondertekenaars van de in noot 1 bedoelde gelijkkluidende brieven refereeren zich geheel en al aan den laatsten contra-voorslag, dien de Utrechtsche deputaten tegenover dien der onze stelden; door anderen wordt doorgaans in ruimeren zin gesproken van „mondellingesamenspreking" onder waarborg van „ruime publicatie" of iets dergelijks.

⁴⁾ In de missive van dr A. van Deursen c.s. te Groningen, ondertekend door onderscheiden daartoe uitgenoodigden.

Voorts, maar dan zonder overneming van den voorslag der Utrechtsche deputaten, in een brief van de brs. A. Baas, J. Kevelam te Almelo, in een missive van de kerkeraden van Den Haag-West, 's-Gravenhage—Loosduinen, Wormer, Nieuw-Buinen, Nieuwendam—Amsterdam-Noord, (conditioneel: *zoo men aan de andere zijde blijft staan* op het voeren van enkel mondeling en niet schriftelijk contact', en in dat geval met stenografisch verslag en publicatie daarvan), Oostzaan (de ontmoeting ook in den vorm van mondelinge samenspreking mogelijk maken), Bilthoven, Utrecht N.W. (deputaten machtigen tot mondelinge gedachtenwisseling).

De Raad van Veendam, ofschoon *zelf* van gevoelen, dat een mondelinge samenspreking „slechts dan aanvaard zou kunnen worden, indien vooraf overeengekomen werd, dat een na afloop van elke bespreking gemeenschappelijk... opgemaakt verslag... in elk geval zou moeten bevatten een korte opsomming van de aan beide zijden bestaande opvattingen t.a.v. het aan de orde gestelde onderwerp", gaat in zijn *verzoek* niet verder, dan de vraag, te *onderzoeken of én in hoeverre* het in het antwoord der Utrechtsche deputaten vervatte gewijzigde nader omschreven voorstel eener mondelinge samenspreking „het ons mogelijk maakt alsnog te komen tot de noodzakelijke duidelijke situatietekening en de verkondiging van het Woord en het Recht des Heeren t.a.v. de aan de orde te stellen onderwerpen tot hen te doen uitgaan".

⁵⁾ Kerkeraad van Assen; Classis Amersfoort; Part. Synode Drente; idem Friesland; classis 's-Gravenhage; classis Dordrecht—Gorinchem; classis Warffum; kerkeraad van Driebergen—Rijnsburg; idem Loenen a. d. Vecht; Part. Syn. van Noord Holland; classis Gouda—Leiden—Woerden; idem Schiedam; kerkeraad Utrecht (met eenige modulatie, zie noot 2); kerkeraad Berkel en Rodenrijs; Particuliere Synode Overijssel—Gelderland (zich te wenden tot den dep. der synodocr. kerken met het verzoek binnen een bepaalden termijn hunnerzijds gereed te zijn met de principieele afbakening der positie der synodocr. kerken, in welke afbakening aan de onverzwakt te handhaven voorwaarde van principieele verantwoording t.o.v. de binding in leer en kerkregering, en daarop gebaseerde handelingen van schorsing, afzetting en afhouding van het H.A. dient te worden voldaan, en dit alles met in-rekening-brenging van het „getuigenis", dat de kerken, te Groningen in synode bijeen, deden uitgaan tot principieele afbakening van haar positie); kerkeraad van Kommerzijl (mondeling enkele vragen laten stellen in een kort onderhoud, met stenogram, opdat „de synode" (blijkbaar *déze synode*), kan besluiten, naar aanleiding van de antwoorden, al dan niet voort te gaan).

Tot recht verstand bedenke men, dat het voorstel—Assen bedoelde: „geen nieuwe deputaten ad hoc te benoemen, dan nadat haar (de generale synode) eerst *gebleken* is, dat het zin heeft

met de deputaten der „gebonden kerken” een samenspreking aan te gaan (hetgeen dan zou moeten blijken uit verzochte categorische beantwoording van door de generale synode vastgestelde vragen (inzake het *al* of *niet* betreuren van het als „goddelijke waarheden” aangediend hebben van de bekende leeruitspraken, en van de geschiede tuchttoefeningen etc. Het voorstel der classis Den Haag wilde een aantal vragen opgesteld zien door de synode, mondeling aan de Utrechtsche deputaten voor te leggen, opdat de generale synode daarna (na ontvangst van een door de Utrechtsche deputaten goedgekeurd verslag der beantwoording) overwege of deze beantwoording voldoende klaarheid geeft voor een verdere samenspreking. De Part. Synode van Friesland is tegen mondelinge samenspreking en wil alleen nog maar de Utrechtsche deputaten laten verzoeken te antwoorden op de vraag, of zij alsnog bereid zijn over te gaan tot schriftelijke samenspreking (om bij weigering geen deputaten meer te benoemen).

De kerkeraad van Baarn, die 29 April 1948 berichtte, dat hij mondelinge samenspreking (met stenografisch verslag en wederzijdsche publicatie) wilde, en 15 Juli (na kennismaking van de afwijzing, door de Utrechtsche deputaten, van den laatsten voorslag der onze) aan de generale synode in overweging gaf, „eenige verruiming” aan het mandaat onzer deputaten te geven, berichtte 24 Sept., nadat het bovengemelde besluit der classis Amersfoort genomen was, zijn verzoek van 15 Juli terug te nemen, „overwegende, dat bij een verblijdend antwoord” der Utrechtsche deputaten (op alsnog van synodewege aan de Utrechtsche deputaten te stellen vragen) „het voorstel van een gedragslijn (schriftelijk of mondeling) den kerkeraad overbodig voorkomt.”

6) Brief van br. H. Dolsma te Wormer („geen enkele deugdelijke grond” aangewezen „om het besluit van Groningen 1946 te veranderen”; verwachting „dat de Generale Synode blijft bij het besluit van Groningen 1946”).

De kerkeraden van de Noord-Oostpolder en Steenwijk willen in zóóverre in de lijn van Groningen voortgaan, als ze blijkbaar opnieuw deputaten benoemd willen zien; overigens achten zij het gewenscht, aan deze deputaten concrete punten aan te geven, aansluitend op de concrete feiten, waarover de samenspreking hetzij schriftelijk of mondeling moet worden gevoerd (voorts resulteren in een oordeel van deputaten en stenografisch verslag). Uit de Toelichting: „indien de gebonden kerken, vertegenwoordigd door hun Deputaten, ook dezen voorslag weigeren, zal daaruit te klaarder blijken, dat zij de openbaarmaking der feitelijke toedracht vreezen”.

7) Kerkeraad van Breda; idem van Rotterdam—Delfshaven; idem van Vianen a. d. Lek; idem van Dordrecht; classis Groningen; ds H. Bouma te Balikpapan (N.O.I.): „mijn voorstel is, dat Uw vergadering, onder opgaaf van redenen, niet opnieuw deputaten ad hoc benoemt, maar de kerken op haar dure roeping wijst in dezen”.

Op te merken valt voorts, dat de kerkeraad van Haren bezwaar heeft tegen dat deel van het besluit der classis Groningen, waarin voorgesteld wordt, geen nieuwe deputaten te benoemen, doch als grond *alleen* aangeeft, dat „dit zeer zeker zal worden *uitgelegd als onwil* onzerzijds”; de kerkeraad wil dezen *schijn* volledig vermijden, en hoopt dat de synode zich zoodanig uitspreekt, dat al het kerkvolk begrijpt, waar het om gaat en ten volle kan meelevens.

Hoewel te verwijzen blijft naar de noten 2 en 5 wil toch, met inachtneming van het daar vermelde, ook de part. synode van Overijssel—Gelderland aan te benoemen deputaten voor verder contact opgedragen zien „na gebleken weigerachtigheid om te komen tot duidelijke principiele afbakening, de correspondentie te staken, wijl elke poging tot contact alsdan zinloos moet worden genoemd.”

BIJLAGE 33.
(Acta art. 94.)

RAPPORT van Commissie IV over een tweetal stukken, betreffende ontheffing van het zondagsrijverbod voor auto's, punt 19 van het Agendum.

Refererende aan de bij Uw vergadering ingekomen stukken, over opheffing van het zondagsrijverbod, wil Uwe commissie onder Uw aandacht brengen,

dat blijkens het, bij Uw vergadering ingediende rapport van de Deputaten voor correspondentie met de Hoge Overheid, deze materie herhaalde malen de aandacht heeft gehad van genoemde deputaten;

dat zij zich voor deze zaak reeds in verbinding hebben gesteld met Zijne Excellentie de minister van Verkeer en Waterstaat;

en dat van deze minister bericht is ontvangen, dat aan de Rijksverkeersinspecties aanwijzingen zijn gegeven, waardoor voor auto's van predikanten in beginsel een ontheffing van het zondagsrijverbod kan worden gegeven.

In genoemd rapport van de Deputaten voor correspondentie met de Hoge Overheid wordt verder gemeld: „Voorts kan voor zieken, invaliden en ouden van dagen, die zich moeilijk

anders dan per auto kunnen verplaatsen, voor kerkbezoek, een ontheffing worden verleend."

Uwe commissie is van oordeel, dat daarmee deze zaak voldoende is geregeld, en dat de kerken zich bij voorkomende moeilijkheden in deze materie, kunnen wenden tot Deputaten voor de correspondentie met de Hoge Overheid. Daarom stelt Uwe commissie voor adressanten te antwoorden:

I. dat Deputaten voor correspondentie met de Hoge Overheid, zich inzake de door adressanten naar voren gebrachte moeilijkheden reeds hebben gewend tot de betrokken minister, die daarop reeds zijn antwoord heeft gegeven.

II. dat bij voorkomende moeilijkheden, of tegenwerkende verkeersinspecties tussenkomst kan worden gevraagd van Deputaten voor correspondentie met de Hoge Overheid boven gemeld.

M. DE BOER, Rapporteur.

BIJLAGE 34.

(Acta art. 95.)

RAPPORT van Commissie I over de exploitatierekening en de balans van de Stichting voor de financiële verzorging voor de Opleiding tot den Dienst des Woords in de Gereformeerde Kerken in Nederland (Vrijgemaakt naar art. 31 K.O.) over de jaren 1946 en 1947 (als bijlage gevoegd bij het Rapport van Curatoren der Theologische Hogeschool).

Bij de stukken over het jaar 1946 is een doorslag van een schriftelijke toelichting gevoegd, gericht aan de kerkeraad van de kerk van Groningen.

In een begeleidend schrijven deelt genoemde Stichting mede, dat een schriftelijk rapport van 1947 nog niet aan de kerkeraad van de kerk van Groningen werd verzonden.

Verder wordt in dit schrijven opgemerkt dat de in de stukken gegeven cijfers over bovengenoemde jaren nog niet door de accountant zijn goedgekeurd, doch dat die accountant bijna gereed is met zijn rapport over 1944, 1945 en 1946.

Tengevolge van deze achterstand in die verantwoording van de Stichting zal het derhalve niet mogelijk zijn voor de synode deze exploitatierekeningen en balansen goed te keuren, noch ook aan de Stichting décharge te verlenen. Blijkbaar heeft ook de kerkeraad van de kerk van Groningen over het boekjaar 1946 nog geen décharge kunnen verlenen, tengevolge van het ontbreken van het accountantsrapport, doch heeft die kerkeraad de verslagen goedgekeurd onder nader voorbehoud van overlegging van het rapport.

Uit de exploitatierekening over 1946 blijkt o.a. dat rond f 16.600.— is afgeschreven op de boekwaarde voor gebouw en inventaris en dat rond f 17.300.— is gedoteerd aan 't Pensioenfonds. In het geheel is daarmee op een aanschaffingswaarde van f 111.900.— afgeschreven rond f 28.942.—. Het pensioenfonds bedraagt dan f 30.000.—.

Het Steunfonds dijde van rond f 88.000.— in 1945 uit tot rond f 131.000.— in 1946.

In 1947 is op de boekwaarde van gebouw en inventaris opnieuw afgeschreven, n.l. een bedrag van rond f 25.000.—. In het Pensioenfonds is f 15.000.— gestort. Het Steunfonds werd verhoogd tot rond f 141.000.—. Als beleggingsobject werd o.a. aangenomen een lening aan de kerk van Emmeloord groot f 11.000.— à f 2½ pct. Op de exploitatie-rekening komt dan nog een reservepost, groot f 10.000.— voor.

Aan contributie werd in 1947 ontvangen rond f 30.000.— en aan collecten rond f 33.000.—. De collecte op de Hogeschooldag bracht rond f 5200.— op.

Uit vorenstaande grepen uit het voorhanden cijfermateriaal moge blijken, dat het de school in de laatste twee jaren financieel goed is gegaan.

De begroting voor het lopende jaar (1948) laat zien dat een verdere stijging van contributien en collecten van gezamenlijk f 17.000.— wordt verwacht.

De Commissie vindt het jammer dat de controle op de financiën van de Stichting zo ver achter is. Ze vindt zulk een achterstand bepaald ongewenst.

De Commissie stelt U voor te besluiten:

a. Aan de leden der Stichting dank te zeggen voor de vele en gewichtige werkzaamheden door hen verricht.

b. Er bij de Stichting op aan te dringen dat de achterstand in de controle op de financiën der Stichting zo spoedig mogelijk worde ingehaald en zulk een achterstand in de toekomst worde vermeden.

c. Aan de Stichting nog geen décharge te verlenen vanwege het ontbreken der rapporten van het accountantskantoor.

Namens Commissie I:

De Rapporteur, H. POOL.

BIJLAGE 35.
(Acta art. 99.)

RAPPORT van Commissie I over punt 25/2 van het Agendum: een schrijven van de particuliere synode van Drente betreffende de naam der kerken.

Aan Uw Commissie is ter hand gesteld een schrijven van de particuliere Synode van Drente, waarin het volgende verzoek aan de synode wordt gedaan:

„De Particuliere Synode van Drente, in vergadering bijeen op Donderdag 23 September j.l., besloot zich met het volgende verzoek tot U te wenden. De generale synode dringe er bij de kerken nog eens uitdrukkelijk op aan, de postale aanduiding „Onderh. Art. 31 K.O.” overeenkomstig het besluit van de generale synode van Enschede 1945 niet dan in noodzakelijke gevallen te gebruiken.”

Uw Commissie heeft overwogen, dat het metterdaad in het hanteren van het postale bijvoegsel hoe langer hoe meer de schijn krijgt, alsof de kerk des Heeren een nieuwe naam voert. Het wordt hoe langer hoe meer gewoonte te spreken van Vrijgemaakte kerk of kerk, onderh. art. 31 K.O. Uw Commissie is van oordeel, dat wij de naam „De Gereformeerde Kerken” dienen te handhaven en dat we alleen in noodzakelijke gevallen de toevoeging als postale aanduiding hebben te gebruiken. Enige leden Uwer Commissie neigen er zelfs toe de toevoeging in het vervolg helemaal achterwege te laten en duidelijk bij het adres te vermelden de naam van de scriba van de Gereformeerde kerk aan wie de brief gericht is. Geschiedt dit laatste dan zal de post altijd verplicht zijn de brief aan het opgegeven adres te bezorgen en kunnen er geen misverstanden zijn. Misschien laten zich gevallen denken, dat postale aanduiding gewenst is, maar Uw Commissie is van oordeel, dat die gevallen tot de hoge uitzondering zullen behoren en moeten behoren.

Samenvattend stelt Uw Commissie aan Uw vergadering voor: aan het verzoek van de Particuliere Synode van Drente te voldoen en er bij de kerken op aan te dringen zowel plaatselijk als in classicaal en provinciaal en generaal verband de naam van Gereformeerde kerken te voeren.

Namens Commissie I:

(w.g.) H. VELTMAN, Rapporteur.

BIJLAGE 36.
(Acta art. 104.)

RAPPORT van Commissie IV inzake benoeming Deputaten Kerkbouw (Agendum punt 22).

Commissie IV kreeg tot taak Uwe vergadering te rapporteren over twee bij haar ingekomen verzoeken inzake het benoemen van een apart Deputaatschap voor Kerkbouw.

Het eerste verzoek is rechtstreeks door de kerkeraad van Uithuizen bij Uw vergadering ingezonden en luidt:

De Raad van de Geref. Kerk te Uithuizen stelt aan Uwe vergadering voor:

Deputaten te benoemen welke wordt opgedragen advies te geven aan de bevoegde instanties ter verkrijging van kerkbouw-vergunningen voor de Geref. Kerken (onderh. art. 31 K.O.) in Nederland.

In de toelichting zegt men: Gezien de moeilijkheden, die aan onze kerken in de weg gelegd worden en gezien de grote achterstand bij onze kerken ter verkrijging van Bouwvergunningen, wordt het dringend gewenst geacht Deputaten te benoemen met bovengenoemde speciale opdracht, omdat het niet bevordelijk en verantwoord is, dat de arbeid berust bij een ander Deputaatschap, zoals thans het geval is.

Het andere verzoek is van de Part. Syn. van Groningen. Dit verzoek luidt:

Uw vergadering wordt verzocht een apart Deputaatschap te benoemen voor Kerkbouw.

De overweging der Part. Syn. was, dat, waar Deputaten voor correspondentie met de Hoge Overheid reeds met arbeid zijn overladen en op het terrein van kerkbouw in onze kerken zeer veel valt te doen, het instellen van een apart Deputaatschap zeker wel gewenst is.

Het wil Uw commissie voorkomen dat de aangegeven gronden inderdaad het benoemen van enige Deputaten, die volkomen op de hoogte zijn met deze materie, wettigen.

Maar Uw commissie is tevens van mening, dat dit toch ook weer een kwestie is, die Deputaten voor correspondentie met de Hoge Overheid raakt.

Daarom stelt Uw commissie Uw vergadering voor:

De Synode besluite:

a. Aan Deputaten voor de Correspondentie met de Hoge Overheid op te dragen ook inzake kerkbouw op verzoek der kerken diligent te zijn bij de betrokken instanties;

b. bij de benoeming dezer Deputaten zo mogelijk ook een of twee aan te wijzen, die met de materie-kerkbouw volkomen op de hoogte zijn.

Namens Commissie IV:

(w.g.) M. J. C. BOSSCHA, Rapporteur.

BIJLAGE 37.

(Acta artt. (79, 81), 105, 106, 138.)

RAPPORT van Commissie I, inzake art. 10 van het agendum der generale synode inzake correspondentie met de Prot. Ref. Churches in Noord-Amerika en de daarmee in verband staande ingekomen stukken.

Weleerwaarde en Eerwaarde Heren en Broeders,

In handen Uwer Commissie werden de volgende stukken gesteld:

I. Een schrijven namens de Synode van de Protestantse Gereformeerde kerken in Noord-Amerika, getekend: D. Jonker, stated-clerk.

Dit schrijven luidt aldus:

„De Synode van de Protestantse Gereformeerde Kerken in United States brengt het volgende ter uwer kennis:

1. Dat onze deputaten voor correspondentie met buitenlandse kerken een brief, inhoudende een verzoek om correspondentie met de Gereformeerde Kerken onderhoudende Art. 31, voor onze aandacht heeft gebracht. Deze brief werd reeds verzonden aan Uwe Deputaten voor correspondentie met buitenlandse kerken, en zal ongetwijfeld voor verdere overweging onder de aandacht uwer Synode gebracht worden, die naar wij menen, in September D.V. bijeen zal komen.

2. Dat onze Synode het in het algemeen met de strekking van voornoemde brief eens is. Gaarne zoekt zij nauwer contact met de Gereformeerde Kerken onderhoudende Art 31. Zoals gezegd is in de door deputaten verzonden brief, wij staan met U op de grondslag van de Schrift en de Drie Formulieren van Enigheid, en handhaven het zuivere gereformeerde kerkrecht wars zijnde van alle hiërarchie.

3. Dat wij natuurlijk niet verwachten, dat Uwe Synode reeds op de e.k. vergadering tot de betrekking van zusterkerken tussen U en ons zal besluiten, evenmin als U dat van ons verwacht. Mocht Uwe Synode echter besluiten om stappen te nemen in de richting van nauwer contact met onze kerken, dan verzoeken wij U om door Uwe deputaten met de onze te corresponderen, of samen te spreken, om onze Synode, zowel als de Uwe, in de kwestie van contact tussen beide kerkengroepen, van advies te dienen, en als dan definitieve besluiten te nemen.

Uwe vergadering de zegen des Heeren toebiddende, verblijven wij met hoogachting,

Namens de Synode van de Protestantse
Gereformeerde Kerken:

(w.g.) D. Jonker, stated-clerk.

II. Een schrijven namens de Particuliere Synode van de Gereformeerde Kerken in de provincie Utrecht, gedateerd: Hilversum, 14 Juli 1948, ondertekend door de scriba L. Doekes.

In dit schrijven wordt de Generale Synode medegedeeld, dat genoemde Particuliere Synode het volgende besluit nam in haar vergadering van 23 Juni 1948:

„De Particuliere Synode stelt aan de Generale Synode voor contact te zoeken met de Prot. Ref. Churches in Noord-Amerika, teneinde zo mogelijk te komen tot kerkelijke correspondentie. De Particuliere Synode overweegt hierbij, dat genoemde kerken blijkens haar officiële uitlatingen (zie b.v. „The Standard Bearer” van 1 Juni 1948) zich alleen gebonden achten aan de drie Formulieren van Enigheid”.

III. Een mededeling namens de classis 's-Gravenhage, gewaarmerkt met een drietal initialen: J. v.d. S., W. L. en (onleesbaar) van deze inhoud: de classis 's-Gravenhage betuigt instemming met punt 9a Uwer agenda, derhalve met het besluit van de Particuliere Synode van Utrecht.

IV. Een mededeling omtrent het beslotene in de classis Gouda—Leiden—Woerden inzake punt 9 Uwer agenda, van deze inhoud: contact te zoeken met de Prot. Ref. Churches in Noord-Amerika.

V. Een schrijven van de classis Schiedam, met de mededeling, dat de classis besloot het voorstel van de Particuliere Synode van Utrecht te steunen.

VI. Een schrijven van de Gereformeerde Kerk van Neede, waarin aan Uw Synode wordt medegedeeld, dat de kerkeraad van de Gereformeerde Kerk te Neede wel wil, dat voeling wordt gehouden met genoemde kerken in Noord-Amerika, maar dat hij ernstig bezwaar heeft tegen het aangaan van correspondentie met genoemde kerken voordat ingrijpende geschilpunten, aangeduid in de bij het schrijven gevoegde toelichting, tot een bevredigende oplossing zijn gebracht.

Uwe commissie constateert, dat uit de kerken onderscheidene voorstellen tot Uwe Synode zijn gekomen, om contact te zoeken met de Prot. Ref. Churches in Noord-Amerika, met het doel om te komen tot de verhouding van corresponderende kerken.

Zij wijst op het besluit van de Prov. Synode van Utrecht, genomen, nadat de classis Amersfoort had doorgezonden een vraag, desbetreffende, van de kerk van Hilversum.

Als grond van dit besluit mocht de overweging gelden, dat genoemde kerken, blijkens haar officiële uitlatingen, zich alleen gebonden achten aan de Drie Formulieren van Enigheid.

De classis 's-Gravenhage zond Uwe Synode de mededeling toe, dat zij instemde met het besluit van genoemde Part. Synode. Voorts vraagt de classis Gouda—Leiden—Woerden, dat contact zal worden gezocht met genoemde kerken in Noord-Amerika. De classis Schiedam steunt dit voorstel.

Ook de kerkeraad van de Gereformeerde Kerk van Neede begeert dit contact tot voorbereiding van de correspondentieverhouding. Hij zegt immers te willen, dat voeling wordt gehouden, iets wat niet anders kan beduiden, dan dat contacten worden gelegd met het doel: de relatie van corresponderende kerken.

Er is Uwe commissie geen enkel schrijven voorgelegd, waarin bezwaren tegen dit leggen van contact worden ingebracht; zodat Uwe commissie dan ook — gezien het feit, waarop de Particuliere Synode van Utrecht wees: n.l. eenheid van belijdenis, en er mag worden bijgevoegd, eenheid inzake kerkenordening, welke eenheid niet alleen correspondentie wettigt, maar er ook toe moet nopen — volle vrijmoedigheid heeft, om voor te stellen in dier voege te besluiten.

Weshalve haar eerste advies luidt: te besluiten ter beantwoording van en in overeenstemming met de in het hierboven gereleveerde schrijven van de Prot. Ref. Churches gedane voorslag, deputaten voor de correspondentie met buitenlandse kerken te machtigen met deze kerken in contact te treden, teneinde het scheppen der relatie van correspondentie voor te bereiden.

Dit advies is dan ook volkomen in overeenstemming met het verzoek, dat van de Prot. Ref. Churches tot Uwe Synode kwam. Het houdt in, dat deze kerken gaarne nauwer contact zoeken met de Gereformeerde Kerken in ons land. En dat op deze grond, de enige, die tot de relatie van correspondentie leiden kan, maar er ook toe verplicht: wij staan met U op de grondslag van de Schrift en de Drie Formulieren van Enigheid en handhaven het zuiver gereformeerde kerkrecht.

Over hetgeen ons thans te doen staat: contact te leggen met het duidelijk aangegeven doel: voorbereiding tot correspondentie is ons van uit de kerken generlei verschil gebleken.

Er is dus niet slechts sprake van een begeerte wederzijds, die wij meer of minder algemeen zouden kunnen voeden, maar zeer stellig ook het besef van een plicht, die de Koning der Kerk ons ter vervulling oplegt: de gemeenschap te zoeken met allen, die Zijn Naam getrouwelijk belijden en Hem in alles gehoorzaam willen zijn.

De vraag zou gesteld kunnen worden, wat onder de relatie van correspondentie zij te verstaan. Die correspondentie is toch het doel, en het middel, dat doel te bereiken, is — om met de brief ons van de kerken uit Noord-Amerika toegekomen, te spreken — dat onze deputaten met die der Noord Amerikaanse kerken corresponderen of samenspreken, schriftelijk of mondeling overleg dus om daarna in de kwestie van het contact tussen beide kerkengroepen van advies te dienen en deze die definitieve besluiten kunnen nemen, die voor de totstandkoming der relatie van correspondentie nodig zijn. Het openen dus van correspondentie, om tot vaste relatie van corresponderende kerken te komen.

Wat houdt nu die relatie in dit geval in?

Hieromtrent zou het overleg nader aanwijzingen moeten geven. Echter, wat de beslissing ten deze in eerste instantie beheerst, blijft toch altijd het feit, dat een buitenlandse kerk met de onze hetzelfde fundament aanvaardt en handhaaft: de Heilige Schrift, de Drie Formulieren van Enigheid en de op de Schrift gegronde kerkenordening en een verzoek tot het leggen van contact tot ons richt. Alleen, dus zegt art. 86 van die kerkenordening, in middelmatige dingen zal men de buitenlandse kerken niet verwerpen, die een ander gebruik hebben dan wij.

De Synode van de Gereformeerde kerken, gehouden te 's-Gravenhage 1914, verklaarde in antwoord op een schrijven van de Christian Ref. Church van Noord-Amerika het volgende:

a. dat zij het op hoge prijs stelt om aan de afgevaardigden der buitenlandse kerken, die onze taal machtig zijn, de gelegenheid te geven om in zaken van algemeen belang, de kerken rakende, van advies te dienen, indien zij zulks mochten begeren.

b. dat ook wij ons verplicht achten om naar het Woord Gods op elkaar acht te geven, dat men noch in leer, noch in dienst en tucht afwijke van de Gereformeerde beginselen, terwijl wij oordelen, dat de correspondentie tussen beide kerken deze verplichting reeds op ons legt.

c. dat het onderling overleg, hoe zich jegens derden te houden, in de practijk moeilijk zal zijn te treffen, ten eerste om de verre afstand, waarop wij van elkander wonen en ten tweede, omdat de verhoudingen in beide landen zozeer verschillend zijn.

d. wat betreft het dienen van elkander met voorlichting, vooral wanneer er sprake is van wijziging der confessie en van de liturgie, voorzover daarbij de leer betrokken mocht zijn, oordeelt de Synode, dat wederzijdse instemming conform het Woord Gods nodig is. Art. 153 acta Synode 's-Gravenhage 1914.

Hier wordt de relatie van correspondentie dus zo verstaan, dat

a. wederzijds het recht gegeven wordt elkanders vergaderingen bij te wonen en elkander van advies te dienen in zaken, het algemeen belang der kerken rakende.

b. dat men op elkander acht geeft en dus steunt in het getrouw bewaren en handhaven van de enig ware grondslag. Een begeerte, die toch ook reeds een verplichting inhoudt.

c. dat zulks niet gemakkelijk is vanwege de verre afstand; maar ook: omdat de verhoudingen in de verschillende landen verschillend zijn.

Dit houdt in, naar Uwe Commissie meent, dat die verschillende verhoudingen in rekening dienen te worden gebracht inzake beoordeling van spreken en handelen, elk in de eigen kring.

d. dat men elkander dienen kan met voorlichting, als er sprake komt van wijziging van confessie of liturgie, wat alleen mogelijk is, als men spreekt conform het Woord Gods.

De deputaten onzer kerken zullen nu in het op te nemen contact zich met die van de genoemde kerken in Noord-Amerika hebben te beraden over de inhoud der relatie van correspondentie, en vinden hier enkele belangrijke gegevens. De hoofdvraag zal daarbij zeer zeker niet deze zijn: of er in alles volkomen gelijkheid bestaat en of er hier en daar ook enerzijds particuliere meningen tot uiting werden of worden gebracht, die anderzijds niet worden gedeeld — iets wat ook in de kring van beide kerkengroepen zelve het geval kan zijn — maar of er werkelijk die eenheid is, die de correspondentie rechtvaardigt, en er dan ook toe verplicht, n.l. één in belijdenis en kerkenordering en getrouwe handhaving daarvan.

Bij het zich beraden over de inhoud dezer relatie, zullen de bezwaren, door de kerkeraad van Neede ingebracht, vanzelf ter sprake moeten komen.

Verder komt de vraag op, of het goed zou zijn Deputaten thans reeds te machtigen tot de relatie van correspondentie te besluiten, indien van weerszijden generlei bezwaar daartegen zou blijken te bestaan.

Uwe Commissie meent U te moeten adviseren, dat aan deputaten voor correspondentie met buitenlandse kerken de opdracht wordt gegeven mede in verband met het verzoek van de Prot. Ref. Churches zelve omtrent deze zaak aan de volgende synode voorstellen te doen.

Tenslotte meent Uwe Commissie, gelet op hetgeen ons thans reeds omtrent de Prot. Ref. Churches van Noord-Amerika bekend is, dat in afwachting van een definitieve regeling, aan predikanten van genoemde kerken het recht wordt gegeven tot het spreken van een stichtelijk woord in onze kerken, zoals de Prot. Ref. Churches dit op gelijke grond, n.l. het feit, dat beide kerkengroepen zich baseren op de Drie Formulieren van Enigheid en leven naar dezelfde kerkenordering, met één der onzen hebben gedaan.

Dit advies is gerechtvaardigd, omdat deze kerken de belijdenis der onze getrouw willen belijden en handhaven, ondubbelzinnige blijken gaven de reformatorische strijd onzer kerken in deze dagen te verstaan en die van harte mee te beleven en dat zijzelve zich vrijmaakten van menselijke constructies, die tegen het Woord des Heeren zijn, om tot de eenvoudige gehoorzaamheid aan het Woord des Heeren weder te keren.

Op die grond meent de Commissie, dat er geen bezwaar kan bestaan de dienaren dier kerken te veroorloven, in de onze een stichtelijk woord te spreken. Dit zou zeer zeker bevorderen, dat wij elkaar over en weer beter leren kennen en waarderen, om elkander bij te kunnen staan in de harde strijd voor de waarheid, die hier en in het buitenland steeds zwaarder wordt, tengevolge van de grote afval, die allerwege moet worden geconstateerd.

Dit vindt nog sterke steun in het feit, dat zovele leden onzer kerken naar Noord-Amerika en Canada gaan emigreren, die dan aan onze kerkeraden de vraag richten, welke de goede kerkelijke keuze is, die zij ook daar behoren te doen. Het kan niet anders dan onze plicht zijn, te trachten die leden een goed en voor Schrift en belijdenis gerechtvaardigd advies te kunnen bieden.

Uwe Commissie heeft derhalve de eer Uwe Synode voor te stellen te besluiten:

ten eerste: ter beantwoording van en in overeenstemming met de in het schrijven van de Prot. Ref. Churches gedane voorslag, deputaten voor de correspondentie met buitenlandse kerken te machtigen met deze in contact te treden, teneinde het scheppen van de relatie van corresponderende kerken voor te bereiden.

ten tweede: dat deze deputaten ten aanzien dezer zaak de volgende Synode van advies zullen hebben te dienen.

ten derde: dat in afwachting van het tot stand komen ener definitieve regeling, de predikanten der Prot. Ref. Churches zullen mogen worden toegelaten tot het spreken van een stichtelijk woord in de Gereformeerde Kerken in Nederland.

Namens Commissie I:

(w.g.) De Rapporteur, A. ZIJLSTRA.

BIJLAGE 38.

(Acta artt. 107, 109, 113 (153, 155, 157, 158.)

ADVIES inzake de geestelijke verzorging van militairen.

Aan Uwe Commissie werd opgedragen Uwe vergadering te dienen met advies inzake punt 14 van het voorlopig agendum: „De geestelijke verzorging van Militairen”, onder welk agendapunt twee zaken de aandacht vragen. n.l.:

a. Rapport van Deputaten voor de Geestelijke verzorging van Militairen, over de door hen verrichte arbeid; en:

b. een verzoek van de Kerk van Nieuwendam—Amsterdam-N. om inzake de geestelijke arbeid onder de Militairen „eens en vooral” uit te gaan van een principiële beslissing.

Wat a. betreft kan Uwe Commissie U mededelen, dat d.d. 18 October l.l. bij uwe roepende kerk, van bedoelde Deputaten de volgende missive inkwam:

Aan de Generale Synode van de Gereformeerde Kerken te Amersfoort.

Weleerwaarde en Eerwaarde Broeders,

Namens opgemelde Deputaten moet ik U berichten, dat zij Uw Synode geen rapport kunnen uitbrengen van de door hen verrichte werkzaamheden. De reden hiervoor is tweërlei. In de eerste plaats heeft de tussentijdse Synode het hun onmogelijk gemaakt hun werk af te sluiten en in de tweede plaats is het niet mogelijk gebleken een vergadering van deputaten te beleggen, waarop alle deputaten konden aanwezig zijn. De laatste vergadering waarop over deze zaken een beslissing moest worden genomen, was slechts door drie van de vijf deputaten bezocht. Indien Uw synode nog mededelingen wenst over de verrichte arbeid, dan is de scriba der deputaten bereid de gevraagde inlichtingen te geven. In dat geval zou hij graag zoo tijdig bericht ontvangen, dat hij eventueel een dag zou kunnen vrijmaken.

Zijn weekadres is: Heereweg 101, Groningen, telefoon 29844, toestel 46.

Met hartelijke br. groeten, Uw dw.:

(w.g.) B. A. BOS.

In verband met dit agendapunt kwam nog een schrijven bij U binnen van de classis 's-Gravenhage, waarin mededeling werd gedaan, dat de classis besloot:

„Haar leedwezen uit te spreken over het feit, dat het rapport van de deputaten voor de geestelijke verzorging van militairen haar niet werd toegezonden.”

Uw commissie heeft evenzeer met leedwezen kennis genomen van het schrijven van genoemde deputaten, waaruit bleek, dat er in het geheel geen rapport is uitgebracht. Zij heeft evenwel een onderhoud gehad met Ds B. A. Bos en br Bijlenga, resp. secretaris en penningmeester dezer deputaten, om zich althans enigermate op de hoogte te stellen van de door deze deputaten verrichte arbeid.

In verband met de handelingen van bovenbedoeld deputaatschap ontving de vergadering nog een schrijven d.d. 12 October l.l. gezonden door de Gereformeerde Kerk van Rotterdam-Zuid, waarin wordt medegedeeld, dat deze kerk bij genoemde Deputaten bezwaren had ingediend tegen de wijze, waarop met de opbrengst der collecten voor dit Deputaatschap door Deputaten werd gehandeld. Deze bezwaren liepen:

a. de door de Kerken bijeengebrachte gelden worden door de Deputaten aangewend tot gratis verspreiding van „De Wachter” (op zichzelf geen bezwaar) terwijl gebleken is dat dit blad als voorlichtingsexemplaar het monopolie geniet (wel een bezwaar);

b. tot nu toe kwamen geen andere bladen in aanmerking om deze eenzijdige voorlichting op te heffen;

c. de hoofdredacteur bewerkt terugkerende militairen door middel van brieven om ze te bewegen een abonnement te nemen onder verwijzing naar het feit, dat zij „De Wachter” steeds gratis ontvingen, waardoor de indruk wordt gewekt, dat de Wachterbond deze exx. gratis zou verspreiden, terwijl het de kerkelijke bijdragen zijn, die dit mogelijk maken;

d. het is onjuist, dat leden van de Wachtersbond gebruik maken van gegevens, welke in hun bezit kwamen krachtens hun Deputaatschap.

Ten aanzien van het onder b. genoemde van punt 14 van uw voorlopig agendum zijn verschillende stukken bij U ingekomen, waarvan wij als eerste dienen te releveren het schrijven van de Raad der Kerk van Nieuwendam—Amsterdam-N., dat van de volgende inhoud is:

„Inzake de „geestelijke arbeid onder militairen” gaat de Synode in haar beslissingen eens en vooral uit van het grote principiële en practisch verschil tussen:

a. de z.g. Protestantse geestelijke verzorging, welke door z.g. legerpredikanten van allerlei gading, namens de legerleiding in het leger wordt geoeffend; en

b. de ambtelijke verzorging, welke door de kerkedienaren in de eerste plaats onder de leden, n.l. die zich in militaire dienst bevinden en in eigen ressort verblijven, hetzij zij tijdelijk elders verblijf houden of, als leden van zusterkerken, tijdelijk inwonen, dan wel met attestatie van elders inkomen.

Overeenkomstig de uitspraak der Synode van Utrecht 1905 Art. 88 (zie „Kerkenordering”, editie Ds H. Bouma, 1948 bl. 24-25) stake de Synode alle bemoeiingen met het sub. a. genoemde als niet behorend tot de roeping der kerk, late zij de predikanten onzer kerken de vrijheid om namens de legerleiding bij deze geestelijke verzorging in dienst te worden gesteld, zo deze predikanten daarbij de garantie hebben aan hun belijdenis in alles getrouw te kunnen blijven, en doe zij niets af van de bestaande practijk, dat deze predikanten evenals andere geestelijke verzorgers naar Art. 13 K.O. emeritaat verkrijgen dan wel, naar Art 14 K.O. tijdelijk ontslag; late de Synode de ambtelijke verzorging van de leden onzer kerken, die in garnizoen gelegen zijn, aan de garnizoenskerken over; en dringe zij er bij de Overheid krachtig op aan om, ter ambtelijke verzorging van de leden onzer kerken, die zich in militaire dienst te velde bevinden enige, door de Synode middels haar Deputaten, aan de Overheid te presenteren predikanten bij het leger te velde in te delen en voor haar rekening te nemen (bij elke devisie minstens één); en wekke zij de kerken op om haar leden, die bij het leger te velde dienen dringend aan te bevelen, dat deze door het gezamenlijk lezen ener predicatie, gemeenschappelijk gebed en lied, inzonderheid op de dag des Heeren, elkander te stichten in het geloof.

De Raad van de Gereformeerde Kerk voornoemd,

Namens deze:

(w.g.) Ds J. F. van Hulsteijn J. Fzn, praeses.
„ J. v. Leeuwen, scriba.

In verband met hetgeen de Kerk van Nieuwendam—Amsterdam-N. hier voorstelt zijn verschillende stukken bij uw vergadering binnengekomen, w.o. de mededeling van de Classis-Schiedam welke zegt:

„Het voorstel van de Kerk van Nieuwendam-Amsterdam-N. acht de classis te algemeen om een besluit over te kunnen nemen”.

De Particuliere Synode van Friesland zond hierover d.d. 16 Oct. j.l. het volgend schrijven: „De particuliere Synode der Geref. Kerken in Friesland in vergadering bijeen op Vrijdag 15 October te Leeuwarden, besloot op verzoek der Classis Leeuwarden op 13 Oct. j.l. de volgende uitspraak ter Uwer kennis te brengen, naar aanleiding van punt 14b. van het voorlopig agendum der Generale Synode:

De Generale Synode treffe vóór alles die maatregelen, die nodig zijn om de ambtelijke verzorging van **alle** in militaire dienst zich bevindende leden der Kerk, met name die in de Overzeese Gebiedsdelen, zoveel mogelijk te verzekeren.

Zij besloot tevens dit verzoek bij Uwe vergadering te ondersteunen.

Met broedergroeten en heilbede,
namens de Part. Syn. voornoemd,
(w.g.) het moderamen.

Van de classis-Arnhem ontving uwe vergadering een schrijven d.d. 11 Sept. waarvan wij het volgende als de zakelijke inhoud hier releveren:

De classis heeft besloten ,in verband met meermalen geuite klachten van garnizoenskerken over het gebrek aan contact met de militairen, zich te wenden tot uwe vergadering, met het voorstel, dat U uwe Deputaten belast met de verzorging van de militairen, verzoeken zodra mogelijk, onder hun leiding een conferentie samen te roepen van garnizoenskerken, om voorlichting te geven omtrent de van kerkelijke zijde genomen besluiten en de bestaande militaire bepalingen ter uitvoering daarvan en het wegnemen van belemmeringen, die daaromtrent voorkomen.

De Particuliere Synode van Overijssel en Gelderland betuigde haar instemming met het verzoek van de classis-Arnhem en deed daarvan mededeling aan uwe vergadering.

Vervolgens bereikte uw vergadering een schrijven van de Kerk van Semarang d.d. 20 Juli j.l. van de volgende inhoud:

Semarang, 20 Juli 1948.

Weleerwaarde en Eerwaarde Heren en Broeders,

Heden werd het volgende telegram aan U afgezonden:

Verzoeken op de agenda van de generale Synode te plaatsen een bespreking leenpredikantschap-Indië. Brief volgt.

Bij dit schrijven was ingesloten het volgende voorstel van genoemde Kerk:

De Kerkeraad overwegende:

dat de Gereformeerde Kerken in Indië in grote mate de steun van meerdere predikanten nodig hebben, gezien de Indische samenleving, die ook op kerkelijk gebied zeer vervlakkend werkt; dat het eerste plicht is van Gereformeerd Nederland Gods Woord zuiver aan de Indische volken te brengen en de Indische Kerken te helpen bij de opbouw van hun kerkelijk leven;

dat daartoe contact met de Indische kerken c.q. met de Javaanse en de Chinese kerken moet worden opgenomen;

dat ambtelijke verzorging van zoveel mogelijk leden van onze kerk, die hier in militaire dienst zijn, zeer noodzakelijk is, daar de veldpredikers door onze kerken uitgezonden, dit niet of in zeer geringe mate kunnen doen;

verzoekt de Generale Synode het volgende voorstel in behandeling te willen nemen:

Door de grote gemeenten in Nederland zullen voor de tijd van één jaar leenpredikanten worden afgestaan aan de Kerken in Nederlands-Indië, o.a. de Kerken van Semarang en Soerabaja, tot bevestiging en uitbreiding van het kerkelijk leven.

Namens de Raad der Geref. Kerk van Semarang,

(w.g.) P. Geertsema, scriba.

Tenslotte bereikte uwe vergadering het afschrift van een breedvoerige correspondentie tussen de Kerk van Batavia en de Deputaten voor de geestelijke verzorging onzer militairen, dat reeds aan alle kerken werd toegezonden en waaraan wij alléén het volgende als hier ter zake dienende, in excerpt zullen releveren:

Wij bedoelen het schrijven van de Kerk van Batavia d.d. 5 Juli 1947, waarin het volgende wordt medegedeeld:

I. Waar naar schatting minstens 700 geref. militairen zich momenteel in de Oost bevinden en deze broeders in aanzienlijk meerdere mate dan in Nederland verstoken zijn van een geestelijke verzorging, die geschiedt in gehoorzaamheid aan Gods Woord, is het meer dan dringend nodig, dat de Kerken in Nederland haar roeping in deze getrouw zijn, door het naar hier doen overkomen van meerdere veldpredikers.

II. De Kerkeraad, kennis genomen hebbende van de acta van de jongste Gen. Synode en dagelijks kennis nemende van het onheil, dat zowel de **noodgemeenten** als het afgeven van z.g. „reisattestaties” aangericht heeft, nam geheel en al voor haar rekening het door haar verzochte en door br Godschalk uitgebrachte prae-advies inzake noodgemeente en reisattestatie.

III. Vervolgens verwerpt de Raad van Batavia de z.g. „Protestantse” d.w.z. niet-R. Kath. geestelijke verzorging, omdat deze in het geheel niet strookt met de feitelijke kerksituatie, zoals deze ontstaan is door deformatie en Reformatie. De omgrenzing en functiebepaling van deze „geestelijke verzorging” gaat wel van het standpunt uit, dat de R.K. Kerk een valse kerk genoemd moet worden, maar ziet naast elkaar de Ned. Herv.; Syn. Geref.; Chr. Geref., als „ware” kerken, waarvan de leden vallen onder één zegenoplegging en aan één Avondmaals-tafel behoren aan te zitten. Dit betekent niet alleen een ontkenning van de Afscheiding, Doleantie en Vrijmaking als door Gods genade tot stand gekomen reformaties van Christus' Kerk, maar ook een devaluering van in Christus' Naam gedane tucht oefeningen (schorsingen en afzettingen o.m. van Ds H. de Cock, Dr A. Kuyper, Prof. K. Schilder. Afgezien van alle kwade gevolgen, die zich wel toespitsen in de z.g. „noodgemeenten”, ligt hier de grondoorzaak.

IV. Met dit kerkverwoestende systeem niet te breken, betekent het te steunen en de verantwoordelijkheid daarvan op zich te nemen. Ook al zouden de veldpredikers vrijgesteld worden van de opbouw van en het werken voor de noodgemeenten, dan blijft steeds nog als belemmering het uitspreken van het votum en de z.g. „interkerkelijke” avondsmaalsbediening en ten slotte de vrijheid- en bevoegdheidontneming om de militairen, die aan de zorgen van de geref. veldprediker toebetrouwd zijn, op te wekken zich bij de WARE kerk te voegen. Zelfs al zou men dit werk als „evangelisatie” beschouwen (verricht niet door bijzondere ambtsdragers, maar door een officier, staande in het ambt der gelovigen), dan bedenke men, dat ook deze werkzaamheid, evenals de zending tot de competentie van de Kerk behoort, zodat men, de „Blijde Boodschap” brengende, tegelijk medewerker dient te zijn van Christus' Kerk VERGADEREND werk en zich niet a priori mag neerleggen bij een gelegaliseerde kerk-verstrooiende actie.

V. Volgens de Raad der kerk is er geen andere mogelijkheid dan deze; bij de Hoge Overheid om tolerantie te verzoeken en gelegenheid te vragen om in gehoorzaamheid aan Gods Woord in het leger en op de vloot de geestelijke verzorging ter hand te nemen. Dat houdt in: een zorg van de Geref. Veldprediker voor de Vrijgemaakte geref. militairen, teneinde over hen in het bijzonder militaire en daarom reizende en trekkende verband, opzicht en tucht uit te oefenen. Willen andere, daartoe aangetrokken, b.v. naar de Woordbediening horen, dan is daartegen geen enkel bezwaar, maar de arbeid zelf bedoelt: de in één kerkverband levende militairen op een militair acceptabele wijze waar en wanneer mogelijk: geestelijk bij te staan. Een geestelijke verzorging, die haar parallel vindt in die van de R.K. kerk en de Joodse gemeenschap (welke ook ter argumentatie tegenover de Overheid kan aangevoerd worden).

VI. Met betrekking tot Indië zijn voor dit werk minstens twee veldpredikers nodig, die in de gelegenheid dienen gesteld te worden de verstrooide geref. militairen te bezoeken, hun het Woord te bedienen en met hen het H. Avondmaal te gebruiken. De verstrooiden zijn dan lid van de kerk van Batavia en de veldprediker is dan herder (leraar) van de kerk van Batavia.

Dan is er eindelijk nog een missive bij U ingekomen d.d. 15 October l.l. van Ds J. P. van der Stoel te Batavia, welke de omvang kreeg van niet minder dan 7 folio vellen getypt ¹⁾.

Zoals Uwe vergadering uit al deze stukken gebleken zal zijn, hebben we hier te maken met een complex van zaken, die wel niet van elkaar te scheiden zijn, maar toch van elkander moeten onderscheiden worden.

In de eerste plaats ligt er thans wederom op Uw tafel de oude kwestie van de positie van de legerpredikant.

In de tweede plaats is er de kwestie van de „ambtelijke geestelijke verzorging” van onze militairen in het algemeen;

En in de derde plaats die van onze geref. militairen in Indië in het bijzonder.

Wat punt één aangaat is Uw commissie van oordeel, dat met nadruk moet worden uitgesproken, dat de functie van legerpredikant, zoals deze zich in ons land heeft ontwikkeld, een totaal andere is dan het ambt van dienaar des woords in Christus' kerk, en de arbeid van deze legerpredikanten iets totaal anders is dan de ambtelijke geestelijke verzorging, welke de kerk door haar ambtsdragers aan haar leden heeft te bieden.

Na langdurige bespreking is Uw Commissie tot de overtuiging gekomen, dat onze kerken ten aanzien van de positie van de legerpredikant het standpunt dienen in te nemen, dat door de Commissie, benoemd door de *particuliere Synode* van Zuid-Holland, welke over dezelfde materie had te rapporteren, als volgt werd omschreven: (Part. Synode Zuid-Holland Sept. '40)

A. dat de roeping tot de Dienst des Woords meebrengt een vaste verbintenis aan een bepaalde gemeente en een roeping is van de plaatselijke kerk tot een bepaald arbeidsveld binnen de grenzen van de plaatselijke kerk,

omdat:

1. het ambt van alle ouderlingen, ook van hen, die arbeiden in het Woord en de leer, 1 Tim. 5 : 17, aan de plaatselijke kerk verbonden is, zie Hand. 14 : 23; Titus 1 : 5 en Hand. 13 : 1; omdat

2. de artikelen XXX en XXXI van de Nederl. Geloofsbelijdenis spreken van de plaats, waarin de dienaren des Woords zijn; omdat

3. de artikelen IV, V, VI, VII en andere van de K.O. uitgaan van de plaatselijke kerk, waarbinnen de Dienaren des Woords hun ambtelijke werkzaamheden hebben te verrichten (art. XVI K.O.);

B. 1. dat de arbeid van de legerpredikant in vaste dienst geen ambtelijk karakter draagt;

2. dat volgens art. 3 van de Instructie voor een legerpredikant deze zich geheel aan zijn taak te wijden heeft en in verband daarmee niet als ambtsdrager verbonden mag zijn aan enig plaatselijk kerkgenootschap en volgens art. 1 en 4 van genoemde instructie bevoegd is zich te begeven naar de plaatsen binnen het *hem door de Overheid* toegewezen arbeidsterrein en hij dus tenvolle uit de dienst der Kerk overgegaan is, in den dienst van de Staat. (Men zie bijlage A. Instructie Legerpredikanten, hierachter).

C. dat mitsdien de kerkelijke positie van de legerpredikanten in vaste dienst NIET kan worden geregeld naar art. VI, VII, XI, XIII, XIV K.O. doch alleen naar art. XII K.O., omdat hij zich tot een andere staat des levens begeven heeft.

Uw Commissie maakt de opmerking dat dit standpunt allerminst nieuw is.

Reeds op de Synode van Utrecht 1923 werd uitgesproken: „Deze legerpredikanten zijn staatsambtenaren, die dus geen zuiver kerkelijk ambt bekleden”. En: „Critiek is van Gere-

¹⁾ In extenso afgedrukt in De Reformatie van 30 October 1948.

formeerd kerkrechtelijk standpunt in meer dan één opzicht op het instituut van Legerpredikanten uit te brengen".

Toch heeft men toen dit instituut aanvaard, omdat men er in zag: „een instrument van de Overheid om aan de Kerken hulp te bieden ter voldoening van haar taak binnen de weermacht". Maar deze woorden wijzen zelf reeds overduidelijk uit, dat men een verkeerde weg insloeg toen men dit instituut in die zin aanvaardde, dat legerpredikanten tegelijk dienaren des Woords konden zijn. Er wordt immers ronduit in gezegd, dat het instituut van Legerpredikant een overheidsinstrument is en de taak ervan voor de kerk hoogstens kan bestaan in hulpverlening bij de vervulling van de specifiek-ambtelijke taak.

Bovendien is zelfs van deze sobere taak in de praktijk niet veel terecht gekomen.

De ontwikkeling van dit instituut bewoog zich zelfs in een geheel andere richting. Dit kon ook moeilijk anders, daar de Instructie van de legerpredikant hem zijn kerkelijke ambtelijke dienst in het leger in feite verhinderd heeft uit te oefenen en hem maakte tot een militair ambtenaar met uitsluitende verantwoordelijkheid aan zijn militaire superieur (zie bijlage A: „Instructie voor den Legerpredikant.).

Intussen besloot, zoals we reeds opmerkten de Generale Synode van 1923 eventueel mede te werken aan de benoeming van legerpredikanten, bij welke historische gang de Synode van de vrijgemaakte kerken, gehouden te Enschede zich in 1945 aansloot.

Tenslotte maakt Uwe commissie nog twee opmerkingen:

Vooreerst deze, dat de legerpredikanten, die momenteel in functie zijn, een bepaalde positie in onze kerken hebben verkregen in volkomen overeenstemming met de toenmaals vigerende synodebesluiten. En zij hebben indertijd hun functie aanvaard in het vertrouwen, dat de rechten, welke hun toen werden verleend, gewaarborgd zouden blijven.

De legerpredikanten, die onder de vroegere regeling legerpredikanten zijn geworden, kunnen natuurlijk voor zichzelf uit een nieuw Synodebesluit conclusies trekken en zich hierover met hun eigen kerkeraden verstaan, maar het zou Uwe commissie niet juist en billijk lijken eventuele besluiten in bedoelde zin met z.g. „terugwerkende kracht" te nemen.

De tweede opmerking, die Uw commissie maken wil, is, dat hetgeen gezegd werd omtrent de positie van de legerpredikant in het algemeen, nog niet zonder meer geldt van de *reserve*-legerpredikant. Indien een predikant van regeringswege aangezocht wordt als *reserve*-legerpredikant op te treden, geschiedt dit immers steeds met het oog op een *nood-toestand* van volk en kerk, welke bijzondere maatregelen vordert en voorts is de verbintenis, welke een *reserve*-legerpredikant aangaat, steeds een *tijdelijke*. Wanneer dan ook op een predikant een beroep wordt gedaan met het oog op het *tijdelijk* dienst-nemen als legerpredikant, zal gehandeld kunnen en moeten worden naar Art. 14 der K.O. Met advies, d.w.z. met bewilliging van de kerkeraad der Kerk, in welke hij dient, zal hij zijn dienst voor een tijd kunnen onderlaten, waarbij de ambtelijke betrekking blijft gelden.

Zo komt Uwe commissie tot wat zij heeft aangegeven als punt twee van haar opdracht, de kwestie van:

„de geestelijke verzorging van onze Militairen in het algemeen".

Uw commissie stelt zich hierbij op het standpunt, dat in *normale* tijd deze zorg imperatief behoort tot de taak der *plaatselijke Kerk*. Deze heeft de opdracht haar leden *ambtelijk* te verzorgen, als de schapen, die tot haar kudde behoren.

En waar de omstandigheden, waarin de militairen komen te verkeren van bijzonder precaire aard zijn, heeft de plaatselijke Kerk wel toe te zien, dat zij zich van haar verantwoordelijkheid goed bewust blijft, deze nooit kan delegeren, en dus ten allen tijde diligent moet zijn om het persoonlijk en schriftelijk contact met deze leden te bewaren en voortdurend in de samenkomsten der gelovigen deze leden op te dragen in de gebede voor de Troon der genade. Het gebed blijft ook hier het machtigste middel in de zielszorg, en wij hebben de vertroosting, dat ook het „Amen" op dit gebed inhoudt: „Het zal waar en zeker zijn. Want mijn gebed is veel zekerder van God verhoord, dan ik in mijn hart gevoel, dat ik zulks van Hem begeer."

Nu moet, helaas worden geconstateerd, dat de kerken, in de vervulling van deze taak, niet altijd die trouw hebben betoond, welke mocht worden verwacht. In een dergelijke situatie komt dan gemakkelijk de begeerte op, om datgene, waarin de kerken in gebreke bleven, door de Synode of namens haar te doen verrichten. Maar aan deze begeerte moet weerstand worden geboden. Een zondig verzuim moet nooit bestreden worden door de heilloze gevolgen daarvan, door andere instanties en nieuwe maatregelen zoveel mogelijk te neutraliseren, doch door dat verzuim zelf zo spoedig mogelijk te herstellen.

Het overnemen door de meerdere vergaderingen van de arbeid, welke voor rekening van de plaatselijke kerk komt, voert de kerken langs een vicieuze cirkelweg naar omhoog: het verzuim der kerken leidt tot synodale bemoeiing en het synodale ingrijpen brengt de kerken er daarna weer toe, de alléén aan haar toevertrouwde taak nog verder los te laten.

Vervolgens herinnert Uwe Commissie er aan, dat gelden blijft, wat de Synode van Groningen uitsprak: „dat het een ernstige taak der kerken is onze jongens gedurende de laatste

twee jaar, voorafgaande aan hun dienstplichtige leeftijd, bijzonder op catechisatie, de ernstige gevaren die hen wachten, onder het oog te brengen en hen grondig te onderwijzen, opdat zij geestelijk toegerust in het leger komen", terwijl evenzeer van dringende kracht blijve, wat deze Synode verder uitsprak: „dat onze kerken ernstig worden opgewekt regelmatig de namen van haar doop- en belijdende leden, die in militaire dienst worden opgeroepen, aan de garnizoenskerken op te geven en ook daarna geregeld contact te houden met haar doop- en belijdende leden, die in ons leger, ook in het buitenland dienen, onder andere door toezending van brieven, preken, zo mogelijk van eigen predikant(en).

Tenslotte ligt, volgens Uwe Commissie hier een ernstige taak voor onze garnizoenskerken en in verband daarmee verwijst Uw Commissie naar de stukken bij U ingekomen van de Classis Arnhem en de particuliere Synode van Overijssel en Gelderland, die van deputaten belast met de verzorging van militairen willen hebben, dat zij een conferentie samen roepen van garnizoenskerken om voorlichting te geven omtrent de van kerkelijke zijde genomen besluiten en de bestaande militaire maatregelen in deze materie. Al staat Uw Commissie op het standpunt, dat het h.i. niet op de weg Uwer Synode ligt hiervoor te zorgen, en de betrokken garnizoenskerken zelve hiertoe het initiatief dienen te nemen, wil zij er toch op wijzen, dat een zodanig contact, ter oriëntering en instructie, zeer gewenst moet worden geacht. De practijk wijst uit, dat men over het algemeen nog veel te weinig op de hoogte is van wat er in dit opzicht aan bepalingen bestaat en hoe men zich ten aanzien daarvan te gedragen heeft.

Met name de garnizoenskerken hebben hier een voorname roeping en het zal gewenst zijn, dat Uw vergadering opnieuw deze kerken opwekke de arbeid van de geestelijke verzorging onzer militairen daadwerkelijk ter hand te nemen.

In de derde plaats wordt onze aandacht gevraagd voor de geestelijke verzorging van onze militairen in Ned.-Indië in het bijzonder. Het behoeft geen betoog, dat de geestelijke gevaren in dit gebiedsdeel voor onze gereformeerde jongens hoogst ernstig genoemd dienen te worden. Want wel is daar in de eerste plaats het gevaar van zedelijke aard en de verkeerde invloed, die van een heidens georiënteerde omgeving uitgaat, maar daarnaast — en hierop wordt nog te weinig gelet — zijn er de geestelijke gevaren van een irenisch-synthetische stroming, welke in Indië nog veel sterker dan in Nederland de kerken beïnvloedt, het gereformeerde kerkbesef ondermijnt en de jonge mensen blootstelt aan een valse eenheidsbeweging, die hen, indien God het niet verhoedt, de Schriftuurlijke bodem, waarop zij als kerkleden te staan hebben, onder de voet wegslaat.

Wat kunnen wij in Indië aan ambtelijke zorg daar tegenover stellen? Bijna niets.

Want vooreerst kan een „legerpredikant" geen ambtelijke arbeid verrichten, terwijl bovendien het gevaar allerminst denkbeeldig is, dat onze jonge leden door bepaalde legerpredikanten van de eenvoudigheid des geloofs worden afgevoerd. Dit gevaar dreigt te sterker nu de legerpredikanten krachtens hun instructie verplicht zijn hun „zorg" over alle „protestanten" van de hun toegewezen onderdelen uit te strekken.

Uw Commissie ziet dan ook slechts één weg, n.l. die door de Kerk van Batavia aangeezen, welke Kerk aan onze deputaten belast met de geestelijke verzorging der militairen, schreef d.d. 14 Februari 1948: Het veldpredikerschap hier staat in de branding. In Nederland kan practisch ieder militair 's Zondags naar de kerk gaan, waartoe God hem in gehoorzaamheid roept. Hij behoeft 's Zondags nooit naar een veldprediker te luisteren. Hier is dit geheel anders. Verreweg de meesten zijn ver verwijderd van een plaats waar een Geref. Kerk gevestigd is of een kring gezamenlijk preekleest. En willen zij toch niet onder de onwettige bediening van de sleutelmacht zich stellen, zoals deze tot uitdrukking komt in de noodgemeenten, de Protest. of Syn. Geref. Kerken, dan blijft slechts preeklezen in de eenzaamheid over. Stelt U zich voor, dat U dat één of anderhalf jaar moest doen, dan zal het U duidelijk zijn, hoezeer hierdoor het geloofsleven schade lijdt. Het zenden van een veldprediker, welke aan een Bataljon toegevoegd wordt, betekent leniging van deze nood voor nog niet één pct. 99 pct. van de Geref. militairen blijft dan op deze wijze van een verantwoorde ambtelijke zorg verstoken. Daarom is en blijft ons voorstel: zend naast de door Batavia beroepen predikant twee veldpredikers, die de bevoegdheid krijgen de Geref. jongens ambtelijk te bezoeken en onder de anderen te werken, zoveel dat daarmede tegelijk mogelijk is, (er zijn óók Bataljons zonder enige geestelijke verzorging); en is de Overheid tot in de hoogste instantie onverdraagzaam gebleken t.a.v. deze opvatting van de veldpredikerswerkzaamheden, wil dan nog een burgerpredikant verzoeken om hierheen te komen een, aan wie de Overheid slechts faciliteiten behoeft te verlenen en die verder door de Kerken zelf bekostigd wordt."

Er zullen moeilijkheden bij de overheidsinstanties te overwinnen zijn. Maar waar de Rooms-Kath. Kerk en de Baptisten en de Joodse gemeenschap, in de gelegenheid zijn gesteld in deze richting te arbeiden, zal men dit de Geref. kerken niet kunnen onthouden. Het zal op de weg liggen van de kerken hier stappen te ondernemen, die leiden kunnen tot wat de Kerk van Batavia wil. Opdat aan geheel Uwe vergadering duidelijk worde, wat precies het standpunt van Batavia in deze is, nemen wij hierachter als bijlage op de motivering van de Kerk van Batavia van haar, o.i. Schriftuurlijk standpunt (zie bijlage B.).

Uwe Commissie adviseert ter regeling van wat de kerk van Batavia wil, de Kerken van

Assen en Groningen te verzoeken hierbij als *gedeputeerde Kerken* op te treden en met de *grootst mogelijke spoed* pogingen te doen bij de Overheid om de gewenste regeling tot stand te brengen.

Uw Commissie noemt juist deze kerken omdat,

a. de kerk van Groningen zich reeds diligent betoond heeft inzake de kerkelijke voorziening voor de kerk van Batavia;

b. het gewenst is, dat deze hoogst gewichtige zaak aan de zorg van minstens twee kerken worde toevertrouwd en de kerk van Assen als genabuurde garnizoenskerk hier voor het best in aanmerking komen kan.

Dat Uw Commissie er de voorkeur aan geeft deze arbeid *niet* aan een generaal deputaatschap op te dragen, vindt zijn oorzaak in het feit, dat ten eerste het juist is de *plaatselijke Kerken* zelf te laten doen wat zij kunnen doen en in de tweede plaats, het niet gewenst genoemd kan worden, voor tijdelijke en abnormale omstandigheden generale deputaatschappen in het leven te roepen of in stand te houden.

En hiermede is Uw Commissie aan het einde gekomen van haar opdracht. Zij meent dat, wanneer Uw vergadering kan besluiten dit o.i. principiële en dus enig houdbare standpunt te aanvaarden, voldaan is aan wat de Kerk van Nieuwendam—Amsterdam-N. en andere Kerken van Uwe vergadering vragen.

Inzake het Instituut van Legerpredikanten stelt Uwe Commissie Uw vergadering voor uit te spreken en te besluiten:

De Generale Synode van de Gereformeerde Kerken in Nederland Ao. Di. 1948 te Amersfoort vergaderd,

I. KENNIS GENOMEN HEBBENDE VAN

de door enige kerken ingezonden verzoeken om het Instituut van Legerpredikanten principieel te bezien en de geestelijke verzorging onzer Militairen naar eis der Heilige Schrift te regelen;

II. VAN OORDEEL

dat, waar de Heilige Schrift leert, o.m. in 1 Tim. 5 : 17; Handel. 14 : 23; Titus 1 : 5; en Handel. 13 : 1 en op grond daarvan ook Artt. XXX en XXXI van de Nederl. Geloofsbelijdenis en de Artt. IV, V en VII van de K.O. uitspreken, dat de roeping van de dienaar des Woords, onlosmakelijk verbonden is aan de *Plaatselijke Kerk*, waarbinnen de dienaren des Woords hun ambtelijke roeping hebben, dit ambt niet te verbinden is met, noch kan overgaan op het Instituut van Legerpredikant, zoals dit geregeld is bij de „Instructie voor de geestelijke verzorging van Militairen (L.O. 1946, nr 370);

III. OVERWEGENDE,

dat de legerpredikant, als hiervoor bedoeld, geen ambtelijk Kerkelijk werk meer verrichten kan en ook volgens uitdrukkelijk verbod in Art. 3 van zijn Instructie, niet „als ambtsdrager aan enig plaatselijk kerkgenootschap verbonden mag zijn”, en derhalve overgaat tot een andere staat des levens;

IV. BESLUIT,

de positie van dienaren des Woords, die zich een benoeming tot legerpredikant in vaste dienst laten welgevalven, voortaan te regelen naar Art. 12 der K.O.

Inzake de geestelijke verzorging van onze Militairen in Nederland, stelt Uwe Commissie Uw vergadering voor uit te spreken:

I. DE SYNODE VAN OORDEEL,

dat de zorg voor het geestelijk welzijn onzer Militairen die doop- of belijdend lid onzer Kerken zijn, behoort te blijven bij de plaatselijke Kerk;

II. OVERWEGENDE,

dat het in deze tijd van algemene afval en zedelijke verwording, meer dan ooit noodzakelijk is, dat de plaatselijke Kerken zich haar roeping in deze bewust zijn;

III. BESLUIT UIT TE SPREKEN,

A. dat het de taak der plaatselijke Kerken is, onze jongens, gedurende de laatste twee jaren, voorafgaande aan hun dienstplichtige leeftijd, bijzonder op catechisatie de ernstige gevaren die hen wachten, onder het oog te brengen en hen grondig te onderwijzen, opdat zij geestelijk toegerust in het leger komen;

B. dat het eveneens haar taak is regelmatig de namen van haar leden, die in militaire dienst worden opgeroepen, aan de garnizoenskerken op te geven en ook daarna regelmatig contact te houden met deze doop- en belijdende leden, die in ons leger, waar dan ook, dienen. o.a. door toezending van brieven en preken (zo mogelijk van eigen predikant(en));

C. dat de gelovigen in het leger en op de vloot de roeping hebben in de tijd, waarin zij van de eredienst der Kerk verstoken zijn, zich aaneen te sluiten tot gemeenschappelijk gebed en onderzoek der Schriften en, waar mogelijk deel te nemen aan de dienst des Woords en der sacramenten;

D. dat het gewenst moet worden geacht, dat de garnizoenskerken met elkander in overleg treden, en samenwerken inzake haar speciale roeping, welke zij hebben ten aanzien van de Militairen, die tijdelijk in haar plaats gedetacheerd zijn; dat zij zich goed op de hoogte stellen van alle bepalingen, welke de militaire dienstreglementen bevatten, ten aanzien van de verplichtingen en rechten, welke officieren en manschappen bezitten in verband met de ambtelijke geestelijke verzorging en de gemeenteleden steeds weer op hun roeping wijzen, welke deze, ten aanzien van onze jongens in militaire dienst hebben.

Inzake de geestelijke verzorging van onze Militairen, die naar Nederlands Indië vertrekken, stelt Uwe Commissie Uw vergadering voor uit te spreken en te besluiten:

I. DE SYNODE VAN OORDEEL,

dat ook voor onze doop- en belijdende leden, die als militair naar Indië vertrekken, de kerkelijke ambtelijke zorg niet gemist kan worden en deze de taak der plaatselijke Kerk blijft;

II. OVERWEGENDE,

a. dat het afgeven van „reisattestatiën” voor Militairen, die voor langer dan een half jaar naar Indië gaan mitsdien niet op zijn plaats is, doch hun attestatie behoort te zijn bij de plaatselijke Kerk waar zij het dichtst bij hun standplaats hebben (in dit geval Batavia, voorzover het Ned. Oost Indië betreft);

b. dat derhalve ook de Kerk van Batavia belast is met de ambtelijke zorg over deze leden der Kerk;

III. BESLUIT,

de volgende stappen te doen opdat de Kerk van Batavia naar behoren haar roeping zal kunnen nakomen:

a. aan de te deputeren Kerken ten aanzien van deze zaak op te dragen bij de Regering ten spoedigste voorstellen te doen om te komen tot een *eigen ambtelijke verzorging* van onze Militairen, zodat er Legerpredikanten kunnen worden aangesteld, beroepen door de plaatselijke Kerken in Oost- en eventueel West-Indië, die hun instructies *uitsluitend* ontvangen van de Kerken, die hen roepen en die speciaal belast zijn met de *ambtelijke zorg* van de leden dezer Kerken in Militaire dienst, onder dien verstande, dat de kosten, welke aan deze Kerk-ambtelijke arbeid verbonden zijn (waaronder gerekend worden de honoraria dezer predikanten) gedragen worden door de Staat en uitbetaald worden aan de Kerken, waaraan deze predikanten verbonden zijn;

b. aan bedoelde, te deputeren Kerken eveneens op te dragen er bij de Overheid op aan te dringen, ten behoeve van de ambtelijke arbeid dezer predikanten, alle faciliteiten te verlenen welke dienen kunnen deze arbeid mogelijk te maken (door b.v. hen niet te binden aan het „organieke systeem”, maar hun de gewenste territoriale vrijheid te vergunnen) en een aantal van 200 tot 300 gereformeerde militairen per predikant verzorgd kunnen worden;

c. mochten onverhoopt de te deputeren Kerken hierin niet slagen, bij voorbaat deze kerken op te dragen, in dat geval hiervan mededeling te doen aan de Kerk van Batavia, waarop deze Kerk gebruik kan maken van het z.g. „uitleen-systeem van predikanten” aan de kerken in Indië, terwijl de Kerken en Classes in ons land in dat geval verzocht worden de Kerken van Indië naar haar *uiterste vermogen* ter wille te zijn, en de te deputeren Kerken, ter bestrijding van de kosten hiervan te machtigen, van onze Kerken twee collecten per jaar te vragen.

d. als, de onder a, b en c genoemde te deputeren Kerken aan te wijzen de Kerken van Assen en Groningen.

Inzake het onder a genoemde van het hier betreffende agendapunt: „Deputaten belast met de geestelijke verzorging van Militairen”, adviseert Uwe Commissie te besluiten:

1e. Aan Deputaten belast met de geestelijke verzorging van onze militairen dank te zeggen voor de door hen verrichte arbeid, hen te ontheffen van deze taak en geen nieuw deputaatschap voor deze geestelijke verzorging te benoemen;

2e. De Kerken van Assen en Groningen te verzoeken:

a. de nog lopende zaken van dit deputaatschap af te wikkelen en genoemde deputaten, na controle der bescheiden te déchargeren;

b. de arbeid te verrichten, welke genoemd is in de bovengenoemde overwegingen en besluiten en dus als deputerende Kerken voor de ambtelijke bearbeiding der Militairen in Indië op te treden.

3e. Aan de classis 's-Gravenhage mededeling te doen van het feit, dat bij de Synode bericht is ingekomen van de deputaten, belast met de geestelijke verzorging van militairen, dat zij door verschillende omstandigheden geen rapport hebben kunnen indienen en mitsdien dat ook niet aan genoemde classis kon worden toegezonden;

4e. Aan de Raad der Kerk van Rotterdam-Zuid mededeling te doen, dat kennis werd genomen van zijn schrijven d.d. 18 October l.l. inzake zijn bezwaren tegen de verhouding, die is ontstaan tussen de Deputaten, belast met de geestelijke verzorging onzer Militairen en het weekblad „De Wachter”, dat inmiddels in deze situatie wijziging is gekomen, waardoor gemelde bezwaren automatisch opgeheven zijn;

Inzake de ingekomen stukken, in verband met punt b. van dit punt Uwer agendum, stelt Uw Commissie Uwe vergadering voor te besluiten:

1e. Aan de classis Arnhem en de Particuliere Synode van Overijssel—Gelderland te berichten, dat kennis genomen werd van haar schrijven inzake het aan Deputaten, belast met de geestelijke verzorging onzer Militairen, te richten verzoek om over te gaan tot het beleggen ener conferentie tussen garnizoenskerken, dat de Generale Synode echter meent, dat deze (overigens zeer gewenste) conferentie op eigen initiatief kan en derhalve ook behoort plaats te hebben, waarbij de Kerken van Assen en Groningen, als gedeputeerde Kerken, eventueel als initiatiefneemsters kunnen optreden;

2e. Aan de Kerk van Semarang te berichten, dat kennis is genomen van haar schrijven d.d. 23 Juli l.l. inzake het uitzenden van „leenpredikanten”; dat de Generale Synode er de voorkeur aan geeft eerst de door de Kerk van Batavia aangewezen weg te bewandelen en mochten hier onoverkomelijke bezwaren tegen zijn, de plaatselijke Kerken te zullen adviseren het verzoek van de Kerk van Semarang in zeer ernstige overweging te nemen;

3e. Aan de Kerk van Batavia te berichten, dat inzake de geestelijke verzorging der gereformeerde militairen, met aandacht is kennis genomen van de correspondentie, welke tussen de Kerk en Deputaten, belast met de geestelijke verzorging der Militairen, is gevoerd, evenals van het verzoek van deze Kerk om tot een regeling te komen, zoals geldt bij de Rooms Kath. en andere denominaties; dat de Synode evenzeer overtuigd is, dat het de roeping der Kerken is pogingen in deze richting te ondernemen en dat te zijner tijd deze Kerk over het resultaat van deze pogingen, nadere inlichtingen zal ontvangen, via de te deputeren Kerken.

Uw Commissie is hiermee aan het einde van haar arbeid en besluit met de opmerking, dat zij de overtuiging heeft dat langs de hierboven principiële, wijl door de Schriften ons voorgehouden lijnen, arbeidende, Uw Vergadering voortgaat in de reformatorische weg KERK-werk te verrichten en dus ook hier weer de heerlijkheid van de plaatselijke kerk gaat schitteren en haar *ambtelijke* arbeid, naar de belofte Gods ten zegen zal zijn voor de vele honderden jonge leden van Zijn Kerk, die aan zovele verzoeken naar het vlees en naar de geest in deze tijd zijn blootgesteld.

Namens de Commissie:

(w.g.) K. C. VAN SPRONSEN, Rapporteur.

BIJLAGE 38 A.

(Acta artt. zie bijl. 38.)

BIJLAGE A.

INSTRUCTIE voor de Legerpredikant. Legerorder 1946 No. 370 - gewijzigd bij L.O. 1946 no. 473.

Art. 1. De legerpredikant is belast met de geestelijke verzorging van het militair personeel van de koninklijke landmacht van Protestantse gezindte in het hem aangewezen arbeidsterrein.

Art. 2. 1. Hij is voor de uitoefening van zijn ambt verantwoordelijk aan de Hoofd-Legerpredikant en geeft gevolg aan diens aanwijzingen voor het uitoefenen zijner werkzaamheden.

2. Hij doet aan de Hoofd-Legerpredikant de voorstellen en mededelingen welke hij nodig acht.

3. Hij dient maandelijks een rapport in bij de Hoofd-Legerpredikant, betreffende de geestelijke verzorging van het militair personeel der Koninklijke Landmacht van Protestantse gezindte in het hem aangewezen arbeidsterrein.

Art. 3. Hij wijdt zich geheel aan zijn taak als legerpredikant en mag in verband daarmee niet als ambtsdrager verbonden zijn aan enig plaatselijk kerkgenootschap.

Art. 4. 1. Hij is bevoegd zich binnen het hem toegewezen arbeidsterrein te begeven naar die plaatsen, waar hij voor de uitoefening van zijn taak tijdelijk moet vertoeven.

2. Hij geeft van een afwezigheid van zijn standplaats van langer dan drie dagen, kennis aan de Hoofd-Legerpredikant.

Art. 5. Hij is bevoegd nopens de geestelijke verzorging van het militair personeel van de Koninklijke landmacht van Protestantse gezindte mondeling of schriftelijk overleg te plegen met:

1. de plaatselijke Protestantse Kerkbesturen in het hem toegewezen arbeidsterrein,
2. de autoriteiten en commandanten van de Kon. Landmacht in het hem toegewezen arbeidsterrein,

3. de aalmoezeniers, vlootaalmoezeniers of vlootpredikanten, die werkzaam zijn in het hem toegewezen arbeidsterrein.

Art. 6. Hij is bevoegd bezwaren of meningsverschillen, gerezen ten aanzien van de uitoefening van zijn ambt — met kennisgeving aan de Hoofd-Legerpredikant — aan de Minister van Oorlog bekend te maken.

Art. 7. De Legerpredikant is gerechtigd bezwaren of meningsverschillen, gerezen ten aanzien van de uitoefening van zijn functie, aan de Hoofd-Legerpredikant kenbaar te maken.

Art. 8. 1. Hij is bevoegd zich gedurende ten hoogste drie dagen met verlof te begeven; hij geeft hiervan vooraf kennis aan de Hoofd-Legerpredikant.

2. Voor verlof van langere duur richt hij een aanvraag tot de Hoofd-Legerpredikant.

Art. 9. Deze instructie kan worden aangehaald als „Vredesinstructie Legerpredikant”.

BIJLAGE 38 B.

(Acta art. zie bijl. 38.)

BIJLAGE B.

ADVIES Kerk van Batavia.

1. Belijdende artt. 27-29 Nederlandse geloofsbelijdenis behoren de gereformeerden op geen enkele wijze hun medewerking te verlenen aan het stichten of onderhouden van noodgemeenten. Tegen het institueren van reizende kerken waarvan lid zijn leden van Gereformeerde kerken, behorende tot een bepaald militair onderdeel, bestaat, hoewel de gelegenheid daartoe zich slechts zelden voordoet, geen schriftuurlijk bezwaar.

2. Geen kerk geve een zgn. reisattestatie mede aan een van haar leden, burger of militair, die voor langer dan een half jaar naar Indië vertrekt. De vroegere usance waarbij het meegeven van een zgn. reisattestatie toepassing vond, indien de betrokkene tijdelijk elders vertoefde, dan waar hij burgerlijk gedomicilieerd was, schaffe men af voor zover het militairen betreft, die voor ongeveer 2 jaar naar Indië vertrekken. Redenen daartoe vormen:

a. Ze verblijven voor lange tijd op een voor de ontwikkeling van het geloofsleven belangrijke leeftijd in een ressort van een der Gereformeerde Kerken in Indië;

b. Met de daad belijdende „zich te voegen tot deze vergadering (de kerk), hetzij op wat plaats dat God ze (deze vergadering) gesteld heeft” worden deze militairen in vele gevallen verstrooid lid van een der Gereformeerde Kerken in Indië, welke geloofsdaad praevaleert boven een kerkelijke administratieve maatregel, waarvan de toepassing thans nog aanbevolen wordt in gevallen welke destijds niet te voorzien waren (nl. attestatie daar, waar men burgerlijk gedomicilieerd is).

c. De uitzending van militairen naar Indië heeft sinds de na-oorlogse wijziging van art. 192 van de grondwet een principiële verandering ondergaan, daar voordien vrijwillige beroepsmilitairen in Indië gedomicilieerd werden, doch nadien het domicilie van dienstplichtigen in Nederland bleef.

3. De geestelijke verzorging van de militairen behoort tot een van de taken der kerk. De benaming „Protestants” geestelijke verzorging ter aanduiding van dit kerkwerk is ondeugdelijk. De staat dient de kerk gelegenheid en mogelijkheid te openen om haar werk te doen, maar de kerk moet uitmaken hoe dat werk geschieden zal. Voor deze zienswijze winne men de overheid of verzoeken althans eerbiediging, nu de geestelijke verzorging der militairen nog behoort tot het domein van de staat. Zie rapport XXXVI acta Synode 1946.

4. De benoeming van staatswege althans van de Gereformeerde veldpredikers, vervalte. Alleen de kerk kan herders en leeraars roepen tot het verrichten van bepaalde kerkelijke arbeid. De verhouding tussen deze veldpredikers en de overheid moge als volgt geschetst worden: in

de gelegenheid stelling tot het verrichten van het kerkwerk het verlenen van de grootst mogelijke militaire faciliteiten, aan de betrokkenen, en betaling aan de kerk (niet aan de predikant) wier herder en leraar hij is en blijft. ¹⁾

Op deze wijze vervalt vanzelf de militaire instructie van de veldprediker, dat deze ten behoeve van een plaatselijke kerk geen ambtelijk werk verrichten mag. Vele veldpredikers weliswaar wijken hiervan af doch het is verreweg verkieslijker, dat dit verbod niet stilzwijgend doch officieel opgeheven wordt.

5. Het veldpredikerschap in zijn huidige vorm biedt alleen aan de Rooms Katholieke, Joodse en Baptiste ²⁾ militairen de mogelijkheid van ambtelijke verzorging. Ten aanzien van de anderen is dit uitgesloten, hetgeen niet zozeer in Nederland gevoeld wordt, waar practisch iedere gereformeerde militair des Zondags ter Gereformeerde Kerk kan gaan, maar wel in Indië, waar velen gelegerd zijn op plaatsen, waar geen Gereformeerde Kerk aanwezig of bereikbaar is. Ten einde dit bezwaar op te vangen heeft men onder de quasi kerkelijke naam van „Protestant” voor hen die niet onder de voormelde drie categorieën vallen, een quasi ambtelijke verzorging ingesteld (noodgemeente enz.) waaraan een Schriftgetrouw Christen niet kan meewerken. Meer dan ooit en dan in Nederland klemt thans in Indië een normale ambtelijke bearbeiding van de Gereformeerde militairen. Dit houdt tevens in, dat er een zeer gunstige gelegenheid ontstaat of aanwezig blijft, om aan degenen, die geen lid van de kerk zijn, het evangelie te brengen. Deze normale ambtelijke bearbeiding is niet te vergelijken met die, welke een lid ener kerk in Nederland ontvangt, maar wel met die welke de Gereformeerde burgers voor de oorlog en thans in Indië ten deel valt. (d.w.z. een groot gedeelte leeft in verstroing.)

6. Wil op vorengeschetste wijze de geestelijke verzorging ter hand genomen worden, dan dient met het ook voor de gereformeerde van kracht zijnde systeem van 1 protestantse veldprediker per legeronderdeel (doorgaans een bataljon van ong. 700 man sterk) gebroken te worden. Afgedacht van het standpunt der overheid in deze is het bovendien feitelijk geheel en al onmogelijk voor iedere militaire eenheid naast een aalmoezenier en een zgn. protestantse veldprediker nog bovendien een gereformeerd veldprediker aan te stellen. Doorbreking van dit systeem is er reeds door de aanstelling van veldpredikers, die aan een bepaald garnizoen werkzaam gesteld worden, dan wordt wel een groter aantal gereformeerde militairen voor hen bereikbaar doch juist degenen die het dringendst contact met hen behoeven (die aan het front en in de verstroing) daarvan uitgesloten. Tevens blijft het nadeel, dat dit een te groot aantal predikanten zou opeisen. Er rest slechts een nog verder gaande toepassing van het te noemen territoriale systeem (in tegenstelling tot het organieke) door de bereidverklaring van overheidswege om het arbeidsveld van een aantal van 3 tot 5 in Indië werkzaam zijnde Gereformeerde veldpredikers dusdanig groot te maken, dat ze in eerster instantie *alle* gereformeerde militairen ambtelijk kunnen verzorgen (een aantal van 200 tot 300 per veldprediker) en overigens naar vermogen werkzaam te zijn in de verkondiging van het evangelie, persoonlijke gesprekken, enz. ten behoeve van degenen, die geen lid zijn ener gereformeerde kerk. T.a.v. de geestelijke verzorging van Joodse en Baptistische militairen is dit territoriaal systeem reeds in volle omvang toegepast doordat een geestelijke van ieder heel Java doorreist. Hetgeen t.a.v. de gereformeerde veldpredikers voorgesteld wordt heeft dus reeds een precedent, doch het wordt begunstigd door het feit, dat meer dan 1 predikant als zodanig werkzaam kan zijn, waardoor de verzochte gelegenheidstelling practisch het midden houdt tussen het systeem dat Joden en Baptisten mogelijk gemaakt is en het bestaande garnizoensveldpredikerschap.

7. Ned. Indië is ingevolge onderlinge vorlopige afspraken tussen de hier geïnstitueerde kerken verdeeld in vier arbeidsterreinen. De op dit terrein op bovenbeschetste wijze werkzaam komende geref. veldpredikers dienen in een ambtelijke verhouding te worden gesteld tot de kerk op wier ressort ze werkzaam zijn, willen ze in staat zijn de militaire leden dier kerk ambtelijk te verzorgen. Tevens dient de mogelijkheid te bestaan om hen in voorkomende gevallen te vermanen, hetgeen temeer dringt, daar ze zo ver verwijderd zijn van de kerk in Nederland, waaraan ze verbonden blijven. De raad van de kerk van Batavia heeft tesamen met een tweetal aanwezige veldpredikers lange tijd beraadslaagd over de kerkrechtelijk meest gewenste vorm, waarin dit verwezenlijkt zou kunnen worden.

¹⁾ De kerk van Soerabaja heeft de kerk van Batavia bekend gemaakt, tegenstandster te zijn van het betalen van overheidswege, overwegende dat het kerkelijk werk nimmer door de overheid onderhouden mag worden. De kerk van Batavia is van mening, dat waar de overheid door invoering der dienstplicht de militairen onvrijwillig ook van hun kerk losmaakt en dat gedurende geruime tijd zij de plicht heeft de daardoor noodzakelijk geworden verplaatsing van predikanten voor haar rekening te nemen. De kerk zal ook nimmer weigeren mede te delen in een oorlogsschaderegeling, wanneer haar kerkgebouw ten gevolge van oorlogsgeweld verwoest werd.

²⁾ Met betrekking tot de Baptisten vernam de kerkeraad van Batavia dit dezer dagen, doch verkreeg nog geen bevestiging van dit bericht.

Er werd daarbij gedacht aan het beroepen van de betrokken veldprediker, zodat de figuur zou ontstaan van een herder en leraar, welke door twee kerken beroepen en bevestigd is. Het beroep naar de kerk in Indië naar welker ressort hij arbeiden gaat komt te vervallen door terugkeer na twee jaren naar de kerk in Nederland. Geschiedkundig werd daarvoor een parallel aangetroffen in een beroep tijdens de Reformatie in de zestiende eeuw, uitgebracht op een ter oorzaak van vervolging gevluchte predikant, welke gedurende een zekere tijd in een andere plaats kon vertoeven, doch weer terugkeerde zodra de oorspronkelijke plaats waar de vervolgte herder en leraar was, vrijkwam (vgl. Bouwman deel I par. 40: een onder conditie beroepen predikant volgens oud art. 10 K.O.)

Anderzijds werd gedacht aan het uitlenen van een predikant in Nederland aan een Kerk in Indië (Vgl. Bouwman 1 par. 37; predikant werkzaam in „de kerken onder het Kruis” volgens oud Art. 7 K.O.)

Al zijn beide vormen tengevolge van het intreden van een gestabiliseerd Kerkelijk leven als niet meer actueel uit de Dortse Kerkenordering geschrapt, de bijzondere, eveneens instabiele omstandigheden in Indië wettigen volkomen daarvan gebruik te maken, mits men niet in strijd komt met Gods Woord. Dat de Gereformeerden in Indië zozeer de nadruk leggen op de ambtelijke verzorging, ook van de militairen, die daar niet tijdelijk d.w.z. minstens 2 jaar, vertoeven, wordt niet veroorzaakt door de overschatting van het Bijzonder ambt, doch als een waardering daarvan als een normaal volgens de geopenbaarde wil van Christus Geest niet te missen element van het kerkvergaderend werk tot aan de jongste dag. Tevens dient men dit te zien tegen de achtergrond van het in Indië overheersende eenheid-boven-geloofs-gedeeldheidstreven, dat gespeend is aan elk natuurlijk kerkbesef.

NOOT: Onder gereformeerden wordt — wellicht ten overvloede zij dit vermeld — in het voormelde verstaan Gereformeerd ook na 1944, zodat onder Gereformeerde Kerk die Kerk wordt verstaan, welke vrij is van bovenschriftuurlijke bindingen en onrechtmatige tuchttoefening.

BIJLAGE 39.

(Acta art. 114)

RAPPORT van Commissie I inzake adviezen aan emigranten.

Aan Commissie I werd ter hand gesteld een brief van de laatstgehouden Particuliere Synode van Utrecht, waarin o.a. het volgende wordt gezegd:

„Voorts nam de Particuliere Synode kennis van een mededeling, dat de kerk van Utrecht op verzoek van de Classis zich beschikbaar gesteld heeft om adviezen te verstrekken aan emigranten inzake het kerkelijk leven, mogelijkheden van contact enz. in het buitenland.

De Particuliere Synode betuigde haar instemming met dit initiatief, en besloot, de Generale Synode te verzoeken, dit werk aan te bevelen”.

Uit dit schrijven van de Particuliere Synode van Utrecht is niet op te maken op welke wijze deze arbeid door de kerk van Utrecht is geregeld en wordt behartigd, n.l. of daar de nodige adviezen voor alle emigranten en voor alle landen, waarheen leden van onze kerken zouden willen emigreren, te verkrijgen zijn, en ook niet welke adviezen gegeven worden t.a.v. het kerkelijk leven in die landen.

Gezien de weinige gegevens, die ter beschikking staan, komt het Uw Commissie voor, dat het niet mogelijk is aan het verzoek, gedaan door de Particuliere Synode van Utrecht, te voldoen.

Elke plaatselijke kerk zal t.a.v. haar emigrerende leden waakzaam hebben te zijn om hun kerkelijke belangen zoveel mogelijk te behartigen: en eventueel met reeds geëmigreerde leden, die nog niet het goede kerkelijke contact in het buitenland konden vinden, contact moeten blijven houden. Zij zal daartoe ook advies kunnen vragen bij elk betrouwbaar adres, dat adviezen kan verstrekken.

Uw Commissie adviseert U derhalve te besluiten:

Aan het door de Particuliere Synode van Utrecht gedane verzoek niet te voldoen en het vertrouwen uit te spreken, dat de kerken waakzaam zullen zijn met betrekking tot de kerkelijke positie van haar naar het buitenland vertrekkende leden.

Namens Commissie I:

(w.g.) H. VELTMAN, Rapporteur.

BIJLAGE 40.

(Acta artt. 117, 118, 126, 129.)

RAPPORT van Commissie III over de ZENDINGSZAKEN volgens opdracht haar door deze Synode verstrekt (Ag. 7: 3, 4, 5, 6, 8, 9, 10, 11, 12, 15, 18, 18a, 20, 22, 23).

Blijkens art. 37 van de Acta dezer Synode deed Uw vergadering, in comité generaal bijeen 26 October '48, aangaande het op de agenda onder 7, 10 vermelde, de volgende *uitspraak*: „de Synode spreekt uit, gehoord het rapport van Commissie III, dat het onder 7, 10 van de agenda vermelde niet kan en mag worden behandeld. zooals het thans ter tafel ligt”,

en gaf zij aan Commissie III de *opdracht*: „zoo spoedig mogelijk de zendingszaken in den ruimsten zin te onderzoeken in Samenspreking met den Kerkeraad van Zwolle, het college van generale zendingsdeputaten, de commissie voor zendingszaken in de classis Leeuwarden en Commissie II, en daarvan ten spoedigste rapport uit te brengen aan deze Synode.”

Van deze opdracht heeft Uw Commissie zich zoo goed haar mogelijk was gekweten: zij sprak breedvoerig met het college van zendingsdeputaten, met de commissie voor zendingszaken uit den kerkeraad van Zwolle en met de commissie van de classis Leeuwarden. Slechts met commissie II nam zij niet afzonderlijk contact op — Uw vergadering toch ging, — nog hangende dit onderzoek, over tot de behandeling van de moeilijkheden gerezen bij het gebruik der Zending-orde. De besprekingen konden op rustige wijze worden gevoerd en hebben onze

Commissie wel meer inzicht gegeven in den stand van zaken, al zijn er nog heel wat vragen van principieelen en organisatorischen aard te beantwoorden overgebleven. In ieder geval hebben deze besprekingen veel materiaal geleverd. Eenmaal gekomen tot een zekere verzadiging wat betreft allerlei wetenswaardige en belangrijke feiten en gebeurtenissen uit de „Zending” na de Synode van Groningen, kwam de vraag: hoe nu te rapporteeren? Immers: de opdracht was een ongewone — de zendingszaken in den ruimsten zin te onderzoeken. Uw commissie voelde er niet voor in den ruimsten zin ook te rapporteeren! Moesten wij Uw vergadering tot in finesses toe een overzicht geven van wat Deputaten deden en nalieten te doen en van de handelingen van de Kerk van Zwolle en van die der Friesche kerken? Moest door ons de Synode ingewijd worden in *alles* wat zich had afgespeeld in commissie en vergaderingen? Was het onze taak hier lof, daar blaam uit te spreken? Om daarna, gehoord al het feiten-materiaal, te komen tot een conclusie? Deze methode van rapporteeren zou voordeelen, maar minstens evenveel nadeelen hebben gehad. We kozen een andere; die ons de betere toescheen; uitgaande van het door ieder te constateeren feit dat de zendingszaken hoe dan ook in de war zijn geraakt, willen we pogen enkele concrete punten onder de aandacht der vergadering te brengen, waardoor het o.i. mogelijk wordt de wagen der zending weer in het goede spoor te krijgen.

Het zal voor allen goed zijn, van te voren elkaar te herinneren aan eenige feiten. Deze vergadering moge bedenken dat zij is eene Synode. Zij mag en moet als meeste vergadering der Kerken het raam teekenen waarbinnen en de richting wijzen waarin krachtens Gods Woord en de belijdenis het werk der zending speciaal wat betreft de samenwerking der kerken zich behoort te ontwikkelen — het zendingswerk blijve het privilege der kerken zelf: het is háár roeping van Christus' wege.

De Synode geve dan ook niet meer dan richtlijnen, welker uitwerking en doortrekking aan de Kerken worde overgelaten. Want als niet de kerken zelf zich intensief met de aan de orde zijnde vragen van het zendingswerk gaan bezighouden, worden de zendingszaken toch weer de specialiteit van enkelen, met alle schadelijke gevolgen daarvan. De Synode bedenke dat de huidige verwarde situatie goeddeels gevolg is van het niet actief kunnen zijn der kerken, zij sober in haar besluiten en adviezen en wachte zich van de kerken te nemen, wat Christus haar gaf en bejvere zich deze veeleer te wijzen op haar roeping. Temeer, waar bezinning op de grondvragen ons brengt in een overgangstijdvak — daarin zij men voorzichtig met het nemen van besluiten, die straks wellicht weer gewijzigd moeten worden.

Teneinde te geraken tot het boven-omschreven doel — een weloverwogen richting-gevend, schriftuurlijk advies aan de kerken inzake haar zendingroeping — is het 't beste uit te gaan van de „begrooting” van de kerk van Zwolle. ons tijdens deze Synode uitgerekte.

Deze „begrooting” wordt aangediend als „Raming van de jaarlijksche kosten voor de zendingarbeid op Oost-Soemba van de Geref. Kerk van Zwolle (ond. art. 31 K.O.) in samenwerking met andere kerken”. Zij sluit met een eindcijfer van f 249.000 en spreekt van een te investeeeren kapitaal groot f 337.000. We laten nu maar rusten het feit, dat deze begrooting, zoo vlak voor de Synode bijeenkwam aan het college van deputaten werd toegezonden, dat deze haar niet serieus konden bespreken en Uw vergadering van advies dienen; en evenzeer dat de kerken met welke de zendende kerk van Zwolle samenwerkt, tot op heden van deze zoo belangrijke raming alleen kennis kregen in den vorm van een uittreksel achter het rapport van de kerk van Zwolle en dan nog zoo kort voor de Synode, dat er geen gelegenheid was voor gedegen onderzoek en vruchtbare gedachtenwisseling. Men kan deze wijze van werken, hoezeer ook waardeerdend de vele arbeid van de kerk van Zwolle, kwalijk meer noemen samen-

werken van kerken: de kerken zijn door deze raming in een dwangpositie gezet. In 't bijzonder de kerken van Friesland, die zoozeer verlangen naar zendingsarbeid op West-Borneo, zitten in een moeilijke situatie.

Afgezien nu hiervan, wil Uw commissie als kern-vraag stellen: wat leert ons deze begrooting? Welke geest spreekt uit deze cijfers? Welke opzet van het zendingswerk beheerscht haar? Niemand behoeft te gissen in dezen. De feiten spreken hier duidelijke taal. De commissie voor zendingszaken van de classis Leeuwarden wendde zich tot de kerk van Zwolle om inlichtingen over den stand van zaken en eventueele plannen met betrekking tot den arbeid op Oost-Soemba. In het van Zwolle ontvangen antwoord wordt speciaal voor het tweede deel van het verzoek verwezen naar een brief van Ds S. J. P. Goossens aan Ds v. d. Waal, welke brief de commissie inmiddels had ontvangen op haar verzoek om inlichtingen, gericht aan Ds Goossens. De zakelijke inhoud van dezen brief is ook gepubliceerd als art. in de *Geopende Deur*, Sept. 1948. Daarmee heeft de kerk van Zwolle in feite uitgesproken, dat de door Ds Goossens verdedigde opvattingen ten grondslag liggen aan den opbouw van het zendingswerk op Oost-Soemba, zooals de kerkeraad zich dezen indenkt (zie ook rapport van Zwolle aan de kerken toegezonden d.d. October '48 sub 3 in den aanvang). In ieder geval is het artikel van Ds. Goossens van Sept '48 in hoofdzaken de weergave van Zwolle's bedoelingen. Een enkel citaat moge ons deze bedoelingen verduidelijken.

„Het huidige EMANCIPATIEPROCES in Indië stelt ons n.l. ook op Soemba voor een geheel nieuwe situatie en voor geheel nieuwe taken. Het zou onverantwoordelijk zijn als we in de huidige situatie ons, in de hoofddienst, tevreden stelden met — behalve de prediking — een zeer onvoldoende opleiding tot goeroe-Indijl; als we de schooldienst beperkten tot het oprichten van driejarige volksschooltjes met de daarbij behorende opleiding van volksschool-onderwijzers; als we onze brs. en zrs. én de bevolking, aan wie wij het Woord brengen, met een primitief medisch dienstje te hulp kwamen; kortom: als we onze brs. en zrs. én de bevolking duurzaam lieten verklaren in de primitieve staat, waarin we ze vonden — ook vanuit Oost-Soemba — om allerlei vorm van onderwijs etc. over te laten aan de niet-christelijke regering van de staat Oost-Indonesië, of aan de synodocratische oecumenen. Vooral het onderwijs zal veel van onze krachten vergen. Men schreeuwt — ook vanuit Oost-Soemba — om allerlei vorm van onderwijs etc. Wij kunnen niet voorbij gaan aan de noden van hen, aan wie wij het Evangelie verkondigen. Hun lichamelijke ellende gaat ons aan (med. dienst); ook hun intellectuele en maatschappelijk economische noden, die in deze tijd van gisting geaccentueerd naar voren springen, gaan ons aan. Nogmaals, we moeten de tijd verstaan, waarin God ons op Soemba tot arbeid roept. Daarom wordt van ons gevraagd, dat gelovige werkers, die uit de kerken van Oost-Soemba voortkomen, de opleiding kunnen ontvangen, die hen geschikt maakt om als wél-toegeruste leiders van hun eigen volk op te treden, als daar zijn: dominees, dokters, leeraars, vakbekwame handwerkslieden, landbouwkundigen enz. De maatschappelijke situatie van onze brs. en zrs. aldaar moet opgevoerd worden. Deze mag niet tot in verre toekomst, infra-primitief blijven, zodat de Kerk des Heren aldaar tot in lengte van dagen financieel volkomen afhankelijk zal blijven van onze kerken hier — hetgeen de hiërarchie in de hand werkt. Een groot en kostbaar werk wacht ons dus op Soemba.”

De vraag is nu meteen aan de orde gesteld: is deze opzet juist, is zij de gehoorzame verwerkelijking door Christus' Kerken van Zijn haar opgelegd zendingsbevel? En moet derhalve aan de Kerken worden geadviseerd met de Kerk van Zwolle op deze basis en in deze richting verder te arbeiden? Commissie III is eenparig van oordeel: neen, hier is niet de gehoorzame verwerkelijking van Christus' zendingsbevel, maar een onjuist zien en dientengevolge een verkeerd uitvoeren van de zendingstaak der kerken en daarom mag op dezen weg niet worden verder gegaan.

Ter motiveering moge 't volgende dienen. In deze raming komt het accent wel zeer zwaar te liggen op de hulp-diensten. Men bedenke toch: deze „raming” spreekt niet maar van medischen en schooldienst, maar ook reeds van een socialen dienst en laat, gezien het aan den gang zijnde emancipatie-proces, ook reeds zien een aantal andere diensten! Dit blijkt uit de notulen van de Kerkeraadcommissie van Zwolle van 1 Oct. '48: voorloopig zal, gezien de begrooting, de bouwkundige, de huishoudschool en de nijverheidsdienst niet op de begrooting gebracht worden (vgl. rapport). Nu is het met deze hulpdiensten altijd al een moeilijke zaak geweest. De Synode van Middelburg (1896), die de grondslagen legde voor den opbouw van het zendingswerk in de Geref. kerken, drong aan op een grootsche opzet van de hulpdiensten: zij moesten de met het Evangelie te bearbeiten bevolking gunstig stemmen voor dit Evangelie. Vanzelfsprekend moest men toen wel komen tot een scheiding der diensten (acta art. 3 117. 118) in den persoon van den zendeling kan hoofddienst, medische- en schooldienst niet vereenigd zijn. Van belang is de argumentatie: „Onze Gereformeerden leeren allerwege eene voorbereidende genade. Niet alsof ooit eenige voorbereiding allengs het leven in den dood kon doen ontstaan; maar in dien zin, dat de geesten voorbereid worden, om, als God het leven schenkt, snel tot rijp en helder geloof te komen. Zoo was Israël voorbereid op den Christus:

en zelfs de Grieksche wereld, waarin Paulus optrad, positief door de Joodsche emigratie en negatief door haar ijdele, op niets uitlopende filosofie, voorbereid op het ingaan in die machtige levensvragen, die het Christendom aan de orde stelde. Voor ons volgt hieruit tweëerlei.

10. dat wij, als er twee volken op bearbeïding wachten, die in voorbereiding verschillen, ons te wenden hebben tot het alreede meest voorbereide volk.

20. dat waar zulke voorbereide volken in onze Indiën niet worden aangetroffen, eene voorbereidende werkzaamheid onder hen doeltreffend kan zijn, om daarna zending te doen slagen. Vooral tweëerlei komt hier in aanmerking. De christelijke religie is gebonden aan de H. Schrift. Een volk, dat deze niet lezen kan, is daarom minder gemakkelijk te bereiken dan een volk door dialogen, tractaten, bestrijdingen van hun wangeloof, liederen- en gebedenboeken te bereiken, en evenzoo om het de Schrift in handen te geven. *Onderwijs in het lezen* op breede schaal is daarom een der aangewezen middelen van voorbereiding te achten. En hetzelfde geldt uit anderen hoofde van geneeskundige hulp en verpleging in ziekte. De profeten, de Christus en de apostelen gebruikten dit hulpmiddel evenzeer; en van oudsher is dit hulpmiddel ook door onze Gereformeerde vaders als bij uitstek doeltreffend aangewezen, om ingang en aanraking te verkrijgen; en zulks niet alleen als uitoefening van zekere elementaire geneeskunde, die de gezondene dienaar zich eigen gemaakt, maar ook opzettelijk door het stichten van hospitaal, het doen uitgaan van artsen, en het laten optreden van zusters voor de ziekenverpleging. Slechts worde wel in het oog gehouden, dat dit alles voorbereiding en hulpmiddel, *geene zending* is; en dat alzoo niets van dit alies uit het ambt der kerk voortvloeit, door private personen of genootschappen evengoed kan gedaan; en dat de kerken, waar ze deze voorbereidende en helpende middelen aanwenden, ze nimmer met het ambt vereenzelvigen mogen." (acta 1896 blz. 71, 5. 1c.)

Uit dit citaat komt de tegenstrijdigheid duidelijk naar voren. Eenerzijds zegt men: hulpdiensten zijn „geene zending” en anderzijds: vóór alles moet de zending een sterken medischen dienst en schooldienst opbouwen, teneinde de verkondiging des Evangelies met vrucht te doen plaats vinden. Deze tegenstrijdigheid is wezenlijk nooit weggenomen: tot op heden hebben de zsende kerken daar moeite van. (Zie art. 9 Z.O.).

Stellen we ons nu de vraag: hoe heeft de aldus opgezette zending, onderscheiden in hoofd- en hulpdiensten gewerkt? en: tot welke consequenties leidt ze vandaag?

Met instemming volgt hier Uw commissie de gedachtengang van het Friesche rapport (p. 7):

a. School-arbeid zal, gezien het verschil in cultuur-niveau, grootendeels bestaan in het overdragen van westersche cultuur;

b. bij de medische dienst is evenzeer het gevaar, dat verbetering van het medische peil zonder meer, slechts beteekent overbrenging van Westersche beschaving.

Dat zijn schoone dingen — maar men bedenke: de westersche cultuur is een in wezen van God afvallige; en: is cultuur-overbrenging zonder meer kerk-taak? Is hier niet te duchten — wat in de practijk reeds gebleken is — dat het resultaat van een groots opgezette medischen dienst en schooldienst beteekent een toenemen van het saecularisatie- en vermaterialiseerings-proces der inheemsche bevolking? En dreigt niet steeds het concrete gevaar dat medische dienst en schooldienst zullen worden losgemaakt van den hoofddienst en tenslotte den hoofddienst overwoekeren?

Dit zijn zoo enkele vragen, die reeds tot nadenken stemmen. Maar bepaald in een ander klimaat dan dat van den Bijbel komen we, wanneer voor de vragen, die hier klemmen een oplossing worden gezocht en aan de hand gedaan, dat men medischen dienst en schooldienst feitelijk gaat maken tot een hoofddienst. De vergadering van den Internationalen Zendingsraad te Jeruzalem (1928) gehouden, heeft toch betoogd en tot richtlijn van zendingsarbeid verheven de verwezenlijking van het Koninkrijk Gods in dit natuurlijke menschelijke leven, kerk en zending hebben tot taak de kerstening der volkeren en daartoe behooren zij een nieuwe beschaving te brengen. De opbouw van een christelijke samenleving is doel en zin der zending. Het plan der zending behoort te zijn eene comprehensive approach (een heel het leven omvattende en aanvattende benadering). Dat brengt de situatie van het oogenblik mee. Dat vraagt deze tijd. De zending heeft te komen niet alleen met medischen dienst, schooldienst, maar evenzeer met socialen, landbouwkundigen dienst, met nijverheidsonderwijs enz. De nieuwe tijd brengt mede een nieuwe taak. En deze comprehensive approach moet door en vanwege de kerk geschieden. Zij is haar roeping. Dit laatste is wel het gevaarlijkste. Ook hier in Nederland kennen we dit geluid — het is inderdaad het geluid van dezen tijd! — hoe wordt er niet gesproken over het apostolaat der kerk! In de Hervormde Kerk maakt men daar ernst mee en tracht men deze gedachte te verwerkelijken. Komt zij niet hierop neer, dat de kerk wordt verheven tot de autoriteit, die het leven steun en vastheid heeft te geven? Vanuit de Kerk als centrum moeten alle sectoren van het leven worden beheerscht. Maar de Schrift zegt, dat we geen mythen, kunstig verdichte fabelen, hebben na te volgen, doch acht zullen geven op het vaste Woord Gods. Niet de mythe van de Staat, die voor het heele leven zorgt, niet de mythe van de Kerk, die meent de vastigheid des levens te kunnen zijn; maar Jezus Christus, het Woord Gods, moet inhoud zijn der zending. Aan Hem, maar dan ook aan Hem alleen, heeft de Vader alle exousia gegeven in hemel en op aarde. Het is fataal, dat in zendingskringen door

en na de conferentie van Tambaram steeds meer afgodisch „ecclesiologisch” is gedacht en niet meer het Woord Gods centraal is gesteld. Wie eenmaal zich overgeeft aan de mythe, heeft geen blijvende norm meer, maar zal steeds in een „schuivende” probleemstelling moeten uitgaan van de nieuwe situatie en van de wisselende eischen des tijds!

Dit overwegende, moet Commissie III contateeren, dat het artikel van Ds Goossens boven vermeld, doordrenkt is van dezelfde gedachten en dezelfde terminologie gebruikt als degenen, die de comprehensive approach roeping der Kerk achten te zijn. Men versta ons wel, we dichten hier niemand kwade bedoelingen toe — maar we constateeren slechts. Als het artikel spreekt van Soemba ingericht als arsenaal, bastion, strategisch uitgangspunt, waarin het „kader” wordt gekweekt, en vanwaaruit verder „gesprongen” moet worden en deze gedachten verbindt met de idee van de boven geschetste comprehensive approach, dan is het met al deze dingen dichter bij een organisatie van zending naar wereldsch model, dan bij den stijl der Schriften. De Schrift zegt, dat de zending is de opdracht van God Drieëenig aan Zijn Kerk om alle volken het Woord Gods te prediken en alzoo de Kerke Christi te planten. Zie Joh. 20 : 21; Mt. 28 : 19; Lukas 24 : 45—47. En die zendingsofdracht moet en kan alleen vervuld worden door uit te gaan tot alle volkeren: de kerkplanting moet voortgaan tot den grooten dag van Jezus Christus. De tijd is voorts kort. Nergens heeft Christus ons beloofd, dat we een heel volk en zijn cultuur kunnen kerstenen door de zending — Hij heeft integendeel ons wel ernstig gewaarschuwd, dat er ook kan zijn een verwerpen van het goede Woord Gods. Evenmin heeft Christus ons bevolen, dat we tot het einde aller dingen ons met onze zendingsofdracht zouden vastzetten op één eiland — Hij heeft in Zijn haasten naar het einde wel op meerdere plaatsen een taak voor ons! Hij wil, mede door de getrouwe betrachtning van het zendingsofdracht, vele kandelaren bijzetten, welke Zijn licht uitstralen. En zulks geschiede dus naar Zijn bevel door de prediking van Zijn Woord! Zie Hand. 10 : 42, Mt. 28, Mrk. 16 : 15.

Er is geen verschil van gevoelen over den aard van het gepredikte Woord: dat door de Kerk te prediken Woord vernieuwt het gansche leven. Er is een comprehensive approach van het gansche leven — maar door het Woord des Heeren, dat levend is en krachtig en waardoor de Heere Zich een volk formeert dat Zijn lof zal verkondigen. Maar het verschil ligt hierin: dat de Schrift nergens leert, dat de kerk in haar zending programma's van vernieuwing heeft te ontvouwen of deze vernieuwing heeft te organiseren. Het Woord Gods is een zaad der wedergeboorte. Weer citeeren we het rapport der classis Leeuwarden:

„Samenvattend is dus te zeggen, dat Gods Woord leert, dat de Drieënige God de kerk opdracht gaf uit te gaan om het Woord te verkondigen. Inderdaad heeft zij de opdracht te prediken, dat het geheele leven vernieuwd moet worden. Maar nergens leert Gods Woord, dat de kerk een programma dient te ontvouwen, waarin deze vernieuwing wordt uitgewerkt, en nog minder dient de kerk zelf deze vernieuwing te organiseren. De kerk predike, dat de landbouwer zijn ambt moet verstaan als rentmeester van Christus. Maar het is niet de taak der kerk een landbouwcursus te organiseren. Het is de taak der kerk om het ambt aller gelovigen op te roepen elkaars noden te lenigen. Maar de kerk organiseer geen hospitalen. Het is de roeping der kerk voor het christelijk lager-, middelbaar- en hoger onderwijs te bidden en de ouders op te wekken daar voor te zorgen. Het is niet de taak der kerk om Westerse wetenschap in het Oosten te populariseren. Nergens spreken de belijdenisgeschriften, de K.O., de beroepsbrief, de bevestigingform., zich in deze zin uit (D.L.R. I. 3; II, 5; III/IV, 17). De ene grote opdracht is steeds: Predik het Wóórd (2 Tim. 4 : 2). Daardoor geschiedt de alomvattende benadering (comprehensive approach) van het gansche menschenleven ('t Ev. is een zaad der wedergeboorte.) De kerk zaait het mosterdzaad. Maar plante geen mosterdboom. Men capitulere hier noch in Indië „vanwege de omstandigheden” voor de hervormde visie. Maar juist omdat we zien, dat men almeer in de wereld de kerk maakt tot een sociale instelling en alles verkerkelijkt — terwijl de antichrist klaar staat om zich aan het hoofd van dat gansche systeem te stellen — zie de kerk juist haar éne taak scherp, en ga nu zeker niet boven het Woord uit door meer te doen dan Christus haar opdroeg. Verenigingen hier en in Indië zouden zich bezig kunnen houden met de brede taak, die er ligt op medisch en sociaal terrein.”

De begrooting van Zwolle is reeds om deze reden on-aanvaardbaar. Want haar aanvaarden beteekent: van Oost-Soemba maken een bastion — en dan wordt ons zendingsofdracht een meedoen met en concurreeren tegen geestes-stroomingen, die naar het oordeel Uwer commissie niet naar de Schrift zijn. De consequentie is on-ontkoombaar: aanvaarding van deze begrooting is in feite een exegese van het zendingsofdracht op deze manier, dat het leven verkerkelijkt wordt. Immers: er is schier geen stukje van de cultuur-taak, dat de kerk niet ter hand heeft te nemen — onderwijs, sociale bemoeiing, economische verheffing, openbare gezondheidszorg, volks-opvoeding, ja wat al niet meer? Het wordt alles kerkwerk.

Wellicht rijst bij U de vraag: moeten dus de hulpdiensten geheel vervallen? Op deze vraag komen we nog terug. Er is echter nog een reden. waarom wij Uw vergadering dringend ont-raden te treden in den opzet van Zwolle. En wel deze: de met Zwolle samenwerkende kerken zijn, op z'n minst genomen door dit alles wel verrast. Niemand wist toch, dat de zaken zóo en met deze motiveering zouden worden opgezet. Wil de kerk van Zwolle haar zendingsofdracht

zoo opvatten, het zij zoo. Maar waar zij den steun, het medeleven en vooral het gebed van de andere kerken vraagt, zal zij toch ook in den weg van samen-werking deze dingen hebben te doen. Dit nu is niet geschied.

Hoe 't dan moet? Uw commissie is van meening, dat met betrekking tot den arbeid op Oost-Soemba primair de vraag dient gesteld: kan, in den vollen zin van het woord, nog wel gesproken worden van zending op Oost-Soemba? Zending beoogt immers door de prediking van het Evangelie de kerk van Christus te planten. Welnu, het heeft den Heere behaagd daar in Soemba de kerk te planten, kandelaren te plaatsen. Wij menschen redeneeren wellicht zóó: die kandelaren kunnen nog maar weinig licht geven — maar in de oogen van den verhoogden Christus en door Zijn genade zijn het toch kandelaren, die Zijn volle heerlijkheid uitstralen en in welker glans Hij Zijn lust heeft. Maar dan is daarmede tevens gezegd, dat de eigenlijke zendingstaak op Oost-Soemba voor de Kerken in Holland eene *aflopende* is. De geïnstiteerde Kerken op Oost-Soemba zelf hebben nu haar roeping te vervullen en het Evangelie te verkondigen, dus kerken van Christus te zijn in het volksleven, waarin God haar plaatste. Dat zij daarbij de hulp van de Hollandsche kerken, door wier prediking zij door God verwekt zijn, niet missen kunnen, is buiten kijf. Financieel, en principieel (adat-kwestie, opleiding goeroe's indjil etc.) hebben we een taak op Soemba, ons door God Zelf opgelegd. *maar niet meer allereerst een zendings-taak; en tevens een aflopende taak.* Op dit laatste moeten we ons meer en meer gaan instellen, opdat alle hiërarchie in de samenleving der kerken worde geweed.

Onze taak op Oost-Soemba is er eene van *na-zorg*. Men voere hiertegen niet aan: hoe zullen deze nog zoo zwakke kerken die geweldige taak volvoeren? De apostel Paulus plantte kerken door zijn prediking, bezocht ze later nog wel, hield den band aan door correspondentie en gaf veel en velerlei advies in kwesties de „adat" rakende, maar verder liet hij die plaatselijke kerk in haar vollen van Christus gegeven luister — en dat moeten wij ook weer leeren. De moeilijke, zware jaren vanaf 1938 hebben die kerken rijper gemaakt voor het volbrengen van haar taak. En tenslotte is het niet het geloof en de standvastigheid der kerken, maar de levende kracht van het daar aan haar gepredikte Woord waarop wij moeten vertrouwen. Dat Woord zal niet ledig wederkeeren tot Hem. Die het sprak, maar doen al hetgeen Hem behaagt en waartoe Hij het zendt.

Onze Kerken hebben op Soemba een taak die gaat afloopen. En Uw commissie III is ervan overtuigd, dat nu reeds met voorzichtige wijsheid de lijnen moeten worden uitgestippeld, waarlangs zich de samenwerking van de kerken op Oost-Soemba en die in Holland heeft te ontwikkelen; niet meer in de verhouding van zedende kerken in Holland en nog niet heelemaal meetellende kerken in Indië, die moeten loopen aan de hand der kerken in Nederland, doch veeleer in deze verhouding: twee groepen van kerken, de eene in Nederland, de andere in Indië, van welke de laatste naar analogie van art. 11 K.O. van de kerken in Holland vraagt en ontvangt allen steun, dien zij noodig heeft en dien zij om Christus' wil mag verwachten uit den geschonken schat Zijner genade.

In dit licht gezien is er voor onze kerken nog een schoone taak op Oost-Soemba. We denken hier aan het werk van missionarissen, wat dan toch wel allereerst de opleiding van de goeroe's indjil moet wezen. Een opleiding, die niet allereerst en allermeeft een wetenschappelijke behoefte te zijn, maar die de a.s. goeroe's bekwaam maakt om te zijn bringers van de gezonde leer naar het Woord Gods.

En dan komt er tevens Schriftuurlijke „ruimte" voor de „hulpdiensten". Want zien we de kerken op Oost-Soemba, met al haar schameelheid, in den glans van Christus' koningseere en schijnend als Zijn kandelaren, dan zullen wij haar ook zien in haar roeping haar licht te laten schijnen voor de menschen, opdat deze haar goede werken zien en haren Vader Die in de hemelen is, verheerlijken. Kan een kerk van Christus, zelve uit de dooden opgewekt door het Woord Gods, onbewogen blijven onder den nood, de „verrellending" en de demonische gebondenheid van het leven van wie haar omringen? Ze zal haar dienst der barmhartigheid oefenen naar het woord van haren Heer: doet wel aan allen, allermeeft aan de huisgenooten des geloofs; en daarin vinden den regel van haar diaconalen arbeid en voor velerlei christelijk barmhartigheidsbetoon. En die dienst der barmhartigheid zal niet bestaan in het charisme der gezondmaking, eenmaal aan de apostelen en de eerste kerk toegezegd en geschonken, maar in 't wijzen en bewandelen van den beteren weg van 1 Cor. 13: den gewonen weg der liefde. Is daarbij noodig steun en hulp, in financiering en organisatie, vanuit Nederland: hier ligt een taak voor onze diaconieën en er kunnen vereenigingen komen, die school-dienst en medischen dienst etc. verzorgen. Die vereenigingen tot verzorging der hulpdiensten liggen blijkbaar ook in de lijn van generale zendingsdeputaten: in het hier U aangeboden rapport hebben zij onder het hoofd „Organisatie van de hulpdiensten" in deze richting gewerkt. Het zou goed zijn, indien Uwe vergadering in dezen adviseerde voort te gaan.

Begrooting

Boven is over den achtergrond der Zwolsche „begrooting" reeds uitvoerig gesproken, en vooral uit dien hoofde geconcludeerd, dat de voorgestelde raming onaanvaardbaar was. Vanzelfsprekend heeft Uw commissie zich de vraag gesteld, voor welke uitgaven onze kerken

zich geplaatst zouden zien, wanneer we uitgaan van de U in dit rapport verdedigde visie. Eén onzer leden ontwierp op verzoek der commissie een „concept-begroting”. Uw commissie is van oordeel dat 't zoo kan, en legt u in een bijlage dit ontwerp voor. Niet opdat Uw vergadering daaraan formeel haar goedkeuring zou hechten, doch alleen om U een zekere richtlijn aan te bieden, die U het nemen van een beslissing zou kunnen vergemakkelijken.

Ter toelichting van dit concept in het algemeen moge dienen:

- a) Uw commissie is van oordeel, dat de kerken moreel verplicht zijn de financieele consequenties van de door Zwolle gedane en door Depp. goedgekeurde benoemingen op zich te nemen. Ook al heeft Uw commissie ernstige bedenkingen tegen de wijze, waarop Zwolle deze benoemingen voorbereidde, en Depp. hun fiat daaraan gaven, 't feit is er toch, dat verschillende der benoemde zendingarbeiders zich reeds uit hun vroegeren werkring hebben losgemaakt.
- b) Gezien onze overtuiging, dat de zending op Soemba aflopende is, dient voor het oogeblik aan het zendingswerk daar geen verdere uitbreiding te worden gegeven, en moet in de naaste toekomst worden overwogen op welke wijze en in welk tempo de zending zich van Soemba heeft terug te trekken. In dezelfde mate als dit laatste plaats heeft, zullen de zendingsuitgaven voor Soemba dus dalen, en gelden voor arbeid op andere terreinen vrij komen.
- c) Alles wat in de raming van Zwolle verwant is aan de „comprehensive-approach”- idee is radicaal geschrapt.
- d) Bij de bepaling der cijfers is rekening gehouden met de begroting, die het vorige jaar aan Depp. werd aangeboden, terwijl ze voor een deel ontleend zijn aan de Zwolsche raming.

Op enkele bijzonderheden moge ter aanvulling van de „details” der concept-begroting nog de aandacht worden gevestigd:

1. De heele kapitaalrekening van Zwolle is vervallen. Natuurlijk zijn enkele uitgaven voor woningen etc. noodzakelijk. Maar de commissie is van oordeel, dat we geen groote en definitieve gebouwen moeten opzetten, alleen al omdat de zendingstaak op Soemba ten einde loopt. Dus kan met enkele noodgebouwtjes worden volstaan. De bouwkosten hiervan zouden uit de aanwezige kasgelden kunnen worden bestreden. Voor het onderhoud dezer gebouwen is wel een post uitgetrokken.
2. Op den medischen dienst is zeer sterk bezuinigd. Niet slechts omdat de commissie meent, dat deze dienst naar vereenigingen dient te worden overgeheveld, maar vooral omdat de benoemde zendingarts meedeelde, dat van gouvernementewege onmiddellijk subsidie zou worden gegeven, wanneer deze op Savoe werd gevestigd. Nu Zwolle toch reeds het eiland Savoe betreden heeft, is er naar het oordeel der commissie geen bezwaar, dat de medische dienst daar zijn centrum vindt. Voor Soemba zou dan kunnen worden volstaan met het bouwen van enkele polikliniekjes en voorts gebruik gemaakt kunnen worden van de ziekenhuizen, die zich op dit eiland bevinden.
3. Ook de post „reiskosten op Soemba” is aanzienlijk besnoeid. Een auto moge ginds onmisbaar zijn, het exploitatiecijfer van f 2500.— acht Uw commissie rijkelijk hoog. Hetzelfde geldt van kantoorbenoedigheden: de zending is tenslotte geen grootbedrijf.
4. Wat de pensioenpremies aangaat, deze zijn uitteraard slechts geschat. Maar de cijfers der Zwolsche raming (except die voor den Med. dienst) schijnen ons onaanvaardbaar. Men vergete niet, dat van de predikanten in Nederland vandaag abnormaal veel wordt gevergd. Maar geen hunner heeft een zoo uitgebreide verzekering als voor de missionaire werkers werd voorgesteld. Uw commissie meent, dat het goed is een bepaald bedrag te reserveeren waaruit straks de emeritaatskosten kunnen worden bestreden doch acht een verzekering tegen alle denkbare eventualiteiten overbodig.

Zoo komt Uw commissie tot een h.i. verantwoord totaalbedrag van rond f 117.000 voor Soemba.

Thans rijst de vraag, hoeveel onze kerken redelijkerwijs kunnen opbrengen. De commissie meent, dat het veelal aangenomen bedrag van f 1.— per ziel per jaar te laag is, en dat naar verdubbeling moet worden gestreefd, al zal misschien de overgang in één jaar wat heel forsich zijn. Het totaal aantal leden onzer kerken was eind 1947 (rond) 90500. Bij een bijdrage per ziel per jaar van f 1.75 zouden we dus krijgen een totaal aan ontvangsten van f 158.500.—.

Dan zou *direct* voor arbeid op andere terreinen beschikbaar zijn een bedrag van f 41.500.— M.a.w. de mogelijkheid is aanwezig om eventueelen zendingarbeid der Friesche kerken op West-Borneo te steunen, zij het *voorloopig* dan ook op een bescheiden voet.

Rest tenslotte het verzoek van de Part. Synode van Friesland, agenda 7 13.: „De Generale Synode neme een beslissing t.a.v. het bepalen van een reeds aangeboden of nog te zoeken *nieuw zendingsterrein* aangezien

- a. in de Kerken een sterke begeerte leeft om zo spoedig mogelijk op breder gebied dan tot dusver gehoorzaam te zijn aan het gebod van Christus. het evangelie te verkondigen aan alle creatuur;
- b. de Kerken, volgens art. 1 (2a. 1939) der Zendingsorde. in dezen niet handelend kunnen optreden zonder „gemeen overleg met alle Kerken, in Generale Synode bijeen.”

In verband met het voorlopig agendum van de Generale Synode punt 6a 1 en 2 deed de Part. Synode de volgende uitspraak, die zij zo vrij is bij dezen ter Uwer kennis te brengen:

De Particuliere Synode van de Gereformeerde Kerken in Friesland, in vergadering bijeen te Leeuwarden op Vrijdag 15 October 1948, gelezen hebbende punt 6a 1 en 2 van het voorlopig agendum van de Generale Synode,

overwegende:

dat zowel door de kerk van Amersfoort, die het agendum opstelde, als door de Particuliere Synode van Overijssel en Gelderland de strekking van het besluit der Particuliere Synode van Friesland van 7 April 1948 is opgevat als een verzoek aan de Generale Synode om te bewilligen in het aanvaarden door Friesland van een nieuw zendingsterrein;

SPREEKT UIT:

- a. dat zij nooit bedoeld heeft van de Generale Synode te vragen de bewilliging in het door haar (of resp. de kerken van Friesland en Groningen) aanvaarden van een nieuw zendingsterrein; doch dat, mede blijkens het door haar aan de kerken in FRIESLAND en GRONINGEN d.d. 16 Februari gezonden vertrouwelijk schrijven, zij aan de Generale Synode bedoelde het verzoek te richten om te overwegen of het haar niet mogelijk is en niet haar roeping is te bepalen (naar art. 1 Z.O.) dat de Daerah Istimewa Kalimantan Barat (West-Borneo) voortaan zendingsterrein zal zijn van de Gereformeerde Kerken in Nederland, opdat aldus mede voor de kerken in het ressort der Particuliere Synode van Friesland de mogelijkheid zou geopend worden om op één of meerdere, naar art. 2 Z.O., door de Generale Synode op dat terrein bepaalde plaatsen, zending te drijven;
- b. dat zij deze mogelijkheid met vreugde zal aangrijpen, zo nodig in samenwerking met andere kerken.”

Naar het oordeel Uwer commissie is er geen enkel bezwaar in dit verzoek te bewilligen.

Als bijlage voegen we toe de vertaling van een brief van de Kerken op Oost-Soemba, behelzende de visie der broeders op de plannen van de kerken in Friesland betreffende zendingswerk. Hoewel deze brief te laat binnenkwam, meent Commissie III er goed aan te doen, U ervan op de hoogte te stellen.

CONCLUSIES:

A. Inzake den principieëlen opzet van het zendingswerk spreekt de Synode uit:

1. De opvatting der zending, welke bekend staat als „comprehensive approach”. is in strijd met de Heilige Schrift en valt daarom voor heel ons zendingswerk af te wijzen;
2. de gangbare onderscheiding tusschen „hoofddienst” en „hulpdiensten”, welke steunt op de besluiten der Synode van Middelburg 1896, voorts is vastgelegd in de Z.O., en tenslotte in de praktijk van het zendingswerk in toepassing is gebracht, behoeft dringend herziening;
3. de opdracht aan Deputaten, te benoemen volgens art. 65 der Acta dezer Synode, wordt uitgebreid in dezer voege, dat het hun taak ook zal zijn de volgende Synode van advies te dienen inzake de wijze waarop de herziening onder 2 bedoeld, moet geschieden, met toezending van hun rapport aan de kerken binnen den termijn, in dat artikel genoemd.

B. Inzake zendingsterreinen spreekt de Synode uit:

1. Het eigenlijke zendingswerk op Oost-Soemba moet geacht worden ten einde te loopen;
2. het eiland Savoe, waar de zendingsarbeid van de kerk van Zwolle reeds een aanvang nam, zal zijn zendingsterrein van „De Gereformeerde Kerken in Nederland”, die in deze Synode zijn vertegenwoordigd, zoolang de kerken op Oost-Soemba niet in staat zijn dit terrein zelfstandig te bearbeiten;
3. de Daerah Istimewa Kalimantan Barat (West-Borneo) zal zijn zendingsterrein van „De Gereformeerde Kerken in Nederland”, die in deze Synode zijn vertegenwoordigd.
4. indien overhoopt West-Borneo als zendingsterrein aan onze kerken mocht ontgaan, en een ander terrein beschikbaar mocht komen op een moment, dat er geen Generale Synode

vergadert, zullen de hierna onder D., b bedoelde Deputaten gemachtigd zijn, om in afwijking van art. 1 Z.O. dit terrein aan te wijzen als zendingsterrein van „De Gereformeerde Kerken in Nederland”, die in deze Synode zijn vertegenwoordigd.

C. Inzake *zendende kerken* besluit de Synode:

1. De kerk van Zwolle zal zijn „zendende kerk” voor de terreinen Oost-Soemba en Savoe;
2. zoolang niet een bepaalde kerk in Friesland als „zendende kerk” optreedt, zullen de kerken in Friesland worden beschouwd als „zendende kerken” voor het terrein West-Borneo (of eventueel ander terrein);
3. Aan alle kerken te adviseeren, zoowel met de kerk van Zwolle als met de kerken in Friesland samen te werken, tot een volgende Generale Synode een beslissing zal hebben genomen inzake eventueele, uit de kerken opkomende concrete voorstellen omtrent samenwerking van bepaalde ressorten voor één zendingsterrein;
4. er bij de kerken op aan te dringen de komende jaren in ieder geval f 1.75 en zoo mogelijk f 2.— per ziel per jaar voor het zendingswerk op te brengen, en af te dragen aan den Quaestor der Generale Zendingsdeputaten.
5. de kerk van Zwolle voor haar zendingsarbeid een steun toe te zeggen van ten hoogste f 117.000 per jaar;
6. de Friesche kerken voor haar zendingsarbeid een steun toe te zeggen van voorloopig f 41.500 per jaar;
7. de onder 5 en 6 bedoelde toezeggingen te binden aan het volgende voorbehoud:
 - a) deze kerken informeeren regelmatig de samenwerkende kerken over alle plannen, beslissingen, kosten en stand van het zendingswerk;
 - b) deze kerken nemen geen beslissingen dan na goedkeuring van het college der Generale Zendingsdeputaten;
 - c) bijzonder bij de voorbereiding van benoemingen en beroepingen en het vaststellen van instructies ondernemen zij geen stappen dan met medewerking en goedkeuring van dit college;
 - d) bij al haar zendingsarbeid binden ze zich aan wat de Synode sub A uitsprak omtrent den principieelen opzet van het zendingswerk, en ze geven ook in dien geest aan de uit te zenden arbeiders nauwkeurige instructie, met uitdrukkelijke bepaling dat afwijking van de instructie onmiddellijke terugroeping tengevolge zal hebben.

D. Inzake *Generale Zendingsdeputaten* besluit de Synode:

- a) de huidige Deputaten te déchargeeren onder dank voor den door hen verrichten arbeid;
- b) opnieuw Deputaten te benoemen met opdracht:
 1. in overleg met de kerk van Zwolle na te gaan, op welke wijze en in welk tempo de zendingsarbeid op Oost-Soemba dient te worden beëindigd;
 2. in overleg met de kerk van Zwolle na te gaan op welke wijze en in welke volgorde de kerken op O.-Soemba alsdan moeten worden gesteund in den geest van art. 11 K.O.;
 3. in overleg met de kerk van Zwolle zich te beraden op de vraag op welke wijze het zendingswerk op Savoe het best kan worden voortgezet;
 4. in overleg met de kerken in Friesland zich te beraden over de vraag op welke wijze het zendingswerk op West-Borneo (eventueel ander terrein) het best kan worden opgezet, inclusief aanwijzing van zendingsposten, naar art. 2 Z.O.;
 5. zeer nauwlettend toe te zien bij het goedkeuren van benoemingen en instructies, en voorts in alle zendingsaangelegenheden o.a. de vooropleiding diligent te zijn;
 6. van al hun werkzaamheden verslag en eventueel in verband daarmee advies uit te brengen aan de volgende Generale Synode

Namens Commissie III:

(wg.) M. DE GOEDE, Rapporteur.

Bijlage I Concept-begrooting.

Bijlage II brief Kerken Oost-Soemba.

BIJLAGE 40 A.

(Acta artt. 117, 118, 126, 129.)

Concept - begroting	Hoofddienst	Schooldienst	Med. Diens
A. Tractementen			
1e pred.	9450		
2e pred.	7650		
2 inl. pred.	3000		
goeroes indjil	20000		
administr.	700		
onderwijzer		7350	
4 schoolgoeroes		2400	
Arts			15900
2 verpleegsters			7200
1 soc. werkster			3600
4 mantri's			2400
B. Reiskosten			
naar en van Indië	3884	1683	3125
2 binnenl. verlof	335	117	335
3 op Soemba	2000	400	1000
4 installatie in Holland	250	125	275
C. Emolumenten			
1. pensioenpremies	4000	1500	6120
2. geneeskundige behandeling	300	150	300
D. Kantoor			
leermiddelen, internaten a)	200	100	100
b)	100	400	100
c)		3000	
E. Inventarissen en onderhoud			
a)	300	200	600
b)	1200	600	600
F. Verband en Medicijnen			2000
G. Onkosten Zwolle	1500		
Totaal	54869	18025	43655
<i>1e pred.:</i>			
stam	4500		
3 kinderen in Indië	600		
toeslag 50 pct.	5100		
4 kinderen in Holland	2550		
	1800		
	9450		
<i>2e pred.:</i>			
stam		4500	onderwijzer op dezelfde basis.
3 kinderen		600	
toeslag 50 pct.		5100	
		2550	
		7650	

De onderwijzeres en een verpleegster zijn vervallen.

Het aantal goeroes en mantri's is beperkt.

Het binnenlandsch verlof alleen voor zedingsarbeiders zelf, niet voor de gezinnen.

De reiskosten op Soemba zijn besnoeid, m.i. terecht.

Gerekend is dat de dokter op Savoe komt. Dan zijn alleen een aantal polikliniekjes noodig. Misschien is er bovendien dan nog eenige subsidie voor den medischen dienst mogelijk.

Wat geneeskundige behandeling betreft, begrooting I rekende voor 5 zedingsarbeiders plus gezinnen f 500.— per jaar.

Misschien kan S.O.S. Gouda de zorg voor D (schooldienst) op zich nemen. Dat zou de begrooting ontlasten tot een bedrag van f 3500.—.

Voor verband en medicijnen is weinig gerekend. Mogelijk is subsidie en steun van een vereeniging.

De totaalcijfers zijn dus:

Hoofddienst	54869.—
Schooldienst	18025.—
Medische dienst	43655.—
	<u>116549.—</u>

BIJLAGE 40 B.

(Acta artt. 117, 118, 126, 129.)

VERTALING van een schrijven van de kerkeraden van Pretawang, van Kananggar en van Melolo inzake zending in West-Borneo.

MELOLO, 25—10—1948.

*Aan de Generale Synode der Vrijgemaakte Kerken in Nederland.**Welëerwaarde broeders in Christus, vergaderende te AMERSFOORT.*

In het agendum der Synode, die te beginnen 10 October 1948 te Amersfoort bijeenkomen zal, lezen wij, dat de kerken in Friesland en Groningen zendingsarbeid willen gaan verrichten in West-Borneo. In verband met het besluit van de Synode in 1946 te Groningen, uitsprekende, dat de Vrijgemaakte kerken op Oost-Soemba bij de uitvoering van de zendingsarbeid kunnen en moeten medewerken, achten wij het daarom goed en onze plicht ons gevoelen en onze overwegingen ten aanzien daarvan uiteen te zetten, zoals hieronder vermeld:

Oost-Soemba heeft een tekort aan schoolgoeroes en goeroes Indjil, terwijl het werk van de Evangelieprediking al meer in omvang toeneemt. Het is waar, dat ook de zending van de Synodale kerken hier arbeidt, maar de ruïneuze werkwijze van die zending is oorzaak, dat de heidenen liever goeroes van onze zijde ontvangen. Thans wordt reeds uit verscheidene plaatsen om goeroes gevraagd, maar wij hebben geen goeroes voor hen. Die heidenen zeggen: wij kunnen beter heiden blijven, dan Christen te worden in de Synodale kerk. Want de kerken en de zending der synodalen stellen personen in de Evangeliearbeid, die voor dat werk ten enenmale ongeschikt zijn: b.v. de Evangeliehelper in Massoe had pas ongeveer drie maanden de gemeentesamenkomsten op Zondag te Kananggar bijgewoond, toen hij gedoopt werd en benoemd tot Evangeliehelper. Evenzo was het met de Evangeliehelper te Lai Ronja. Die beiden hebben geen ander onderwijs genoten dan van een desso school. Verder kan de Evangeliehelper te Lai Iakoe niet anders dan Soembanees lezen, omdat hij niet op school geweest is en buiten de school de letters heeft geleerd. (blijkbaar wordt bedoeld, dat hij niet in staat is tot het lezen van de Maleise Bijbelvertaling en een andere is er niet. Vertaler.)

Van vroeger af volgden de Synodale kerken de brede weg, want ten dele wordt nog meegedaan aan heidense gewoonten en feesten. Wij zijn verwonderd, dat de heidenen vragen om goeroes van onze kerken. Want de menselijke natuur is begerig naar de brede weg. Maar wij behoeven niet verwonderd te zijn, als wij de toestand beschouwen van de zijde des Heeren.

Op Savoe is het evenzo. De Evangelieverkondiging zal ook daar steeds meer in omvang toenemen. Op Savoe zijn reeds twee kleine gemeenten n.l. Poedi Poetedjoe en Raë Kore, ongeveer 6 km van elkaar, maar de verbindingsweg bevat verschillende hellingen, want het landschap is bergachtig.

Inderdaad vertoont de Indische Kerk daar reeds geruime tijd een toename en telt zij haar leden bij duizenden, maar dat heeft geen betekenis voor de bevolking van dat eiland. Want de mensen daar zijn nog niet bekend met Jezus Christus als de Enige Heiland en met de eisen van Gods Woord, hoe zij moeten leven als Christenen. Want de heidense adat, die strijdt met Gods Woord en het heidense bijgeloof worden vastgehouden en leven voort in de gemeenten. Zo groot is de dwaling, dat pendetas (predikanten) daar aanbieden om heidenen, die op sterven liggen, te dopen. En wanneer de familie er in bewilligt, dopen zij heen. Deze handeling is reeds tot een gewoonte geworden op Savoe.

Tengevolge van de dermate verderfelijke toestand van de kerk daar en in verband met het bestaan van onze vrijgemaakte kerk daar, beginnen de ogen van de mensen er open te gaan en meer en meer zien zij het bederf en begeren zij te luisteren naar en ter harte te nemen het onderwijs uit Gods Woord, dat gebracht wordt door onze goeroe Indjil.

En de commissie, die in Juli '48 door de Vrijgemaakte Kerken van Soemba naar Savoe gezonden werd om een onderzoek in te stellen en de gemeente te Poedi Poetedjoe op Savoe te institueren, heeft zelf ook uit de mond van leden van de Indische Kerk gehoord, dat zij een afkeer hadden van de toestand van en het leven in hun kerken en zij begeerden te luisteren naar het onderwijs uit Gods Woord. In verband daarmee verzocht de gemeente op Savoe aan de Kerken van Oost-Soemba het aantal arbeiders daar uit te breiden, maar helaas zijn er geen goeroes beschikbaar.

Het is duidelijk, dat het nu dringend nodig is, zo snel mogelijk het volksonderwijs en de opleiding van goeroes Indjil ter hand te nemen, opdat er bekwame arbeiders voor het zendingswerk verkregen worden. Dat zal ongetwijfeld grote uitgaven vereisen. En dat niet alleen. Maar er zijn ook nog andere noodzakelijke dingen, die grote uitgaven zullen eisen.

Gezien het bovenstaande komen wij tot de volgende vraag:

„Kunnen onze kerken de grote uitgaven op zich nemen, die nodig zijn om de hierboven getekende kennelijke voortgang van de Evangelieprediking op Soemba en Savoe niet te

beletten en te benadelen, indien thans tegelijkertijd West-Borneo gekozen wordt tot zendings-terrein onzer kerken, hetgeen stellig eveneens vele uitgaven zal vragen?"

Lettende op de grote kosten, die een nieuw zendingsterrein stellig zal vragen, zijn wij bevreesd, dat onze Kerken de verantwoording daarvan niet op zich kunnen nemen, zonder de voortgang van de Evangelie-prediking zowel op Soemba als op Savoe te beletten of te benadelen, ten aanzien waarvan onze kerken, naar ons gevoelen, in verband met de aldaar voortschrijdende ontplooiing van 't Koninkrijk des Heeren, allereerst de plicht hebben deze te bevorderen.

Indien de Kerken in Nederland en op Soemba thans eerst haar krachten verzamelen ten behoeve van Soemba, behoeft dat naar ons gevoelen, ook de behoeften van West-Borneo niet te schaden. Want op Soemba kunnen vele jongelingen uit onze gemeenten opgeleid worden tot goeroe Indjil. Die goeroes zijn ook nodig voor het zendingswerk op Borneo, wanneer vervolgens daarna de zending van onze kerken daar gaat arbeiden. Dan behoeven geen goeroes Indjil gevraagd te worden van andere kerkformaties, die niet met ons van eenzelfde belijdenis zijn, hetgeen in verband met hun belijdenis en hun leiding schade zou kunnen toebrengen aan het werk en aan de vestiging van het Koninkrijk des Heeren aldaar.

Maar wanneer nu reeds West-Borneo zendingsterrein wordt, terwijl het duidelijk is, dat wij te zwak zijn tot gelijktijdig oprichten van scholen, zoals bovenbedoeld tot het verkrijgen van schoolgoeroes en goeroes Indjil, bekwaam vor het zendingswerk, dan betekent dit, dat de voortgang en de ontplooiing van de Evangelieprediking benadeeld wordt.

Kortom ons gevoelen is: Thans kan de Generale Synode van onze Kerken nog geen instemming betuigen met het voornemen van de Kerken in Friesland en Groningen.

Wij sluiten deze brief met de heilbede van broeders in Christus in de hoop, dat Hij, die Zelf de Koning der Kerk is, u genadig Zijn Geest verlene, om u in alle waarheid te leiden, opdat gij alle zaken in overeenstemming met Zijn wil en tot welzijn van Zijn Kerk en tot uitbreiding van Zijn rijk kunt regelen en beslissen.

Uit naam van de drie kerkeraden van de Vrijgemaakte Kerken van Oost-Soemba, in vergadering bijeen te Melolo, 21-10-1948, waar aanwezig waren: afgevaardigd door de Kerkeraad van Petawang: Ds W. Koreh en goeroe S. Hawoe, Ama Loba Wila en goeroe P. Djami, afgevaardigde van de Kerkeraad te Kananggar: Ds K. Tanahomba, afgevaardigden van de Kerkeraad te Melolo: E. H. Radjah, Ama Djami Hae, Ama Pe Loedji, Ama Ngoeroe Wila.

Scriba:
(w.g.) S. HAWOE.

Voorzitter:
(w.g.) Ds W. COREH,

Voor de vertaling:
(w.g.) C. C. DE VRIES.

BIJLAGE 41.

(Acta artt. 117, 118, 126, 129.)

RAPPORT van de DEPUTATEN voor de ZENDING onder de Heidenen en Mohammedanen, benoemd door de Generale Synode der Gereformeerde Kerken in Nederland, gehouden te Groningen in 1946.

Aan de Generale Synode van de Gereformeerde Kerken in Nederland, vergaderende te Amersfoort op 19 October 1948 en volgende dagen.

Weleerwaarde en Eerwaarde Heeren en Broeders,

Op 28 Juni 1946 benoemde de Generale Synode te Groningen veertien deputaten voor de zending onder heidenen en Mohammedanen, twee uit het ressort van elke particuliere synode en evenzoveel secundi, daarbij het in artikel XVII der Zendingsorde voor elk particulier-synodaal ressort vereischte getal verdubbeld en zoodoende het totaal voorgeschreven aantal deputaten zoo dicht mogelijk benaderende.

De benoemde deputaten hielden op 20 September 1946 hun eerste vergadering en kozen tot voorzitter Ds D. van Dijk, tot assessor Ds E. Th. v. d. Born, tot 1-sten en 2-den secretaris respectievelijk br C. C. de Vries en Ds H. Veltman, terwijl Mr Dr J. Meulink tot quaestor benoemd werd.

In die vergadering werden de op de zending betrekking hebbende besluiten der Generale Synode, zooals die op 6 Juni en 27 Juni genomen waren, gelezen. In de nadien verschenen Acta staan die besluiten in de artikelen 198, 242 en 246.

Ter uitvoering van de hun verstrekte opdracht hebben de deputaten het volgende verricht:

Uitkeeringen aan Ds S. J. P. Goossens.

Aan de zendende Kerk van Zwolle is de door artikel 198 der Acta voorgeschreven hulp verleend tot het uitkeeren aan den wederom als missionair predikant ontvangen Ds S. J. P. Goossens van:

1. het hem toegezegde verlofstractement van den dag af — 6 Juni 1946 — waarop het besluit sub. 1 van artikel 198 gevallen is;
2. een in overleg met dien predikant bepaalde redelijke tegemoetkoming in het door hem gederfde verlofstractement.

De bedragen zijn te vinden in de geldelijke rekening en verantwoording.

Ds S. J. P. Goossens, die op het oogenblik van zijn herstelling in het ambt een procedure had loopen met den (gebonden) kerkeraad van Appingedam over gelden, die hem naar zijn oordeel, tijdens zijn verblijf in Indië te weinig waren uitgekeerd, heeft deze procedure op verlangen van de deputaten ingetrokken en deze vordering thans overgebracht naar den kerkeraad van Zwolle bij wien zij in onderzoek is.

Verhouding tot en Steunverleening aan de Kerken op Oost-Soemba.

Reeds op de vergadering van 20 September 1946 werd namens den Kerkeraad van Zwolle een concept aangeboden voor de in artikel 242 sub 2 der Acta 1946 gevraagde Voorloopige Regeling betreffende de verhouding tusschen de Kerken in Nederland en de zelfstandige Inheemsche Kerken op Soemba. Na ampele bespreking op deze en volgende vergaderingen zijn de deputaten tot de conclusie gekomen, dat niet alleen het voorgestelde concept afgewezen moest worden, maar dat bovendien elke regeling of voorloopige regeling betreffende de verhouding van de Kerken in Nederland en die op Soemba, zooals die door de Generale Synode van Groningen 1946 in BESLUIT sub 2 en 3 van artikel 242 der Acta gevraagd wordt, onmogelijk is.

Deze conclusie wordt hieronder gemotiveerd:

In art. 242 van de Acta 1946 wordt als de 2-de van de overwegingen, die tot het bedoelde besluit geleid hebben, genoemd: „dat tot dusver de verhouding van de Kerken in Nederland en de zelfstandige inheemsche kerken op Soemba zeer onvoldoende geregeld was.” Het rapport dat aan deze overweging vooraf gaat, wil een middenweg zoeken tuschen leven in het verband en leven in correspondentie. Hier vinden we de oorzaak van vele moeilijkheden. Dat de verhouding tusschen de Kerken in Nederland en die op Soemba onvoldoende geregeld zou zijn, is niet juist. Die verhouding was en is wel voldoende geregeld. De verhouding van kerken is gegeven met het bestaan van de kerken. 't Is er mee als met een nieuwe geboorte in een gezin: de verhouding van den jonggeborene tot de broers en zusters is met de geboorte gegeven. Of om een ander beeld te nemen: wanneer er rondom Christus een nieuwe kandelaar komt, bij die er reeds zijn, dan is de verhouding van dezen kandelaar tot de andere kandelaren daarmee ook reeds gegeven. Dat werd ter Synode in Groningen voorbijgezien. En daar niet alleen, dat wordt reeds eeuwen voorbijgezien. Maar dat werd ook de bron van veel onheil. Men heeft het kerkverband gezien als een kerkenverbond, of nog iets ergers — als een bondskerk. En men had de gedachte, dat het pas dan met de kerken in orde was, wanneer ze in den een of anderen kerkenbond waren opgenomen. En dan komt de naijver: welke kerkenbond zal de buit hebben.

Maar het kerkverband is geen kerkenbond. Het kerkverband is niets anders dan een afspraak met de kerken om gemeenschappelijke zaken samen af te doen. Daarvoor komt men samen. Zijn de zaken gedaan, dan gaat elk weer haars weegs. Dat is heel wat anders dan een kerkenbond. Een kerkenbond eist een centrale regeering. Men zag het kerkverband als zulk een verbond. Vandaar dat de meerdere vergaderingen onvermijdelijk bestuurscolleges zijn geworden.

Nu zal men zeggen, dat de eene kerk ons wel nader staat dan de andere kerk. Dat is waar. Maar dat nader staan kan men niet regelen. Die kerken staan ons het naast, die het trouwst leven naar Gods Woord en het helderst het licht van Christus laten schijnen. Daarbij maakt het geen verschil of een kerk is op Oost-Soemba of in Zuid-Amerika of in Nederland. Maar dat kan men niet regelen. Men zou evengoed kunnen trachten de vriendschap of de liefde te regelen.

De drie kerken op Oost-Soemba hebben op andere kerken bij ons dit voor, dat ze ontstaan zijn door middel van den zendingsarbeid van de kerken in Nederland. Maar ook dat kan men niet regelen. Regelingen van de verhouding van de kerken onderling maken kerkenbonden met centrale regeeringen. En dat moeten we niet hebben. De Schrift geeft geen enkele aanwijzing in die richting, wel van het tegendeel.

Omdat de deputaten de overweging van de synode van Groningen, dat de verhouding tusschen de kerken in Nederland en die op Soemba niet goed geregeld was, afwijzen, kunnen ze geen medewerking verleenen aan het voorbereiden van een voorloopige regeling dier verhouding.

Om dezelfde redenen hebben de deputaten ook geen uitvoering kunnen geven aan het BESLUIT 3 van art. 242 der Acta 1946, waar hun werd opgedragen „in overleg met door de kerken op Soemba aan te wijzen deputaten voorstellen te ontwerpen ter definitieve regeling dezer verhouding door een volgende Synode.”

BESLUIT 4 van art. 242 spreekt verder over geestelijken en stoffelijken steun voor de kerken op Soemba. Daartoe hebben o.a. bijgedragen de bezoeken, die één der deputaten, br. C. C. de Vries in Nov./Dec. 1946 en Ds J. P. van der Stoel in Aug. 1947 aan Soemba

hebben gebracht. Die beide vertegenwoordigers van de kerken in Nederland zijn door de broeders en zusters op Soemba met groote blijdschap begroet en zij hebben kunnen constateeren, dat daar algemeen een sterk verlangen heerscht naar den terugkeer van Ds S. J. P. Goossens en dat de kerken op Oost-Soemba in gehoorzaamheid aan Gods Woord en trouw aan de belijdenis als eene stad op een berg en een zoutend zout begeeren te zijn voor de haar omringende wereld van heidenen en misleide en afgedoolde Christenen. Als het belangrijkste van de verichte werkzaamheden kan genoemd worden, dat Ds Van der Stoel twee tot predikant beroepen goeroes Indijl bevestigd heeft in het ambt van Dienaar des Woords n.l. op Zondag 17 Aug. 1947 den ouden Willem Coreh in de kerk van Petawang en op Vrijdag 22 Aug. den in Nederland bekenden Kapenga Tanahomba in de kerk van Kananggar. Voorts heeft Ds van der Stoel op verschillende plaatsen de sacramenten bediend.

Wat den stoffelijken steun betreft, kan gerapporteerd worden, dat niet alleen, zooals vanzelf spreekt, de salarissen van de in zendingsdienst zijnde goeroes betaald worden, maar ook die van de beide predikanten Coreh en Tanahomba. Verder is door de kerk van Zwolle eenige malen een oproep gericht tot de leden van de kerken in Nederland, waarin zij opgewekt werden kleeding en andere goederen te schenken voor de noodlijdende broeders en zusters op Soemba. Tengevolge daarvan konden reeds ettelijke zendingen naar Soemba verscheept worden, die daar met groote dankbaarheid ontvangen werden. Voor het sorteeren, het voor verzending gereed maken en expedieeren van de aangeboden goederen hebben in het bijzonder br. en zr. J. W. Hazelzet—Zeilstra van de zendingscommissie in Den Haag—West zich zeer veel moeite gegeven.

Terugkeer naar Soemba van Goeroe K. Tanahomba en Ds S. J. P. Goossens.

De besluiten 5 en 6 van art. 242 handelen over den terugkeer naar Soemba van goeroe K. Tanahomba en Ds S. J. P. Goossens. Eerstgenoemde kon eindelijk, na sinds de capitulatie van Japan nog 15 maanden in Nederland te zijn opgehouden, in November 1946 den terugtocht aangaan en is in de tweede helft van December 1946 op Soemba aangekomen. Voor Ds Goossens is evenwel, ondanks alle pogingen, die daartoe door den kerkeraad van Zwolle gedaan zijn, nog steeds geen vergunning tot terugkeer verkregen. Door het bezoek van br. C. C. de Vries en door dat van Ds Van der Stoel is duidelijk geworden, dat de bezwaren, die bij de regeeringsinstanties bestonden tegen den terugkeer van Ds G., vrijwel uitsluitend zool niet geheel waren toe te schrijven aan den invloed, die door synodocratische zendingsarbeiders en bestuursambtenaren was geoefend op personen, die in deze zaak de Regeering van advies moesten dienen. Ds Van der Stoel en br. C. C. de Vries hebben in Juli 1947 met de van Soemba gekomen broeders Coreh en Tanahomba zich vervoegd op het Departement van Onderwijs en Eeredienst te Batavia en daar gesproken met den Onderdirecteur van dat Departement. Tevoren hadden zij op dat Departement een aantal stukken bezorgd o.a. de Acta van de Generale Synode 1946, een uittreksel van het Soemba-verslag van C. C. de Vries en een aantal zeer gunstige getuigenissen over Ds Goossens, die telegrafisch ontvangen waren van bestuursambtenaren, die indertijd gelijk met Ds G. op Soemba waren werkzaam geweest. Uit het onderhoud, dat deze deputatie met den Onderdirecteur gehad heeft, werd de indruk ontvangen, dat zool de Onderdirecteur zelf, als diens chef, de Directeur van O. en E., na kennisname van de bezorgde stukken, de overtuiging hadden gekregen, dat er geen goede gronden waren den terugkeer van Ds G. tegen te houden en dat op zijn minst een nieuw onderzoek moest worden gelast. Van onze zijde is daarbij gepleit voor het toepassen van hoor en wederhoor, welke wensch door den Onderdirecteur van O. en E. redelijk werd geacht.

Hoewel dus in dien tijd onze verwachtingen hoopvol waren, is het resultaat teleurstellend geweest, want een half jaar later schreef de kerkeraad van Batavia, die namens den kerkeraad van Zwolle, het contact met de regeeringsinstanties te Batavia onderhoudt, aan dien van Zwolle, dat de Directeur van Onderwijs en Eeredienst geen redenen aanwezig achtte aan den Luitenant Gouverneur Generaal voor te stellen Ds G. weder op Soemba toe te laten. De Kerkeraad van Zwolle heeft afschrift ontvangen van de brieven, die den Directeur van O. en E. tot zijn voor onze kerken teleurstellende beslissing hebben gebracht. Uit die brieven, afkomstig van den resident van Timor en onderhoorigheden en van den assistent-resident van Soemba, blijkt dat van een nieuw onderzoek in het geheel geen sprake geweest is, dat daarentegen allerlei ongegronde vermoedens worden geuit, dat feiten worden verdraaid en dat voor Ds G. gunstige verklaringen worden genegeerd of in haar tengedeel worden uitgelegd, terwijl in het geheel geen wederhoor toegepast is. In overleg met de Deputaten voor correspondentie met de Hooge Overheid worden dan ook de pogingen voortgezet alsnog toestemming voor Ds G. te verkrijgen naar Soemba terug te keeren.

Aan den kerkeraad van Batavia zijn uitgebreide gegevens verschaft, opdat deze zich namens den kerkeraad van Zwolle, met een gedocumenteerd request kan wenden tot den Luitenant Gouverneur Generaal van Nederlandsch Indië.

Contact met Zendingsarbeiders op Midden-Java ten Zuiden en op Soemba.

In conclusie 7a, juncto conclusie 2, van art. 246 der Acta 1946 wordt aan deputaten opgedragen „in samenwerking met de zendende kerken” „Contact op te nemen met de zendingsarbeiders op Midden-Java ten Z. en Soemba en hen op te wekken tot vrijmaking, opdat zij zoo mogelijk den arbeid aldaar voortzetten in dienst en voor rekening van onze kerken.”

Ter uitvoering hiervan hebben deputaten in overleg met den kerkeraad van Zwolle ten eerste alle betrokken zendingsarbeiders, wier adressen bekend waren, een circulaire gezonden. Sommige zendingsarbeiders hebben daarop gereageerd met een persoonlijk schrijven, dat voorzover daartoe aanleiding was, beantwoord is met een brief. Een enkele zond de circulaire „ongelezen” terug, er bij schrijvend, dat zij over de zaken reeds volledig ingelicht was door prof. dr J. Ridderbos.

In de tweede plaats hebben de deputaten ruim 100 in Nederland aanwezige zendingsarbeiders uitgenoodigd tot een samenspreking in Amersfoort op 24 Oct. 1946. Aan deze uitnoodiging is door een achttal zendingsarbeiders (-sters) gevolg gegeven, terwijl enkelen bericht van verhindering zonden. Van onze zijde hebben aan de samenspreking evenveel deputaten deelgenomen als er bezoekers waren n.l. acht. Op die samenspreking is de reeds genoemde circulaire voorgelezen, waarop nog eenige mondelinge toelichtingen werden gegeven. Daarop is een discussie gevolgd, waarin eerst de dogmatische en vervolgens de kerkrechtelijke kwestie besproken werd, terwijl tenslotte de zendingsarbeiders opgewekt zijn het besprokene ernstig te overwegen.

In de derde plaats heeft br. C. C. de Vries gedurende zijn verblijf op Soemba in Dec. 1946 met de daar aanwezige zendingsarbeiders van Midden- en West-Soemba een samenspreking gehad, waarbij hij ook hen op de noodzaak tot vrijmaking gewezen heeft.

Daar geen dezer pogingen tot gevolg heeft gehad, dat zendingsarbeiders zich vrijmaakten, behoeft conclusie 3 van art. 246 der Acta 1946 over het weer voor rekening van onze kerken nemen dezer zendingsarbeiders, helaas nog niet in werking te treden.

Nieuwe Zendingsarbeiders.

Het zoeken van zendingsarbeiders voor hoofd- en hulpdienst (conclusie 7b van art. 246) is in samenwerking met de Zendende Kerk met gunstig gevolg voortgezet. Voor uitzending in de naaste toekomst zijn naast Ds Goossens beschikbaar: twee verpleegsters en een zuster voor sociaal werk onder vrouwen en meisjes en een tweede missionair predikant, een onderwijsman en een arts. In de volgorde waarin ze zich aangemeld of beschikbaar gesteld hebben worden de namen en enkele bijzonderheden van die personen hier vermeld. De verpleegsters zr A. Westendorp en zr J. van Egmond zijn op het oogenblik in gouvernementdienst op Java, respectievelijk in Batavia en Soerabaja, maar kunnen, daar zij zich slechts voor één jaar verbonden hebben, binnenkort haar ontslag krijgen, de eerste in Januari 1949, de tweede in December 1948. Voor de sociaal werkster zuster M. Geusebroek uit Den Haag, wordt door den kerkeraad van Batavia, namens den Zwolschen kerkeraad, toelating gevraagd aan de Regeering in Indië. Zoodra de toestemming ontvangen is zou zij kunnen vertrekken. Nadat Ds J. P. van der Stoel voor het op hem uitgebracht beroep als missionair predikant en br P. Geertsema voor de benoeming tot hoofd van den schooldienst op Soemba bedankt hadden, werd Ds C. van Ommen te Wezep beroepen tot missionair predikant terwijl br I. van Westenbrugge, schoolhoofd te Laag Zuthem, benoemd is voor den schooldienst. Dat beroep en die benoeming zijn door die broeders gaarne aanvaard, terwijl ook hun echtgenoten van harte instemmen met de door hare mannen genomen beslissing. Ook voor hen wordt door den kerkeraad van Batavia aan de Indische Regeering toelating gevraagd. Tenslotte heeft br G. J. Idema te Zwolle, met instemming van zijne echtgenootte zich onlangs bereid verklaard, als missionair arts naar Oost-Soemba te gaan. Ook voor zijn toelating worden thans de noodige stappen gedaan.

De Nederlandsche Zendingsraad.

In de eerste vergadering van deputaten werden Ds E. Th. van den Born en Ds F. de Vries aangewezen om het contact te onderhouden met den Nederlandschen Zendingsraad, zulks ter uitvoering van de in conclusie 7c van art. 246 gegeven opdracht: „De samenwerking met den N.Z.R. te bestendigen, zooals bedoeld in art. 227 van de Acta 1930”. Aan den secretaris van den N.Z.R. werd gevraagd te willen bevorderen, dat de beide predikanten voor de vergaderingen van dien raad zouden worden uitgenoodigd. Van den N.Z.R. werd schriftelijk antwoord ontvangen, dat aan deze kerken werd toegestaan bij den raad een luisterpost te bezetten, voorloopig voor drie jaren, terwijl voorts in den betreffenden brief de woorden volgen: „Het zou ons een buitengewoon genoegen zijn, wanneer u, na deze drie jaren tot een beslissing kondt komen gewoon lid te worden”. Ds F. de Vries heeft op een enkele na alle vergaderingen, waartoe hij uitnoodiging ontving, bijgewoond. De notulen, die hij van de vergadering van den N.Z.R. heeft ontvangen, worden bij dit rapport gevoegd.

Over de op voorzichtige wijze door den N.Z.R. ons voorgelegde uitnoodiging tot gewoon lid worden, is ons oordeel, dat de bezwaren tegen het lidmaatschap thans zeker niet minder zijn

dan in 1930. Zelfs rijst de vraag of er voldoende redenen zijn, langer de samenwerking te bestendigen. Uit het aandeel, dat de N.Z.R. had in de besluiten, die genomen zijn op de zendingsconferentie te Batavia van 10—20 Aug. 1946 en op de conferentie van kerken en zending te Makassar van 15—25 Maart 1947, blijkt dat er groot verschil is tusschen de grondslagen van dien raad en de belijdenis onzer kerken. Voor die besluiten kunnen onze kerken op geen enkele wijze de verantwoordelijkheid aanvaarden. Hierbij is het nuttig te bedenken, hoe in de kringen van de gewone leden van den N.Z.R. gedacht wordt over de medeverantwoordelijkheid van de buitengewone leden. Eén van de overwegingen, die de synode van de gebonden kerken te Zwolle in 1946 deed besluiten toe te treden als gewoon lid, luidde: „De positie sinds de Synode van 1930 als buitengewoon lid is onbevredigend. In naam draagt men geen, in feite wel verantwoording”. Voor deze zaak verwijzen wij verder naar het aan alle kerken toegezonden rapport van Ds C. van der Waal over „Zending en Oecumenische Beweging”.

Wel hebben de deputaten een commissie benoemd, die opdracht ontving contact op te nemen met het bestuur van den Gereformeerden Zendingbond en met de zendingsdeputaten van de Christelijke Gereformeerde Kerken om overleg te plegen over kwesties, waarmee zij en wij te maken hebben in verband met de situatie in de zendingswereld. Deze commissie heeft over haar werkzaamheden nog niet gerapporteerd. Wel is reeds bekend, dat verschillende personen uit den Gereformeerden Zendingbond en van de Christelijke Gereformeerde Zending het leggen van nauwer contact toejuichen.

Voorts zal het goed zijn, dat de kerken zich beraden op het zoeken van contact met buitenlandsche zendingscorporaties. In het Julinumnummer van den loopenden jaargang van „De Heerbaan”, orgaan van den Nederlandschen Zendingraad, komt een verslag voor over de reis van den voorzitter van den N.Z.R. door „Indonesië” welk verslag op grond van door den voorzitter verstrekte gegevens samengesteld is door Ds J. Blauw. Daarin lezen wij:

„Bij deze raad van kerken (bedoeld is de in 1947 gestichte „Christelijke Raad” te Makassar) zijn nog niet aangesloten de kerken op Midden Celebes voortgekomen uit de zendingsarbeid van de Chr. Geref. Kerk en van de Geref. Zendingbond, omdat deze principiele bezwaren hebben. Ditzelfde geldt ook van de Christian and Missionary Alliance (C.M.A.) een Amerikaanse corporatie. Professor Schepper heeft met vertegenwoordigers hiervan besprekingen gevoerd over de moeilijkheid (mogelijkheid?) van samenwerking. De sterk fundamentalistische inslag van de homebase der C.M.A. is hier echter een onoverkomelijke moeilijkheid. Men wenst b.v. in de kringen der C.M.A. in Amerika geen enkel contact, noch met de Wereld Raad van Kerken, noch met de Federal Council of Churches of Christ in America. Integendeel, men heeft in die kring een groot aandeel in de oprichting van de fundamentalistische tegenorganisatie, de American Council of Churches of Christ.”

Het feit dat de C.M.A. principiele bezwaren heeft tegen het in Makassar tot uiting gekomen onschriftuurlijke eenheidsstreven, rechtvaardigt een nader onderzoek naar den grondslag van die Alliance. Als uit dat onderzoek zou blijken, dat een zekere vorm van samenwerking of duurzaam contact mogelijk en wenschelijk is, dan zou dit bijv. voor de leetuurvoorziening van ons zendingsterrein van betekenis kunnen zijn, want de C.M.A. heeft te Makassar een Christelijke Bibliotheek met geschriften in de Maleische taal.

Stimuleering van de Zendingsactiviteit der Kerken.

In conclusie 7d en e van art. 246 wordt ons opgedragen:

d. de kerken te adviseeren tot het houden van een of meer collecten;

e. er bij de kerken op aan te dringen, dat ze voorloopig de door haar verzamelde zendingsgelden via den classicalen quaestor overmaken aan den quaestor der Generale Deputaten.

Door plaatsing van een daartoe strekkende opwekking in de kerkelijke pers is aan deze opwekking voldaan.

Ter uitvoering van besluit 7f van art. 246, luidende:

f. „de kerken te adviseeren, dat ze arbeiden en toezien, dat en door de prediking en door de catechisaties en door den Jeugdverenigingsarbeid en door de scholen en door de pers, onze gemeenten zullen zijn en steeds meer worden zendingsgemeenten.”

is in de vergadering van 20 Sept. 1946 besloten aan alle classes een circulaire te zenden. Dit besluit is helaas niet uitgevoerd, doordat de eerste scriba, toen hij in den laten avond van dien dag — een Vrijdag — in zijn garnizoen aankwam, daar het bericht vond, dat hij den eerstvolgenden Dinsdag met een troepenschip naar Indië moest vertrekken, terwijl hij de beide tusschenliggende werkdagen nog vele zaken te regelen had. Doordat hij vervolgens langer dan drie maanden afwezig geweest is, raakte de zaak in het vergeetboek. Wel is later aan de Bondsbesturen van de jeugdorganisaties het verzoek gericht de studie van de zending in de door hen bestuurdde organisaties te willen bevorderen. Voorts is ook op andere wijze tot op zekere hoogte voldaan aan de hier bedoelde opdracht van de Gen. Synode door den inhoud van

Het Zendingsblad.

Onder den titel „De Geopende Deur” verschijnt het Zendingsblad sedert October 1947 elke twee maanden in een oplaag van 22.000 exemplaren, waardoor uitvoering gegeven wordt aan de opdracht vervat in conclusie 7g van art. 246 der Acta 1946.

Overige werkzaamheden.

De deputaten hebben zich voorts nog met de navolgende zaken beziggehouden:

Steun aan de Rijsche Zending.

In November 1947 werd hun namens de Rijsche Zending gevraagd, of onze kerken bereid waren de nog noodzakelijke studie gedurende een jaar te Leiden en de uitzending te bekostigen van br Agema, lid van een onzer kerken, die bestemd is in dienst van de Rijsche Zending als zending naar China te gaan. Deputaten hebben gemeend geen bevoegdheid te hebben tot deze uitgaaf. Wel hebben ze zich bereid verklaard de voor hoogstens een jaar vereischte studiekosten te leenen, tot een maximum van f 350.— per maand.

Subsidieaanvraag van Batavia.

De deputaten hadden geen vrijheid het verzoek in te willigen, dat hen bereikte van den Kerkeraad van Batavia, die een jaarlijksche subsidie van f 2000.— vroeg, welk verzoek gemotiveerd werd door te wijzen op den velerlei arbeid, dien de kerkeraad reeds in het belang van de zending onzer kerken verricht heeft en waarschijnlijk ook in de toekomst zal blijven verrichten. Inderdaad is die kerkeraad reeds verschillende malen werkzaam geweest in het belang van de zendingzaak. Hij verleent zijn bemiddeling voor het verzenden van geld en goederen naar Soemba. Ook bepleit hij onze belangen bij de regeeringsinstanties te Batavia. In de toekomst zal het noodig zijn, dat er in Batavia een instantie is, die als intermediair dient tusschen de organen van de Regeering in Indië en de zendende kerk(en) in Nederland. Voorheen werd deze taak vervuld door het zendingconsulaat, maar dit lichaam wordt steeds meer een orgaan van den Nederlandschen Zendingsraad en is ook aan dien raad verantwoording schuldig voor zijn daden, zoodat onze kerken in het vervolg moeilijk van zijn diensten gebruik kunnen maken. Mogelijk zou in het bovenstaande aanleiding gevonden kunnen worden, aan de kerk van Batavia een subsidie uit de zendingskas te geven.

Subsidie aan de Zendingscommissie van F.Q.I.

Aan de zendingscommissie van het studentencorps van onze Theologische Hoogeschool is voor de jaren 1946 en 1947 een subsidie toegestaan van telkens f 150.— onder voorwaarde, dat aan deputaten een jaarverslag en een rekening en verantwoording wordt gezonden.

Medicijnen en verbandmiddelen voor Soemba.

Op 12 Februari 1948 hebben deputaten besloten, dat naar elke plaats op Oost-Soemba, waar iemand is aan wien het beheer kan worden toevertrouwd, een kist gezonden zal worden, inhoudende verbandmiddelen en medicijnen voor de meest voorkomende ziektegevallen, met een behandeling in de maleische taal. In Aug. 1948 zijn 20 van dergelijke kisten verzonden. Een en ander is geleverd en verpakt door de Kon. Pharm. Fabriek v. Brocades Stheeman en Pharmacia. Op de emballage gaf genoemde firma een belangrijke reductie, als een bijdrage harerzijds aan het goede doel, beoogd met het zenden der geneesmiddelen.

Organisatie van de Hulpdiensten.

In November 1947 werd door de deputaten een commissie benoemd met opdracht antwoord te geven op de vragen:

1. Moeten de medische en schooldienst op het zendingsveld uitgaan van de kerk of van een vereeniging?
2. Kan voor die diensten subsidie van de Regeering aanvaard worden?

Op 15 Januari hebben de deputaten hun instemming betuigd met het door de commissie ingediende rapport met dien verstande, dat van het Aanhangsel alleen het 1ste lid aanvaard is, nadat dit was aangevuld, zoodat bedoeld lid thans luidt:

- 1 De Generale Zendingsdeputaten spreken de wenschelijkheid uit, dat door leden der Gereformeerde Kerken worde opgericht een Vereeniging, die zich ten doel stelt op een bepaald zendingsterrein der Gereformeerde Kerken scholen op te richten en te onderhouden en een Vereeniging, die den medischen dienst wil organiseren en ook onderhouden. (Voor de motieven, die deputaten tot deze uitspraak hebben geleid, verwijzen we naar bijlage 5.)

Intusschen was door de leden van de kerken op Oost-Soemba een Lagere School-vereeniging opgericht en had die vereeniging zich tot de zendende kerk en tot de zendingsdeputaten gewend om steun. Op den dag waarop de zendingsdeputaten het rapport over de hulpdiensten aanvaardden, werd daarom ook besloten te trachten een vereeniging te doen oprichten, die op zich nam alles wat mogelijk en noodig was om de Lagere School Vereeniging te Melolo in staat te stellen haar doel te bereiken. Aan de broeders in Gouda, die reeds groote belangstelling getoond hadden voor de nooden van onze broeders en zusters op Soemba, is toen door de deputaten gevraagd, of zij het initiatief wilden nemen voor het oprichten van zoo'n vereeniging. Tengvolge daarvan is in Gouda een vereeniging „Schooldienst Soemba” opgericht, die zich via de kerkeraden tot de leden onzer kerken heeft gewend om medewerking. Door die vereeniging zijn reeds belangrijke hoeveelheden leermiddelen naar Soemba gezonden, benevens geld als bijdrage in de oprichtings- en aanschaffingskosten van schoolgebouw en schoolmobilaar.

Bij wijze van overgangsmaatregel hebben deputaten terzelfdertijd besloten, dat zoolang de op te richten vereenigingen niet in staat waren de algeheele verzorging voor de hulpdiensten op zich te nemen, de zendende kerk dit werk zou blijven behartigen door het benoemen en bekostigen van zendingsarbeiders voor de hulpdiensten, tot op het tijdstip, dat zij de algeheele zorg aan die vereeniging zou kunnen overdragen.

Tegen den hier geschetsten gang van zaken werden bezwaren geuit door de kerkeraden van Veendam en Nieuwendam-Amsterdam-Noord. Naar hun oordeel had aan het door ons aanvaarde rapport over de hulpdiensten geen begin van uitvoering gegeven mogen zijn, alvorens het rapport in de kerken was onderzocht en door de Generale Synode behandeld en aangenomen. Ook tegen de strekking van het rapport zelf heeft de kerkeraad van Veendam bezwaar, omdat de uitvoering daarvan onnoodige kosten van organisatie, vergaderen en reizen met zich meebrengt, terwijl de zendingscommissies voor de onmogelijke taak gesteld worden de bij haar binnenkomende gelden naar behoefte te verdeelen. De kerkeraad wijst er voorts op, dat in de praktijk blijkt, dat de vereeniging „Schooldienst Soemba” toch de kerkeraden weer wil inschakelen voor het houden van collecten. Maar als het geen kerkezaak meer is, kunnen de kerken voor dit doel geen collecten houden. De kerkeraad heeft geen bezwaar wanneer bijv. deputaten aan bepaalde broeders de opdracht verstrekken *namens hen* en onder hun toezicht speciaal den schooldienst en/of den medischen dienst te verzorgen, om zoo het ambt der geloovigen te activeeren, maar hij kant zich tegen een zelfstandige vereeniging.

Ook van de zijde der reeds benoemde zendingsarbeiders voor de hulpdiensten werden bezwaren geopperd. Zij geven er de voorkeur aan in dienst van de kerk(en) te staan. Zij stelden o.a. de vraag, op welke instantie zij zich zouden moeten beroepen, als zij een conflict kregen met het bestuur der vereeniging, in wier dienst zij zouden komen.

West-Borneo.

Reeds in December 1946 heeft de zendingsconsul Jhr. Van Beyma te Batavia aan br C. C. de Vries voorgesteld, dat onze kerken inplaats van Oost-Soemba liever West Borneo als zendingsterrein zouden kiezen. Bijna een jaar later werd ons door den Nederlandschen Zendingraad, via de luisterpost, opnieuw op West-Borneo gewezen als een geschikt zendingsterrein voor onze kerken. In dienzelfden tijd ontvingen wij een nota over dat terrein, opgesteld door Dr. Zwart. In November 1947 werd namens de kerken in de classis Leeuwarden aan deputaten meegedeeld, dat die kerken overwogen zelfstandig te gaan arbeiden. Deputaten hebben toen uitgesproken, dat een kerk of kerken niet zonder overleg met de kerk van Zwolle en met de zendingsdeputaten een nieuw terrein moesten gaan bearbeiten en dat Oost-Soemba vooringang, welk standpunt trouwens ook door de classis Leeuwarden in haar besprekingen steeds was ingenomen.

Wel is op de vergadering, waar dit uitgesproken werd, aan den mede aanwezigen, uit de classis Leeuwarden afkomstigen secundus-deputaat, br J. van Dijk, de nota-Zwart over West Borneo ter hand gesteld met het verzoek, dat de kerken in die classis een onderzoek zouden instellen naar de mogelijkheden op dat terrein. Toen later van de zijde van den N.Z.R. op een spoedige beslissing aangedrongen werd, omdat anders het terrein wel eens door een buitenlandsche kerk bezet zou kunnen worden en omdat gevreesd werd dat de R.K.-Missie er haar arbeid krachtig zou aanvatten, hebben deputaten, in de vergadering van 12-2-'48 aan de kerken in de classis Leeuwarden het advies gegeven, den N.Z.R. er van in kennis te stellen, dat zij begonnen waren alle voorbereidingen te treffen voor bezetting van West-Borneo, opdat zij in 1949, na goedkeuring van de alsdan vergaderende Generale Synode, met den zendingsarbeid zouden kunnen beginnen. Dit advies heeft blijkbaar bij de kerken in de classis Leeuwarden den indruk gewekt, dat deputaten reeds hun goedkeuring hadden gegeven aan de bezetting van een nieuw terrein. Dit nu is niet het geval, in de eerste plaats, wijl niet door deputaten maar door de Generale Synode die goedkeuring behoort te worden gegeven. In de tweede plaats, omdat o.i. die goedkeuring niet gegeven kan worden, zoolang niet uit een diepgaand onderzoek zal zijn gebleken, dat onze kerken in staat zijn een tweede terrein gelegen op verren afstand van het eerste terrein, te bezetten.

Bijlagen.

De volgende stukken worden hierbij overgelegd:

1. Rapport over de plaats, die in het zendingswerk door de zendende kerk eenerzijds en door de zendingsdeputaten anderzijds ingenomen wordt.
2. Instructie voor den Missionaire Dienaar des Woords met daarbij behorende financieele bepalingen.
3. Instructie voor den missionaire arts.
4. Instructie voor het hoofd van den schooldienst.
5. Rapport over de zendingshulpdiensten.
6. Rapport betreffende tuchttoefening over missionaire Dienaren des Woords.
7. Rapport over de uitvoering van art. 242 van de Acta 1946 (regeling van de verhouding tusschen de kerken in Nederland en die op Soemba).
8. Notulen van den Nederlandschen Zendingsraad.

De Zendingsdeputaten benoemd door de Generale Synode van 1946.

E. T. van den Born	J. Olthoff
K. Doornbos	J. Smelik
D. van Dijk	F. Tollenaar
J. van Dijk te Schildwolde	H. Veltman
P. Jasperse	J. Veenstra
J. Meulink	C. C. de Vries
J. Meijer	F. de Vries

BIJLAGE 42.

(Acta art. 131, 132.)

RAPPORT van Commissie I inzake het verzoek van de Geref. Kerk van Sneek betreffende de oecumenische beweging.

Aan Uw Commissie zijn de volgende stukken in handen gegeven om daarover aan 'Uw Synode rapport uit te brengen:

1. **een schrijven van de Geref. Kerk van Sneek**, inhoudende, uw Synode „te verzoeken een uitspraak te doen over de oecumenische beweging, zooals deze zich presenteert in de Wereldraad van Kerken en de Internationale Zendingsraad, en in de eventueel te wijzigen zendingsorde en de principieel longoorloofde samenwerking af te wijzen”;
2. **een besluit van de classis 's-Gravenhage**, om dit verzoek van de kerk van Sneek „niet te steunen, omdat deze kerk in gebreke is gebleven, zelf omlinjnde voorstellen te doen ten aanzien van de onderscheiden punten, in haar verzoek genoemd”;
3. **een uitspraak van de classis Schiedam**, „dat we geen behoefte hebben aan algemene bepalingen of uitspraken inzake de oecumenische beweging, maar dat een eventuele uitspraak in de concrete zaak van het aanvaarden van het zendingsterrein op W. Borneo inzake deze beweging eerst aan de kerken ter behandeling moet worden toegezonden”;
4. **een schrijven van de Particuliere Synode van Noord-Holland**, waarin deze als haar oordeel uitspreekt, dat het verzoek van de Geref. Kerk van Sneek „van het agendum behoort te worden afgevoerd, omdat de Generale Synode niet moet doen, wat des kerkerads is”.

Uw Commissie, deze stukken beoordelende, is het geheel eens met het eerste gedeelte van de uitspraak van de classis Schiedam, dat de kerken geen behoefte hebben aan algemene bepalingen en uitspraken van haar meerdere vergaderingen, inzake geestelijke stromingen en bewegingen, zolang de kerken door zulke stromingen en bewegingen niet verhinderd worden haar arbeid te verrichten. Door de kerk van Sneek is het niet aangetoond, dat onze Gereformeerde Kerken haar arbeid, het zij in Nederland, hetzij in de Overzeese Gebiedsdeelen niet kunnen verrichten, zonder mee te doen aan de oecumenische beweging.

Om deze reden is uw commissie van oordeel, dat het tweede gedeelte van de uitspraak der classis Schiedam niet door uw Synode behoort overgenomen te worden. Eerst dan, als één of meer onzer kerken het zendingsterrein op W. Borneo niet zouden kunnen bezetten, of als zij, dit terrein bezet hebbende, haar arbeid niet zouden kunnen verrichten, zonder ingeschakeld te worden in de oecumenische beweging, zouden deze, en mogelijk al onze kerken, zich over deze beweging hebben te beraden en uit te spreken.

Betreft een verhindering van arbeid om deze reden slechts een onzer kerken, zo zal deze zich zelfstandig hebben te beraden, welke haar houding tegenover deze beweging zal hebben te zijn. Uw Commissie is het met het schrijven der Particuliere Synode van Noord-Holland eens,

dat een meerdere of meeste vergadering der kerken geen uitspraak mag doen, zolang haar niet uit de mindere vergaderingen gebleken is, dat deze zulk een taak niet af konden handelen en deswege om het oordeel der meerdere of meeste vergadering verzochten.

Wat het tweede deel van het schrijven van de Geref. Kerk van Sneek betreft, handelende over „de eventueel te wijzigen zendingsorde” meent uw Commissie te mogen verwijzen naar art. 65 van de Acta dezer Generale Synode, volgens welk artikel de Generale Synode o.a. besloot: „vijf deputaten te benoemen en deze op te dragen:

- a. de kerken van advies te dienen inzake de fundamentele bepalingen, die bij eventuele terzijdestelling der huidige zendingsorde in de Kerkenordering, in de plaats van het huidige art. 52 dienen te worden opgenomen”.

Samenvattende meent uw Commissie uw vergadering te mogen adviseren:

„De Generale Synode,

kennis genomen hebbende,

1. van een schrijven van de Geref. Kerk van Sneek, „verzoekende een uitspraak te doen over de oecumenische beweging, zoals deze zich presenteert in de Wereldraad van Kerken en de Internationale Zendingsraad,” en „in de eventueel te wijzigen Zendingsorde de principieel ongeoorloofde samenwerking af te wijzen”;
2. van besluiten en uitspraken der classes 's-Gravenhage en Schiedam en van de Particuliere Synode van Noord-Holland,

overwegende:

- a. dat de kerken geen behoefte hebben aan uitspraken over en bepalingen van meerdere vergaderingen aangaande geestelijke stromingen en bewegingen, zolang de kerken door zulke stromingen en bewegingen niet verhinderd worden haar arbeid te verrichten;
- b. dat aan de Synode niet gebleken is, dat verhindering van enig deel van haar arbeid door de oecumenische beweging reeds ingetreden is;
- c. dat haar ook door gene der andere kerken noch door Generale Deputaten voor de Zending, zulk een verhindering van arbeid gemeld is;
- d. dat, voor zover het punt der eventueel te wijzigen zendingsorde betreft, deze Synode reeds besloten heeft de kerken te verzoeken in haar samenkomsten aanstonds aan deze zaak aandacht te geven en besloten heeft vijf deputaten te benoemen om te dezer zake de kerken van advies te dienen;

besluit:

aan het verzoek van de Gereformeerde Kerk van Sneek in deze omstandigheden niet te voldoen en hiervan aan die kerk mededeling te doen onder toezending van dit rapport.

Namens Commissie I:

(w.g.) P. JASPERSE, Rapporteur.

BIJLAGE 43.
(Acta art. 133.)

RAPPORT van Commissie I betreffende de verhouding tussen het college van curatoren en de „Stichting ”

Weleerwaarde en Eerwaarde Heren en Broeders,

In handen van Commissie I is gesteld een schrijven van de secretaris van curatoren, Ds B. A. Bos, van de volgende inhoud:

„De curatoren der Theologische Hogeschool verzoeken U vriendelijk nader de verhouding te regelen tussen het bestuur van de Stichting voor de financiële instandhouding van de opleiding tot de dienst des Woords en het College van Curatoren.”

Uw commissie meent zich ontslagen te achten van de opdracht u een breed exposé te geven van de geschiedenis van het ontstaan der Stichting.

In de bijlagen van de acta der voorlopige generale synode van De Gereformeerde Kerken in Nederland, gehouden te Enschede 9—18 October 1945, is in bijlage IX die geschiedenis breedvoerig beschreven. Dit alles is ook te vinden in het weekblad „De Reformatie” van 12 Januari 1946.

Uw commissie acht het bijkans onnodig nog eens te accentueren, dat de Stichting in die eerste periode goed en noodzakelijk en zegenrijk werk heeft verricht. Men kan de waarde van het werk, toen door de Stichting tot stand gebracht, niet gemakkelijk overschatten.

Intussen: van meet af aan heeft men verstaan, dat aan het bestaan van een Stichting naast het college van curatoren grote bezwaren verbonden waren.

In bovengenoemde acta staat in art. 60: „Bij de overweging van deze urgente zaken moest men er rekening mee houden, dat de rechtspositie onzer kerken in geding was en eventuele gelden in elk geval zeker moesten gesteld worden.

Men heeft gemeend in het huidige stadium der kerkhistorie daartoe **de ongewenste vorm van een stichting** in het leven te moeten roepen, **die zo dra mogelijk weer zal dienen te verdwijnen**. In art. 62 staat: „Br J. A. Mulder spreekt de dank van het Bestuur der Stichting uit voor het ontvangen vertrouwen en spreekt de wens uit, dat de Stichting, zolang zij **noodgedwongen** zal moeten bestaan, in nauwe samenwerking met het Curatorium mee mag werken tot de bouw onzer kerken in haar opleiding tot de dienst des Woords.” Vooral met het oog op de rechtspositie onzer kerken, heeft de synode van Enschede besloten: een verzoek tot het bestuur van de „Stichting voor opleiding tot de dienst des Woords” te richten, **alsnog** zijn werkzaamheden voort te zetten.

Het is daarom alleszins begrijpelijk, dat het verzoek tot uw vergadering wordt gericht nader de verhouding te regelen tussen het bestuur van de Stichting en het college van curatoren.

De toestand, zoals die nu bestaat, is toch zeker ongewenst. De leden van het bestuur der Stichting kunnen zeker niet als deputaten van de kerken worden aangemerkt. Ze vormen toch een permanent college en bekleden hun functie niet van synode tot synode. **Wet is er afdeling**, maar de leden van het bestuur worden benoemd door de kerkeraad van de Gereformeerde Kerk van Groningen — de vraag is, of daarin aan die kerk niet een te belangrijke invloed wordt toegekend in een zaak, die het belang van alle kerken raakt — en de leden van het bestuur kunnen alleen benoemd worden uit een door hen zelf ingediende voordracht.

Het bestuur der Stichting is een zelfstandig college, dat **naast** het college van curatoren arbeid. Het draagt, zoals het nu is, de verantwoordelijkheid voor de financiële en materiele verzorging van de Theologische Hogeschool. Het komt uw commissie voor, dat de kerken weer haastig moeten terugkeren naar de regel, gesteld in art. 3 van het Reglement van de Theologische Hogeschool van De Gereformeerde Kerken in Nederland te Kampen, hetwelk aldus luidt:

„De gezamenlijke kerken verzorgen deze Hogeschool door deputaten-curatoren, die te dien einde door de generale synode worden gemachtigd en geïnstrueerd.”

Wel zal het noodzakelijk zijn dat de curatoren zich voor de financiële en materiele aangelegenheden ter zijde laten staan door een commissie van ter zake kundigen, maar dat is heel wat anders dan de figuur en de vorm van Stichting, zoals die thans bestaat.

Uw commissie meent U evenwel niet te moeten of te mogen voorstellen *thans* over te gaan tot het opheffen van de Stichting. Uw commissie meent zelfs u te moeten adviseren deze zaak thans op uw vergadering niet tot een definitieve oplossing te brengen. Naar het oordeel van uw commissie zijn hier vele voetangels en klemmen. De zaak zal zeer nauwkeurig juridisch onderzocht en gewogen dienen te worden. Hier is in de eerste plaats altijd nog de kwestie van de rechtszekerheid der kerken.

Prof. Greijdenus voorts heeft zijn bibliotheek vermaakt aan de Stichting. Er is een Greijdenus-Kruithoffonds opgericht, dat door de curatoren met de Stichting zal moeten worden beheerd. Het zal dus nodig zijn, dat de Stichting voorlopig blijft bestaan.

Uw commissie zou uw vergadering willen adviseren een 5-tal deputaten te benoemen, waaronder een paar bekwame juristen, die de hele materie van de Stichting en van de verhouding tot curatoren onder ogen zullen hebben te zien. Die deputaten zullen in het vervullen van die opdracht hebben uit te gaan van de richtlijnen, die op de generale synode van Enschede gegeven zijn. De verantwoordelijkheid voor de verzorging van de Theologische Hogeschool dient helemaal voor de curatoren te zijn, zoals uitgedrukt in art. 3 van het bovengenoemde reglement.

Zolang deze kwestie niet definitief geregeld is, zij de verhouding van Stichting en curatoren, als vastgelegd is in een door het Bestuur van de Stichting 23 October 1947 aangenomen voorstel, dat aldus luidt: „De Stichting arbeidende in de dienst van alle kerken ten behoeve van de opleiding tot de dienst des Woords en al deze kerken willende erkennen in haar beheer van de financiën der school, zendt haar financieel verslag en haar begroting in bij de curatoren, aangewezen door de generale synode, voor de verzorging der school, welke daarna advies tot décharge van haar beheer en tot goedkeuring van haar begroting inzenden bij de kerk van Groningen. Tegelijk met het verslag van de arbeid der curatoren, wordt een verslag van de arbeid der Stichting aan de kerken gezonden.”

Samenvattend stelt u Commissie u voor:

De generale synode benoemt een 5-tal deputaten om de gehele materie van „de Stichting” onder ogen te zien en de volgende generale synode van advies te dienen, die dan in deze zaak een definitief besluit dient te nemen.

Namens Commissie I,

F. A. DEN BOEFT,
Rapporteur.

BIJLAGE 44.

(Acta artt. 134, 147.)

RAPPORT van Commissie IV inzake een nieuwe Psalmberijming.

Aan Uw Commissie werd opgedragen de behandeling voor te bereiden van een aantal voorstellen en verzoeken, welke betrekking hebben op een nieuwe berijming van de psalmen.

Om U een zoo volledig en getrouw mogelijk beeld te geven van wat ten opzichte van deze aangelegenheid in de kerken leeft, moge in dit rapport voorop gaan een volledige weergave van de substantie van de ten aanzien van deze zaak ingekomen stukken. In de weergave daarvan rangschikte Uwe Commissie deze stukken naar de volgorde, waarin ze bij den kerkeraad van Amersfoort werden ingezonden.

Weergave van den inhoud der voorstellen enz.

1. De classis Appingedam nam in haar vergadering van 1 Juli 1948 het besluit het volgende voorstel aan Uw vergadering te doen:

„De Generale Synode benoeme Deputaten ter beoordeling van de nieuwe psalmberijming van Ds H. Hasper.”

En aan dat voorstel voegde zij deze toelichting toe:

„De zaak van een eventuele nieuwe berijming is er een die de kerken in het gemeen aangaat. Door de ontrouw van degenen, die door vorige synodes met betrekking tot deze zaak benoemd waren, is er een hiaat gekomen ten aanzien van het onderzoek in deze zaak. Waar nu door de stichting verbetering psalmgezang de definitieve proefbundel op de tafel der kerken is neergelegd, komt het de classis raadzaam voor, dat de synode zich in dezen berade, en de nodige stappen doe, opdat ook onze kerken ten volle kunnen meespreken en handelen over dit, zo bij uitstek belangrijk deel van onze eredienst.”

2. De kerkeraad van de Gereformeerde Kerk van Zuidhorn nam in zijn vergadering van 5 Juli j.l. het volgende besluit:

„De Raad van de Gereformeerde Kerk van Zuidhorn, overwegende, dat onze Kerken dringend behoefte hebben aan een schriftuurlijk psalmboek in de hedendaagse taal, gezuiverd van de feilen, die ons huidig psalmboek aankleven, staande op 't huidige peil der theologische wetenschap en in een vorm, die past bij de eerbiedige geestdrift, waarmede de gemeente zich tot God heeft te wenden, **verzoekt** de Generale Synode om deputaten te benoemen voor de Psalmzang, met de opdracht:

a. de berijming „Psalmen” van Ds H. Hasper, uitgegeven door de Administratie „Geestelijke Liederen”, den Haag, op haar Schriftmatigheid te onderzoeken, met name wat betreft de vraag of in de gekozen bewoordingen de gedachten uit de grondtekst zo juist mogelijk zijn uitgedrukt,

b. de door deze deputaten wenselijk geachte opmerkingen en correcties naar aanleiding van dit onderzoek vóór 31 December 1948 in te zenden bij de auteur der berijming,

c. aan de volgende Generale Synode onzer Kerken rapport over deze zaak uit te brengen,

d. zo mogelijk deze laatste Generale Synode een voorstel voor ingebruikgeving van deze psalmberijming bij onze Kerken te doen,

e. zich voor het onderzoek der berijming zo nodig te verstaan met de „Stichting Psalmgezang”, Prinsengracht 255, Amsterdam-C.

3. De raad van de Gereformeerde Kerk te Vlaardingen vraagt aan Uw vergadering, „of het niet wenselijk moet worden geacht, dat door de Synode Deputaten worden benoemd, om de Psalmberijming van Ds Hasper op haar Schriftmatigheid te onderzoeken, en eventuele correcties en critiek voor 31 December 1948 bij den auteur kenbaar te maken, opdat niet de officiële uitgave van deze Psalmberijming na 31 December 1948 tot stand komt, zonder dat de Kerken haar officiële te hebben getoetst.”

4. De Kerkeraad van de Gereformeerde Kerk van 's-Gravenhage-Oost vroeg op Uw agenda als zijn voorstel te vermelden, „dat de Generale Synode deputaten benoeme, met de opdracht de onlangs verschenen revisie van de Psalmberijming 1936, zowel wat de berijming als wat de melodieën aangaat, aan een onderzoek te onderwerpen; hun eventuele opmerkingen vóór 31 December 1948 ter kennis te brengen van de Stichting Psalmgezang, en zo mogelijk in de kerkelijke pers te publiceren; en van hun arbeid rapport uit te brengen aan de eerstvolgende Generale Synode.”

5. De raad van de Gereformeerde Kerk van Nunspeet is van oordeel, „dat onze kerken behoefte hebben aan een Schriftuurlijk psalmboek in de hedendaagse taal, gezuiverd van de feilen die ons huidig psalmboek aankleven, staande op het huidige peil der theologische wetenschap en in een vorm die past bij de eerbiedige geestdrift waarmee de gemeente zich tot God heeft te wenden”;

En hij geeft daarom aan Uwe vergadering „eerbiedig” hetzelfde „in overweging” als wat de kerkeraad van Zuidhorn reeds aan Uw vergadering verzocht.

6. De raad van de Gereformeerde Kerk van Utrecht verzocht Uw vergadering op haar

agenda te plaatsen „de kwestie-verbetering psalmberijming, in dien zin dat de Synode de vraag overwege of het gewenscht is dat onze kerken officieel te dezer zake diligent zijn bijvoorbeeld door ter synode te benoemen deputaten, die een concept als geboden is door Ds H. Hasper en reeds aan een revisie werd onderworpen nu ook namens en ten behoeve van onze kerken aan een grondig onderzoek onderwerpen, of ook anderszins.” Deze kerkeraad acht „deze materie van belangrijke urgentie en dringt haar bij Uw vergadering zeer aan.”

7. De raad van de Gereformeerde Kerk van Assen verzoekt Uw vergadering „deputaten te benoemen met opdracht, zich ter zake van de definitieve redactie van het in voorbereiding zijnde Psalmboek in verbinding te stellen met het Bestuur van de Stichting tot verbetering van het Psalmgezag in de Gereformeerde Kerken in Nederland, en aan de volgende Generale Synode voorstellen te doen tot verbetering van het Psalmgezag en deze voorstellen vroegtijdig tevoren aan de kerken toe te zenden.”

8. De kerkeraad van de Gereformeerde Kerk van Zwijndrecht doet een voorstel te dezer zake, dat eveneens woordelijk gelijk is aan datgene wat de kerk van Zuidhorn inzond.

9. De Particuliere Synode van Overijssel en Gelderland zond een voorstel in, dat gelijk is aan wat de kerkeraad van Zuidhorn onder a, b, c, formuleerde.

10. De classis Schiedam en 's-Gravenhage besloten zich te vereenigen met 't voorstel van de de kerk van Zwijndrecht.

11. De classis Gouda-Leiden-Woerden sprak eveneens uit, dat ze met het voorstel van de Kerk van Zwijndrecht meeding, met uitzondering van het vierde punt handelend over de in gebruikgeving van de psalmberijming.

12. Ten slotte kwam van de „Stichting tot verbetering van het Psalmgezag in de Gereformeerde Kerken in Nederland” het volgende aan Uw vergadering gerichte schrijven in:

„Weleerwaarde en Eerwaarde Heren en Broeders,

Gaarne zouden wij Uw aandacht willen vestigen op de onlangs verschenen revisie van de psalmberijming van ds H. Hasper, uitgegeven door de Administratie „Geestelijke Liederen” te den Haag, onder toezicht van onze Stichting.

Daarbij zouden wij U willen herinneren aan de vijf duidelijk waarderende, bemoedigende en aanbevelende uitspraken der Generale Synode van 1943 terzake van onze arbeid, welke ook in het belang der Vrijgemaakte Kerken geschiedt.

Onze Stichting heeft haar werkzaamheden sedertdien voortgezet, en zag deze bekroond door bovengenoemde revisie, waarvan wij U een aantal ex. aanbieden.

Wij deelen U mee, dat de auteur tot het einde dezes jaars zich aanbevolen houdt voor correcties en opmerkingen, doch dat daarna de definitieve tekst zal worden vastgesteld. Voorts dat wij de literaire en muzikale kwaliteiten van deze bundel hebben doen onderzoeken door diverse commissies en personen.

Wij zouden het op prijs stellen, indien ook de Gereformeerde Kerken, onderh. art. 31 K.O., haar belangstelling voor deze arbeid zouden willen tonen, door deze revisie in handen te geven van een voldoende aantal deputaten, ten einde met name haar Schriftmatigheid en haar waarde voor de eredienst te onderzoeken.

Te dien einde geven wij U beleefd in overweging, om Uw Deputaten o.m. te instrueren:

a. om hun opmerkingen en correcties vóór 31 Dec. 1948 bij de auteur in te zenden;

b. om terzake van hun arbeid contact op te nemen met onze Stichting, adres Prinsengracht

255, Amsterdam C.

Temeer waar enkele leden Uwer Kerken een werkzaam aandeel hebben in onze Stichtings-arbeid, zouden wij niets liever wensen, dan dat Uw kerken voor haar eredienst ook ten volle van deze berijming zouden mogen profiteren, en daartoe een stem willen nemen in het bepalen der definitieve redactie.”

Al deze voorstellen en verzoeken samenvattend kunnen we zeggen, dat een groot aantal kerken Uwe vergadering verzoekt:

1e. een aantal deputaten te benoemen welke de psalmberijming van Ds Hasper, zooals deze als een wel herziene maar toch nog niet definitieve in 1948 het licht zag, op haar Schriftmatigheid te toetsen, er speciaal op lettend of in de gekozen woorden de gedachten uit den grondtekst zoo juist mogelijk worden uitgedrukt;

2. de door deze deputaten te maken opmerkingen en wenschelijk geachte correcties vóór 31 Dec. 1948 te doen inzenden bij den auteur van deze psalmberijming;

3. eventuele voor dezen arbeid aan te wijzen deputaten op te dragen van hun arbeid verslag uit te brengen aan de eerstkomende synode.

Enkele kerken stellen bovendien voor aan deze deputaten ook opdracht te verlenen aan de eerstkomende synode voorstellen te doen omtrent de in gebruikgeving van deze psalmberijming in de Kerken.

Eveneens stellen enkele kerken voor deze deputaten contact te doen opnemen met de „Stichting tot verbetering van het Psalmgezag in de Gereformeerde Kerken in Nederland.”

Een enkele kerk wil dat aan deze deputaten ook opdracht zal worden gegeven de psalmmelodieën, welke bij de nieuwe psalmberijming van ds Hasper zijn genoteerd, te bezien.

Terwijl een enkele kerk de opmerkingen en critiek van deze deputaten ook in de kerkelijke pers wil laten opnemen.

Is de psalmberijming een zaak der synode?

Voor tot een zakelijke bespreking van de genoemde voorstellen en verzoeken kan worden overgegaan, dient naar het oordeel van Uw commissie eerst te worden overwogen of de kwestie van de psalmberijming een zaak is welker behandeling tot de competentie van een generale synode behoort.

Indien men afgaat op de letter der Kerkenordening kan men namelijk op de gedachte komen dat het gebruik van een bepaalde psalmberijming geheel aan de vrijheid der kerken is overgelaten. Art. LXIX der K.O. —In de Kerken zullen gezongen worden de 150 Psalmen, alsmede de Eenige Gezangen enz. — spreekt immers alleen van psalmen en niet van een psalmberijming.

Toch zou een dergelijke gedachte niet juist zijn. De Gereformeerde Kerken in ons Vaderland hebben van den aanvang af de psalmberijming beschouwd als een aangelegenheid welke ook alle kerken gezamenlijk betrof en waaromtrent dus ook door een generale synode moest worden beslist. Ze kwam dan ook reeds bij het eerste contact dat de Kerken met elkaar opnamen, namelijk op het convent van Wezel, ter sprake. En ook in dezen werd de lijn door Wezel getrokken, steeds gevolgd.

In Wezel werd namelijk uitgesproken, dat men bij het kerkelijk gezang in alle Nederlandsche kerken de psalmen, door Petrus Datheen vertaald, behouden zal, opdat door de verscheidenheid van de vertalingen niet iets dat minder passend is en minder tot stichting dient, tusschen beide kome. 1) Wanneer op de Synode van Dordrecht 1574 gevraagd wordt „of het nut ware datmen benefens den Psalmen Davids ghedichtet door Dathenum enighe andere gheestelicke liedekens ende psalmen van anderen gheleerden luyden ghemaectt in den Kercken gebruyckte, Is vanden broederen besloten dat men met den Psalmen Datheni mitsgaders 't gunt datter bij is te vreden sal wesen, tot dat inden Sijnodo generali anders besloten sal sijn.” 2) Ook de nationale synode van Dordrecht 1578 ordonneerde: De Psalmen Davids van Petro Datheno ouergesett sullen in den Christelicken tsamenkoemsten der Nederduytscher Kercke ghelyckmen tot noch toe ghedaen heeft ghesongen worden, achterlatende de ghesanghen de welcke in der H. Schrift niet en worden ghevonden.” 3) Als de generale synode van 1581 in Middelburg samenkomt, is de kwestie van de psalmberijming door de verschijning van Marnix' psalmboek weer actueel geworden, maar deze synode besloot toch nog: De Psalmen Datheni sullen noch in gebruyck blijven, ouermits alle veranderinge periculeux, ende dit ter tyt toe byden gebruyck des volcx beuonden sal syn, dat veranderinge soude connen geschieden. 4) In 1586 wordt door de synode van Den Haag de psalmbundel van Marnix in den eeredienst ingevoerd. Maar in het besluit daartoe komt ook deze passus voor: „sonder nochtans de vorige Psalmen, te weten Datheni, tot noch toe gebruyckt, preciselick te verwerpen, maer latende evenwel inder Gemeente vrijheit die te behouden ende te singen.” 5) En ze stelt dan als het 62ste artikel van haar „kerckenordeninghe” het volgende vast: De Psalmen Davids sullen inde Kercken ghesongen werden, latende de ghesanghen diemen niet en vindt inder heylige Schriftuere. 6) Noch Datheen noch Marnix worden nu genoemd. Maar niet — dat is duidelijk — omdat de synode de afzonderlijke kerken ten aanzien van de psalmberijming geheel vrij wilde laten doch slechts om Marnix' psalmboek nog niet exclusief binnen en Datheen's psalter niet reeds volstrekt buiten te sluiten. En de Synode van Dordrecht 1618/19, die aan de kerkenordening den vorm gaf, waarin ze een paar eeuwen onveranderd zou blijven vigeeren, nam de uitdrukking „Psalmen Davids”, zonder aanduiding van 'n bepaalde berijming, van de synode van 1586 over. Maar ook nu geschiedde dit zeker niet op grond van de overweging, dat de plaatselijke kerken geheel zelfstandig en geïsoleerd over het al of niet invoeren van een bepaalde berijming zouden hebben te oordeelen.

Hoewel de synode van 1586 de psalmen van Marnix officieel ten behoeve van den kerkelijken eeredienst had ingevoerd, konden deze den bundel van Datheen niet verdringen. De producten van diens rijmkunst met hun „onnoodige uitwassen, ziellooze stopwoorden, geradbraakte taalvormen en stootende zonden tegen den eersten eisch van rijm en rythmus” 7) waren te diep in de harten der eenvoudigen vastgegroeid dan dat ze er, ook niet door een synodebepaling, uit losgescheurd konden worden. Toch daalde langzamerhand 't gezag van Datheen's rijmelarij. Tientallen nieuwe berijmingen openden de concurrentie daarmee. Ten slotte decreteerden de Generale Staten op 25 Mei 1762 dat een nieuwe berijming in de Gereformeerde Kerken zou worden ingevoerd. Op 6 Mei 1772 ordonneerden zij voorts, dat de berijmingen van Hendrik Ghysen, Joannes Eusebius Voet en het genootschap *Laus Deo Salus Populo* den grondslag voor

1) In cantu ecclesiastico retinebuntur per omnes Belgii ecclesias psalmi à Petro Datheno conuersi: ne varietate versionum quicquam minus concinnum minusque ad aedificationem pertinens, interueniat. Zie Rutgers, Acta van de Ned. Syn. der zestiende eeuw, p. 20.

2) Rutgers a.w. p. 142.

3) Rutgers, a.w. p. 253.

4) Rutgers, p. 368.

5) Rutgers, a.w. p. 612.

6) Rutgers, a.w. p. 501.

7) Aldus Dr A. Kuyper in: Ter Haar en Moll, Geschiedenis der Chr. Kerk in Nederland II, p. 105.

den nieuwen psalmbundel zouden vormen en dat 'n commissie, waarvoor alle gewestelijke Staten één lid zouden aanwijzen, deze zaak definitief in orde zou maken. Van 12 Januari—19 Juli 1773 heeft deze commissie gewerkt. En op 1 Januari 1775 werd de nieuwe bundel met veel officieel vertoon op bevel van de Hoog Mogende Heeren Staten Generaal ingevoerd.

Ons huidige psalmboek is derhalve een zuiver **staatscreatuur** en werd **wederrechtelijk** in de gereformeerde kerken ingevoerd. Nooit is het door de kerken officieel **onderzocht, goedgekeurd en ingevoerd**, zijn autoriteit en rechtsgeldigheid berust alleen op de **gewoonte**.

In de laatste decennien werden de Kerken zich langzamerhand weer van haar verantwoordelijkheid voor een goede psalmberijming bewust. Een symptoom daarvan ontdekken we in het rapport van de Commissie, welke op de Synode van Leeuwarden 1920 had te rapporteeren over de uitbreiding van den bundel „Eenige Gezangen”. Men leest daarin namelijk o.a. het volgende: „Zelfs rees de vraag bij uwe Commissie, of het niet gewenscht ware, indien ook de Psalmberijming eens zorgvuldig werd overzien, omdat daar heel wat in voorkomt dat den toets der critiek niet kan doorstaan, 1e. om dogmatische redenen, 2e. omdat de berijming hier en daar gedachten indraagt, die in den oorspronkelijken tekst niet voorkomen, 3e. om aesthetische redenen.” Omdat aan deze commissie een voorstel dienaangaande niet ter overweging was toevertrouwd onthield ze zich evenwel zorgvuldig van een advies of voorstel in dezen. Maar mocht een dergelijk voorstel uit de vergadering der synode opkomen, dan, zoo verklaarde de commissie, behoeft het ons niet om advies te worden gezonden, aangezien wij bij voorbaat verklaren, dat het onze hartelijke instemming zou hebben.”⁸⁾

Het voorstel, waarop de commissie van de synode van Leeuwarden zinspeelde en dat ze, zij het ook indirect, min of meer uitlokte, verscheen op het agendum van de synode van Arnhem 1930. De kerkeraad van Amsterdam-West, „van oordeel zijnde, dat een herziening van de thans onder ons gebruikte psalmberijming, speciaal uit Schriftuurlijk en confessioneel opzicht, niet minder noodzakelijk is dan de uitbreiding van den bundel „Eenige Gezangen”, gaf deze Synode ernstig in overweging „deputaten te benoemen met de opdracht deze zaak der herziening van de tegenwoordige psalmberijming in studie te nemen en een volgende synode van rapport en advies te dienen, en zoo mogelijk met voorstellen tot herziening te komen.”⁹⁾ De Arnhemsche synode gaf dit voorstel in handen van de deputaten, die zij benoemde met het oog op de herziening van den bundel „Eenige Gezangen”¹⁰⁾ en dezen rapporteerden aan de synode van Middelburg (1933) daaromtrent, dat het verzoek van Amsterdam „zeer zeker gegrond” was. Er komen, zoo oordeelden zij, in onze berijmde psalmen verschillende uitdrukkingen voor die beter door andere kunnen worden vervangen. „Wanneer men echter — aldus deze deputaten — dit werk gaat ondernemen, zal blijken, dat uitdrukkingen die confessioneel door den beugel kunnen, toch exegetisch niet juist zijn, omdat de vertaling van de psalmen hier en daar niet juist is.” Daarom kwam het dezen deputaten voor „dat, vóór wij aan een nieuwe of herziene berijming van de psalmen beginnen, wij eerst een **nieuwe vertaling** moeten hebben. Is deze er, dan kan daarna de berijming met de nieuwe vertaling in overeenstemming gebracht worden.”¹¹⁾ Overeenkomstig het voorstel van deze deputaten besloot de synode van Middelburg „op de in het Rapport der deputaten aangevoerde gronden aan het verzoek van Amsterdam-West om een nieuwe Psalmberijming niet te voldoen.”¹²⁾

De synodale bemoeiingen met de psalmberijming kregen een geheel nieuw aspect, toen in 1936 de nieuwe berijming van Ds Hasper verscheen. Daarmee was, dank zij het initiatief van een enkel persoon, een geheel nieuwe psalmberijming een feit geworden. En een waarvan de bijzondere kwaliteiten algemeen werden erkend. Zooals bekend is, vormde zich na de publicatie van Hasper's bundel, in 1938, „De Stichting tot verbetering van het psalmgezag in de Gereformeerde Kerken in Nederland”, welke, haar uitgangspunt nemende in het werk van ds Hasper, doelbewust de verbetering van het psalmgezag in de Gereformeerde Kerken ter hand nam. Deze Stichting wendde zich tot de Synode van Utrecht 1943 met een gedetailleerd verzoek haar arbeid te willen steunen. De synode besloot toen:

- „a. haar waardeering uit te spreken over het schoone werk der stichting;
- b. te besluiten overeenkomstig de punten 1, 2, 3 en 6 van het aan de synode gericht verzoek.

Deze punten luiden als volgt:

1. den tot dusver verrichten arbeid der Stichting en hare plannen voor de toekomst aan te bevelen en te steunen;
2. er bij de kerken op aan te dringen, dat zij ernstig kennis nemen van dien arbeid, inzonderheid ook door het houden van de telkens uit te schrijven oefenavonden, opdat niet de eene

⁸⁾ Acta, p. 238.

⁹⁾ Acta, p. 22.

¹⁰⁾ Acta, p. 135.

¹¹⁾ Rapportenboek, p. 29.

¹²⁾ Acta, p. 106.

gemeente bij de andere achterkome en er zoo een al te groote ongelijkheid ontsta in den zingtrant der verschillende kerken;

3. aan de kerkeraden, met name aan de dienaren des Woords aan te bevelen, alle opmerkingen, die tot verbetering van de aangeboden revisie zouden kunnen strekken, onverschillig of zij de exegetische, het litteraire of het muzikale betreffen, kort en duidelijk geformuleerd te willen toezenden aan het secretariaat der Stichting;

4. de reformatie van den eeredienst ten aanzien van het „gezongen gebed” der gemeente zoodanig voor te bereiden, dat er geen verzet komt, maar veeleer lust om weder tot het echte reformatorische psalmzingen te geraken.”¹³⁾

Wanneer wij al het bovenstaande overwegen — uwe commissie gaf het tegelijk als een kort overzicht van wat omtrent de psalmberijming in het verleden door de generale synodes der gereformeerde kerken werd besloten — zal het duidelijk zijn, dat de psalmberijming door deze kerken werd gezien als een aangelegenheid, welke ook de kerken in het gemeen aangaat en dus ook tot de competentie van een generale synode behoort.

En dat is geen wonder!

Wie overweegt,

dat een psalmberijming, zal het goed zijn, de gedachten van de oorspronkelijke, hebreeuwse psalmen moet weergeven;

dat zij een, uitteraard voor zeer langen tijd vastgestelde, vertolking is van het woord des Heeren;

dat zij van de allergrootste beteekenis is voor de bevordering van de eenigheids des geloofs omdat de geloofsinhoud in belangrijke mate in psalmenverzen wordt gekend en vastgehouden, en

dat zij óók en vooral dient voor de gemeenschappelijke lofzegging Gods;

die zal onmiddellijk inzien dat de invoering van een nieuwe psalmberijming een zaak is welke niet uitsluitend aan de verantwoordelijkheid van de afzonderlijke kerken kan of mag worden overgelaten.

Beoordeeling van de thans in gebruik zijnde psalmberijming.

Het is naar het oordeel van Uw commissie niet noodzakelijk een gedetailleerd betoog te leveren om aan te toonen, dat de thans in gebruik zijnde psalmberijming niet voldoet aan de normale eischen, welke aan een in den kerkelijken eeredienst te gebruiken psalmberijming gesteld moeten worden.

In de laatste halve eeuw hebben mannen als Ds J. W. Gunst, Dr A. Kuyper, Ds K. Fernhout, Dr J. C. de Moor daar telkens en met nadruk op gewezen.

In den jongsten tijd heeft speciaal Prof. Schilder zich beijverd de oogen van de kerken te openen voor de ernstige gebreken die onzen huidige psalmbundel aankleven, ze tegelijk oproepend alle mogelijke moeite te doen om tot een **verbeterd** psalmgezag te komen.

Zoo schreef hij b.v. voor reeds meer dan twintig jaar, dat z.i. de nederlandse psalmbundel „geen lang leven meer waard was.”¹⁴⁾ En hij stelde toen de oratorische vraag: „Mogen wij de gemeente, ons opgroeiend geslacht, de menschen buiten de kerk, nog langer gewennen aan een gezang, dat door zijn ouderwetsche termen den vreemde een onwennig gevoel geeft, het exegetisch geweten afstompt, Gods Woord op onderscheiden punten verkracht, den prediker vaak verhindert, hetzelfde vers te doen zingen, dat een getrouwe berijming wil heeten van zijn uit de psalmen gekozen tekst.”¹⁵⁾ En hij verzekerde toen reeds: „onze huidige psalmberijming **moet weg**,”¹⁶⁾

En een jaar of tien later, in De Reformatie van 15 Januari 1937, toonde Prof. Schilder met vele voorbeelden aan. „dat onze huidige psalmberijming **aan de Schrift geen recht doet**”. „Op verscheiden plaatsen — zoo schreef hij toen — dwingt ze ons, iets anders te zingen, dan de Schrift zelf zegt, tenzij men dan maar het zangvers ongebruikt en derhalve die bijbel-passages ongezongen laat.

Niet zelden gaat de berijming zelfs rechtstreeks tegen de bedoeling der Schrift in. De oorzaken werden gezocht niet alleen in de on-gereformeerde gedachtenwereld, waaruit de berijmers van lang geleden hun „staatscreatuur” hadden ontworpen en met overheidsdwang hadden ingevoerd gekregen, doch ook in hun exegetisch onvermogen. Voor een zeer groot deel waren de berijmers daarvoor niet aansprakelijk; want de wetenschappelijke studie van het Oude Testament was in hun tijd nog lang niet zoo ver gevorderd als in onzen tijd het geval is.

Wie nu den Bijbel als Gods Woord eert, die moet verlangen naar iets nieuws. **Juist** de gereformeerden behooren met den bestaanden toestand geen vrede te hebben. Want juist zij zijn het die den Bijbel als Gods Woord belijden en die daarom uit respect voor dat Woord er bezwaar tegen moeten hebben, dat het zoo veelzins schade lijdt en verminkt wordt, nog wel in een

¹³⁾ Acta, p. 26/7.

¹⁴⁾ Bij Dichters en Schriftgeleerden, p. 310.

¹⁵⁾ Idem, p. 344.

¹⁶⁾ Idem, p. 347.

z66 belangrijk onderdeel van den eeredienst, als de psalmen bij ons, gelukkig nog beteekenen. Zoolang een psalmberijming exegetisch fout is vanwege wetenschappelijk **onvermogen**, zal niemand bezwaar kunnen maken. Maar indien beter licht gegeven en dóórgegeven is dan moet juist de gereformeerde daarvan dankbaar gebruik maken, zal hij niet, met al zijn roepen om „Gods Woord in Gods huis”, practisch óf Gods Woord onnoodig buiten den kerkzang houden, óf het onnoodig verminken in zijn lied.”

Overwegend wat èn ter synode van 1920 en '33 èn door verschillende in dezen tot oordeelen bevoegde personen omtrent onzen psalmbundel werd gezegd èn lettend op de instemming welke hun woorden allerwege ontmoetten, meent Uw commissie niet te boud te spreken, wanneer ze beweert, dat vrijwel algemeen het besef leeft, dat onze psalmberijming niet mag worden gehandhaafd in den kerkelijken eeredienst en door 'n verbeterde of nieuwe moet worden vervangen.

Want van deze psalmberijming moet worden gezegd — rechtmatige litteraire critiek buiten beschouwing latend — dat ze de gedachten, den openbaringsinhoud van de oorspronkelijke psalmen op heel veel plaatsen niet of niet zuiver weergeeft, zoodat men, uit den in gebruik zijnden psalmbundel zingend, in feite toch niet de werkelijke psalmen zingt. En daar komt dan nog bij, dat in hem allerlei uitdrukkingen voorkomen die óók als zoodanig, dus afgezien van het feit, dat ze een onjuiste weergave van het hebreuwsch origineel bieden, niet in overeenstemming zijn met de Schrift. Het is denkbaar, dat in berijmde psalmen allerlei passages voorkomen, die wel niet een zuivere vertolking van 't origineel beteekenen, maar desalniettemin toch Schriftmatig moeten worden genoemd. Maar zelfs z66 is het in onze psalmen dikwijls niet! Daarin komen èn onjuiste vertalingen èn onschriftuurlijke gedachten voor.

En daarom moeten ze zoo spoedig mogelijk door betere vervangen worden.

De nieuwe psalmberijming van Ds H. Hasper

In het jaar 1936 verscheen, onverwachts, van de hand van Ds H. Hasper een geheel nieuwe psalmberijming onder den titel: **Het Boek der Psalmen — de Psalmen van Israël op de oorspronkelijke melodieën der zestiende eeuw, opnieuw naar het hebreuwsch bewerkt en voorzien van aantekeningen.**

De verschijning van dezen psalmbundel, men kan het zonder eenige vrees voor critiek zeggen, beteekende een gebeuren van den eersten rang in de geschiedenis van psalm- en kerkgezag.

Ds Hasper gaf immers een berijming waarbij vóór alles gestreefd was naar een zoo zuiver mogelijke vertolking van de hebreuwsche psalmen. En het is moeilijk te zeggen van hoeveel studie, geduld en energie zijn bundel het resultaat is geworden.

De berijming van Ds Hasper bezit twee domineerende kenmerken.

Vooreerst wilde ze, om het kort en duidelijk te zeggen, **Gods eigen woord zingbaar maken.** Ds Hasper heeft er zich niet op toegelegd een collectie bijbelsche poëzie te vervaardigen. Neen, hij streefde er naar de gemeente in haar eeredienst Gods Woord en niets anders dan dat en niets meer dan dat en niets minder dan dat op de lippen te leggen en dat in eenvoudige, voor ieder begrijpelijke, strophen en verzen.

En voorts wilde hij herstellen het oude reformatische psalmgezag, zooals de kerken der reformatie dat, dank zij Calvijns onvermoeibaren arbeid en groote genialiteit ook op dit punt, als een geschenk van God ontvingen.

Het is noodig, op dit laatste punt iets breder in te gaan.

Vaak denkt men immers, dat Ds Hasper, behalve dat hij een nieuwe psalmberijming vervaardigde, ook den strijd voert voor het „rhythmisch” zingen van de psalmen, dus. om het populair te zeggen, voor het zingen „op heele en halve noten”. En dat hij daarom nu ook zijn psalmen rhythmisch wil laten zingen.

Toch is deze gedachte niet juist.

De kwestie ligt anders en omvat veel meer.

Om te zien waar hier de schoen wringt, moet men er zich rekenschap van geven, dat men bij een te zingen lied o.a. op tweeërlei dient te letten. Vooreerst op het rythme van de **regels**, de **verzen**, van het lied. Iedere versregel, daar is het immers een **versregel** voor, bezit een eigen rythme, een eigen cadans. Maar nu hebben niet alleen de **versregels** van een gedicht een typisch rythme — óók de **melodieregel**, waarop dit vers gezongen wordt, heeft dat. En nu moet, zal een bepaald lied op een bepaalde melodie gezongen kunnen worden, het rythme van **versregel** en **melodieregel** met elkaar overeenstemmen, bij elkaar passen. Men behoeft geen muziekgeleerde te zijn om dat te kunnen verstaan.

De psalmmelodieën, welke wij thans gebruiken, waren oorspronkelijk bestemd voor de fransche psalmberijming, welke op instigatie van Calvijns door Marot en Beza werd vervaardigd. Ze waren rhythmisch afgestemd op deze fransche psalmen. Toen nu Datheen zijn psalmberijming in elkaar zette — en hetzelfde geldt voor de berijmers der thans in de nederlandsche kerken in gebruik zijnde psalmen — heeft hij z'n rijmsels zoo'n beetje aangepast bij de toen reeds bestaande melodieën van de fransche kerken. Dat wil zeggen: hij zorgde er voor dat de versregels van zijn psalmen ongeveer evenveel lettergrepen telden als de melodieregels noten. Maar hij, en ook de latere berijmers, hebben er niet aan gedacht voor een goede congruentie van **vers-** en **melodieregel** te zorgen.

De gevolgen van dit ernstig verzuim bleven niet uit en lieten zich al heel gauw gevoelen. Het bleek, namelijk onmogelijk de psalmen op de daarbij genoteerde melodieën te zingen. De rhythmische golving van het vers botste tegen die van de melodie. En de eenige „uitweg” uit de impasse was, dat men de prachtige, oorspronkelijke melodieën volkomen verknoeide door alle noten daarvan even lang te maken. Maar deze verkrachting der melodieën bracht geen oplossing. Want de op deze wijze mishandelde melodieën hadden haar accenten — en daarmee haar muzikale waarde — verloren en konden voortaan onmogelijk tot voertuig van 't „gezongen gebed” dienen, zonder den gloed van dezen zang aanmerkelijk te dooven en haar kracht te breken. Bovendien bleek het dat een groot aantal psalmen eenvoudig niet konden gezongen worden en daarom thans feitelijk pro memorie in ons psalmboek prijken.

Wie onderzoeken wil in welk een mate de psalmen door deze denatureering van hun melodieën van hun eigenaardige schoonheid, gloed en kracht werden beroofd, zinge b.v. maar eens het Wilhelmus op louter „heele noten”.

Het is nu de groote verdienste van Ds Hasper een psalmberijming te hebben gegeven welke rhythmie geheel past op de schoone melodieën, waarmee de kerken, dank zij Calvijn's verzienden blik en rusteloos zwoegen, in den grooten reformatietijd werden rijk gemaakt.

Het is daarom geen wonder, dat dit werk allerwege met groote waardeering en dankbaarheid werd ontvangen! Reeds oppervlakkige kennisname van Hasper's bundel maakte het volkomen duidelijk dat daarmee voor het psalmgezag iets groots was verricht. „Het groote respect, dat ik voor den bundel „Geestelijke liederen uit den schat van de kerk der eeuwen” had — schreef Prof. Schilder in De Reformatie — versterkt door mijn interesse bij elke nieuwe psalmberijming, deed mij met gretigheid dit nieuwe werk van ds Hasper inzien. Natuurlijk is het nog bij lange na niet mogelijk, het geheel te beoordelen. Daartoe moet iemand — en dan een bevoegde — in combinatie met anderen (ook bevoegd) het boek doorkruipen, regel voor regel. Maar een voorloopigen indruk heb ik — veelszins leek in deze materie — wel. 't Komt hierop neer — bijzonder groot respect over heel de linie; met behoud van enkele bezwaren. Beginnen wij met het groote respect. Naar mijn vaste meening zal geen enkele poging tot verbetering van het psalmgezag voor de gereformeerde kerken ooit dezen bundel kunnen missen. Hij is ernstig werk in den mooisten zin van het woord..... Voorloopig — zoo eindigde Prof. Schilder zijn artikel — moge het gezegde evenwel opwekken, om toch met dit ernstige werk kennis te maken. Opdat ook bij ons het besef, dat er wat gebeuren moet, weer levendig worde en zich concretiseere.”

De huidige situatie ten aanzien van een nieuwe psalmberijming.

Om tot een rijpe beslissing inzake een nieuwe psalmberijming te kunnen komen is het naar het oordeel van Uw commissie noodzakelijk nauwkeurig de huidige situatie ten aanzien van deze aangelegenheid te bezien en te overwegen.

Dat als nu doende, accentueert Uw commissie allereerst het reeds door haar gememoreerde feit, dat de nieuwe psalmberijming van Ds Hasper haar ontstaan uitsluitend en alleen dankt aan het **particulier initiatief van haar auteur**. Geen enkele kerk of kerkengroep was bij de geboorte van Hasper's psalter rechtstreeks of zijdelings betrokken!

Toen Hasper's psalmboek allerwege de aandacht trok en groote waardeering vond — in Nederland alleen werden daaraan meer dan tweeduizend kranten- en tijdschriftenartikelen gewijd — kwam bij velen de vraag op of in deze berijming iets werd geboden, dat ook voor het kerkgezag van groote betekenis kon worden. De overweging van deze vraag bracht velen er toe haar **bevestigend** te beantwoorden.

De groote vraag was nu: welken weg moet worden ingeslagen om het daarheen te leiden dat Hasper's werk dienstbaar kan worden gemaakt aan de verbetering van het kerkelijk psalmgezag? Vooral ook met het oog op 't feit dat behalve groote waardeering voor Hasper's bundel ook kritiek daarop, b.v. door Prof. Schilder, werd uitgebracht.

Zoowel in de Nederlandsche Hervormde als in de Gereformeerde volksgroep heeft men toen de hand aan de ploeg geslagen. Onder de Nederlandsche Hervormden werd opgericht 't „Comité tot verbetering van den zang in den eeredienst der Nederlandsche Hervormde Kerk”, kort aangeduid als: „**Comité-kerkgezag**”. Onder de Gereformeerden ontstond de „Stichting tot verbetering van het psalmgezag in de Gereformeerde Kerken in Nederland”, gewoonlijk „**Stichting-Psalmgezag**” genoemd. Beide instellingen zijn eveneens — Uw commissie wijst daar weer met nadruk op — geheel uit particulier initiatief ontstaan, zonder rechtstreeksche of zijdelingsche officieel-kerkelijke bemoeiingen. En beide organisaties stelden zich ten doel de verbetering van het kerkgezag in eigen kerkelijke gemeenschap te bevorderen, uitgaande van de berijming-Hasper.

Het Hervormde „Comité-Kerkzang” thans buiten beschouwing latende, wil Uw commissie in 't kort weergeven wat de Gereformeerde Stichting-Psalmgezag sinds haar oprichting heeft verricht.

Allereerst wendde deze Stichting zich tot Ds Hasper met het verzoek of deze bereid was zijn psalmberijming als een **proefbundel** te beschouwen, hetgeen insloot of hij bereid was in overleg te treden met deze Stichting omtrent een **herziening** van zijn werk ten dienste van de Gereformeerde Kerken.

Ds Hasper verklaarde zich hiertoe onmiddellijk en van harte bereid.

Toen Ds Hasper deze goedkeuring aan de Stichting had verleend, wendde zich de Stichting tot vijftien hebraïci in de Gereformeerde Kerken om hulp. Zij zond hun Hasper's „proefbundel” toe, ten einde voorgelicht te mogen worden omtrent verschillende punten, die voor het bestuur der Stichting van belang zouden zijn, wanneer de nieuwe psalmberijming getoetst werd aan den hebreuwschen tekst en werd vergeleken met de in gebruik zijnde oude berijming.

Bovendien heeft de Stichting-Psalmengezing, met het Comité-Kerkzang zich tot de Bijbelvertalingscommissie van het Ned. Bijbelgenootschap gewend met het verzoek om de herziening van de nieuwe psalmberijming waartoe, zooals we reeds opmerkten, Ds Hasper bereid bleek, opnieuw te toetsen. In deze commissie namen van Hervormde zijde zitting de proff. Thierry en De Groot en van Gereformeerde zijde Dr Gispén en Dr Van Katwijk.

Tenslotte — om niet meer te noemen — noodigde de Stichting al heel gauw de kerkeraden uit een serie zangavonden te organiseren, waartoe zij tegen geringe vergoeding „Studie-exemplaren” van de nieuwe psalm-berijming beschikbaar stelde. Meer dan 20.000 van deze „studie-exemplaren” werden besteld en in 150 kerken vonden deze zangavonden plaats. Dit werk der Stichting vond zulk een weerklank, dat van verschillende zijden aangedrongen werd op een tweede reeks zangavonden welke in Mei 1943 werden gehouden. Deze activiteit van de Stichting heeft de belangstelling voor het psalmgezing in het algemeen en voor de nieuwe psalmberijming in het bijzonder krachtig gestimuleerd. En zeer velen hebben meer dan vroeger de heerlijkheid van de psalmen als liederen des verbonds en de diepe schoonheid van het reformatorisch kerkgezing ontdekt en genoten.

Gesteund door de genoemde groep kenners van 't Hebreuwsch en de commissie uit de bijbelvertalers van het Nederlandsch Bijbelgenootschap, bovendien nog geassisteerd door een aantal taalgeleerden en een muzikale commissie hebben Ds Hasper en de Stichting-Psalmengezing de berijming uit het jaar 1936 van zin tot zin en van woord tot woord herzien. Er zijn psalmverzen welke meer dan 60 maal werden bewerkt. Het is niet uit te rekenen hoeveel tijd en moeite aan de vervolmaking van dezen psalmbundel werd besteed. En als resultaat van dien arbeid verscheen in het begin van dit jaar de **herziene** psalmberijming, waarvan U een exemplaar ter kennismaking werd aangeboden. Op ruime schaal is ook dezen bundel verspreid in de verwachting dat de kerken en haar leden deze met intense belangstelling zullen bestudeeren, eruit zingen en hem keuren met het oog op een eventueel gebruik ervan in den kerkelijken éeredienst.

Inderdaad is het de bedoeling van Ds Hasper en de Stichting-Psalmengezing, dat ook deze herziene berijming zal gekeurd worden. Want ook zij is nog niet de definitieve. Zij is de voorlaatste redactie van den nieuwen psalmbundel. En allen, die interesse koesteren voor het psalmgezing in 's Heeren kerk werden reeds opgeroepen mee te werken aan de totstandkoming van de definitieve psalmberijming, welke men in het komende jaar hoopt te kunnen voltooien. Alle vóór 31 Dec. 1948 binnen gekomen opmerkingen en kritiek zullen nog weer eens zorgvuldig overwogen worden.

Het is voor wie het bovenstaande overweegt duidelijk, dat in de berijming van Ds Hasper een psalmboek aan het groeien is, dat „van anderen af” is ontstaan. Duizenden hebben reeds aan de totstandkoming en bekendmaking daarvan medegewerkt. Niet het minst door leden uit onze kerken, waarin de belangstelling voor dezen uitermate belangrijken arbeid relatief zeker niet het minst krachtig is.

En in dit stadium komen nu een aantal kerkelijke vergaderingen, samen meer dan honderd kerken vertegenwoordigende, tot Uwe vergadering met het verzoek, of ook zij aan de voltooiing van het groote werk, voor zoover dat binnen den kring van haar bevoegdheden ligt, zou willen medewerken. Speciaal met het oog hierop, dat de in wording zijnde psalmberijming haar uiteindelijken vorm niet zal ontvangen, zonder dat ook namens Uwe vergadering al het haar mogelijke is gedaan om een psalmboek te verkrijgen, dat voor Gereformeerde Kerken bruikbaar zal zijn.

Tenslotte wil Uwe commissie nog één opmerking maken. En wel deze: in dit rapport werd niet gesproken over een eventuele **in-gebruik-geving** van een nieuwen psalmbundel. Naar het oordeel van Uwe commissie zou het spreken daarover thans praematuur zijn. Wel oordeelt Uw commissie, dat het aanbeveling verdient om, indien Uwe vergadering overeenkomstig het voorstel der commissie deputaten met de in het hierna volgend ontwerp-besluit omschreven opdracht zou benoemen, aan dezen óók op te dragen aan de volgende synode een gedocumenteerd rapport uit te brengen over de definitieve psalmberijming-Hasper, indien deze althans met het oog op dien arbeid vroegtijdig genoeg het licht zou zien.

Op grond van al wat gezegd werd komt nu Uwe commissie tot Uwe vergadering met het voorstel het volgende uit te spreken:

De Generale Synode van de Gereformeerde Kerken in Nederland, in vergadering bijeen te Amersfoort, November 1948:

Constateerende,

a. dat thans aan de kerken de nieuwe psalmberijming van Ds Hasper in een door den auteur met medewerking van de Stichting-Psalmengezing herziene doch nog niet definitieve editie, ter kennisneming en keuring werd aangeboden;

b. dat de mogelijkheid bestaat, dat ook door en namens de Gereformeerde Kerken op de vaststelling van den definitieven vorm van deze berijming alsnog invloed kan worden uitgeoefend;

Overwegende,

a. dat de thans in gebruik zijnde psalmbundel ernstige fouten vertoont, speciaal in de weergave van wat de HEERE in de psalmen openbaart en in de Schriftmatigheid van z'n berijmingen en het daarom zeer gewenscht is dat hij verbeterd of door een nieuwe vervangen wordt.

b. dat de vraag welke psalmberijming in den officieelen eeredienst der kerken zal gebruikt worden een vraag is welke ook de kerken in het gemeen regardeert, zoodat de beantwoording van deze vraag méé tot de competentie van een generale synode behoort;

c. dat reeds een generale synode der Gereformeerde Kerken haar waardeering uitsprak over de pogingen, welke aangewend werden, om, uitgaande van de berijming-Hasper, tot een nieuwe psalmeberijming ten behoeve van den eeredienst der kerken te komen;

d. dat door zeer vele kerken de synode verzocht werd het daarheen te leiden, dat ook namens haar alle mogelijken en gewenschten invloed op de totstandkoming van den definitieven vorm der berijming zal worden uitgeoefend ;

Besluit

a. de kerken nogmaals op te wekken ernstig kennis te nemen van de herziene psalmberijming, welke haar dit jaar werd aangeboden;

b. enkele deputaten te benoemen welke deze psalmberijming zullen onderzoeken speciaal wat betreft de vraag of de geboden berijmingen de gedachten van de oorspronkelijke psalmen zoo juist mogelijk weergegeven;

c. dezen deputaten te verzoeken hun opmerkingen over en critiek op deze herziene psalmbundel mede te deelen aan de instanties, welke den definitieven vorm van den nieuwen psalmbundel zullen vaststellen;

d. dezen deputaten op te dragen rapport omtrent hun arbeid uit te brengen aan de e.k. generale synode en deze tevens een gedocumenteerde beoordeeling van den definitieven psalmbundel aan te bieden, indien deze tijdig genoeg zal verschijnen, welk rapport en beoordeeling zoo spoedig mogelijk aan de kerken dienen toegezonden te worden;

e. deze besluiten ter kennis te brengen van de kerken en personen welke zich over deze zaak tot de synode wendden.

Namens Commissie IV:

C. VEENHOF, Rapporteur.

BIJLAGE 45.

(Acta art. 140, 142, 143.)

**RAPPORT Commissie II: Advies inzake Ag. punt 11:
„zaak Ds van Herwijnen.”**

Weleerw. en Eerw. Broeders,

Uw Commissie II,

OPDRACHT verkregen hebbende uw vergadering te dienen van advies inzake de haar in handen gegeven ingekomen stukken, Agendum 11 sub 1 t/m 7,

I. A. CONSTATERENDE,

dat de opzieners en diakenen van de gemeente des Heeren (Gereformeerde Kerk-Vrijgemaakt) te Breda", (met bijlage van een afschrift van het Getuigenis door de kerkeraad van Breda d.d. 3-1-47 gericht aan de kerkeraden der Gereformeerde Kerken binnen het ressort der classis Axel (Zeeland) aan uw vergadering o.m. doen schrijven:

„Waar nu de afgevaardigden onzer kerken in generale synode bijeenkomen om ook over deze gewichtige aangelegenheid te handelen, daar mogen uwe beraadslagingen en besluiten daartoe strekken, dat aan de verdrukking en vervolging van Ds W. G. F. van Herwijnen een einde kome; — Gods genade in de vrijmaking van zijn kerk te Rilland-Bath (door alle zwakheden en gebreken van mensen heen) worde erkend — de zaak van de beide ambtsdragers te Rilland, die nu nog door kerkeraden en ambtsdragers als kettters en goddeloos verdoemd

wordt, door uw vergadering bekend worde de zaak des Zoons van God te zijn, opdat niet langer in het gemeenschapsleven onzer vrijgemaakte kerken door de zonde van het profeten-doden het Verbond Gods worde ontheiligd en Zijn toorn over het samenlevingsverband onzer kerken al meer worde verwekt.

Bestrale de HEERE uw vergadering rijkelijk met het licht van Zijn Geest: de Geest der wijsheid en des verstands, de Geest des raads en der sterkte, de Geest der kennis en der vreze des HEEREN!";

B. OVERWEGENDE,

1. dat deze brief wel klaar doet blijken van hoeveel gewicht de zaak is, die uw Synode onder punt 11 op haar Agendum vindt;
2. dat de kerk te Breda haar hartelijk meelevende in de arbeid uwer Synode en met name in het onderhavige deel daarvan, in deze brief betoont;
3. dat de bede van deze Kerkeraad, in de laatste alinea van zijn schrijven vervat, bij uw vergadering hartelijke instemming zal vinden;

C. IS VAN OORDEEL,

dat uw Synode, met verheuging over het daarin betoonde medeleven, dankbaar van dit schrijven heeft kennis te nemen;

II. A. VOORTS CONSTATERENDE,

dat de Classis Schiedam bericht, te hebben besloten „aan de P. S. van Zuid-Holland te vragen, de Generale Synode te verzoeken toch geen beslissing te nemen vooraleer de Kerken de officiële stukken ter inzage hebben gekregen, aangezien deze aangelegenheid zich voordoet als een meer dan particuliere zaak”;

B. OVERWEGENDE,

1. dat een Synode, voor zoveel mogelijk, haar agendum behoort af te handelen;
2. dat het in deze Classis levende verlangen naar inzage der „officiële stukken”, een Synode niet behoeft en ook niet mag ophouden in de uitvoering van haar taak;
3. dat, indien enige kerkelijke samenkomst meent voor de ratificering van een besluit ener meerdere vergadering „officiële stukken” nodig te hebben, het haar taak is die te verzamelen;

C. IS VAN OORDEEL,

dat uw Synode aan het verzoek der Classis Schiedam niet kan voldoen;

III. A. VOORTS CONSTATERENDE,

1. dat de Classis Enschede tegen de uitspraak der Part. Synode van het Zuiden van 29 October 1947, betreffende Ds W. G. F. van Herwijnen, als bezwaar inbrengt: „dat de beslissing, waarbij schorsing en afzetting ten onrechte is verklaard, niet uit de OFFICIELE stukken van schorsing en afzetting en met PUBLICATIE daarvan is AANGETOOND en derhalve GEEN KRACHT VAN BEWIJS heeft en tevens ONCONTROLEERBAAR is, zodat die beslissing door onze Classis niet zonder meer kan worden aanvaard, en zij ZONDER ENIGE GROND AAN TE GEVEN is genomen”;
2. dat deze classis zich met dit bezwaar tot uw Synode wendt, omdat zij vernam, dat de P. S. van het Zuiden 22 Juni 1948 „haar beslissing in de zaak-van-Herwijnen gehandhaafd heeft”;
3. dat zij voorts zegt „zich tot de meeste vergadering der kerken” te richten, „waar deze beslissing de kerken in het gemeen aangaat”;

B. OVERWEGENDE,

1. dat de Classis Enschede geen blijk geeft voldaan te hebben aan het door de Generale Synode van Dordrecht 1893, Acta art. 185, bepaalde;
2. dat zij niet zegt, dat de UITSpraak der P. S. v.h. Zuiden van 29 October 1947 (door deze Classis „beslissing” genaamd) onjuist is, maar alleen, dat haar eventuele juistheid niet uit de officiële stukken wordt bewezen, en derhalve geen kracht van bewijs zou hebben en oncontroleerbaar zou wezen, en zij deze „beslissing” daarom niet zonder meer kan aanvaarden;
3. dat het in zulk een geval de taak der Classis is bij de Kerken, tegen wier in Particuliersynodale vergadering gedane uitspraak, bezwaar rees, nadere informatie te vragen, ten einde daarna óf het eerst gewraakte besluit goed te achten, óf de bezwaren daartegen bij eerstvolgende P. S. der Kerken, die het besluit namen, welomschreven en welgefundeerd in te brengen met verzoek van revisie;

4. dat de Classis pas, indien zij in deze weg geen genoegdoening kreeg, zich tot de eerstkomende Generale Synode kan wenden;
5. dat de Classis in haar vergadering van 8 April '48 er wel kennis van nam, dat de Kerk te Enschede, evenzeer in twijfel aangaande de juistheid van de uitspraak der P. S. van het Zuiden van 29 October 1947, besloten had — met bekendmaking harer bezwaren — aan het correspondentieadres van genoemde Synode „toezending van het rapport subs. inlichtingen te vragen”;
6. dat de Acta van de P. S. van het Zuiden van 12 Mei en 22 Juni 1948 niet vermelden, dat daar enig schrijven van de Kerk te Enschede ter tafel was, maar uit art. 5 der laatste bedoelde Acta alleen blijkt, dat het moderamen der vorige Synode op eigen verantwoordelijkheid enige bij haar ingekomen vragen beantwoord had;
7. dat niet gebleken is, dat dit moderamen zo tegen de bedoeling der Kerk te Enschede handelde;
8. dat uit het bezwaarschrift der Cl. Enschede niet blijkt, dat de Kerk van Enschede haar berichtte, dat bij de P. S. van het Zuiden voor haar klachten geen gehoor te hebben gevonden;
9. dat bij deze stand van zaken de handhaving der uitspraak van 29 Oct. 1947 door de P. S. van 22 Juni 1948 niet aangemerkt kan worden als een **bedoelde** afwijzing der bezwaren, die de Kerk van Enschede omschreef in haar door de Classis Enschede van 8 April 1948 ter kennis genomen besluit;
10. dat daarom het besluit der P. S. van het Zuiden van 22 Juni 1948 de Cl. Enschede nog geen aanleiding behoeft te zijn zich met het voorbijgaan der P. S. van het Zuiden aanstonds tot een Generale Synode te wenden, wijl nog niet gebleken was, dat haar bezwaar niet in een mindere vergadering, i.c. de P. S. van het Zuiden, kon worden afgehandeld;
11. dat de Cl. wel zegt zich tot uw Synode te wenden „waar deze beslissing de kerken in het gemeen aangaat”, maar, dat al heeft deze beslissing **effect** voor alle kerken, **de beslissing zelve** niet een zaak van de meeste vergadering is;
12. dat alleen eventuele bezwaren tegen deze beslissing (liever: uitspraak), zo gebleken is, dat zij in de mindere vergaderingen niet konden worden afgehandeld, en zaak voor een Generale Synode zouden kunnen uitmaken;
13. dat reeds werd overwogen, dat niet gebleken is, dat de bezwaren, die de Cl. Enschede tegen de uitspraak der P. S. van het Zuiden koestert, niet in de mindere vergaderingen konden worden afgehandeld;
14. dat — zo men van oordeel mocht zijn, dat de bezwaren der Classis Enschede, door de handeling der Kerk van Enschede, bij de P. S. van het Zuiden van 22 Juni 1948, al waren zij daar niet schriftelijk ter tafel, toch wel bekend waren, en de beslissing dezer P. S. dus als een afwijzing dier bezwaren aan te merken is, en het bezwaarschrift dezer Classis dus ontvankelijk te achten is, — dit bezwaarschrift wél zegt, dat de uitspraak van de P. S. van het Zuiden van 29 October 1947 „geen kracht van bewijs heeft”, maar niet zegt en veel minder aantoonde, dat deze uitspraak onjuist is;
15. dat de Cl. Enschede wel zegt, dat de uitspraak der P. S. van het Zuiden van 29 Oct. 1947 „zonder enige grond aan te geven is genomen”, maar dat deze uitspraak voor ieder duidelijk, **gegrond** is op het door die P. S. „geconstateerde”;
16. dat de Cl. Enschede ook van deze constatering, waarop de uitspraak gegrond is, niet zegt, dat zij ten onrechte geschiedde, maar alleen **verzoekt** „zowel de schorsings- en afzettingsgronden, alsook de vrijmakings- en erkenningsgronden nader te onderzoeken en te beoordelen”;
17. dat zulk een onderzoek en zulk een beoordeling niet de taak ener Generale Synode is, maar van ieder, die tegen de uitspraak der P. S. van het Zuiden van 29 October 1947 bezwaar meent te zien, wijl een Generale Synode alleen heeft te oordelen over bezwaren tegen een **uitspraak** (art. 31 K. O.) ener mindere vergadering, die voor de klager uit het door hemzelf gedane onderzoek naar de gronden dezer uitspraak mochten voortspuiten;
18. dat de Cl. Enschede niet zegt, dat zulk een onderzoek haar ten enenmale onmogelijk is, hetwelk zij ook niet kan zeggen;

C. IS VAN OORDEEL,

dat uw Synode het bezwaarschrift der Classis Enschede behoort terzijde te leggen, wijl het van uw Synode vraagt wat niet tot de taak ener Generale Synode behoort ;

IV. A. VOORTS CONSTATERENDE,

dat de Kerkeraad te Sliedrecht, onder toebidding van de leiding des Heiligen Geestes bij al uw arbeid, uw Synode voorstelt: „de schorsings- en afzettingsgronden, alsook de vrijmakings- en erkenningsgronden van Ds (V.) Herwijnen nader te onderzoeken en te beoordelen, met publicatie van de volledige tekst daarvan, opdat de Kerken in staat zijn eveneens te beoordelen of zij rechtmatig zijn of niet”;

B. OVERWEGENDE,

1. dat zulk een onderzoek en zulk een beoordeling niet tot de bevoegdheid ener Generale Synode behoort, die toch geen „supervisor” is over de besluiten der mindere vergaderingen, maar de taak is van ieder, die tegen de uitspraak der P. S. van het Zuiden van 29 October 1947 bezwaar meent te zien, wijl een Generale Synode alleen heeft te oordelen over bezwaren tegen een uitspraak ener mindere vergadering, die voor de klager uit het door hemzelf gedane onderzoek naar de gronden dier uitspraak mochten voortspuiten — en dan alleen nog, indien deze niet in een mindere vergadering konden worden afgehandeld;
2. dat een publicatie als door de Kerkeraad van Sliedrecht bedoeld, evenmin tot de bevoegdheid ener Generale Synode behoort;

C. IS VAN OORDEEL,

dat uw Synode niet naar het voorstel van de kerkeraad te Sliedrecht kan handelen, wijl dit haar taak niet is;

V. A. VOORTS CONSTATERENDE,

dat de Raad der Gereformeerde Kerk te Maastricht tegen de uitspraak der P. S. van het Zuiden van 29 October 1947 de volgende bezwaren inbrengt:

- a. dat deze uitspraak niet met voldoende eenparigheid van stemmen is geschied;
- b. dat bij het doen van deze uitspraak de P. S. niet voldoende de bezwaren onderzocht heeft, die tegen de handelingen en leringen van Ds Van Herwijnen ingebracht werden;

B. OVERWEGENDE,

1. dat het bezwaarschrift van de Kerk van Maastricht niet voldoet aan het bepaalde in art. 185 der Acta van de Generale Synode van Dordrecht 1893;
2. dat het vanwege deze onvolkomenheid nog niet terzijde gelegd behoeft te worden;
3. dat de Classis Noord-Brabant/Limburg wel had verzocht een eenparig besluit te nemen in „de zaak-Van Herwijnen” en indien dit niet mogelijk bleek „de zaak” aan een Generale Synode voor te leggen;
4. dat de Part. Synode van het Zuiden evenwel niet bij duidelijk besluit tevoren heeft bepaald tot een eenparige decisie te willen komen, en indien dat niet mogelijk bleek zich tot een Generale Synode te wenden, haar mededelende, dat zijzelf de haar voorgelegde zaak niet kon afhandelen;
5. dat, nu de P. S. zulk een besluit niet nam, gelden blijft, het in art. 31 K. O. bepaalde, n.l. dat door de meeste stemmen wordt beslist;
6. dat deswege het eerste bezwaar, dat de Kerkeraad te Maastricht inbrengt, ongegrond is;
7. dat de Kerkeraad te Maastricht wel zegt, dat de P. S. bij het nemen van haar besluit niet voldoende heeft onderzocht de bezwaren, die tegen de handelingen en leringen van Ds Van Herwijnen werden ingebracht;
8. dat in geval van ongenoegzaam onderzoek de uitspraak, die op dat onderzoek volgt nog niet onjuist behoeft te zijn;
9. dat de Kerkeraad ook geen bezwaar inbrengt tegen de inhoud der door de P. S. van het Zuiden gedane uitspraak, maar alleen tegen de wijze, waarop zij tot haar uitspraak besloot;
10. dat art. 31 K. O. evenwel de weg van beroep openit bij bezwaar tegen een UITSPRAAK ener mindere vergadering;
11. dat de Kerkeraad te Maastricht om goed te appeleren van de uitspraak der P. S. tegenover deze uitspraak had behoren te poneren, dat zij niet juist is, en Ds van Herwijnen NIET als Dienaar des Woords behoort te worden ontvangen en dit dan met aanwijzing van de gronden daarvoor;
12. dat de P. S. bij het nemen van haar besluit terecht eerst alleen de schorsings- en afzettinggronden in beschouwing nam en ten aanzien van deze terecht heeft geoordeeld en uitgesproken gelijk zij deed;
13. dat daardoor de weg pas open kwam om bezwaren tegen de leer of de wandel van Ds Van Herwijnen in te brengen en te behandelen;
14. dat de Raad te Maastricht niet zegt, dit te hebben gedaan, maar alleen zegt, dat een mindere vergadering ernstige beschuldigingen had uitgesproken;
15. dat de Raad te Maastricht niet in het licht stelt, dat deze beschuldigingen, ook indien de schorsing en afzetting onwettig verklaard waren, nog gegrond waren;
17. dat derhalve ook dit bezwaar ongegrond is;

C. IS VAN OORDEEL,

dat uw Synode de bezwaren, die de Kerkeraad te Maastricht tegen de uitspraak der P. S. van het Zuiden van 29 October 1947 heeft ingebracht, ongegrond heeft te verklaren;

VI. A. VOORTS CONSTATERENDE,

1. dat de Classis Zeeland van De Gereformeerde Kerken in Nederland aangaande de uitspraak van de P. S. van het Zuiden 29 October 1947 betreffende Ds Van Herwijnen meedeelt „dat zij zich geopen ziet dit besluit niet voor vast en bondig te houden, daar het voor haar bewezen is te strijden tegen de aangenomen Kerkenordering” en daarom besloten heeft „van dit besluit in beroep te gaan bij uw vergadering”;
2. dat zij met uitvoerige toelichting daarvoor de volgende gronden aanvoert:
 - a. deze zaak is niet in de weg van art. 30 K. O. op de Particuliere Synode ter sprake gekomen;
 - b. deze zaak is ook niet in de weg van art. 31 K. O. ter sprake gekomen;
3. dat zij uw Synode verzoekt uit te spreken, „dat de P. S. van het Zuiden deze zaak ten onrechte aan zich getrokken heeft als in strijd met art. 30 en 31 K. O.”;

B. OVERWEGENDE,

1. dat de Classis Zeeland inderdaad nimmer aan enige P. S. van het Zuiden heeft meegegeeld, dat zij „deze zaak” niet kon afhandelen;
2. dat „deze zaak” als zodanig ook niet tot de kerken van de P. S. van het Zuiden in het gemeen behoort;
3. dat de Cl. Zeeland derhalve terecht stelt, dat „deze zaak niet in de weg van art. 30 K. O. op de Particuliere Synode ter sprake (is) gekomen”;
4. dat de Cl. Zeeland voorts stelt, dat deze zaak ook niet in de weg van art. 31 K. O. is ter sprake gekomen;
5. dat zij in haar toelichting van dit bezwaar haar besluit van 22 October 1946 echter ten onrechte aandient als het punt, waar over de ambtspositie van Ds Van Herwijnen in onze kerken sinds haar vrijmaking de eerste beslissing viel, zodat ieder, die over die ambtspositie anders oordeelt, dan de Cl. Zeeland per 22 October 1946 uitsprak, tegen haar besluit in verzet behoort te komen;
6. dat immers de Cl. Noord-Brabant/Limburg (voortaan N.B./L.) reeds in haar vergadering van 21 November 1945 Ds Van Herwijnen weder als predikant ontvangen had;
7. dat niet gezegd kan worden, dat de Cl. N.B./L. daartoe niet bevoegd was;
8. dat bij het wegvallen van de Cl. Tholen immers aan Ds Van Herwijnen en aan de huisgemeente te Rilland-Bath zelf ter beslissing stond met welke kerken zij voorts in classicale vergadering wilden samenkomen;
9. dat, ongeacht de vraag of dit besluit hun bekend was, het besluit der Kerken Axel, Hoek en Zoutespui d.d. 2 Augustus 1946 daar niets aan verandert;
10. dat de gang der geschiedenis er vanzelf toe leidde, dat Ds Van Herwijnen en de huisgemeente te Rilland-Bath de samenleving met de Brabantse kerken zochten;
11. dat zij hierin temeer vrij waren en hiertoe temeer geleid werden, wijl de Cl. Axel — die zich ook Cl. Zeeland noemt — hen niet tot classicale samenleving uitnodigde;
12. dat het voorlopig in zich opnemen van de huisgemeente te Rilland-Bath door de Cl. N.B./L. nooit kon betekenen en ook niet bedoelde, Ds Van Herwijnen slechts voorlopig als predikant te ontvangen;
13. dat de Cl. N.B./L. in haar vergadering van 21 November 1945 ook slechts ten aanzien van de inwoning der huisgemeente van Rilland-Bath in haar ressort een voorlopige beslissing nam in afwachting van wat de Cl. Zeeland in deze zou blijken te begeren;
14. dat de Cl. Zeeland, zo zij de regeling van de kerkelijke positie van het overblijfsel van de kerk te Rilland-Bath niet aan de Cl. N.B./L. wilde overlaten, deze zelf had dienen te verrichten en daarbij niet kon beginnen met een onderzoek naar de vraag, of Ds Van Herwijnen als Dienaar des Woords diende te worden ontvangen, maar dat zij alleen kon beginnen met hem als zodanig te ontvangen om daarna eventuele bezwaren betreffende zijn leer of leven op goede wijze met hem ter sprake te brengen;
15. dat de Cl. Zeeland nadat de Cl. N.B./L. Ds Van Herwijnen weer als predikant ontvangen had, in geen geval per 22 October 1946, alsof zij voor het eerst over de ambtspositie van Ds Van Herwijnen oordeelde, een besluit kon nemen, gelijk zij deed, maar eventuele bezwaren tegen het wederom als Predikant ontvangen van Ds Van Herwijnen door de Cl. N.B./L. bij deze Classis had behoren in te dienen;
16. dat de Cl. Zeeland in haar vergadering van 20 November 1945 wel begonnen is deze weg te gaan, immers door haar besluit aan de Cl. N.B./L. te vragen, hoe „de afgezette predikant” Ds Van Herwijnen in de kerken toegelaten is;
17. dat zij na in haar vergadering van 8 Januari 1946 van Ds Visser en Oud. Berk namens de Cl. N.B./L. inlichtingen te hebben ontvangen evenwel niet besloot haar bezwaren tegen het optreden van Ds Van Herwijnen bij de Cl. N.B./L. c.q. de P. S. van het Zuiden in te brengen;
18. dat zij besloot „de zaak van de opneming in het kerkverband van de kerk van Rilland-Bath besproken hebbende” te verzoeken „aan de Cl. N.B./L., welke de kerk van Rilland-

- Bath voorlopig heeft opgenomen in het verband, die zaak als behorende tot háár ressort, aan haar over te dragen ;
19. dat ons van de uitvoering van dit besluit noch van de inwilliging van het daarin vervatte bezoek iets gebleken is;
 20. dat de Cl. Zeeland door dit verlaten van de op haar vergadering van 20 November 1945 door haar ingeslagen weg zelf aanleiding heeft gegeven voor de verwarring, die gaandeweg toenam;
 21. dat de Cl. Zeeland derhalve een verkeerd uitgangspunt kiest bij de toelichting van haar tweede bezwaar, haar besluit van 22 October 1946 ten onrechte aandienende als het eerste bevoegd genomen besluit over de ambtspositie van Ds Van Herwijnen in de Gereformeerde Kerken sinds haar vrijmaking;
 22. dat ook overigens tegen haar klacht als zou de P.S. van het Zuiden „deze zaak” in strijd met art. 31 K. O. aan zich getrokken hebben, bedenking rijst;
 23. dat uit het verloop der geschiedenis immers duidelijk is, dat de P. S. van het Zuiden in haar vergaderingen van 8 Mei en 29 October 1947, zij het dan dat deze haar in onvolkomen vorm werd voorgelegd, toch wel degelijk over een klacht der Cl. N.B./L. tegen het besluit der Cl. Zeeland van 22 October 1946 te oordelen kreeg;
 24. dat immers de Cl. N.B./L. volgens haar eigen mededeling aan verschillende kerken, onder dagtekening van 22 November 1946, overtuigd (en terecht) dat de gronden voor zijn schorsing niet deugdelijk waren, Ds Van Herwijnen in haar eerste vergadering van 21 November 1945 als predikant heeft ontvangen;
 25. dat zij het armelijk overblijfsel der kerk van Rilland-Bath, dat zich als huisgemeente aandienende, op diezelfde vergadering tijdelijk bij zich deed inwonen (gelijk zij in aangehaalde mededeling zelf zegt) „totdat de kerkelijke positie van die gemeente t.o.v. het voorlopig classicaal verband der Zeeuwse kerken met die kerken officieel besproken en door haar definitief geregeld zou zijn”;
 26. dat de Cl. N.B./L. in haar vergadering van 20 November 1946 het volgende besluit nam: „De Cl. kennis genomen hebbende van het besluit van de Cl. Axel (Zeeland) van 22 October 1946 inzake de kerk van Rilland-Bath en de positie van Ds W. G. F. van Herwijnen, constateert, dat door dit besluit aan de voorlopige inwoning van de kerk van Rilland in het ressort van de voorlopige Cl. N.B./L. totdat de Zeeuwse kerken nader over haar positie zich hadden uitgesproken (zie besluit van 21 November 1945), een einde is gekomen”;
 27. dat de Cl. N.B./L. in haar vergadering van 16 April 1947 als haar oordeel uitsprak: dat door de beëindiging van de tijdelijke inwoning van de kerk van Rilland-Bath in het ressort der voorlopige Cl. N.B./L. als gevolg van het besluit van Cl. Axel (Zeeland) niet is uitgesproken, dat Ds W. G. F. van Herwijnen door de voorlopige Cl. N.B./L. niet zal worden erkend en de kerk van Rilland Bath niet meer in het kerkverband zal dienen te worden opgenomen;
 28. dat de Cl. N.B./L. zich toen met haar bezwaren tegen het besluit der Cl. Zeeland van 22 October 1946 tot deze laatstgenoemde Classis had kunnen wenden;
 29. dat zij zich inplaats hiervan wendde tot de Particuliere Synode van het Zuiden;
 30. dat deze wijze van doen der Cl. N.B./L. niet verkeerd te achten is, en dit niet zozeer omdat de Cl. Zeeland geacht mocht worden de bezwaren der Cl. N.B./L. tegen haar besluit wel te kennen, wijl „de zaak-V. H.” meer dan eens tussen beide classen ter sprake was geweest, als wel omdat door het besluit der Cl. Zeeland van 22 October 1946, nadat Ds Van Herwijnen als Dienaar des Woords was aangenomen, verwarring dreigde te ontstaan;
 31. dat de Cl. N.B./L. haar bezwaren tegen het besluit der Cl. Zeeland van 22 October 1946 wel in gebrekkige vorm, immers bij wijze van een „verzoek” bij de P. S. van het Zuiden van 8 Mei 1947 inbracht, maar dat in de gegeven situatie ieder duidelijk kon zijn, dat de Cl. N.B./L. op deze wijze verzocht aan de P. S. over haar bezwaren tegen het genoemde besluit der Cl. Zeeland te oordelen;
 32. dat de P. S. van het Zuiden 8 Mei 1947 de Cl. N.B./L. met haar klachten naar de Cl. Zeeland had kunnen verwijzen;
 33. dat het evenwel niet te laken is, dat zij dit niet heeft gedaan, niet alleen omdat „de zaak-V.H.” meer dan eenmaal tussen deze classen was ter sprake geweest en de verschillende oordelen aangaande deze zaak beiderzijds bekend te achten waren, maar ook omdat er verwarring dreigde nu de Cl. Zeeland het door de Cl. N.B./L. op 21 November 1945 beslotene eenvoudig voorbijging als was het niets;
 34. dat de P. S. van het Zuiden de klachten van N.B./L. niet aanstonds zelf is gaan afhandelen, maar besloot: „gehoord de besprekingen
 1. de Cl. Zeeland te adviseren, zich opnieuw te beraden over de zaak Rilland-Bath/Ds Van Herwijnen, en eventueel haar rapport terug te nemen;
 2. door een door de P. S. te benoemen Commissie Ds Van Herwijnen na terugname van het rapport, te vragen, op een verzoek tot eventuele samenspreking met de Cl. Zeeland in te gaan;

3. haar vergadering provisorisch te sluiten en na ontvangst rapporten van de Cl. Zeeland en de commissie, haar vergadering voort te zetten op 10 September 1947" (Acta art. 6.);
35. dat zij daarop in haar tegen 10 September 1947 voorgenomen, maar eerst 29 October 1947 gehouden zitting van de Cl. Zeeland vernam:
„De Cl. Zeeland besluit na breedvoerige bespreking haar eenmaal ingenomen standpunt van 22 October 1946 inzake Ds Van Herwijnen te handhaven, en daarvan een duidelijke uiteenzetting te geven" (Acta art. 4.);
36. dat, al had de Cl. N.B./L. haar bezwaren tegen het besluit der Cl. Zeeland van 22 October 1946 niet rechtstreeks bij deze Cl. ingebracht, na al het vorengemelde toch moet worden gezegd, dat dit besluit der Cl. Zeeland betekende een afwijzing der aan de Cl. Zeeland niet onbekende bezwaren der Cl. N.B./L. tegen het besluit der Cl. Zeeland van 22 October 1946;
37. dat het in deze situatie niet als een aan zich trekken van wat haar niet was voorgelegd te misprijzen is, dat de P. S. van het Zuiden nu in haar zitting van 29 October 1947 over de controverse tussen de classes N.B./L. en Zeeland oordeel velde;
38. dat deswege de klacht der Cl. Zeeland, „dat de P. S. van het Zuiden deze zaak ten onrechte aan zich getrokken heeft als in strijd met art. 31 K. O.", ook ongeacht het verkeerde uitgangspunt van haar toelichting dezer klacht, ongegrond te achten is;

IS VAN OORDEEL,

dat uw Synode de bezwaren, die de Classis Zeeland tegen de uitspraak van de Particuliere Synode van het Zuiden van 29 October 1947 betreffende Ds. Van Herwijnen heeft ingebracht, ongegrond heeft te verklaren;

ADVISEERT UW SYNODE TE BESLUITEN ALS VOLGT:

De Generale Synode van De Gereformeerde Kerken in Nederland, Ao. Di. 1948 te Amersfoort vergaderd;

KENNIS GENOMEN HEBBENDEN VAN:

- a. een bezwaarschrift der Classis Enschede tegen het besluit der P. S. van het Zuiden van 29 October 1947, betreffende Ds W. G. F. van Herwijnen;
- b. een bezwaarschrift van de Kerk van Maastricht tegen het besluit der P. S. van het Zuiden van 29 October 1947 betreffende Ds W. G. F. van Herwijnen;
- c. een bezwaarschrift van de Classis Zeeland tegen het besluit der P. S. van het Zuiden van 29 October 1947 betreffende Ds W. G. F. van Herwijnen;
- d. van enige andere te dezer zake bij haar ingekomen brieven;

OVERWEGENDE,

1. dat het sub. a genoemde bezwaarschrift van haar vraagt hetgeen niet tot de taak ener Generale Synode behoort;
2. dat de sub. b en c genoemde bezwaarschriften haar ongegrond zijn gebleken;

CONSTATERENDE,

dat de kerkelijke positie van het zich als huisgemeente aandienend overblijfsel der Kerk te Rilland-Bath en van Ds W. G. F. van Herwijnen ook na de besluiten der Classis Noord-Brabant en Limburg van 21 November 1945 en 20 November 1946 en van de Part. Synode van het Zuiden van 29 October 1947 nadere regeling behoeft;

BESLUIT,

1. aan de verzoeken, vervat in de sub. a, b en c genoemde bezwaarschriften, niet te voldoen;
2. aan de Cl. Zeeland te verzoeken de kerkelijke positie van het overblijfsel der kerk te Rilland-Bath en van Ds W. G. F. van Herwijnen in goed overleg met dezen te willen regelen, of zo zij daartoe niet besluiten kan, alsnog tegen het besluit der Classis Noord-Brabant en Limburg van 21 November 1945, dat de kerkelijke positie van het overblijfsel van de kerk te Rilland-Bath nadere regeling behoeft en Ds W. G. F. van Herwijnen, wjl ten onrechte geschorst en afgezet, wederom als Dienaar des Woords behoort te worden ontvangen, bij deze Classis c.q. bij de P. S. van het Zuiden haar bezwaren **welomschreven en goed gefundeerd** in te dienen;
3. van dit besluit onder toezending van het advies der Commissie II kennis te geven aan de Cl. Enschede, de Cl. Schiedam, de Cl. Zeeland, de Kerk te Breda, de Kerk te Maastricht, de Kerk te Sliedrecht en mede voor het zich als huisgemeente aandienende overblijfsel der Kerk te Rilland-Bath aan Ds W. G. F. van Herwijnen.

Namens Commissie II,
J. VAN BRUGGEN,
Rapporteur.

BIJLAGE 45A.
(Acta art. 140, 142, 143.)

**CLASSIS ZEELAND VAN DE GEREFORMEERDE KERKEN
IN NEDERLAND.**

*Aan de Generale Synode van de Gereformeerde Kerken in Nederland
in vergadering bijeen op 21 September 1948 te Amersfoort.*

Weleerwaarde en Eerwaarde Heren en Broeders,

In de vergadering van 29 October 1947 van de Particuliere Synode van het Zuiden van De Gereformeerde Kerken in Nederland is het volgende besluit genomen:

„De Particuliere Synode van het Zuiden van de Gereformeerde Kerken (Zeeland, Noord-Brabant en Limburg), kennis genomen hebbende van de overwegingen, die geleid hebben tot de schorsing in en afzetting uit zijn ambt van Ds W. G. F. van Herwijnen, destijds Dienaar des Woords te Rilland-Bath, zoals deze geformuleerd zijn in de besluiten van de Classis Tholen van de Geref. Kerken, d.d. 15 April 1944 en 3 Augustus 1944, constaterende, dat in geen dezer overwegingen enige overtreding genoemd wordt van de wet des Heren of een afwijking van de belijdenis der Kerk, van oordeel, dat deze schorsing in en ontzetting uit zijn ambtsbediening ten onrechte is geschied, spreekt uit, dat Ds Van Herwijnen wederom als Dienaar des Woords door de Gereformeerde Kerken in Nederland dient ontvangen te worden.” (Art. 5 Acta)

De classis Zeeland van De Gereformeerde Kerken in Nederland ziet zich geroepen dit besluit niet voor vast en bondig te houden, daar het voor haar bewezen is te strijden tegen de **aangenomen Kerkenordering**, en heeft daarom besloten van dit besluit in beroep te gaan bij Uw vergadering, hetwelk zij hierbij — na hiervan kennis gegeven te hebben aan de Particuliere Synode van het Zuiden — doet. Zij voert daarvoor de volgende gronden aan:

- a. Deze zaak is niet in de weg van art. 30 K. O. op de Part. Synode ter sprake gekomen, daar de classis Zeeland nimmer aan de Part. Synode mededeling gedaan heeft, dat deze zaak niet door haar heeft afgehandeld kunnen worden, en vervolgens deze zaak ook niet behoort tot de Kerken van de Part. Synode in 't gemeen.
- b. Deze zaak is ook niet in de weg van art. 31 K. O. ter sprake gekomen. De classis Zeeland heeft nl. in haar vergadering van 22 October 1946 het volgende geconstateerd:
 1. dat er geen kerk te Rilland-Bath bestaat en derhalve van geen kerkverband sprake kan zijn;
 2. dat de Heer Van Herwijnen geen ambtelijke rechten heeft en bij volharding in zijn zonde van hiërarchie en openbare scheurmaking — afgezien van de uitslag ener revisie van zijn schorsing en afzetting — ook niet kan hebben in „De Gereformeerde Kerken in Nederland” (onderhoudende art. 31 K. O.).

Niemand heeft zich bij de Part. Synode beklagd, door deze constatering verongelijkt te zijn. Op de vergadering van de Part. Synode van 8 Mei 1947 was slechts een **verzoek** van de Classis Noord-Brabant/Limburg aanwezig van de volgende inhoud:

„De voorlopige classis Noord-Brabant en Limburg in vergadering bijeen op Woensdag 16 April 1947 te 's-Hertogenbosch,

kennis genomen hebbende van het rapport van de classis Axel (Zeeland) inzake Ds W. G. F. van Herwijnen en de Kerk van Rilland-Bath, alsmede van de uitspraken van verschillende Kerkeraden in deze zaak;

constaterend, dat deze uitspraken rechtstreeks tegenover elkaar staan, wat betreft de al of niet-gegrondheid van de wering van Ds W. G. F. van Herwijnen als Dienaar des Woords uit ons kerkelijk samenleven;

van oordeel:

1. dat door de beëindiging van de tijdelijke inwoning van de Kerk van Rilland-Bath in het ressort der voorlopige classis Noord-Brabant en Limburg, als gevolg van het besluit van de classis Axel (Zeeland), niet is uitgesproken, dat Ds W. G. F. van Herwijnen door de voorlopige classis Noord-Brabant en Limburg niet zal worden erkend en de Kerk van Rilland-Bath niet meer in het kerkverband zal dienen te worden opgenomen;
2. dat door de afwijzing van het besluit der classis Axel (Zeeland) door verschillende kerken, een uitspraak van meerdere vergaderingen noodzakelijk is;

verzoekt aan de Part. Synode deze zaak te willen behandelen om zo mogelijk tot een eenparig besluit te komen, en indien dit niet mogelijk zal blijken te zijn, alsdan aan de Kerk van Amersfoort, als roepende Kerk voor de volgende Generale Synode te verzoeken een vervroegde (c.q. buitengewone) Generale Synode bijeen te roepen, in de hoop, dat ter voldoening aan het in art. 50 K. O. gestelde, van een andere Part. Synode bij de roepende kerk eveneens een dergelijk verzoek inkomme, opdat ter Generale Synode een beslissing in deze zaak genomen worde voor het gehele kerkverband." (Art. 6 Acta.)

Uit dit verzoek is tenslotte op de voortgezette vergadering der Part. Synode van 29 October 1947 het bovengenoemd besluit ontstaan.

De classis Zeeland verzoekt uw vergadering dientengevolge uit te spreken, dat de Particuliere Synode van het Zuiden deze zaak ten onrechte aan zich getrokken heeft, als in strijd met art. 30 en 31 K.O.

Uw vergadering in de bespreking ook van deze zaak de leiding des Heiligen Geestes toebiddend,

In opdracht der classis Zeeland van De Gereformeerde Kerken in Nederland:

(w.g) J. J. ARNOLD, praeses h.t.
„ D. ZEMEL, scriba h.t.

BIJLAGE 45B.

(Acta artt. 140, 142, 143.)

Maastricht, 5 Juli 1948.

Gereformeerde Kerk te MAASTRICHT.

Aan de Generale Synode van de Gereformeerde Kerken in Nederland, in vergadering bijeen op 21 September 1948 te Amersfoort.

Weleerwaarde en Eerwaarde Broeders,

De Raad der Gereformeerde Kerk te Maastricht wilde het volgende gaarne onder uw aandacht brengen.

De Particuliere Synode der Gereformeerde Kerken in het Zuiden nam in haar vergadering van 29 October 1947 het volgende besluit (zie Acta art. 5):

„De Particuliere Synode van de Gereformeerde Kerken in Zeeland en Noord-Brabant en Limburg, kennis genomen hebbende van de overwegingen, die geleid hebben tot de schorsing in en afzetting uit zijn ambt van Ds W. G. F. van Herwijnen, destijds Dienaar des Woords te Rilland-Bath, zoals deze geformuleerd zijn in de besluiten van de classis Tholen van de Gereformeerde Kerken d.d. 15 April 1944 en 3 Augustus 1944, constaterende, dat in geen dezer overwegingen enige overtreding genoemd wordt van de wet des Heeren of een afwijking van de belijdenis der Kerk, van oordeel, dat daarom deze schorsing in en afzetting uit zijn ambtsbediening ten onrechte is geschied, spreekt uit, dat Ds van Herwijnen wederom als Dienaar des Woords door de Gereformeerde Kerken in Nederland dient te worden ontvangen.”

De Raad der Gereformeerde Kerken te Maastricht heeft tegen dit besluit de navolgende bezwaren:

- a. dat het niet met voldoende eenparigheid van stemmen is aanvaard;
- b. dat bij het nemen van dit besluit de Particuliere Synode niet voldoende de bezwaren onderzocht heeft, die tegen de handelingen en leringen van Ds van Herwijnen ingebracht werden.

Toelichting:

ad a. Bovenbedoeld besluit werd aanvaard met 8 stemmen voor, 4 tegen en 4 onthoudingen (zie art. 5 Acta).

Hierbij dient opgemerkt te worden, zoals ook uit de Acta kan blijken, dat deze onthoudingen niet voortkwamen uit een niet weten hoe zijn stem te bepalen, maar uit de overtuiging, dat de Particuliere Synode in deze geen besluit mocht nemen, omdat de classis Zeeland deze zaak nog niet afgehandeld zou hebben.

De Kerkeraad van Maastricht is nu van oordeel, dat zo'n stemmenverhouding niet het gewichtig besluit van het wederom als Dienaar des Woords van een afgezette predikant kan dragen, temeer daar de classis Zeeland zich er zo duidelijk tegen had uitgesproken.

Voorts moet nog in aanmerking genomen worden, dat bovenbedoeld besluit is genomen na een behandeling van een verzoek der classis Noord-Brabant en Limburg, waarbij werd uitgesproken:

„verzoekt aan de Particuliere Synode deze zaak te willen behandelen om zo mogelijk tot een eenparig besluit te komen en indien dit niet mogelijk blijkt, alsdan aan de Kerk te Amersfoort, als roepende kerk voor de volgende Generale Synode, te verzoeken een vervroegde (c.q. buitengewone) Generale Synode bijeen te roepen.....” (zie Acta Part. Synode 8 Mei 1947 art. 6).

Het besluit voldoet dus ook niet aan de door de classis Noord-Brabant en Limburg gestelde voorwaarde.

ad b. De classis Zeeland had zeer ernstige bezwaren en beschuldigingen tegen Ds van Herwijnen uitgesproken o.a. deze: „dat de Heer van Herwijnen zich schuldig gemaakt heeft aan het de gewetens der gelovigen bindend opleggen van zijn onschriftuurlijke meningen (hiërarchie) en aan ontrouw aan art. 30 N.G.B. (hiërarchie) en aan schending met name van art. 31 K. O. (openbare scheurmaking).”

Verder meende ze te moeten constateren: „dat de Heer van Herwijnen geen ambtelijke rechten heeft en bij volharding in zijn zonde van hiërarchie en openbare scheurmaking — afgezien van de uitslag ener revisie van zijn schorsing en afzetting — ook niet kan hebben in „De Gereformeerde Kerken in Nederland” (onderhoudende art. 31 K. O.). Zie haar besluit van 22 October 1946 met begeleidend rapport.

Voorts was bekend, dat Ds van Herwijnen diensten des Woords belegde, de Sacramenten bediende zonder enig toezicht van ouderlingen ook in plaatsen waar reeds een Gereformeerde Kerk was (bijv. Venlo), hetwelk strijdig is met de K. O., zie o.a. art. 15 en 64.

Deze bezwaren en beschuldigingen heeft de Part. Synode niet onderzocht, maar zonder meer uitgesproken, dat Ds van Herwijnen weer als Dienaar des Woords door de Gereformeerde Kerken ontvangen dient te worden, omdat ze de eens toegepaste schorsing en afzetting niet gegrond achtte.

Dit lijkt de Kerkeraad van Maastricht weinig ernstig bij een zo gewichtige zaak. Er moet toch voor gewaakt worden, dat mogelijk geen wolven de kudde van Christus komen verscheuren. En een wolf kan toch iemand zijn, ook al is hij eens op niet juiste wijze geschorst en afgezet.

Aan de andere kant zou o.i. ook Ds van Herwijnen er meer mee gebaat zijn geweest, als deze beschuldigingen en bezwaren na ernstig onderzoek hadden kunnen worden weerlegd of tot oplossing gebracht. Nu blijven zij maar voort-smeulen.

Daarom voelt zich de Kerkeraad van Maastricht door bovengenoemd besluit der Part. Synode van het Zuiden bezwaard en verongelijkt en wendt zich derhalve op grond van art. 31 K. O. 1e lid tot Uw vergadering en verzoekt Uw vergadering in deze te willen handelen overeenkomstig het in dat artikel gestelde.

Met toebidding van de leiding des Heiligen Geestes en broedergroeten,

Namens de Raad der Gereformeerde Kerk van Maastricht,

w.g. H. VENEMA, praeses
w.g. F. ALKEMA, scriba
Ant. Bieleveldstraat 3.

BIJLAGE 45C.

(Acta art. 140, 142, 143.)

Maastricht, 14 Juli 1948.

*Aan de Generale Synode van de Gereformeerde Kerken in Nederland,
vergaderd te Amersfoort op 19 October 1948.**Weleerw. en Eerw. Broeders,*

De classis Enschede heeft in haar vergadering van 8 April 1948 kennis genomen van de volgende handeling van de Kerk van Enschede:

De kerkeraad van Enschede,

Kennis genomen hebbende van een besluit van de particuliere synode van de Gereformeerde Kerken in Zeeland, Noord-Brabant/Limburg, waarin de particuliere synode, na geconstateerd te hebben, dat de overwegingen, welke destijds leidden tot schorsing en afzetting van Ds van Herwijnen te Rilland-Bath, geen overtreding tegen de wet des HEEREN of afwijking van de belijdenis der kerk noemen, uitspreekt, dat Ds v. H. wederom als Dienaar des Woords door de Gereformeerde Kerken in Nederland dient ontvangen te worden;

Overwegende

1. dat de classis Axel de kerkeraad bericht deed van haar besluit van 22 October 1946, waarin geconstateerd werd, „dat de heer van Herwijnen geen ambtelijke rechten heeft en bij volharding in zijn zonde van hiërarchie en openbare scheurmaking — **afgezien van de uitslag ener revisie van zijn schorsing en afzetting** — ook niet kan hebben in de Gereformeerde Kerken in Nederland”;

2. dat thans de uitslag ener revisie door genoemde part. synode tot kennis van de kerkeraad is gebracht met als resultaat de uitspraak, dat Ds van H. wederom als Dienaar des Woords door de Geref. Kerken in Nederland, derhalve ook door de kerk van Enschede, dient te worden ontvangen,

3. dat bij schrijven van 22 October 1946 de classis Axel de kerkeraad berichtte, „dat de z.g.n. kerk van Rilland-Bath zich met haar „predikant” nimmer publiek of officieel heeft vrijgemaakt van de leerbeslissingen en de daaruit voortgevloeide tuchthandelingen der synode van Sneek- Utrecht e.v.”;

Constaterende

1. dat in de uitspraak van genoemde part. synode niet nader wordt geadstrueerd, om welke redenen overtreding van de wet des HEEREN of afwijking der belijdenis der kerk in geen der overwegingen, die grond vormden voor schorsing en afzetting, te noemen valt,

2. dat blijkens het schrijven van genoemde part. synode de kerkeraad genoegzaam geïnformeerd moet worden geacht met het bericht van een **formele uitspraak inzake de toelating van de betrokkene tot de kansel** hetgeen gegrond, zelfstandig, oordeel van de kerkeraad uitsluit;

3. dat blijkens de text van het schrijven van genoemde part. synode de uitspraak van de part. synode zich beperkt tot het feit van schorsing en afzetting en de revisie daarvan,

4. dat de classis Axel constateert, dat de Heer v. H. **afgezien van revisie van schorsing en afzetting** geen ambtelijke rechten heeft en door verharding ook niet hebben kan, mede op grond van de overweging dat de „predikant” van Rilland-Bath zich nimmer heeft vrijgemaakt van leerbeslissingen en tuchthandelingen van de Synode van Sneek-Utrecht, waardoor de thans geschiede revisie op z'n minst het antwoord op de vraag naar de vrijmaking van de predikant van Rilland-Bath onbeantwoord laat,

5. dat genoemde part. synode blijkens haar schrijven de constatering van de classis Axel: „volharding in de zonde van hiërarchie en openbare scheurmaking” niet weerlegt, althans geen poging daartoe doet, waardoor de kerkeraad op z'n minst in twijfel verkeert over de handelingen van de door de part. synode in zijn ambt herstelde predikant;

Besluit

1. aan het correspondentieadres van genoemde part. synode te vragen: toezending van het rapport, subs. nadere inlichtingen over:

- a. de motieven, die de part. synode brachten tot het oordeel, dat schorsing en ontzetting ten onrechte zijn geschied,
- b. de vrijmaking van de predikant van Rilland-Bath,
- c. de handelingen van de door de part. synode in zijn ambt herstelde predikant in verband met de kwalificatie: „volharding in de zonde van hiërarchie en openbare scheurmaking”;

2. in afwachting daarvan de door de part. synode in zijn ambt herstelde predikant voorschijns niet als Dienaar des Woords te ontvangen,

3. het onder 1. en 2. genoemde, met de overwegingen etc. ter kennis te brengen van het correspondentieadres der part. synode, van de adreskerk der classis Zeeland, en van de thans door de part. synode in zijn ambt herstelde predikant.

Op de classisveradering van 8 Juli 1948 werd kennis genomen van de volledige text der beslissing der part. synode van de geref. kerken van Zeeland en Noord-Brabant/Limburg van 29 October 1947:

„De Part. Synode van de Geref. Kerken in Zeeland en Noord-Brabant en Limburg,

kennis genomen hebbende van de overwegingen, die geleid hebben tot schorsing en afzetting uit zijn ambt van Ds W. G. F. van Herwijnen, destijds dienaar des Woords te Rilland-Bath, zoals deze geformuleerd zijn in de besluiten van de classis Tholen van de Geref. Kerken d.d. 15 April 1944 en 3 Augustus 1944,

constaterende, dat in geen dezer overwegingen enige overtreding genoemd wordt van de wet des HEEREN of een afwijking van de belijdenis der kerk,

van oordeel dat daarom deze schorsing in een ontzetting uit zijn ambtsbediening ten onrechte is geschied,

spreekt uit dat Ds van Herwijnen wederom als dienaar des Woords door de Gereformeerde Kerken in Nederland dient ontvangen te worden.”

Naar we vernemen heeft die part. synode op haar vergadering van 22 Juni 1948 haar beslissing in de zaak-van-Herwijnen gehandhaafd. Dit geeft de classis thans aanleiding haar bezwaar tot erkenning van de heer van Herwijnen als dienaar des Woords bij uw vergadering kenbaar te maken, **met het dringend verzoek** zowel de **schorsings- en afzettingsgronden, alsook de vrijmakings- en erkenningsgronden nader te onderzoeken en te beoordelen.**

Daar deze beslissing van de part. synode van het Zuiden van het hoogste belang voor de kerken en de voortgang der vrijmaking is, richt de classis Enschede zich tot de meeste vergadering der kerken, waar deze beslissing de kerken in het gemeen aangaat.

Ons bezwaar is, dat de beslissing waarbij schorsing en afzetting ten onrechte is verklaard, niet uit de officiële stukken van schorsing en afzetting en met **publicatie** daarvan is aangetoond en derhalve **geen kracht van bewijs** heeft en tevens **oncontroleerbaar** is, zodat die beslissing door onze classis niet zonder meer kan worden aanvaard, en zij **zonder enige grond aan te geven** is genomen.

A.

Wat betreft de **schorsingsgronden** wijzen wij u op het volgende.

De part. synode van Zeeland, Noord-Brabant en Limburg constateerde, dat in de overwegingen, die geleid hebben tot schorsing en afzetting, geen overtreding genoemd wordt van de wet des HEEREN of afwijking van de belijdenis der kerk.

Al achten wij het mogelijk, dat de **officiële** schorsings- en afzettingsgronden geen overtreding noemen; hoewel er misschien tegen de redactie grote bezwaren in te brengen zouden zijn, bij nauwkeurig onderzoek van de overwegingen, die tot schorsing en afzetting hebben geleid; ondanks eventuele overwegingen die niet veel gewicht in de schaal leggen, toch blijkt o.i. voor zover wij iets van de schorsingsgronden weten, **uit de redactie van Ds v. H. zelf**, zoals hij die formuleert in een brief aan ds Sollie (zie Aanvullend Rapport van de classis Zeeland, p. 14), dat die gronden wel terdege moeten worden onderzocht. Zijn de schorsingspunten, die Ds v. H. daar zelf noemt, zakelijk en letterlijk **gelijk** aan de **officiële** text daarvan, zoals de classis Tholen formuleerde (hetgeen de kerken bij gebrek aan officiële gegevens niet kunnen constateren), dan merken wij reeds op:

ad 1. dat Ds v. H. inzake de arbeidsdienst een standpunt heeft ingenomen, dat in het rapport van de synode zondig wordt genoemd. Ds v. H. noemde het weigeren van de gedoopte kinderen der gemeente om in de arbeidsdienst te gaan, zonde tegen het 5de gebod. Is zulk een standpunt niet in strijd met de Heilige Schrift daar de arbeidsdienst toch beoogde een opleidings-school te zijn van het nationaal-socialisme?

ad 4. dat ds v. H. geweigerd heeft een brief van een lid der gemeente aan de kerkeraad ter kerkeraadstafel te brengen. Is dat niet een daad van hiërarchie en heerschappijvoering over het erfdeel des Heeren?

ad 5. dat hij in een predicatie van 7 Februari 1944 „de beide ouderlingen heeft beschuldigd op weg te zijn de onvergeeflijke zonde tegen de Heilige Geest te bedrijven”. Dat is toch geen woordbediening, maar in hoogheid des harten een oordeel uitspreken, dat God alleen veien kan, en dát over en tegen ouderlingen, die toezicht hebben op de leer, en bezwaar hadden gemaakt tegen zijn verklaring van het Woord.

ad 6. dat hij heeft gezegd tegen de classicale commissie, dat zij de zonde tegen de Heilige Geest hadden bedreven. Uit alles blijkt een geest van doperse dweperij, die schijnbaar het Woord gebruikt, maar in werkelijkheid spreekt en oordeelt naar „inwendig licht”, en alzo in strijd met schrift en belijdenis.

ad 8. dat ds v. H. 15 Maart verklaart, dat de buitengewone vergadering der classis onwettig is en weigert te verschijnen. Dit is een daad, die als openbare scheurmaking is te kenschetsen, gelijk ook zijn niet-gaan in hoger beroep bij de meerdere vergadering, die zich in zijn zaak nog niet als hiërarchisch geopenbaard had. Hieruit spreekt een independentistische opvatting, waardoor hij geen oog heeft voor de samenleving naar de kerkenordering, het gemeen accoord van kerkelijke samenleving.

Dit had te meer moeten wegen voor de part. synode, waar zij wist, dat hij doorging op die weg, door tegenkerken te stichten, de avondmaalstafel aan te richten daar, waar de gereformeerde kerken reeds tot vrijmaking waren gekomen.

Nu moge elk der schorsingsgronden, hetzij naar de redactie van ds v. H., hetzij naar de officiële text van de classis Tholen, niet de schorsing en afzetting wettigen, **toch dringen wij allereerst bij uw vergadering aan op een grondig onderzoek van de officiële schorsings- en afzettingsgronden met publicatie van de volledige text daarvan, opdat de kerken in staat zijn eveneens te beoordelen, of zij rechtmatig zijn of niet.**

B.

Wat betreft de vrijmakings- en erkenningsgronden, wijzen wij u op het volgende:

De part. synode van Zeeland, Brabant en Limburg „spreekt uit, dat ds v. H. als dienaar des Woords door de Gereformeerde Kerken in Nederland dient ontvangen te worden”.

Die synode geeft echter met geen woord aan, op welke gronden hij moet ontvangen worden, maar ze zegt wel met dat „wederontvangen”, dat hij een tijdlang niet ontvangen was; hij heeft dus een tijdlang buiten enig kerkverband geleefd. Toen hij zich dus bij de vrijgemaakte kerken aandienende, **had hij moeten aantonen, dat hij zich vrijgemaakt had**, en indien hij dat niet kon, had de synode van het Zuiden daarnaar een **serieus onderzoek** moeten instellen, nl. of hij zich vrijgemaakt had van bovenschriftuurlijke leeruitspraken en onkerkrechtelijke vonnissen.

De classis Axel had uitgesproken, „dat de kerk van Rilland-Bath met haar predikant zich nimmer publiek en formeel heeft vrijgemaakt van de leerbeslissingen en de daaruit voortgevloeide tuchthandelingen van de synode van Sneek-Utrecht e.v.”. Daar was alle aanleiding, ja noodzaak voor de part. synode om een grondig onderzoek in te stellen. Wel noemt hij de kerk van Rilland-Bath de eerste vrijgemaakte, maar waarvan heeft de heer v. Herwijnen zich vrijgemaakt? Heeft hij zich slechts vrijgemaakt van de schorsing en afzetting van eigen persoon, maat niet van leeruitspraken en tuchthandelingen dier synoden?

Het rapport van de classis Zeeland deelt mee: „De heer van Herwijnen verklaarde in Februari 1946, deze besluiten en tuchthandelingen van weinig belang te achten”. „Hij heeft tegen deze besluiten niets gedaan en heeft er zich dus niet van vrijgemaakt”.

De classis Zeeland deelt mede (acta Februari verg. art. 11 cf. Aanvullend rapport cl. Z. p. 7) „dat uit de verklaringen van ds v. H. en zijn medebroeder Damme blijkt, dat zijn schorsing en daarop gevolgde afzetting niet of althans niet uitsluitend haar grond vindt in bezwaren tegen de leerbesluiten en kerkrechtelijke beslissingen der synode”. (Volgens „Kerknieuws: Aangenomen naar Kampen: ds W. G. F. van Herwijnen van.....?” door K. C. van Spronsen, p. 7, citeert ds v. H. met instemming: „Wij moeten zoveel mogelijk alle branden, die ontstaan door protestacties, o.a. in de zaak-Schilder, blussen. Dat loopt op eindeloze gevechten uit en kan tenslotte een scheuring in „Schilderkerk” en „Synodekerk” of van een geref. kerk met en een zonder besluiten, niet geriskeerd worden. Dat lijkt op uitslaande partijvlammen in Jeruzalem in 70, die aan de tempelbrand vooraf gingen”).

Derhalve dringen wij in de tweede plaats bij uw vergadering aan op een grondig onderzoek van de vrijmakingsgronden en officiële vrijmakingsdaad van ds v. H. met eventuele publicatie van de desbetreffende officiële stukken, opdat eveneens de kerken in staat zijn die te beoordelen, alsook van de erkenningsgronden.

Na het bovenstaande onder A en B onder de aandacht van uwe vergadering gebracht te hebben,

herhalen wij tenslotte ons dringend verzoek om:

A. De schorsingsgronden en afzettingsgronden en

B. De vrijmakings- en erkenningsgronden nader te onderzoeken en te beoordelen.

De Koning der kerken geve u wijsheid, opdat deze „zaak” worde behandeld naar Schrift en belijdenis, overeenkomstig de kerkenordering, het gemeen accoord onzer kerkelijke samenleving, opdat wij uwe beslissing voor vast en bondig kunnen houden.

In opdracht van de classis vn., h.t. scriba.

(w.g.) R. KOOLSTRA, praeses.

„ A. DITS, scriba.

„ G. VAN DOOREN, assessor.

BIJLAGE 46.
(Acta art. 148.)

RAPPORT inzake het rapport van Deputaten voor Correspondentie met de Hoge Overheid.

Weleerwaarde en Eerwaarde Heren en Broeders,

In handen van uw commissie is gesteld het rapport van Deputaten voor de Correspondentie met de Hoge Overheid, benoemd door de Generale Synode van Groningen 1946.

Om één feit van de personalia te noemen, uwe vergadering zal met de commissie betreuren, dat de Heere br. H. J. Kouwenhoven te Voorburg door de dood aan het werk der commissie onttrok. Gelukkig dat de trouw des Heeren over Zijn kerk doorgaat en dat wij het geloof hebben, dat de Heere daarbij niet afhankelijk is van mensen.

Uwe commissie acht het niet noodzakelijk, alles wat de Deputaten gedaan hebben, breedvoerig te memoreren. Deputaten hadden een belangrijke taak. Ze moesten bij verschillende gelegenheden staan voor de rechtszekerheid onzer kerken. Dat was het geval, toen aan de minister van Justitie mededeling moest worden gedaan over de in de jaren 1939—1946 plaats gehad hebbende gebeurtenissen in de Geref. Kerken in Nederland. Er was immers een lijst van Geref. Kerken, welke kerken onder een bepaald nummer bij de Hoge Overheid bekend waren. Dat was het geval, in verband met de bepalingen, gemaakt bij de volkstelling. Dat was het geval in verband met vele plaatselijke kwesties van kerkbouw en vergoeding voor geleden oorlogsschade.

Uw commissie oordeelt, dat Deputaten de dank van uw vergadering verdienen voor het vele en noodzakelijke werk daarin door hen verricht. Deputaten hebben zich geen eigen bevoegdheden aangematigd. Ze zijn naast hun werk voor de kerken in het gemeen bereid geweest verschillende kerken van advies te dienen, indien die kerken meenden het advies van Deputaten te behoeven.

Men kan hier b.v. denken aan het verzoek van verschillende kerken aan Deputaten hulp te bieden voor het verkrijgen van vergunning om op Zondag predikanten of zieken, invaliden, ouden van dagen, die zich moeilijk anders kunnen verplaatsen, te vervoeren per auto. Deputaten hebben hun bemoeiingen hier nog niet geëindigd, maar blijven bereid en diligent verschillende kerken, die dat begeren van advies te dienen en te helpen.

Uwe vergadering heeft reeds aan het verzoek van Deputaten voldaan en besloten het Deputaatschap uit te breiden met een paar leden, die inzicht hebben, ook technisch, in kwesties van kerkbouw.

Tenslotte leggen Deputaten uwe vergadering een concept voor van een overeenkomst, waarnaar plaatselijke kerken zouden kunnen verwijzen, wanneer door oorlogsschade of anderszins het medegebruik van het kerkgebouw zou worden gevraagd. Uwe commissie heeft niet te oordelen over het effect, dat plaatselijk overleg in vele gevallen heeft gehad of heeft of zal hebben. Mocht het ergens zo ver zijn, dat men aan een concept-overeenkomst toe is, dan zou de voor ons liggende concept-overeenkomst heel goed als model kunnen dienen, al zal de variatie van de plaatselijke situatie heel wat wijzigingen en nadere aanduidingen noodzakelijk kunnen maken.

Samenvattend zou uwe commissie aan uwe vergadering willen adviseren:

1. Deputaten dank te zeggen voor de vele door hen verrichte arbeid en hen te déchargeren.
2. Opnieuw Deputaten met enkele secundi te benoemen voor correspondentie met de Hoge Overheid.

F. A. DEN BOEFT,
Rapporteur.

BIJLAGE 47.
(Acta art. 148.)

RAPPORT van Deputaten voor de Correspondentie met de Hoge Overheid, benoemd door de Generale Synode van Groningen 1946.

De Generale Synode onzer kerken, die in 1946 te Groningen bijeen kwam, benoemde tot Deputaten voor correspondentie met de Hoge Overheid Professor P. Deddens te Kampen, Ds D. van Dijk te Groningen, Mr. J. C. Hummelen te Groningen, H. J. Kouwenhoven te Voorburg en Prof. Dr K. Schilder te Kampen, alsmede tot secundi Ds F. A. den Boeft te Helpman en A. Schilder te 's-Gravenhage en Mr. J. Meulink te Enschede.

Na het zeer betreurenswaardig overlijden van br. Kouwenhoven, nam br. A. Schilder diens plaats in.

Namens Deputaten heb ik de eer u omtrent de gedane werkzaamheden het volgende te rapporteren.

Overeenkomstig het besluit der synode te Groningen werd de alstoen als concept voorgelegde brief aan Zijne Excellentie de Minister van Justitie, betreffende de korte uiteenzetting van de in de jaren 1939—1946 plaats gehad hebbende gebeurtenissen in de Gereformeerde Kerken in Nederland, alsmede de opgave van de Kerken, die het oude verband hadden bewaard en hersteld verzonden. Deze brief werd gedateerd 2 November 1946.

Aan het verzoek der Synode aan de Kerken, die zich hebben vrijgemaakt of zich nog zullen vrijmaken van de ongoddelijke synodebesluiten, hiervan Deputaten mededeling te doen, werd slechts door enkele Kerken voldaan.

Aan de Hoge Overheid werd toegezegd t.z.t. een nadere opgave te zullen verstrekken van de Kerken, die sinds 2 November 1946 wederom in het oude verband zijn teruggekeerd.

Deputaten vergaderden zo dikwijls als zij dit in verband met gevraagde adviezen of gerezen moeilijkheden noodzakelijk achtten.

Aan verschillende kerken werden schriftelijk inlichtingen verstrekt voor verschillende door haar gedane informaties, of wel werd te haren behoefte gecorrespondeerd met de desbetreffende Overheidsinstanties.

Toen vanwege het Centraal Bureau voor de Statistiek de telformulieren werden uitgekeerd voor de op 31 Mei 1947 gehouden 12de volkstelling, bleek, dat onze Kerken hierop waren aangegeven als „Gereformeerde Kerken (onderhoudende art. 31 K. O.)”.

Deputaten hebben zich hierover beklagd bij Zijne Ex. de Minister van Binnenlandse Zaken en gemeld Centraal Bureau bij brieven d.d. 13 Mei 1947, waarin werd verwezen naar de door Deputaten verzonden brief d.d. 2 November 1946 aan de Minister van Justitie en tevens uitdrukkelijk werd gestipuleerd, dat onze Kerken niet wensten mede te werken om door deze volkstelling een precedent te scheppen, waardoor zij een officiële naamstoevoeging of wijziging zouden verkrijgen.

Zowel door de Minister van Economische Zaken, aan wie de brief van Deputaten was overgedragen, als door het Centraal Bureau voor Statistiek werd bij brieven d.d. 6 Juni 1947 en 30 Mei 1947 geantwoord, dat de door het Centraal Bureau voor de Statistiek gemaakte onderscheiding niets prejucideert ten aanzien van de officiële naam der beide in het schrijven van Deputaten bedoelde Gereformeerde Kerken in Nederland, maar uitsluitend betrof een voor het doel der 12de volkstelling gemaakte eenmalige administratieve onderscheiding.

Deze correspondentie worde hier met name en inhoud vermeld, omdat aan Deputaten is gebleken, dat men van de zijde der gebonden Kerken maar al te graag naar deze volkstelling verwijst als naar een bewijs van onze (met bepaalde onderscheiding van overheidswege en als door ons geaccepteerde) „nieuwe” naam, hetgeen dan ook een bewijs zou zijn van het feit, dat onze Kerken zelf „nieuwe” Kerken zouden zijn.

Wederzijds wordt met de Hoge Overheid slechts gecorrespondeerd onder de officiële naam onze Kerken „De Gereformeerde Kerken in Nederland”.

Ter gelegenheid van de troonsafstand en inhuldiging van H.K.H. Prinses Wilhelmina en Hare Majesteit Koningin Juliana werd door Deputaten uiting gegeven van de gevoelens van dankbaarheid, aanhankelijkheid en trouw, welke in onze Kerken leven.

Deputaten boden hun diensten aan aan de Deputaten voor de Zending in verband met de moeilijkheden, die van Overheidswege aan Ds Goossens in de weg worden gelegd en zijn terugkeer naar O. Soemba verhinderen.

Deze aangeboden diensten werden vanwege de Zendingsdeputaten gaarne aanvaard en gezamenlijk werd vergaderd en tot diverse correspondentie en persoonlijk bezoek aan de Hoge Overheid besloten.

Aan Deputaten werd vertrouwelijk van Overheidswege toegezonden een ontwerp nieuwe Zondagswet, waaraan door Deputaten aandacht is besteed.

Verschillende brieven bereikten Deputaten met het verzoek om met de Hoge Overheid te corresponderen betreffende het vervoer per auto van predikanten en gemeenteleden naar en van de Kerkgebouwen, waarin ze moeten voorgaan of die ze wensen te bezoeken op Zon- en Feestdagen.

Deputaten hebben zich hierover in verbinding gesteld met Zijne Ex. de Minister van Verkeer en Waterstaat en van Z. E. bericht terug ontvangen, dat aan de Rijksverkeersinspecties aanwijzingen zijn gegeven, waardoor voor auto's van predikanten in beginsel een ontheffing van het Zondagsrijverbod kan worden gegeven. Voorts kan voor zieken, invaliden en ouden van dagen, die zich moeilijk anders dan per auto kunnen verplaatsen, voor kerkbezoek een ontheffing worden verleend.

Inmiddels bleek, dat enkele Rijksverkeersinspecties zich nog niet naar gemelde ministriële aanwijzingen gedragen, zodat nieuwe correspondentie noodzakelijk bleek.

Brachten bovengenoemde aangelegenheden reeds vrij veel bemoeiingen van Deputaten mede, de meeste zorg hebben Deputaten gegeven de vele verzoeken van Kerken om plaatselijk tot Kerkbouw te kunnen komen.

Voor elke bouw of verbouw is toch een vergunning van Overheidswege vereist.

Van Overheidswege werd een afzonderlijk Ministerie van Wederopbouw en Volkshuisvesting ingesteld, waaronder een bijzondere afdeling voor Kerkbouw.

Door deze laatste afdeling nu werd alvorens een vergunning tot bouw kon worden ver-

leend de eis gesteld, dat vanwege een Centrale Kerkelijke instantie de urgentie der bouw werd aangetoond, alsmede werd opgegeven in welke mate naar rato de bouw het meest urgent werd geacht.

Deputaten hebben gemeend, bij gebrek aan een andere van Synode aangewezen instantie zoveel mogelijk aan de wens van Overheidswege en de Kerken te moeten voldoen door als schakel tussen Kerken en Ministerie op te treden.

Bij persoonlijke bezoeken te den Haag bleek, dat men van Overheidswege het toegestane bouwvolume had verdeeld over de diverse Kerkgenootschappen en Kerkgroeperingen naar hun grootte.

Op de onjuistheid van dit standpunt werd bij herhaling onzerzijds gewezen daar van Overheidswege uitsluitend mag worden uitgegaan van de behoefte tot Kerkbouw, welke bij onze Kerken relatief hoog is.

Zeer veel correspondentie en persoonlijk overleg was met deze aangelegenheid gemoeid. Het is met medewerking van Deputaten op verschillende plaatsen tot Kerkbouw kunnen komen. Groter was echter het aantal gevallen, waarin dit niet is mogen gelukken.

Het is Deputaten gebleken, dat zij eigenlijk niet de meest geschikte instantie is om in deze op te treden. Door de samenstelling van Deputaten zowel wat persoon als diverse woonplaatsen betreft ontbrak het aan de vereiste deskundigheid, spoedig overleg en behoorlijke connectie ten Departementen als ook de tijd en gelegenheid voor persoonlijk bezoek aldaar.

Inmiddels werd vanwege de Minister van Wederopbouw en Volkshuisvesting het initiatief genomen om tot een Kerkelijk College te geraken, dat alle Kerkgenootschappen omvat, hetwelk ook in deze aangelegenheid van advies zal kunnen dienen en uitgaan van de absolute urgentie van Kerkbouw.

Het komt Deputaten voor, dat getracht moet worden, dat onze Kerken in dat college vertegenwoordigd worden, door een of meer ook technisch onderlegde leden onzer Kerken, die bovendien dichter bij den Haag wonen dan met de meeste onzer Deputaten het geval is.

Deputaten zouden zich derhalve gaarne weer van deze door henzelve vrijwillig opgenomen taak ontlast zien.

Tenslotte dient nog vermeld, dat het behartigen van deze laatstgemelde zaak contact heeft teweeg gebracht tussen Deputaten enerzijds en de „Deputaten voor de steunverlening aan door oorlogsschade getroffen Kerken en Diaconiën” der gebonden Gereformeerde Kerken anderzijds.

Vanwege het Departement van Wederopbouw werd toch allereerst verzocht alles in het werk te stellen zoveel mogelijk medegebruik van bestaande Kerkgebouwen te krijgen. Dit verzoek deed de zojuist genoemde Deputaten besluiten zich met onze Deputaten in verbinding te stellen om in verschillende plaatsen medegebruik van het Kerkgebouw te bevorderen.

Gemeld contact was van aangename aard, doch leverde, zoals te voorzien was, voor het beoogde doel niet veel resultaat op.

Wel konden wederzijdse Deputaten het eens worden over een concept-overeenkomst waarnaar plaatselijke Kerken zouden kunnen verwijzen, wanneer medegebruik van het Kerkgebouw werd toegestaan.

Deputaten hebben gemeend alvorens definitief in publicatie van deze overeenkomst toe te stemmen, deze aan uw synode ter beoordeeling te moeten voorleggen.

Een afschrift van het concept dezer overeenkomst gaat hierbij.

U bij uw beraadslagingen de leiding des Heiligen Geestes toebiddend.

Namens Deputaten voornoemd,
w.g. J. C. HUMMELEN,
Rapporteur.

BIJLAGE 47A.
(Acta art. 148.)

BIJLAGE bij het rapport van Deputaten voor de correspondentie met de Hoge Overheid.

1. Deputaten voor de steunverlening aan door oorlogsschade getroffen Kerken en Diaconiën, benoemd door de Generale Synode van „De Gereformeerde Kerken in Nederland”, welke te werd gehouden in 19.....;

2. Deputaten voor de correspondentie met de Hoge Overheid, benoemd door de Generale Synode van „De Gereformeerde Kerken in Nederland”, welke werd gehouden te Groningen in 1946;

Overwegende dat tengevolge van de scheuring, welke sinds 1944 is ontstaan in de Gereformeerde Kerken in Nederland, in vele plaatsen naast elkaar zijn opgetreden en voortgekomen uit de tevoren ongedeelde plaatselijke Gereformeerde Kerk, twee Kerken, die beide pretenderen de wettige voorzetting te zijn van de tevoren een en ongedeelde Gereformeerde Kerk;

dat in deze plaatsen dikwijls een der beide Kerken niet beschikt over een behoorlijke vergaderruimte voor de te houden kerkdiensten en andere kerkelijke vergaderingen;

dat dientengevolge een dringend gebrek aan kerkgebouwen en vergaderlokaliteiten is ontstaan dat tot aanvragen voor bouwvergunningen leidt;

dat van regeringswege slecht sporadisch bouwvergunningen worden verleend, terwijl bovendien het totaal beschikbare bouwvolume voor beide kerkgroepen slechts gering is;

dat het derhalve dringend nodig is, dat wederkerig zoveel mogelijk inschikkelijkheid wordt betracht in het verlenen van medegebruik van bestaande vergadergelegenheden;

dat veelal het in medegebruik afstaan plaatselijke moeilijkheden oplevert in verband met de wederzijds gevoerde pretentie ten aanzien van de eigendom der kerkelijke goederen en de vorm waarin een overeenkomst dienaangaande kan worden gegoten;

dat het daarom wenselijk voorkomt, dat ten deze door wederzijdse Deputaten in hoofde dezes genoemd een algemene concept-overeenkomst wordt opgemaakt waarnaar de plaatselijke Kerken zonder meer kunnen verwijzen, als tussen beide Kerken geldende overeenkomst;

dat het aangaan van deze overeenkomst steeds geschiedt wederzijds onder voorbehoud van alle rechten;

dat met de hieronder vermelde Kerk A. bedoeld wordt die Kerk, die plaatselijk het Kerkgebouw c.a. in haar feitelijke macht heeft en met Kerk B., die Kerk waaraan medegebruik wordt verleend;

stellen de volgende algemene concept-overeenkomst op:

Art. 1. Kerk A. stelt aan Kerk B. ter beschikking het gebruik van het kerkgebouw met inventaris en Kerkeradskamer op de Zondagen, gedurende de uren..... tot..... en..... tot..... voor het houden van Kerkdiensten, alsmede op de Feestdagen en bijzondere dagen waarop dienst wordt gehouden, gedurende de uren van.....tot.....

Art. 2. Kerk A. stelt aan Kerk B. ter beschikking het gebruik van de vergaderlokaliteit(en)op.....gedurende.....

Art. 3. Kerk B. betaalt aan Kerk A. een vergoeding voor het medegebruik in Art. 1 en 2 genoemd ten bedrage van f..... per week, welk bedrag naar het oordeel van beide Kerken overeenkomt met het naar de gebruikstijden evenredig deel van de exploitatiekosten van de in medegebruik afgestane lokaliteiten.

Art. 4. Deze overeenkomst neemt een aanvang op..... en geldt voor onbepaalde tijd. Zij is wederzijds opzegbaar met een termijn van 6 maanden.

Art. 5. Na het einde van de overeenkomst worden beide Kerken hersteld in de positie, die zij voor het aangaan der overeenkomst hadden en kunnen zij generlei recht hoe ook genaamd aan deze overeenkomst ontleenen.

BIJLAGE 48. (Acta art. 150.)

RAPPORT over het „verslag van de werkzaamheden van de Curatoren der Theol. Hogeschool van de Geref. Kerken in Nederland gedurende het 92- en 93ste jaar (Cursus 1946—'47, 1947—'48).”

WelEerwaarde en Eerwaarde Broeders,

Aan Commissie I is o.m. opgedragen te rapporteren over het „verslag van de werkzaamheden van de Curatoren der Theol. Hogeschool van de Geref. Kerken in Nederland gedurende het 92- en 93ste jaar (Cursus 1946—'47, 1947—'48)” Agenda punt 4.4.

Uw Commissie acht het niet haar taak om u een herhaling te geven van de handelingen der deputaten-curatoren en de lotgevallen der Theologische Hogeschool zoals deze in het verslag der Curatoren zijn vermeld, aangezien dit verslag aan al de leden uwer vergadering ter kennisname werd verstrekt.

Wel acht uw commissie het haar taak u van advies te dienen, inzake de décharge der deputaten-curatoren en de voorstellen, welke door de deputaten-curatoren ter tafel zijn gebracht.

Uw commissie heeft zich daartoe de volgende vragen gesteld:

1. hoe de deputaten-curatoren zich, naar het Reglement voor de Theol. Hogeschool van de Geref. Kerken in Nederland en naar de besluiten van de Generale Synode van Groningen 1946 (acta dier synode art. 101), van hun taak hebben gekweten;

2. welke voorstellen de deputaten-curatoren ter goedkeuring van uw vergadering voorleggen;

3. wat uit het verslag der deputaten-curatoren buitendien nog uw aandacht verdient.

Ad I. De volbrenging van hun taak, door de deputaten-Curatoren.

Naar het Reglement van de Theol. Hogeschool van de Geref. Kerken in Nederland, hebben de deputaten-curatoren op last der kerken te behartigen de verzorging van de Theol. Hogeschool, waartoe zij toezicht hebben te oefenen op de belijdenis van de Hoogleraren en Lectoren, de lessen en examina en wat hiermee samenhangt.

Te dezer zake blijkt uit het verslag der deputaten-curatoren, dat zij met grote dank aan de Heere mogen melden, dat het onderwijs, wat de voorbij gegane cursus betreft, geregeld is voortgegaan en gegeven kon worden in het nieuwe doelmatig ingerichte gebouw.

Het onderwijs werd in deze cursusjaren gegeven door de hoogleraren Prof. Dr S. Greijdanus, Prof. Dr. K. Schilder, en de nieuw benoemde en inmiddels geïnstalleerde professoren P. Deddens, B. Holwerda en C. Veenhof, aan wie als Lector zijn toegevoegd: Ds D. K. Wielenga, Drs H. M. Mulder en Drs D. J. Buwalda. De deputaten-curatoren delen mee naarstiglijk te hebben toegezien op het werk van Hoogleraren en Lectoren en met vreugde te kunnen melden, dat Hoogleraren en Lectoren getrouw waren aan hun opdracht. Zij rapporteren: „Om dit toezicht te kunnen houden hebben de Curatoren regelmatig de colleges bezocht en ook enkele examens bijgewoond. Dit is bij toerbeurt geschied. Hierbij was door de Curatoren bepaald dat de colleges van alle Hoogleraren en Lectoren bezocht moesten worden; dat hierbij bijzonder gelet moest worden op de vraag of het onderwijs beantwoordt aan het doel, en dat er van de bezochte colleges en examens een schriftelijk verslag moest worden uitgebracht aan de vergadering van curatoren, welk verslag in het bijzijn van de Hoogleraren moest worden behandeld. Zonder enige terughoudendheid mogen curatoren, met grote dank aan de Heere, en veel erkentelijkheid voor de arbeid van Hoogleraren en Lectoren, alsmede de ijver der studenten, meedelen, dat het onderwijs in elk opzicht aan het gestelde doel heeft beantwoord, en dat ze niet twijfelen of de vrucht van dit godvruchtig gegeven onderwijs zal blijken tot heil der kerken te zijn. De studenten leven intens mee, en hun scripties leggen er getuigenis van af, dat ze met ernst studeren.”

Een zaak van bijzondere zorg voor de deputaten-curatoren was de Bibliotheek der Theol. Hogeschool, welke door de onvermoeide, vergaderende en selecterende arbeid van de bibliothecaris Prof. K. Schilder en de krachtige hulp van het „Vrouwen-comité” zienderogen groeide, zodat het noodzakelijk bleek een conservator te benoemen. Verder zij hier nog vermeld, dat ook een commissie benoemd werd voor het toezicht op de gebouwen en een instructie werd opgesteld voor de pedel, de bibliothecaris, de conservator en voor het gebruik van de studie-zaal.

Overeenkomstig het door de Synode van Groningen 1946 (Acta dier Synode art. 101 sub 7, 8, 11) beslotene werd uitvoering gegeven:

- a. aan de machtiging om in overleg met de Hoogleraren een nieuwe Lector te benoemen voor het onderwijs in de vakken Nieuw-Testamentisch en Patristisch-Grieks; hiervoor werd benoemd Drs D. J. Buwalda;
- b. aan de opdracht, de eisen voor het doctoraal examen in overleg met het college van Hoogleraren vast te stellen, zulks behoudens goedkeuring van de volgende Generale Synode;
- c. aan de machtiging om ieder jaar een „Theol. Hogeschooldag” te organiseren, welke gehouden werden 2 Oct. 1946 en 25 Sept. 1947.

Gezien het bovengenoemde is Uw commissie van oordeel, dat deputaten-curatoren zich naar behoren van hun taak hebben gekweten en hun met dank voor de door hen verrichte arbeid décharge kan worden verleend.

In aansluiting hierbij is een woord van dank op zijn plaats aan Prof. Schilder voor het veelomvattende en opbouwende werk, dat hij als Bibliothecaris der Theol. Hogeschool heeft verricht, aan het „Vrouwen-comité”, dat uit kleine gaven een grote schat van boeken wist bijeen te brengen en aan het Bestuur der Stichting voor al hun arbeid met betrekking tot het behartigen van de stoffelijke belangen in verband met de opleiding tot de Dienst des Woords.

Bovenal echter past ons dank aan de Heere en Koning der Kerk, Die tot de onderscheiden arbeid bekwaam, gewillig en daarin getrouw maakte, om, in ware gemeenschap der heiligen — als broeders de krachten en gaven aan te wenden tot nut van elkander en tot bouw Zijner Kerk; Hij die in Zijn vrijmacht, wijsheid en liefde i.p.v. de gedachte rust van het emeritaat, Prof. S. Greijdanus, tot het door zijn Meester bepaalde uur om in te gaan in de vreugde Zijns Heeren, bleef stellen in de dienst, welke mensen hem wilden ontnemen en hem ons gaf en liet, toen de felste aanslagen op de School der Kerken en de zuivere bediening van het Woord des Heeren werden gericht, om ons een voorbeeld te zijn als een getrouwe doulos Christi (slaaf van Christus); Die ook in alle verscheurdheid en bij alle kerkontbindende actie, Satan en de leidlieden der valse kerk ten spijt, de band tussen de kerken en haar School heeft verlevendigd en verstevigd, gelijk uit de liefde en het meeleven met de School der kerken van de zijde van de leden van de kerk des Heeren bleek.

Ad II. Thans komende tot het 2de punt n.l. welke voorstellen de deputaten-curatoren ter goedkeuring of afhandeling aan uw vergadering voorleggen, noemt uw commissie 't volgende:

1. een voorstel tot benoeming van een Hoogleraar in de plaats van wijlen Prof. Dr S. Greijdanus; in deze werd reeds door uw vergadering een besluit genomen.

2. een verzoek om goedkeuring van het schrappen van art. 10 uit de „bepalingen van het verlenen van pensioen aan de Hoogleraren der Theol. Hogeschool van de „Geref. Kerken in Nederland“ en hun weduwen en wezen“, welk art. aldus luidt:

„De tractementen van de Hoogleraren ondergaan jaarlijks ten bate van het in art. 1 genoemde pensioenfonds een doorlopende korting van 5 ten honderd, telkens bij de termijnsgewijze uitbetaling te verrekenen“ en dienovereenkomstig uit art. 11 te schrappen de woorden:

„Behalve uit de in art. 10 bepaalde bijdragen.“ en dit artikel aldus te lezen: „Dit pensioenfonds bestaat uit..... enz.“

Naar het oordeel uwer commissie is er geen bezwaar dit verzoek in te willigen.

3. het voorstel — in aansluiting op het door de Synode te Groningen beslotene (Acta art. 101 sub 8) betreffende vaststelling van de eisen voor het doctoraal examen; welke eisen U in het U verstrekte curatoren-verslag blz. 3 en 4 vindt vermeld;

4. een verzoek om goedkeuring van de voorlopige incidentele beslissing door de Deputaten-curatoren genomen — inzake het inschrijven als student aan de Theol. Hogeschool van een alumnus, die eindexamen H.B.S. had behaald en bezig was zich voor te bereiden voor het staatsexamen.

Te dezer zake vermeldt het curatoren-verslag:

„Een van de gevallen waarin door Curatoren op voorstel van het college van Hoogleraren een beslissing moest worden genomen, was de vraag of een alumnus, die eindexamen H.B.S. had behaald en bezig was zich voor te bereiden op het Staatsexamen zou kunnen worden ingeschreven als student aan onze Theol. Hogeschool. Het Reglement onzer School voorziet niet in dit geval. Er moest dus een voorlopige beslissing worden genomen. Onder nadere goedkeuring van de Generale Synode hebben Curatoren voorlopig bepaald, dat deze broeders, ingevolge art. 99 van de wet op het Hoger Onderwijs kunnen worden ingeschreven als student, onder de beperkende bepaling evenwel, dat ze de ernstige en stellige begeerte hebben, predikant te worden en geen examens mogen doen alvorens ze de vereiste diploma's in hun bezit hebben. Curatoren hebben hierbij het college van Hoogleraren de opdracht gegeven „er op toe te zien, dat ze, na de vereiste diploma's te hebben behaald de normale studiegang zullen volgen.“

Uw commissie is van oordeel:

a. dat deputaten-curatoren hierin goed gehandeld hebben, aangezien hun beslissing, gezien ook de gemaakte restrictie, in overeenstemming is met het karakter der School, gelijk tevens overeenkomstig art. 99 van de Wet op het Hoger Onderwijs;

b. dat aan deputaten-curatoren en Hoogleraren dient te worden aanbevolen in het vervolg in dergelijke voorkomende gevallen gelijkelijc te handelen.

5. voorstel tot vaststelling van een instructie voor de deputaten-curatoren (vgl. art. 3 Rgl. voor de Theol. Hogeschool..... de deputaten-curatoren door de Generale Synode geïnstrueerd). Van zulk een instructie wordt wel melding gemaakt in het curatoren-verslag; zij werd echter niet ter goedkeuring bij uw vergadering ingediend.

Wel werd door Uw commissie kennis genomen van de instructie, welke door de deputaten-curatoren werd opgesteld, waarin echter naar het oordeel Uwer commissie niet al de gegevens zijn verwerkt, welke het Reglement voor de Theol. Hogeschool biedt voor het werk der deputaten-curatoren. Aan de deputaten-curatoren zou kunnen worden verzocht tijdig bij de e.k. Generale Synode een concept-instructie voor deputaten-curatoren in te dienen. Zolang nog geen instructie door de Generale Synode is vastgesteld, worden de deputaten-curatoren dan geacht geïnstrueerd te zijn naar hetgeen betreffende hun opdracht vermeld wordt in het Reglement voor de Theol. Hogeschool, de besluiten van de Generale Synode van Groningen art. 101 der acta dier Synode en hetgeen uw vergadering t.d.z. besluit.

Ad III. Tenslotte verdient uit het verslag der Curatoren nog het volgende uw aandacht. De deputaten-curatoren hebben geoordeeld, met de gewoonte om eenvoudig de Acta van de Curatoren-vergaderingen te laten drukken en deze ter kennis van de kerken te brengen, te moeten breken en in plaats daarvan een samenvattend verslag te geven. Dit om het meelevens der kerken te bevorderen.

Naar het oordeel uwer commissie verdient het alleszins aanbeveling, dat tot bevordering van het meelevens met de Theol. Hogeschool, zulk een verslag aan de kerken wordt gezonden, — mits dit ieder jaar geschiedt — doch niet ter vervanging van, maar als bijlage bij de handelingen van Curatoren. Het komt Uw commissie voor, dat aan de kerken de officiële „Handelingen der Curatoren“ niet moeten worden onthouden.

Samenvattend stelt uw commissie voor te besluiten:

1. aan de deputaten-curatoren onder dank décharge te verlenen van hun in opdracht van de kerken verrichtte arbeid;
2. het schrappen van art. 10, en de wijziging dienovereenkomstig van art. 11 in de „Bepalingen tot regeling van het verlenen van Pensioen aan Hoogleraren der Theol. Hogeschool“ goed te keuren;

3. goedkeuring te hechten aan hetgeen als „eisen voor het doctoraal examen” werd vastgesteld;
4. goed te keuren het voorlopig besluit der deputaten-curatoren, waardoor aan een alumnus met eindexamen H.B.S. de mogelijkheid werd geopend om te worden ingeschreven als student aan de Theol. Hogeschool, en de deputaten-curatoren aan te bevelen in het vervolg in dergelijke voorkomende gevallen, in overleg met de Hoogleraren, gelijkelijk te handelen, onder de beperkende bepaling, dat zij die dit verlangen, de ernstige begeerte hebben predikant te worden, en geen examens zullen doen alvorens ze de vereiste diploma's in hun bezit hebben;
5. de deputaten-curatoren te verzoeken aan de e.k. Generale Synode een instructie voor de deputaten-curatoren ter vaststelling voor te leggen waarbij inmiddels deze instructie geacht wordt vervat te zijn in het Reglement voor de Theol. Hogeschool en het dienovereenkomstig beslotene op de voorgaande en deze Generale Synode;
6. de deputaten-curatoren te machtigen elk jaar naast de „Handelingen der Curatoren” een verslag betreffende de Theol. Hogeschool aan de kerken toe te zenden;
7. goed te keuren de ontheffing van Prof. Dr K. Schilder van de functie van Bibliothecaris en de benoeming van Prof. Deddens als zodanig; onder bijzondere dank aan Prof. Schilder voor het vele en betekenisvolle werk door hem in deze verricht;
8. zich aan te sluiten bij de woorden van waardering en dank gericht aan het „Vrouwencomité” en het „Bestuur der Stichting”.

Namens Commissie I,
w.g. F. VAN DIJK,
Rapporteur.

BIJLAGE 49.
(Acta art. 150.)

Verslag van de werkzaamheden van de Curatoren van de Theologische Hogeschool van De Gereformeerde Kerken in Nederland, gedurende het 92- en 93-ste jaar (Cursus 1946—'47, 1947—'48).

Dat we langzamerhand tot het normale kerkelijke leven terugkeren, moge mede blijken uit dit eerste verslag dat de Curatoren, sinds de Reformatie onzer kerken weer op normale wijze mogen uitbrengen. Het vorige verslag is uitgebracht op de Generale Synode van Groningen. Wat er in die twee jaar sinds die synode met onze school gebeurd is, vindt U hier.

Toch is er een groot verschil tussen dit verslag en de verslagen die vroeger werden uitgebracht. Was het de gewoonte eenvoudig de Acta van de Curatoren-vergaderingen te laten drukken en ter kennis van onze kerken te brengen, met deze gewoonte is nu gebroken. De Acta toch zijn, los van de besprekingen ter Curatoren-vergadering gehouden, slechts een objectieve weergave der plaats gehad hebbende feiten. Ze konden zich dan ook niet in de algemene belangstelling verheugen, en ze verdwenen in de regel van de kerkeraadstafel naar het archief. Mogelijk dat de plaatselijke correspondent van onze Hogeschool er iets dieper studie van maakte, als regel werden deze verslagen toch „voor kennisgeving aangenomen”.

De Heere heeft ons echter in Zijn genade het wonder doen beleven, dat onze Theologische Hogeschool zich — misschien als nooit te voren — in de liefde-belangstelling van al onze kerken en haar leden verheugen mag, en het hartelijk medeleven met haar dat zo ongeknutseld is openbaar geworden, heeft Curatoren doen besluiten hun verslag enigszins anders in te kleden. Zij willen u dan ook van haar werkzaamheden het een en ander liever eenvoudig vertellen, dan u een dorre opsomming geven van wat zij op hun vergaderingen behandelden.

Daartoe nu overgaande, willen Curatoren beginnen met hun grote dank uit te spreken aan de Heer der Kerk, die het hun tot zulk een vreugde maakte, de Hogeschool der Kerken te verzorgen. Menigmaal zijn ze klein geworden onder de nooit gedachte zegeningen des Heeren; zijn ze verlegen geworden onder de bewijzen van tevoren nooit ervaren liefde voor „de School der Kerken”, zoals deze leeft bij de leden onzer kerken. Het moge waar zijn, dat die liefde moeilijk te peilen is, omdat ze toch een „zaak des harten” is....., wat er van die niet te peilen liefde aan zichtbare en tastbare dingen openbaar werd en wordt, is zo overweldigend, dat woorden dit niet vermogen uit te zeggen.

In de periode waarover wij spreken vielen immers twee zgn. „Schooldagen”. De eerste werd de tweede October 1946 gehouden, en de tweede de vijf en twintigste September 1947; beiden aan de ingang van een nieuwe cursus.

Wat waren die Schooldagen anders, dan de tot nu toe beleefde. Niet slechts, omdat het aantal bezoekers zo overweldigend was, dat op de eerste Schooldag naast de grote Nieuwe Kerk ook de Ned. Herv. Broederkerk nog moest gebruikt worden, en des morgens ook de Gehoorzaal nog vol liep, maar vooral omdat de herboren liefde zich zo spontaan uitte, dat deze

dagen na de doorleden moeite en strijd van de voorbije tijd een bron van kracht bleken te zijn voor de duizender, die menigmaal in zeer kleine verbanden te worstelen hebben tegen schier niet te overwinnen bezwaren en tegenkanting van allerlei aard. Wat klonken de psalmen van lof en dank uit de harten op tot Hem, Die in Zijn onverbreekbare trouw zoveel heerlijks gegeven had. Wat schitterden de ogen van honderden van heilig enthousiasme en diepe dankbaarheid op deze nooit te vergeten vergaderingen. Wat waren die tweede October 1946 en vijf en twintig September 1947 historische data, waarover zelfs het nageslacht nog spreken zal.

Op die eerste Schooldag na de Reformatie, de tweede October 1946, is ons nieuwe schoolgebouw aan de Broederweg te Kampen in gebruik genomen. Door de onvermoeibare ijver van het Bestuur van de Stichting voor de financiële instandhouding van de Opleiding tot de Dienst des Woords, welks werk niet hoog genoeg geroemd kan worden, mochten we, onder de goede gunst onzes Gods, weer ruimer ademen. Het oude en vertrouwde gebouw onzer Theologische Hogeschool, aan de Oudestraat in Kampen gelegen, is ons wederrechtelijk onthouden door die groep, die wel pretendeert de Gereformeerde Kerken te zijn, maar die juist dat, wat onze Kerken GEREFORMEERDE kerken deed zijn door de eeuwen heen, nl. de volle gehoorzaamheid aan des HEEREN Woord hebben ingeruild tegen menselijke vonden of wetten, waarmee zij de consciëntien van Gods vrije kinderen hebben gebonden. Op de tweede October 1946 echter heeft de Heere ons ruimte gemaakt. Door de offers van spontane liefde was het Bestuur van de genoemde Stichting in staat gesteld het voormalige Hospitium aan de Broederweg 15 te Kampen te kopen en te metamorfoseren in een Hogeschoolgebouw, dat aan alle te stellen eisen voor het geven van wetenschappelijk onderwijs voldoet.

Hoe blij ons volk was met het geschenk des Heeren bleek wel uit de schatten, die werden aangedragen. Ere aan de broeders en zusters uit Rijnsburg, die zowel de eerste als de tweede Schooldag hebben gewerkt met bloemen. De nacht voorafgaande aan de eerste Schooldag werkten ze zelfs door, om het Hogeschoolgebouw te maken tot een luthof van bloemen, waarvan het oog niet verzadigd werd in het zien. En ook op de tweede schooldag waren ze present. Van heinde en ver, zelfs uit Zeeuws Vlaanderen en via België hadden bussen en treinen de honderden, die tot duizenden aangroeiden, aangebracht en op deze onvergetelijke Schooldagen, en zelfs nog daarna stroomden de gaven tot aankleding van het gebouw. Schilderijen en vloerbedekkingen, ja hele ameublementen vloeiden toe. Gebrandschilderde ramen gingen de vestiaire en aula verfraaien; lampen en overgordijnen brachten licht en gezelligheid; een serie geschilderde portretten van Hoogleraren sieren weer de wanden, terwijl een legaat werd toegezegd, bestemd voor de aankoop van een orgel voor de Aula.

Zienderogen groeide de bibliotheek, de onmisbare werkplaats voor Hoogleraren en studenten, zodat we na deze twee jaren met dank aan de Heere kunnen zeggen, dat de grondslagen voor een goede bibliotheek, vooral dank zij de arbeid van een „Vrouwen-comité”, dat met een eenvoudige actie, duizenden guldens bijeenbracht, zijn gelegd. Over een en ander vindt u nadere gegevens in de hierbij gevoegde andere verslagen.

Gedragen door de liefde en het gebed onzer kerken en al haar leden konden zowel op 4 October als op 26 September de nieuwe cursussen in 1946 en 1947 beginnen. Op 4 October 1946 heeft Prof. Dr S. Greijdanus de cursus geopend met een toespraak, die te vinden is in „de Reformatie” van 19 en 26 October 1946. Niet minder dan 110 studenten lieten zich inschrijven, onder wie 19 voor het eerst. Gedurende de cursus legden 12 studenten met goed gevolg hun propaedeutisch examen af, terwijl een vijftiental zich door een gunstig afgelegd kandidaats-examen de toegang tot het praeparatoir examen en hiermee tot de kansel geopend zag.

Op 26 September 1947 sprak Prof. P. Deddens tot opening van de cursus een rede uit over het onderwerp: „Machtig in de Schriften”. Het aantal studenten was geklommen tot 124. Van deze 124 waren er twaalf, die zich voor het eerst lieten inschrijven en 35, die zich lieten inschrijven of recenseren voor de doctorale studieën. Voor het propaedeutisch examen slaagden 10 studenten, terwijl er 17 waren die met gunstig gevolg hun kandidaatsexamen aflegden.

De dies natalis, de verjaardag onzer School, is de 6de December. Dan wordt als regel het Rectoraat overgedragen. Op 6 December 1946 droeg Prof. Dr K. Schilder het rectoraat over aan Prof. P. Deddens met een rede over de „algemene genade”. Hij toonde daarbij aan, dat de term „genade” hier niet verantwoord is. Op 9 Dec. 1947 droeg Prof. P. Deddens op zijn beurt zijn waardigheid weer over aan Prof. C. Veenhof, na eerst een rede gehouden te hebben over het onderwerp: „Van Dordt naar Westminster?”. Op de 18de December, die hierop volgde, mocht Prof. S. Greijdanus in kleine kring gedenken hoe hij 30 jaar lang de Heere had mogen dienen in zijn Professoraat aan onze Hogeschool. Dit was een dag van diepe dankbaarheid en ontroering.

Een van de gevallen waarin door Curatoren op voorstel van het college van Hoogleraren een beslissing moest worden genomen, was de vraag of een alumnus, die eindexamen H.B.S. had behaald en bezig was zich voor te bereiden op het Staatsexamen zou kunnen worden ingeschreven als student aan onze Theologische Hogeschool. Het Reglement onzer School voorziet niet in dit geval. Er moest dus een voorlopige beslissing worden genomen. Onder nadere goedkeuring van de Generale Synode hebben Curatoren voorlopig bepaald, dat deze broeders, ingevolge art. 99 van de wet op het Hoger Onderwijs kunnen worden ingeschreven als student, onder de beperkende bepaling evenwel, dat ze de ernstige en stellige begeerte hebben, predikant te

worden, en geen examens zullen mogen doen alvorens ze de vereiste diploma's in hun bezit hebben. Curatoren hebben hierbij het college van Hoogleraren de opdracht gegeven „er op toe te zien, dat ze, na de vereiste diploma's te hebben behaald, de normale studiegang zullen volgen.”

In aansluiting aan het te der zake door de synode van Groningen in Art 11 harer Acta beslotene, hebben Curatoren voorts, op voorstel van het college van Hoogleraren de eisen voor het doctoraal examen vastgesteld.

Deze komen op het volgende neer:

I. Oude Testament (Hoofdvak).

- a. Exegese: 10 capita.
- b. Canoniek (met inbegrip van de geschiedenis van canon en tekst): brede bestudering van controverse kwesties als Pentateuchcritiek en dergelijke.
- c. Historia Revelationis O.T.: Theologie des O.T.
- d. Geschiedenis en Religies der volkeren van het oude nabije Oosten.
- e. Enige kennis van Accadische, oud-Armeense of andere teksten.

II. Nieuwe Testament (Hoofdvak).

- a. Exegese 10 capita (elk van 20 à 25 verzen).
- b. Canoniek (bijzondere met inbegrip van Canongeschiedenis en Tekstgeschiedenis met bepaalde controverse punten).
- c. Godsopenbaring van het Nieuwe Testament (Neutestamentl. Theologie).
- d. Geschiedenis van de Nw. test. tijd; Hellenisme; Religies in de Grieks-Romeinse wereld.
- e. Dogmatiek: Bavinck deel I; id. Christel. Wetenschap; id. Christel. Wereldbeschouwing.
- f. Exegese O.T. (4 capita, elk van 20 à 25 verzen); iets van Canon O.T.; met Canon en Tekstgeschiedenis; enige kennis van Aramees en Syrisch.

III. Dogmatiek (Hoofdvak).

- a. Dogmatiek van Bavinck (4 delen) en collegedictaten van Prof. Schilder.
- b. Dogmengeschiedenis met mogelijkheid van speciaalstudie van onderdelen in verband met de richting waarin thema van dissertatie gezocht wordt.
- c. Geschiedenis van de Wijsbegeerte (met mogelijkheid van speciaal-studie in gelijke zin).
- d. Ethiek, inclusief geschiedenis van de Ethiek.
- e. Hoofdzaken Religionsgeschiedenis met critiek.
- f. Symboliek.

IV. Ecclesiologie (Hoofdvak).

- a. Historiografie met methodologie der geschiedenis.
- b. Algemene en Vaderlandse Kerkgeschiedenis.
- c. Kerkrecht.
- d. Dogmatiek, Dogmengeschiedenis en geschiedenis van de Wijsbegeerte in verband met de richting, waarin de examinandus het onderwerp van zijn proefschrift kiest.

V. Ambtelijke vakken.

- a. Ambtelijke vakken en hun geschiedenis; speciaal ook van de nieuwere stromingen.
- b. Overzicht van de Dogmenhistorie.
- c. Enkele Capita der Dogmatiek.
- d. Exegese van 4 Capita uit het oude- en uit het Nieuwe Testament.

VI. Zending (Hoofdvak).

- a. Godsdienstgeschiedenis.
- b. Koloniaal (casu quo „Indonesisch”) Staatsrecht (annex cultuurgeschiedenis).
- c. Zendingsgeschiedenis en Zendingstheorie.

Wat de voorbijgegangene cursusjaren betreft mogen de Curatoren voorts met grote dank aan de Heere melden, dat het onderwijs geregeld is voortgegaan. De strenge winter van 1946 op 1947 deed de kerstvacantie iets langer duren dan gewoonte was.

Hoe heeft de Heere ons ook in deze ruimte gemaakt. Voor het eerst mochten we sinds de reformatie onzer kerken zien, dat allerlei belemmeringen waren opgeheven. Een mooi en doelmatig ingericht gebouw gaf volledige ruimte voor het geven van colleges, aan een groot aantal studenten. De kring van Hoogleraren, sinds de Reformatie geslonken, was weer compleet. Prof. C. Veenhof, die op 19 Juni 1946 zijn ambt als Hoogleraar had aanvaard met het uitspreken van een inaugurele oratie over „Het Woord Gods in de brief aan de Hebreëen”, mocht door Gods genade volkomen hersteld van een ernstige ziekte, zijn colleges beginnen. De Heere heeft voorts Prof. P. Deddens, nadat deze een operatie had ondergaan, weer nieuwe kracht gegeven om zijn ambtswerk voort te zetten. Prof. B. Holwerda, die enkele weken ongesteld was, mocht reeds na korte tijd zijn arbeid geheel hervatten. Prof. Dr K. Schilder keerde behouden weer van een reis naar Amerika. Prof. Dr S. Greijdanus mocht na een ernstige ziekte weer oppgericht worden, en bijna tot het einde van de afgelopen cursus in ongebroken kracht zich geven aan onze Kerken.

Welk een verschil, vergeleken met het begin van de cursus 1945—'46. Toen stonden de beide getrouw gebleven Hoogleraren Dr S. Greijdanus en Dr K. Schilder — nadat de Heere onze geliefde eveneens getrouw gebleven Dr R. J. Dam had weggenomen — tezamen voor de volle taak der opleiding tot de Dienst des Woords. De Heere gaf wonderlijk kracht tot vervulling van deze schier bovenmenselijke taak. In het bijzonder denken de Curatoren hierbij aan het geweldige werk, dat door de tevoren reeds geëmeriteerde, en daarna geschorste, maar door de Heere weer geroepen Prof. Dr S. Greijdanus is verricht. De Heere komt hiervoor alleen de dank toe. Hij heeft alles zo wonderlijk welgemaakt.

Dan het begin van de cursus 1946—'47. Naast de beide genoemde professoren stonden nu ook de Professoren P. Deddens, B. Holwerda en C. Veenhof. In de plaats van wijlen Dr R. J. Dam stonden nu meerdere Lectoren. Eerst Ds D. K. Wielenga en Drs H. M. Mulder, en daarna, ten dele om het werk van Prof. Dr S. Greijdanus iets te verlichten, maar vooral om de propaedeuse zo goed mogelijk te doen zijn, ook Drs D. J. Buwalda om onderwijs te geven in het Nieuw Testamentisch- en Patristisch Grieks.

En nu het einde van de cursus 1947-'48. Prof. Dr S. Greijdanus is door de Heere opgenomen in heerlijkheid. Hij heeft de reformatorische grondslagen ook in het Theologisch onderwijs mogen leggen. Toen zei de Heere: Nu is het genoeg; nu is er voor deze getrouwe een plaats in mijn hemel. Na een zeer korte ongesteldheid ging hij in in de vreugde Zijns Heeren. Moet ons dit weemoedig stemmen? Stellig, we hadden hem zo lief en meenden hem niet te kunnen missen. Hij stond tot het laatst in jeugdige kracht. Maar onze weemoed vindt rust in Hem, die weet wat goed is voor Zijn Kerk. Er is zo rijke stof tot dank. Meer dan dertig jaar heeft deze grote in het Koninkrijk Gods, 's Heeren Kerk hier op aarde mogen dienen met een onvermoeibare ijver, met een liefde en een geloofskracht, die hem tot een der helden heeft gemaakt. Kinderlijk gelovig heeft hij — ondanks de smaadheid, die hij om Christus' wil dragen moest — volhard tot het einde. Voorts is hem weggelegd de kroon der overwinning: het eeuwige leven. En zijn werk hier zal vruchten dragen ook voor het nageslacht. We hebben aan zijn graf gestaan. Daar hebben we gehoord van de rechtvaardiging uit het geloof alleen. Uit het geloof is hij behouden. Soli Deo gloria.

Zo kwam er een opengevallen plaats. In hun laatste vergadering hebben de Curatoren een voorstel opgesteld aan de Generale Synode, om een opvolger voor Prof. Dr S. Greijdanus te benoemen. Hij zal moeilijk vervangen kunnen worden. Mogelijk zal hij onder Gods zegen wel worden opgevolgd.

Zoals eigenlijk vanzelf spreekt, hebben de Curatoren, overeenkomstig het door hen onderschreven formulier „naarstiglijk” toegezien op het werk van Hoogleraren en Lectoren, en het is hen een vreugde te kunnen melden, dat Hoogleraren en Lectoren getrouw waren aan hun opdracht.

Om dit toezicht te kunnen houden hebben de Curatoren regelmatig de colleges bezocht en ook enkele examens bijgewoond. Dit is bij toerbeurt geschied. Hierbij was door curatoren bepaald, dat de colleges van alle Hoogleraren en Lectoren bezocht moesten worden; dat hierbij bijzonder gelet moest worden op de vraag of het onderwijs beantwoordt aan het doel, en, dat er van de bezochte colleges en examens een schriftelijk verslag moest worden uitgebracht aan de vergadering van Curatoren, welk verslag in bijzijn van de Hoogleraren moest worden behandeld.

Zonder enige terughoudendheid mogen Curatoren, met grote dank aan de Heere, en veel erkentelijkheid voor de arbeid van Hoogleraren en Lectoren, alsmede de ijver der studenten, meedelen, dat het onderwijs in elk opzicht aan het gestelde doel heeft beantwoord, en dat ze niet twifelen of de vrucht van dit godvruchtig gegeven onderwijs zal blijken tot heil der kerken te zijn. De studenten leven intens mee, en hun scripties leggen er getuigenis van af, dat ze met ernst studeren.

Een zaak van bijzondere zorg voor de Curatoren was de Bibliotheek onzer Theol. Hogeschool, waarover u elders iets meer kunt lezen. Het stimulerende enthousiasme en het bijzondere charisma van vragen-voor-de-School, welke beide eigenschappen, naast vele andere, in de persoon van de bibliothecaris, Prof. Dr K. Schilder verenigd zijn, brachten reeds een schat van boeken naar Kampen. De selecterende hand van de Bibliothecaris wist de waardevolle exemplaren naar de Bibliotheek te dirigeren, terwijl de niet doelmatige te gelde werden gemaakt, om er andere voor terug te kopen. Zo kwam er reeds een begin van een Bibliotheek. Toen kwamen de dames, onder leiding van Mevr. Koenekoop uit Gouda. Deze hebben wonderen verricht. Hier wordt gezien wat de liefde vermag, en welk een groot werk zwakke handen kunnen verrichten. Elders vindt u hierover meerdere en interessantere mededelingen.

Echter, de groei van onze Bibliotheek bracht met zich mee de noodzakelijkheid van een Conservator. De bibliotheek moest voor het gebruik klaar worden gemaakt. Na bespreking met het „Stichtingsbestuur” dat steeds paraat is als het om onze Hogeschool gaat, werd eerst voor één jaar de heer Roukema van IJsselmuiden tot Conservator benoemd. Hij deed en doet z'n werk met zoveel toewijding, dat hij na het eerste jaar weer werd herbenoemd en onmisbaar geworden is.

Litteraard komen Curatoren veel in aanraking met het Bestuur van de Stichting, die de financiële verzorging der opleiding tot de Dienst des Woords behartigt. Het financiële beheer is in vertrouwde handen, zoals elders te controleren is. Het feit, dat er enig verschil van inzicht was over wederzijdse bevoegdheid bracht ons enkele malen samen, maar de gemeenschappelijke liefde tot de Hogeschool der Kerken deed ons een gemeenschappelijke oplossing vinden en in de meest hartelijke zin is met het Stichtingsbestuur samengewerkt tot heil van de School.

Voor het toezicht op de gebouwen is een commissie benoemd, bestaande uit de broeders Prof. Dr K. Schilder, Ds J. de Waard, T. Sikma en P. Bos. Ze houden het gebouw keurig in orde.

De Pedel der Hogeschool, br. J. Bos verrichtte zijn werk steeds tot volle tevredenheid van Hoogleraren, Curatoren en Stichtingsbestuur. Hij kreeg een hulp in br. J. Visscher, terwijl tevens een abonnement werd genomen bij een inrichting, die zorg draagt voor het schoonhouden van de ramen aan de buitenkant en de gevel van het gebouw.

Met het studentencorps „F.Q.I.” werd een goede verstandhouding onderhouden. Wel moest op een ingediend verzoek om f 500.— steun aan het corps te verlenen voor musicologische, muzikale en liturgische ontwikkeling, afwijzend worden beschikt, aangezien het volgens Curatoren niet op de weg van Hogeschool en Kerken ligt deze ontwikkeling, hoe goed ze ook moge zijn, te bekostigen; maar voor de leeskamer werd beide jaren een bedrag van f 150.— toegewezen en een verzoek om steun voor een uitgegeven getuigenis in verband met een studentenactie betreffende de gebeurtenissen in Tsjecho-Slowakije vond een willig oor.

De verdere arbeid van Curatoren betrok zich op de consolidatie van de Hogeschool en haar vruchtbaar werken. Hiertoe werd een instructie opgesteld voor de Curatoren, voor de Pedel, voor de Bibliothecaris, voor de Conservator, voor het gebruik van de studiezaal. Te zijner tijd zullen deze instructies gebundeld en bekend gemaakt worden.

Tenslotte nog enkele opmerkingen:

In het college van Curatoren kwam enige wijziging. Voor het begin van de cursus 1946—'47 moest Ds F. A. den Boeft, die de Curatoren als scriba heeft gediend, tengevolge van zijn vertrek naar Helpman, dit college verlaten. In zijn plaats nam Ds B. A. Bos van Voorburg zitting, die sindsdien ook het scribaat waarneemt. Het praesidium berust nog steeds bij onze praeses Ds D. van Dijk van Groningen. Het vorig jaar heeft Ds J. van Bruggen de plaats ingenomen van de vorige assessor Ds H. Knoop van Delfshaven. Door vertrek naar Kampen verliet Ds O. W. Bouwsma van Breukelen het Curatorium. Hij werd overeenkomstig het besluit van de synode van Groningen niet vervangen. Friesland heeft nog geen Curator, er kwam echter bericht, dat de Part. Synode als zodanig heeft aangewezen Ds J. Hettinga van Harlingen.

Ook in het Bestuur der Stichting kwam wijziging. De Kerkeraad van Groningen benoemde in plaats van br. Wildeboer, br. T. Sikma van Kampen in dit Bestuur.

De Commissie voor de voorbereiding van de Hogeschooldag is ongewijzigd en bestaat uit de brs. Prof. Dr K. Schilder, Ds J. de Waard en T. Sikma, allen te Kampen.

Prof. Dr K. Schilder heeft de laatste Curatoren-vergadering verzocht, hem te willen ontheffen van de functie van Bibliothecaris. Met grote dank voor het gewichtige werk in deze verricht, hebben Curatoren hierin bewilligd en in de plaats van Prof. Schilder benoemd Prof. P. Deddens.

Met de bede dat de Heere, die tot hiertoe alles zo welgemaakt heeft met Hogeschool en Kerken en ook bij de voortduur Hoogleraren, Lectors en studenten kracht en genade wil geven om te werken tot Zijn eer, eindigen Curatoren dit hun verslag.

Namens de Curatoren:

(w.g.) B. A. BOS, scriba.

BIJLAGE 50. (Acta art. 151.)

RAPPORT van Deputaten voor de vooropleiding voor de Zending.

*Aan de Generale Synode van de Gereformeerde Kerken in Nederland,
vergaderende te Amersfoort op 19 October 1948 e.v.d.*

Weleerwaarde en Eerwaarde Heren en Broeders,

De door de Generale Synode van Groningen 1946 benoemde Deputaten voor de Vooropleiding voor de Zending hebben:

1. in overleg met de lector in de zendingswetenschappen een leergang vastgesteld voor de vooropleiding van zendingsarbeiders (Bijlage A);

2. advies gegeven aan de zendende kerk (Zwolle) inzake te benoemen zendingarbeiders.
De deputaten stellen voor niet opnieuw deputaten voor de vooropleiding te benoemen, doch de hieraan verbonden werkzaamheden op te dragen aan de deputaten voor de zending.
 Bij Uw arbeid bidden wij U de leiding van de Heilige Geest toe.

De Deputaten voor de vooropleiding voor de Zending,

P. JASPERSE
 Mej. M. PARMENTIER
 G. K. SCHOEP
 F. DE VRIES
 C. C. DE VRIES.

BIJLAGE 50A.
 (Acta art. 151.)

Nijkerk, 19 October 1948.

Leergang Vooropleiding voor de Zending.

A. Voorbereidingsexamens.

1. Bijbelkennis.
Lectuur: Bijbels Handboek.
2. Kennis van de Geloofsleer.
Lectuur: H. Bavinck, Handleiding.
3. Kerkgeschiedenis.
Lectuur: Landwehr, Kort Overzicht KG, Kort Overzicht v. d. Gesch. der Geref. Kk. in Nederland van 1795 tot heden;
of Gerritsma en Delleman, De Gereformeerde Kerken;
of S. G. de Graaf, Hoofdpijnen met Supplement.

B. Zendingsexamen.

1. Zendingbeginselen.
Lectuur: J. H. Bavinck, Zending in een wereld in nood, hfdst. 1 en 2.
J. Gilhuis, Zendingstaak der kerk.
 2. Zendingsgeschiedenis.
Lectuur: J. H. Bavinck, a.w. hfdst. 3 en 4.
H. D. J. Boissevain, De Zending in Oost en West, I en II
De serie Onze Zendingsvelden: D. K. Wielenga, Van Pol, Midden Java.
 3. Kennis van de Godsdiensten.
Lectuur: Godsdiensten der wereld, sommige hoofdstukken.
Van Andel-Rutgers, Islam en Christendom hfdst. 1, 2, 4 en 5.
H. Kluin, Geestesleven der Natuurvolken.
Van Pol, Midden Java, hfdst. 4.
Wielenga, Soemba.
Delleman, Sinai en Arjoeno (naar verkiezen).
H. Kraemer, Islam.
 4. Kennis van Land en Volk.
Lectuur: Wielenga a.w. hfdst. 1 en 2.
Van Pol a.w. hfdst. 2.
- Maleise taal.
 Bewijs overleggen voldoende lessen te hebben gevolgd, om de gesproken en geschreven taal te kunnen verstaan en zich daarin mondeling en schriftelijk uit te drukken.

BIJLAGE 51.
 (Acta artt. (107, 109, 113.) 153, 155 (157, 158.)

Nieuwe voorstellen van Commissie IV inzake de geestelijke verzorging van militairen.

Uw Commissie adviseert ter regeling van wat de kerk van Batavia wil, een deputaatschap te benoemen, bestaande uit drie personen.

Uw Commissie meent, dat, wanneer uwe vergadering kan besluiten dit, h.i. principiële en dus enig houdbare standpunt, te aanvaarden, voldaan is aan wat de kerk van Nieuwendam-Amsterdam N. en andere Kerken van uwe vergadering vragen.

Inzake het instituut van legerpredikant stelt uw Commissie uw vergadering voor, uit te spreken en te besluiten:

De Generale Synode van de Gereformeerde Kerken in Nederland Ao. Di. 1948 te Amersfoort vergaderd,

I. Kennis genomen hebbende

van de door enige Kerken tot de Generale Synode gerichte verzoeken, om zich uit te spreken over de vraag, hoe gehandeld dient te worden, indien een dienaar des Woords, zich laat vinden voor een benoeming tot legerpredikant in vaste dienst;

II. Overwegende,

dat een dienaar des Woords een kerkelijk ambt bedient; in die dienst altijd aan een plaatselijke kerk verbonden is, welker kerkeraad hem beroept, instrueert en eventueel uitzendt: terwijl hij, ten aanzien van zijn ambtelijke arbeid uitsluitend aan kerkelijke vergaderingen verantwoordelijk is en moet zijn;

dat daarentegen de legerpredikant-in-vaste-dienst als zodanig geen kerkelijk-ambtelijke arbeid verricht, dat hij zich aan zijn arbeid-als-legerpredikant permanent en geheel heeft te wijden, dat hij voor deze arbeid benoemd, geïnstrueerd en uitgezonden wordt, door een niet-kerkelijke instantie, aan welke hij voor zijn specifieke taak van legerpredikant uitsluitend verantwoordelijk is;

III. Van oordeel,

dat daarom één persoon niet de functie van legerpredikant-in-vaste-dienst kan uitoefenen en tegelijk met het ambt van dienaar des Woords zijn bekleed;

IV. Besluit,

uit te spreken, dat de positie van dienaren des Woords, die zich een benoeming tot legerpredikant-in-vaste-dienst laten welgevallen en haar aanvaarden, voortaan geregeld dient te worden naar Art. 12 der K. O..

Inzake de geestelijke verzorging van onze Militairen, die naar Nederlands-Indië vertrekken, stelt uw Commissie uw vergadering voor, uit te spreken en te besluiten:

I. De Synode van oordeel,

dat ook voor onze doop- en belijdende leden, die als militair naar Indië vertrekken, de kerkelijke, ambtelijke zorg niet nagelaten mag worden en deze de taak der plaatselijke kerk blijft;

II. Overwegende,

dat het afgeven van „reisattestatiën” voor Militairen, die voor langer dan een half jaar naar Indië gaan, mitsdien niet behoort te geschieden, doch dat deze attestatiën behoren ingediend te worden bij de plaatselijke kerk, waar deze leden het dichtst bij hun standplaats hebben (in dit geval Batavia, voor zover het Nederl. Oost Indië betreft), en dat derhalve ook de Kerk van Batavia belast is met de ambtelijke zorg over deze leden der Kerk;

III. Besluit,

de volgende stappen te doen, opdat de Kerk van Batavia naar behoren haar roeping zal kunnen nakomen:

- a. aan te benoemen deputaten voor behartiging der zaken hier genoemd, op te dragen, bij de Regering ten spoedigste voorstellen in te dienen om te komen tot een **eigen ambtelijke verzorging** van onze Militairen, zodat er legerpredikanten kunnen worden uitgezonden, beroepen door de kerk van Batavia en eventueel ook andere plaatselijke kerken in Oost- en eventueel West Indië, die hun instructies **uitsluitend** ontvangen van de Kerken, die hen roepen, en die speciaal belast zijn met de **ambtelijke zorg** van de leden dezer Kerken in Militaire dienst, en er bij de Overheid op aan te dringen, ten behoeve van de ambtelijke arbeid dezer predikanten, alle faciliteiten te verlenen, welke dienen kunnen deze arbeid mogelijk te maken; en
- b. mochten deze deputaten, onverhoopt, hierin niet slagen, hun bij voorbaat op te dragen, in dat geval hiervan mededeling te doen aan de Kerk van Batavia, waarop deze Kerk kan gebruik maken van het z.g. „uitleen-systeem van predikanten” aan eventueel andere kerken in Indië, terwijl de kerken en classes in ons land, in dat geval, verzocht worden de Kerken van Indië naar haar **uiterste vermogen** ter wille te zijn, en dit deputaatschap te machtigen, ter bestrijding van de kosten hieraan verbonden, van onze Kerken twee collecten per jaar te vragen.

Inzake het onder a genoemde van het hier betreffende agendapunt: „Deputaten belast met de geestelijke verzorging van Militairen”, adviseert uw Commissie, te besluiten:

1. Aan Deputaten belast met de geestelijke verzorging van onze militairen dank te zeggen voor de door hen verrichte arbeid, hen te ontheffen van deze taak en geen nieuw deputaatschap voor deze verzorging te benoemen;

2. aan het deputaatschap, belast met de uitvoering van de hierboven genoemde besluiten, te verzoeken:
 - a. de nog lopende zaken van Deputaten, belast met de geestelijke verzorging van Militairen, af te wikkelen, en genoemde Deputaten, na controle der bescheiden, te déchargeren;
 - b. de arbeid te verrichten, welke genoemd is in de bovengenoemde besluiten, voor zover zij daarmee belast worden;
 - c. aan de eerstvolgende Generale Synode verslag van haar arbeid uit te brengen;
3. aan de classis 's-Gravenhage mededeling te doen van het feit, dat bij de Generale Synode bericht is ingekomen van de Deputaten, belast met de geestelijke verzorging der militairen, dat zij door verschillende omstandigheden geen rapport hebben kunnen indienen en mitsdien dat ook niet aan genoemde classis kon worden toegezonden;
4. aan de Raad der Kerk van Rotterdam-Zuid mededeling te doen, dat kennis genomen werd van zijn schrijven d.d. 18 October l.l. inzake zijn bezwaren tegen de verhouding, die is ontstaan tussen de Deputaten, belast met de geestelijke verzorging onzer Militairen en het weekblad „De Wachter”, dat inmiddels in deze situatie wijziging is gekomen, waardoor gemelde bezwaren automatisch opgeheven zijn.

Inzake de ingekomen stukken, in verband met punt b van dit punt van uw agendum, stelt uw Commissie uw vergadering voor te besluiten:

1. Aan de classis Arnhem en de Particuliere Synode van Overijssel-Gelderland te berichten, dat kennis genomen werd van haar schrijven inzake het aan Deputaten, belast met de geestelijke verzorging onzer Militairen, te richten verzoek om over te gaan tot het beleggen ener conferentie tussen garnizoenskerken, dat de Generale Synode echter meent, dat deze (overigens zéér gewenste) conferentie op eigen initiatief kan en derhalve ook behoort plaats te hebben;
2. aan de Kerk van Semarang te berichten, dat kennis is genomen van haar schrijven d.d. 23 Juli l.l. inzake het uitzenden van „leenpredikanten”; dat de Generale Synode er de voorkeur aan geeft eerst de door de Kerk van Batavia aangewezen weg te bewandelen en de kerken te adviseren, mochten hier onoverkomelijke bezwaren tegen blijken te bestaan, het verzoek van de Kerk van Semarang in zeer ernstige overweging te nemen;
3. aan de Kerk van Batavia te berichten, dat inzake de geestelijke verzorging der gereformeerde militairen met aandacht is kennisgenomen van de correspondentie, welke tussen deze Kerk en de Deputaten, belast met de geestelijke verzorging der Militairen, is gevoerd, evenals van het verzoek van deze Kerk om tot een regeling te komen, zoals geldt bij de Rooms Kath. en andere denominaties; dat de Synode evenzeer overtuigd is, dat het de roeping der Kerken is pogingen in deze richting te ondernemen en dat te zijner tijd deze Kerk over het resultaat van deze pogingen nadere inlichtingen zal ontvangen via het deputaatschap.

Namens de Commissie:
K. C. VAN SPRONSEN,
Rapporteur.

BIJLAGE 52.
(Acta art. 156.)

RAPPORT van Commissie IV over Verzorging Em.- Predikanten zonder „Vrijgemaakte Kerk” (punt 16: 1, 2 en 3 van het Agendum).

WelEerwaarde en Eerwaarde Broeders,

In handen van Commissie IV werd gesteld:

1. een schrijven van de classis Enschede van de Gereformeerde Kerken in Nederland, met de volgende inhoud:

„De classis Enschede, vergaderd 8 Juli, komt bij deze met een bezwaar tegen een besluit van de Part. Synode van Overijssel-Gelderland d.d. 9 Juni 1948, dat in het kort verslag dier Synode vermeld is:

eerst worden besproken de voorstellen, die gedaan zijn in verband met art. 13 K. O., ook ten aanzien van die emeriti en predikantsweduwen, die geen vrijgemaakte Kerk achter zich hebben (een viertal in de provincie Gelderland). Na een brede bespreking wordt een voorstel aanvaard om de bestaande regeling gedurende 1947/48 voor de bestaande gevallen te bestendigen.

Ons bezwaar is:

1. dat de Part. Synode niet de bevoegdheid had deze materie te behandelen, daar ze niet tot de kerken der meerdere vergadering in het gemeen behoort. Art. 30 K. O.;

2. niet bevoegd was om aan de kerken op te leggen een vast bedrag te storten ter uitvoering van Art. 13 K. O.;
3. dat een dergelijk besluit ook in strijd is met wat de Synode van Groningen uitsprak door te verwijzen naar Art. 11 K. O., wanneer een Kerk niet in staat is haar verplichting tegenover haar predikant na te komen.

Redenen waarom de classis Enschede dit besluit der Part. Synode niet voor vast en bondig kan houden, gelijk de classis bij voorstel op de agenda der Part. Synode gemeld had „dat zij zich niet geroepen acht, langer daaraan mee te doen”.

Ter toelichting diene, dat op de Part. Synode van Hardenberg 1946 besloten werd door te gaan met de onderlinge steunregeling. In deze steunregeling, waartoe alle Kerken in 1920 vrijwillig besloten, werd bepaald, dat de Kerken elkander zouden steunen ter uitvoering van art. 13 K. O.

In 1947 traden de Kerken in de classis Zwolle en daarna veel Kerken in de classes Hardenberg en Apeldoorn tot de „Stichting Emeritering” toe. Op de Part. Synode 1947 werd besloten: Deputaten ad. art. 13 K. O. zullen voorlopig, althans gedurende het eerste halfjaar 1947 hun arbeid op de oude voet voortzetten, totdat een overzicht van de situatie zal zijn verkregen, waarna over de vraag of dit deputaatschap al dan niet zal worden bestendigd zal worden beslist.

De classis Enschede is tot de Part. Synode 1948 doorgegaan met de opgelegde bedragen te betalen. Zij steunde daardoor de classis Zwolle, die een bedrag van ca. f 5.200.— had uit te keren, maar onderlinge steunregeling was dat niet.

De classis Zwolle zou niet wederkerig steun bieden aan de classis Enschede, wanneer in die classis zich een geval van emeritering zou voordoen. Uit de gelden, volgens die regeling opgelegd, worden ook betaald de emeritaattractementen van twee emeriti-predikanten en twee weduwen van predikanten waarvan de Kerken, die hen geëmeriteerd hadden, zich niet hebben vrijgemaakt. Dit was geen steun aan de Kerken naar art. 11 K. O., maar uitkeringen aan de aangeduide personen. De Kerken in de classis Enschede hebben in die jaren ca. f 5.900.— moeten storten. Zij erkennen de plicht om mee te werken aan eervolle verzorging van deze Dienaren des Woords en weduwen van predikanten, die de Kerken van Christus hebben gediend, maar zijn ook van oordeel, dat niet alleen zij, maar alle Kerken een ereschuld hebben. De classis Enschede diende dan ook op de Part. Synode van Overijssel-Gelderland het volgende voorstel in:

„Overwegende, dat in het ressort Gelderland emeriti-predikanten en weduwen zijn, wier Kerken zich niet hebben vrijgemaakt, is van oordeel, dat hun verzorging moet geschieden door de Classes, waartoe de hen-emeriterende Kerken zouden moeten behoren, en zo de classes daartoe niet in staat zijn, zij zich hebben te wenden tot de Kerken van het naastliggende ressort, opdat deze door collecten bijstand verlenen, en zo deze hulp onvoldoende blijkt, (zij) zich (hebben) te wenden tot de Kerken in Nederland.”

De Part. Synode verwierp echter dit voorstel, en nam het bovengenoemde voorstel aan.

De classis Enschede verzoekt nu aan de Generale Synode aan de Kerken een collecte te vragen voor de verzorging van bovengenoemde gevallen. De Kerken zouden dan die collecten kunnen afdragen aan de classes Arnhem en Harderwijk.”

2. een schrijven van de Part. Synode van Drente van De Gereformeerde Kerken in Nederland, luidende als volgt:

„De Part. Synode van Drente, in vergadering bijeen op 23 September l.l. besloot het volgende onder uw aandacht te brengen:

De Part. Synode van Drente sluit zich aan bij de bezwaren tegen een besluit van de Part. Synode van Overijssel en Gelderland, ingebracht door de classis Enschede en sluit zich tevens aan bij het verzoek door deze classis gericht tot uw vergadering, om aan de Kerken een collecte te vragen voor de verzorging van bovengenoemde gevallen.”

3. een schrijven van de classis Schiedam van De Gereformeerde Kerken in Nederland, dat aldus luidt:

De classis Schiedam stelt voor, dat de Generale Synode besluite de verzorging van Emeriti-predikanten zonder Gemeente landelijk te doen geschieden.

Hoofdzaak is dus het schrijven van de classis Enschede. De beide andere ingekomen stukken zijn min of meer adhaesie-betuigingen.

Nu komt het uw commissie voor, dat de classis Enschede in bovengenoemd vrij uitvoerig, toch ook weer gedrongen schrijven tenslotte komt met één concreet verzoek, n.l. dat de Generale Synode ter verzorging van de Emeriti-Predikanten zonder „vrijgemaakte Kerk” aan de kerken een collecte zal vragen (vermoedelijk is bedoeld: één per jaar), welke collecten dan zouden afgedragen kunnen worden aan de classes Arnhem en Harderwijk. Juist aan deze classes, omdat hier gevallen, als waarop in het schrijven van de classis Enschede bedoeld wordt, aanwezig zijn.

De classis doet aan uwe vergadering wél de mededeling, dat zij bezwaren heeft tegen een besluit van de Part. Synode van Overijssel-Gelderland, en komt zelfs met een drie-tal argumenten, waarop die bezwaren gegrond zijn, maar uwe commissie is tot de conclusie gekomen,

dat de classis Enschede niet verlangt, dat de Synode daarop ingaat en ten aanzien van genoemd besluit een uitspraak doet. Zij verzoekt, zoals zopas gezegd, de Synode alleen een collectie te vragen van de Kerken ter verzorging van Emeriti-Predikanten zonder „vrijgemaakte Kerk”. Dat wil zeggen: zij stelt zich op het standpunt, dat de last van de verzorging van deze emeriti door alle Kerken gelijkelijk moet worden gedragen, en dat zij landelijk dient te geschieden, zoals dat ook uitgesproken wordt door de Part. Synode van Drente en de classis Schiedam. Als motief wordt dan door de classis Enschede aangevoerd, dat *alle* Kerken een ereschuld hebben tegenover deze emeriti. Nu wil uw commissie dit motief als ondeugdelijk direct afwijzen. Ook de vrijmaking van deze emeriti is eenvoudig een daad van gehoorzaamheid geweest aan Gods gebod. Heeft dat in elk geval moeten zijn. Zij hebben niet anders kunnen en mógen handelen. Te spreken van een ereschuld vanwege het feit, dat zij zich hebben vrijgemaakt (al waren de omstandigheden voor hen dan ook veelszins moeilijk) lijkt daarom uw commissie dan ook ongewenst en niet juist. Bovendien blijft nog de vraag, of enkel het voldoen aan een ereschuld wel genoegzame waarborg geeft, dat zij geregeld in hun nooddrift worden verzorgd.

Uw commissie is van oordeel, dat deze emeriti **rechten** hebben op verzorging in hun nooddrift. Rechten, niet omdat zij zich vrijgemaakt hebben van onschriftuurlijke bindingen, en schorsingen etc., maar omdat zij Christus hebben gediend in het ambt van Dienaar des Woords, totdat zij door ouderdom, ziekte of anderszins onbekwaam zijn geworden om dat ambt uit te oefenen. Rechten, die bepaald en vastgelegd zijn in art. XIII der K. O.. En het spreekt vanzelf, dat zij deze rechten op behoorlijke verzorging in hun nooddrift, die zij van Christus in Zijn Woord Zelf ontvangen hebben, ook na hun vrijmaking mogen laten gelden.

Nu doelt de classe Enschede op dié gevallen, waarin een emeritus-predikant zich vrijgemaakt heeft, terwijl de kerk, die hij heeft gediend, en die naar art. XIII der K. O. de roeping had in zijn nooddrift te voorzien, onder het synodocratisch juk is gebleven, waardoor deze „kerk” elke band met haar emeritus-predikant heeft verbroken en dus ook haar financiële verplichting tegenover hem niet meer nakomt.. Zulk een emeritus-predikant staat dus in die omstandigheden zonder een „vrijgemaakte kerk” achter zich. Hij heeft rechten, maar de gemeenschap, die geroepen was om hem naar art. XIII der K.O. in zijn nooddrift te verzorgen, weigert in haar ontrouw om dat verder te volbrengen.

Wat moet nu in dit geval zulk een emeritus-predikant doen? Naar het oordeel uwer commissie dit: zich te wenden tot en zijn zaak voorleggen aan die Kerk, wier ressort het naast gelegen is aan het ressort van de „kerk”, waaraan hij als emeritus-predikant verbonden is geweest. Immers daar is reden voor. Die naastbijzijnde Kerk krijgt toch tot taak om daar, zolang de herinstitueering geen feit is geworden, het kerkelijk en geestelijk leven te verzorgen. Als art. XXXIX der K. O. zegt, dat plaatsen, waar nog geen kerkeraad kan zijn, door de classis onder de zorg van een genabuurde Kerkeraad zullen gesteld worden, dan geldt dat ook van plaatsen, waar de Kerkeraad heeft opgehouden te bestaan. Mochten er dus in een bepaalde plaats zich enkelen hebben vrijgemaakt, zonder dat het mogelijk is het geïnstitueerd kerkelijk leven voort te zetten, dan komen die enkelen tijdelijk onder bearbeiding van een genabuurde Kerkeraad. Dat betekent dus, dat ook een emeritus-predikant, zoals door de classis Enschede bedoeld, alsmede door de Part. Synode van Drente en de classis Schiedam, zich in dát geval in eerste instantie te wenden heeft tot de naastbijzijnde, plaatselijke Kerk, opdat dié de regeling van de verzorging in zijn nooddrift naar art. XIII der K. O. ter hand neme, niet als een zaak van barmhartigheid, maar van plicht.

Uw commissie meent de gedachte te moeten afwijzen, alsof deze verzorging direct een zaak is van de Kerken in het gemeen, maar naar analogie van art. XXXIX der K. O. meent zij, dat deze dient te geschieden vanuit de naastbijzijnde, plaatselijke Kerk, en dat deze Kerk dient uit te zien naar middelen, waardoor deze verzorging zó kan geschieden, als in art. XIII der K. O. is omschreven. Als vanzelf heeft deze Kerk zich in de eerste plaats daarbij te wenden tot de classis, waaronder zij ressorteert, terwijl deze op haar beurt zich eventueel wenden kan tot haar Particuliere Synode.

Uw commissie is van oordeel, dat langs deze weg de verzorging van emeriti-predikanten, als door de classis Enschede, de Particuliere Synode van Drente en de classis Schiedam bedoeld, het meest tot haar recht komt, zoals Christus dat eist, en stelt uwe vergadering dan ook voor te besluiten:

1. niet te voldoen aan het verzoek van de classis Enschede (alsmede van de Particuliere Synode van Drente en de classis Schiedam);
2. uit te spreken, dat de regeling der verzorging van de emeriti-predikanten zonder „vrijgemaakte Kerk” naar analogie van art. XXXIX der K. O. dient ter hand genomen te worden door de Kerk, wier ressort het naast gelegen is aan het ressort van die „kerk” waaraan een predikant als bovenbedoeld als emeritus verbonden is geweest;
3. van deze uitspraak mededeling te doen aan de classis Enschede, de roepende Kerk voor de e.v. Part. Synode van Drente en de classis Schiedam.

Namens Commissie IV:

(w.g.) A. BOS, Rapporteur.

BIJLAGE 53.

(Acta artt. (107, 109, 113, 153, 155) 157, 158.)

Herziene voorstellen van Commissie IV behorend bij bijlage 51.**DE SYNODE****Van oordeel,**

dat ook voor onze doop- en belijdende leden, die naar Indië vertrekken, of zich aldaar bevinden, de kerkelijke, ambtelijke zorg niet mag nagelaten worden;

Besluit:

- a. de kerk van Batavia en andere kerken in Indië te steunen in haar ambtelijke arbeid, die vooral met het oog op de zich daar bevindende militairen verricht moet worden en verzoekt de classis Groningen naast het verlenen van steun aan de kerk van Batavia ten behoeve van de arbeid van Ds Van der Stoel, de uitzending van één of meer leenpredikanten naar de kerken in Indië te bevorderen;
- b. er bij de kerken op aan te dringen het werk van de classis Groningen in deze te steunen;
- c. die classis te machtigen van de kerken twee collecten per jaar voor deze arbeid te vragen.

Inzake het Agendapunt „Deputaten belast met de geestelijke verzorging van de militairen” besluit de Synode:

- a. deze deputaten dank te zeggen voor de door hen verrichte arbeid, hen te ontheffen van deze taak en geen nieuwe deputaten te benoemen;
- b. aan de classis Groningen te verzoeken om in overleg met deze deputaten de lopende zaken van hun deputaatschap af te wikkelen en de resterende gelden voor de door deze classe te verrichten arbeid ten behoeve van de kerken in Indië aan te wenden;
- c. de classis Groningen te verzoeken de gelden en bescheiden dezer deputaten te controleren en daaromtrent alsmede van al haar arbeid aan de e.k. generale synode te rapporteren.

(w.g.) K. C. VAN SPRONSEN, Rapporteur.

BIJLAGE 54.

(Acta artt. 162, 163, 165.)

RAPPORT VAN COMMISSIE II inzake punt 5 van het agendum, betreffende de POSITIE DER PRAE-ADVISEURS ter SYNODE.

Aan uw commissie werd ter behandeling gegeven het door Deputaten — in opdracht van de Generale Synode van Groningen (1946) — uitgebrachte rapport inzake Prae-adviseurs ter Synode.

Daarbij werd aan uw commissie een aantal stukken ter hand gesteld ten getale van elf, allen betrekking hebbende op deze materie, vermeld in het Agendum: sub 5, 1— 11.

Vooraf moge de opmerking worden gemaakt, dat het rapport der door de Generale Synode van Groningen 1946 benoemde Deputaten tijdig rondgezonden werd, en dus tijdig de kerken bereikte en bij de Kerken voldoende bekend kan worden geacht. Reden, waarom uw commissie het overbodig acht de inhoud van genoemd Rapport hier te releveren. Wel wil zij uitspreken, dat deputaten ad hoc voor hun arbeid de dank der Kerken verdienen, met name voor het tijdig rondzenden van hun Rapport. Daarbij mag een woord van eerbiedige gedachtenis aan één hunner, Prof. Dr S. Greijdanus, niet ontbreken. De Kroon der rechtvaardigheid, die hem gewerd, is meer dan de dank der Kerken voor al zijn arbeid in haar dienst.

Wat de ingekomen stukken aangaande deze materie betreft, meent uw commissie, dat het niet noodzakelijk is hun inhoud, stuk voor stuk, te vermelden. Ze zijn eenvoudig onder drie rubrieken onder te brengen:

- a. een deel (verreweg het kleinste) spreekt zich uit vóór het Rapport van Deputaten;
- b. een deel (verreweg het grootste) schaaft zich aan de zijde van de Kerk van Nieuwendam-Amsterdam-Noord (zie voorlopig agendum sub 5);
- c. een deel wijst een andere dan sub a en b genoemde weg, die kortweg neerkomt op bestending van de bestaande toestand. Met name zijn het de Kerken van Batavia en Rotterdam-Delfshaven, die als haar overtuiging uitspreken, dat hiërarchie niet voorkomen wordt door allerlei maatregelen, en dat het niet gebruik maken van door de Heere geschonken gaven een onnodige verarming betekent.

In het schrijven van de classis Schiedam lezen we:

„Een deel der kerken sprak zich uit vóór het voorstel van de Kerk van Nieuwendam-Amsterdam-Noord, een ander deel vóór het Rapport van Deputaten, terwijl een derde deel geen uitspraak daaromtrent had. Alle Kerken zijn het er mee eens, dat gewaakt moet worden tegen overheersing van Prae-adviseurs op de Generale Synode.” Uw commissie is van mening, dat hetgeen uit de classis Schiedam ons ter ore kwam, een getrouwe weergave mag worden genoemd van wat alom in de Kerken dienaangaande leeft. Overal in den lande zijn de Kerken bang voor hiërarchie. Velen menen in de aanwezigheid der Hoogleraren ter Synode dat gevaar in levende lijve voor zich te zien, en roepen nu om maatregelen dit gevaar te bezweren. Maar noch Deputaten, noch de Kerk van Nieuwendam-Amsterdam-Noord, wees de weg, die allen kon bevredigen.

Uw commissie acht het niet haar taak het gehele Rapport van Deputaten te bespreken, maar wil aanstonds komen tot een oordeel over de conclusies, waarmede dit rapport sluit.

Deze conclusies willen, gelijk uit het rapport blijkt, „talrijke en ernstige bezwaren welke tegen de functionering van het instituut der prae-adviserende leden gerezen zijn” wegnemen, en voorkomen, dat de prae-adviserende leden, „de Kerken in haar Synodale vergaderingen al meer beheersen”.

Uw commissie acht het voor een juiste situatie-tekening niet overbodig, hier vooral op te merken, dat bij haar ernstige twijfel is gerezen aangaande de juistheid van de overweging, die de Synode van Enschede (1945) leidde bij haar besluit inzake de positie van Prae-adviseurs, n.l. dat er talrijke en ernstige bezwaren tegen de functionering van het instituut der prae-adviseurs waren gerezen. Er was, blijkens de stukken, ter Synode van Enschede slechts één verzoek van de Part. Synode van het Centrum, dat als volgt luidde:

„De Kerken der classis Utrecht en Amersfoort met de inwonende Kerken van de classis Breukelen en Hilversum in Part. Synode bijeen te Bilthoven op 5 Sept. 1945, verzoeken de Generale Synode maatregelen te treffen, dat de positie en arbeid der prae-adviserende leden der Generale Synode, meer dan tot dusver, beantwoorde aan het karakter dat het instituut van prae-adviserende leden uit de aard der zaak dragen moet”.

Verder was er over de materie ter Generale Synode van Enschede (1945) niets ter tafel. En dit ene ingekomen stuk van de Part. Synode van het Centrum geeft in het geheel geen blijk van enige ernstige klacht.

Zonder hier nu verder op in te gaan — maar dit voor rekening latend van de Synode van Enschede — stelt uw commissie er prijs op te verklaren, dat — aangenomen het feit dat de prae-adviserende leden zouden willen heersen — de door Deputaten voorgestelde conclusies het gewenste effect (wering van de hiërarchie) niet zullen hebben.

Op de bijzonderheden der door Deputaten voorgestelde conclusies ingaande, wil uw commissie opmerken, dat het niet eenvoudig zal zijn, uit te maken welke voorstellen van algemene en principiële strekking zijn, en welke niet. Voorts wanneer op het voorstel van Deputaten, omschreven in het slot van conclusie 1, zou worden ingegaan, n.l. het „verzoek om schriftelijke prae-adviezen over de voorgestelde en gerapporteerde zaken vóór het samenkomen der Synode bij haar in te dienen”, dan zou naar het oordeel van uw commissie de deur voor overheersing der Hoogleraren eerst recht worden opengezet. Immers, dan kan men er op rekenen, dat er bij de aanvang van iedere Synode een uitvoerig schriftelijk-vastgelegd, peremptoir advies der Hoogleraren ter tafel is, dat van stonde aan de besprekingen en meningsvorming gaat beheersen, en waartegenover wel een grote dosis kritisch vermogen bij de Synode-leden mag worden verondersteld, om zo'n peremptoir professoren-advies slechts als advies te doen fungeren.

Komende tot conclusie 2, betreffende het aantal der uit te nodigen Hoogleraren, en hun spreken ter Synode, meent uw commissie, dat de regel van „een of twee Hoogleraren uitnodigen”, een tweetal moeilijkheden met zich brengt:

- a. welke norm moet bij dat uitnodigen gevolgd: toerbeurt, ancienniteit of iets anders? en wie maakt dat uit?
- b. men zal bij een bepaald punt de kans lopen, juist de man te missen, die men nodig heeft.

Ook de regel, dat een hoogleraar slechts adviseren kan, wanneer dit door de vergadering bij monde van de praeses wordt verlangd, kan het kwaad der hiërarchie niet bestrijden. Er zal ter vergadering altijd wel een lid zijn, die op het eerste knipoogje van een hoogleraar het professorale advies zal begeren. Indien over zulk een begeerte eerst de ganse vergadering zich moet uitspreken, zal dat eindeloze stemmingen in de zittingen, en een verlengde tijdsduur ener Synode, ten gevolge hebben. Conclusie 3 en 4 van Deputaten wil uw Commissie hier nog even buiten beschouwing laten, als zijnde niet van principiële aard.

Toegegeven moet, dat al deze bezwaren niet kunnen ingebracht tegen het voorstel van de Kerk van Nieuwendam-Amsterdam-Noord (o.a. door geheel Noord-Holland gesteund). Dit voorstel is radicaal en consequent. Het blijft niet ten halve staan, maar zet de hoogleraren voorgoed en geheel buiten de Gen. Synodale vergaderingen. Toch komt uw commissie de maatregel, in dit voorstel naar voren gebracht, rigoreus en drastisch voor. Het is meer te verklaren als een reactie-verschijnsel dan als een reformatische maatregel. Vorige Synodes hebben een ontstellend beeld te zien gegeven van de verwording der Kerken. Met name de hoogle-

raren hebben daarin naar de macht gegrepen en een grote verwoesting aangericht. „Dit zal nooit meer gebeuren — de hoogleraren moeten eenvoudig de kans voor zulke experimenten niet meer hebben” — zo wordt nu gezegd. Er wordt om maatregelen gevraagd, waarbij de één nog iets van 't oude behouden wil, en de ander consequent met het oude wil breken. Dit nu wil uw commissie — waarderende de goede bedoelingen, die er achter liggen, n.l. de voorkoming van alle hiërarchie, — signaleren als een reactie-verschijnsel, dat met reformatie niets gemeen heeft.

Men moet niet vergeten: Het kwaad zat niet alleen in de hoogleraren, maar niet minder in 't leven der kerken zelf. Wanneer het in de kerken niet deugt, deugt het in een Synode evenmin, en in zulk een situatie kunnen de hoogleraren zonder bezwaar zich de leiding toe-eigenen. Een volk krijgt in de regel de regeerders die het verdient!

We geven toe: Het kwaad der hiërarchie (ook door professoren-heerschappij) ligt altijd op de loer. Maar dit kwaad is nooit met maatregelen te keren. In deze is uw commissie het hartelijk eens met het opgemerkte in de brief van de kerk van Rotterdam-Delfshaven: „dat hiërarchie in de kerk des Heeren noch door dergelijke maatregelen wordt voorkomen, noch wordt uitgebannen, maar alleen door een geloovige onderworpenheid aan het Woord Gods en binding aan de heiligheden en de aangenomen kerkenordering door allen en een tegelijk.”

In een gezond kerkelijk leven is 't niet mogelijk, dat de hoogleraren van hun positie ter Synode misbruik maken. In een verziekt of gedefformeerd kerkelijk leven is het gevaar van overheersing niet door orde-maatregelen te keren. Voorts acht uw commissie het 'n nodeloze en moedwillige verarming van het kerkelijk leven, wanneer door het aanvaarden van het voorstel van de Kerk van Nieuwendam-Amsterdam-Noord, de kerken ongebruikt zouden laten de gaven, haar door de Heere in de kerkelijke hoogleraren geschonken. Zonder hun positie te overschatten of hen te verheffen boven eenvoudige minder geleerde broeders in de Kerken, moet toch niet vergeten worden de bijzondere plaats, die de Hoogleraren van de **eigen inrichting der kerken** in die kerken innemen. De Hogeschool staat midden in het leven der kerken. De Hoogleraren, aan die School verbonden, evenzo. Ieder vraagt hen om advies, overal gaan ze spreken en voorlichten. En dan zouden de kerken in hun Synodale vergaderingen (waar dikwijls de moeilijkste zaken aan de orde komen) hun advies tot een minimum beperken? Dat ware al te dwaas!

Het historisch overzicht in het Rapport van Deputaten ad hoc lijkt uw commissie dan ook allerminst maatgevend voor deze tijd. De situatie vandaag is een gans andere dan in de 16e en 17e eeuw — ook een gans andere dan in de eerste decennien van deze eeuw. **We moeten er ons goed van bewust zijn bij deze materie, dat de Heere in de geschiedenis niet repeteert.** Nu door zijn voorzienig en genadig bestel de School der kerken vandaag midden in 't leven der kerken staat (als nimmer te voren), mag te meer de vraag worden gesteld of het van waardering en wijsheid zou getuigen, wanneer de kerken bij de behandeling van de moeilijkste en belangrijkste zaken (waartoe ze zich toch veelszins in haar Synodale vergaderingen geroepen zien) de door de Heere haar in haar Hoogleraren geschonken gaven slechts zo beperkt mogelijk zouden gebruiken.

Alles bijeen genomen wil uw commissie eenparig aan deze Synode in overweging geven een besluit te nemen in deze richting, dat de bestaande toestand in deze worde bestendigd.

Waar deze materie nu opzettelijk aan de orde is gesteld, en wijl in het jaar 1945 reeds de vraag uit de kerken rees „maatregelen te treffen, dat de positie en de arbeid der prae-adviserende leden der Generale Synode meer dan tot dusver beantwoorde aan het karakter, dat het instituut van prae-adviserende leden in de aard der zaak dragen moet” (zie Acta 1945 art. 21), lijkt het uw commissie niet ongewenst, dat deze Synode tot enige uitspraken zal komen **betreffende de onderhavige materie.**

Vooraf nog deze opmerkingen: Het komt uw commissie voor, dat als algemene richtlijn gelde, dat de arbeid der Hoogleraren zich beperke tot adviseren, zowel in de Commissie-vergaderingen als in de plenaire zittingen.

Daarom make men bij voorkeur de hoogleraren niet tot rapporteurs. Hun spreken in de vergaderingen geschiede in onderworpenheid aan de praesidiale leiding. Dat zij slechts het woord zouden mogen nemen, indien daartoe door de vergadering gevraagd, wordt door allerlei bezwaren gedrukt.

Het zal in het algemeen al moeilijk te bepalen zijn, wanneer zij tot spreken zullen worden gevraagd. Daarbij komt, dat de positie van een adviseur wel heel moeilijk wordt, wanneer hij bemerkt, dat er ten aanzien van een bepaald punt foutief geredeneerd wordt, terwijl hij geen kans krijgt de zaken recht te zetten. Verder wil uw commissie het pleit voeren voor het afschaffen van de gewoonte de prae-adviseurs bij de stemmingen vooraf hun stem te doen uitbrengen. Deze praxis toch bergt het gevaar in zich, dat de afgevaardigden bij het uitbrengen van hun stem eenzijdig worden beïnvloed. Het sta de Hoogleraren vrij, bij de discussies, door hun adviezen mee te werken aan een juiste en scherpe oordeelsvorming bij de afgevaardigden. Maar daartoe moet hun arbeid tijdens de zittingen ener Synode dan ook beperkt blijven. **Wanneer de vergadering tot stemmen overgaat, zijn de discussies gesloten. Op dat moment is een professoraal advies, evenals elk ander advies, dus niet meer aan de orde.**

In verband hiermee komt het uw Commissie voor, dat het aanbeveling verdient voortaan

niet van „prae-adviseurs”, doch eenvoudig van adviseurs te spreken. Prae-adviseurs toch wil zeggen: van te voren advies uitbrengen, advies ter voorlichting geven aangaande een zaak, voordat deze in behandeling komt. Hoe oud en gebruikelijk de term: „prae-adviseurs” ook moge zijn, de consequentie, die uit deze naam voortvloeit komt uw commissie ongewenst voor. Trouwens, het voorvoegsel: „prae” moet reeds in 't licht der huidige praxis als vervallen verklaard. Men spreke bovendien ten aanzien van de Hoogleraren niet van „leden”, doch eenvoudig van „adviseurs” (zie conclusie 3 van Deputaten).

Ten aanzien van de pastores loci (de dienaren der kerk alwaar een Synode samenkomt) is er niet de minste reden hun een bijzondere positie in de vergaderingen ener Synode te geven. **Waarom zou men die positie dan b.v. aan de ouderlingen van zo'n kerk onthouden? Ze kunnen uitgenodigd worden als vertegenwoordigers der gastvrouw aanwezig te zijn, evenwel alleen om de Synode te adviseren in de zaken, die haar verzorging betreffen.**

Over conclusie 4 van Deputaten kunnen we kort zijn. Wanneer de Hoogleraren als adviseurs ter vergadering aanwezig zijn, moeten ze vanzelfsprekend een plaats hebben. De regeling van die plaats kan gerust aan de roepende kerk worden overgelaten, die ongetwijfeld zorgen zal, dat de genodigde adviseurs ook een passende plaats zullen ontvangen.

Op grond van het hierboven genoemde, adviseert uw commissie tenslotte als volgt te besluiten:

1. Aan de door de Gen. Synode van Groningen 1946 (Acta art. 255 sub 15) benoemde Deputaten dank te betuigen voor hun tijdig aan de kerken gegeven advies.
2. Vanwege de plaats die de Heere de Hoogleraren in het leven der Kerken gaf, en opdat de Kerken in haar Generaal-Synodale vergaderingen van de gaven der Hoogleraren van haar eigen School alle profijt genieten, wordt de goede gewoonte, de Hoogleraren als adviseurs ter Synode te nodigen en hun alle aan de Kerken te zenden stukken eveneens te doen toekomen, bestendigd.
3. In hun qualiteit van genodigde adviseurs nemen de Hoogleraren deel aan de arbeid der Generale Synodes.
4. Hun positie als adviseurs brengt mee, dat men de Hoogleraren als regel niet met de arbeid van rapporteur behoort te belasten.
5. Men vermijde de term: „prae-adviserende leden” maar noeme hen eenvoudig „adviseurs”.
4. Hun positie als adviseurs brengt mee, dat men de Hoogleraren als regel niet met de arbeid de Synode verzocht als vertegenwoordigers der gastvrouw aanwezig te zijn, evenwel alleen om de Synode te adviseren in de zaken die haar verzorging betreffen.

Namens Commissie II,
w.g. W. J. VAN OTTERLO,
Rapporteur.

BIJLAGE 55.

(Acta artt. 162, 163, 165.)

RAPPORT inzake Prae-adviseurs ter Synode in opdracht van de Generale Synode te Groningen door daartoe benoemde deputaten.

De voorlopige generale synode, welke in 1945 te Enschede werd gehouden, benoemde, „uitgaande van de noodzakelijkheid, dat in verband met de talrijke en ernstige bezwaren, welke tegen de functionering van het instituut der prae-adviserende leden gerezen zijn, en nadere bezinning daaromtrent moet plaats vinden”, een vijftal deputaten, „met opdracht de positie en de taak van de prae-adviserende leden der synode principiëel, historisch en praktisch te onderzoeken, en daaromtrent zo mogelijk op de volgende synode rapport uit te brengen, welk rapport tenminste drie maanden vóór de synode aan de kerken moet gezonden worden”.

De benoemde commissie onderging op de synode van Groningen 1946 enige wijziging, zodat sedert dien de volgende deputaten met het „onderzoek naar de positie der prae-adviserende leden” waren belast: Prof. Dr S. Greijdanus (samenroeper), Dr F. L. Bos, Ds J. Schelhaas, H. C. Smit en W. C. van Zwieten.

Overeenkomstig die last hebben de ondergetekenden de eer, het volgende rapport ter zake aan de kerken aan te bieden.

De Commissie is overtuigd, dat haar bovenomschreven last concreet neerkomt op het onderzoek van de vraag, of de professoren aan de Theologische Hogeschool een taak hebben met betrekking tot de werkzaamheden van de generale synoden onzer kerken, en zo ja, hoe die taak dan dient te worden afgebakend.

Om deze vragen te kunnen beantwoorden, moet het karakter van een synode, de positie der theologische hoogleraren in onze kerken, en de zuivere werkwijze van synodale vergaderingen in aanmerking worden genomen.

Onze synoden zijn vergaderingen, waar de kerken, oftewel de kerkeraden als vertegenwoordigende hun respectieve gemeenten door hun afgevaardigden tezamen komen.

De mogelijkheid laat zich denken, dat alle kerkeraden tezamen een gecombineerde vergadering zouden houden, waarin alle leden dier kerkeraden krachtens hun ambt zitting en stemrecht zouden hebben.

Dat zou, principieel gezien, een ideaal-synode — géén opperkerkeraad — zijn. In de praktijk kan zulk een meerdere vergadering natuurlijk niet gehouden worden, en de Gereformeerde Kerken in Nederland hebben dan ook aanstonds bij de vestiging van hun verband een andere weg ingeslagen.

De eigenlijke leden van de meerdere vergaderingen — namelijk de kerkeraden — zijn nu zelf niet aanwezig, maar zij laten zich, bij getrapte verkiezing, vertegenwoordigen door hun afgevaardigden.

Deze afgevaardigden komen ter meerdere vergadering *niet* krachtens hun ambt, maar louter en alleen krachtens de opdracht en de volmacht, die hun vanwege de in eerster instantie afvaardigende kerkeraden is verleend.

Welke dienst die afgevaardigden anderszins ook in de kerken vervullen en welk ambt zij ook bekleden: als zij ter synode komen, komen zij daar slechts als gezanten van de afvaardigende kerken. Zij kunnen dan ook ter synode in geen enkel opzicht optreden krachtens eigen ambts- of dienstbevoegdheid, maar ontlennen hun recht om ter synode te handelen *enkel* aan het mandaat, dat hun verleend is door hun afvaardigende „principalen”.

Vandaar dan ook, dat niemand, wie het ook zij, als „lid” der synode kan worden aangemerkt, tenzij hij een geloofsbrief, ondertekend door of namens zijn zenders kan overleggen. Al geldt in onze kerken de regel, dat er dienaars des woords en ouderlingen worden afgevaardigd: niet ambt en kwaliteit, maar de geloofsbrief beslist principieel over het lidmaatschap der synoden zoals zij thans gehouden worden.

Als *zodanig* heeft dus geen dienaar des woords, geen ouderling en óók geen professor in de theologie, welk een gewichtige en hoge plaats hij overigens ook in de kerken inneemt, de bevoegdheid om ter synode te handelen. Het karakter van deze synoden verbiedt om op enigerlei wijze het *lidmaatschap* van zulk een vergadering aan professoren in de theologie *als zodanig* toe te kennen.

Intussen is in de kwestie, die ons bezig houdt, toch niet te negeren het feit, dat door onze kerkorde aan de doctoren of professoren in de theologie een speciale dienst in de kerken wordt ingeruimd.

Ofschoon wij met art. 33 van onze Belijdenis *geloven*, dat er drie ambtelijke diensten moeten zijn, onderscheiden wij in de kerkorde „vierderlei dienst” (art. 2 K.O.), wyl hier „het ambt der doctoren of professoren in de theologie”, namelijk om „de Heilige Schriftuur uit te leggen en de zuivere leer tegen de ketterijen en dolingen voor te staan” (art. 18 K.O.), afzonderlijk wordt genomen.

Onze kerkorde komt tot die nadere onderscheiding op voetspoor van Calvijn, die op grond van Ef. 4 : 11 van een afzonderlijke functie van doctor of leraar sprak. Ook al aanvaardt men de juistheid van deze exegese niet, kan er echter toch geen principieel bezwaar gemaakt worden tegen het door hem en ook in onze kerkorde bedoelde „doctorenambt”. Immers dat „ambt” is hier in zoverre een aparte dienst, als daarin een bepaald onderdeel van de herderlijke dienst is *gespecialiseerd*. „De leraars hebben niet de leiding van de tucht, de bediening der sacramenten en de vermaningen en opwekkingen, maar alleen van de uitlegging der Schrift, opdat de zuivere en gezonde leer onder de gelovigen behouden worde. Maar het herderlijk ambt sluit dit alles in zich” (Inst. IV. 3. 4.).

De dienst der doctoren of professoren in de theologie, in de kerkorde vermeld, is dus slechts een *afgeleide* verbijzondering van de taak van een dienaar des woords; op zichzelf een *middelmatige* zaak, welke door het praktisch nut daarvan met name voor de opleiding tot de dienst des Woords voldoende is gemotiveerd.

Naar de geldende kerkorde nemen dan ook de theologische professoren aan de hogeschool der kerken een bijzondere plaats in als *gespecialiseerde leraars der kerk*, afgezien van de vraag of zij hun werk verrichten met bijzonder ambtelijk gezag.

Welnu: in die kwaliteit hebben onze theologische professoren onmiskenbaar de roeping om de kerken, die hen afzonderd hebben tot hun taak, in *principiële zaken* desgevraagd van *voorlichting te dienen*.

Litteraard blijven de kerken zelf verantwoordelijk voor de beslissingen, die zij na een eventueel ingewonnen advies der hoogleraren nemen. Terecht sprak de particuliere synode van 's-Gravenhage 1634 uit: „De kerkedienaren, kerken en kerkeraadscollégiën mogen wel aan de professoren of theologische faculteiten consulten vragen over bedenkingen van religie of orde. Edoch, dat de *judicature verblijve bij de kerk*”.

Dit geldt ook ten aanzien van meerdere kerkelijke vergaderingen. De hoogleraren kunnen hun roeping tot principieel voorlichting *niet* uitoefenen als buitengewone *leden* van die vergaderingen, daar, zoals aangetoond, aan niemand in die vergaderingen officiële zitting kan worden verleend dan krachtens kerkelijke afvaardiging.

Daarom is reeds het beleefdheidsgebaar om predikanten van de plaats waar de generale synode wordt gehouden, uit te nodigen om als adviserende leden de vergadering bij te wonen, af te keuren.

Dezelfde bedenkelijke hoffelijkheid bracht de synoden van de zestiende eeuw er toe, om voor het geval een klassikale of synodale vergadering in een *universiteitsstad* werd gehouden aan de theologische hoogleraren aldaar het zittingsrecht te verlenen.

De synode van Dordrecht 1578 dreef de beleefdheid zelfs zover, dat aan één hunner als aller vertegenwoordiger in dat geval stemrecht vergund werd. En de synode van Middelburg 1581 ging nog een stap verder, door in dat geval, wanneer van de leer gehandeld werd, aan allen stemrecht toe te staan.

Het bleef echter beleefdheid, daar het zittingsrecht zuiver *incidenteel* wanneer de vergadering toevallig in een universiteitsstad werd gehouden, werd toegestaan. En het beslissend stemrecht werd in feite waarschijnlijk nimmer verleend.

In de zeventiende en achttiende eeuw volstond men in Zuidholland met ongeveer eens in de tien jaar, als de synode te Leiden vergaderde, de theologische hoogleraren „met alle beleefdheid te verzoeken om ter vergadering te verschijnen en de kerken met hun adviezen te dienen”. In Gelderland ging men niet verder dan de uitnodiging van een van de Harderwijkse hoogleraren als de synode aldaar samenkwam. Ook deze had dan slechts adviserende stem. In de provincie Groningen ging men er na verloop van tijd wel toe over om bij elke synodale vergadering, ook als de synode te Appingedam samenkwam, één der professoren uit te nodigen, maar toen de andere professoren ook in die eer wilden delen, weigerde men dit pertinent. En in Utrecht en Friesland werd de genoemde beleefdheidsvorm in het geheel niet in acht genomen.

Men kan daartegenover niet wijzen op het feit, dat op de nationale synode van Dordrecht 1618/19 uit vier provinciën een hoogleraar met stemrecht tegenwoordig was. Immers die professoren waren door de staten der provinciën gezonden, zodat hun optreden ter synode elk *kerkelijk* karakter miste.

In dit verband is van grote betekenis de kwestie, die vlak na de grote Dordtse synode over de positie van de hoogleraren in de theologie in Holland rees.

Aan de synode van Gorinchem 1622 bleek, dat de theologische professoren van Leiden een afwijkend ondertekeningsformulier gebruikten, waarin de belofte van onderwerping aan de provinciale synode niet voorkwam. Zij zeiden, dat zij deze belofte niet mochten afleggen, totdat de correspondentie tussen de theologische faculteit en de synoden van Zuid- en Noordholland onder goedvinden van de Staten ¹⁾ zou geregeld zijn.

De synode gaf haar principiële eis van onderwerping niet prijs, maar verzocht bovendien de professoren om een ontwerp van correspondentie aan de classen toe te zenden.

In het daarop ingediende ontwerp stelden de hoogleraren voor, dat van de theologische faculteit, om elkaar door onderling overleg te kunnen bijstaan, tenminste twee professoren bij elke particuliere synode zouden aanwezig zijn. Zij namen er genoegen mede, dat zij „wanneer van de kerkregering of de roeping der dienaren in concrete gevallen, of van de toepassing van de tucht op bepaalde personen gehandeld werd”, slechts een raadgevende stem zouden krijgen. „Wanneer echter van de leer of haar toepassing de rede was of van de manier van discipline in het algemeen”, wilden zij, „hetzelfde stemrecht als de andere dienaren uitoefenen, daar de bewaring van de zuiverheid der leer aan hen bijzonder was toevertrouwd”. Tevens behield men zich zijn academische vrijheid tegenover de kerken voor.

Op de synode van Brielle 1623 werd echter geoordeeld, dat „de gepretendeerde *verschijning* ter synode *buiten alle kerkorde*” was. „Daarenboven konden de broeders niet verstaan, dat de condities van de voorgeslagen correspondentie voor de kerk dienstig waren of met de kerkorde accordeerden”, inzonderheid als men zich zijn vrijheid voorbeheld. Men richtte dan ook de vermaning aan de hoogleraren om alsnog het door de nationale synode opgestelde ondertekeningsformulier te onderschrijven, „evenals de professoren van andere provinciën, speciaal Groningen gedaan hadden, die daartegen nooit bezwaar hadden gemaakt, of enige verschijning ter synode verlangd dan welke in de kerkorde uitgedrukt stond”.

De Leidse hoogleraren bleven echter weigerachtig, en beriepen zich op een verbod van de Staten. Zij vonden de ondertekening ook onnodig, zolang zij niet voor leden der synode werden erkend, gelijk zij wel begrepen hadden, dat de synode niet van plan was te doen. Zuurzoet merkten zij daarbij op, dat „zij de verschijning op de synodale vergaderingen niet hadden verzocht om huns zelfs wil — daar zij met hun staat en omstandigheden wel tevreden waren —, maar omdat zij meenden, dat het voor de kerken dienstig en profijtelijk zou zijn”. De conclusie van de synodale deputaten, die met hen hadden samengesproken, was, dat de professoren geen zwaarigheid zouden maken om het ondertekeningsformulier te onderschrijven als men hun de voorgeslagen correspondentie toestond, maar dat het anders niet zou gebeuren.

De synode van 's-Gravenhage 1624 was echter niet van plan om de onderwerping der theologische hoogleraren voor die prijs te kopen, en besloot bij de resolutie van Brielle te blijven.

1) In het origineel staat: *Statuten*; kennelijk is bedoeld: *Staten* (Scriba syn.).

Ook enige jaren daarna kon een geëmenderd ontwerp van correspondentie, waarbij de onderwerping der hoogleraren in laatster instantie aan de leertucht der kerkelijke vergaderingen werd vastgelegd, geen genade vinden in de ogen der Zuidhollandse kerken. Nadat de zaak wederom op de classikale vergaderingen was besproken, sprak de synode van Schoonhoven 1630 uit, dat zij zich alsnog niet vinden kon in de verschijning der professoren ter synode, en het geraden vond de kwestie te laten rusten tot aan een nationale synode.

Uit heel deze geschiedenis blijkt duidelijk, dat de kerken niet alleen bezwaar hadden tegen het *stemrecht* der hoogleraren, maar ook tegen hun *regelmatige verschijning ter synode* als zodanig.

In dit licht mag er de nadruk op vallen, dat de nationale synoden der zestiende eeuw, in vrijheid handelende,¹⁾ niet meer dan één hoogleraar uitnodigden om de synodale vergadering bij te wonen en haar van advies te dienen. Die eer viel op de synode van Middelburg 1581 aan Danaeus te beurt, terwijl de synode van 's Gravenhage 1586 Saravia uitnodigde om haar „met zijn advies te assisteren in 't geen de gelegenheid zou vereisen”.

Pas in de kerken der Scheiding burgerde na de oprichting van de theologische school te Kampen de gewoonte in, dat al de docenten op de synode zouden zijn en prae-adviserende stem zouden hebben. Men nam dit op de synode van Leiden in 1857 voor die vergadering aan, en daarna werd die praktijk aangehouden.

Op de synode van 's Hertogenbosch 1875 werd door de kerken van Zuidholland voorgesteld, „dat voortaan op iedere synode slechts twee docenten adviserende stem” zouden hebben. Er werd gewezen op het ongerief, dat de theologische school leed als al de docenten ter synode tegenwoordig waren, daar de lessen gedurende al die tijd stil stonden. Doch daar-teenover stelden anderen het grote gewin, dat heel de kerk had van het rijpe oordeel der leraren die tal van jaren de krachten van lichaam en geest met zoveel opoffering aan de kerk hadden gewijd, op de ledigheid die men zou gevoelen als men één hunner, inzonderheid van de oudsten, moest missen, en op meer andere dingen. Onder luid applaus werd besloten, dat ook voortaan al de docenten als prae-adviserende leden de synode zouden bijwonen”.

Maar ook in de kerken der Scheiding ondervond men daarvan de bezwaren. Toen op de synode van Rotterdam 1885 een der docenten vroeg of alle docenten *verplicht* waren de synode als prae-adviserende leden bij te wonen, en voorgesteld werd om „voortaan slechts een commissie van drie leden uit de docenten te benoemen”, werd daartegenover wel „het voorstel om bij het oude te blijven met acclamatie aangenomen”, maar toch werd door meerderen de opmerking gemaakt, dat het dan ook bij *prae-advies* moest blijven”. En op de synode van Leeuwarden 1891 kwam een voorstel van de particuliere synode van Noord-Brabant ter tafel, „dat de prae-adviserende leden der synode zich strikt te houden hadden aan het hun toegekende mandaat, namelijk het geven van *prae-advies*, en verder de discussie vrije loop zouden laten”. Wel haastten de afgevaardigden dier provincie zich om dit voorstel met een aantal complimenten te vergulden, en duidde men de adviezen der prae-adviseurs zelfs aan als gouden appelen op zilveren gebeelde schalen, maar de begeerte om de overmatige invloed der docenten te beperken kwam duidelijk aan het licht. Een beslissing werd er ter zake niet genomen.

Bij de kerken der Doleante bestond van den beginne de praktijk, dat de roepende kerk „adviseurs” uitnodigde, welke uitnodiging dan door de synode zelf werd bekrachtigd.

Voorts besloot de voorlopige synode van 's-Gravenhage 1891 om — voor zolang het contract met de Vereniging voor hoger onderwijs op gereformeerde grondslag zou lopen — „de hoogleraren in de godgeleerdheid aan de Vrije Universiteit zonder nadere uitnodiging toegang als adviserende leden te verlenen tot de synodale vergaderingen der gezamenlijke kerken”.

Na de Vereniging van 1892 werd de gevormde gewoonte bestendigd. Zelfs verbonden de kerken zich in 1908 contractueel om de gewone en buitengewone hoogleraren der theologische faculteit van de Vrije Universiteit uit te nodigen als adviserende leden in haar generale synoden zitting te nemen. Het rapport dienaangaande motiveerde dit met geen andere woorden, dan dat het behoorlijk was dat de kerken de mannen, aan wie zij de opleiding toevertrouwen, ook eerden door van hun voorlichting in kerkelijke zaken gebruik te maken. Een voorstel, dat de eventuele uitnodiging aan elke generale synode overliet, verwierf slechts vijf stemmen. Alleen Prof. Lindeboom verzocht aantekening, dat hij geadviseerd had tegen de opneming van de genoemde bepaling in het contract.

De gevolgen bleven niet uit. De „upper ten” gingen geestelijk de kerken in haar synodale vergaderingen al meer beheersen.

Het is onzes inziens na al hetgeen werd opgemerkt een uitgemaakte zaak, dat de kerkelijke hoogleraren *als zodanig* niet als leden der synode zitting kunnen nemen, en dat hun niet de gelegenheid mag worden geboden om zich in enig opzicht als leden der synode te gedragen.

Duidelijk moet gehandhaafd worden de uitspraak van de Overijsselse synode van 1631, dat „*theologische professoren zich de kerkelijke regering niet zullen aanmatigen noch zich daarmede bemoeien*, tenzij zij daar kerkelijk toe *gedeputeerd* zijn”.

¹⁾ handelende? (Scriba syn.)

Anderzijds is het echter wel wenselijk, dat de kerken, ook als zij in synode samenkomen, van de principiële voorlichting der hoogleraren gebruik maken.

Dit is zeer wel mogelijk, zonder dat de zuiver kerkelijke behandeling der zaken in het gedrang komt.

Immers, ter synode mag geen besluit worden genomen over welke principiële zaak ook, die de kerken in 't gemeen aangaat, dan nadat deze eerst in de mindere vergaderingen is onderzocht. Alle voorstellen en rapporten dienaangaande dienen *tijdig* aan de kerken te worden *rondgezonden*, opdat de afgevaardigden het door de kerken tevoren overwogene ter synode kunnen brengen.

In deze „overzending der gravamina" zouden ook de kerkelijke hoogleraren kunnen worden betrokken.

Reeds in eerder genoemde ontwerp-regeling voor de correspondentie met de theologische professoren van Leiden kwam een dergelijke bepaling voor. Toen namelijk achtten de hoogleraren het, „opdat zij des te rijper adviezen ter synode konden uitbrengen, alleszins geraden, dat de gravamina der kerken voor de samenkomst der synode ook aan hun coetus werden overgezonden". En deze gedachte werd als zodanig door de kerken niet aangevochten.

Metterdaad zou, indien deze praktijk werd gevolgd en de hoogleraren op deze wijze vóór de te houden synode om advies werden verzocht, hun roeping tot voorlichting volledig worden ingeschakeld, terwijl òf de kerken in de voorbereiding, òf de synode in de afhandeling der zaken hun volkomen zelfstandigheid zouden bewaren.

Terwille van de historische continuïteit zou elke synode voorts desgewenst een of twee hoogleraren kunnen uitnodigen om de vergadering van advies te dienen, *zo dikwijls dit door haar verlangd wordt*.

Ten aanzien van de dienaren van de kerk alwaar de synode samenkomt, dient de beleefdheid niet verder te gaan dan de uitnodiging om als vertegenwoordigers van de gastvrouw tegenwoordig te zijn. Het zij hun *in die kwaliteit* niet vergund advies te geven anders dan in zaken, die de verzorging der synode raken.

Uitteraard blijft elke synode ten allen tijde gerechtigd om wie dan ook voor een bepaalde gelegenheid uit te nodigen, haar van advies te dienen.

Concluderende stelt de commissie voornoemd aan de kerken voor:

1. De roepende kerk voor elke te houden generale synode doe de voor het agendum der synode binnenkomende rapporten en de binnenkomende voorstellen van algemene en principiële strekking niet slechts tijdig aan de kerken, maar gelijktijdig ook aan de theologische hoogleraren van de Theologische Hogeschool toekomen, met het verzoek om eventuele schriftelijke prae-adviezen over de voorgestelde en gerapporteerde zaken vóór het samenkomen der synode bij haar in te dienen.

2. Elke generale synode beslisse zelf of zij een of twee der hoogleraren zal uitnodigen om de vergadering van advies te dienen zo dikwijls dit door haar bij monde van de praeses wordt verlangd.

3. Men vermijde voortaan in officiële stukken de term „prae-adviserende of adviserende leden" maar gewage eenvoudig van prae-adviseurs en adviseurs.

4. Men geve aan de dienaren van de roepende kerk en aan de hoogleraren-adviseurs als *gasten* een ereplaats.

(w.g.) Prof. Dr. S. GREIJ DANUS
 „ Ds J. SCHELHAAS
 „ H. C. SMIT
 „ W. C. VAN ZWIETEN
 „ Dr F. L. BOS, rapporteur.

BIJLAGE 56.

(Acta art. 166.)

RAPPORT van Commissie III inzake een brief van A. Schaafsma. Agendum 7, 1.

In handen van Commissie III werd gesteld ter fine van advies een brief van A. Schaafsma, lid der kerk van A'dam Z.

Genoemde brief houdt in een aantal ernstige bezwaren tegen een artikel van Ds S. J. P. Goossens over Oost-Soemba in het Zendingsblad van September '48.

Commissie III stelt u voor, aan br. A. Schaafsma te berichten, dat uw vergadering deze bezwaren tegen genoemd artikel niet kan behandelen, daar allereerst de redactie van het Zendingsblad verantwoordelijk is voor de inhoud der daarin opgenomen artikelen.

M. DE GOEDE.
 Rapporteur.

BIJLAGE 57.

(Acta artt. 167, 168.)

RAPPORT van Commissie I inzake een brief van Ds B. A. Bos.

*Aan de Generale Synode van de Gereformeerde Kerken in Nederland.**Waarde Broeders,*

Uw Commissie I ontving ter fine van advies de brief, die Ds B. A. Bos, onder dagtekening van 18 October 1948, u deed toekomen. Deze brief luidt als volgt:

„Hooggeachte Broeders,

Bange zorg vervult mijn hart voor de toekomst onzer Kerken. Bijzonder de levenshouding van velen, die, m.i. niet te verantwoorden consequenties trekkend uit de gehoorzaamheidsacte der vrijmaking, zeggen en bewijzen op geen enkel levensterrein en in geen enkel levensverband meer te kunnen samenwerken met broeders, die thans kerkelijk van hen gescheiden zijn, heeft grote verwarring en diepe onrust verwekt.

Hierbij is gekomen, dat er duizenden zijn, die menen, dat het contact dat „voorshands alleen schriftelijk” heeft plaats gehad tussen deputaten onzer synode en die der synode van de andere „Gereformeerde Kerken” tot vruchteloosheid gedoemd is, terwijl naar hun mening broederlijk samenspreken met hen, die van ons gescheiden zijn onder de zegen des Heeren, tot positieve resultaten zou kunnen leiden. De mening en 't pogen van deze broeders wordt echter met zulk een achterdocht ontvangen, en de geest van verdachtmaking heeft zozeer velen in beslag genomen, dat met ernst gevraagd kan worden of wij nog wel door de Geest van Christus worden beheerst.

De pas gehouden Oosterbeekse conferentie, waarvoor ik, met allen die haar hebben bezocht, de Heere hartelijk dank, heeft tot positieve resultaten geleid, en ik meen daarin het bewijs te hebben ontvangen, dat er met broederlijk samenspreken uit het Woord, nog veel te bereiken is.

Het is daarom dat ik U bid, broeders, laat het toch onder ons anders worden. Laten we de geest van Christus toch niet bedroeven door onderling elkaar niet te vertrouwen, en laten we toch de handen ineenslaan, om gedrongen door de liefde van Christus, biddend te zoeken, hen, die thans van ons gescheiden zijn. Mijn gebeden vergezellen u bij de door u te nemen zeer ernstige beslissingen. God geve, dat deze synode de broeders niet uiteendrijft, maar samenbindt, opdat we waarlijk weer KERK mogen zijn.

Onder toebidding van 's Heeren zegen,

Uw br. in Chr.

w.g. B. A. BOS.

A. Uw Commissie merkt in betrekking tot dit epistel het volgende op:

1. De brief van Ds B. A. Bos bevat geen enkel voorstel, dat uw synode in behandeling zou kunnen nemen. Niet een voorstel, doch een bede richt de schrijver tot de synode. De „bede” is: „laat het toch onder ons anders worden”; dit „anders worden” zou dan hierin concreet grijpbaar moet worden, dat „we” niet „door onderling elkaar niet te vertrouwen” de Geest van Christus bedroeven. Dit, wat 't negatieve betreft. En wat 't positieve aangaat, zou dit „anders worden” aan de dag moeten treden daarin, dat „we de handen ineenslaan”, om „biddend te zoeken hen, die thans van ons gescheiden zijn”.

2. De vraag zou gesteld kunnen worden, wie door Ds B. A. Bos bedoeld worden, als hij, in eerste persoon meervoud, spreekt van „wij” en „ons”. Blijkens de inhoud van zijn brief heeft de schrijver niet het oog op uw synode, doch op de kerken en haar leden in het gemeen. Hij gispt immers veler „levenshouding”; en spreekt voorts van een „achterdocht”, en van een „geest van verdachtmaking”, die openbaar geworden zou zijn in de reactie op de mennig van hen, die met Ds B. A. Bos van oordeel heten te zijn, dat „broederlijk” samenspreken met hen, die van ons gescheiden zijn, onder de zegen des Heeren tot positieve resultaten zou kunnen leiden”. Blijkbaar doelt Ds Bos dus hetzij op auteurs in de kerkelijke pers, hetzij op lezers van de brieven, die tussen de deputaten der Groningse Synode en die der synode-Duursema zijn gewisseld, alsmede van de lectuur, die te dezer zake verschenen is. Stel nu een ogenblik, dat bij de hierboven genoemde „velen” die veroordelenswaardige „levensverhouding”, én bij deze auteurs en bij deze lezers inderdaad die „achterdocht” en die „geest van verdachtmaking” openbaar geworden zou zijn, en geconstateerd, en bewezen, en met betrokkenen besproken zou zijn volgens de kerkelijke weg, dan zou dit moeten geschied zijn in plaatselijke kerken; want daar is de bediening van de sleutelmacht, niet bij een synode. Het staat niet aan een synode, zich als opperkeraad te gedragen, en evenmin, „herderlijke brieven” te schrijven.

3. Hiermede zou Uw Commissie kunnen volstaan, om dan te concluderen, dat Ds B. A. Bos' brief niet ontvankelijk is bij uwe vergadering. Toch zijn er redenen, om ditmaal iets meer te doen.

Deze redenen zijn de volgende:

- a. Ds B. A. Bos blijkt zijn brief bedoeld te hebben als nog wel iets meer dan een blote bijdrage tot de behandeling van de vraag, welke consequenties te verbinden zijn aan de weigering der deputaten vanwege de synode-Duursema om mee te werken aan een korte situatie-tekening, zoals door onze deputaten aan hen gevraagd was;
- b. als zodanig zal die brief bedoeld zijn als te lezen in openbare vergadering, en dienst willen doen als publiek getuigenis;
- c. mede om de vele onjuistheden, die in bedoelde brief voorkomen, en die een onweersproken opname in de Acta méde oorzaak zouden kunnen doen worden van schade voor de kerken, verdient deze brief daarom niet maar een beoordeling door uw commissie, doch een antwoord van uw Synode.

B. Hierom stelt Uw Commissie de Synode voor:

dat in opdracht der synode haar scriba in antwoord op diens brief van 18 October 1948 aan Ds B. A. Bos berichte:

1. dat de synode ernstig bezwaar heeft tegen het uitspreken door Ds B. A. Bos van volkomen onzakelijke, ongegronde, en elke concretisering missende onbewezen, algemene, uiterst vage klachten, temeer, waar zij niemand kent, noch in, noch buiten haar vergadering, wiens publieke uittalingen of gedragingen te omschrijven zouden zijn in de door ds B. A. Bos gebruikte bewoordingen;

2. dat onder 1 bedoelde uittalingen van ds B. A. Bos zelve vanwege haar onjuiste probleemstelling „grote verwarring brengen”, onder wie haar zonder oordeel des onderscheids lezen; en een óndiepe „onrust” onder wie aan die verwarring ten prooi vallen, en een „diepe onrust” bij wie de ontwikkeling van het leven der kerken zien in haar feitelijke toedracht, en, overeenkomstig 's Heeren wil, die **feitelijke toedracht** voor ogen houden in eigen handelen;

3. dat ter zake van het „contact” met de deputaten der synode-Duursema ds B. A. Bos verwezen wordt naar de conclusies, die de synode aanvaard heeft ter zake van de weigering van gezegde deputaten om mee te werken aan het tot stand komen ener wederzijdse, summiere, ondubbelzinnige, schriftelijke, situatie-tekening op korte termijn zoals deze door de Groningse deputaten terecht werd gezien als een allereerste voorwaarde voor een waarheidsgetrouw antwoord op de vraag, of mondelinge samenspreking na het geopende schriftelijke contact nog zin zou hebben gehad, en of deputaten als dienaren van Christus' kerk daartoe van 's Heeren wege gerechtigd zouden zijn; terwijl voorts het te dier zake verschenen rapport ook aan Ds B. A. Bos van synodewege zal worden toegezonden;

4. dat in aansluiting aan het sub 3 gezegde de synode, tegenover de door Ds B. A. Bos gestelde ongeargumenteerde lofprizing op een te Oosterbeek gehouden conferentie, wil plaatsen als haar stellige mening, dat het communiqué dezer conferentie ook zelf de van Godswege ver-eiste, en door de synode voor waarachtig en Godvrezend herstel van welke breuk ook noodzakelijk geachte, **situatietekening verhindert**, wijl gezegde conferentiegangers in hun conclusies en gedragingen van de concrete situatie **een vals beeld geven**:

- a. door de naam „broeders in Christus” te hanteren daar waar hij volgens de in geding gebrachte formulieren van de bediening van het H. A., van de ban, of van de wederop-neming in de gemeente van Christus niet gehanteerd mag worden;
 - b. door dispu-tabel te stellen wat al jaren lang publieke zekerheid heeft, en uit de kerkelijke papieren uit den jare 1944 onomstotelijk waarheid is gebleken;
 - c. door de misleidende vraag op te werpen, of de kerkelijke situatie niet mede is vertroebeld, doordat in 1943 de bestrijding gericht is op 1905 zelf, inplaats van uitsluitend op de van synodewege gegeven interpretatie van 1905; een vraag die dáárom ook zelve een rechte situatietekening verhindert, wijl zij van duidelijke besluiten en vonnissen uit den jare 1944 en volgende teruggaat op haar achtergronden; van de ingediende bezwaarschriften, alsmede van de genomen besluiten zelf, een vals beeld geeft; en bovendien buiten beschouwing laat de binding aan bepaalde leerformules, die voor het merendeel met „1905” niets van doen hebben, en aan onderscheidene onschriftuurlijke kerkrechtelijke bepalingen;
5. dat zij derhalve ook Ds B. A. Bos aansprakelijk acht voor het scheppen van verwarring en van het door valse situatietekening helpen **verhindere**n van de rechte vrede en de zuivere strijd;

6. dat de synode mitsdien ds Bos, hoewel hem dankende voor het feit, dat zijn gebeden

deze synode hebben vergezeld bij de door haar genomen beslissingen, er aan herinneren wil, dat ook zijn gebeden hebben te vragen om hetgeen de Heere **geboden** heeft te bidden, ook in betrekking tot de **rechte eenheid** en (want het ene sluit het andere in) tot de **rechte scheiding**;

7. dat, in betrekking tot de in het slot van zijn brief uitgesproken **wens**, de synode tegenover ds Bos betuigt, dat onze kerken waarlijk **kerken** zijn, en alleen dan van zonde verlost kunnen worden, en de verlossing van het evangelie kunnen helpen prediken, indien zij in de concrete situatie, en **onder zuivere tekening daarvan**, zich strikt houden aan het geopenbaarde Woord des Heeren.

Namens Commissie I.

(w.g.) K. SCHILDER.
Rapporteur.

REGISTER.

A.

Acta: drukken der — art. 70. Vaststelling van de — artt. 45, 59, 68, 93, 102, 137, 161. Wijziging der — van de synode van Groningen art. 62.

Adviseur: pastor loci Ds J. A. Vink neemt plaats als — art. 17. Missionaire dienaren des Woords als — s ter synode en oordeel over een besluit der synode van Groningen 1946 acta art. 232 dienaangaande art. 36. Ds S. J. P. Goossens en Ds C. van Ommen als — s in zendingzaken ter synode artt. 38. 116. Zie verder Praeadviseurs.

Agendum: inhoud en vaststelling van het — artt. 14, 18. Toezending van het — aan de kerken door roepende kerk art. 26.

Amerika: leden van Gereformeerde kerken, die naar — emigreerden art. 50; art. 179 sub 17.

Appèl: — nominaal artt. 16, 29, 33, 44, 51, 57, 64, 66, 68, 72, 77, 80, 84, 88, 92, 97, 101, 111, 116, 119, 121, 124, 127, 136, 141, 145, 149, 154, 160, 164, 173.

Archief: — der generale synoden art. 39. Deputaten voor toezicht op dit — artt. 39, 171 sub 12. — bewarende kerk artt. 39, 171 sub 11. Kosten voor het — art. 39. Voor heel de materie bijl. 5.

Argentinië: zie Amerika.

B.

Batavia: missive van de kerk van — inzake de geestelijke verzorging van militairen, zie militairen.

België: geestelijke verzorging van leden onzer kerken in — en N. Frankrijk, art. 50, bijlage 14. Deputaten voor — art. 171 sub 16.

Bentheim: rapport van deputaten voor de kerken in — en Oostfriesland art. 53, bijl. 18. Rapport

over dit rapport bijl. 17. Besluiten inzake — art. 53. Benoemingen van deputaten voor — art. 171 sub. 4.

Bezwaarschriften: zie Herwijnen.

Born: Openingswoord voor de synode door Ds E. T. van den — art. 1. Woord van dank aan de praeses door — art. 177.

Borneo: West — art 129 sub B, 3 en 4; sub C, 2; sub D, 4. vertaling van een schrijven van de Kerkeraden van Pretawang, van Kananggar en van Melolo inzake zending in — bijl. 40 B.

Bos: brief van Ds B. A. — inz. samenspreking artt. 167, 168. Rapport over — bijl. 56.

Bremmer: schrijven van Drs R. H. — inzake het zendingswerk art. 63. bijl. 22.

C.

Canada: zie Amerika en Emigranten.

Christelijke Gereformeerde Kerken: rapport van deputaten om in contact te treden met de — art. 52, bijl. 16. Rapport over dit rapport art. 52, bijl. 15. Besluiten betreffende contact met de — art. 52. Benoeming van deputaten voor contact (event. samenspreking) met de — art. 171 sub 7.

Comité: — generaal artt. 10, 35-38, 52, 120, 122, 125. Vrouwen — voor steun aan de bibliotheek der Theol. Hogeschool art. 150 sub 8.

Comprehensive approach: art. 129 sub A, 1; bijl. 40.

Conferentie: — van garnizoenskerken art. 158 sub IV, 1°.

Contact: ontbrekend rapport van de deputaat voor — commissie art. 71 sub 2. — met de Chr. Geref. Kerken, zie Christelijke Ge-

reformeerde Kerken. — met de Protestant Reformed Churches of N.A. zie Protestant Reformed Churches.

Correspondentie: Benoeming van deputaten voor — met buitenlandsche kerken art. 171 sub 5. Zie voorts: Amerika, België, Bentheim, Curaçao, Londen. — met de Christelijke Gereformeerde Kerken, zie Christelijke Gereformeerde Kerken. — met de deputaten der gebonden Gereformeerde Kerken, zie Samenspreking. — met de Protestant Reformed Churches of N.A., zie Protestant Reformed Churches.

Curaçao: zie Kerk van —.

Curatoren: — der Theol. Hogeschool, zie Theologische Hogeschool. Deputaten voor bestudering van de verhouding van het college van — en de „Stichting” art. 133, bijl. 43; art. 171 sub 15.

D.

Daerah Istimewa Kalimantan Barat — art. 129 sub B, 3 en 4.

Deputaten: benoeming van generale — voor Amerika (Argentinië, Canada, U.S.A., art. 171 sub 17; cf. art. 50 bijl. 14). — voor het archief der generale synoden art. 171 sub 11. — voor toezicht op dit archief art. 171 sub 12, cf. art. 39, bijl. 5. — voor het uitschrijven van een bededag art. 171 sub 19. — voor België en N. Frankrijk art. 171 sub 16 cf. art. 50, bijl. 14. — voor Bentheim en Oostfriesland art. 171 sub 4, cf. art. 53, bijll. 17 en 18. — voor contact (eventueel samenspreking) met de Chr. Geref. Kerken art. 171 sub 7, cf. art. 52 bijll. 15 en 16. — voor correspondentie met buitenlandse kerken art. 171 sub 5, cf. art. 105, bijll. 29 en 37. — voor correspondentie met de Hoge Overheid art. 171 sub 1, cf. art. 148, bijll. 46, 47, en

47A. — voor correspondentie met de Hoge Overheid en kerkbouw art. 104 bijl. 36. — curatoren der Theol. Hogeschool art. 171 sub 6 en art. 83, bijl. 31 cf. art. 150 bijll. 48, 49. — voor bestudering van de verhouding tusschen — curatoren en bestuur der Stichting art. 171 sub 15, cf. art. 133, bijl. 43. — voor I(nter) K(erkelijk) O(verleg) art. 171 sub 8, cf. art. 71 sub 3. — voor Londen art. 171 sub 18. — voor N(oord) O(ost) P(older) art. 171 sub 9, cf. art. 69, bijll. 23, 24, 25. — voor militairen art. 158 sub II, a-c; cf. art. 71 sub 5. — voor Psalmberijming art. 171 sub 10, cf. art. 147, bijl. 44. — voor Radio-uitzending van kerkdiensten art. 171 sub 2, cf. art. 40, bijll. 6, 7, 7A, 7B. — voor voorbereiding volgende synode art. 171 sub 20, cf. art. 30, bijl. 3, en art. 170. — voor de zending art. 171 sub 3, cf. art. 129 sub D. — voor de zending onder de Joden art. 171 sub 13, cf. art. 71 sub 4. — voor herziening kerkenordening en zendingsorde art. 171 sub 14, cf. art. 65 bijl. 20; art. 129 sub A, 3.

Doctoraal examen: eisen voor het — goedgekeurd, art. 150 sub 3, bijl. 49; art. 150 slot.

E.

Emeriti: — predikanten zonder vrijgemaakte kerk art. 156, bijl. 52.

Emigranten: rapport over adviezen aan —, verstrekt door de kerk van Utrecht art. 114, bijl. 39. Arbeid voor —, leden van een der Geref. Kerken in Ned. artt. 115 en 169.

Examen: zie Doctoraal —.

F.

Frankrijk: arbeid onder leden van onze kerken in België en N.—, art. 50 bijl. 14. Deputaten voor — art. 171 sub 16.

G.

Garnizoenskerken: conferentie van — met het oog op de geestelijke verzorging van militairen art. 158 sub IV, 1°.

Gedupeerden: zie Emeriti.

Geestelijke: — verzorging van militairen, zie Militairen. — verzorging van emigranten, zie Emigranten. — verzorging van leden onzer kerken in Amerika (Argentinië, Canada, U.S.A.), zie Amerika. — verzorging van leden onzer kerken in België en N.-Frankrijk, zie België of Frankrijk. — verzorging van leden onzer kerken in Londen, zie Londen.

H.

Handelingen: — van curatoren der Theol. Hogeschool art. 150 sub 6.

Herwijnen: rapport over bezwaarschriften tegen besluiten van de part. syn. van het Zuiden inzake Ds W. G. F. van — en de Gereformeerde kerk te Rilland Bath, artt. 139, 140, bijl. 45. Deze bezwaarschriften bijl. 45 A, 45 B, 45 C. Besluiten over deze bezwaarschriften art. 143. Woord van de praeses n. a. v. deze besluiten art. 144.

Hoge Overheid: deputaten voor correspondentie met de — en kerkbouw, zie Kerkbouw. Rapport van deze deputaten art. 148, bijl. 47. Bijlage bij dit rapport: concept-overeenkomst inzake het medegebruik van kerkgebouwen, bijl. 47A. Rapport over dit rapport art. 148, bijl. 46. Benoeming van deputaten voor correspondentie met de — art. 171 sub 1. Deputaten voor correspondentie met de — en de naam der kerken art. 98.

Hoogleraar: benoeming van Dr H. J. Jager tot — art. 11. Aanvaarding dezer benoeming art. 41. — ter synode, zie Praeadvi-

seurs. Pensioen der — art. 150 sub 2.

Hulpbehoevende: generale deputaten voor — kerken art. 24, bijl. 2.

I.

Ingekomen stukken: — vermeld in het agendum art. 18. Sluiting van de termijn voor — art. 19. Te laat ontvangen — van Ds H. Meulink art. 58. — van Ds H. Vogel (voor depp. v. d. Zending onder de Joden) art. 58. — van Ds H. Volten art. 112. — van de Zeemanscentrale art. 112.

Instructie: — voor deputaten-curatoren der Theol. Hogeschool art. 150 sub 5.

I(nter) K(erkelijk) O(verleg): ontbrekend rapport van deputaten om aan de samenspreking in het — deel te nemen art. 71 sub 3. Benoeming van deputaten voor — art. 171 sub 8.

J.

Jager: Dr H. J. — artt. 11 en 41.

K.

Kampen: de kerk van — aangewezen als roepende kerk voor de e.v. generale synode art. 170.

Kerk: de — van Curaçao art. 31. De — van Curaçao en de arbeid onder zeevarenden art. 47 sub 3. Instituering van de — van Curaçao art. 50, bijl. 14. De — van Rilland Bath zie Herwijnen. Roepende — voor de e.v. generale synode art. 170.

Kerken: contact met de Christelijke Gereformeerde — en, zie Christelijke Gereformeerde Kerken. Correspondentie met buitenlandse — artt. 79, 81, bijl. 29; art. 105, bijl. 37. Deputaten voor deze correspondentie art. 171 sub 5. Leden onzer — in het buitenland, art. 50, bijl. 14. Deputaten voor geestel. verzorging van leden onzer — in het buitenland art. 171 sub 16,

17, 18. Deputaten voor de — in Bentheim en Oostfriesland art. 171 sub 4.

Kerkbouw: het behartigen van de belangen der kerken inzake distributie van materialen voor — opgedragen aan deputaten voor correspondentie met de Hoge Overheid art. 104, bijlage 36.

Kerkelijk: zie I(nter) K(erkelijk) O(verleg). Zekerstelling van — e goederen art. 71 sub 1.

Kerkgebouw: Concept-overeenkomst voor het medegebruik van een — bijl. 47A.

Knoop: Ds Herm. — gaat voor in de bidstond aan de vooravond van de synode. Acta vóór art. 1.

Kosten der synode: Commissie voor de afdoening van de — art. 22. — van Groningen en — van Enschede art. 76. bijl. 27. Verdeling van de — art. 76 sub 4.

L.

Leergang voor opleiding voor de zending: — goedgekeurd art. 151 sub 1, bijl. 50A.

Legerpredikanten in vaste dienst: besluiten inzake — art. 155.

Londen: Leden onzer kerken in — art. 50, bijl. 14. Deputaten voor — art. 171 sub. 18.

M.

Medegebruik: Concept-overeenkomst voor — van een kerkgebouw, bijl. 47A.

Militairen: ontbrekend rapport van de deputaten voor de geestelijke verzorging van — art. 71 sub 5. Rapport over de geestelijke verzorging van — art. 107, bijll. 38, 38 A, 38 B; artt. 108, 113; artt. 153, 155, bijl. 51, art. 157, bijl. 54. Besluiten inzake de geestelijke verzorging van — in Indië art. 158 sub 1. Inzake benoeming van deputaten voor geestelijke verzorging van — en inzake de afwikkeling van de zaken der depu-

taten ad hoc van de synode van Groningen art. 158 sub II. Over de toezending van De Wachter aan —, art. 158 sub III, 2. Over conferentie van garnizoenskerken art. 158 sub IV, 1°.

Moderamen: verkiezing van het — art. 3. De leden van het — gedeputeerd voor de voorbereiding van de e.v. generale synode, art. 171 sub 20.

N.

Naam der Kerken: missive van de minister van justitie inzake de —, art. 98. Rapport over een schrijven van de part. syn. van Drente over de —, art. 99. Besluit inzake de —, art. 99.

Nederlandse: — Zendingsraad, zie Zendingsraad.

Noord-Frankrijk: zie Frankrijk.

Noord-Oost-Polder: rapport van deputaten voor de —, art. 69, bijll. 24 en 25. Rapport over dit rapport, art. 69, bijl. 23. Besluiten inzake arbeid in de —, art. 69. Benoeming van deputaten voor de —, art. 171 sub 9.

O.

Oecumenische Beweging: rapport over de verhouding van de zending en de —, art. 131, bijl. 42. Besluit over zending en —, art. 132.

Oecumenische synode: rapport over uitnodiging tot deelneming aan een — van kerken van Gereformeerde belijdenis, art. 54, bijl. 19. Uitnodiging tot —, bijl. 19A met bijl. 19B. Besluiten inzake deze uitnodiging, art. 75.

Oostfriesland: zie Bentheim.

Oost-Soemba: zie Soemba en Zendingsterreinen.

P.

Pers: toelating van de — tot de synode en de daaraan verbonden voorwaarden, art. 5. Wijziging dezer voorwaarden. art. 42. Bezwaar van Ds Den Boeft e.a.

tegen de toelating van de Heer W. C. F. Scheeps aan de —tafel, art. 73.

Percentage-cijfers: vaststelling van de — voor Groningen en Friesland, art. 76 sub 4.

Polder: Zie Noord-Oost-Polder.

Prae-adviseurs ter synode: rapport van de deputaten van de synode van Groningen inzake —, art. 162, bijl. 54. Rapport over dit rapport, art. 162, bijl. 55. Besluit inzake —, art. 165. Toespraak van Prof. Schilder namens de —, art. 175.

Praeses: woord van de —, artt. 90, 130, 144. Slotwoord van de —, art. 174. Woord van dank aan de — door de assessor, art. 176.

Preekconsent voor studenten: de vraag van — niet op het agendum der synode, art. 172.

Protestant Reformed Churches of N.A.: rapport over correspondentie met de —, art. 79, bijl. 29, art. 81. Tweede rapport over — art. 105, bijl. 37. Besluiten inzake —, art. 105. Verklaring van tegenstemmers tegen deze besluiten, artt. 106 en 138.

Psalmberijming-Hasper: — aan de leden der synode aangeboden, art. 55. Rapport inzake —, art. 134, bijl. 44. Besluiten inzake —, art. 147. Deputaten voor de —, art. 171, sub 10.

R.

Radiokerkdiensten: rapport van deputaten voor —, art. 40, bijl. 7. Rapport over dit rapport, art. 40, bijl. 6. Correspondentie van deputaten voor — met de deputaten van andere niet bij het I.K.O.R. aangesloten kerken inzake de vrijheid der prediking in —, art. 40, bijl. 7A. Financieel verslag van deputaten voor —, art. 41, bijl. 7B. Benoeming van deputaten voor —, art. 171 sub 2.

Rapporten: ontbrekende — van deputaat om zitting te nemen in Contact-Commissie. Idem van deputaten voor geestelijke verzorging

van militairen. Idem van deputaten voor het I(nter) K(erkelijk) O(verleg). Idem van deputaten voor zekerstelling van kerkelijke goederen. Idem van deputaten voor zending onder de Joden, art. 71.

Riland-Bath: besluiten inzake de kerk te —, zie Herwijnen.

Rijvergunning: — op Zondag, art. 94, bijl. 33.

S.

Samenspreking: eventuele — met de deputaten der Christelijke Gereformeerde Kerken, zie Christelijke Gereformeerde Kerken. Orde van behandeling van het vraagpunt ener — met de gebonden Gereformeerde Kerken, art. 23, bijl. 1. Rapport van deputaten voor eventuele — met deputaten der gebonden Geref. Kerken, art. 48, bijl. 13. Rapport over dit rapport, art. 48, bijl. 12. Correspondentie door deze deputaten gevoerd met de deputaten der gebonden Geref. Kerken, art. 49, bijl. 13A-I. Rapport over het vraagpunt ener — met de deputaten der gebonden Geref. Kerken, artt. 85, 87, 89, bijl. 32. Besluiten inzake zulk een —, art. 89. Voorstel Di Bosscha - De Goede - Van Otterlo inzake benoeming van deputaten voor —, art. 103. Rapport over brief van Ds B. A. Bos inzake —, art. 167, bijl. 57. Besluit over deze brief, art. 168.

Savoe: inzake zendingsarbeid op —, art. 129, sub B, 2; C, 1; D, b, 3.

Schaafsma: brief van A. — inzake artikel van Ds Goossens in het Zendingsblad, art. 166, bijl. 56.

Scheeps: W. C. F. —, artt. 42 en 73.

Soemba: Oost —, art. 129 sub B, 1; C, 1; D, b, 1 en 2.

Stichting voor de financiële verzorging van de opleiding tot de Dienst des Woords in de Gereformeerde Kerken in Nederland: rapport over de exploitatierekening en balans der — over 1946 en 1947, art. 95, bijl. 34. Deputaten voor

bestudering van de verhouding tussen het bestuur der — en het college van curatoren, art. 171, sub 15; art. 133, bijl. 43; dank aan het bestuur der — art. 150 sub 8; zie verder **Theologische Hogeschool**.

Studenten: zie **Preekconsent**. Toelating van — tot de Theol. Hogeschool, zie **Theologische Hogeschool**.

Synode: afdoening onkosten dezer —, art. 22; art. 76, bijl. 27. Onkosten — van Enschede en — van Groningen, art. 72, bijl. 27. Voorbereiding dezer — en ener generale —, artt. 26 en 30, bijl. 3. Roepende kerk voor de volgende generale —, art. 170, cf. art. 30. Deputaten voor voorbereiding van de volgende generale —, art. 171 sub 20.

T.

Telegram: — van en aan de conferentie van diakenen in Overijssel en Gelderland art. 21. — Aan H. M. de Koningin, art. 34. Antwoord op dit — art. 46.

Theologische Hogeschool: bibliothecaris der — art. 150 sub 7. Rapport over de benoeming van deputaten-curatoren der — art. 83, bijl. 31. Benoeming van curatoren der — artt. 83 en 171 sub 6. Benoeming van deputaten voor bestudering van de verhouding tussen het college van curatoren en het bestuur der Stichting-Opleiding-tot-den-dienst-des-Woords art. 133, bijl. 43; art. 171 sub 15. Verslag van de werkzaamheden van curatoren der — art. 150, bijl. 49. Rapport over dit verslag art. 150, bijl. 48. Instructie voor curatoren der — art. 150 sub 5. Toezending van Handelingen van curatoren der — met een verslag betreffende de — art. 150 sub 6. Benoeming van Dr. H. J. Jager tot hoogleraar aan de — art. 11. Aanneming van deze benoeming art. 41. Pensioen hoogleraren der

— art. 150 sub 2. Eisen voor doctoraal-examen aan de — goedgekeurd art. 150 sub 3; cf. art. 150 slot. Inschrijving van studenten aan de — art. 150 sub 5. Zie verder onder **Stichtingen** en **Vrouwencomité**.

V.

Vogel: Ds H. — zie **Ingekomen stukken**.

Volten: Ds H. — zie **Ingekomen stukken**.

Vooropleiding voor de zending: art. 129 sub D. b, 5. Rapport van deputaten voor de — en leergang voor — art. 151 sub 1, bijl. 50 en 50 A.

Vrouwencomité voor de bibliotheek der Theologische Hogeschool: dank der synode aan het — art. 150 sub 8.

Vries: brief van C. C. de —, Nijkerk over art. 240 der acta van Groningen 1946, art. 62, bijl. 21.

Vrijgemaakte kerk: emeriti-predikanten zonder — art. 156, bijl. 52.

Vrijmaking: rapport over toelating van kerken en predikanten bij verdere — art. 74 bijl. 26. Besluiten daarover art. 74.

Z.

Zeemanscentrale: zie **Ingekomen stukken**.

Zeevarenden: rapport van deputaten voor geestelijke verzorging van en evangelisatie onder — art. 47, bijl. 9. Rapport over dit rapport art. 47, bijl. 8. Financieel rapport van deputaten voor — art. 47, bijl. 9 A. Controle op de financiën van deputaten voor — art. 47, bijl. 9 B. Minderheidsnota van de deputaten voor — Ds Joh. Francke en J. Zwaan art. 47, bijl. 10. Schrijven n. a. v. deze minderheidsnota van Ds F. Tollenaar en Mej. H. Salomons art. 47, bijl. 11. Besluiten over de arbeid onder de — art. 47.

Zekerstelling van kerkelijke goederen: art. 71 sub 1.

Zendende kerken: art. 129 sub C.

Zending: schrijven van Drs R. H. Bremmer over de zaken der — art. 63, bijl. 22. Vooropleiding voor de — zie Vooropleiding. Behandeling van de zaken der — ter synode art. 37. Rapport van de generale deputaten der — bijl. 41. Rapport over de — art. 117, bijl. 40, 40 A, 40 B; artt. 118, 123, 126, 128, 129. Besluiten inz. de principiële opzet van de — art. 129 sub A. Inzake de terreinen der — art. 129 sub B. Inz. de zendende kerken art. 129 sub C. Inz. de generale deputaten voor de — art. 129 sub D. — en oecumenische beweging art. 131, bijl. 42; Generale Deputaten voor de — art. 171 sub 3.

Zending onder de Joden: brief van deputaten voor de — art. 58. Ontbrekend rapport van deputaten voor de — art. 71. Benoeming van

deputaten voor de — art. 171 sub 13.

Zendingsblad: brief van A. Schaafsma te A'dam-Z. inzake art. van Ds S. J. P. Goossens in het — art. 166, bijl. 57.

Zendingsdeputaten: décharge van de penningmeester van — van de synode van Groningen art. 152. Décharge van — van de synode van Groningen art. 129 sub D, a. Opdracht aan — art. 129 sub D, b; art. 151. Benoeming van — art. 171 sub 3.

Zendingsorde: rapport en besluiten over event. wijziging der — art. 65, bijl. 20. Art. 129 sub A, 3. Benoeming van deputaten voor —, art. 171 sub 14.

Zendingsraad: lidmaatschap van en luisterpost bij de Nederlandse — art. 82 bijl. 30.

Zendingsterrein(en): besluiten inz. — art. 129 sub B.

LIJST VAN BIJLAGEN.

	BLADZ.
1. Vraag van Commissie I inzake de orde van behandeling der haar in handen gestelde stukken bij punt 8 van het agendum („Samenspreking”)	75
2. Rapport van Commissie II inzake punt 13 van het agendum betreffende Steunaanvragen door hulpbehoevende kerken	75
3. Rapport van Commissie II betreffende punt 14 van het agendum (Voorbereiding Generale Synode)	76
4. Rapport van Commissie II over een schrijven van de kerk van Curaçao, Ag. 22	78
5. Rapport van Commissie IV over het rapport van deputaten voor toezicht op het archief der G. S. (waarin dit laatste rapport is opgenomen)	78
6. Rapport van Commissie IV over het rapport van de deputaten voor de Radio-uitzending van kerkdiensten	79
7. Rapport van de deputaten voor de uitzending van Radiokerkdiensten benoemd door de Generale Synode van Groningen anno 1946 met bijlagen 7A en 7B	80
8. Rapport van Commissie IV over het rapport van de deputaten voor de geestelijke verzorging van en evangelisatie onder zeevarenden	85
9. Rapport van de deputaten der Generale Synode van 1946 voor de geestelijke verzorging van en evangelisatie onder zeevarenden	86
9A. Rapport over de financiën van deputaten voor de geestelijke verzorging van en evangelisatie onder zeevarenden	88
9B. Rapport over de contrôle van het rapport genoemd onder 9A	89
10. Schrijven van de brs Joh. Francke en J. Zwaan over de arbeid onder zeevarenden	90
11. Schrijven van Ds F. Tollenaar en Mej. H. Salomons n.a.v. het schrijven sub 10.	91
12. Rapport van Commissie I betreffende de correspondentie van de deputaten voor samenspreking gevoerd met de deputaten der synode-Duursema	92
13. Rapport van de deputaten „voor eventuele samenspreking met de deputaten van de synode-Duursema” art. 136 sub I van de acta der synode te Groningen met bijlagen, zijnde de correspondentie tussen genoemde deputaten gevoerd.	93
13A. Missive d.d. Maart 1946 van de synode van de „Geref. Kerken” (synode-Duursema) aan de Generale Synode van de Gereformeerde Kerken in Nederland te Groningen 1946	93
13B. Brief van Ds L. Doekes d.d. Juli 1946 aan de deputaten-synode-Duursema ter begeleiding van 13C	94
13C. Missive d.d. Juli 1946 van de deputaten-Groningen-1946 aan die der synode-Duursema	94
13D. Brief van Dr L. van der Zanden d.d. 11 October 1946 aan de deputaten-Groningen 1946 ter begeleiding van 13E	95

13E.	Missive d.d. 1 October 1946 van de deputaten van de synode van de „Geref. Kerken” te Zwolle 1946 aan de deputaten-Groningen 1946	95
13F.	Missive d.d. Mei 1947 van de deputaten-Groningen-1946 aan de deputaten der synode van de „Geref. Kerken” te Zwolle 1946	97
13G.	Missive d.d. October 1947 van de deputaten der synode van de „Geref. Kerken” te Zwolle 1946 aan de deputaten-Groningen 1946	103
13H.	Missive d.d. 3 Mei 1948 van de deputaten-Groningen 1946 aan de deputaten der synode van de „Geref. Kerken” te Zwolle 1946	105
13I.	Missive d d. Juni 1948 aan de deputaten der synode van de „Geref. Kerken” te Zwolle 1946 aan de deputaten-Groningen 1946	106
13J.	Missive d d. September 1948 van de deputaten-Groningen 1946 aan de deputaten der synode van de „Geref. Kerken” te Zwolle 1946	107
14	Rapport van Commissie IV betreffende: Voorlichting van Kerken in het buitenland, die met ons in verband staan”, Ag.punt 4,15 en 4,16 en 21	108
15.	Rapport van Commissie I over het rapport van de deputaten van de Generale Synode te Groningen 1946 voor contact met de Christelijke Gereformeerde Kerken	110
16.	Rapport van de deputaten van de Generale Synode te Groningen 1946 voor contact met de Christelijke Gereformeerde Kerken	111
17.	Rapport van Commissie IV over het rapport van de deputaten van de Generale Synode te Groningen 1946 voor Bentheim en Oostfriesland	113
18.	Rapport van de deputaten van de Generale Synode te Groningen 1946 voor Bentheim en Oostfriesland	113
19.	Rapport van Commissie I inzake de uitnodiging tot deelneming aan een „Oecumenische Synode van Kerken van Gereformeerde belijdenis”, te houden in Amsterdam 7 Augustus 1949	115
19a.	Uitnodiging van de „Gereformeerde Kerk” te Amsterdam tot bijwoning van een „Oecumenische Synode”, onder 19 genoemd.	122
19b.	Bijlage aan de onder 19a genoemde uitnodiging toegevoegd	123
20.	Rapport van Commissie II inzake Herziening Zendingsorde, Ag. 7 sub 2, 7, 13, 16, 17, 19, 21, 24, 25 en 26	124
21.	Rapport van Commissie III van een schrijven van br. C. C. de Vries te Nijkerk inzake art. 240 van de acta van de synode van Groningen	127
22.	Rapport van Commissie III over een schrijven van Drs R. H. Bremmer te Zwolle	127
23.	Rapport van Commissie IV over het rapport van deputaten voor de geestelijke verzorging van de N.O.Polder	128
24.	Rapport van deputaten voor de geestelijke verzorging van de N.O.Polder	128
25.	Bijlage van het Rapport van deputaten voor de geestelijke verzorging van de N.O.Polder	129
26.	Rapport van Commissie IV inzake verdere vrijmaking	130
27.	Rapport van Commissie IV inzake de kosten der synode	131
28.	Rapport van Commissie III betreffende een schrijven van de kerk van Ureterp	131
29.	Rapport van Commissie I inzake punt 10 van het agendum: correspondentie met de Protestant Reformed Churches of Amerika	132
30.	Rapport van Commissie III inzake een luisterpost bij de N(ederlandse) Z(endingen) R(aad)	136
31.	Rapport van Commissie I inzake de benoeming van deputaten-curatoren der Theologische Hogeschool	137

32.	Rapport van Commissie I inzake punt 8 van het Agendum inzake het vraagpunt ener samenspreking met de deputaten der synode-Duursema	139
33.	Rapport van Commissie IV over een tweetal stukken betreffende opheffing van het Zondagsrijverbod voor auto's, Ag.punt 19	153
34.	Rapport van Commissie I over de exploitatierekening en de balans van de Stichting voor de financiële verzorging van de opleiding tot de Dienst des Woords in de Gereformeerde Kerken in Nederland (vrijgemaakt naar art. 31 K.O.) over de jaren 1946 en 1947	154
35.	Rapport van Commissie I over punt 25/2 van het Agendum: een schrijven van de particuliere synode van Drente betreffende de naam der kerken	155
36.	Rapport van Commissie IV inzake de benoeming van deputaten voor kerkbouw	155
37.	Rapport (tweede-) van Commissie I inzake punt 10 van het Agendum, correspondentie met de Protestant Reformed Churches of Amerika	156
38.	Advies van Commissie IV inzake de geestelijke verzorging van militairen	159
38A.	Instructie voor de Legerpredikant. Legerorder 1946, No. 370, gewijzigd bij L.O. 1946, No. 473	167
38B.	Advies van de Kerk van Batavia inzake de geestelijke verzorging van militairen	168
39.	Rapport van Commissie I inzake adviezen aan emigranten . . .	170
40.	Rapport van Commissie III over de Zendingszaken volgens opdracht haar door deze synode verstrekt	171
40A.	Begroting voor het zendingswerk, behorend bij het sub 40 vermelde rapport	179
40B.	Vertaling van een schrijven van de kerkeraden van Pretawang, van Kananggar en van Melolo inzake zending in West-Borneo .	180
41.	Rapport van de deputaten voor de zending onder de Heidenen en Mohammedanen, benoemd door de Synode der Gereformeerde Kerken in Nederland, gehouden te Groningen in 1946	181
42.	Rapport van Commissie I inzake het verzoek van de Gereformeerde Kerk van Sneek betreffende de oecumenische beweging	188
43.	Rapport van Commissie I betreffende de verhouding tussen het college van Curatoren en de „Stichting”	189
44.	Rapport van Commissie IV inzake een nieuwe Psalmberijming .	191
45.	Rapport van Commissie II: advies inzake Ag.punt 11: „zaak Ds Van Herwijnen”	199
45A.	Bezwaarschrift van de classis Zeeland tegen een besluit van de particuliere synode van het Zuiden inzake Ds W. G. F. van Herwijnen	
45B.	Idem van de Gereformeerde Kerk te Maastricht	
45C.	Idem van de classis Enschede	
46.	Rapport van Commissie I inzake het rapport van deputaten voor correspondentie met de Hoge Overheid	212
47.	Rapport van deputaten voor de correspondentie met de Hoge Overheid, benoemd door de Generale Synode van Groningen 1946	212
47A.	Bijlage bij het rapport, vermeld onder 47, zijnde een concept-overeenkomst inzake het medegebruik van een kerkgebouw . .	214
48.	Rapport over het „verslag van de werkzaamheden van de Curatoren der Theol. Hogeschool van De Gereformeerde Kerken in Nederland gedurende het 92- en 93ste jaar (Cursus 1946 —'47, 1947 —'48)”	215

49.	Verslag van de werkzaamheden van de Curatoren van de Theologische Hogeschool van De Gereformeerde Kerken in Nederland gedurende het 92- en 93ste jaar (Cursus 1946—'47, 1947—'48.)"	218
50.	Rapport van deputaten voor de vooropleiding voor de zending	222
50A.	Leergang voor de vooropleiding voor de zending	223
51.	Nieuwe voorstellen van Commissie IV inzake de geestelijke verzorging van militairen	223
52.	Rapport van Commissie IV over de verzorging van emeritipredikanten zonder vrijgemaakte kerk	225
53.	Herziene voorstellen van Commissie IV, behoorend bij bijlage 51	228
54.	Rapport van Commissie II inzake punt 5 van het agendum, betreffende de positie der praeadviseurs ter synode	228
55.	Rapport inzake praeadviseurs ter synode, in opdracht van de Generale Synode te Groningen	231
56.	Rapport van Commissie III inzake een brief van A. Schaafsma	235
57.	Rapport van Commissie I inzake een brief van Ds B. A. Bos	236
